Litteraturbanken

C.J.L. Almqvist
Samlade Verk 26

C.J.L. Almqvist. Monografi

SAMLADE VERK 26

C.J.L. Almqvist

C.J.L. Almqvist. Monografi

Texten redigerad och kommenterad
av Bertil Romberg

SVENSKA VITTERHETSSAMFUNDET

Huvudredaktör: *Bertil Romberg*
Biträdande huvudredaktör: *Johan Svedjedal*
Redaktionskommitté:
Gunnar Broberg, Sven-Göran Malmgren, Per Rydén,
Per A. Sjögren, Barbro Ståhle Sjönell,
Margareta Westman, Tore Wretö

Almqvists Samlade Verk utges i samarbete med Almqvistsällskapet.
Denna volym har utgivits med ekonomiskt stöd
från Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet.
Redaktionens verksamhet har understötts genom ett anslag
från Crafoordska stiftelsen, Lund.

Parallellt med Samlade Verk
(som är den kompletta, vetenskapliga utgåvan)
utger Gidlunds förlag en moderniserad urvalsutgåva
under titeln Almqvists Skrifter.

Abstract
Almqvist, C.J.L., C.J.L. Almqvist. Monografi. Texten redigerad och
kommenterad av Bertil Romberg.
Stockholm: Svenska Vitterhetssamfundet, 1995 (Samlade verk, 26)
(C.J.L. Almqvist. A Monograph. Edited by Bertil Romberg,
Department of Literature, University of Lund.)
Carl Jonas Love Almqvist (1793–1866)
was one of the leading Swedish authors of fiction as well as
a controversial radical in the religious and political debate.
Svenska Vitterhetssamfundet publishes his Collected Works
in 51 volumes.

© Bertil Romberg & Svenska Vitterhetssamfundet, Stockholm 1995
Formgivning: Krister Gidlund
Distribution: Almqvist & Wiksell International
Printed in Sweden by Smegraf tryckeri, Smedjebacken 1995
ISBN 91 7230 057 4

Innehåll

Inledning 7

C.J.L. ALMQVIST. MONOGRAFI 33

Varianter och kommentarer 409

Inledning

Under 1830-talet hade Almqvist kommit att framstå som en av samtidens mest betydande och intressanta författare. Men hans situation hade förändrats i början av 1840-talet. Han hade 1841 tvingats ta avsked från Nya elementarskolan och måste nu försörja sig som yrkesförfattare. Han gav 1842 ut andra och tredje delarna av *Gabrièle Mimanso* och första och andra delarna av *Tre fruar i Småland* och medverkade i *Aftonbladet* med i runt tal 100 artiklar. Men hans 1839 utgivna *Det går an* fortsatte att skapa problem för honom. Han låg i fejd med domkapitlet i Uppsala, som ifrågasatte hans renlärighet och krävde förklaring beträffande teserna i *Det går an* och bilden av aposteln Paulus i *Marjam*; detta ledde till förhör och skriftväxling.[1] Mot professor Hwassers bok *Om äktenskapet* (1841) polemiserade han i en lång artikelserie ”Bidrag till Det-går-an-litteraturen” (*AB* januari 1842).

Under Hiertas utrikesresa 1842 fick Almqvist vikariera som redaktör för *Aftonbladet* i tre månader fram till den 26 augusti. En häftig polemik fördes mellan *Aftonbladet* och tidningarna *Svenska Biet* och *Freja*. Polemiken ledde till det s.k. ”dådet”, ett gement angrepp som Almqvist riktade mot *Frejas* redaktör August Blanche. Almqvist anspelade på Blanches personliga förhållanden, denne var utomäktenskaplig son till en förmögen präst som ansågs vara procentare. Blanche reagerade häftigt och spottade offentligt Almqvist i ansiktet. Fejden fortsattes i tidningarna. Skandalen var stor och Almqvist betraktades i många kretsar som ”misstänkt person”.[2]

Almqvist var emellertid aldrig den som led i tysthet; han hade för

vana att försvara sig, sina handlingar och sina arbeten med stor kraft och polemisk skicklighet. Under och efter det kritiska året 1842 är det uppenbart att han känt ett behov av att försvara och förklara sig och sitt författarskap. År 1842 förelåg *Den sansade kritiken* färdig, där Almqvist med Molières *La Critique de l'École des femmes* som förebild mönstrar sitt författarskap, sina fiktiva gestalter, sina verks tendenser (eller brist på sådana) och sina konstnärliga principer. Men på grund av förläggarens konkurs blev *Den sansade kritiken* inte utgiven förrän 1849.[3]

I stället kom 1844–1845 det stora arbetet *C.J.L. Almqvist. Monografi, samlad och utgifven för att lätta öfversigten och bedömandet af vissa bland tidens frågor*. Den har ett apologetiskt syfte, vilket märks redan i titeln. Det förtydligas än mer i inledningen, där Almqvist med hänvisning till törnrosskriften *Prestens ställning i tidehvarfvet* (1840) talar om vad han vill med sitt verk. Han vill genom att samla akterna i den sedan flera år pågående debatten om frågor rörande religionens, statens och konstens områden precisera sin ställning.

Almqvist inser, att han är en omstridd person och att hans namn kommit att begagnas som titel och igenkänningstecken av hans fiender. Han ställer frågan: är det Almqvist som börjat striden och anfallit "allt bestående i kyrkan, staten och konsten?" Eller är det tvärtom så, att han bara begagnat sin rätt att uttala sig om "ämnen, hvari han haft en öfvertygelse; men *hvarefter* den äldre bildningens förfäktare, i stället för att vederlägga hans yttrade tankar, anfallit hans person".[4]

C.J.L. Almqvist. Monografi trycktes i Jönköping hos J.P. Lundström 1844 (de 15 första arken t.o.m. s. 360) och hos J.E. Lundström & Comp. 1845 (de återstående arken s. 361–600). Förläggare var Johan Sandwall.[5] Boken annonserades i augusti 1845. I ett brev från Köpenhamn till brodern Fridolf talar Almqvist om boken och sina förhoppningar att kungen skall ta del av den. Förväntningarna på den reformvänlige Oscar I var stora och Almqvist påpekar, att kungen "flera gånger sagt mig att han med nöje läst mina böcker (t.ex. Menniskoslägtets Saga); och torde således äfven med nöje se åtskilligt i min monografi" (10/11 1845). Man kan ana också ett taktiskt syfte med boken, vilket framhållits av Alf Kjellén, medan Johan Svedjedal visat att man dess-

utom kan se boken som praktisk affärsuppgörelse mellan Almqvist och Johan Sandwall.[6]

C.J.L. Almqvist. Monografi omtrycktes aldrig under Almqvists livstid och inte heller senare. Föreliggande utgåva är den första sedan originalutgåvan.

Boken består av tre avdelningar. Den första omfattar de handlingar som växlades mellan Uppsala domkapitel och Almqvist 1840–1843.

Den andra avdelningen presenterar översiktligt de huvudpunkter ”inom Religionens, Statens och Konstens område, der Almqvist af den äldre bildningens kämpar bör vederläggas”.

Dessa huvudpunkter behandlas ingående i den tredje, mycket omfångsrika avdelningen som upptar närmare 5/6 av bokens omfång. Den omfattar en rad viktiga tidningsartiklar jämte ett antal större uppsatser. Uppsatserna är *Om Manhemsförbundet. Förslag till förbundets organism*, *Om Brottsliges Behandling*, *Om Poesi i Sak* och *Hvad innebära Poesiens två förnämsta konstslag? Hvad är skillnaden emellan ett Epos och Drama?* Tre av de fyra styckena utgör lätta omarbetningar av c:a 25 år gamla verk. Den fjärde uppsatsen, *Om Poesi i Sak*, hade tidigare publicerats som artikelserie i *Dagligt Allehanda* 1839.

Idéer och angrepp

Debatt med domkapitlet

Att Almqvist inleder sin monografi med att behandla striden med domkapitlet är begripligt. Han vill redovisa sina argument från den nyligen avslutade uppgörelsen och genom bokform ge dem ett mer bestående värde än vad de spridda tidningsnumren kunde erbjuda.

Almqvist var sedan 1837 prästvigd och sorterade under Uppsala domkapitel, som i brev av 10/6 1840 ingrep mot honom med anledning av *Det går an* och *Marjam. Det går an* är ju ett inlägg i äktenskapsfrågan, där vigseln med kraft angripes. Mot detta reagerade domkapitlet, liksom mot *Marjams* skildring av aposteln Paulus som ”en vansinnigt

jollrande person". Almqvists svarsskrivelse är daterad 29/7 1840 och präglas av en viss juridisk fintlighet. Han ifrågasätter domkapitlets rätt att varna honom, bl.a. eftersom han inte formellt erkänt författarskapet.

Nästa rond inleddes med att domkapitlet skrev en förklaring 29/4 1841 och kallade Almqvist till förhör 2/11 1842. I brev till Wendela Hebbe 6/11 1842 har Almqvist skildrat detta förhör:

> Jag har nyligen varit i Upsala och hållit tal för erkebiskopen i sittande kapitel, och erkebiskopen har hållit tal för mig. Allt slutades likväl inom 1/2 timme, ganska hyggligt, artigt och varmt. Jag skall skrifva svar på 12 st. frågor. [...] Erkebiskopen talade långsamt, stilla och med en mycket beskedlig röst, under det han gjorde en skriftlig Historik öfver mig och deribland framdrog åtskilligt ur "Prestens Ställning (XIII Del)". Jag blef alls icke stött, utan svarade – dock utan allt skämt i rösten – att jag offentligt och innerligt tackade för det tillfälle Domkapitlet gaf mig att officiellt inför Rikets högsta theologiska myndighet och med detsamma inför hela Sverige få aflägga min Trosbekännelse, varmt, fullständigt och djupt, i alla de frågor, som önskades. – Dessa frågor bekom jag nu för att efter 1 månad besvara; och dermed slöts akten. Fahlcrantz, som annars brukar hafva en eldblossande färgton, satt alldeles grågul i synen: kanske kom det af väderleken, ty det var utmärkt kallt i onsdags, och isbarken slog under högt jubilerande urväder på Domkapitlets rutor.
>
> (*Brev*, s. 167 f)

Almqvist håller en munter och milt överlägsen ton i brevet till Wendela; i sitt skriftliga svar på de 12 frågorna uttrycker han sig mindre muntert och mera försiktigt. Almqvist framhåller, att han icke hyser några irrläror och att han ingenting förkunnat, som inte är i överensstämmelse med den heliga skrift och de symboliska böckerna.

Nästa rond innebar, att domkapitlet i brev 16/1 1843 ställde tre frågor till Almqvist, som han hade att besvara inom en månad. Av dessa frågor gällde den tredje äktenskapet, och i sitt svar koncentrerar sig Almqvist på vigselns betydelse, d.v.s. frågan om vigseln är nödvändig

för äktenskapet. Det är den inte, menar Almqvist, som drar fram ett batteri teologiska argument till stöd för sin uppfattning. Det torde f.ö. vara Thomander som här varit Almqvist behjälplig.[7]

Enligt Almqvist förklarade domkapitlet efter detta ”ingen vidare åtgärd vara att för närvarande taga med Almqvist” (s. 90). Men i själva verket var det inte Almqvist som fick sista ordet. Domkapitlet avlät nämligen en svarsskrivelse 29/3 1843, som var hållen i en stillsam och i stort sett vänlig form. Almqvist var osäker om han skulle svara på denna sista skrivelse eller ej. I brev till Fridolf 19/4 1843 ber han denne rådgöra med Hierta och Thomander om skrivelsen bör besvaras. Resultatet blev att Almqvist avstod från att svara och ingenting nämnde härom i sin bok. Det gjorde däremot hans pålitlige fiende C.E. Fahlcrantz, som i sin bok *C.J.L. Almqvist såsom författare i allmänhet och såsom theolog isynnerhet skärskådad* (1845–1846) återgav domkapitlets slutskrivelse med bistra kommentarer.[8]

Om Manhemsförbundet

Med pedagogiska frågor sysselsatte sig Almqvist under hela sitt yrkesliv som lärare, främst vid Nya elementarskolan. Men redan på 1810-talet började han tillägna sig Manhemsförbundets götiskt-kristliga pedagogiska program. År 1820 utgav han volymen *Handlingar till upplysning i Manhemsförbundets historia*, som är en redogörelse för de olika graderna i förbundets organisation och mystik.[9] Det är en stark pedagogisk intention, som ligger bakom detta stora program, vilket mynnar ut i förhoppningar om religiös förnyelse, nationell bildning och ett idealiserat bondeliv. ”Svenska folkets egentlighet är *Bonden:* han är fundamentet, marken” (s. 165), säger Almqvist och fortsätter med Rousseauanska accenter: ”Att blott lefva som idealiserad Bonde vore då det allmännaste och högsta lefnadssättet” (s. 165). Fyra år senare skulle Almqvist omsätta dessa sina teorier i praktiken uppe i Värmland.

I uppsatsen om Manhemsförbundet fastslås ändamålet vara ”att bidraga till bildandet af *äkta Svenskar*” (s. 110) och vidare, att ”på den ensidiga grundvalen af *Svenskhet* allsidig menskklighet bör byggas” (s. 111). Vill man nå detta syfte gäller det att kasta en blick på mänsklig-

hetens bildningsgång alltifrån forntiden till våra dagar, ”på det att vi der måtte få rätt på den *Svenska punkten;* samt finna, hvilket *allmänt lif* dermed bör förenas” (s. 113).

För att verkställa den stora Manhemsidén måste planen utvecklas organiskt och stegvis. Medlemmarna har att gå igenom nio grader, som efter hand öppnar ögonen på dem. Almqvist tar till en analogi med dramat:

> så, som man i ett drama skådar karakterernas utveckling allt närmare och inrare genom akter och scener, och slutligen känner sig gripen af styckets hel-intryck och går hem en annan menniska – så skall det vara. Blott ännu kraftigare, emedan man i Manhemsförbundets drama sjelf är skådespelare.
>
> (s. 119)

Manhemsförbundet är en del av Almqvists stora uppfostringslära. Att problemen fortfarande var aktuella för honom framgår av att Almqvist i slutet av framställningen hänvisar till ett annat verk: ”Utförligare framställning om föreslagna förbättringar vid svenska undervisningsverken och akademierna, såväl som om Nya Elementarskolans system, finnes i den år 1840 tryckta och utgifna boken: Om Svenska Uppfostringsväsendet af C.J.L. Almqvist” (s. 178).

Fem Bref öfver dessa dagars ämnen

Detta avsnitt behandlar religionen, kyrkan och äktenskapet och bygger på tidningsartiklar i *Aftonbladet* och *Jönköpingsbladet* 1843–1845. Bakom dessa artiklar ligger Almqvists fejd med domkapitlet. Varför skall vi överhuvudtaget ha en statsreligion, undrar Almqvist i det första brevet: ”Det gifves ingen Stats-kemi, ingen Stats-botanik, ingen Stats-astronomi, ingen Stats.... (insätt hvad disciplin du behagar)” (s. 183). Vetenskaperna har genomgående vunnit på att överlämnas åt forskningens fulla frihet. Varför, frågar Almqvist vidare, skulle då vetenskapen om det ”allrahögsta” antas komma på villovägar genom en sådan frihet?

Ett ämne som gång på gång tas upp i Almqvists skrifter och tidnings-

artiklar är patriarkalismen; i det tredje brevet kopplas den som kontrast samman med Luthers lära om arvsynden.

Frågan om *edens* betydelse behandlar Almqvist i åtskilliga sammanhang. Tendensen framgår i skräcknovellen *Urnan* (1838); principiellt diskuteras frågan i t.ex. *Prestens ställning* (1840).[10] En artikelserie i *Aftonbladet* augusti 1845, ”Undersökning af den frågan huruvida Svenska Prest-eden lägger några lagliga hinder i vägen för lärofrihet äfven i theologiskt afseende. Några ord till Svenska Presterskapet”, ingår med undantag för den första artikeln (2/8 1845) också i fjärde brevet, s. 194–209.

Almqvist granskar kritiskt den svenska prästedens innehåll och innebörd, och framhåller de motsägelser och orimligheter, som uppkommer genom det nuvarande systemet. Den blivande prästen avlägger ed att förbli vid den rena evangeliska läran, sådan den uppenbarats i Gamla och Nya testamentet. Men, påpekar Almqvist, till Guds ord har lagts en serie bekännelseskrifter och utläggningar, bl.a. de symboliska böckerna. Dessa bör inte vara ”suverän regulator för tron och den religiösa öfvertygelsen”. Almqvist erinrar om Stockholms stads konsistorium och dess behandling av den framstående prästmannen Nils Ignell, som på grund av sin inställning till de symboliska böckerna först förklarades irrlärig och inkompetent till den komministertjänst han dock till slut fick 1844.

I slutet av brevet slår Almqvist fast, att det svenska prästerskapet förr eller senare måste få sig följande två frågor förelagda:

> 1. *Skall Svenska kyrkans lära ur den grund, som den redan besitter, ytterligare renas, lyftas och närmare förenas med Christi ord?*
> – eller
> 2. *Skall den kullkastas, en ny grund läggas och deruppå en ny kyrkolära byggas till renhet och öfverensstämmelse med Christi ord?* Det förra är *Reformation* (d.v.s. en ytterligare fortsättning af den genom Luther började Reformationen); det sednare är *Revolution.*
>
> (s. 207)

Den kommande frågan blir alltså ett val mellan revolution och reform. För egen del väljer Almqvist här – som nästan alltid annars – reform.

Femte brevet har den långa rubriken ”Karakteren af den estetiska och konjugiala polemiken i afhandlingar, noveller, tidskrifter, tidningsartiklar. Hwasser, Atterbom, Reuterdahl, Kusinförfattarinnan, Fredr. Bremer. – Orgiasmen; och idéen för dess utrotande. – Plato, Longos, Gandharva-äktenskapet i Indien”.

Almqvist erinrar om Palmblads broschyr *Törnrosens Bok. Nemligen den äkta och veritabla, utgifven icke af Richard Furumo utan af Hofmarskalken Hugo Löwenstjerna sjelf* (1840) och anmärker mot Palmblads sätt att identifiera Almqvist med Richard Furumo. Sådant visar att det finns föga djup i Palmblads artistiska omdöme, ”då han borde hafva funnit ’herr Hugo sjelf’ fullt ut lika mycket vara det, i sitt slag. Egentligen är väl ingendera Almqvist” (s. 211).[11]

Almqvist reagerar också starkt mot Palmblads med fleras påstående, att ”Almqvist i sina skildringar skulle hylla det lättfärdiga” (s. 213). Almqvist har tvärtom mer än de flesta ”valt dygdiga och ädla personer till mål för teckningen, och endast låtit ett, i förhållande till de öfriga, inskränkt antal onda visa sig på scenen”(s. 213). När det gäller äktenskapsfrågan tar han upp Hwassers bok om äktenskapet, som han tidigare grundligt debatterat i artikelserien ”Bidrag till Det-går-an-litteraturen”. Likaså går han in på Atterboms synpunkter på äktenskapet i *Svenska Siare och Skalder*. Almqvist tar också upp Sophie von Knorrings *Torparen och hans Omgifning* och Fredrika Bremers *En Dagbok*, vilka verk Almqvist tidigare skärskådat i artikelserien ”De stora frågorna om paragraf-moral och själs-moral” (*AB* dec. 1843 – jan. 1844).[12]

Om Brottsliges Behandling

Denna uppsats publicerades första gången i den av Almqvist och Lorenzo Hammarsköld redigerade tidskriften *Hermes* 1821. Almqvists tes är att den brottslige är en sjuk människa och skall behandlas som sådan; brottet är alltså ett sjukdomsfall och straffet bör vara läkemedel. I ett brev till J.A. Schröder 28/5 1821 kommenterar Almqvist uppsatsen och slår fast, att straff som hämnd är en hednisk uppfattning, medan straff

som förädling och förbättring tillhör ”det christna elementet i Menniskan”.[13] Uppfattningen om brottslingen som en sjuk, som behöver bot, möter också i *Amorina;* och i *Tre fruar i Småland* inrättar man en koloni, där tillfångatagna rövare vårdas till bot och bättring i en småländsk ödemark. I sin viktiga artikelserie om paragrafmoral och själsmoral förespråkar Almqvist i samband med *Tre fruar i Småland* en humanare behandling av brottslingar.

Frågan om brott, bot och straff har sålunda varit aktuell för Almqvist också under de första åren på 1840-talet, och att den gamla *Hermes*uppsatsen omtrycktes i monografien ter sig mycket rimligt. Dessutom har Almqvist haft anledning att tro, att synpunkterna i *Om Brottsliges Behandling* skulle ådraga sig den liberale och reformvänlige Oscar I:s intresse. Denne hade nämligen 1844 efterträtt den strävt konservative Karl XIV Johan.

Om Poesi i Sak

Almqvists viktigaste estetiska skrift, *Om Poesi i Sak*, publicerades ursprungligen som en serie artiklar i *Dagligt Allehanda* 1839.[14]

Med den första artikeln börjar Almqvist sin bekanta programförklaring för den realistiska riktningen inom litteraturen. Den anknyter till avhandlingen från professorskonkurrensen i Lund 1838 om framtidens poesi, som publicerades i svensk översättning i *Eos* i februari 1839, och till artiklarna om poesi och politik och om folknöjen i *Dagligt Allehanda* 1839, som samma år publicerades i *Törnrosens bok*, bd XII. På tröskeln till sitt nya litterära skede gjorde alltså Almqvist – som flera gånger tidigare – ett försök att teoretiskt utreda och överblicka konstens väsen.

Almqvist inleder med en fråga av enorm räckvidd: ”Hvaruti består det nya, som vi gå till mötes? I samhällets pånyttfödelse”, blir svaret. Men det räcker inte med politiken. Även religionen, skön konst, poesi måste pånyttfödas.

Almqvist gör en grundläggande distinktion mellan två slags poesi: poesi i sak och poesi i blott ord. Poesi och politik kopplas inledningsvis ihop. Liksom samtidens politiska huvudfrågor innebär, att ”menniskorna begära ett sant innehåll i samhället” (s. 246), så måste poesiens form

vika för ett sant innehåll. I stället för skenet i tomma ord måste komma väsen och verklighet, i stället för poesi i blott ord måste komma poesi i sak. ”Vår tids lynne är redan, och blir allt mer, en fordran på verklighet”. Sken och form har i allt för många fall varit en poetisk mask, som dolt ett saklöst innehåll; men nu bebådas inom såväl politik som estetik ”maskeradens slut-timma” och verklighetens och sanningens ankomst.

Det innebär att *sak* skall ställas mot *ord*, *innehåll* mot *form*, *verklighet* mot *sken*, *vara* mot *heta*. Och denna åtskillnad kan åskådliggöras ytterligare med en rad synonyma motsatspar: sak–namn, sanning–lögn, det äkta–det förvrängda, det avslöjade–det beslöjade.

I hela Almqvists författarskap finns det ett uppriktigt sanningssökande och ett behov att kalla var sak vid sitt rätta namn, och detta kommer fram icke minst i hans journalistik. Det vägleder hans strävanden inom estetik, politik, religion och pedagogik. Det är därför han upprepar sina angrepp på charlataner och charlataneri, d.v.s. på människor och företeelser som är oäkta, som ger sig ut för att äga kunskaper som de inte har, som omger saken och sanningen med en dimma av vilseledande ord.

Dessa nya signaler blir utslagsgivande för Almqvist. Det bestående i hans senare författarskap blir poesi i sak både i diktning och i sakprosa.

Hvad innebära Poesiens två förnämsta konstslag? Hvad är skillnaden emellan ett Epos och Drama?

Denna uppsats publicerades ursprungligen under titeln ”Om Enheten af Epism och Dramatism. En aning om den poetiska Fugan” i *Hermes* 1821. Uppsatsen består av strängt teoretiska spekulationer över epikens och dramatikens väsen.[15]

Almqvist definierar drama som en ”poetisk målning af personers handlingar, framställd under formen af samtal mellan dessa personer”, och epos som ”en sådan poetisk framställning, hvari författaren sjelf uppträder såsom berättare af de i hans stycke förefallande händelser” (s. 280). Så småningom vill han visa hur de båda konstslagen sammangår till en enhet.

Almqvist gör teoretiska men dunkla betraktelser över epikens och dramatikens sammanhang med trosformer, livsåskådningar och historiska epoker. Efter att ha betraktat dessa ”öfre begreppsregioner” går Almqvist till de ”nedre, baserade, mathematiska”, det vill säga till något som mer liknar formella, berättartekniska synpunkter. Han anlägger bl.a. aritmetiska betraktelsesätt: epismen är enheten och dramatismen är mångfalden. Han betraktar ämnet också geometriskt: ”Epismen går ifrån (det geometriska Helas, sferens) centrum till periferien, och Dramatismen ifrån periferien till centrum” och han kan därför konkludera, att ett drama icke är ”*ett* språk (icke nånsin författarens), utan det är alla sina uppträdande individers, till ton, grammatik och åsigter, hvar för sig egna språk.” (s. 296)

Almqvist går nu att söka enheten, och via lyriken går han in på den konstart, musiken, där verkligen de olika delarna sammanljuder till en helhet, och finner den musikaliska konstform, fugan, som förenar de begrepp som i poesien epism och dramatism ger uttryck för. Fugan är ”det Hela, i musikalisk Konst uttryckt” (s. 298). Epismens och dramatismens enhet kan då kallas för den *poetiska* fugan, där de dramatiska och episka elementen smälter samman.

Skriften är så ytterligt teoretiskt hållen, att Almqvist ingenstädes ger något praktiskt exempel. Men vi vet – av tidigare brev – att Almqvist betraktade *Amorina* som en fuga. Och senare karakteriserade Almqvist *Drottningens Juvelsmycke* som ”en fuga, som har slägttycke med Amorina, men, såsom jag tror, bättre än denna”.

De två ”fugorna” *Amorina* och *Drottningens Juvelsmycke* utgör var och en en skicklig strukturell förening av episka och dramatiska element. Lägger man till detta de lyriska inslagen, som förekommer i båda verken, och det musikaliska inslaget i *Drottningens Juvelsmycke* kommer vi nära Friedrich Schlegels definition av den romantiska romanen: ”ich kann mir einen Roman kaum anders denken, als gemischt aus Erzählung, Gesang und andere Formen”.[16]

Svenska Riksdagens Ombildning eller Representationsfrågan

Frågan om en representationsreform var synnerligen aktuell under

1840-talet och Almqvist engagerade sig med liv och lust för denna reform med artiklar i *Aftonbladet* och *Jönköpingsbladet*. Ett urval av dessa artiklar ligger till grund för det sista stora avsnittet i monografien, som Almqvist delat in i 8 kapitel.[17]

Inledningsvis talar Almqvist om de förhoppningar han hyser rörande det från 1840–1841 års riksdag vilande representationsförslaget. Det kan visserligen tyckas motigt att få fram det, men historien ”visar från alla epoker, att när en stor sanning, en vigtig förbättring skolat göra sig gällande i tidehvarfvet, så måste den i början alltid, och stundom länge nog, röna motstånd. Men ingen har studerat häfderna, som ej sett *sanningen segra till sluts*, och *understundom har det skett fortare, än man anat*” (s. 302).

Almqvist vänder sig mot fyrståndsrepresentationen, som de konservativa vill bevara; Almqvist konstaterar torrt, att den inte bestått mer än ”130 år af de nära 2000, som nationen sjelf varit till” (s. 311).

I det fjärde kapitlet tar Almqvist upp fyra huvudpunkter i det vilande representationsförslaget. Valrätten bör utsträckas inte bara till flera personer, utan också i vissa fall till flera slags personer. Almqvist diskuterar adeln som stånd och ställer mot bördsaristokratien en annan, nämligen förtjänstaristokratien. En sådan sann adel skall främjas genom utökad valrätt och valbarhet. Almqvist ömmar för rösträtt åt kvinnor, men också åt tjänare, ja, även åt fattiga och tiggare.

Vidare argumenterar Almqvist för valbarhetens utvidgande, rådplägningens inskränkande på två kamrar samt ”införande af ett nytt slags Konservatism, i nationell mening” (s. 339) – d.v.s. ett seniorat, ett slags överhus. Kapitlet ger en klar och representativ översikt över den brännande fråga, som fick sin lösning först 1865.

I femte kapitlet diskuterar Almqvist bl.a. census, d.v.s. hur stor förmögenhet man måste ha för att få rösträtt. Han tar också upp vådan av ståndsprivilegier. Detta är s.k. Tillägg, som i not anges vara skrivna 1844 under riksdagens lopp.

Ståndsriksdagen hade emellertid gott om försvarare, och företrädare för adels- och prästestånden prisade det gamla systemets fördelar. Så t.ex. professor Ebbe S. Bring, som blev föremål för en mördande

granskning i artikeln ”Nytt prov på lärt charlataneri”, där Almqvist sannerligen inte skräder orden: ”Få bedrövligheter äro större, än den, då ytlighet och dunkel tillsammans påsätta sig en mask av beläsenhet och lärdom” (*Journalistik* I, s. 341).

Almqvist fortsatte kapitlet med att skärskåda de två högre ständen i ett avsnitt, som publicerats i *Aftonbladet* 8/8 1844 under den talande rubriken ”Med hvad rätt sitta adel och prester på den svenska riksdagen?”. Adeln och prästeståndet kallas för ”ståndsutväxter på samhället” och Almqvist finner det orimligt att dessa två stånd, som tillsammans i hela riket inte når upp till en 150-del av folkmängden, skall inneha hälften av representationen. I sjätte och sjunde kapitlen utvecklar Almqvist ytterligare sin syn på adeln och prästerskapet och disproportionen mellan deras ringa antal och deras stora andel i representationen. Att de i århundraden haft hävd härpå, är inget hållbart argument.

Det åttonde kapitlet står för sig. Almqvist lämnar debatten om den svenska representationsreformen och anlägger europeiska perspektiv. Kapitlet rubriceras ”Det europeiska problemet. Blick på fransyska revolutionen. Skandinaviens betydelse i den europeiska frågan” och är ett omtryck av artikelserien ”Europas ställning i allmänhet, med särskildt afseende på Skandinavien” (*JB* våren 1845).[18] Almqvist visar hur den skandinaviska idéen väckt uppseende inte bara i Norden utan också i Tyskland. Härifrån går han över till det stora europeiska folkförbund som Europas stater egentligen bildar beroende på ”gemensamheten af *ursprung* och *religion*” (s. 370) och konfronterar de skandinaviska idéerna med det ”europeiska problemet”.

Almqvist definierar detta problem som ”förverkligandet af rättstillståndet menniskor emellan i samhället” och noterar, att rättstillståndets övergång från utopi till verklighet börjat inom nationerna. Men framstegen skiftar och det är intressant att se hur de olika folken i Europa reagerat; han tror för sin del, att den skandinaviska Norden kommer att få mycket stor betydelse för världsdelen. Almqvist talar gärna om Europa som ett enda stort folkförbund. Han argumenterar mycket skickligt från sin radikala ståndpunkt genom att göra gällande, att grunden till den allmänna politiska rörelsen i Europa är att finna i kristendomens

huvudläror (s. 373). Läran att älska sin nästa som sig själv är grunden till all reform.

Almqvist ser Luthers religiösa reform som upphov till politiska reformer. Han pekar på England och Cromwells revolution och menar också, att Amerikas förenta stater är ”den fortsatta länken af den tyska reformations- och engelska revolutionskedjan” (s. 376).

Almqvist tar därefter upp franska revolutionen. Dess våldsgärningar kan inte förnekas, säger han, men de berodde på att de högre klasserna och regeringen inte lyssnade till kraven från de lägre klasserna. Tänkesätten började jäsa, säger Almqvist, som fortsätter med en fyndig bild:

> Explosionen liknade en ångpannas, som måste springa sönder, då intet tillbörligt och tillräckligt rum gifves åt den utvidgade och elastiska luften. Revolutionens fasor kunna följaktligen ej läggas den sanning och rättvisa till last, som innehållas i anspråken på nödig, billig och förnuftig samhällsförbättring. [...] Men i högsta grad lärorikt är och blir det alltid, att se, hvarthän ett orimligt motstånd mot nyttiga och nödvändiga reformer kan leda.
>
> (s. 378)

Folket begärde endast reform men tvangs till revolution.

Almqvist kommer in på *personlighetsprincipen*, som han flerstädes ventilerat. Här varierar han definitionen såhär:

> *Individernas förhållande till det Hela i staten*, ordnadt på rättsgrund och med en åt alla gifven *jemlikhet inför lagen*, i stället för den *olikhet i rättigheter såsom menniskor*, hvilken genom våld och godtycke blifvit upprättad till vissa kasters och folkklassers förmån, men till andras förtryck eller åtminstone förfång.
>
> (s. 385)

Almqvist tillägger, att denna jämlikhet inte förnekar den personliga olikheten mellan människor till karaktär, skicklighet o.s.v. Personlighetsprincipen gäller helt enkelt människans rätt att få utvecklas och

gälla för vad hon är som människa. De flesta av de problem som Almqvist och samtiden diskuterade, äktenskapet, feminismen, bördsfrågan eller representationsfrågan, kan föras tillbaka på personlighetsprincipens grundläggande frågeställning. Enligt personlighetsprincipen är det självklart, att t.ex. Sara Videbeck skall få ägna sig åt den yrkesutövning hon är lämpad för, utan hänsyn till skråförordningar. Det innebär också, att varje människa skall ha rätt att såväl vetenskapligt som trosmässigt följa sin innersta övertygelse. Det innebär likaså, att varje människa genom att välja ombud till rikets representation skall kunna påverka sitt lands styrelse. Och slutligen ligger personlighetsprincipen till grund för den allt starkare framhävda motsättningen mellan bördsadel å den ena sidan och förtjänst- eller karaktärsadel å den andra.

I slutet kopplar Almqvist samman internationella och nationella perspektiv. Det pågår i hela Europa en strid ”för arbetsklassernas insättande i ett fullkomligare rättstillstånd” inom samhället, och arbetarna kommer att segra liksom tredje ståndet en gång gjorde. Skandinaviens betydelse för det europeiska problemet är att vara en förebild och vägvisare. Här i Norden har bönderna – annars en folkklass i samhällets botten – haft en helt annan ställning än i det övriga Europa. Det är visserligen ännu bara de självägande bönderna, som har politiska rättigheter, men utvecklingen arbetar också för den stora delen ”af vårt bondelement, som är tjenande”.

Almqvist slutar detta avsnitt och därmed hela sin monografi med en vacker hyllning till bonden och bondeståndet:

> det stora ståndet ibland oss, som på sina armar bär oss alla, med sitt arbete hufvudsakligen närer oss alla, försvarar oss i farans stund och i sitt sköte bär vårt – måhända hela Europas – framtida hopp i dess skönaste blomning.
>
> (s. 405)

Han anknyter här till sitt stora äventyr under 1820-talet, bondelivet i Värmland, och till tidigare verk som Manhemsboken, *Svenska fattigdomens betydelse* eller *Grimstahamns nybygge*.

*

Monografien kan som helhet betraktas som en sammanfattning av de ämnen och idéer som Almqvist kämpat och kämpar för. Och dess korta andra avdelning är i sin tur en disposition som samtidigt är en koncentrerad genomgång av de frågor som är aktuella i Almqvists författarskap. I slutet av denna avdelning fastslår Almqvist att varje läsare får ta ställning till frågan, ”i hvad afseende eller mening Almqvist i sina yttranden kan kallas uppfinnare, eller icke; samt till hvad grad han må kunna sägas med dem hafva öppnat nya utsigter (’brutit nya banor,’ såsom det skall heta) i Sverige” (s. 106).

Almqvist understryker att hans sympatier och engagemang ligger i hans väsen och att hans samlade redogörelse kommit till mindre som ”personligt försvar, än för saken och sanningen”. Han gör också följande märkliga uttalande:

> Almqvist är till sitt grundlynne så mycket qvietist, att, om icke yttre omständigheter, befattningar, bekantskaper och förhållanden i verlden, oberoende af honom sjelf, föranledt eller snarast sagdt tvungit honom, så hade troligen ingenting af honom blifvit utgifvet.
>
> (s. 106)

Detta uttalande får betraktas som en sanning med modifikation. Almqvist var glad i polemik och väntade inte alltid på angrepp från andra för att gå i ställning. Och han kunde slå hårt och snabbt, när det gällde.

Men samtidigt finns det, som han säger, ett starkt kvietistiskt drag hos honom. Mystikern och drömmaren Almqvist är aldrig långt borta från realisten och samhällsdebattören.[19] Jag behöver bara erinra om songelyriken eller om *Skaldens natt* med dess hängivna skildring av mystikens lycka.

Almqvist höll som nämnts ett vakande öga på hur hans arbeten mottogs i offentligheten. Om så behövdes förklarade och försvarade han sina verk med stor kraft och inte alltid med så nogräknade metoder. Men detta att en stor författare själv gav ut en bok om sitt författarskap

var på 1840-talet något unikt i svensk litteratur utanför den egentliga memoarlitteraturen. Först Strindberg skulle 40 år senare använda sig av denna möjlighet.

Redan titeln på Almqvists bok, *C.J.L. Almqvist. Monografi*, ger ett drag av objektivitet och vetenskaplighet åt hans företag. Och i boken är det påtagligt hur Almqvist strävar efter objektivitet. Han gör visserligen flitigt stilistiska ändringar men däremot inga större innehållsliga ändringar.

Tillkomst och mottagande

Diktaren Almqvist samarbetade väl med journalisten Almqvist och hade tidigt klart för sig tidningarnas betydelse och makt; han insåg att den periodiska pressen och litteraturen i bokform kompletterar och understöder varandra. Detta utreder han redan i sin första artikel i *Aftonbladet* 5/1 1839, där han framhåller, att tidningsartikeln innebär en ”*hastig och ideligen återkommande påstötning*”, som verkar på läsaren ”genom *repetition*, mer än genom *djup impuls*”. Att ge impuls och varaktigt intryck tillkommer i stället boken, som läses långsammare, ”kan göra anspråk på att allvarligare begrundas” (*Journalistik* I, s. 60).

Böckerna skall alltså ge människorna ”de stora läror, som de behöva väl och länge begrunda”; tidningarnas roll är att genom ”livliga, korta och hastiga påkänningar åt alla håll göra läsevärlden uppmärksam på de läror, böckerna innehålla; *oupphörligt påminna* om dem” (a.a., s. 61).

I Almqvists författarskap finns det många böcker som ger impulser; man behöver bara nämna verk som *Det går an*, *Om Skandinavismens Utförbarhet* eller den långa raden volymer i duodes- och imperialoktavupplagorna av *Törnrosens bok*. Och Almqvists tidningsartiklar lämnar sällan de stora frågorna ur sikte. Med hastiga och intensiva, ideligen återkommande påstötningar verkar de på läsarnas sinnen.

Men Almqvists artiklar gjorde mer än så; de kunde redan som sådana ge djupa impulser. Denna hans första tidningsartikel 1839, som startar den årslånga serien ”Om uppfostringsväsendet i Sverige”, är ett exempel härpå, liksom artikelserien som blev ”Om Poesi i Sak”. Och detsam-

ma gäller för en rad andra artiklar i sociala och politiska ämnen.

Många av artiklarna samlade Almqvist i bokform och förenade därigenom envis påstötning och djup impuls. I brev till C.J. Lénström skriver han 8/10 1839:

> Har Du läst om Konsternas framtid i D.A., af Z -? Denna serie är blott börjad; men skall innehålla saker. Sedermera trycker jag allt detta, liksom hela artikeln i A.B. i *bok*, hvarigenom händer, att allmänheten 1:o läst och uti sig småningom nedsmält hvarje sak stycke för stycke, och 2:o läser det i helhet.[20]

Detta växlingsbruk av publiceringsformer innebar ju en förnuftig återanvändning av gott stoff och bör dessutom ha varit ekonomiskt fördelaktigt. Artikelserien 1839 om uppfostringsväsendet blev bok 1840 med titeln *Om Svenska Uppfostringsväsendet.* ”Konstens förhållande till Politiken” (*DA* 5/2 1839) kom att som *Poesi och Politik i förhållande till hvarandra* ingå i duodesupplagan av *Törnrosens bok*, band XII. I samma Törnrosvolym omtrycktes artikelserien ”Folknöjen, betraktade ur politisk synpunkt” (*DA* 3/4, 16/4, 1/8 1839). Med dessa artiklar och artiklarna om poesi i sak bidrog Almqvist, som Svedjedal påpekat, också till marknadsföringen av folkskrifterna.[21]

Likaså publicerades de första breven i *Europeiska missnöjets grunder* (1850) först som en artikelserie våren 1847 i *Jönköpingsbladet* med den magistrala titeln ”Om orsakerna till det närvarande släktets verkliga eller inbillade olyckor”. Och den viktiga artikeln ”Våra nyare romaner” (*AB* 1/6 1849) kom att i valda delar ingå i efterskriften till tredje editionen av *Det går an* (1850).

Det finns således gott om exempel på hur allmänheten genom Almqvists tidningsartiklar förbereddes på hans böcker och idéer. Det gäller i hög grad *C.J.L. Almqvist. Monografi*, som till största delen är byggd på tidskriftsuppsatser och tidningsartiklar. Men samtidigt är detta verk också en tillbakablick och en summering i stor skala av de idéer, som han velat sprida och slåss för. Och till detta kommer att monografien är ett försvarstal, en personlig förklaring, som är innehållsrik och originell.

*

Flera av inslagen i *C.J.L. Almqvist. Monografi* hade debatterats redan innan de samlades i bokform. Bland de mera kuriösa debattinläggen är C.F. Ridderstads fantasistycke ”C.J.L. Almqvist” med underrubriken ”Trenne Miniatur-Skådespel”, som skrevs 1843 och under absurda former skildrar Almqvists fejd med domkapitlet. Bl.a. förs vi till en kyrkogård, där Almqvist begraver liket Statsreligion.[22] Ridderstad står här visserligen på Almqvists sida gentemot domkapitlet, men hans attityd till Almqvist präglas samtidigt av både parodi och illvilja.

De mera regelrätta recensionerna av monografien är inte många. Recensionen i *Aftonbladet* 19/8 1845 är positiv; artikeln, som torde vara av Almqvist, består till stor del av ett omtryck av ”Den skandinaviska Nordens betydelse för det Europeiska problemet”, vilket bildar bokens slutavsnitt.

I recensionens inledande parti lovordas boken varmt och där ges också en träffande karakteristik av Almqvists författarskap och hans strävanden på olika fronter:

> Vi se här en ibland vårt lands och vår tids snillrikaste och ihärdigaste författare träda fram – med tillkännagifvet namn – såsom kämpe för det nya, mot det obrukbara men envisa gamla: såsom *förklarad reformator*, i *kyrka*, *samhälle* och *konst* [...].

De satser han framlägger säges angå några av de viktigaste frågor, som kan framställas i dessa ämnen. Och vad han här utreder,

> har länge sväfvat som en stum och dunkel aning för mången, som här finner ord och ljus åt sin oförstådda känsla af det sanna och det rätta i dessa punkter.

I *Studier, kritiker och notiser* recenserades monografien 8/11 1845 i en lång och grundlig artikel av Johan Andersson, den blivande Fausttolkaren och biskopen. Recensenten uppehåller sig så gott som uteslutande

vid *Det går an* och äktenskapsfrågan, som hos den läsande och skrivande allmänheten ådragit sig störst intresse. Det är en hovsam och objektiv kritik. Han framhäver dock de ”mästerliga” avhandlingarna ”Om Poesi i Sak” och ”Hvad innebära Poesiens två förnämsta konstslag? Hvad är skillnaden emellan ett Epos och Drama?”, och han finner ”Om Manhemsförbundet” intressant.

Den blivande Aftonbladsredaktören C.F. Bergstedt skrev i *Frey* 1850 en samlingsrecension, där han förutom monografien också tar upp *Törnrosens bok*, imperialoktavupplagan 1–2, och *De dödas sagor*. Bergstedt är besviken på Almqvists inlägg till domkapitlet. Denne har inte med allvar och grundlighet gått in för att visa hur lärobegreppen kunde förändras. Almqvist har mer uppträtt som advokat i egen sak än som en reformator.

1845–1846 fick monografien ett svar i bokform av C.E. Fahlcrantz (jfr ovan s. 11). På detta gick Almqvist i svaromål med artiklarna ”Studentbladet, dokt. Fahlcrantz och rektor Almqvist” (*AB* 17/4 1846) och ”Post- och Inrikestidningens första, andra och tredje ord rörande professor Fahlcrantz och rektor Almqvist” (*AB* 25/6 1846).

Forskning

C.J.L. Almqvist. Monografi har ofta uppmärksammats i Almqvistforskningen. Det gäller särskilt sådana delar som uppgörelsen med domkapitlet och de fyra tidigare publicerade större uppsatserna, vilka behandlats av Olle Holmberg 1922, Henry Olsson 1927 och 1937, Greta Hedin 1928 och Kurt Aspelin 1980. Men boken som helhet har inte blivit föremål för någon monografisk undersökning. Den hör också till de verk, som aldrig kom att utges i Bonniers upplaga av *Samlade skrifter* (1920–1938).

I sina arbeten om Almqvist (1869, 1876) tar Arvid Ahnfelt upp monografien och behandlar huvudsakligen fejden med domkapitlet. Detsamma gör Albert Lysander (1878), som dock i motsats till Ahnfelt anser, att Almqvists monografi ”är helt och hållet anlagd på allmänhetens förvillande”.

En starkt subjektiv, ibland okritiskt beundrande attityd intar A.H. Bergholm i sin doktorsavhandling *Studier öfver C.J.L. Almqvist* (1902); i kapitlet ”Sociala spörsmål” berör han förutom *Europeiska missnöjets grunder* också monografien.

Algot Werin (1923) belyser den konstnärliga utvecklingen hos Almqvist och hans anslutning till samtidens sociala och politiska strävanden. Han understryker draget av försvarsskrift i monografien och framhåller hur Almqvist var både rationalist och känslomänniska. Hedvig Petri-Liljekrantz avtrycker i *Carl Jonas Love Almqvists pedagogiska verksamhet* (1923) monografiens 12 punkter om uppfostringsväsendet. Greta Hedin (1928) tar på en knapp halvsida upp det som monografien kallar ”uppfostrans grundprincip”.

Stig Hellsten (1951) gör en noggrann genomgång av den teologiska debatt, som Almqvist förde med domkapitlet och som han lät inleda monografien. De teologiska frågorna får därigenom en modern och fackmannamässig belysning.

Karin Westman Bergs *Studier i C.J.L. Almqvists kvinnouppfattning* (1962) understryker hur Almqvist i monografien behandlar både den religiösa och politiska aspekten i kampen mot dogmer och politiskt bakåtsträvande. Fejden med domkapitlet uppmärksammas liksom kopplingen mellan *Det går an* och den indiska äktenskapsformen Gandharva.

I Gunnar Balgårds *Carl Jonas Love Almqvist – samhällsvisionären* (1973) betraktas monografien som ”ett av de centrala verken i svensk politisk idédebatt under hela 1800-talet”. Balgård försummar inte de teologiska aspekterna på monografien men lägger stor vikt vid de politiska; han framhåller särskilt Almqvists engagemang för representationsreformen.

I sitt stora arbete om Almqvists författarskap kring 1840 framhåller Kurt Aspelin monografiens såväl politiska som estetiska innehåll. Han betraktar Almqvist som en ”av de levande företrädare för den borgerliga offentlighetsprincip som AB inkarnerar i samtiden” och som vill fritt och kritiskt skärskåda det politiska livet. Men samtidigt understryker Aspelin, att Almqvists starka politiska engagemang aldrig utesluter

”törnrosevangeliets” religiöst bestämda idévärld.

Johan Svedjedal behandlar i sin viktiga studie över Almqvist på bokmarknaden flerstädes monografien, dess tillkomst och syfte.

Ett urval av Almqvists journalistik (och därmed en del av monografiens stoff) utgavs och kommenterades 1989 av Bertil Romberg. Densamme karakteriserar i *Carl Jonas Love Almqvist. Liv och verk* (1993) monografien som försvarstal för Almqvist och som summering av hans ställningstaganden i tidens frågor.

Noter

[1] Fejden med domkapitlet behandlas i Stig Hellsten, *Kyrklig och radikal äktenskapsuppfattning i striden kring C.J.L. Almqvists ”Det går an”*, Stockholm 1951.

[2] Algot Werin, *C.J.L. Almquist. Realisten och liberalen*, Stockholm 1923, s. 41 f. Se också C.J.L. Almqvist, *Journalistik* I, s. 240 f.

[3] Bertil Romberg, ”Den sansade kritiken och Almqvists synpunkter på sitt konstnärskap”, *Samlaren* 1967.

[4] *C.J.L. Almqvist. Monografi*, s. 35. I fortsättningen hänvisas till detta verk genom sidhänvisning inom parentes i den löpande texten.

[5] Johan Svedjedal, *Almqvist – berättaren på bokmarknaden. Berättartekniska och litteratursociologiska studier i C.J.L. Almqvists prosafiktion kring 1840*, Uppsala 1987, s. 239.

[6] Brev till Fridolf Almqvist 10/11 1845 (UUB X 251 k 13); Alf Kjellén, *Sociala idéer och motiv hos svenska författare under 1830- och 1840-talen*. D. 2: (1844–1848) Från patriarkalism till marxism, Stockholm 1950, s. 78; Svedjedal 1987, s. 347.

[7] Hellsten 1951, s. 259 f.

[8] Christian Erik Fahlcrantz, *C.J.L. Almqvist såsom författare i allmänhet och såsom theolog isynnerhet skärskådad*. 1, Upsala 1845, s. 93–100. Se vidare Albert Lysander, *C.J.L. Almqvist: karakters- och lefnadsteckning*, Stockholm 1878, s. 354 ff; Hellsten 1951, s. 243 f; samt Stig Jägerskiöld, *Oskuld och arsenik. C.J.L. Almquist i den europeiska krisen 1848–1851*, Stockholm 1987, s. 92–105.

[9] Se Greta Hedin, *Manhemsförbundet. Ett bidrag till göticismens och den yngre romantikens historia*, Göteborg 1928.

[10] Werin i SS VIII, xiii; Werin 1923, s. 277; Svedjedal 1987, s. 95.

[11] Romberg 1967, s. 88 f och 93 ff.

[12] Hellsten 1951, s. 141 ff och passim; Gunnar Balgård, *Carl Jonas Love Almqvist – samhällsvisionären*, Stockholm 1973, s. 107 f, 203; Kurt Aspelin, *”Det europeiska missnöjet”. Samhällsanalys och historiespekulation*, Stockholm 1979 (Studier i C.J.L. Almqvists författarskap åren kring 1840, D. 1), s. 297, 308; *Journalistik* I, s. 294–333.

[13] Brev till J.A. Schröder 28/5 1821 (UUB G 263). Se också Werin 1923, s. 364; Henry Olsson, *C.J.L. Almquist före Törnrosens bok*, Stockholm 1927, s. 312 f.

[14] Se Kurt Aspelin, *”Poesi i sak”. Estetisk teori och konstnärlig praxis under folklivsskildringarnas skede*, Stockholm 1980 (Studier i C.J.L. Almqvists författarskap åren kring 1840, D. 2). De två första artiklarna i tidningsversionerna är tryckta i *Journalistik* I, s. 86–96. Jfr också Arne Melberg, *Realitet och utopi. Utkast till en dialektisk förståelse av litteraturens roll i det borgerliga samhällets genombrott*, Stockholm 1978, s. 111.

[15] Olsson 1927, s. 221 f, 235 f, 296 ff; Bertil Romberg, ” ’Ett helt af omväxlande dramatisk och episk form’. Om framställningsformen i Amorina och Drottningens juvelsmycke”, *Perspektiv på Almqvist*. Dokument och studier samlade av Ulla-Britta Lagerroth och Bertil Romberg, Stockholm 1973.

[16] Friedrich Schlegel, *Kritische Schriften*, München 1964, s. 515.

[17] Aspelin 1979, s. 295 f; *Journalistik* I, s. 334–337.

[18] Aspelin 1979, s. 184, 228–231; om skandinavismen se också Greta Hedin, ”Carl Jonas Love Almqvist och skandinavismen”, *Nordens ungdom*, 3, 1917; Åke Holmberg, *Skandinavismen i Sverige vid 1800-talets mitt (1843–1863)*, Göteborg 1946; Bertil Romberg, ”Om Almqvist, Schack och skandinavismen”, *Svensk litteraturtidskrift* 1965.

[19] Jfr Aspelin 1979: avsnittet ”Utopisk mysticism”.

[20] Brev till C.J. Lénström 8/10 1839 (KB Ep A:6). Jfr Svedjedal 1987, s. 167 f.

[21] Svedjedal 1987, s. 167.

[22] Carl Fredrik Ridderstads miniatyrskådespel ”C.J.L. Almqvist” publicerades i *Salongen* 1843 och i Ridderstads *Samlade Dikter* III, Linköping 1862. Se Bertil Romberg, ”Almqvistporträtt i svensk dikt”, *Perspektiv på Almqvist*, s. 79 f.

Litteratur omnämnd i noter och forskningsöversikt

1920 påbörjades en vetenskaplig, till fullständighet syftande utgåva *Samlade skrifter. Första fullständiga upplagan, med inledningar, varianter och anmärkningar. Under redaktion av Fredrik Böök utgiven av Olle Holmberg, Josua Mjöberg, Emil Olson och Algot Werin*. Utgåvan avslutades 1938, sedan 21 band av planerade 32 utkommit. Till de 11 band, som aldrig kom, hör *C.J.L. Almqvist. Monografi*. Ett

urval *Brev 1803–1866* (1968) har utgivits av Bertil Romberg, som också utgivit ett urval tidningsartiklar i två volymer *Journalistik* I–II (1989).

*

Ahnfelt, Arvid, *C.J.L. Almqvist, hans lif och verksamhet*, Stockholm 1876
– , *C.J.L. Almqvist såsom nyromantiker*, Upsala 1869
Aspelin, Kurt, *"Det europeiska missnöjet". Samhällsanalys och historiespekulation*, Stockholm 1979 (Studier i C.J.L. Almqvists författarskap åren kring 1840, D. 1)
– , *"Poesi i sak". Estetisk teori och konstnärlig praxis under folklivsskildringarnas skede*, Stockholm 1980 (Studier i C.J.L. Almqvists författarskap åren kring 1840, D. 2)
Balgård, Gunnar, *Carl Jonas Love Almqvist – samhällsvisionären*, Stockholm 1973
Bergholm, A.H., *Studier öfver C.J.L. Almqvist*, Helsingfors 1902
Fahlcrantz, Christian Erik, *C.J.L. Almqvist såsom författare i allmänhet och såsom theolog isynnerhet skärskådad*, 1–2, Upsala 1845–1846
Hedin, Greta, "Carl Jonas Love Almqvist och skandinavismen", *Nordens ungdom*, 3, 1917, s. 25–28
– , *Manhemsförbundet. Ett bidrag till göticismens och den yngre romantikens historia*, Göteborg 1928 (Göteborgs Högskolas Årsskrift 34 1928:1)
Hellsten, Stig, *Kyrklig och radikal äktenskapsuppfattning i striden kring C.J.L. Almqvists "Det går an"*, Stockholm 1951
Holmberg, Olle, *C.J.L. Almqvist. Från Amorina till Columbine*, Stockholm 1922
Holmberg, Åke, *Skandinavismen i Sverige vid 1800-talets mitt (1843–1863)*, Göteborg 1946
Jägerskiöld, Stig, *Oskuld och arsenik. C.J.L. Almquist i den europeiska krisen 1848–1851*, Stockholm 1987
Kjellén, Alf, *Sociala idéer och motiv hos svenska författare under 1830- och 1840-talen*. D. 2: (1844–1848) Från patriarkalism till marxism, Stockholm 1950
Lysander, Albert, *C.J.L. Almqvist: karakters- och lefnadsteckning*, Stockholm 1878
Melberg, Arne, *Realitet och utopi. Utkast till en dialektisk förståelse av litteraturens roll i det borgerliga samhällets genombrott*, Stockholm 1978
Olsson, Henry, *C.J.L. Almquist före Törnrosens bok*, Stockholm 1927
– , *Carl Jonas Love Almquist till 1836*, Stockholm 1937
Petri-Liljekrantz, Hedvig, *Carl Jonas Love Almqvists pedagogiska verksamhet*, Stockholm 1923
Ridderstad, Carl Fredrik, *Samlade Dikter* III, Linköping 1862
– , "C.J.L. Almqvist" (förf:s *Salongen)*, Linköping 1843
Romberg, Bertil, "Almqvistporträtt i svensk dikt", *Perspektiv på Almqvist*. Dokument och studier samlade av Ulla-Britta Lagerroth och Bertil Romberg, Stockholm 1973, s. 78–113

– , *Carl Jonas Love Almqvist. Liv och verk*, Stockholm 1993
– , ”Den sansade kritiken och Almqvists synpunkter på sitt konstnärskap”, *Samlaren* 1967, s. 84–105
– , ”’Ett helt af omväxlande dramatisk och episk form’. Om framställningsformen i Amorina och Drottningens juvelsmycke”, *Perspektiv på Almqvist*, 1973, s. 117–133
– , ”Om Almqvist, Schack och skandinavismen”, *Svensk litteraturtidskrift* 1965, s. 100–123
Schlegel, Friedrich, *Kritische Schriften*, München 1964
Svedjedal, Johan, *Almqvist – berättaren på bokmarknaden. Berättartekniska och litteratursociologiska studier i C.J.L. Almqvists prosafiktion kring 1840*, Uppsala 1987 (Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala, 21)
Werin, Algot, *C.J.L. Almquist. Realisten och liberalen*, Stockholm 1923
Westman Berg, Karin, *Studier i C.J.L. Almqvists kvinnouppfattning*, Göteborg 1962 (Kvinnohistoriskt arkiv, 3)

C. J. L. ALMQVIST.

MONOGRAFI,

SAMLAD OCH UTGIFVEN FÖR ATT LÄTTA
ÖFVERSIGTEN OCH BEDÖMANDET
AF VISSA BLAND TIDENS FRÅGOR.

Inledning.

Trettonde delen af Törnrosens Bok (oktav-upplagan) slöts med ett stycke, kalladt ”Prestens Ställning i tidehvarfvet; en Betraktelse.” Tilldragelser hafva sedan timat, rörande samma ämnen, och hvaråt allmänheten tid efter annan lemnat sin uppmärksamhet. Det kan följaktligen vara tjenligt, att på ett ställe samla alla de akter, som på olika tider förekommit, och hvilka ogäfaktigast visa beskaffenheten af saken emellan *kämparne för den äldre bildningen i Sverige* och *författaren af Törnrosens Bok*; samt dertill lägga annat, hitintills otryckt. Den namnöfverskrift, som samlingen bekommit, må ursäktas, då samma namn länge i tidningsartiklar af sjelfva dess fiender blifvit begagnadt som *titel*, och följaktligen äfven här kan användas till *igenkänningstecken*, utan allt vidare anspråk.

Antingen det nu förhåller sig så, att egaren till namnet *C. J. L. Almqvist* är den, som börjat striden emot personer och anfallit allt bestående i kyrkan, staten och konsten; eller det tvertom skulle vara så, att han i sjelfva verket och ända från begynnelsen ingenting annat gjort, än begagnat sin menskliga rätt, att, utan angrepp på någons personlighet, säga sina tankar öfver de ämnen, hvari han haft en öfvertygelse; men *hvarefter* den äldre bildningens förfäktare, i stället för att vederlägga hans yttrade tankar, anfallit hans person: så förblifver det, i hvilketdera fallet som helst, omisskänligt, att ”de äldre” åt hela saken gifvit all möjlig vigt, både genom snart sagdt oräkneliga tidningsuppsattser, enkom riktade på Almqvist, och genom böcker om honom. Utan att finna detta illa, skola vi i det följande sammandraga ämnena omkring deras egentliga medelpunkter och visa hvari Almqvist hufvudsakligast hade bort gendrifvas, i fall det skolat vara något bevändt med anfallet. Punkterna, så

få som möjligt, torde ändock befinnas talrika nog.

Hvad framställningssättet i alla dessa stycken vidkommer, torde läsaren ynnestfullt besinna, att de allesammans till innehåll, form och stil varit betingade af de tillfällen, för hvilkas skull de blifvit skrifna.

Samlingen sönderfaller naturligast i tre afdelningar: 1:o Handlingar, vexlade emellan Upsala Domkapitel och Rektor Almqvist; 2:o De hufvudpunkter (till antalet sju) inom religionens, statens och konstens område, som frågorna emellan den äldre bildningens förfäktare och Almqvist i synnerhet angå; 3:o Strödda uppsattser öfver hithörande ämnen.

FÖRSTA AFDELNINGEN.

Handlingar, vexlade emellan Upsala Domkapitel och Rektor Almqvist.

I.

Domkapitlets Bref år 1840.

Till Rectorn vid nya Elementarskolan i Stockholm,
Magister Carl Jon. Ludv. Almqvist.

SEDAN Upsala Domcapitel, under hvars förmanskap H:r Rectorn i ecclesiastiskt afseende, genom födelse och ordination, hörer, en längre tid, men förgäfves, väntat, att H:r Rectorn sjelf skulle söka att på ett tillfredsställande sätt offentligen förklara sig i afseende på det från många håll uttalade stora och rättvisa missnöje, som hos en hvar, för hvilken religion och sedlighet äro heliga, blifvit väckt af åtskilliga skrifter, till hvilka H:r Rectorn erkänt sig vara författare, så är det Domcapitlets både samvets- och embetspligt, att på det allvarligaste uppmana H:r Rectorn sjelf till den åtgärd, hvarigenom den vållade förargelsen må så mycket möjligt upphäfvas, och dess vidare följder kraftigare motarbetas,

än genom en strängare åtgärd från Domcapitlets sida, till hvilken detsamma i det längsta *vill* undgå att anse sig nödsakadt.

Bland H:r Rectorns ifrågavarande skrifter äro isynnerhet tvänne, hvilka genom den syftning, de synas äga, väckt en allmännare harm. Deras titlar äro: *"Det går an"* och *"Marjam"*. I den förra har, under diktens form, en åsigt af äktenskapet blifvit uttalad, som är i strid, ej blott med uppenbarelsens lära, utan med tänkbarheten af ett samhälles bestånd och med en ovilkorlig sedlighetskänsla, som blott af låga passioner kan öfverröstas. I den andra framställes en vansinnigt jollrande person, i hvilken – ehuru den historiskt åsyftades namn ej tydligt utsäges – likväl ej blott enskilda i galenskapen inflickade skriftställen, men ock andra hänsyftningar synas vilja tvinga läsaren att se en af de högste förkunnare af den heliga lära, hvilken H:r Rectorn med oss och inför oss bekänt sig troende omfatta och med de högtidligaste löften förpligtat sig att, "enligt Guds ord predika till visdom, till rättfärdighet, till helgelse och förlossning", men hvilken lära, försoningens lära, i denna dikt synes vanställd till ett föremål för löjet och otron.

Då det är psychologiskt otänkbart, att H:r Rectorn, ens såsom menniska, skulle kunna vara alldeles likgiltig för det ovilkorliga omdömet till och med öfver blotta hederskänslan hos den prestman, som ville anses verkligen *hysa* sådana tänkesätt, och dock icke, innan han med dem offentligen framträder, sjelfmant nedlägger sitt embete, så återstår för Domcapitlet intet annat sätt att för sig förklara detta factum, än att härleda detsamma från ett förvirradt begrepp om gränsorna för diktens rättigheter, samt om den moraliska oskadligheten och således strafflösheten af allt, som ger sig namn af poesi.

Det förföriska i mängdens bifall, som dock är så lätt vunnet åt hvarje syftning att lossa på de för begären och egenkärleken obeqväma band, utöfvar beklagligen ofta sin magt äfven på dem, hvilkas gåfvor dock äro ofvan om mängdens bedömande. Det är Domcapitlets öfvertygelse, att äfven på H:r Rectorns omdömesförmåga detta skänkta eller sökta bifall utöfvat sin förblindande magt.

Domcapitlet *kan* och *vill* således för närvarande inskränka sin åtgärd till en allvarlig uppmaning, att H:r Rectorn med sjelfpröfning och bön

söker bekämpa de frestelser, som förespegla en ära, hvilken blott den djupt fallne kan anse värd att vinna äfven med offret af tusende missleddes lugn och tro och dygd, och främst att H:r Rectorn redligt framträder och – såsom en man, en christen anstår, och framför allt är en Ordets tjenares heliga pligt, – genom tillfredsställande förklaring och bekännelse i möjligaste måtto tillintetgör det onda, som redan kan vara verkadt, och sedan med ett så mycket mera brinnande nit i Herrans tjenst använder de gåfvor, hvilka Han H:r Rectorn förlänat. Upsala Domcapitel den 10 Juni 1840.

C. F. af Wingård.
Joh. Thorsander. J. Svanberg, genom *C. E. Fahlcrantz.*
Christ. Er. Fahlcrantz. F. Sjöstedt.
Joh. E. Forssell.

II.

Svar.

Till Maxime Venerandum Consistorium Ecclesiasticum i Upsala.

En ifrån M. V. Consistorium till mig ställd skrifvelse af den 10 sistlidne Juni har den 11 dennes kommit mig tillhanda, och föranleder mig till följande vördsamma hemställan.

Bemälde skrifvelse innefattar till mig en tjenlig föreställning med tillagd förmaning, för att använda de uttryck, hvarmed en dylik faderlig embetsåtgärd i 1 § Kongl. brefvet den 1 Augusti 1786 benämnes. Jag hyser icke det ringaste tvifvelsmål, att ju M. V. C. haft den allvarligaste afsigt, att vid denna föreställnings meddelande på det punktligaste iakttaga alla lagliga former, och jag har ej den ringaste anledning till den misstanka, att M. V. C. skulle åsyftat göra sin föreställning sådan, att den i någon mån af mig skulle kunna jäfvas, eller varda sin fulla kraft

beröfvad. Jag kan blott icke medgifva att M. V. C. lyckats i denna goda afsigt fullkomligen.

Jag vet icke om min – på grund af permission, enligt hvad närlagda handling styrker – tillämnade utrikes resa varit M. V. C. bekant eller icke; men det vet jag, att någon för mig olägligare tid icke hade kunnat väljas, i fall man hade den ädelmodiga afsigt, att lemna mig tillfället öppet till mitt försvar emot hårda beskyllningar. Jag bör icke afstå ifrån en resa, till hvars företagande jag gjort åtskilliga, efter mina vilkor, icke obetydliga anstalter; och jag bör icke heller lemna mitt namn till pris åt alla de anfall, man deremot vill försöka. Jag kan detta sednare så mycket mindre, som, samtidigt med bemälde M. V. C:ii skrifvelse, den underrättelse blifvit ibland allmänheten utbredd, att jag af M. V. C. erhållit varningar.

M. V. C:ii skrifvelse kan *lagenligt* icke hafva egt rum, utan såsom verkställighet af någon dom, hvilken af M. V. C. eller någon annan embetsmyndighet blifvit öfver mig fälld. Af denna dom, derest den finnes, har jag icke ännu erhållit del, hvarken på det sätt författningarne utstaka, ej heller i någon annan ordning eller oordning. Jag vågar utbedja mig, att denna dom vid min återkomst må meddelas mig, ehvad den är af M. V. C. utfärdad eller annars, såsom jag förmodar, af M. V. C. känd, på det jag då må kunna begagna mig af laga rättegångsfördelar, i händelse jag finner mig dertill befogad.

Vore här endast frågan om småsaker, så kunde jag redan stanna vid detta tillkännagifvande. Men då det gäller de svåraste tillvitelser emot min person, är jag både af vördnaden emot M. V. C., och af aktning för mig sjelf, skyldig, att icke låta beskyllningarne qvarstå tills jag återkommer från en längre färd, och vill jag således här, med förbiseende af det ofvannämnda, gifva åt denna vördsamma skrifvelse samma innehåll, som kunde tillhöra en besvärsskrift.

1:o. M. V. C. tyckes förutsätta, att hvarje prestman i ecklesiastikt afseende lyder under det Consistorii förmanskap, hvilket han genom *födelse* och *ordination* tillhörer. Jag dristar i detta hänseende vara af olika tankar. Jag vågar tro, att en prest, utan afseende på födelse och ordination, lyder under det Consistorium, hvarunder han *tjenstgör*. Jag

vet mig aldrig hafva tjenstgjort en dag under M. V. C:ii i Upsala domvärjo, och öfver min tjenstgöring såsom rektor vid nya elementarskolan har M. V. C. i Upsala icke Ephoratet. Upsala Consistorium är icke den myndighet, hvilken det i erforderligt fall tillhör att gifva mig embetsvitsord i afseende på lära och lefverne, och är således icke heller den myndighet, som deröfver har uppsigten samt derför ansvarar. Jag skall med mycken tillfredsställelse gifva mig under M. V. C:ii förmanskap, i fall någon tjenstgöring eller befordran under dess uppsigt mig beviljas, men intill dess måste jag bestrida ett sådant förmanskaps tillvaro.

2:o. M. V. C. behagar förklara, att jag *erkänt* mig vara författare till åtskilliga af M. V. C. klandrade skrifter. Saken kunde annars vara af ringa vigt; men såsom M. V. C:ii skrifvelse onekligen är en juridisk handling, hvilken förmodligen också afser juridiska följder, så kan den icke undvika skyldigheten att stödja sig på *juridisk* grund eller bevis; hvarföre, då sådant icke uppvisats, förfarandet svårligen kan frånkännas en betänklig natur, och, såsom prejudikat eller en möjligen inritad osed hos domstolar, skulle kunna utvisa banan för de mest samhällsundergräfvande åtgärder. Ett erkännande, hvarom här endast får vara frågan, eger blott rum i två fall: antingen muntligen inför domaren eller hans ombud, eller ock skriftligen under sådana förhållanden, som förvissa domaren, att det härrör ifrån den anklagade sjelf och ej ifrån en annan. Intet af allt detta inträffar på mig, jag har således *icke erkänt* det hvarför jag af M. V. C. erhållit föreställning. M. V. C. torde vara af den godheten besinna, att vi här måste tala *juridik* med hvarandra. Hade mitt föregifna fel varit mig genom vittnen öfverbevisadt, så hade väl M. V. C:ii gjorda uppgift om mitt erkännande varit lika oriktig; men domen, det oaktadt, kunnat vara laglig. Men icke heller detta har inträffat. Rykten, andras anmälan, andras tryckta tankar, eller hvad det allt må vara, har ingen giltighet inför *domaren*. Det ofvan åberopade Kongl. brefvet af den 1 Augusti 1786 § 1 utstakar den ordning, i hvilken föreställnings meddelande skall kunna lagligen försiggå: *Så snart prestman varder känd och angifven etc. etc., bör Consistorium i orten, hvarest den angifne vistas, igenom prosten härstädes anställa vederbörlig undersökning och efter inhemtad underrättelse om förhållandet, der han finnes*

skyldig, antingen skriftligen eller genom prosten göra honom en tjenlig föreställning med tillagd förmaning o. s. v. Derest alltså M. V. C. i denna sak, emot min förmodan, öfver mig hade förmanskap, så hade ovägerligen antingen genom M. V. C:ii i hufvudstaden vistande Herr ordförande, eller genom någon af M. V. C. förordnad prest undersökning bort med mig anställas rörande mina *tänkesätt* (ty tryckta skrifter höra, såsom sådane, enligt Tryckfrihetsförordningen, till helt annat forum), och, i händelse dessa tänkesätt befunnos oriktiga, då först utlåtande i saken afgifva, till en början såsom varning, samt i fall den icke hjelpte, under allvarsammare form. Nu är jag, efter allt hvad jag kan inse, för nära trädd i en medborgares heligaste rättighet: *jag är dömd ohörd.*

3:o. Om det domslut, hvarutinnan M. V. C. i afseende på mig stadnat, rörde obetydliga ämnen, så kunde det lidande mig vederfarits, genom att dömas ohördan, om än efter rättsbegreppet lika svårt, dock i moraliskt och borgerligt hänseende synas jemförelsevis mindre maktpåliggande. Men beklagligtvis är icke heller detta händelsen. Min personlighet är visserligen ganska obetydlig, och så till vida kunde det vara likgiltigt, huru man förfar med mig. Verlds-hjulet lärer rulla lika oaflåtligt och säkert mot sitt mål, ehvad det förkrossar en mask mer eller mindre. Men också för masken måste lifvet vara kärt; och befinner man sig vara mer än en mask, så håller man äfven något annat kärt, som kallas heder. M. V. C. har frånkänt mig min heder, icke endast som prest, christen och medborgare, utan ock såsom menniska. M. V. C. förklarar, ”att jag hos *en hvar*, för hvilken religion och sedlighet äro heliga, skall hafva väckt ett stort och *rättvist* missnöje”; att jag skall ”uttalat en åsigt om äktenskapet, som skall stå i strid ej blott med Uppenbarelsens lära, utan med tänkbarheten af ett samhälles bestånd, och med en ovilkorlig sedlighets-känsla, som blott af låga passioner kan öfverröstas”; och, hvad afskyvärdast är, att jag, som ännu befinnes vara Evangelisk-Luthersk prest, skall hafva ställt ”Försoningens lära till föremål för löjet och otron”. M. V. C. har emot mig velat använda endast den faderliga ömhetens och icke stränghetens språk. Jag bör således antaga, att M. V. C. emot mig valt de mildaste, godhetsfullaste och mest skonsamma uttryck, af hvilka M. V. C., utan mehn för saken, kunnat

betjena sig. Redan då jag så faderligt och mildt bedömes, framstår jag som en art afskum, det der predikar fräck osedlighet och drifver skändligt gäckeri med det heliga. Är allt detta den skonsammaste uttrycksformen, såsom det måste förutsättas i en primitiv varning, huru skall det då icke låta, när jag dömes efter all lagens stränghet. Kanhända tror man sig då kunna uppdaga, att aldrig fängelset inrymt eller jorden burit en förskräckligare varelse.

M. V. C. uppmanar mig, att på ett tillfredsställande sätt förklara mig. Man låter mig ana, att en strängare åtgärd kan förestå; och hvaruti man skulle vilja låta denna visa sig, må slutas af den häntydningen, att jag bort sjelfmant nedlägga mitt embete. Jag skall efterkomma den förra uppmaningen; och låta dem, som hafva förnuft tillika med samvete, döma, om jag må vara skyldig att efterkomma den sednare.

Jag bör icke yppa något tvifvel derom, att ju M. V. C:ii ledamöter verkligen, oskrymtadt och i hjertat hyst den personliga omvårdnad för min själs väl, och deras, som måhända äro eller blifva mina läsare, att de af nit och till afböjande af faror velat gifva mig en uppriktig och välment varning. För en så beskaffad sinnesstämning hos dem får jag högtidligen förklara mig hysa den innerligaste aktning; men ber dem allenast litet närmare betänka, huruvida det jag skrifvit och utgifvit står i strid med Guds Ord och sedligheten, enär hvar och en, som läser mina arbeten med uppmärksamhet och utan att med flit öfverhoppa vissa meningar eller skåda dem bakfram, tydligen skall finna ett sträfvande – det må nu vara huru ringa som helst – att göra det rätta och sanna Guds Ord (*det* således, som presten företrädesvis förbundit sig att tjena) gällande, samt att föra Sedligheten ifrån en tom titel till en verklighet och sanning i lifvet. Derjemte får jag också tillstå, det jag, såsom M. V. C. synes önska, visserligen anser min skyldighet vara, att utgifva vidare skrifter i så vigtiga ämnen, derest jag lefver och Gud förlänar mig helsa och krafter, samt mina fiender icke, såsom de tyckas lifligt åstunda, lyckas beröfva mig möjligheten dertill. I sådana skrifter blir det då mitt föremål, att, i enlighet med M. V. C:ii fordran, söka på det närmaste ådagalägga, så väl, å ena sidan, skilnaden emellan Guds Ord och de menniskostadgar, om hvilka M. V. C. ur Kyrkohistorien har sig väl bekant, att de ständigt

velat fastkedja sig vid Uppenbarelsen och göra sig sjelfva dermed eqvivalente; som å den andra, huruledes *den* åsigt, hvilken öfver samhällets ömmaste förhållanden verkligen *är min*, och icke blott af ett par vrängare, för biafsigters skull, utgifves för min, grundar sig på en andelig princip, hvilken, likasom den måste vara den enda för samfundet värdiga, också ensam kan rädda det undan en från flera håll hotande undergång. Jag kan hafva misstagit mig, och kommer, såsom menniska, ty värr troligen att ofta göra det; men ända derhän, som M. V. C. påbördat mig – det betygar jag heligt och oförställdt – ända derhän har jag icke förvillat mig. I rätts- och sedlighets-känsla har jag icke brustit eller kunnat brista så långt, att, såsom man föregifvit, förorda uppenbar immoralitet och ett lösaktigt lefnadssätt. Det är, för att begagna M. V. C:ii egna ordalag, ”psychologiskt otänkbart”, att någon inlåter sig i försvar för oanständigheter, utan att sjelf vara till sina seder förderfvad. Om mitt inre lif dömer ingen domare på jorden; men hvad det yttre vidkommer, tror jag mig både genom skrifter och handlingar hafva ådagalagt, till hvilken grad jag afskyr den föraktliga och grofva lättsinnighet både i ord, åthäfvor och gerningar, hvarpå man icke alltid, ens inom det högre presterskapet, saknat förargelseväckande och opåtalta exempel.

Det kan hända, att jag yttrat många ännu betänkligare satser, än dem, som man framdragit. Jag gifver dem alla till pris åt omdömet. Det vore verkligen icke så underligt, om jag en gång finge förnimma någon liten förklädd *politisk harm* deröfver, att en ringa man, som jag, vågat afslöja mindre behagliga sanningar rörande Svenska Undervisnings-väsendet, och icke allenast derom skrifvit, utan äfven användt krafter till åvägabringande af en möjlig förbättring. Ett offer bör väl en gång lida för det, att Nya Elementar-skolan hittills olyckligtvis lyckats. Jag påstår visserligen icke, att den politiska harmen ännu låtit sig förmärka, men säkert bidrager det icke att öka vissheten om en sådan harms obefintlighet, ifall man med en alltjemt stigande ton apostroferar en författare, om hvilken hvar och en vet, att han aldrig arbetat för annat än sjelfva den ideala, högre och inre principen, så väl i religion som i samhällsförhållanden. Att en så beskaffad författare kan framställa åsigter, vid hvilka man icke genast finner sig, och som man vill bekämpa, är ganska

begripligt. Men bruket har då infört, att man söker i skrift vederlägga det, som han verkligen menat och sagt, samt visa, hvaruti det falska består.

För att på en gång härtill öppna tillfälle, och undanrödja den misstankan, som skulle jag vilja undandraga mig en klar och tydlig redogörelse för mina åsigter i de tvenne ämnen – nu så länge till en början – hvarom M. V. C. behagat utlåta sig; sammanfattar jag dem här nedan i några satser, hvilka jag hoppas, att M. V. C. icke skall frånkänna en nödig grad af bestämdhet:

1:o. Jag tror, att det *sanna* äktenskapet är och förblifver oupplösligt, ehvad menniskor derom orda eller stadga. Matth. 19: 6.

2:o. Jag tror, att vigseln icke utgör det väsendtliga för äktenskapet, eller sjelfva *kännemärket* på, att ett verkligt sådant är till. – Fast heldre kan sannt äktenskap vara till, utan att vigsel tillkommit; äfvensom vigsel kan hafva tillkommit, utan att ett rätt äktenskap är till. Det förra medgifva Påfven och Luther, det sednare äfven i de fall, som allmän lag utstakar.

3:o. Jag tror, att när Moses ”för menniskornas hjertans hårdhet” tillstadde Israeliterna att skilja sig från hustru för *allehanda saks skull*, så befann han sig icke i strid med uppenbarelsens lära (efter hans stadga utgör en del af sjelfva uppenbarelsen), ej heller med tänkbarheten af ett samhälles bestånd (efter det Israelitiska samhället bestod en lång tid); ej heller mot en ovilkorlig sedlighetskänsla, som blott af låga passioner kan öfverröstas (efter Moses icke var hemfallen under sådane). Lika säkert måste det då ock vara, att en qvinna icke kan behöfva anses bunden vid en ohygglig, hennes sedekänsla och hela bättre varelse förstörande man (som före kopulationen visat sig hygglig, och sedan blott aktar sig att bryta mot några yttre former), utan att denna hennes räddning och frihet från det onda må hållas stå i strid med uppenbarelsen och ett förnuftigt samhälle, eller hennes önskan, att icke kränkas, pinas och förderfvas, utgör en fiendskap mot ”den ovilkorliga sedlighetskänslan, som” &c. &c.

4:o. Jag tror, vidare, att om det så mycket omtalade Matth. 19: 6 bör så förstås, att intet afslutadt *yttre* äktenskap skulle böra upplösas, utom

blott för otrohets skull, som detta bibelrum utsätter, så kan saken lätt drifvas derhän, att ej mindre Moses, som lät äktenskapet fara för *allehanda saks skull*, och Kongl. förordningen den 3 April 1810, som, i afseende på ett visst slags erkända äktenskap, tillåter detsamma, än slutligen Kongl. förordningen den 27 April 1810, som medgifver upplösning af äktenskap *a)* med lifstidsfånge, *b)* med landsflyktig, *c)* för försåt, make mot make, *d)* med vansinnig, *e)* med för lifssak benådad, *f)* med ärelös, om ock äran återvunnits, *g)* med vanfrejdad, *h)* med fästningsfånge på bestämda år, *i)* med drinkare och slösare, *k)* för oenighet i sammanlefnaden, måste anses stå i strid ej blott med uppenbarelsens lära, utan med tänkbarheten af ett samhälles bestånd, o. s. v. Sådant lärer dock M. V. C., hvad Moses vidkommer, icke kunna medgifva; och ej heller, hvad vår borgerliga lag beträffar, enär M. V. C. derutinnan icke veterligen sökt tillvägabringa ändring och rättelse. Jag påstår om dessa, och *alla dermed analoga* s. k. äktenskaper, såsom blott utgörande yttre och tillfälliga kopulationer af högst equivoque sedlighet, att de må hållas fullt värde att upplösas, eller, som innefattar detsamma, *att de må anses icke vara några*: hvarken mer eller mindre: ehuru jag icke ännu har yttrat mig i den frågan, hvad jag anser det borgerliga samhället å sin sida hafva att i dessa hänseenden tillgöra och iakttaga. Detta sistnämnda skulle jag dock tro vara den rent sociala sidan af saken, hvilken icke har någon gemenskap med det theologiska lärobegreppet eller kyrkans bekännelse, och följaktligen en gång böra få diskuteras utan ecklesiastik inqvisition. Detta måste ock nödvändigt erkännas, *innan* man – jag, eller någon annan – skrider till den *detaljerade beskrifningen* på, huru samhället bör förhålla sig i äktenskapsfrågan, ty en sådan förklaring skulle omöjligen kunna göras nöjaktig, utan med tillstånd för den rena känslan och förnuftet att uttala sig. Endast så mycket må tilläggas, att när man icke ens mäktar inse hela denna åsigts betydelse för menskligheten, samt tror, att påståendet om en nödig *revision af pligtbegreppet* (just för pligtens eget upprätthållande i denna del, som i all annan), vill säga detsamma, som *pligtförgätenhet;* då är man visserligen hvarken snillrik eller galen, men deremot beklagligen ett tredje, nämligen för tillfället mycket dum. Likaså under all kritik befinner man sig, då man

i menniskosjälens uttalade behof af konjugial renhet icke ser annat än begär till smuts.

5:o. Jag tror – för att slutligen komma till M. V. C:ii andra ämne – att ingen menniska har gjort så mycket för kristendomens första införande på jorden, som den af M. V. C. åsyftade ”Förkunnaren”; och tror mig hafva fällt en mycket god önskan, då jag uppriktigt önskar, att M. V. C:ii H:rr ledamöter, hvar för sig, må hysa samma stora och kärleksfulla föreställningar om honom, som jag; men jag tror tillika, hvar och en artist, som vill och kan, vara berättigad, att, utan hinder af och utan brott emot något domkapitel eller någon embetsed, framställa äfven troshjelten, likt hvarje annan historisk karakter, i den period af sitt lif, då den underbara och genomgripande brytningen går för sig hos honom, och innan han ännu vunnit reda med sig sjelf, än mindre inför verlden; en period, hvarunder det dock måste vara möjligt, att en del af hans språk kan röja några likheter med hans framtids.

Sådane äro mina meningar i de af M. V. C. omrörda ämnen. Endast mina åsigter om gränsorna för den ”poetiska friheten” har jag icke aktat nödigt andraga här, och det af två skäl: först, emedan jag i poesien icke tror mig böra erkänna något domkapitel som domare; och för det andra, derföre, att jag icke anser mina begrepp om den poetiska friheten vara för den Heliga Skrift eller sedligheten vådligare, än t. ex. den Consistorii ledamots, hvilken anses som författare till den, enligt sin afsigt, skämtsamma dikten Noachs Ark.

Skulle ytterligare upplysningar af mig äskas, i dessa eller andra ämnen, som jag något förstår, så är jag dertill beredd. Det anförda torde vara tillräckligt, att med all skyldig vördnad utvisa, huruvida man har rätt att göra mig vanärande beskyllningar eller icke.

Stockholm den 29 Juli 1840.

C. J. L. Almqvist.

III.

Domkapitlets Förklaring, i anledning härå, af år **1841.**

Till Rectorn vid Kongl. Elementarskolan i Stockholm,
Mag. C. J. Ludv. Almqvist.

Den förklaring H:r Rectorn den 29 Juli sistl. år, med anledning af Domcapitlets skrifvelse den 10 nästföregående Junii afgifvit, utvisar till hvad grad H:r Rectorn förbisett eller missförstått syftemålet af denna skrifvelse, hvilket var att meddela icke en bestraffande varningsgrad, utan endast en faderlig förmaning. Af stadgandet i Kyrkolagens 1 Cap. § 2, jemfördt med Kongl. Brefven den 21 Maj 1751 och 23 Juni 1752, har Domcapitlet funnit sig föranlåtet, att en sådan åtgärd vidtaga, sedan H:r Rectorn i en allmän Tidning (Svenska Biet N:o 59 sistl. år) offentligen framträdt* med erkännande af författarskap till de skrifter, som i Domcapitlets nämnda skrifvelse finnas utmärkte. Detta Domcapitel har icke heller kunnat undgå att frågan upptaga, enär H:r Rectorn, såsom Stiftets barn här till Prest ordinerad, icke under annan ecclesiastik Embetsmyndighet tjenstgör och således endast detta Domcapitel kan hafva sig officielt bekant, att H:r Rectorn Prest-Embetet emottagit. En oeftergiflig samvets- och embetspligt har derföre nödgat Domcapitlet, att låta en sådan skrifvelse till H:r Rectorn afgå, ehuru visserligen förutses kunde, att den i en tid, då allvaret ofta kallas inskränkthet och nitet ofördragsamhet, skulle komma att af en eller annan misstydas; oväntadt var dock, att den skulle af H:r Rectorn missförstås, och det till den grad förklaringen utvisar.

Sedan Domcapitlet nu eger den visshet, att H:r Rectorn efter förflu-

* I *juridisk* mening är denna uppgift intet sägande. Och i A:s försvarsskrift till DC var icke frågan om annat, än *den* meningen.

ten permissionstid till fäderneslandet återkommit, inträder ånyo Domcapitlets pligt, att lika allvarligt, som välvilligt, söka i denna sak vinna det ändamål, hvilket med den förra skrifvelsen åsyftades, men, såsom beskaffenheten af H:r Rectorns deröfver gifna förklaring nogsamt utvisar, Domcapitlet ännu icke lyckats uppnå. Hvad först beträffar H:r Rectorns om äktenskapet yttrade meningar, så, om ock flere och vigtiga anmärkningar mot dem måste göras, har dock genom de derom i förklaringen framställde, i flere afseenden dels förmildrande, dels sväfvande sattser, striden blifvit förflyttad på vetenskapens område och måste der utkämpas. Att detta nu först skett, är hvad Domcapitlet hufvudsakligen funnit hos H:r Rectorn klandervärdt, emedan tviflet, då sådant förefinnes, öppet bör framläggas såsom tvifvel, icke i en för samvetsömheten bekymrande och för lättsinnigheten förledande omklädnad. Då H:r Rectorn tillika i sin afgifna förklaring yttrat den försäkran, att H:r Rectorn hyser stora och kärleksfulla föreställningar om den i skriften Marjam införde person, i hvilken Domcapitlet funnit, såsom ock af H:r Rectorn erkännes, att en af Christendomens högste och förste förkunnare åsyftas; så anser Domcapitlet sig häraf kunna sluta dertill, att H:r Rectorn ingalunda med stadgadt uppsåt skall vidhålla de sattser, hvilka i H:r Rectorns skrifter ådragit sig Domcapitlets ogillande uppmärksamhet. Oförklarligt skulle annars vara, huru H:r Rectorn med dessa tänkesätt kunnat, utan ringaste historisk anledning, tillåta sig sådan skildring af en person, som från äldsta tider inom hela Christna kyrkan varit ansedd såsom en af vår Heliga religions främsta troshjeltar, och om hvilken H:r Rectorn i sin förklaring erkänner, ”att ingen menniska har gjort så mycket för christendomens första införande på jorden.” I sammanhang med det ofvan anförda får Domcapitlet i anseende till gränsorna för den poetiska friheten vid religiösa ämnens behandling hänvisa till stadgandet i vår Kyrkolag t. e., att man icke får ”emot den rena evangeliska läran upptänka och utsprida några villfarande meningar,” äfvensom icke heller ”bruka några anstötliga ordasätt, Guds församling att bekymra eller förarga”, hvilka lagbestämmelser, grundade i sjelfva sakens natur och af sednare författningar bekräftade, äro så tydliga (1 *Anm.*), att Domcapitlet endast behöfver till H:r Rectorns eget allvarliga

ompröfvande och behjertande öfverlemna, huruvida icke H:r Rectorn både i allmänhet såsom författare, och än mera med afseende på sin ställning såsom prest, kan finna sig hafva desamma i något hänseende öfverskridit.

Slutligen får Domcapitlet betyga, att dess afsigt, såväl med dess förra, som ock med denna sednare till H:r Rectorn aflåtna skrifvelse endast är den, att, om möjligt, verka på H:r Rectorns egen öfvertygelse, (2 *Anm.*) och bereda sanningen seger i H:r Rectorns eget hjerta. Icke för någon annan domstol, än H:r Rectorns eget samvete, eller inför annan domare, än Honom, hvars röst i hvarje sanningsälskande bröst låter sig förnimmas, vill Domcapitlet hafva rigtigheten och halten af H:r Rectorns yttrade meningar hemställda (3 *Anm.*), och ledes Domcapitlet härvid på en gång af den kraftigaste nitälskan i sak och den upprigtigaste välvilja för H:r Rectorns person.

Upsala Domcapitel den 29 April 1841.

C. F. af Wingård.

Joh. Thorsander. J. Svanberg. A. E. Knös. F. Sjöstedt.

I. E. Forssell.

Anmärkningar.

1) Dessa äro väl tydliga nog; men mindre tydligt och begripligt är, hvarföre det skall anses bringa anstöt, bekymmer och förargelse i Guds församling, att med framlagda skäl ådagalägga nödvändigheten af förbättring i en gifven institution, och visa att ”sedlighet och lycka” icke finnes i allt hvad man så *kallar*.

2) En sådan verkan skulle väl ändamålsenligare hafva bort försökas genom framläggande af skäl emot hvad rektorn yttrat, än genom embetsskrifvelser, utan allt annat innehåll än försäkringar.

3) Inför *ingen annan* domstol eller domare, än den ofvannämnde, ville domkapitlet den 29 April 1841 hafva *dessa meningar* hemställda. Ifrån denna tid till slutet af år 1842, då domkapitlet inför sig inkallade Almqvist till svaromål, hade han alldeles inga nya meningar framställt,

stridande mot dessa. Hvad hade då ingifvit domkapitlet denna skiljaktiga plan? Dess utförande ses i det följande.

IV.

Utdrag af Protocollet, hållet i Upsala Domcapitel den 2 Nov. 1842.

S. D. Sedan, enligt Domcapitlets den 28 sistl. September fattade beslut, till f. d. Rector-Scholæ Mag. Carl Jonas Ludvig Almqvist, genom v. Contractsprosten i Roslags Vestra Contract, Kyrkoherden C. E. Karlstén, följande kallelse blifvit öfverlemnad: ”Som Domcapitlet genom Directionen öfver Nya Elementar-Skolan i Stockholm erhållit den underrättelse, att H:r Rectorn upphört vara för dess behof anställd, och Domcapitlet veterligen, H:r Rectorn icke heller innehar annan ecclesiastik befattning, till följe hvaraf Domcapitlets skyldighet inträdt att tillse det H:r Rectorn, såsom till Erke-Stiftet hörande och derstädes ordinerad, varder i presterlig tjenstgöring anställd; men Domcapitlet, med den anledning detsamma eger till den öfvertygelse, att H:r Rectorn, oaktadt de föreställningar, Domcapitlet förr haft tillfälle H:r Rectorn skriftligen meddela, fortfarande hyser grundsatser, hvilkas beskaffenhet kan blifva vådlig för dem, som kunna komma att H:r Rectorn till själavård anförtros, på sådan grund aktat nödigt, att innan något beslut om H:r Rectorns förordnande fattas, lemna H:r Rectorn tillfälle att personligen inför Domcapitlet ådagalägga, huruvida H:r Rectorn verkligen bekläder Presta-Embetet med sådane grundsatser, hvartill H:r Rectorn genom sin ålagda embetsed sig förpligtat; så föranlåtes Domcapitlet härmed kalla H:r Rectorn att sig i besagde ändamål personligen härstädes inställa Onsdagen den Andra (2) instundande November kl. X f. m.” – och Prosten Karlstén insändt Rector Almqvists intyg, dateradt den 12 sistl.

October, att detta kallelsebref kommit honom tillhanda, hade, efter det Domcapitlet af sådan anledning nu sammanträdt, Rector Almqvist tillstädeskommit. Efter erhållet företräde tilltalades han af H. H:r Doctorn och Erke-Biskopen på följande sätt: Domcapitlet yttrade i sin skrifvelse af den 10 Juni 1840 sitt ogillande af de för Religion och seder vådliga läror, H:r Rectorn i tvenne skrifter framställt, och lade på H:r Rectorns samvete "att redligt framträda och såsom en Man och en Christen anstår, och framför allt är en Ordets tjenares heliga pligt, genom tillfredsställande förklaring och bekännelse i möjligaste måtto tillintetgöra det onda, som redan kunde vara verkadt, och sedan med ett så mycket mera brinnande nit i Herrans tjenst använda de gåfvor hvilka Han förlänat." Sättet att besvara och kungöra denna skrifvelse gaf väl föga hopp om vinnande af dess afsigt; men då likväl en förklaring, om än icke nöjaktig, var gifven och en retractation till viss del, bemödade sig Domcapitlet åter i skrifvelse af den 29 April 1841 att väcka H:r Rectorns besinning och återföra honom till känsla af Prestens pligt. Dels för att långmodigt afvakta verkan af denna ytterligare framställning, dels med afseende derpå, att H:r Rectorn såsom Skollärare icke undervisade i Christendomen, icke heller utöfvade Presterlig verksamhet i Församlingen, dröjde Domcapitlet med vidare åtgärd. Nu åter, sedan till dess kunskap kommit, att H:r Rectorn upphört att vara Skollärare, och Prest ej får vara tjenstlös, har skyldigheten för Domcapitlet inträdt, att anställa H:r Rectorn i Presterlig tjenstgöring, så vida, efter sådane antecedentia, han kan finnas dertill värdig och användbar. H:r Rectorns i skriften om *Prestens Ställning* yttrade meningar och i svaret till Domcapitlet yrkan på *revision af pligtbegreppet* göra det till Domcapitlets oefterlåtliga pligt, att derom göra undersökning. Hvarföre ock Domcapitlet inkallat H:r Rectorn till i dag, såsom kallelsen lyder, för att *personligen inför detsamma ådagalägga, huruvida H:r Rectorn verkligen bekläder Presta-Embetet med sådane grundsatser, hvartill "H:r Rectorn genom sin aflagda Embets-Ed sig förpligtat."*

Härefter framställde H. H:r Doctorn och Erke-Biskopen till Rector Almqvists besvarande följande frågor :

1. Anser H:r Rectorn sig fortfarande förpligtad, att fullgöra de löften

och den Ed, han vid sitt Prestblifvande aflade?

2. Erkänner H:r Rectorn Kyrkans rättighet, för dess säkerhet om sina tjenares trohet, till den väntan, att dessa löften och denna Ed, af den, som aflade dem, fattades i samma mening, som orden innebära, och således är kyrkans, som dem föreskrifvit?

3. I det *första* löftet *åtager sig Presten det dyra Prediko-Embetet;* erkänner H:r Rectorn således sin förbindelse, att bekänna, förkunna, förklara det himmelska Riket, sådant det af Christus på jorden blifvit stiftadt, och det så, att menniskor vinnas till detta Rike och blifva rätte medborgare deruti?

4. I det *andra* löftet utfästes *uppoffringen af alla själs- och kroppskrafter till detta Embetes utöfning;* erkänner H:r Rectorn således sin förbindelse, att draga sin verksamhet från alla de rigtningar, ehuru begär och fördelar dervid måste uppoffras, som äro i strid med detta Rikes tillväxt?

5. *Tredje* löftet innefattar, *att enligt Guds ord predika Försoningens Lära till visdom, till rättfärdighet, till helgelse och till förlossning;* erkänner H:r Rectorn sig förpligtad att förkunna denna Christendomens hufvudlära enligt Guds Ord, således utan alla hugskott, som öfvergifva eller förtyda den Heliga Skrift, och att så framställa Christus, *som Han af Gudi oss gjord är till visdom, till rättfärdighet, till helgelse och till förlossning?*

6. I det *fjerde* löftet förpligtar sig Presten, *att genom Guds Nåd vara andra till efterdöme i rättsinnighet och dygd;* erkänner H:r Rectorn således menniskans oförmåga och derföre behof af Guds nåd till heligt lefverne, och sin egen förbindelse, att både i tänkesätt och handling vara så mycket mera pligttrogen, som han är ställd till eftersyn för andra?

Enligt Prest-Eden.

7. Erkänner H:r Rectorn så väl den Heliga Skrifts sanning, som vår bekännelses öfverensstämmelse dermed?

8. Erkänner H:r Rectorn sig förbunden, *att hvarken uppenbarligen förkunna och utsprida eller hemligen främja deremot stridande läror?*

9. Erkänner H:r Rectorn sig förbunden, *att sjelf icke bruka anstötliga ordasätt, hvarigenom Guds Församling bekymras eller förargas må,*

utan ock *med all flit och trohet vinnlägga sig derom, att falsk lära och förargelse*, denna vare anstöt eller förförelse, *i församlingen afstyres?*

10. Då H:r Rectorn utfäst sig, *att beflita sig om och förmana till Gudaktighetens öfning uti inbördes kärlek och undersåtlig trohet*, erkänner H:r Rectorn sig förpligtad, att långt ifrån att rubba, fasthäldre upprätthålla Guds stiftelser mellan menniskor, sedlig ordning och Fädderneslandets statsskick?

11. Då den förutnämnda Gudaktighetens öfning består *uti en i allo måtto god, fridsam och ärbar umgängelse;* erkänner H:r Rectorn, att det icke är tillåtet, att för sina afsigter använda hvilka medel, som hälst, och att sjelfhämnden är den Christne i allmänhet och serdeles Presten förbjuden?

12. Erkänner H:r Rectorn sin fortfarande förbindelse att fullgöra, hvad han i aflagd Ed betygat med följande ord: *Kyrko-Ordningen skall jag både efterlefva och handhafva, mine förmän skyldig heder och lydnad bevisa, samt hvad mig i mitt Embete varder ålagdt, med trohet efterkomma*?

Rector Almqvist anförde deruppå till Protocollet följande: ”Jag vet på mitt samvete inför Gud, att jag inga irrläriga grundsatser hyser. Jag hembär derföre härmed högtidligt min tacksägelse till Högv. Domcapitlet, den högsta theologiska auktoritet i mitt fädernesland, som satt mig i tillfälle att afgifva min trosbekännelse i alla ifrågasatta dogmatiska punkter, och hvilken trosbekännelse jag önskar få göra så utförlig, varm och fullt upprigtig, som med sakens vigt öfverensstämmer. De framställda frågorna, hvilka jag erkänner mig fullt skyldig att besvara, och äfven skall göra det med fullkomligaste värma och upprigtighet, anhåller jag, att få skriftligt, för att derpå inkomma med skriftligt svar, enär jag både anser pligten för sakens skull och aktningen för den auktoritet, inför hvilken jag befinner mig, fordra, att jag afgifver min trosbekännelse så ordentligt, väl och fullständigt, som möjligt. Jag vill noga öfvertänka för att finna ord, rätt svarande emot min öfvertygelse, enär det är ingen annan än den, som Högv. Domcapitlet bör inhemta. Jag vill icke extemporera bort mitt embete. Jag är visserligen fullt säker, att Högv. Domcapitlet, såsom icke ledt af någon persecutionsanda, icke heller skulle vilja

fästa sig vid något mot min mening undfallet ord, och derföre göra mig olycklig; sådant kan ej komma i fråga. Men sakens vigt fordrar, att jag öfver frågorna yttrar mig icke blott utförligt, utan äfven i sammanhang med andra dermed gemenskap ägande ämnen, emedan allt, såsom varande i ett slutet system, ömsevis måste upplysa hvartannat. Men allt sådant kan icke ske så här i hast, ex tempore. Jag ber derföre, på alla dessa skäl, hvilka äro lika vigtiga för Högv. Domcapitlet, då det önskar känna min verkliga öfvertygelse, som för mig att få frågorna *skriftligt*, och derpå afgifva *skriftliga* svar."

Med bifall till Rector Almqvists sålunda gjorda anhållan, frågade H. H:r Doctorn och Erke-Biskopen, huruvida han önskade under sitt vistande härstädes de äskade svaren afgifva, och då Rectorn i detta afseende förklarade sig beredd, att underkasta sig Domcapitlets vilja, likväl med hemställan, om ej, såsom för hans enskilta angelägenheter lämpligast, Domcapitlet täcktes medgifva honom att återvända hem och der utarbeta sina svar till afgifvande inom någon viss af Domcapitlet bestämd tid, hvartill han, uppå tillfrågan, ansåg 3 veckor vara tillräckliga, biföll Domcapitlet äfven denna hans hemställan med en utsträckning i tiden till den 30:de dennes, då han, utan att behöfva sig personligen härstädes inställa, ovillkorligen bör hafva sina skriftligen uppsatta svar insändt på de till honom framställde, här ofvan intagne frågor, hvilka, serskildt utskrifna, nu genast till honom öfverlemnades.

Uppå Rector Almqvists derefter gjorda anhållan om besked rörande hans presterliga tjenstgöring, från hvilken han uti inlaga af den 10 sistl. October sökt permission på ett års tid, meddelades honom det svar att ingen tjenstgöring för honom tills vidare komme i fråga, och att han derom skulle af Domcapitlet erhålla närmare underrättelse, sedan det fattat sitt beslut i den nu inledda hufvudfrågan. Afträdde.

Ut Supra.
Ex Protocollo
Joh. E. Forssell.

V.

Almqvists Svar på de **12** Frågorna.

Till Högvördige Domkapitlet i Upsala!

Då jag nu går att besvara de mig af Högvördige Domkapitlet den 2 i denna månad skriftligen förelagda frågor, upprepar jag hvad jag då mundtligen anförde: att jag hembär Högvördige Domkapitlet min vördnadsfulla tacksägelse för det tillfälle, hvari Högv. Domkapitlet härigenom satt mig, att afgifva min trosbekännelse i de ämnen, som blifvit ställda i fråga. Jag vet på mitt samvete, att jag inga irrläror hyser; och att jag ingenting, hvarken mundtligen eller skriftligen, utspridt, som jag ej anser öfverensstämmande med den *Hel. Skrift* och vår *kyrkas grundskrifter, sådane som de sjelfve förklara sig och Sveriges rikes statsförfattning bevisligen vill hafva dem gällande.* Med varm, innerlig och redlig öfvertygelse har jag offrat hela mitt lifs verksamhet, så ringa den än varit, på Guds rikes förkofran, till utbredande af ren sanning, ett förbättradt hjertelag och själens skönhet ibland menniskor, så godt som jag förstått och kunnat. På alla de mig af Högv. Domkapitlet meddelade frågor kan jag således svara ett öppet och obetingadt *ja;* och kunde dervid stanna, utan något vidare. Men emedan mången i detta korta ja måhända skulle vilja ana en underförstådd mening, af motsatt eller annan betydelse, än jag sjelf vill; utbeder jag mig, att på åtskilliga af frågorna få göra mitt svar utförligare; helst vissa af dem omfatta ämnen, ej blott i sig sjelfva af högsta intresse för kyrkan och samhället, utan äfven sådana, att jag funnit en stor mängd af mina landsmän, serdeles prester, rörande hvad dessa frågor omfatta, sväfva i besynnerliga tankar, mera, såsom det synes, grundade på förutfattade, blinda meningar, än på verklig kännedom om kyrkans grundskrifter. Det är för Högv. Domkapitlet ett kändt förhållande, att jag tog ordination först i en mera framskriden ålder. Jag hade mig de ifrågavarande grundskrifterna bekanta långt innan jag öfvergick till prestembetet. Hvarföre skulle jag då hafva tagit

detta steg eller icke sedan sjelfmant återkallat det, derest jag i nämnde skrifter funnit något hinder för det förra, eller ett kraf, som fordrade det sednare?

Jag öfvergår nu till sjelfva frågorna.

I.

Anser tit. sig fortfarande förpligtad, att fullgöra de löften och den ed, han vid sitt prestblifvande aflade?

Ja.

II.

Erkänner tit. kyrkans rättighet, för dess säkerhet om sina tjenares trohet, till den väntan, att dessa löften och denna ed, af den, som aflade dem, fattades i samma mening, som orden innebära, och således är kyrkans, som dem föreskrifvit?

Ja.

III.

I det första löftet åtager sig presten det dyra predikoembetet; erkänner tit. således sin förbindelse, att bekänna, förkunna, förklara det himmelska riket, sådant det af Christus på jorden blifvit stiftadt: och det så, att menniskor vinnas till detta rike och blifva rätte medborgare deruti?

Ja.

IV.

I det andra löftet utfästes uppoffringen af alla själs- och kroppskrafter till detta embetes utöfning: erkänner tit. således sin förbindelse, att draga sin verksamhet från alla de rigtningar, ehuru begär och fördelar dervid måste uppoffras, som äro i strid med detta rikes tillväxt?

På denna fråga kan jag uttala ett så mycket fullkomligare och öppnare *ja*, som jag icke erkänner, att någon menniska, äfven utom predikoståndet, har rättighet, att – hvad fördelar än må locka – företaga det ringaste i strid med Guds rikes tillväxt; och att följaktligen enhvar, redan såsom christen, har till skyldighet, att draga sin verksamhet ifrån alla *så beskaffade* rigtningar, hvilka samtligen äro *onda*. Emellan en *prest* och en *annan person* finnes häruti ingen annan åtskilnad, än den, att presten i första rummet eger att uppfylla alla de serskilda befattning-

ar, som hans syssla kräfver, i fall han ännu eger någon presttjenst; samt att, i allt hvad han derutöfver hinner och kan göra, han, likt alla andra christne, tager till rättesnöre, att ingenting sätta i verket, stridande emot Guds rikes förkofran.

I full öfverensstämmelse med denna grundsatts finna vi värdige, kunnige, driftige män, tillhörande presteståndet, i alla tider, den närvarande icke undantagen, hafva sysselsatt sig med ganska mycket *utom* och *bredevid* sjelfva de tjensten enkom tillhörande göromål, men alltid så, att dessa i första rummet icke blifvit försummade, samt att de andra sysselsättningarne icke kämpat emot Guds rike. Att jag må förbigå skötandet af landtbruk och allt hvad till ett hushålls ekonomi hörer, hvilket, enligt inrättningen i Sverge, är tillagdt presterskapet i allmänhet och hvarje med boställe försedd eller med enskild egendom utrustad medlem deruti i synnerhet; så må jag blott anmärka, huruledes särdeles litterära arbeten alltid varit och, såsom jag tycker, med skäl ansetts vara en prest så mycket mera tillständiga, som han i vissa fall får räkna meriter derför. Äfven der det litterära slag, han stundom omfattat, icke varit sådant, att det kunnat gälla som förtjenst i befordringsväg, har det dock alltid hållits lofvärdt och godt, så fort det icke inneburit någonting i kamp mot Guds uppenbarade sanning eller emot den rena menniskokänsla och det förnuft, som Gud nedlåter i hvarje troendes ande, till eget och andres väl. Många litterära discipliner finnas utom den egentligen theologiska, hvaruti det vore lätt att såsom exempel anföra prester, äfven inom den svenska församlingen, hvilka deruti utmärkt sig, hedrat fäderneslandet och lyst sitt tidehvarf. Poesien och den sköna konsten hafva ofta nog idkats af prester; och de göra så än af några i vår kyrka högst uppsatte; artiklar i tidskrifter och tidningar finnas ock, härledande sig ifrån flera medlemmar inom predikoståndet, hvilkas namn jag ej behöfver anföra, då hvar och en känner dem, likasom vet, att intet domkapitel hitintills derföre ansett dem hafva trädt utom sitt embetes vederbörliga gränsor, så snart de icke för sådant försummat tjenståliggande, eller någonting skrifvit, ledande till förfång för Guds rikes tillväxt i godhet, sanning och skönhet. Jag skulle kunna anföra många andra slag af verksamhetsrigtningar; men jag tror det sagda göra tillfyl-

lest. Mig vill det synas, att härvid icke ankommer på sysselsättningens slag – med vilkor dock, att tillhöra hvad lag tillåter – utan på sättet huru det utföres.

Såsom Högv. Domkapitlets fråga är allmän och ställd på den pligt, hvarje prest och egentligen hvarje menniska tillkommer: så har jag icke ansett mig böra exemplifiera genom anförandet af någon viss person, följaktligen icke heller af min. Jag vet väl, att mina vedersakare velat här och der i mina skrifter upptäcka yttranden, som förekommit dem betänkliga. Må de då framtaga dem och vederlägga mig! Må de öppna en så beskaffad stridsbana, der *skäl* på ömse sidor få gälla! Mig förekommer detta icke blott vara det värdiga och rätta, utan äfven det enda, som kan leda till någon god följd. Jag skall bevisa mig vara den förste att återtaga hvarje ord, som man på anförda grunder uppdagar innebära något orätt. Hvarföre skulle jag icke känna mig beredd härtill? Mitt samvete gifver mig det vittnesbörd, att jag aldrig satt ett yttrande på papper, utan drifven af innerligaste öfvertygelse. Men jag är en menniska, och kan hafva tagit felt, ej blott i något, utan i ganska mycket. Hvad kunde då vara mig kärare, än att upplysas om misstag; då en sådan tillrättavisning måste leda mig till det jag i hela mitt lifs ringa sträfvande oaflåtligen sökt? Vinsten häraf skulle ju vara lika stor för mig, som för någon annan? Men att *utan grund* frångå känslor och tankar, vore fegt; och icke blott fegt, utan – jag kallar det förräderi emot Guds ande, talande till menniskan i hennes samvete. Högv. Domkapitlet, hvilket, *såsom Domstol*, är höjdt både öfver mig och mina vedersakare, ser förhållandet opartiskt: Jag frågar då Högv. Domkapitlet af uppriktigaste hjerta, om jag, i afseende på öfvertygelsers bibehållande eller frångående, kunnat och bort handla annorlunda, än jag i korthet här framställt?

V.

Tredje löftet innefattar, att enligt Guds ord predika försoningens lära, till visdom, till rättfärdighet, till helgelse och till förlossning; erkänner tit. sig förpligtad att förkunna denna christendomens hufvudlära enligt Guds ord, således utan alla hugskott, som öfvergifva eller förtyda den Heliga Skrift, och att så framställa Christus, som han af Gudi oss

gjord är, till visdom, till rättfärdighet, till helgelse och till förlossning?

Härtill svarar jag *Ja* med min själs högsta glädje. Hvar och en, som tagit någon kännedom om mina skrifter, vet, att *mitt* hufvudpåstående just gått ut på, att man i hvarje christendomens hufvudlära borde hålla sig till den *Hel. Skrifts* utsagor, *såsom i högsta rummet ensamt afgörande;* och framför allt till *Christi* egna.

VI.

I det fjerde löftet förpligtar sig presten, att genom Guds nåd vara andra till efterdöme i rättsinnighet och dygd; erkänner tit. således menniskans oförmåga och derföre behof af Guds nåd till heligt lefverne; och sin egen förbindelse, att både i tänkesätt och handling vara så mycket mera pligttrogen, som han är ställd till eftersyn för andre?

Ja. Något häremot vet jag aldrig, att jag med minsta ord satt i fråga eller genom någon handling visat mig hylla.

VII.

Erkänner tit. så väl den Hel. Skrifts sanning, som vår bekännelses öfverensstämmelse dermed?

I och med det jag häruppå svarar *Ja,* anhåller jag att få göra en utförligare framställning till upplysande om min mening, på det att mig icke måtte förekastas något missförstånd om hela betydelsen af Högv. Domkapitlets fråga; i synnerhet som den, ej blott på ytan, utan i grunden uppfattad, förer till några af de vigtigaste ämnen, hvarmed alla tider sysselsatt sig, och särdeles vår.

I hvarje punkt på jorden och i menskligheten utveckling finna vi historien intyga, att något element varit och bort vara *stationärt;* något *progressivt.* Erkänner man icke det sednare, så nekar man icke blott det ena oundvikliga vilkoret för lifvet, sådant det visar sig i allt hvad Gud har skapat, nemligen *rörelsen;* utan man måste till och med bestrida rättmätigheten äfven af allt *närvarande Stationärt,* emedan intet sådant på någon punkt eller i något afseende blifvit *hvad det är,* utan genom en förutgående rörelse. Allt hvad vi hafva af *Bestående* ibland oss utgör sjelf en Progression, ett *steg till,* då det sättes i jemförelse till ett föregå-

ende äldre tillstånd. *Christendomens* faktiska uppträdande på jorden var utan tvifvel en ganska stor rörelse inom menskligheten, ehuruväl *Christus* sjelf, till sin gudomliga natur, varit af evighet och följaktligen såsom sådan icke kan sägas någongång i tiden hafva begynt, eller i denna mening i och för sig progredierat. Och likasom Christendomen utgjorde ett så afgörande Rörelseelement, i förhållande till Judendomen, så var ock i senare tid Luthers uppträdande emot Katholicismen, ej mindre än hela den Evangeliska läran, en vigtig och stor progression, oaktadt den i sina hufvudpåståenden gick tillbaka till de förste christnes ursprungliga renhet i läran. Ty ingen kan neka, att man *går framåt* då man lemnar en villfarelse och åter omfattar en förfluten, glömd sanning: man progredierar alltid så snart man stiger ifrån ett nyss förut varande sämre; och man gör det således lika väl då man ånyo upptager något urgammalt godt, som när man skrider till något alldeles nytt, bättre. Ingen lärer då kunna tänkas bestrida *rättmätigheten af allt Progressivt i verlden, emedan det vore detsamma som att neka sjelfva den faktiska Christendomen och den Evangeliska läran.*

Men om detta medgifves såsom ovedersäglig grundsatts i första hand, så följer dock icke deraf, att man ej i tillämpningen, det är, under striden emellan det *Varande* och *Blifvande*, kan begå många slags orättvisor.

Jag skall derföre i korthet tillkännagifva, huru jag för min del anser det rätta sättet härvid vara:

1:o. Måste allt *sådant*, i det Stationära, Bestående och Varande, som befinner sig vara fullkomligen godt, svarande emot sitt ändamål och således sant *både till väsende och form*, på intet sätt angripas af Rörelseelementet, eller tagas under händer till omskapning.

2:o. Måste allt deruti, som till sitt väsendtliga innehåll är godt, men blifvit bräckligt, ändamålslöst eller osant till sitt *formela* utförande, icke lida något angrepp till sin *princip*, men företagas till omvandling hvad *formerna* vidkommer; och hvilket kan ske antingen derigenom, att man återlifvar och till full tjenstbarhet upprättar den äldre formen, i fall sådant låter sig göra och är fördelaktigast, eller gifver det befintliga goda väsendet nya former.

3:o. Måste allt sådant i det stationära elementet, som till sin *formela* beskaffenhet kan vara godt, oaktadt dess *princip* är falsk eller icke längre den rättaste, hvartill menniskan på sin punkt af bildningens utveckling i tiden har tillgång till, företagas till förändring i sjelfva detta sitt *väsende;* vare sig, att de här ponerade goda *formerna* då kunna medfölja oförvandlade, eller nya böra tagas, svarande till det nya väsendets behof. – Man skall kanske föreställa sig, att detta fall är omöjligt, enär man tror, att inrättningar, som i vissa delar hafva ett godt utseende och besitta en fördelaktig, en i och för sig sann, formell mekanism för sitt utförande, tillika också alltid måste hysa en god kärna. Men, långt ifrån att detta ständigt inträffar! Historien om flera folk och ifrån många tider gifver de mest talande prof på motsattsen.

4:o. Måste slutligen allt sådant uti det Stationära eller Varande, som kan befinna sig oriktigt *både till innehåll och form*, helt och hållet undergå förvandling.

5:o. Men vid sättet, *huruledes* det Progressiva i ett tidehvarf har att gå tillväga för vinnande af sina ofvan anförda goda och rättmätiga sträfvanden, märkes:

a) Att *så länge* ett varande tillstånd i samhället ännu *lagenligt* qvarstår, skall det i *handling* efterlefvas, utan att påståendet, att det till väsende eller form befinnes falskt (se ofvanföre), får gälla som ursäkt för olydnad; och det progressiva under *denna period* blott göra sig gällande på *diskussionens* och *historikens* fält i *tal* och *skrift*. Undantag finnas väl här, då bestående samhällslagar i handling måste brytas för Guds skull; hvarpå endast må anföras de förut ofta tagne exemplen då de christne i forntiden vägrade att tillbedja de romerska imperatorernas stoder, hvilken dyrkan var lagstadgad i romerska riket; eller, närmare vår tid, då Gustaf Wasa utdref Sverges då verkligen varande konung, ej mindre än dess lagstadgade katholska lära. Sådant slags brytande kan likväl icke räknas för regel, åtminstone icke för alla mindre fall.

b) Sättet för det progressiva, att slutligen, och sedan diskussionen öfver ett ämne mognat, bringa den delen af det stationära, som rättvisligen bör bort, att afträda ur samhället, har också att tillgå lagligt, det är, genom dertill i samhället utsedde myndigheter. – Undantag från denna

regel kan icke gifvas, utan såvida i ett land eller på en tid alldeles inga eller otillräckliga myndigheter skulle finnas för det progressiva elementet att anlita till utförande af sin rättvisa sak. Så var t. ex. fallet med Luther och den evangeliska lärans införande, hvilket utan tvifvel på katholicismens fält och i dess ögon icke skedde eller kunde ske annars än som ett *brott emot besvurna stadgar*. Men emedan dylikt brytande aldrig kan göras till regel, måste äfven här, såsom sådan, endast gälla hvad jag nyss ofvan (under *b)* anfört.

Ehuru, såsom jag förmodar, ingen lärer bestrida sanningen af det hittills framställda, återstår dock en vigtig fråga. Om den Lutherskt-evangeliska kyrkan hos oss är *sådan* till sina *grundstatuter* (det vill säga, icke enligt hvarjehanda personers lösa förmenande, utan i sjelfva de skrifter, som denna lära och svenska riksförfattningen gemensamt uppställt till lag härför), att den *icke* åt det progressiva elementet inrymmer *rättighet* att förbättra och i denna mening förvandla något: *då* kan en person i Sverige det oaktadt stå på det progressivas sida, såsom filosof, skribent, talare, skald; *men han kan icke då göra det och vara prest*. Eger åter den motsatta händelsen rum: är verkligen den Lutherskt-evangeliska kyrkan hos oss sådan till sina grundstatuter, att den åt det progressiva lemnar ofvan anförda rättighet, *då kan en person här stå på det rättmätigt progressivas linie och likväl vara prest*. Han kan det så mycket mera, om dessa grundstatuter ej blott härtill gifva honom rättighet, utan derjemte på det högsta föranleda, uppmana, tvinga honom att gå till denna rättighets begagnande.

Min öppna mening är, att den i sednare alternativet upptagne beskaffenhet tillhör vår kyrka. Skulle jag ej hyst denna tanke, så skulle jag visst icke blifvit prest; eller, derest jag af okunnighet om sakens rätta förhållande låtit göra mig dertill, så hade jag sedan sjelfuppmanad frångått ett embete, deruti jag skulle tvingas att förneka, att frångå, att ej tjena hela det ena oundgängliga vilkoret för allt lif.

Men på det att Högv. Domkapitlet icke må anse mig hafva byggt min mening på ett lösligt infall, anhåller jag att få bevisa densamma; och skall göra det: 1) ur den evangeliskt-lutherska kyrkans egna grundsatser, jemte den svenska riksförfattningens dervid fästade stadgar; och 2)

ur faktiska tilldragelser, der på de senaste tiderna svenska myndigheter i staten och kyrkan sammanstämmande verkat till införande af progressiva elementer, hvarpå jag för korthetens skull skall inskränka mig till att anföra blott ett, men ett i saken fullkomligt afgörande exempel. Härtill skulle jag för det tredje utan svårighet kunna lägga anföranden ur skrifter af lefvande theologiske lärare vid våra universiteter, som gjort detsamma utan att derföre anses behöfva upphöra med prestembetet.

1. Tillåtelsen för ett progressivt element, att i religionsfrågor göra sig gällande, så fort det stödjer sig på den Hel. Skrift, finnes i våra Symboliska Böcker tydligen medgifven genom den ständigt återkommande förklaringen af dem sjelfve, det de, för att gälla i trossaker, måste rätta sig efter den Hel. Skrift, samt att de, derest annorlunda skulle kunna befinnas, frånsagt sig att vara *trons rättesnöre;* hvaraf ock nödvändigt följer, att hvar och en evangelisk christen, *just med ledning af de Symboliska böckerna, ENDAST har den Hel. Skrift att i högsta d. ä. afgörande rummet rätta sig efter i trons grundfrågor.*

Det mest tydliga och oförtydbara förklarande i denna väg, utfärdadt af sjelfva de personer, som uppsatt och såsom sin trosbekännelse utgifvit Formula Concordiæ, läser man i *Företalet* till *Epitome Articulorum*, der den lutherskt-evangeliska församlingens äldste bekännare förkunnat den *Regula atque Norma, ad quam omnia dogmata exigenda et quæ incederunt certamina pie declaranda et componenda sunt;* och hvilken *Regel* och *Rättesnöre*, "hvarefter alla läror pröfvas och de infallande tvistigheter christligen förklaras och biläggas skola", här måste vara på sitt rätta ställe att omtala. Formula Concordiæ säger i denna sin Norm (jag anför orden på svenska efter *Reiner Broocmans* år 1730 utgifne *af Regeringen sjelf sanktionerade* öfversättning, i ny upplaga utkommen år 1842, sid. 361:)

"Vi tro, bekänne och läre, att den *endaste regel* och rättesnöre, efter hvilket *alla Läror* och *alla Lärare* böra anses och dömas, är *intet annat* än de Profetiske och Apostoliske, det Gamla och Nya Testamentets skrifter, såsom skrifvet står Ps. 119: 105 'Ditt ord är mina fötters lykta och ett ljus på minom vägom.' Och den helige Paulus säger: Gal. 1: 8. 'Om en engel af himmelen annorlunda predikade evangelium, han vare

förbannad.' Men *andra*, antingen fädernes eller nya lärares skrifter, *ehvad namn de eljest hafva kunna*, skola ingalunda aktas den Hel. Skrift jemlike, utan *allesamman* henne så underkastas, att man icke annorlunda dem upptaga skall, *än såsom vittnen*, som visa, *att, och på hvilka orter* i verlden den Profetiska och Apostoliska läran jemväl efter Apostlarnes tid är oförfalskad och vid makt hållen. – Och alldenstund icke långt efter Apostlarnes tid, jemväl ock medan de ännu voro i lifvet, falske lärare och kättare hafva uppkommit, emot hvilke några *Symbola* eller korta och tydliga bekännelser äro författade vordne, som innehöllo en samhällig den allmänna christeliga trons öfverensstämmelse och de renläriges och sanna kyrkans bekännelse (såsom äro det Apostoliska, Nicæniska och Athanasii Symbolum). Så bekänne vi allmänneligen, att vi dem vedertage, och förkaste alla kätterior och alla läror, som någonsin emot deras mening uti Guds församling införde äro. Men hvad skiljaktigheter uti trones saker angår, som i vår tid infallne äro, döme vi, att den Augsburgiska bekännelsen, nemligen den första och oförändrade, som år 1530 på den stora riksdagen i Augsburg blef öfverlemnad till Kejsar Carl V, innehåller vår christeliga religions och bekännelses samhälliga enighet och förklaring; och att hon är *vår närvarande tids Symbolum*, besynnerligen emot den falska och afgudiska dyrkan och vidskepelse uti Påfvedömet och emot andra sekter. Jemte den Augsburgiska bekännelsen bifoge vi dess Apologiam, samt de Artiklar, som 1537 blefvo författade i Schmalkalden, hvilke ock äro af de förnämste theologis på den tiden med deras underskrift stadfästade. Och alldenstund denna religionshandel ock angår de så kallade Lekmän, och deras eviga salighet derunder beror, så betyge vi allmänneligen, att vi jemväl antage den mindre och större D. Luthers Catecheser, såsom de uti hans tomis äro införde, emedan vi hålle dem såsom bibel, hvaruti korteligen författas allt det, hvad uti den Hel. Skrift utförligen afhandlas, och hvilka sakers kunskap är en christen menniska till den eviga saligheten nödig. Efter föreskrifne skäl bör hela läran uti Religionshandeln rättas, och der något befinnes deremot sträfva, det bör förkastas och fördömas, helst som det strider emot vår samdrägtiga trosförklaring. Således behåller man *en klar åtskillnad* emellan *Guds ord* i Gamla och Nya Testamentet och

alla andra skrifter, och erkänner den *Hel. Skrift allena för en domare, regel* och *rättesnöre*, efter hvilken, såsom efter en profsten, alla läror pröfvas och dömas böra, om de äro gode eller onde, sanne eller falske. *Men Symbola eller bekännelser och andra skrifter hafva icke makt att döma, ty denna myndighet tillkommer allena den Hel. Skrift, utan de bära allenast vittnesbörd* om vår lära och henne uttyda, samt visa *huru* den Hel. Skrift uti de omtvistade artiklar i alla tider blifvit förstådd och uttydd af de lärare i Guds församling, som *då* lefvat, såsom ock *med hvad skäl* de emot den Hel. Skrift stridande läror blifvit förkastade och fördömde."

Den anförda tanken, om den Hel. Skrifts ensamma domsrätt i högsta mening, finnes dessutom på så många andra ställen uttalad i Formula Concordiæ, att man omisskänligen måste anse den utgöra de lutherske bekännarnes fullkomligt medvetna *protest emot hvarje annan öfverdomsrätt*, och icke såsom ett separat eller händelsevis undfallet uttryck. Med förbigående af alla andra ställen, må jag allenast citera följande ur Inledningen till *den Christeliga lärans summariska Eftersyn* &c. (sidd. 392, 393 i den Broocmanska öfversättningen), der det handlar om *Luthers omdöme om sine egna skrifter* och *huru de* böra anses:

– – – "Och berope vi oss på D. Lutheri herrliga uttydningar, som äro författade så i hans lära, som polemiska eller den rena lärans försvarsskrifter emot allehanda villfarelser, nemligen *på det sättet*, som D. Luther sjelf uti det latinska företalet till sina verk, *med en christelig och nödig påminnelse om sina skrifter oss har visat.* Ty der har han tydeligen infört denna *åtskillnad* emellan Guds ord och menniskoskrifter: *nemligen, att den Hel. Skrift allena bör erkännas för alla lärosattsers endaste regel och rättesnöre*, och *inga menniskoskrifter* hållas lika med henne, utan fastmer vara henne undergifna."

Slutligen, att denna *tanke-* och *lärofrihet* ej blott var högtidligen sanktionerad genom de Symboliska böckerna i Tyskland, utan äfven blifvit det i Sverige, finnes ej blott genom deras formliga antagande här i landet, utan ock serdeles genom följande ord i Upsala Mötes beslut den 20 Mars 1593, der det heter:

"Hvarföre – af oss samtligen – så endrägteligen förent och beslutit

är, som härefter följer: *Först*, att vi alle vid Guds rena och saliggörande ord, hvilket i de helge profeters, evangelisters och apostlars skrifvelser författadt är, samhälligen blifva vele, och att i våre församlingar skall lärdt, troddt och bekändt varda, den Hel. Skrift af den Helige Ande sitt ursprung hafver, och innehåller fullkomligen *allt det*, som den christlige lärdom om Gud den Allsvåldigeste och vår salighet samt goda gerningar och dygder tillkommer, och är en grund och stöd till en rätt christen tro, och ett rättesnöre till att döma, åtskilja och förekomma all tvist uti religionen, och ingen förklaring af androm behöfves, antingen af *de helige fäder eller andre*, som af eget godtycke något dertill satt hafva, *det icke är med den Hel. Skrift, eho de ock helst vara kunna*, alldenstund ingen menniska efterlåtet är, att tyda Guds ord efter eget sinne; och derutinnan skall *ingen persons anseende, höghet eller autoritet aktad eller gillad varda, utan den Helga Skrift allena*, som förbemäldt är", &c.

II. Exempel på faktisk tilldragelse i de senaste tider, der svenska myndigheter i staten och kyrkan infört progressiva elementer:

I *Augsburgiska Bekännelsen* Art. IX, om *Dopet*, heter det: "Här *fördömas de vederdöpare*, som ogilla det dop, som sker med små barn, och *föregifva, att barnen förutan dopet kunna salige varda.*

I *Svenska Kyrkans*, af Erkebiskop Lindblom "omarbetade och förbättrade", *i denna stund gällande kateches*, heter det: "Frågan 310. *Blifva de barn osalige, som utan döpelse dö?* Sv. *Nej;* de hafva icke genom uppsåtlig otro och synd kunnat förspilla Guds allmänna nåd genom Christum."

På dylika skäl är det, som jag anser hvar och en kunna med fullt hjerta och rent samvete svara *Ja* på den af Högv. Domkapitlet framställda frågan: "om han erkänner såväl den Hel. Skrifts sanning, som vår bekännelses öfverensstämmelse dermed", *äfven om* han skulle finna enskilda mindre väsendtliga sattser, exegetiska stycken eller historiska uppgifter behäftade med felaktigheter. Ty skulle någon vilja bestrida detta svars riktighet, så måste han med samma påstå, att Svenska Kyrkans och Statens myndighet *nekade* vår bekännelses *öfverensstämmelse med den Hel. Skrift*, då den utgaf en kateches, hvaruti t. ex. läran om

odöpta barns salighet efter döden framställes både till mening och ordalag *rakt stridande emot Augsburgiska Bekännelsens IX:de artikel*. Och lika så fullt ut, som Högv. Domkapitlet – om det ett ögonblick tillåtes att ställa frågan på det sjelf – oundvikligen måste med *Ja* besvara frågan, huruvida det anser vår bekännelse öfverensstämma med den Hel. Skrift, oaktadt Högv. Domkapitlet under sin tillsyn låter en kateches begagnas till lärobok i församlingarne, som t. ex. i dogmen om döpelsen skiljer sig ifrån de Symboliska Böckerna; likaså fullt ut kan hvar och en annan bejaka samma fråga, ehuru med enahanda förhållanden af skiljaktigheter. Och hvarföre kan Högv. Domkapitlet och, med det, hvar och en annan göra så? Jo, *derföre*, att de Symboliska böckerna sjelfve, ej mindre än Upsala mötes beslut, i de klaraste ordalag *frånsagt sig domsrätten* i religionsämnen *i högsta mening*, hänskjutande *denna ensamt* till den Hel. Skrift; hvarutaf rakt följer, att det *icke är i strid* med de Symboliska böckerna, utan *i full enlighet med dem*, som man går till den Hel. Skrifts afgörande i yttersta hand och uteslutande, der olika tankar yppa sig emot sjelfva de Symboliska böckerna. I allmänhet synes regeln kunna uppställas i följande ord:

1) Man *erkänner* vår läras öfverensstämmelse med den Hel. Skrift, så fort man

a) vidgår hvarje satts i vår bekännelse, som har sitt stöd i den Hel. Skrift; och

b) icke vidgår en sådan, som af Skriften sjelf motsäges eller der och annorstädes saknar stöd. Ty härtill lemna de Symboliska böckerna icke blott rättighet, utan uppmana dertill såsom till en christens förnämsta pligt; enär de ständigt återkommande förklaringarne om den Hel. Skrifts ensamt högsta domsrätt eljest vore utan all betydelse. – Vidare:

2) Man *nekar* vår läras öfverensstämmelse med den Hel. Skrift, så fort man

a) *bestrider* någon satts i vår bekännelse, som har sitt stöd i Skriften; och

b) icke bestrider hvarje satts, som skulle befinnas sådan, att den af Skriften sjelf motsäges, eller der och annorstädes saknar stöd.

Hela denna för Svenska Presterskapets verksamhet så vigtiga fråga

upplyses ganska väl genom jemförelse med hvad *politiskt* erkännes för tillåtligt och rätt, sedan i 1809 års Konstitution stadgadt blifvit om ett Konstitutionsutskott under riksdagarne, dit motioner få inlemnas, och der till afgörande upptagas, rörande *förändringar* i sjelfva Konstitutionen. Det är nemligen *icke i strid med* vår Konstitution, utan *i full enlighet med den*, som man får motionera *afvikelser ifrån densamma*. Men intills dessa äro genom lag antagne, skall all *handling* rättas efter det förut varande, gällande. Ett alldeles dylikt förhållande måste ega rum i vår kyrkas konstitution, genom dess i grundstatuterna befintliga yrkanden om den Heliga Skrifts ensamma och uteslutande supremati. Vore icke så, så skulle den i detta stycke icke skilja sig ifrån den Katholska kyrkan, som genom dogmen om sin ofelbarhet förklarat sig *endast tillhöra det stationära* i lifvet, och förkättrat allt progressivt i läran såsom ett religiöst uppror.

VIII.

Erkänner tit. sig förbunden, att hvarken uppenbarligen förkunna och utsprida, eller hemligen främja deremot stridande läror?

Ja.

IX.

Erkänner tit. sig förbunden, att sjelf icke bruka anstötliga ordasätt, hvarigenom Guds församling bekymras eller förargas må, utan ock med all flit och trohet vinnlägga sig derom, att falsk lära och förargelse, denna vare anstöt eller förförelse, i församlingen afstyres?

Ja. – Och kan jag så mycket hellre svara ja på denna fråga, som jag sjelf är en person, som aldrig gjort mig känd för att bruka anstötliga ordasätt. Några af mina vedersakare hafva icke aktat under sin värdighet, att emot mig begagna sådana, både af de mångfaldigaste slag, och talrika. Skulle jag emot tjugu sådana ord hafva gifvit dem ett dylikt tillbaka, så kunde det väl måhända vara förlåtligt; likväl tror jag knappt, att man skall kunna uppspana så mycket. Jag har merändels om mina motståndare blott berättat hvilka uttryck de användt om mig, men sjelf ingenting sådant kallat dem. Hvar och en, som med uppmärksamhet följt hvad som otvunget skulle kunna anföras till exempel för Högv. Domkapitlets fråga, och som för öfrigt är af egenskap, att icke vilja neka

klara sanningen, kan inför Högv. Domkapitlet vitsorda hvad jag här sagt. När följaktligen Högv. Domkapitlets fråga, hvad tillämpningen vidkommer, angår *andre än mig*, hindrar detta *mig* dock för ingen del, att af fullt hjerta biträda principen i frågan, eller den mening Högv. Domkapitlet otvifvelaktigt dermed åsyftar, nemligen erkännandet: att alla slags anstötliga ordasätt i sig sjelfve äro fördömlige och böra undflys.

Tydligt är, att detta måste vara ovedersägligt, i frågan om en persons bruk af sådana ord för egen räkning. Författar han åter en historisk eller dramatisk framställning, så är det klart, att han måste skildra deruti förekommande personer på det sätt, som deras i stycket varande karakter tillhörer, och således låta dem tala hvad härmed sammanhänger. Dessa skildrade individer måste då kunna komma att göra och säga mycket, som författaren visserligen icke skulle vilja göra eller säga för sin egen räkning, ännu mindre ansvara för, såsom i sig sjelf rätt. Men, så säkert detta är, kan jag derföre icke inse, att historisk eller artistisk individ-teckning kan vara en prest förbjudet att utföra, dels emedan ingen lag utstakar ett sådant förbud, dels alla tiders erfarenhet intygar, huruledes prestmän opåtaldt fått skrifva i historien och konsten, och dervid afmåla icke blott goda och förståndiga menniskor, utan äfven dem, som ponerats sådana, att de på ett eller annat sätt varit behäftade med elaka vanor och med bruk af klandervärda ordasätt.

Också är det vigtigt att definiera hvad som förstås med ett anstötligt uttryck. Utan tvifvel äro t. ex. orden skurk, niding o. s. v., ganska opassande att bruka för en hederlig, rättskaffens person; men om eller till någon, som i sjelfva verket är en skurk, niding, usling, o. s. v., utmärka de endast sanning. Likväl anser jag, för min del, att ehuru sanning i sig sjelf icke kan vara anstötlig eller orätt, man ändock bör undvika nyssnämnda och dylika talesätt, derest det icke är oundvikligt, eller frågan består i att berätta, huru andre låta sina ord falla; hvilket naturligtvis är helt annat, än att begagna orden för egen räkning. Att, slutligen, hvarken det ena eller andra får förekomma under prestembetets utöfning, såsom det ock i preste-eden förbjudes, är af sig sjelf klart.

X.

Då tit. utfäst sig, att beflita sig om och förmana till gudaktighetens öfning och inbördes kärlek och undersåtlig trohet; erkänner tit. sig förpligtad, att, långt ifrån att rubba, fast heldre upprätthålla Guds stiftelser emellan menniskor, sedlig ordning och fäderneslandets statsskick?

Ja. – *Guds* Stiftelser, de der ej kunna innehålla annat än sanning och alstra godt, motarbetas af ingenting så förfärligt, som af *feltagna menskliga inrättningar* och bristfälliga, jordiska försök utan Guds anda uti sig; hvarföre det måste utgöra hvarje rätt christens hufvudsträfvande, och således framför allt prestens, att, efter yttersta förmåga, söka afslöja och på lagligt sätt motverka de olyckliga följderna af alla *sådana*, som genom lögnaktigheten i sitt väsende och skadligheten i sina resultater under tidernas lopp bevisat sig vara *helt annat* än *Guds* stiftelser. Visserligen hafva inga eller åtminstone ganska få, äfven menskliga stiftelser ursprungligen blifvit gjorda i ond mening; men historien visar på hvarje blad, att sådana funnits till af hvarje slag, hvarföre de välförtjent bort bekämpas och småningom gått under, den ena efter den andra. Sjelfva det närvarande samhällstillståndet bär derom vittne i många fall; enär det icke liknar förflutna tiders, och likväl visst ingen skulle våga önska fordna, skadliga institutioner tillbaka åt oss. Hvad kan då vara klarare, än att dessa blott varit *menniskoverk?* Och *när som helst* lögn och skadlighet tydligen bevisa sig i en *inrättning*, kan den, så till vida, omöjligen vara af Gud, från hvilken allenast godt uppspringer. – Hvad mig enskildt beträffar, har målet för min ringa och inskränkta verksamhet alltid gått ut på att, i det lilla jag kunnat, söka upprätthålla *Guds* stiftelser och förtaga kraften af hvad deremot strider.

XI.

Då den förutnämnda gudaktighetens öfning äfven består uti en i allo måtto god, fridsam och ärbar omgängelse; erkänner tit. att det icke är tillåtet, att för sina afsigter använda hvilka medel som helst, och att sjelfhämnd är den christne i allmänhet och serdeles presten förbjuden?

Ja. Hvarken presten eller någon annan har rättighet att, till sina

afsigters vinnande, bruka andra än lofliga och goda medel, följaktligen aldrig ”hvilka medel som helst”. Och hvad *Sjelfhämnd* beträffar, kan jag så mycket mindre gilla den, som, efter mitt begrepp, allt hvad *Hämnd* heter är ett afgrundspåhitt, hvarhelst det hos någon menniska anträffas, vare sig hos den enskilde, eller i de grundsatser, hvarpå man i många fall funnit statsinstitutioner byggda. Att jag icke först nu uttalar denna tanke, utan hyst den alltid och till det djup, att den utgör en grundbestämning i hela den blick öfver verlden och lifvet, jag eger, skulle lätt kunna bevisas genom anföranden ur mina skrifter, t. ex. Menniskoslägtets Saga på flera ställen, om det icke vore allmänt kändt.

För att närmare förklara mig, bör jag tillägga, att jag anser *sjelfförsvar* vara någonting helt annat än sjelfhämnd. Jag anser det förra tillåtligt för hvarje menniska och äfven för prester; och det af många skäl. Först och främst bära våra lagar derom vittne, då de i så många fall just äro till för att af den anfallne få begagnas till hans värn. Vore nu sjelfförsvar otillbörligt, så borde ingen enskild få bruka lagen härtill, utan han skulle vänta tills auktoriteterna eller någon annan opåkallade toge honom under armarne. Sådan är imellertid icke vårt samhälles lagstiftning. För det andra ser man lätt, att hvarje menniska, och likaså presten, skulle gå under, derest sjelfförsvar vore honom förnekadt. Och ännu angelägnare är ett sådant derföre, att, huru likgiltigt det än må skattas, om en individ som sådan fölle offer för andras tilltag, han likväl bör söka upprätthålla sig för den saks skull, han har att, antingen af embetspligt eller såsom egen lefvande öfvertygelse, förfäkta.

Hvad här blifvit sagdt om sjelfförsvar i allmänhet, gäller lika, då ett sådant måste tillgripas i fall, der lagen icke är användbar att begagna dertill. Sådant inträffar t. ex. då man blir anfallen af röfvare på en landsväg eller råkar galna menniskor på öppen plats, hvaremot, såsom oförutsedt, man ej kan hafva lagens arm i beredskap, utan får taga till sjelfförsvar. Detsamma händer ock stundom vid litterära anfall, då nödvändigheten och sanningen kräfva att en gendrifning sker i tryck.

Tillåtes det mig ånyo, att lämpa Högv. Domkapitlets i allmänhet gjorda fråga på mig enskildt, så är det lätt ådagalagdt, om icke hvar man redan visste det, att jag aldrig varit den, som hvarken litterärt eller på

annat sätt anfallit någons *person;* men har jag emellanåt funnit nödigt, att skrida till sjelfförsvar af *min.* En sanning är, att jag dristigt och kanske någongång alltför raskt yttrat mig i det allmänna öfver *ämnen:* öfver inrättningar, saker, framställningar i utgifna böcker o. s. v., derest jag på grundade och *öppet framlagda skäl* funnit någonting vara att anmärka vid dem. Sådant tillhör dock, efter mitt begrepp hvarje menniskas, om icke alltid skyldighet, likväl åtminstone alltid rättighet att göra. Hvart toge annars upplysningen och sanningen vägen; och huru skulle felaktigheter kunna rättas? Men hvar och en kan vitsorda, att jag härvid ganska noga skiljt personer ifrån saker. Om jag t. ex. framställt grunder, enligt hvilka jag ansett en eller annan inrättning vara i behof af mer eller mindre ombildning, har det dervid aldrig fallit mig in att anmärka någonting om de embetsmän, som förvaltat eller utfört den i mina ögon felaktiga institutionsformen. Likaså om jag vid sina tillfällen känt mig föranlåten att bedömma utgifna skrifter, har jag dervid ganska oförställdt tillkännagifvit min aktning, stundom beundran, för personerna, som författat dem, derest och så ofta deras personliga karakterer tillåtit mig att hysa sådant för dem, och detta allt oaktadt jag oförställdt yppat skälen för min mindre belåtenhet med deras arbeten. Kan någon fordra mera? Jag har aldrig yttrat mig ofördelaktigt om personer, *annars än som afvärjande af personliga angrepp emot mig*, således af *sjelfförsvar.*

XII.

Erkänner tit. sin fortfarande förbindelse, att fullgöra hvad tit. i aflagd ed betygat med följande ord: Kyrkoordningen skall jag både efterlefva och handhafva, mine förmän skyldig heder och lydnad bevisa, samt hvad mig i mitt embete varder ålagdt med trohet efterkomma?

Ja. – Någonting häremot stridande har å min sida aldrig satts i fråga.

Antuna den 25 November 1842.

C. J. L. Almqvist.

Vidimeras
Ex officio
Joh. E. Forssell.

VI.

Domkapitlets Bref år **1843.**

Till f. d. Rector Scholæ, Mag. C. J. L. Almqvist.

Domcapitlet har i öfvervägande tagit de svar Herr Rectorn inom den 30 sistl. November afgifvit å Domcapitlets den 2 i samma månad till H:r Rectorn framställda frågor.

Från den tid, då vissa H:r Rectorns satser och yttranden började att, såsom anstötliga eller betänkliga, väcka uppseende, insåg Domcapitlet att de saknade bevisning, och har derföre mera velat betrakta dem såsom diktens hugskott, än bedöma dem såsom egentliga irrläror. Det har således alltid valt den vägen att föra H:r Rectorn till besinning af dessa meningars subjektiva grund och derigenom till sjelfständig upprättelse af det onda, som genom deras spridande kunde vara vålladt. Sådan var ock afsigten med de afgifna frågorna. De hade en allmännare hållning, för att i denna form vara ett aktningsfullare vädjande till H:r Rectorns christliga sinne och presterliga pligtkänsla. De antydde tillika tillräckligen de för *Herr Rectorn visst icke obekanta* hufvudsakliga punkter i H:r Rectorns skrifter, hvarigenom Guds församling kan anses hafva blifvit bekymrad och tagit anstöt. H:r Rectorn skulle icke, såsom upprigtig, kunna underlåta att klart uttala så väl bekännelsen af sina insedda fel, som sina möjliga tvifvel och afvikelser från församlingens lära. Domcapitlet kunde, till följe af H:r Rectorns serskilda, frivilliga försäkringar vid frågornas delgifvande, göra sig ännu större hopp. Detta hopp har imedlertid icke blifvit uppfyldt. Det med förtroende erbjudna tillfället har af H:r Rectorn icke blifvit begagnadt. Svaren, utom der de äro enkla ja-ord, innehålla, oaktadt alla försäkringar om renlärighet och christelig vaksamhet, ingen tydligt uttalad mening i de vigtigaste punkterna, ingen återkallelse af eller protest i afseende på de antydda villomeningarne; fastmer låta dessa ännu väl inrymma sig i de allmänna ordalagen.

Af allt detta finner Domcapitlet, som hittills saknat den önskade upp-

rigtigheten, sig förpligtadt att nu förelägga H:r Rectorn några bestämdare frågor:

1:o. Erkänner H:r Rectorn, att församlingens af H:r Rectorn vid prestblifvandet besvurna bekännelseskrifter måste för hvarje af församlingen antagen lärare, enligt sjelfva begreppet af detta förhållande, nödvändigt vara såsom läronorm sålunda förbindande, att, enligt betydelsen af den ed, han på dessa skrifter aflagt, han med församlingen erkänner dem *verkeligen* öfverensstämmande med den Heliga Skrift och framför allt dennas grundlära äfven vara dessa symboliska skrifters, af hvilka sedan lärosystemet i dess helhet skrift-enligt bestämmes?

2:o. Erkänner H:r Rectorn, att denna grundlära är den af Christus sjelf (Luc. 18: 13. 14; 15: 11 o. f; 17: 10 m. fl.) och af Apostlarne (Rom. 5 capitlet m. fl. 1 Joh. 1: 8, 9, 10; 2: 1, 2; 1 Petr. 2: 24; 3: 18) på många ställen med största eftertryck och tydlighet uttalade läran om menniskans naturliga oförmögenhet till det goda och till upprättelse, hvilken allenast vinnes genom den af nåd skänkta och blott genom tron tillegnade frälsningen i Christo, och antager således H:r Rectorn med full öfvertygelse vår församlings lära om arfsynden, försoningen och rättfärdiggörelsen af tron?

3:o. Erkänner H:r Rectorn äktenskapet vara en Gudomlig stiftelse, samt den trohet, hvartill makarne, enligt församlingens bruk, i alla tider genom vigsel sig förbinda, vara i full öfverensstämmelse med Christi läras både ord och anda, och denna trohetens beseglingsakt således vara en helig, nödig och vördnadsvärd stiftelse?

Å dessa frågor anmodas H:r Rectorn till Domcapitlet insända skriftligen affattade svar inom en månad efter delfåendet af denna skrifvelse.

Upsala den 16 Januari 1843.

På Domcapitlets vägnar,
C. F. af Wingård.
Joh. Er. Forssell.

VII.

Almqvists Svar på de 3 Frågorna.

Till Högv. Domkapitlet i Upsala!

Högv. D. C:s bref med trenne nya frågor, hvilka jag anmodas att inom en månad besvara, kom mig tillhanda den 24 sistl. Januari. Denna skrifvelse har hos mig väckt känslor på en gång af tillfredsställelse och sorg; och då H. D. C. sjelf behagat, såsom inledning till de nya frågorna, äfven denna gång lemna mig del af åsigter öfver min person, uppmanas, om icke tvingas jag, att också å min sida förutsända en betraktelse, innan jag går till sjelfva svaret.

Såsom det ej annat kan, än vara fullt af aktning och heder för en enskild, att med en af rikets högre auktoriteter träda i skriftvexling rörande menskligheten högsta angelägenheter, hvilket till följd åtminstone måste hafva, att dessa stora och för oss alla vigtiga ämnen komma till ett allmännare, djupare begrundande i landet; så måste den omständigheten, att jag härtill valts som redskap, nödvändigt väcka min glädje. Jag har visserligen hört mången hysa den tanken, att H. D. C. skulle hafva trädt utom skrankorna för sina rättigheter, då det till mig ställt såväl sina tolf förra, som sina tre sednare spörsmål. Ty, då Kyrkoordningen befaller Konsistorierna, att vaka öfver underlydande Presters *lära* och *lefverne*, skall det *förra* endast angå hvad en prest *under utöfningen af sjelfva embetet förkunnar*, således icke röra mig, den der, efter att hafva af H. D. C. blifvit vederbörligen examinerad och gillad, derefter dock ingen presttjenst ännu ägt att sköta; och, vidkommande det *sednare*, finnes ingenting emot mina *handlingar* satt i fråga. Att ytterligare *inquirera* om menniskors tänkesätt, utom embetet, har man velat hålla för så mycket mindre lagligt, som, derest dessa tänkesätt blifvit framlagda i tryck, de blott skola höra under Tryckfrihetslagen och det forum densamma utstakar, annars åter under den allmänna Lagen med sina fora. Och betraktas förfarandet emot mig desto ovanligare, som man tror sig

kunna anföra exempel på till och med akademiska theologiske lärare af de högsta grader, i någon tid, vid hvilkas egna tänkesätts bristande öfverensstämmelse med en viss läroform intet Konsistorium fästat sig, enär männen i embetets utöfning icke lärt eller meddelat andra *sattser*, än dem, för hvilka de af staten uppburit sin årliga lön. Men om också hela denna åsigt skulle vara den juridiskt rätta; så har likväl jag visat mig ännu derpå icke vilja fästa afseende till min fördel i forensisk väg, då jag efterkommit H. D. C:s önskan, att svara på de frågor, hvarom det velat vinna upplysning. Jag har inlåtit mig deruti af innerlig kärlek till saken och af det varma begäret, att i min ringa mån något kunna medverka till utredande af *Lärofrihetens* sanna gränsor i Sverige; en fråga af högsta nödvändighet och vigt för vår närvarande bildnings förkofran och ännu mer för vår tillkommande tids. – Det är nu fjerde gången H. D. C. haft den godheten att tillskrifva mig. Första gången, år 1840, ingick jag i svar, ehuru på det hela mera afvisande, emedan jag icke ansåg mig stå under H. D. C:s domvärjo då; en tanke, som H. D. C. sjelf i sin andra skrifvelse, mig meddelad i April 1841, synes till någon del biträda, då det förklarar sitt första bref icke så mycket hafva haft till afsigt, att såsom embetsmyndighet säga mig någonting, som fastmera blott lägga några råd på mitt samvete: ett meddelande, som jag gerna emottager från hvem det vara må, enskild person eller offentlig; och hvarföre jag således då äfven vördnadsfullt tackade.

När H. D. C. tredje gången – i September år 1842 – tillkännagaf mig sin önskan, att jag till svaromål måtte personligen infinna mig i H. D. C., hörsammade jag och kom (d. 2 sistl. November); enär det förhållande under tiden inträdt, att jag, såsom utan publik syssla, nu stod i omedelbart förhållande till H. D. C. sjelf. Med anledning häraf var det äfven, som jag inom den 30 i samma månad meddelade svar på de XII frågorna, och nu går att afgifva det på de III. Mången kunde kanske anse sin person förfördelad genom att affordras redogörelse för spörsmål, som, under vanliga omständigheter, likasom förutsätta, att han i sina yttranden eller handlingar trädt religion och sanning för när. Men då allt hvad jag utgifvit ligger under hvar mans beprövande, och ingen nu för tiden är okunnig om, *att det aldrig är genom embetsmyndighet*,

utan genom *framlagda motskäl*, som yttrade tankar besegras, *hvilket sednare emot mig icke velat användas;* så anser jag mig, långtifrån förolämpad, tvärtom – såsom jag ifrån början inför H. D. C. sagt – tillfredsställd öfver *det tillfälle*, som lemnats mig till belysande af alla dessa vigtiga omständigheter.

Hvad som deremot omöjligen kan undgå, att hos mig väcka en obehaglig känsla, är den förutsättning, framlagd i H. D. C:s sista skrifvelse, att jag i mina förut afgifna svar icke skulle hafva gått till väga med full uppriktighet. Då ingen svensk domstol *har rätt* att anse en parts ord annorledes än efter hvad han sjelf i dem yttrat, eller på egen hand under dem lägga tankar och meningar; och det väl är ganska säkert, att H. D. C. lika litet emot mig, som någon annan, velat begå en dylik orättvisa, så måste allt hvila på ett missförstånd. Det måste hafva varit någonting, hvaruti jag ej lyckats att uttrycka mig nog klart, oaktadt mitt bemödande att göra det.

Hvad mina vedersakare angår, så synes hela felet, oförgripligen taladt, ligga deruti, att de ifrån början tagit för en alldeles afgjord sak, det jag haft orätt i en mängd fall, utan att de med något ord behöfde ådagalägga, *hvaruti det orätta bestode;* men med fordran på mig af ett ovilkorligt erkännande och afbedjande af – – *hvad?* När jag nu, såsom en menniska med känsla för Gud och sanning, icke kunnat förmå mig till någonting så besynnerligt, som att bifalla tillvaron af felaktigheter, der dylika icke visats mig; så anses detta för bristande uppriktighet. Mina vedersakare skulle förmodligen aldrig gifva mig vitsord om uppriktighet förr, än jag förnekat tänkesätt, utan skäl; eller känslor, utan ren grund. Men H. D. C. är *såsom domstol* upphöjdt öfver mina vedersakares sätt.

Jag öfvergår nu till sjelfva frågorna.

I.

Erkänner Herr Rektorn, att Församlingens af H:r Rektorn vid prestblifvandet besvurna Bekännelseskrifter måste för hvarje af församlingen antagen lärare, enligt sjelfva begreppet af detta förhållande, nödvändigt vara såsom läronorm sålunda förbindande, att, enligt betydelsen af den ed, han på dessa skrifter aflagt, han med församlingen erkän-

ner dem verkligen öfverensstämma med den Heliga Skrift, och framförallt dennes Grundlära äfven vara dessa Symboliska Skrifters, af hvilka sedan Lärosystemet i dess Helhet skriftenligt bestämmes?

Denna fråga är till sitt grundsyfte alldeles densamma, som Frågan VII, ibland de förut till mig aflåtna XII. Jag får derföre i ödmjukhet åberopa det utlåtande jag härpå förra gången afgaf.

Men då H. D. C. nu af mig äskat ett vidare och på saken ännu närmare gående yttrande, så skall jag skrida dertill.

För att kunna svara definitivt på den framställda frågan, fordras oundgängligen, att förut hafva en annan afgjord. Detta preliminära afgörande rör hvad som rätteligen bör förstås under benämningen: *Öfverensstämmelse med den Heliga Skrift?*

”Anser H. D. C. en Bekännelse till sitt lärosystem öfverensstämma med den Hel. Skrift, oaktadt åtskilligt särskildt (t. ex. någon eller några theser) deruti icke sammanfalla med Bibelns utsago?” Med andra ord: ”fordras, för att förtjena benämningen ’Verklig öfverensstämmelse’, *fullständig* Kongruens? eller gör en *partiell* tillfyllest?”

Svarar H. D. C. härpå *Ja*, så svarar också jag *Ja* i frågan om våra Symboliska böckers verkliga öfverensstämmelse med den Hel. Skrift. Men svarar H. D. C. *Nej*, så svarar äfven jag, med H. D. C., *Nej*. Ty längre kan jag omöjligen komma, än H. D. C. sjelf. Och skulle detta icke anses fullt uppriktigt – hvilket jag icke begriper, då man, med bibehållande af logik, icke rimligen kan träda vidare i Slutsatsen, än Premissen tilllåter – så måste dock åtminstone af mig ej fordras mera i denna väg, än H. D. C. fordrar af sig.

Orsaken, hvarföre jag funnit mig tvungen, att i ödmjukhet framställa den *preliminära frågan* till H. D. C. sjelf, såsom embetsmyndighet, är följande. Visserligen kunde också jag, såsom enskild man, försöka inlåta mig i svar på äfven den. Men deraf uppkomme allenast en subjektiv mening, af hvad vigt och värde, som en person på egen hand kunde fatta den. Saken fordrar likväl här, för sitt afgörande, en auktoritets bestämmande i första rummet ”af hvad rätteligen skall förstås med *verklig öfverensstämmelse* i läran”. Jag befinner mig inför domstol. Jag är

kallad, att stå till svars juridice, och med juridiska följder. Det är derföre jag behöfver den förutgående bestämmelsen, hvarom jag talat, icke såsom en enskilds mening, utan såsom någonting juridiskt afgjordt att utgå ifrån. Och detta kan allenast H. D. C., eller Kongl. Maj:t meddela; såvida icke äfven Rikets Ständer behöfva ingå med sin tanke, då saken väl i sig sjelf torde vara en af de djupaste, mest maktpåliggande Lagfrågor, och ej blott en Ordningsfråga.

Ännu en gång. Då H. D. C. förelagt mig till besvarande, huruvida jag menar, att kyrkans bekännelseskrifter *verkligen öfverensstämma med den Heliga Skrift, och framför allt dennas grundlära äfven är dessa symboliska skrifters, af hvilka sedan lärosystemet i dess helhet skriftenligt bestämmes?* – så är det en ren ogörlighet för hvem det vara må, således äfven för mig, att härpå svara *ovilkorligen* och kategoriskt, med mindre först stadgas *hvad* som med den verkliga öfverensstämmelsen skall menas? Om dertill fordras en *total* och *absolut* likenlighet? Eller om en *partiell* gör nog?

I menniskomakt står följaktligen icke, att, *före* detta afgörande, besvara frågan *annorlunda* än *vilkorligen* och hypothetiskt; såsom jag ofvanföre gjort.

Att icke en total och absolut kongruens finnes emellan de Symboliska böckerna och den Heliga Skrift, anser H. D. C. sjelf, enär det – för att påminna om ett redan anfördt exempel – låter en officiell Kateches nyttjas i församlingen, som i ett vigtigt fall snörrätt upphäfver en af Symboliska böckernas hufvuddogmer; och hvilken kateches det icke vore möjligt för H. D. C. att, utan till Regeringen inlemnad protest, låta utöfva sin inflytelse på ungdomen och kyrkans alla medlemmar i landet, derest icke H. D. C. ansåge de Symboliska böckerna i den delen strida emot den Heliga Skrift och böra upphäfvas. Punkten är en af de största i hela lärosystemet; ty den rör 1) ett *Sakrament*, 2) *alla* menniskor, enär vi alle böra döpas; och 3) ett af vilkoren för vår *eviga salighet*, hvilken de Symboliska böckerna statuera skola uteblifva för hvar och en af oss, den der som nyföddt barn kunde hafva kommit att sakna dop; men hvarom katechesen stadgar annorlunda. Jag har velat inskränka mig till detta enda exempel på Inkongruens. Hvar och en, något hemma i kyr-

kans häfder och dogmhistorien, vet bäst, huru många andra gifvas.

Men skall väl *derföre* vår bekännelses verkliga öfverensstämmelse med den Heliga Skrift förnekas? Det är just detta, som beror på hvad begrepp man fäster vid uttrycket: ”verklig öfverensstämmelse”; och hvilket jag nödgats öfverlemna åt H. D. C. sjelf att definitivt afgöra, då mitt svar på 7:de frågan (ibland de förra 12) icke ansetts tillräckligt; ett svar, som utgick ifrån den grundsatsen, att en *total Kongruens* med bibeln, för bekännelseskrifternas verkliga öfverensstämmelse dermed, *icke vore af nöden;* och hvarföre jag då också ansåg mig kunna svara *ja* på den i ämnet framställda frågan. Vid detta ja förblifver jag; och gör det så länge icke lagligen stadgadt varder, att för ”verklig öfverensstämmelse” fordras en total och absolut Kongruens, i hvilken händelse, om den inträffar, jag blefve nödsakad, att sedermera, med H. D. C. till rättesnöre, på samma fråga svara Nej.

Hvad slutligen den omständigheten beträffar, hvarpå H. D. C. i sin fråga här uttryckligen lägger största vigt, nemligen, huruvida den Heliga Skrifts *Grundlära* äfven är de Symboliska böckernas (*Grundlära*), det vill således säga, med undantag af Partialismer på begge sidorna; så svarar jag härpå ett obetingadt *Ja.*

I afseende på H. D. C:s fråga, nödsakas jag likväl nämna, att jag icke funnit uttrycken i dess sista afdelning så beskaffade, att icke tvenne fullkomligt motsatta meningar derur af läsaren kunna dragas; hvadan, då det ej är möjligt, att på förhand känna hvilkendera är H. D. C:s, också två hvarann motsatta svar, ett för hvardera fallet, måste meddelas. H. D. C. behagar uttrycka sig, att ”Lärosystemet *i dess helhet* af de Symboliska skrifterna skriftenligt bestämmes”. Om nu med orden ”i dess helhet” menas allenast Läran *i stort* taget, *i dess universala* tanke, *i dess grund*syfte; så svaras härtill ett ovilkorligt Ja. Men om, åter, med ”i dess helhet” förstås Lärans *hela omfattning* till allt och hvartenda i Systemets hvarje del, så att dertill räknas hvar sats, hvilken i lärans *källor* (t. ex. *Joh. Gerhardi* Loci Theologici, 4 delar i folio, eller 8 tomer i qvartband om cirka 1000 sidor hvardera) anföres *såsom Evangeliskt-luthersk lärosats,* så svaras lika obetingadt Nej; och, hvad mera vill säga, jag är nog uppriktig för att påstå, det ingen luthersk theolog gifves i

verlden, H. D. C:s egna samtlige ledamöter icke undantagne, som derpå skulle våga svara Ja.

II.

Erkänner H:r Rectorn, att denna grundlära är den af Christus sjelf (Luc. 18: 13, 14; 15: 11 o. fl.; 17: 10 m. fl.) *och af Apostlarne* (Rom. 5 kap. m. fl.; 1 Joh. 1: 8, 9, 10; 2: 1, 2; 1 Petr. 2: 24; 3: 18) *på många ställen med största eftertryck och tydlighet uttalade läran om menniskans naturliga oförmögenhet till det goda och till upprättelse, hvilken allena vinnes genom den af nåd skänkta och blott genom tron tillgängliga frälsningen i Christo; och antager således H:r Rectorn med full öfvertygelse vår församlings lära om arfsynden, försoningen och rättfärdiggörelsen af tron?*

Då i denna fråga, som blifvit satt i nära sammanhang med den föregående, ett antal ställen ur den Hel. Skrift citeras, faller man naturligen på den tanken, att alla dessa ställen icke blott måste röra den christna tron i allmänhet, menniskans otvifvelaktiga egenskap att vara behäftad med synd, samt hennes härmed följande behof af försoning och frälsning, utan innefatta någonting *särskildt afgörande* i och för den *Evangeliskt-lutherska kyrkan*, å ena, samt de henne bekämpande kyrkosystemer, å andra sidan. – Huruvida så är, upplyses man bäst genom att i Nya Testamentet sjelf uppslå och läsa alla dessa ställen.

Nu frågar mig H. D. C., om jag antager "vår församlings lära" i ofvan uppräknade stycken. Jag anser det vara vår rättighet, om icke pligt, att fatta Församlingens lära i djupet, att söka fullkomligen förstå hvad hon afser; och *så* fattad, *så* förstådd, antager jag henne, likasom jag alltid antagit henne. Till svar på H. D. C:s fråga får jag derföre för egen räkning åberopa Augsburgiska Bekännelsen, Art. II, III och IV (jemfördt med hvad som blifvit sagdt rörande *Grundläran* emot slutet af förra frågan), hvilket jag anser för vår församlings lära i denna del. *Det*, som mina vedersakare orättvist hos mig velat hålla för heterodoxi, består nemligen alldeles icke uti, att jag i dessa stora ämnen vill något i grunden annat; utan, att jag vill detsamma, *men i djupet fattadt*, som man eljest alltför vanligt tager på ytan.

III.

Erkänner H:r Rectorn Äktenskapet vara en Gudomlig Stiftelse, samt den trohet, hvartill makarne, enligt församlingens bruk i alla tider, genom Vigsel sig förbinda, vara i full öfverensstämmelse med Christi läras både ord och anda, och denna trohetens beseglingsakt således vara en helig, nödig och vördnadsvärd stiftelse?

Till upplysande af detta ämne, hvaröfver en bok skulle vara att skrifva, och hvarom säkert innan århundradets slut hela bibliotheker blifva författade, fordrar dock rummets inskränkthet här, att jag så sammandraget som möjligt, och ändock tydligt, framställer min tanke. Jag skall derföre göra det i blott 3 punkter, åt hvilka, hvar för sig, jag vördnadsfullt anhåller om H. D. C:s särdeles uppmärksamhet:

1:o. *Kan jag icke bifalla den pantheistiska åsigten af verlden*, enligt hvilken Gud skulle vara verkande orsak till *allt*, följaktligen såväl till allt ondt, rasande, skadligt och vanvettigt, som till det goda, nyttiga och förnuftiga. Jag dyrkar i Gud ett väsende, som, sjelf öfver allting godt och fullt af visdom, icke arbetar till det elaka, ursinniga och förderfliga, som ofta i verlden visar sig, utan endast till det rätta och förträffliga. Hvad H. D. C. vidkommer, så måste äfven det nödvändigt, till följe så väl af den Hel. Skrifts lära, som af vår kyrkas bekännelseskrifter, biträda samma åsigt; med andra ord, H. D. C. kan sjelf icke vara pantheistiskt, utan måste stå på samma linie med mig i den bekännelse, jag nyss uttalat.

Häraf följer med ovedersäglig visshet, att så ofta man finner något verkligt (ej inbilladt) ondt, oförnuftigt och förderfligt i inrättningar och institutioner, lika väl som hos enskilde, får man icke för dem söka ett skydd genom påståendet, att de äro Guds verk; hvilket de, såsom sådana, icke kunna vara. Utan måste man, med den ledning historien också gifver, i dem erkänna svaga menniskors försök, hvilka, så illa de än i många stycken utfallit, dock på sin ståndpunkt och i sin tid kunnat vara ganska aktningsvärda. Endast då blifva de med skäl mål för afsky, när de icke vilja med fog låta rätta och förbättra sig, utan äflas efter en varaktighet, en oföränderlighet, som allenast tillkommer det Gudomliga.

2:o. *Anser jag det äkta* (så till ande, som kropp, *rätta) förhållandet emellan Man och Qvinna vara af Gud sjelf skapadt, menniskoslägtet ursprungligen gifvet till upprätthållelse, och följaktligen en genom alla tider gående gudomlig stiftelse.* Till detta äkta förhållande, eller äktenskap, fordras i första rummet, att det skall vara andligt, heligt och *derigenom* sedligt. En sådan egenskap kan det icke besitta utan genom en af Guds ande renad kärlek, makarne emellan, hvilken alstrar djup inre öfverensstämmelse, himmelsk trohet, deraf förtroende, och en själarnes sammangjutning till ett, så mycket och på det sätt, som för tvenne individer låter sig göra; hvilket, ringast taget, åtminstone bör sträcka sig såvida, att själs*likheten* dem emellan är, om icke möjligen fullständig, dock i sin mån större än *olikheten.* Likasom hela denna andlighet makarne emellan fordras, för att deras öfriga sammanvaro skall kunna adlas till någonting verkligen och på helig grund *sedligt;* så är den tillika vilkoret för deras *lycka* och husliga förkofran. Men framför allt är den oundgänglig för *Barnens* väl, så i anseende till deras första upphof (enär de både till själens och kroppens anlag födas bättre eller sämre allt efter den beskaffenhet, hvilken finnes i föräldrarnes ömsesidiga förening), som sedermera till uppfostran, ledning och framkomst i verlden, hvilket allt högligen beror på renheten, värmen och förträffligheten af den föräldrakrets, hvaruti de erhålla sin första riktning, för att derifrån utgå till mötande af egna öden.

Af denna framställning, satt i sammanhang med hvad i 1:o blifvit yttradt, följer ovedersägligt, att så ofta emellan Man och Qvinna förefinnes ett verkligt ondt, oförnuftigt och i grunden skadligt väsende i deras inbördes förhållande, såsom vid utevaro af sann och andlig kärlek dem emellan, så att allenast det kroppsliga, krassa, materialistiska, fysiska eger rum; *då* är *detta* förhållande *icke äkta,* icke det af Gud skapade, icke det menniskoslägtet ursprungligen till upprätthållelse gifna, icke en gudomlig stiftelse.

Allt hvad man ofta brukar med så stort skäl anföra om Äktenskapets helgd, förträfflighet och oupplösbarhet, *slår icke in på något annat,* än ett *så beskaffadt* förhållande emellan Man och Qvinna, som det jag ofvanföre kortligen skildrat såsom det äkta och rätta: angår icke något

annat, och bevisar således ock ingenting för något annat.

3:o. Rörande *Vigseln* och den frågan, huruvida det efter vår kyrkas theologiska system är *renlärigt* eller icke, att påstå Vigseln vara nödig för äktenskapet (den enda synpunkt, hvarunder H. D. C., såsom domstol, kan upptaga frågan), får jag såsom min tanke åberopa och anföra några ställen ur *Joh. Gerhards Loci.* Jag citerar Gerhard, såsom den bland alla vår kyrkas kärntheologer, hvars grundlighet och rikhaltighet gör honom till en af de hufvudsakligaste källor, derur, efter hvad H. D. C. vet långt bättre än jag, alla hos oss gällande dogmatiska läroböcker af högre och lägre slag hafva öst; och hvars orthodoxi för öfrigt aldrig blifvit ifrågaställd, något, som här – då det skall afhandlas, huruvida yrkandet om Vigselns nödvändighet är ett renlärigt yrkande, eller ej – måste vara sjelfva det vigtiga. Joh. Gerhard har icke betraktat ämnet ytligt eller blott i förbigående. Han har, såsom vi vete, *De Conjugio, Cælibatu et Cognatis materiis* skrifvit en hel, egen tom om 1168 sidor i qvart, efter Jenaupplagan af år 1623. Hans framställning är lärorik och intagande derföre, att han ärligt anför allt hvad man i theologisk väg kan säga så väl *för*, som *emot* Vigselns nödvändighet; hvarefter han slutligen kommer till sin egen tanke. Saken förtjenar nog, att ses ifrån begge sidorna, då man erinrar sig, att Christus aldrig föreskrifvit vigsel, samt att ingen sådan (*Consecratio ecclesiastica* eller *Benedictio sacerdotalis*) för makar i den äldsta christna församlingen egde rum under hela första århundradet, så vidt historien känner; utan utgjorde då mannens och qvinnans inbördes öfverenskommelse (*Matrimonialis Consensus*) nog för äktenskapets afslutande. Somliga påstå till och med, att Vigseln ej infördes förr än år 174 e. Chr., under den romerska imperatorn Antoninus, af den romerska biskopen Soter. Andre anse den likväl, på grund af ett bref ifrån Evaristus, kunna ledas tillbaka till år 97; ehuru åter andre, deremot, till följe af ett vigtigt yttrande hos Tertullianus, tro sig kunna sluta, att vigseln vid hans tid (början af 3:dje seklet) icke ännu i församlingen var någon föreskrifven eller en nödvändighet. Otvifvelaktigt är imedlertid, oaktadt all denna historik, att, då bruk af Vigsel lagligen finnes infördt, skall det också sättas i verket så länge lagen derom icke blifvit ändrad. Intill dess har man endast lof, att härom göra skild-

ringar på diskussionens fält (se mitt svar till frågan VII, ibland de XII föregående, rörande det enda tillåtliga sättet för det Progressiva Elementet att göra sig gällande i samhället).

Sedan Gerhard börjat § 409 (sid. 603 Tom. VII) med den frågan: *An ad Conjugii formam referenda sit Benedictio sive Consecratio Ecclesiastica* (om Vigsel hörer till äktenskapets form: formella vilkor)? framställer han *a*) i § 410 skälen, hvarmed det skulle kunna bevisas ("probari posset" äro hans ord), att Vigseln är nödvändig till äktenskapet; *b*) i § 411 motsattsen, eller skälen för dess icke-nödvändighet; och *c)* i § 412 sin egen Decisio.

A. Skälen *för*. – *Gerhards* ord l. c. sid. 604. (i Almqvists skrift till Domkapitlet finnas den lutherske theologens ord anförde på latin; men vi låta dem här hellre inflyta i öfversättning:)

"Att *Vigseln* är absolut nödvändig till äktenskapet, och följaktligen hör till det väsendtliga i dess form, skulle kunna visas med följande skäl:

1) *Af äktenskapets första instiftelse*. Sådant, som i enlighet med äktenskapets första instiftelse hör till äktenskapet, det är alldeles nödvändigt derför, och tillhör följaktligen det väsendtliga i dess form. Men makarnes helgande och välsignande erfordras, i likhet med den första instiftelsen. *Genes*. 2: 22 &c.

2) *Af det christliga äktenskapets beskaffenhet*. Ett äktenskap, afslutadt blott genom kontrahenternas öfverenskommelse och med ord, som uttrycka denna öfverenskommelse, är endast ett civilt kontrakt; men de christnes äktenskap är ett heligt förbund, en helig sak; följaktligen bör till det civila kontraktet läggas kyrklig välsignelse, hvarigenom detsamma göres till ett heligt förbund.

3) *Af den Canoniska lagen*. (Ställen anföras ur den romerska Canoniska lagen.)

4) *Af den borgerliga lagens stadgande*. (Ställen uppräknas ur denna lag, till och med Justiniani Noveller.)

B. Skälen *emot* (sid. 606). – Den motsatta tanken utgår ifrån följande grunder:

1) *Sjelfva vigselns beskaffenhet*. Makars kyrkliga välsignelse har icke för sig någon tydlig och bestämd befallning af Gud. Vi äre icke ovillige,

att medgifva (Haud inviti concedimus), att densamma blifvit införd i from och nyttig afsigt, samt att spår deraf gifvas i det gudomliga ordet, hvilket vi längre fram (i boken) skola utförligare anföra; likväl kan väl svårligen ur den Heliga Skrift någon gifven föreskrift uppvisas, att makar högtidligt och kyrkligt skola välsignas; följaktligen kan vigseln ej heller fastställas såsom någonting för äktenskapets väsende absolut nödvändigt, eller hörande till det oundgängliga i dess form. Vidare. Allt som är sådant, att en saks väsende och hela beskaffenhet (essentia et integritas) fullkomligen kunna vara till, *det förutan*, tillhör icke det väsendtliga deruti, eller det, som icke får vara borta, utan att saken sjelf går om intet. Men för äktenskapet qvarstår hela dess beskaffenhet i sin fullkomlighet (sua *integritas*), oaktadt den presterliga välsignelsen icke är med. Ty så fort tillräckliga orsaker eller grunder för något (causæ sufficientes) i sjelfva verket och obehindradt finnas till, så följer också alltid verkan. Men utan den presterliga välsignelsen gifves för äktenskapet i alla fall den nyssnämnde tillräckliga grunden, i sjelfva verket och obehindradt. En laglig öfverenskommelse, personerna emellan, kan nemligen finnas, rättsenligt tillkännagifven med yttre ord och verkande till en oupplöslig förening, oaktadt kyrklig välsignelse icke medföljer; och en sådan Äktenskapsöfverenskommelse (*Matrimonialis Consensus*) gör tillfyllest, för att införa denna oupplösliga förening, så fort både dess väsende och form äro till. Följaktligen utgör vigseln icke någon egentlig form för äktenskapet, eller något absolut nödvändigt vilkor för dess väsende.

2) *Af motskälens uppräknande och skärskådande.* Om vi noga öfverväga och kalkulera (ad calculos revocemus) alla skäl, för hvilkas skull vigsel meddelas åt makar, så skole vi finna intet enda af dem innebära, att densamma (vigseln) tillhör äktenskapets väsende, eller fordras för att det skall *vara* (esse), utan allenast på det att det skall vara väl (bene esse).* Följaktligen kan denna välsignelse icke statueras såsom någonting oundgängligt för äktenskapets form.**

* Enligt stiftelsens *afsigt* nemligen.

** Såvida någon annan form antages, hvarigenom stiftelsens afsigt (Matrimonii *bene* esse) ännu bättre vinnes.

3) *Af likheten med dylikt* hos hedningarne. Hvad som fordom hos Romarne utgjorde Brudens hemförande *(Deductio in domum)*, det är numera *vigseln*, hvilken trädt i dess ställe. Men ofvannämnde Hemförande har aldrig räknats höra till äktenskapets sjelfva väsende. Placentinus (hans mottanke anföres, och vederlägges af de förnämste Rättslärde, [IC:torum potior pars.])

4) *Af den orimlighet, som eljest skulle följa.* Om vigseln skulle utgöra något väsendtligt för äktenskapets form eller ett dess nödvändiga vilkor, så skulle följa, att intet äktenskap nånsin funnits hos hedningarne; likasom, då i den Israëlitiska församlingen väl knappast ett sådant välsignande och presterligt helgande, som nu gifves, kan förevisas, följden måste blifva, att äfven i Gamla Testamentet något sant och giltigt äktenskap icke skulle hafva funnits hos Guds folk. Först den Romerske Biskopen Soter I berättas på Antonini befallning, omkring år 174 e. Chr., omsider hafva stadgat, att en hustru icke skulle hållas för laglig, derest ej en prest formligt välsignat henne (Platina i Soters Lefvernesbeskrifning pag. 23); ehuru detta bruk likväl är äldre, såsom vi på sitt ställe skola visa.

C. För *frågans afgörande* (förutsatt, att här handlas om ett äktenskaps afslutande emellan christne och inom församlingens uppgifne gränsor), måste man göra åtskillnad:

1. Emellan *Makarnes öfverenskommelse* (Consensus Matrimonialis), hvilken före den högtidliga välsignelsen i församlingens närvaro offentligen af trolofvade, efter vår tids plägseder, afgifves; och *sjelfva den presterliga* derpå följande *välsignelsen.* Det förra, eller makarnes Öfverenskommelse om äktenskap, är alldeles oundgängligt, såvida ett oupplösligt äktenskapsband skall knytas, hvartill trolofningen (Sponsalitius Consensus) ensam icke är nog; såsom vi (på ett ställe i boken förut) bevisat. Och då nyssnämnda öfverenskommelse om äktenskap afgifves i församlingens offentliga sammankomst före den presterliga välsignelsen, så kan, med afseende härpå, den sednare icke olämpligt sägas vara utan nödvändighet för äktenskapet, såsom dess Form, men väl utgöra en dess Närmaste, verkande orsak (necessaria non quidem ut *Forma*, sed ut *Causa efficiens proxima*).

2. Emellan *det slags Nödvändighet*, som härflyter af *en gudomlig inrättning*, samt hörer *till sakens sjelfva natur;* och den, hvilken förskrifver sig från någon *mensklig stiftelse*, införd för *åsyftadt* allmänt gagn och till heder. Vigseln är för äktenskapets ordentliga ingående icke nödvändig till följe af någon gudomlig föreskrift, ej heller till följe af äktenskapets natur, så att denna icke fullkomligen skulle ega rum, äfven utan presterlig välsignelse; men för den ecclesiastika och civila inrättnings skull, som blifvit gjord för det dermed *åsyftade* allmänna gagnet och hedern. Derföre råder Donell (här citeras Donell. lib. III).

3. Emellan *saken sjelf,* och det *offentliga intyget* om saken. Den presterliga välsignelsen behöfves icke för makarne, i och för sjelfva sakens, d. v. s. äktenskapets eget väsende, utan för det offentliga intyget, på det att inför alla måtte vara bekant, att ett lagligt och hederligt äktenskap blifvit afslutadt.* Så att på samma sätt, som . . (i lib. 5. Ett föregående citeras).

4. Emellan äktenskapet, betraktadt såsom någonting inför *samvetet*, och detsamma inför den *yttre domaremakten*. Inför samvetets domstol och inför Gud *är det* (est) ett sant och giltigt äktenskap, som blifvit ingånget med begge parternas lagliga öfverenskommelse, oaktadt vigsel alldeles icke tillkommer (si vel maxime Sacerdotalis benedictio non accesserit); men inför den yttre domstolen *anses det icke* (non judicatur) för ett sant och giltigt äktenskap, så vida det icke blifvit stadfästadt i församlingens åsyn. (Här anföres ett ställe ur Tertullianus.)

5. Emellan de begge olika bemärkelserna på ordet *Nuptiæ*. (Här anföres skillnaden emellan när Nuptiæ är synonymt med *sjelfva Äktenskapet* ("ipsum Matrimonium"), då också Vigsel förklaras icke höra till dess väsende ("ad earum [Nuptiarum] essentiam non pertinet Benedictio Sacerdotalis"); och när det är synonymt med *Bröllop*, eller bemärker den högtidlighet, som plägar föregå vid makars förening ("*Festivitatem nuptialem*, in solenni novorum Conjugum copulatione adhiberi solitam"), då presterlig välsignelse alldeles fordras för *firandet* af bröllop efter christlig *plägsed* och till *högtidlighet*.

* Hvarföre detta intygs nödvändighet försvinner, om för det åsyftade allmänna gagnet någon än bättre verkande inrättning skulle sättas i stället.

6. Slutligen göra några skillnad emellan det *väsendtliga* och *tillfälliga* i äktenskapets form. Det Väsendtliga består uti en mans och en qvinnas (som lagligen med hvarann öfverenskomma) innerliga och oupplösliga förening (arctissima et indissolubilis unius maris et unius feminæ legitime contrahentium Conjunctio); det Tillfälliga, deremot, kan statueras (potest statui) i presterlig välsignelse och bröllops firande; men, enär denna tillfälliga form icke innefattar sakens väsende, så utgör den, egentligen att tala, icke en gång dess *Form*, utan allenast *ett yttre Tillägg* (sed enim cum accidentalis illa forma essentiam rei non constituat, ideo, stricte loquendo, *Forma* non est, sed duntaxat *Externum adjunctum*)."

Antuna den 18 Febr. 1843.

C. J. L. Almqvist.

Domkapitlet förklarade härefter ingen vidare åtgärd vara att för närvarande taga med Almqvist; men lemnade honom den begärda permissionen på sex månader.

ANDRA AFDELNINGEN.

Hufvudpunkter inom Religionens, Statens och Konstens område der Almqvist af den äldre bildningens kämpar bör vederläggas.

Då det är alltför möjligt, att Almqvist kan hafva orätt i allt eller i åtskilliga delar af hvad han yttrat under den tid, han blifvit föranlåten att i det offentliga uppträda med påståenden öfver flerehanda ämnen; men likväl hvarken någon annan person eller han sjelf behöfver antaga detta *förr*, än hans yttranden blifvit vederlagde, så skola vi här kort och enkelt framlägga de förnämsta stycken, hvaruti en sådan vederläggning bör tillvägabringas. Almqvist har yrkat:

I.

Rörande Uppfostrings- och Undervisningsväsendet.

a) att *Uppfostran* skall röra icke blott *vetandets* krets, utan framför allt *känslans* stämning, hvars upphöjande, förädlande och rättande till det goda utgör hufvudsaken. Uppfostran bör för detta ändamål tillika gå i en riktning, som enskildt tillhör fosterlandet ; således, hos oss, hafva en afgjordt Svensk pregel. Uppfostran bekommer ock härigenom sin sanna individualitet och den andel af ren poesi, som tidigt bör grundläggas i ungdomens sinne. Allt detta vinnes lämpligast, om man låter gossen gradatim genomgå hufvuddelarne af Svenska folkets egen historiska utveckling (*Manhems-förbundets* idé).

b) att, hvad enskildt *Undervisningen* beträffar, denna bör begynna med väckande af *sjelfverksamheten* hos lärjungen.

c) att *modersmålet* härtill måste begagnas, hvars studium således bör föregå inlärandet af hvarje fremmande språk.

d) att de *gamla fremmande språken* (latin, grekiska, o. s. v.) numera böra inhemtas för deras litteraturers skull, men icke såsom allmänna bildningsmedel, till själskrafternas uppöfning, mera än andra läroämnen.

e) att påståendet om de klassiska språkens införande i våra äldre skolverk, såsom *psychologiskt bildningsmedel*, är historiskt falskt; enär det var den omständigheten, att latinet, på den tiden vårt skolverk stiftades, utgjorde det allmänna språket i Europa, hvarpå vetenskaper afhandlades och diplomatiska akter uppsattes, men icke någon tro på latinets egenskap, att mera än andra undervisningsämnen utbilda själskrafterna, som förorsakade detta införande; till följe hvaraf det också är ohistoriskt, att nu, sedan latinets bruk i nyssnämnde afseenden upphört, på dess meddelande i skolor lägga större vigt, än på hvarje annat läroämne.

f) att systemet af *ämnesläsning*, *fri* (d. v. s. rättvis) *flyttning* och begagnandet af s. k. monitörer (*vexelundervisning*) vid elementarläroverket är att föredraga framför det äldre skolsystemet (*klassläsningen*); men att den s. k. *ambulatoriska* methoden, såsom blott omfattande det nya skolsystemet till en liten del, genom sin halfhet är förkastligt och sämre än den gamla skolmethoden.

g) att skoltukten bäst upprätthålles genom systemet af *anmärkningsböcker* (se inrättningen i Nya Elementarskolan i Stockholm), deruti lärjungens fel, men icke hans förtjenster, antecknas; hvaremot den Hillska methoden, att bokföra både förtjenster och fel samt att låta skicklighet i läsning gälla till afräkning å moraliska förseelser, är förkastlig.

h) att *gymnasium* och *nederskolan* böra sammanslås till ett enda skolverk, inrättadt efter systemet af ämnesläsning och vexelundervisning (se *f*).

i) att, i afseende på *universiteterna*, inträdesexamen (studentexamen) bör qvarstå; men hela det öfriga examensväsendet (vid afgång från akademien) borttagas, hvaremot embetsexamina i stället måste hållas af sjelfva de särskilda embetsverk, dit någon söker inträde.

k) att den *akademiska jurisdiktionen* bör upphöra, likasom professorernas befattning med kommunal- och patriarkal-bestyr, ærarii-inspektur, o. d.

l) att undervisningen vid universiteterna icke kan lyftas till någon egentligen akademisk höjd förr, än elementarundervisningen undergått den grundliga förbättring öfver hela riket, som föreslagen är och till sin riktighet genom Nya Elementarskolan i Stockholm blifvit praktiskt bevisad.

———————

II.

I Kyrkligt afseende.

a) att, till följe af de Symboliska böckerna och Svenska Statsförfattningens på Upsala mötes beslut grundade reglementering i religionsväg, man är irrlärig, så fort man tager *någonting annat*, än den Hel. Skrifts utsagor, till norma fidei eller till *ensamt afgörande myndighet för trossaker i högsta rummet*, derest tvistigheter i denna väg uppkomma. Såsom de Symboliska böckerna sjelfve frånsagt sig en *sådan* myndighet (se ofvan sid. 65 f), kan med *renlärighet* enligt dem (och enligt prest-eden, som utgår ifrån desamma) icke förenas, att tillerkänna dessa böcker en slik myndighet. *Hvarje Stats-religion* (i påflig mening, och med annan normal, än den Hel. Skrift, i högsta rummet ensam) är, till följe af det evangeliskt-lutherska lärobegreppet, heterodoxi. Det är visserligen icke förenligt med tolerans och andlig fördragsamhet, att gifva någon sin nästa namn af kättare; men skall ett sådant ord brukas, så är det ovedersägligt, att, enligt våra Symboliska böckers lära och föreskrift, kätteri vidlåder den, hvilken tillräknar samma böcker en så hög myndighet i tros-saker, som de sjelfve högtidligen förneka.

b) att *Stiftsstyrelsen* bör undergå förbättring genom en så beskaffad förändring med konsistorierna, att, å ena sidan, stiftens högsta läroverk måtte få åtnjuta sina lärares verksamhet och arbete odeladt; samt, å den andra, sjelfva det egentliga Presterskapet i församlingarne mera ledas till intresse för kristendomen och en högre, andlig bildning, än in på banan af politiskt beroende för att göras till tjenande verktyg i handen på landets centralstyrelse.

III.

I Äktenskapsfrågan.

a) att intet förhållande emellan man och qvinna hvarken i *sedligt* afseende är rent och äkta, ej heller i afseende på *lycka*, trefnad och yttre bestånd är godt, derest icke emellan personerna andlig öfverensstämmelse och verklig kärlek finnes. Utan att ock härigenom deras fysiska förening adlas, är *denna* okysk, förnedrande, förstörisk för sinnets ädlare lyftning, och neddragande själens värdighet och kraft.

b) att den närvarande Äktenskapsformen behöfver undergå förbättring, emedan genom densamma, sådan den nu är, samhällsmyndigheten ganska ofta föranledes att såsom äktenskap sanktionera föreningar emellan man och qvinna, uti hvilka icke det finnes, som (se *a*) fordras, för att förhållandet emellan de förenade skall kunna vara äkta, rent och godt; hvarigenom det dubbla onda eger rum, 1) att sådane personer tvingas vara tillsammans, som i anseende till sedlighet och lycka icke borde vara det, samt 2) att sådane hindras ifrån att vara tillsammans, som borde vara det.

c) att innan den i *a* angifna grundsatts blifvit bringad till en allmän, fast och djup öfvertygelse hos de fleste i landet – blifvit gjord till en stark social opinion – kan icke den i *b* omtalade förbättringen utföras, eller de enskilda bestämningar, hvarigenom äktenskapet då i stället skulle reglementeras, till någon större eller mindre vidd sättas i verket utan skada och missförstånd.

d) men att under tiden både sjelfva grundsattsen och förslaget till alla enskilda mindre bestämningar på diskussionens fält (under form af öfverläggningar, afhandlingar eller berättelser) kunna och böra förekomma, för att bilda inledning och förberedelse till utförandet.

e) att den vigtigaste *öfvergångs*-formation, hvarigenom förbättringen skulle inledas, är Qvinnans försättande i en mera oberoende *ekonomisk ställning* inom samhället, än nu är fallet; så att hon aldrig skulle behöfva blott för sin utkomst och yttre bergning kasta sig i armarne på hvilken

man, som helst tyckes kunna gifva henne förhoppning härom, utan att verklig tillgifvenhet, själsöfverensstämmelse eller ens aktning alltid utgöra vilkoren för hennes begifvande till saken; och hvarigenom – utom den uppkommande grofva osedligheten emellan *sålunda* förbundna personer – också föga eller ingen yttre lycka under vanliga omständigheter står för dem att vinna.

f) att qvinlighetens skönhet, finhet, oskuld och behag alldeles icke borttagas eller förminskas derigenom, att qvinnans uppfostran mera än hittills rättades till vinnande för henne af den betydelse inom menskligheten, henne tillkommer. Tillika utgör det ett hufvudvilkor äfven för mannens lycka, att qvinnan försättes i den sanna frihet (genom verklig eganderätt till sin egendom) och det rena oberoende (medelst uppfostran till färdigheter och befattningar, som henne anstå, och till förmågan att, derest det behöfves, kunna sköta sina egna angelägenheter), hvarigenom först skönheten af hennes karakter kan utvecklas till hvad den af skapelsen är ämnad, och mannen verkligen veta sig vara af hjertat älskad, då han mötes af ett väsende, om hvilket han icke då behöfver frukta att dess huldhet endast är föranledd af nöd och blotta begäret till yttre bergning.

IV.

I Politiskt afseende.

a) att menniskan, till följe af sjelfva sitt väsende, är *samhällelig* (söker sin menskliga like och vill med densamma lefva tillsammans); hvarföre *samhället* är menniskoslägtet tillhörigt af skapelsen, och icke till sin grund kan eller bör betraktas såsom motsatt ett s. k. *naturtillstånd.*

b) att samhället således måste vara helt och hållet menskligt, d. ä. med sina former oupphörligt *medfölja den utveckling*, som bildningen hos ett folk allt vidare undergår.

c) att alla i ett samhälle befintliga eller uppkommande former, som äro *naturvidriga*, d. v. s. stridande emot menniskans egen beskaffenhet, tillika då äro *samhällsvidriga:* äro att betrakta som parasitväxter, som yttre adscitoriska, mekaniskt påkomna tillsattser, hvilka icke organiskt tillhöra samhället sjelf, utan böra derur bortskaffas.

d) att vid alla samhällsreformer historien bör rådfrågas, för att se när, huru och under hvilka vilkor någon parasitväxt inom samhället uppkommit, genom denna historiska kännedom sättas i stånd att göra rättvisa åt det förflutna, äfvensom lära sig bästa medlen till det ondas eller skadligas undanrödjande; men alldeles icke att i ursäkten för hvad som varit se ett skäl att låta förderfliga samhällsformer *ytterligare qvarstå*, sedan en gång skadan eller onyttan af dem blifvit insedd och en möjlighet inträdt till deras aflysande.

e) att menniskans *individualism* icke bör förstås såsom *egoism*. Dermed följer: 1:o) att den Enskildes underordnande och upptagande i det Hela (samhället) icke skall bestå uti en krossning af *all* dess egenhet, utan blott af det *onda*, kärlekslösa, vrånga, okloka deruti. 2:o) att allt det återstående, i god mening karakteristiska hos den enskilde eger sin fulla rätt att i samhället qvarstå och af dess helhet, dess författningar, myndigheter och styrelser respekteras. 3:o) att samhället och den enskilde äro så alldeles till för *hvarandra*, att icke blott den sednare i sin mån har skyldigheter mot det förra, utan ock det förra i ännu större mån (såsom sjelf varande större) eger pligter emot den sednare. 4:o) att om på någondera sidan dessa skyldigheter åsidosättas, måste brottbehandling (se V.) inträda, hvilken får ega rum för samhället, när det bryter, lika väl som för den enskilde, när han felar. 5:o) att detta till sin idé icke innebär revolution, utan reform; men kan i utförandet tvingas till att blifva revolution, om de, hvilka sitta i utöfningen af samhällets myndigheter, sträfva emot nödiga förbättringar och lägga hinder i vägen för deras införande.

f) att hvarje samhälle har en oafytterlig rättighet, att till styrelse öfver sig ega *en regering, som står i organiskt förhållande till det folk och land, som den skall regera*. Hvad innebär detta? Regeringen måste så helt och hållet sammanhänga med folket, genom att hemta all sin lifs-

kraft derifrån, i allo afse dess behof, tänka och handla för ingenting annat än dess väl, med få ord, *så* lefva *uti* och *för* detsamma, att styrelsen och nationen tillhopa bilda blott *ett enda* helt, likasom hufvudet med den öfriga kroppen är *ett* animaliskt väsende, med en ande, en vilja, en tanke. *I annat fall* är icke regeringen *det* folkets och landets regering. Den blir att likna vid ett löst hufvud, satt ofvanpå en i sig sjelf hufvudlös kropp. En *sådan* regering *kallas* väl ändock det folkets och landets styrelse, emedan den geografiskt sitter inom dess gränsor, t. ex. i dess hufvudstad. Men, långt ifrån att vara dess egentliga och rätta styrelse, kan den mången gång utgöra nationens sjelfva fiende; så mycket farligare och värre, som den är inhemsk: har intagit sitt säte i medelpunkten, hållande all den yttre, politiska myndigheten i sina händer. För att en nation i så olycklig och desorganiserad ställning skall kunna återbekomma sitt rätta lif, fordras i främsta rummet, att den skall få ett sig egentligen tillhörande hufvud, eller, med andra ord, sättas i åtnjutande af en med sig *organiskt förenad* regering. Denna blir först då dess verkliga styrelse, i stället för en skenfager, tom form, om icke rentaf en fiende i landet. Vigtigare problem gifves ej för ett samhälle, än att lefva. Medlen – i fall lifvet saknas – ligga endast och allenast i *uppkallandet af sådana elementer ur folket, som ega förmåga att pånyttföda Styrelsen.* På annat sätt kan staten icke bekomma ett sig organiskt (d. ä. sant, rätt) tillhörande öfverhufvud, hvilket åter oundgängligt erfordras för dess lif. Men hvilka äro väl dessa elementer? De kunna ej andra vara, än folkets egna *utskickade.* Besitter en nation redan inom sig möjligheten, att sända sådane utskickade, som verkligen, oskrymtadt och tillräckligen starkt uttala *dess egen röst* ifrån landets alla vrår och om alla sanna behof, då innebär det, att folket eger en *riktig representation.* Och denna skall ganska visst då äfven pånyttföda Styrelsen. Genom tvång? Ja! men genom *lagligt tvång.* Hvad är det? Det är den *makt,* som ligger i en från blotta ord till verk och handling bragt konstitution. Representationen *utför* då, enig och stark, hvad konstitutionens ord *säga:* och *mera behöfves ej.* Men besitter ett folk *icke så beskaffade* utskickade, så innefattar det, att nationen icke eger någon sig *organiskt* (sant, rätt) tillhörig representation, utan blott någonting, som *så kallas,* men i sjelfva verket är ett

dödt ting, folket påhäftadt, utan att i detsamma lefva. En sådan Namnrepresentation sitter då utanpå staten, likasom ett liflöst, främmande, utanpå kroppen hängdt hjerta. Den är i sin väg alldeles som då ofvanföre en oorganisk regering liknades vid ett påsatt, liflöst hufvud. Bilderna af dessa begge döda ting – det *döda hufvudet* (regeringen) och det *döda hjertat* (representationen) – äro icke vackra, det medgifves. Beklagligen äro de sanna. Men när representationen är sådan, att den utgör nationens döda, och ej dess lefvande hjerta, *då* kan ett sådant hjerta icke kontrollera hufvudet; *då* kan – för att bortkasta bilden – konstitutionen icke göras till sanning i landet: den verkställer sig aldrig: den stannar vid *ord*. Och den kan *då icke heller* pånyttföda styrelsen genom det lagliga tvånget, som väl innefattas i dess utsagor, men aldrig blir utaf. Det ligger således i öppen dag, att ett folk i denna ställning *måste skaffa sig en ny representation*, eller uppgifva anspråket att fortlefva i tidehvarfvet, på sätt och med den värdighet, som förtjenar heta lif. Regeringens pånyttfödelse – samhällets hela framtid – bildningens ohämmade framgång – allt beror på, att sådane utskickade komma ifrån folket, som *äro folkets utskickade*. För denna sanning finnes ingen undflykt. Den får icke stanna vid att anses för en lös satts, en opinion, ett dagens infall. *Den måste betraktas som ett hufvudvilkor för fortfarandet af folkets sjelfständighet;* ty den är så.

g) att en ibland styrelsens förnämsta grundsattser bör vara, att *regera* (reglementera, genom yttre statuter binda) *så litet som möjligt*. Dermed följer: 1) att åt den enskilde öfverlemnas, att sjelf styra och ställa med sig, sitt och de sina, *så mycket som möjligt* utan andras förfång ske kan. 2) att samhällets myndigheter, då de så litet som görligt blanda sig i individernas egna affärer, deremot inom den återstående, sig med rätta tillhörande krets besitter så mycket mera tid och kraft, att förträffligt sköta sitt kall till medborgarnes sammanhållande i de unionella afseenden, der ett sådant deras sammanhang med hvarandra behöfves. 3) att det tillhör en af de vigtigaste, likasom hittills i Europa mest försummade delar af samhällsläran, att rätt urskilja *hvilka* ämnen utan fara kunna öfverlemnas åt den enskildes (kommunal-, municipal- och individual-) bestyr, men *hvilka* andra deremot nödvändigt måste qvarbehållas un-

der centralmyndigheternas styrsel.

h) att det innefattar ett af de största misstag, att tro samhället, som sådant, endast vara verksamt i mån som dess styrelse lägger sig uti allting; eller att frukta, det samhällets medlemmar (de enskilde) icke längre utgöra någon sann förening till ett folk, utan förfalla till egoism och upplösa sig, derest icke yttre myndigheters reglementen och styrelsens åtgöranden ständigt ingripa i individernas förhållanden, tvinga dem, krossa dem, bråka bort dem, och – i korthet sagdt – *nedtrycka friheten.* Det är just emedan menniskan sjelf till följe af sin skapelses natur är samhällelig, som ett verkligt, inre och i äkta mening starkt föreningsband gör sig gällande emellan personerna till deras inbördes sammanhållande, allt varmare och innerligare, ju mera hvar och en får lefva i åtnjutande af sin rätta frihet. Ty menniskan har icke något kärare mål, än att söka andra och att lefva tillsammans med dem. Det finnes fördenskull de facto och af födelsen en andlig, en outrotlig union de enskilde emellan, hvilken utgör och bildar *det egentliga samhället;* men åt hvilken union måste gifvas luft genom en allt förträffligare uppfostran, som ur individernas lynne bortrensar egoism, vrånghet, brist på menniskokärlek, skadlig ensidighet och oförnuft. Det inre samhället är det förnämsta, likasom det enda rätt starka, det till sedlighet och lycka mest verkande. Det yttre samhällets stadgar måste blott stå såsom ett värn personligheterna emellan, för några vissa fall; men, så fort dessa stadgar blifva naturvidriga, eller ens om de blifva för många, om de ingripa i hvad icke ytterst nödigt är, så lägga de hinder i vägen för det inre samhällets utveckling och verksamhet. Och långt ifrån, att förena menniskor, såsom man tror, till patriotism och fosterlandskärlek, göra de yttre reglementena *då* allt sitt till, att åtskilja folk, söndra dem och *tvinga* (åtminstone föranleda) dem till egoism, för att nödvärna sig emot myndigheternas fiendtliga angrepp, äfvensom emot vissa personligheters (klassers, kasters, ståndsöfverförmåner (privilegier) till de andras förfång.

V.

I Brottbehandlingsfrågan.

a) att hvarje felaktighet i känslo- och tänkesätt, likasom i handling (brott), bör betraktas ur synpunkten af (psychologiska) sjukdomsfall, och således all åtgärd dermed utgå ifrån grundsattsen om det ondas botande: själisk *läkedom* (förbättring). Dermed följer: 1:o skadas *ersättande*, der sådant kan vara i fråga. 2:o det ondas *förekommande*, (hos sådane, der det ännu icke utvecklat sig till brottsliga handlingar) genom en i grunden stark uppfostran till ren gudsfruktan och sann sedlighet, samt genom hela den sociala temperaturens höjning till mera verklig ädelhet, menniskokärlek och rättskaffenshet. 3:o det ondas *utrotande* (hos sådana, som redan brutit) genom själens och hela personens återförsättande i godt, förnuftigt och (i psychologisk mening) friskt skick.

b) att den närvarande juridiska institutionen behöfver undergå förvandling till sin *kriminal*-princip, hvilken nu består deruti, att straffet betraktas ur synpunkten af statens *hämnd;* hvaremot det i stället måste till hela sin beskaffenhet så inrättas, att det allenast länder till läkedom för gifna sjukdomsfall (se ofvan vid *a)*. Vill man ändock kalla denna förbättring straff, så betyder namnet föga, så fort man allenast kommit öfverens om meningen.

c) att, när lagstiftningen således till sin kriminala del kommer allt mer och mer att öfvergå på uppfostrans område och förvandlas till en psychologiskt-medicinsk behandling af menniskor, den deremot till sin *civila* (kamerala, ekonomiskt-reglementerande) afdelning alltid i samhället måste qvarstå, ehuru den äfven här bör undergå den förenkling och vinna de förändringar, som med ett folks tilltagande bildning följa såsom rent behof.

VI.

I afseende på Konsterna.

a) att det äkta artistiska lifvet, såsom ett eget förnimmelsesätt af Gud och verlden, icke nödvändigt behöfver bevisa sin tillvaro hos en person genom frambringande af verk i konsterna (poemer, målningar, musikstycken o s. v.).

b) att detta skaldesätt hufvudsakligen består i ett visst slags lynne hos personen, hvarigenom han ser allt med oskuldsblickar. Det är en sammangjutning af Religion och Vetenskap, som bilägger den söndring emellan andens tvenne hufvudfunktioner (Viljans sjelfbestämning [frihet] och Förståndets fordran på rättthet), hvilken söndring egentligen utgör grunden till menniskans nöd (fallet).

c) att Konsten, sålunda enligt sin högsta mission fattad, för hvarje person, som deraf till hela sitt lynne är genomträngd (har skaldelif), utgör ett återkommande till menniskans ursprungliga tillstånd (före fallet), der tvisten emellan viljans autonomi och förnuftets postulater icke mera gifves.

d) att det ligger i sakens egen beskaffenhet, att aldrig Vetenskapen ensam kan uttömma (till fullo uppvisa, definiera, konstruera, reglera eller utlära) konstens lif och natur, sådan den är i grunden, enär tvärtom sjelf allt hvad Vetenskap heter blott utgör den ena faktorn af konsten, och delen ej i uttömmande mening förmår uppfatta det hela, hvarunder den hör; till följe hvaraf ock en Aesthetik (såsom *fullständig* konstlära, vare sig för Poesi, Måleri eller Musik) är en orimlighet. Det samma gäller om omöjligheten för Religionen att i verklig mening mästra (näpsa, underkufva, till ett dogmatiskt visst binda) Konsten.

e) att, å sin sida, också Konsten hvarken kan gifva egentlig Vetenskap eller Religion, emedan sådant för den vore detsamma som att splittra sönder sig sjelf i sina begge faktorer, för att ensidigt uttala endera af dem, eller begge hvar för sig; hvilket, åter, vore att upphöra såsom konst. Men, det oaktadt, måste både religion och vetenskap, för att nå-

gonting i sjelfva verket vara, begge fota sig på det förnimmelsesätt, som utgör konstens lif, samt derutur, såsom sin källa, utgå i sina tvenne olika riktningar; äfvensom deras högsta fulländning bli, att deruti, efter slutadt kretslopp, åter uppgå och försvinna. Denna fulländning kan för hvarje särskild mensklig individ inträda, då personen är skaldisk till sitt lynne; likasom den för hela menskligheten i stort oupphörligt går att mer och mer göra sig gällande, allt som bildningen hos ett folk stiger.

f) att Christi uppträdande på jorden, hvarigenom Gud framstod såsom en *verklighet* inför menskligheten, tillika är momentet och vilkoret för konsten, att icke längre vara öfvervägande fantomisk (såsom dess orientaliska face är), utan uppträda inom kretsen af verldens alla verkligheter. I samma mån derföre, som en menniska är genomträngd af rätt kärlek och tro på Christus, eger hon ock i sitt förnimmelsesätt den oskuldsblick öfver verlden och Gud sjelf, hvilken bildar det äkta artistiska lifvet (se *b)*.

g) att hvad som i det föregående (se *c, d, e)* är sagdt om konstens förhållande till religion och vetenskap, kan sägas om det *Skönas* förhållande till det *Goda* och till det *Sanna*. De begge sednare utgöra en splittring ur det första, uppkommen genom andens fällning (en psychologiskt-chemisk precipitation): en händelse, som för menskligheten i stort bekommit det historiska namnet Syndafallet; men som lika kan tilldraga sig för hvarje enskild. Det Sköna är grunden, hvarur både det Goda och det Sanna på sina begge riktningar utgått; äfvensom fulländningen, dit de sträfva, är, att ånyo i det Sköna sammangå, hvarefter begge deras respektiva läror (religion och filosofi) icke längre strida, utan blifva till ett igen. Hvarje äkta konstverk är i sin lilla helhet (huru liten den än må vara) en sådan förening, hvaruti religion och filosofi fullkomligen sammanlefva, om de ock i stycket föga synas till eller icke stort komma till tals.

h) att det Sköna icke är inskränkt blott till *något visst* i verlden. I allting kan skönhet finnas och uppfattas, så fort det ses med den artistiska blicken (se *a, b)*, och skildras från den skaldiska horisonten. Det är aldrig någon sak (något förhållande, någon person, något landskap, någon utsigt) som är ful; men dess afskildring kan vara ful, d. v. s. oartis-

tisk. Det är detsamma, som att intet ämne gifves, dit icke religion och filosofi i sina banor kunna nå. Lika långt, ännu längre, når det sköna.

i) att hvarje särskildt konstslag, likasom hvarje enskildt konststycke (vare sig poem, tafla eller tonverk), måste, för att vara äkta, hafva sin egen individuelt-karakteristika form. Sattsen om allmänna typer eller om allmänna former för konstverk, hvaruti, oberoende af innehållet, väsendet kan stöpas, innebär då samma orimlighet, som att flera mensk-liga personer skulle kunna gå med enahanda gestalt. Strängt taget, är således också hvarje konstverk oöfversättligt eller oomsättligt, likasom opopulärt (onjutbart) på hvarje annan ort och i annat lefnadsförhållan-de, än dit det hör såsom dess skildring. Likväl kan hvar och en njuta deraf i mån, som han låter det innerst menskliga hos sig styra tycket.

k) att tvistefrågorna om nödvändigheten af technisk färdighet: om natursanning, eller ej: om rättmätigheten af fantastik (nemligen såsom natursanning på en annan höjd, än den blott yttre naturens): om skillna-den emellan poesi och prosa, tagen efter skillnaden emellan bunden och obunden stil; m. m., äro obsoleta och numera lika onödiga inom konsternas område, som en mängd förflutna stridsfrågor i theologi och politik, hvilka det befinner sig vara förnuftigare att glömma, än att för femhundratusende gången till utfäktande upptaga.

VII.

Om Glädje, och dithörande.

a) att man i sitt sinnes tycke noga måste skilja emellan *Löje* (ännu mer Åtlöje öfver personer eller ting) och *Glädje*. Löje är en låg affär; och vida under *Sorgen* i värde. Men glädje står öfver sorg; och innebär (re-dan såsom egendom) i sig allt det goda, som sorgen till andens rening kan (såsom resultat) medföra. Glädjen har sorgen i sina händer: sorgen icke alltid glädjen.

b) att man bör veta skilja *lust* lika mycket ifrån *lusta*, som ifrån *olust*.

c) att en *satir*, som endast består i löje, är oäkta. Ännu sämre en, som utgår på åtlöje.

d) att hvarje äkta satir sammanfaller med godhet och står på sanning. *Utan* denna grund är satiren så slö, äfven med de till utseendet qvickaste ordvändningar, att den ej biter det ringaste. Men *med* denna grund verkar dess minsta blinkning likt ett tveeggadt svärd. Ingenting är uslare än att vara blott qvick. Den rätta satiren är icke ett jordiskt skratt (allraminst hånskratt); men ett himmelskt leende.

e) att det *Komiska* är sjelfva det Sköna, när det framträder med glad uppsyn. Och, likasom man icke med rätta kan säga, att blott något visst i verlden är skönt (se VI. *h)*, så är ej heller det komiska inskränkt till allenast vissa ämnen och saker. Det innefattas uti ett eget sätt, hvilket kan tagas med allting, likasom det sköna och glädjen kan nå till allt. Det *Tragiska* betyder i sig sjelf mindre. Komedien (i sin stora mening) har tragedien i sin hand; men icke tvärtom. Det tragiska håller allvarlig och ridderlig vakt vid dörren till lifvets sal, att icke det fräcka löjet och lättsinnigheten måtte slippa in och ohelga detta rum; men högre upp inne i sjelfva salen thronar det rena, fria skämtet, som är det lätta sinnets himmelska lek och lättsinnets urfiende.

f) att, i fråga om satirens användande i polemik, densamma, äfven såsom god (se *d*), dock aldrig bör begagnas förr, än personer visat sig vara af en så hård panna, att de i förevarande tvisteämnen omöjligen gifva sig för de tydligaste och öppnast framlagda grunder; eller möta skäl med skäl. Ty, der saken i sig sjelf är sann, måste den icke få ligga nere blott derföre, att folk finnes, som satt sig i sinnet att icke lyssna på sanning. Efter Gud en gång så besynnerligt skapat menniskorna, att lynnen, som kunna trotsa sjelfva förnuftet i dess rationella framställning, dock icke förmå uthärda det, klädt i skämtets drägt; så ses häruti tydligt nog af Skaparen en vink oss gifven, hvilken makt vi måste begagna vid sina tillfällen. Ty framför allt gäller, att det godas och rättas seger skall befrämjas; och medlet dertill kan ej vara orätt, då det allenast består i sanning, om ock gladt framsagd. I sig sjelf bär all sanning glädje, lust och munterhet i sitt sköte, ehuru hon till sina verkningar kan förekomma dyster för personer, som hon drabbar. Sanningen är, i denna

mening, alltid till sin natur mer eller mindre satir. Och likväl kan man icke säga, att hon är att förkasta. En satir, som utgår från skäl, är således sjelf detsamma som skäl, är dess vederlike, och måste hafva alla dertill hörande rättigheter.

g) att det nya stridssätts idé, som det tillhör godheten och sanningen att följa, icke består uti, att låta *ämnen* af motståndare behandlas huru som helst de behaga, förmörkas och inför menniskor borttuskas; men deremot innebär, att i försvaret af egen *person* hellre tiga, än tala, der icke det sednare göres till pligt, eller det personliga försvaret är af särskild angelägenhet för upprätthållande eller fortsättande af något genom den personen å bane bragt ämne.

Härmed äro väl blott några hufvudämnen antydda, hvaruti Almqvist framträdt med påståenden. Många flera gifvas; men som likväl med de nämnde stå i ett visst sammanhang eller angå obetydligare frågor, såsom språk, mathematik, technik. Hvar och en, som känner litteraturen, vet tillräckligt, i hvad afseende eller mening Almqvist i sina yttranden kan kallas uppfinnare, eller icke; samt till hvad grad han må kunna sägas med dem hafva öppnat nya utsigter (”brutit nya banor,” såsom det skall heta) i Sverige. För egen räkning har han ingen förtjenst. Då en menniska uttalar det slags lif, som med karakternödvändighet tillhör henne, så innebär det lika litet eller lika mycket, som att hon visar sig med en gestalt af 2 alnar 23 tums höjd, i fall hon besitter till exempel den längden; eller, att hon blickar omkring sig med blå, med bruna eller måhända med grönlagda ögon: hvilket allt är lika förtjenstfullt.

Men då man antastat Almqvist, så har en samlad redogörelse (för de omtvistade tänkesätten och de på flera strödda ställen, äfvensom vid olika tillfällen fällda yttrandena) sin orsak häruti, mindre för nödvändigheten af ett personligt försvar, än för saken och sanningen. Almqvist är till sitt grundlynne så mycket qvietist, att, om icke yttre omständigheter, befattningar, bekantskaper och förhållanden i verlden, oberoende af honom sjelf, föranledt eller snarast sagdt tvungit honom, så hade troligen ingenting af honom blifvit utgifvet.

TREDJE AFDELNINGEN.

Åtskilliga af de i det föregående anförda punkterna skola närmare upplysas och utvecklas genom några enkom åt ämnena egnade, särskilda uppsattser.

I.

Om Manhems-förbundet.

Förslag till Förbundets Organism.

Bröder!

Redan innan jag var intagen bland brödernas antal, var början gjord till ett Förbund med namnet Manhem, hvilket egde åtskilliga provisoriska stadgar. – Sedan har jag, så väl dertill förd af inre kallelse, som anmodad

af några bland bröderna, uttänkt en organism för Förbundet, som skulle omfatta det i hela dess fullständighet; och hvaraf jag här vill göra en framställning. I förhand må jag dock vidfoga den anmärkningen, att jag med detta arbete icke haft till ändamål, att söka ordna Förbundet, *sådant* som det nu är: hvilket icke skulle vara annat, än att göra en empirisk samling så väl af de redan föreslagna Stadgarne, som af alla brödernas tankar i detta ämne, samt slutligen bringa denna kollektion i ett slags *utifrån* taget system. Så förträffliga hvar och en af brödernas tankar häröfver än må vara, så inses det väl emellertid, det en sådan ytlig samling omöjligen kunde blifva annat, än en olikartad sammansättning af ofta oförenliga ämnen. – Se här, fördenskull. Då jag första gången underrättades om, att detta Förbund var till, men ännu ej kände dess beskaffenhet, anslogs jag *innifrån* af idéen om en inrättning, hvars verksamhet skulle blifva af fördel – menade jag – för vår samtid. Denna tanke sökte jag i alla dess bestämningar bringa till klarhet för mig sjelf; och det är den, jag nu för brödernas ögon önskar uppföra i samma gestalt, som jag sjelf sett den.

Väl gissar jag, att denna idé i flere småfall skall öfverensstämma med det, som bröderna redan tänkt vid skapandet af deras Förbund; dock är icke en gång detta alltid afgjordt. Jag förutspår således, att detta arbete, åtminstone i början, endast kan förekomma dem vara af subjektiv halt, såsom blott framgånget genom mitt föreställningssätt, och af dess former bundet. Inträffar då, att dess utveckling icke visar sig enlig med de öfriga brödernas åsigter, så kommer det kanske att stöta. Likväl har jag föredragit detta. Ty, såsom jag vid uttänkandet satte mig i oberoende såväl af andras meningar som af de medel vi för närvarande hafva, blef derigenom *möjligheten* gifven, att kunna frambringa ett helt, på ovilkorlig sanning grundadt, efter sin egen natur utbildadt, hvilket ur sig och i sig genererade det, som till saken hörde: och hvilket åtminstone deri skulle ega värde, att det blefve fullständigt, – *så vida, nemligen, arbetet dugde.** Tycken och andras, af tidens mode beroende, omdömen äro

* En gång för alla ber jag bröderna skilja emellan detta mitt arbete och den i arbetet uppträdande sjelfva Förbunds-idéen. Det förra är till i mina former, och är förvanskligt, som de. Men idéen, oberoende af mig, är evig, och skall aldrig

förgängliga; så äfven penninge-tillgångar accidentala. Skulle vi med afseende på allt sådant vilja utkasta ett förslag, så lyckades vi förmodligen aldrig, att uträtta någonting af stark och stor mening. Bättre är, att nu i förhand – herakleiske, ej känna kräftans anfall på hälen – glömma sakens närvarande litenhet, och med lugna, raska blickar fixera målet, dit vi böra ställa gången. Äro medlen nu ringa, deraf kan ej värre hända, än att vi blott i inskränktare omfång kunna utföra den goda tanken; men tiden kan ändra sig, och då veta vi åtminstone, hvart och huru vi skola gå. Hafva vi åter, i förhand, icke upprest något mål af högt och helt förstånd, att rätta oss efter, så skola vi både nu och i alla tider komma att irra omkring i olikartade, osammanhängande företag, planlösa, gagnlösa.

Till bevisandet af företagets vigt – skulle någon säga – vore nu här egentliga rummet, att, före sjelfva förslagets framställning, visa huru djupt vår samtid (just vi sjelfve) sjunkit, och är i behof af höjning. Detta tror jag dock vara desto öfverflödigare, som, utom att sjelfva den lifliga känslan häraf var det som förenade bröderna i en ädel ring, äfven detta thema nu är grundsången i hela Europas mun. Sjelfva klagomålen hafva flera organer, än medlen till deras afhjelpande.

Såsom inledning återstår således här ingenting annat, än att gifva en öfversigt af den *ordning*, hvari ämnena skola uppträda; och får jag slutligen af hjertat utbedja mig skonsamhet och öfverseende för arbetets brister; hvilket dock jag ej enskildt borde göra här, emedan jag behöfver det i allting, ifrån min början till mitt slut.

A. Det *första* vi klart måste veta, hvarmed vi måste börja i undersökningen, för att i *företaget* dertill slutligen komma – är vårt *Ändamål*.

B. Den *Idée om ändamålets uppnående*, som i aningar genast börjar sväfva för oss, så snart ändamålet är uppgifvet, måste vi, *för det andra*, bringa till vårt medvetande.

C. Då vi härigenom tydligen insett hvaråt (i allmänhet) vi skola rikta gången, för att uppnå ändamålet, så återstår *det sista*, som är *Idéens*

falla. Den bör icke ses uti de former, hvarmed jag sökt uttrycka den, utan inom dem. Också har jag icke fattat idéen, utan idéen mig.

verkställande, eller det fullkomliga bestämmandet af, huru vi i hvarje enskildhet skola komma till målet. Denna realisation är:

a) Esoterisk (den *inre* utvecklingen), der grundtanken realiseras, och det hela bestämmes i sina enskilda ting; men der tingen likväl ännu blott äro sattser: konstruktionen är till blott såsom blixtkorsningar genom molnen; ej än på jorden. Det realas ideala; – och

b) Exoterisk, der den (i *a)* realiserade grundtanken framsättes i sjelfva den *yttre* verlden, så att sattserna blifva ting. Det realas reala. – Liksom det förra utgjorde Förbundets inre Organism, är detta den yttre, *de ekonomiska stadgarne*, genom hvilka hvarje person har sin för det hela nödvändiga verksamhet sig anvisad: stadgar, som till större delen böra vara föränderliga, mest byggda på förtroendet till sjelfva personens ädelhet och nit, blott deri fixa, att de aldrig underskrida eller öfverskrida förbunds-idéerna, hvilkas fot de skola utgöra.

A.

Ändamålet.

Vårt ändamål – kortast utsagdt – skall vara, "att bidraga till bildandet af *äkta Svenskar.*"

Hvad det egentligen är, att vara äkta Svensk, och huru vi kunna nå den storheten, att blifva det, kan ej ännu (i denna afdelning) ställa sig tydligt för oss; emedan här blott är frågan om uppgiften af sjelfva ändamålet.

Men, likasom vi positivt uppgåfvo det i den första sattsen, skola vi nu äfven negativt bestämma det: nemligen antyda hvad som *icke* är vårt ändamål, på det att härigenom åskådningen må renas ifrån det obehöriga, och med ofördunklad klarhet riktas till det, hvarom fråga endast är. Alltså:

1:o är det icke vårt ändamål, att utbilda hvarandra till ren menskelighet i sin allmänhet fattad, utan subjektiv grund af ett Fädernesland. –

Orimligheten af en sådan kosmopolitism inses redan deraf, att menniskan, såsom till i den jordiska verlden, omöjligen kan tänkas annorlunda, än upprunnen i ett visst land. Hennes bildning må då stiga huru högt som helst, så bör den dock alltid visa sig under de särskilda former, som tillhöra detta land. Men då det, å andra sidan, är lika onekligt, att menniskan, ett väsende i den ideala verlden, äfven tillhör menskligheten i hela dess allmänhet, så kan denna motsatts ej lösas och bildningen på annat sätt ej blifva fulländad, än, *"att på den ensidiga grundvalen af ett fosterland och i dess subjektiva former en allsidig byggnad af fullständig menskklighet uppreses."* Denna *allmänna* satts måste *hos oss* heta, "att på den ensidiga grundvalen af *Svenskhet* allsidig mensklighet bör byggas." Så äfven, om någon, t. e. i mellersta Italien, ville stifta ett sällskap, dylikt med vårt, blefve det hans sak, att på Romerskhetens enskilda grundval resa universal Mensklighet.

2:o är det (i alla slags afseenden) icke vårt ändamål, att bilda menniskor till Ensidighet. Man beklagar sig öfver hvar och en, som föraktar allt nytt, endast derföre att det är nytt, eller allt gammalt, derföre att det är gammalt – allmänt att tala – som föraktar allt det, han ej gjort till sitt enskilda parti. Sådane vilja uppgå till ren mensklighet, till den oändliga helsan, helheten; men de glömma, att ej blott det, hvarifrån de begynna, utan äfven det, hvartill de gå, består uti en inskränkthet (afskuren region, sektion), – allmänt att tala – de blifva *sektiska*. Blott i denna punkt finna de herrlighet, och tro sig berättigade att, än fintliga och qvicka, än råa, utfara emot andra, som ej äro tecknade med samma bomärke. Visserligen erkänna också vi vår sak, i anseende till de nedre (Förbundsfoten tillhöriga) kretsarne, vara omskrifven af en gräns. Men sjelfva denna gräns heter endast Svenskhet, och allt hvad på detta område kan blomstra är oss kärt.

3:o är det icke vårt ändamål, att bilda älskare (enskildt) af Antiqviteter. Den, som med frihet och lugn från fördomar betraktar historien, vet nog, att det Gamla har sitt stora värde, såsom höga minnen ur en merändels bättre barnatid; han erkänner romantikens skönhet; men han förnekar ej den närvarande tiden den märkvärdiga rang, som också den i kedjan eger. Oss tillkommer, att gifva hvar och en sin rätt; och den

del af Förbundet, som innehåller taflor från våra fäder, bör vara lika mycket bildad efter deras antika väsende, som de nya tidernas (ädla) skapelser ega sitt rum i Förbundets efterföljande länkar.

4:o är det icke vårt ändamål, att bilda Lärde. För att blifva medborgare af detta slag, äro akademier m. m. ynglingen anvisade, och vill han forska djupare i sitt studium, skall han snart finna, att icke sällskapet, utan den ensliga betraktelsen öppnar för honom de rymder, som då äro hans ändamål. Vi veta att värdera denna klass af medborgare, men för Manhemsförbundets blickar står endast Svensken. Att vara Svensk, är att vara till i det Svenska samhället; och sådant blir man *i Sällskap*. Det är sålunda klart, att väl läsning måste förekomma här, men ej en sådan läsning, som kallas studium: ej en läsning, som sjelf är ändamål, utan som är medel.

Om nu någon skulle fråga med hvad rättighet enskilda menniskor vilja uppträda, och, utan att vara försedda med fullmakt af någon Stats-Auktoritet, företaga sig, att leda menniskor till ett eller till ett annat (lagligt) ändamål, så svara vi, att denna rättighet är samtidig med medborgerlig frihet, och att den i sig sjelf är detsamma, som rättigheten att tala. Det är ingen förbjudet, att i samqväm yttra det, som ej strider emot landets lagar. Och att tala sådant, som i någon mån kan lända till ömsesidig (inre) upphöjelse, till väckande af fosterlandslust och kristlig dygd: långt ifrån, att komma i fråga såsom otillbörligt, är det tvärtom – tro vi – ganska berömligt.

B.

Idéen om Ändamålets uppnående.

Att eldiga ynglingar äro eldiga, det är förlåtligt. Må de blott vända sin låga (uppåt) till det goda, och göra det med stort förstånd! Klar, rättrådig, frimodig blick åt Gud ger stort förstånd.

Det är så oändeligen herrligt, att lefva för ett bestämdt ädelt mål, att

den, som en gång känt kraften af denna glädje, skall säga: Jag har icke lefvat en dag, förr än jag lärde, att rikta mig hitåt!

Förbundets mål är oss uppgifvet, och denna uppgift är tillräcklig, att sätta vår själ i låga och styra våra steg till en rak gång. Den rymd, som ännu ligger emellan målet och oss, det är den, som *nu* förestår oss, att söka genomvandra; det är Medlet, det är idéen om Ändamålets uppnående.

Dunkel ännu, lockande oss genom aningar blott, är denna idée: skön, såsom en tärna i morgonskymningen, innan solen uppgått: skön, som den halfklara striden mellan det onda och goda, emellan natten och dagen i menniskans bröst, då hon vaknar, och hoppas, och vill; men ej hunnit ännu, att komma till upprättelse.

För att sättas i tillstånd, att lära känna den obekanta grundtanken för vårt ändamåls uppnående, behöfva vi först göra tvenne betraktelser.

1. Den första är en allmän blick på den menskliga bildningens gång ifrån de åldriga tiderna intill vår, på det att vi der måtte få rätt på den *Svenska punkten;* samt finna, hvilket *allmänt lif* dermed bör förenas.

Historiskt vet man, att det är i tvenne parallela hufvudriktningar, som bildningen kan anses hafva fortlupit intill oss. Den ena är *Uppenbarelsens,* och den andra den *menskliga Tankens.** Vi skola något betrakta begge.

Det var en urtid. Då uppenbarade sig det gudomliga för det menskliga, så, att de begge i namnlös kärlek voro slutna till hvarandra, och jorden log emot himmelen i barnslig oskuld. Då gungade det menskliga hjertat i fromma pulsslag ett fullständigt lif; och det menskliga förståndet var klart, såsom en molnfri vår-himmel: Förnuftet fans. – Ej beskrifva våra hittills kända historiska källor denna tid med uttryckliga ord. Men den, som i antiken forskar efter något mer, än blott iskalla fakta, den skall snart – i det dystra språk, som den fallna menskligheten sedan förde, der en trånande saknad evigt hänsyftar på en bortgången gyldne barndom och som endast tycks lifvas vid hoppet om dess återkomst vid tidens fullbordan – finna försäkran om den äfven historiska verklighe-

* Huruvida dessa tvenne riktningar i högre mening blifva blott en, kan icke här framställas.

ten af en sådan urtid: onämndt dessutom det djupa kraf, som också hos vår tids rent kännande menniskor uppenbarar sig i det inre af deras väsenden, såsom hulda aningar och en oändlig längtan efter denna oskuldstids återkomst; hvilket skulle vara en psychologisk orimlighet, derest icke denna tid en gång varit till. Men sedan denna första tid gått undan, fortlopp likväl det gudomligas uppenbarelse och umgänge med det menskliga i sin ljusa riktning, ehuru inskränkt till några vissa folk, som endast derföre tyckas hafva haft sin bestämda plats i kedjan, för att utgöra det kosmiska höljet för uppenbarelsen, eller med andra ord, vara den väg, på hvilken den skulle framgå ända till oss, och förbi oss in i kommande tider. Spår af uppenbarelsen före Hebraismens epok hafva vi i fornhäfderna upptecknade väl kort, men med rik kraft. Sedermera se vi dess stråt, gående genom Abraham, Moses och den fulländade Judendomen, i den äldre delen af vår heliga Skrift. Visserligen bedrar man sig, om man anser uppenbarelsen icke vara annat, eller mera, än judarnes religion; tvärtom voro judarne uppenbarelsens folk; och detta vill säga helt annat. Men sådan var tidernas mening, så långt historiens kedja framlupen, att *nu* det gudomliga skulle uppenbara sig för det menskliga äfven i sjelfva den jordiska verlden, såsom en menniska ibland oss. *Så* hette det Jesus Christus, frälsaren, försonaren. Han gaf, genom sin ankomst, det, som i vårt slägtes ande blifvit nedvändt, en uppvänd ställning; och det, hvilket blifvit förslappadt, den fulla kraft, som för oss fordrades, att vara salige. Att också menskligheten ifrån denna tid tog en alldeles ny riktning, hvarpå den, ända till oss, under åtskilliga utvecklingar sedan framskjutit, är bekant; men hvilka utgreningar deraf ännu efter oss återstå, ligger utom oss att här söka utforska.

Då vi sålunda fullföljt uppenbarelsens riktning, återstår oss att bese den andra parallelen, hvilken den menskliga spekulationen gått. Sedan den tiden var förbi, som väl i allt rättast heter menniskans barndom, finna vi, att såsom oskulden med barndomen försvunnit i töcknet af det förflutna, så började också allt dystrare och dystrare moln sänka sig öfver förståndets spegel, hvilken förut, stående i oskuldens ljus, energiskt hade återkastat uppenbarelsens strålar, och spridt klarhet öfver

verlden. Likväl var menniskan ännu alltid menniska; det vill säga, evigt bodde inom henne ett okufligt kraf, att nalkas (åternalkas) det gudomliga: att lösa gåtan af verlden och sig sjelf. Men mörker och på sin höjd skumma bilder (svaga minnen) återstodo af det fordna ljuset. Då måste hon söka, att genom sin egen *efter*tanka kasta ett lånadt (reflekteradt) sken öfver saker, som förut hade strålat af egen glans; men som nu blifvit gåtor, och hvilka menniskan dock omöjligen ville betrakta så. Det är på detta sätt, vi här vilja tänka oss uppkommandet af fornverldens filosofemer. Under flere skiften bildade sig i folktron *Mythsystemer*, och hos de vise ofta underbara kosmogonier, i hvilka man dock (lika åskstrålar i natten, säger den christne) återfinner de ljusaste idéer: reminiscencer från ett urtillstånd. Med förbigående af alla de öfriga märkvärdiga lärorna, vända vi oss genast till den, som vanligen benämnes: den persiska dualismen. Densamma innebär början, fortgången och slutet af en förfärlig strid emellan det Goda och Onda, hvarom begreppet begynte med menniskans fall, och först skulle upphöra vid tidernas fullbordan. Också den var en dunkel afspegling af uppenbarelsen, och syftade på den seger, som den till jorden återvändande oskulden och visdomen en dag skulle tillkämpa sig öfver ondskan och mörkret. Detta system, uttryckt i folkläror och mythologier, tyckes hafva varit rådande bland de bergfolk, som bodde i medelvestra Asien. Om vi bland dem lemna vår uppmärksamhet åt *Asarne*, så se vi, att det var ifrån denna trakt (Asgård under Kaukasos) de utgingo, då de småningom drogo sig till vårt norden; och att deras mythologi, under dem eget tillhörande former af namn och berättelser, dock eger samma hufvudmening, som Zendavestas dualism, men med en i bakgrunden anad Unism (af budda-hinduiskt ursprung). Också Asaläran vet, att en ursprunglig oskuld lefde på jorden: att, efter dess bortgång, en gräslig strid uppkom emellan de goda och onda. Den antyder, att den härigenom centralt förvirrade och intrasslade verlden genom en allmän förstöring skulle försvinna; och spår slutligen, att en ny, salig som den första (en blomstrande ö), skulle uppstå. Borttänka vi här allt, som är myth och som enskildt tillhör Asafolket; afkläda vi formerna Baldur, Asars och Jotars strider, och slutligen Surtur; så återstår, inom förlåten, samma lära och minne af en ljus

barndom och aningen om dess återkomst, som finnes i all dualism. Asaläran, utom att den högst anslår oss genom sin mythologiska skönhet och tankarnes djup, synes oss derföre äfven så betydelsefull, att den ej blott uppenbarar ett längtande minne af (en Baldurs tid) oskuldsverlden, utan ock sjelf endast tyckes vilja framställa sig såsom en (förlåten uttrycket!) Interims-lära för de sorgbundna fallna menniskors barn, tillkännagifvande, såsom sitt hopp, sin egen upplösning (Surturs brand) och kommandet af en ny verldsande. Dock är det icke detta, som här hufvudsakligast fäster våra blickar vid denna lära. Men ursprungligt lefvande hos *våra* förfäder och med dem bosatt i vårt land, var det den, som grundlade *vår* folktendens, och som ännu i dag utgör det hos oss egentligen fosterländska. Allt hvad angår oss, tänkta såsom blott Svenskar; allt det hos oss enskilda i former, tänkesättens kolorit, bruk, plägseder, lagar m. m., leder sitt ursprung derutur.

Hafva vi nu en gång förut visat det vara fullkomligheten af mensklig bildning (alltså dess *förebild*) att på den ensidiga grundvalen af ett Fosterland och i dess egenheter uppresa en allsidig byggnad af allmän mensklighet, så finna vi nu – såsom ett bidrag, hvarigenom vår idée skall uppklarna – ”att det är *Asaläran* och den gautiska anden, som bör utgöra den jernfasta foten för vårt förbund.” Icke härmed nog. Hafva vi insett Asalärans syftning, så väl på sin egen inskränkthet, som på sitt slut, och på en ny andes uppkomst: hafva vi ock af det föregående funnit, att Uppenbarelsen (Guds röst; den *oändliga* upplysningen, den universala menniskobildningen), på den stråt, den fortgått från morgonljuset i menskligheten barndom ända till oss, uti Christendomen uppnått sin nuvarande höjd; och påminna vi oss åter det ofvannämnda bildnings-idealet; så finna vi härigenom slutligen – såsom det andra bidraget till idéens uppklarnande – ”att det är *Christendomen*, fattad i själens djup, som skall utgöra den byggnad af allmän mensklighet, hvilken i vårt förbund bör resas på den asa-gautiska grunden.”

2. Det andra, vi på förhand behöfva eftertänka, är den ordning, i hvilken menniskan successivt uppreses ur den både fysiska och moraliska förnedring (hvari hon nu i allmänhet anses ligga) till den *jordiska värdighet*, hon såsom kropp bör ega, och till den *himmelska*, henne

tillkommer såsom ande.* – Ordningen häraf se vi vara denna. *Först* erkänner hon i allmänhet, att hon icke är så lycklig (icke så ädel), som hon kunde vara; och ehuru hon ej ännu skådar sjelfva grunden af sin svaghet, föranleder henne dock denna vink (såvida den manar ur djupet!), att begynna gången uppåt. *Sedan*, mäktigt resande sig ur alla det lägre lifvets småaktigheter, inandas hon med fulla drag den fysiska lusten, att, såsom menniska i naturverlden och såsom medlem af samhället, lefva ett sjelfständigt, verksamt och friskt lif: Så återfår hon sin jordiska värdighet. Derefter kommer hon dock att inse, det ej människan föddes på jorden, för att blott vara ett undransvärdt ting i naturen. Hon skall finna otillräckligheten af endast jordisk värdighet och fysisk kraft. Anande ett ädlare högre Jag inom sig, skall hon söka efter det, och således på en gång bekännande ringheten af jordisk förmåga, och likväl bibehållande densamma såsom sådan, just genom denna kraft underhjelpas, att så mycket mera energiskt lyfta sig i den högre riktning, som förestår. Så är det *slutligen*, som hon skall uppgå till ett ädelt moralväsende, och på den jordiska ännu bygga himmelsk värdighet, genom föreningen af dem begge blifva fulländad menniska.

Efter dessa begge betraktelser hindrar oss ingenting, att i klarhet skåda *Förbunds-idéen:*

”1:o måste de inkommande få en stark vink om det allmänna behofvet af förädling: 2:o skola de inandas ett herrligt Asalif, gautisk kraft, brinnande lust för Fosterlandet och fulländad fysisk mensklighet: 3:o måste de erhålla en djup aning om himmelen, om deras egen ringhet, såsom ännu blott fysiskt kraftfulle, om Asalifvets genom sig sjelf tillkännagifna upplösning, och om hoppet af ett bättre: 4:o skola de upplifvas i Christendomens friskt värmande ande, och inse, att de, med ett sant bedömande af den fysiska kraften, icke skola skatta den öfver själens; men att denna krafts fulla (fast underordnade) bibehållande, försmältande och uppgång till christendom utgör fulländningen af deras bildning.” Så äro de *äkta Svenskar.*

Dessa fyra punkter bilda hufvudepokerna i bildningens utveckling,

* Jag har ansett bäst, att, till uttryckande af menniskans dualförhållande, här begagna orden Kropp och Ande, såsom ännu mest nyttjade och kända.

och utgöra således gränsorna för de fyra perioderna i det successiva utförandet af Manhemsförbundets idée.

C.

Idéens Verkställande.

a)
Inre.

Planen af det hela måste organiskt utvecklas, och bildningen uppgå ifrån sin lägsta ståndpunkt *stegvis* till den högsta. Således skall Förbundet bestå af ett visst antal *Grader*, som efter hvarandra fullända fordringarne i Idéens fyra hufvudpunkter. Låtom oss derföre på närmare håll betrakta sakerna, för att efter idéen lämpa Gradernas antal, och efterse hvilken särskild ande bör karakterisera hvar och en af dem.

Idéens *fyra perioder*, med den i dem herrskande ande, äro:

1. De inkommandes erkännande af Förädlingsbehof i allmänhet. Det helas förberedelse. *Första* Graden.

2. Utvecklingen och fulländningen af fysisk mensklighet. Härtill höra fyra följande Grader, ifrån den andra till och med den femte. Den *andra* utgör förberedelsen enskildt för den till denna Period hörande Kraft. Den *tredje* är det svärmande Asalifvet; den *fjerde* den gautiska Hjeltekraften; den *femte* Fosterlandslusten. Motiverna till detta slags Indelning (så väl som till den i fjerde Perioden nedanföre) skola i det kommande visa sig.

3. Inseendet af den blott fysiska kraftens otillräcklighet och behofvet af en högre. *Sjette* Graden.

4. Christendomens lif, hvartill den sist nämnde perioden uppfordrar. Härtill höra de tre sista graderna i Förbundet. Den *sjundes* lif är den rena kärleken till qvinnan, hvilken, i förening med det förut inandade hjelte-modet, bildar det ”christna Chevaleriet” och början till den högre

christna anden. Den *åttondes* är: kärleken till Gud och himmelen, hvilken utgör fulländningen af hela Christendomen. Den *nionde:* blicken öfver det Hela, biläggandet af lefnadens alla motsattser: Gradernas sammanfallande till en mening: Förbunds-slutet.

För den inkommande bör Förbundet ej vara en sluten gåta, som blott småningom efter pock och strid öppnar sig; ej en Orden: ej en Hemlighet, i annan mening, än såsom det Högre alltid, genom sin natur, förblifver doldt för det Lägre, så länge, tills detta sednare får sinne, att fatta det förra. Utan så, som man i ett drama skådar karakterernas utveckling allt närmare och inrare genom akter och scener, och slutligen känner sig gripen af styckets hel-intryck och går hem en annan menniska – så skall det vara. Blott ännu kraftigare, emedan man i Manhemsförbundets drama sjelf är skådespelare. – Såsom ett palats med *nio salar*, hvarje i egen stil, för sig ett galleri af taflor i särskild ande, dock alla salarne gående i en sträckning, sammanbundna genom höga dörrar till ett total-perspektiv; på ena sidan ynglingen ingående, seende sig allt mer undersam omkring, af hvarje sals särskilda gestalter djupt fattad, slutligen i sin inre verld förvandlad till en afbild af allt hvad han under vandringen genom salarne skådat; och nu på andra sidan af palatset utgående i samhället, en ädel man – så är meningen.

Vi vilja nu företaga Gradvandringen. Några *teckningar* skola vi försöka utkasta, hvilka Förbundets utförare sedan må rikta, fullkomna, med tillräckliga färgor ifylla.

IDÉENS FÖRSTA PERIOD.
Det allmänna erkännandet af Förädlingsbehof.

Första Graden.

Meningen (af all odling, af hvarje institut, af all lärande bok; – allmänt:) af all *Uppfostran* är, ”att ifrån ett förutsatt sämre* *gå* till ett

*Den, som nekar tillvarelsen af ett sådant sämre på ett eller annat sätt, nekar ock, att Uppfostran bör finnas.

bättre." De menniskor, hos hvilka detta förutsatta sämre ännu behålles qvar, lefva deri *medvetslöse* af dess dålighet; ty annars ville de gå derifrån till ett bättre (ville uppfostras). Första *steget* i Uppfostrans Gång är alltså, att det förutsatta sämre, som i allmänhet ligger hos menniskorna medvetslöst, skall göras *medvetet*.

Inledningen till hvarje lärande bok, all förberedelse till en sak, som skall gå framåt, hvilar då på den grundsattsen, "att måla en sann tafla af det förriga dåliga, som boken eller företaget vill afhjelpa." Och då den omgifvande samtidens (yttre och inre, med ett ord:) i totalitet omfattade Klenhet är det, hvarifrån Manhemsförbundet vill draga sina inkommande medlemmar, så är sjelfva bilden af denna klenhet det första, som bör visas dem. Detta utgör således *Förberedelse-Gradens* idé.

Vore Manhem ett palats,* skulle i den första af de nio salarne krusflor hänga i svarta vågor öfver de hvitmenade väggarne. Ty verlden säger sig vara hvit; men här skulle upptäckas, att mörkrets dunkla vågor, i osynligt svall, men dock med ganska djupa suckar, löpa öfver det hela: ligga derpå som ett krusflor. Ett Likrum, i sjelfva verket, är verlden i denna ställning. Såsom den vanliga verlden lefver, för att *sluta* med döden; *begynner* tvärtom Manhems skådespel med att dö, på det att lifvet sedan må komma utan slut. – Taflor skulle hänga omkring alla väggar i denna sal, för att visa huru illa, i allmänhet, det nu i verlden är ställdt. På de norra och södra väggarne alla Dårskaper tecknade: o vore der Hogarths drag! – på den *norra* alla Löjligheter, dansande i triumfdrägter ofvanpå ett vulkanbergs sköra yta – på den *södra* alla de ädla späda Anlagen genom tidens narrerier förvridna till karikaturer, så besatta, att man åt dem skulle skratta sig förderfvad, såvida man icke först försjönke i tårar. På de vestra och östra väggarne alla de vilda, ännu otyglade Begären, sådana, som de genom Michael Angelos penselmakt skulle kunna visa sig** – på den *vestra:* verldens förklädda Ondska med ulf-ögon skådande ut genom fromma lams hudar, hvilka den tagit sig till täckelse; och åskor, efter de Vildes behag lekande i deras händer, nedljungade på jorden till skräck för alla svaga, dock derifrån återstudsande

* Hvaraf vi ofvanföre togo liknelsen.

** Se t. ex. de gehenniska grupperna på hans Ytterstadoms Tafla.

till förderf på sjelfva de onde, ur hvilkas händer de slungats; en ofantlig, en rolig förstörelse! – på den *östra:* lifvets alla goda Krafter halshuggna, likasom med ett skarprättarsvärd, af den ytliga lag-mekanismen i verlden och af en falsk halflärd formalism i vetenskaperna. Man skulle på denna väggs taflor se änglagestalter utsträckta på marken, öfverhöljda af myror, ödlor, ormar, söndergnagna af maskar och korpar, bestänkta med ett förgiftadt vattens droppar, så att de öfvergå till upplösning, men icke fort; utan så långsamt som verldstorturen önskar. Vid denna anblick skulle man nästan tycka sig känna stanken af lik.

Det är Griftsalens slutliga fullkomning.

En mörk kall lund är första Graden: en förgård: lunden *utanför* Baldurs hage (2:dra Graden).

Men om nu detta är *sjelfva Gradens* anblick, så frågas: hurudana skola Förbundets medlemmar här förekomma de inträdande gossarne, som de emottaga; och hurudana skola sjelfva de inkommande vara?

Graden är Grafven; såsom gode andar, de der nedstiga för att uppväcka anlända aflidne, så skola *Förbundsmedlemmarne* emottaga och införa de inträdande; såsom döde, de der uppväckas, vaknande uppstiga, med djup tystnad emottagas och undersamme införas, så de *Inkommande.*

Oändlig vänskap, godhet mellan tårar leende, skall möta de nye. Här herrskar ej Solsken, ej Månsken; men Nattens mörker; och några enstaka Eremiters oändligt välmenande ljus, endast, vinka Vandraren. Dessa vandrare äro de inkommande; dessa eremiter förbundsmedlemmarne.

Ett sådant sinnelag, som var hos de gamle menniskorna efter fallet, hvilka dystert saknade den bortgångna Oskulden, men logo i hoppet om dess återkomst (efter Guds löfte); det är Gradens sinnelag.

Hödurs Barn skola Gradens medlemmar heta, och deras Tecken vara: ”ett *Madur* hängande i *svart* band öfver hjertat.” Sysselsättningar, läsning, tal, bruk, reception m. m., skall allt så inrättas, att det gör dem medvetande af den omgifvande samtidens ondska och klenhet. De skola utgöra liksom pekningar på de ofvanbeskrifna fyra väggarnes taflor.

Den yttre verldens vetande, som den sjelfbehagligt kallar upplysning, och som visserligen är ett slags upplysning (nemligen Minerva-

fågelns – ugglans – konst, att se i mörkret), är dock i sjelfva verket medvetslöst om sin egen dålighet, hvarigenom det ädla, som kommer i dess gemenskap, dödas. – ”Hödur, Baldurs broder, var blind, och han mördade Baldur.”

Den yttre verldens upplysning – hvilken är den *nedvända* (”broder” till den *uppvända* upplysningen, den inre verlden) – och hvilken vi sett bestå i Okunnighet om sin verkliga inre halt (ty, så snart menniskan blir kunnig härom, kommer hon till inre forskning på sig sjelf, och öfverger således då den yttre verldens halfupplysning) – det är dock icke egentligen den sjelf, som mördar hvarje ädlare tanke och högre lif, nedkommande till dess rymd; utan detta sker af den onda viljan (gudahataren), hvilken i sådant ändamål kan betjena sig af den yttre verldens upplysning, emedan denna är blind. – ”Hödur sjelf hade väl icke velat mörda Baldur, men Loke satte Misteltein i den blindes hand;” säger Asaläran.

I detta tillstånd är väl menniskan ännu alltid *menniska*, hon står väl förbunden med himmelen; dock äro de *länkar mörka*, genom hvilka hon dermed sammanhänger. – ”Madur (runan M, betydande Man, *menniska)* sitter väl på hjertat, till ett evigt ursprungsminne, men hänger i *svart* band.”

Så snart Gradens medlemmar få kunskap om sina Namn och Tecken, få de tillika dermed en vink om, att de måste lemna ett sämre och gå till ett bättre: samtidens dålighet kommer till deras medvetande: de äro i Förbundets förberedelse.

Öfverhufvud skall jag i detta förslag ej tillåta mig, att bestämdt uppgifva hvilka böcker i hvarje Grad böra läsas; ty ständigt utkomma nya, och sådant måste höra till föränderliga stadganden. Men finner jag någon läsning en viss Grad utmärkt tillhörig, så skall jag nämna den. *Runstafven*, hela *Jota*-sidan af forndikternas verld, *Dvärgars* och *Svart-Alfers* bedrifter (såsom en begynnelse till Nordmythologiens inhämtande) höra i synnerhet till första Gradens läsning.

En gång för alla vill jag här tillkännagifva, att jag vid våra gamla mythers användande till Namn, Tecken, m. m., samt vid deras uttydningar i Förbundsutvecklingen, alldeles icke häftar den afsigten, att bilda ett nytt eller härma något gammalt Förklarings-system öfver den åld-

riga Läran. Enkelt, såsom dessa myther visa sig, tager jag dem; och, i anseende till de betydelser, förbundsidéerna af dem fordra, är jag nöjd, om de befinnas *riktiga*, utan anspråk på, att våra fäder verkligen skulle hafva haft *sådana betydelser i sigtet* vid mythernas tid, än mindre att betydelserna legat till grund för mytherna. Dylika förklaringar kunna – tror jag – vara ganska goda, såsom motstycke till mytherna sjelfva: och då, ehuru stycket blott är *ett*, motstyckena likväl kunna vara högst talrika (nemligen i alla direktioner satta emot sjelfva stycket), så kunna ock Förklaringarne vara mångfaldiga, och likväl alla riktiga. Men, att tro sig hafva funnit en Förklaring, som är den absolut enda grunden för mythen; eller, i allmänhet, att anse Betydelserna vara Mythernas genesis, det är visst falskt.* – Det utsådda Fröet sitter icke i jorden och begrundar i hvad slags stjelk det skall skjuta upp, ej heller öfverlägger i hvad färg och form det må göra sin blomma, på det hon rätt må uttrycka sin i fröet befintliga mening. Så *tänker* icke heller Folket först, och bildar efter beslutet sin Mythologi. Likväl har säkert nog mythologien, såväl som blomman, sina meningar (– *motsattsen* uppstår sjelf i och med *sattsen*, utan att de ömsevis generera hvarann). Men mytherna äro naturnödvändiga, halft omedvetna konstblomningar i Folksinnet, de ögonblick då det är stämdt åt det Oändliga, åt Gud.

IDÉENS ANDRA PERIOD.
Utvecklingen och Fulländningen af Fysisk Mensklighet.

Andra Graden.

Lemnande den första Graden med den öfvertygelsen, att den omgifvande samtidens dåligheter och dårskaper äro ett sämre, som bör öfvergifvas, inkomma de nu i den andra, med begär att finna det bättre. Denna Grad är positionen af det, hvars negation den förra var. De äro

* Denna anmärkning gäller, med all oförgriplighet taladt, hufvudsakligen P. H. Ling.

begge ett, men gå i *stridiga* riktningar.

De inkommande, som i den förra Graden, i namnet (Hödurs barn) och dess afspeglingar, insett mörkret af den *utifrån* tagna upplysningen, och förkastat klenheten (som deri trifdes bra), begynna nu gången i ett *Inre;* de komma till sjelfforskning, de vilja blifva bättre menniskor, de ana, att dock i verlden finnes något stort och heligt. Hvilket är det bättre de skola söka? "Väsendets Oskuld" är det yttersta svaret; men denna finna de icke straxt. De begynna dock genast att söka.

Baldur, den förlorade, den oändligt herrlige, Gudafridens upprätthållare, skola de alltså sträfva att återfinna. Straxt kan det icke vinnas; men detta *Sökande* är grundtonen genom flera Grader framåt. Och det begynnes genast här.

Baldurs Barn heta derföre medlemmarne af denna Grad. "Ett *Tvimadur* (runan dubbelt madur), hängande i *hvitt* band", är deras gradtecken.

Men ehuru de nu bortbytt det yttre verldssättet emot ett inre – benämnts efter Baldur i stället för efter Hödur – och forska efter sjelfförbättring, så måste dock svaret på: *i hvad skall jag bättras?* först utfalla på sådant, som först och mest framlyst i den förra Graden. Samtidens kroppsliga svaghet sticker ynglingen först och mest i ögonen. Ehuru en inre forskare på sig sjelf, har han ej ännu hunnit högre, än till att få detta svaret: *Jag skall skaffa mig en dugtig Kropp*! – "Baldur var väl motsattsen af Hödur, men var likväl hans broder, blott en Ase."

Ur sjelfva Förbundsidéen härflöt också, att nu den fysiska Återställelseperioden begynner; och andra Graden är förberedelsen härtill, liksom den första var förberedelsen till hela Förbundet i allmänhet. Dessa begge Grader hafva då äfven (det broderliga) det sinsemellan beslägtade, att de begge utgöra *Förberedelser*, äro Barn-grader.

Tårar öfver den förlorade oskulden, men med hopp om dess återkomst, anmärktes såsom första Gradens sinnelag. Det är äfven den andras. Men skillnaden består uti, att *tårarne* och *sorgen* var det öfvervägande elementet i den första, *leendet* och *hoppet* här. "Här är gradtecknets Band *hvitt*, hvilket i den första graden var svart."

Sysselsättningar, tal, reception, allt bör riktas efter denna ande. Le-

kar begynna här, helsa och glädje knoppas. Gymnastik uppträder i denna Grad med sin raska verksamhet. Visst är icke målet ännu på långt när hunnet; men här får dock menniskan sigte derpå; och hvilken stor och hoppfull frimodighet gifver dock icke detta? Saken är hunnen till *uttryck:* Baldur skall sökas!

Och emedan medlemmarne, genom Gradens och sitt namns förklaring, få den meningen framför sig, *att det är väsendets oskuld de skola söka*, så blifva de härigenom genast bragte i "riktningen uppåt". – Det skall ej vara en ensidig oskuld, utan hela Väsendets, själens och kroppens tillika. Det lägre går alltid först i tiden; Konungen går efter i processionen, ehuru han i sjelfva verket är den förste. Fast således medlemmarne här, efter sakernas natur, ännu blott söka Kroppens oskuld och styrka (fysisk helsa), ana de dock redan här, att något annat högre väntar snart framåt, blott de hinna återfinna sjelfva Baldur: inse hvad oskuld egentligen är.

Denna bekännelse, att icke allt ännu är vunnet: att, ehuru arbetande på kroppens raskhet, oskulden framdeles dock på annat sätt måste uppenbara sig, sprider en viss sorglig klang genom den stolta glädjen, som här börjar utveckla sig; och den förljufvar den, genom dragningen åt det oändliga, det ännu ovissa. – Ur det leende barnaögat smyger ju ofta en tår, under sjelfva löjet alstrad, och rullar tindrande på den röda kinden, att försköna den.

På det att denna mening tydligen måtte i Graden anslås: – nödvändigt på det att ej någon må *stanna* vid kroppen: – skall det höra till bruken, att midt under den lustigaste leken ropas häftigt skriande: "Ve – Ve – ännu ligger Baldur i Hel!"

Fornmythologiens taflor om Jotar, Thussar, Dvärgar m. m. hörde till den första graden: så hör nu hela återstoden, hela den *ljusa* Mythsidan, till denna grads läsning. Eddan slutas, så att gossarne i andra graden hafva full kännedom om Nordens grundfantasi, till framdeles användning. Så böra de äfven kasta en allmän blick på den *gamla nordiska Chartan*, för att i åskådningen hafva locus för de framdeles uppträdande sagorna.

Den bild af ett palats med nio salar, som jag straxt i början älskade

använda, för att derigenom för Förbundets utförare bestämma hvarje grads ande, kan, sedan klaven i första graden är gifven, lätt fortsättas. Huru se vi den andra salen? Jo: ett hvitt krusflor fladdrar öfver alla väggarne: hvitt – dock ännu ett flor, ty mycket är ännu ovisst, blott i aningar uppenbaradt. Taflor af glädjefullare gestalter hänga inunder, om vi höja på floret. Huru äro de ordnade? *Norrut* se vi Fjärilar, just ur puppan gående, undersamt lyftande på de späda guldstrålande tusenfärgade vingarne; och namnlösa blommor se vi rundtomkring, höjande så vackra hufvuden, de nyvaknade fjärilarne till hemvist och fröjd. Men *Söderut* stiger morgonrodnaden öfver mörka skogar, ljufliga Fåglar höja näbben upp ur sömnen, och begynna en sång, så hög, att himmelen klarnar till dag. Och de *vestra* taflorna? På blomsterklädda ängar se vi dufna dimmor stiga upp, men förskingras, och der ligga talrika lam i slumrande kretsar, så hvita, så mjuka; dock se vi ej än genom dimmornas doft, om lammen hafva vaknat. Slutligen på den *östra* väggens taflor: der visa sig molnbäddar (*öfver* ett gränslöst haf – *under* en gränslös himmel); men molnen öppnas af genomstingande solstrålar, brutna i regnbågefärgor; bort i fjerran synes en vagga, den dufvor vagga, och deri ett Barn; dess späda händer tycka vi oss se, men ansigtet är fördoldt ännu. Skall det vara Baldur sjelf? eller hvem? Det få gossarne i denna grad icke veta.

Denna Grad (Kropps-periodens förberedelse) är den hos ynglingen gryende Mannakraften. Utom sitt namn och gradtecken, får han derföre här *Svärdet* till förbundsprydnad i sammankomsterna. Tvimadur (den dubbla runan M), hvilken, såsom förut är sagdt, han skall bära på bröstet, är tecknet af det *dubbla Lifvet* – menniskans lif på en gång i universum och i sitt individuum. Kunskapen härom kan väl här icke ännu fattas, men dock genom tecknets förklaring nämnas, och sålunda för det kommande antydas.

Öfvergången ifrån en Grad till en ny bestämmes af det ögonblick, då gossen är fullt inne i Gradens ande och kan redogöra för dess mythologiska, historiska och geografiska uppgifter, hvilka af de äldre förbundsmedlemmarne lemnas dem. Gossen har nu sjelf behof af att gå vidare: och han går till:

Tredje Graden.

Sjelfva det poetiskt svärmande Asalifvet. Förberedelserna (1 och 2 graderna) äro nu slut, och denna grad utgör således Förbundets egentliga *begynnelse*. Tredje graden svarar, historiskt, emot Svenskhetens äldsta Asa-period, *Ynglinga-Tiden*. Hvad som är meningen med gradernas svarande emot vissa tider af Svenska historien, skall i det kommande utveckla sig.

Hvilken är Gradens ande? Den sorgfria, sjelfständiga munterheten, som menniskan med fulla drag inandas, då hon känner sig lefva ett friskt, herrligt naturlif. Den fysiska helsans kraftglädje: känslan af Asadrottarnes kolossalitet, som ökar vår egen förtröstan, emedan de tillhörde oss och vårt land: jordens eget glänsande behag, då hvarje ting framstår såsom genom mythen lefvande.

Kommande ifrån andra Graden har ynglingen, genom kännedom af Asaläran och stämning för det i rask (icke i sentimental) mening eldiga, blifvit beredd för det naturpoetiskt svärmande sällskap, han här får med fädernas gudar och vår jords herrligheter; han är såsom en ibland dem (ty allt det historiskt förflutna är inom Förbundet i dess grader och sysselsättningar icke *så;* det är närvarande för den unge, för den i det lefvande ögonblicket kännande): och det är egentligen i tredje graden, som hela denna Periods lif, den fysiska kraften, *uppstigen i Naturpoesiens glans, kulminerar*, för att sedan, såsom sådan, sjunka. – *Sjunka;* ty det är en anmärkning, som menniskohistorien öfverallt gifver oss, och som är vigtig för Förbundets utveckling att inpregla hos gossen, huruledes naturlifvet, då det i fullhet går fram, *först* visar sig under den poetiska formen, såsom en ståtlig mythologi, men alltid *sedan* nedstiger ifrån denna höjd, för att mera konseqvent enligt sig, men mindre lefvande, blott yttra sig i en vild och hednisk kämpestyrka. Häraf hafva vi orsaken, hvarföre denna grad straxt är hela periodens *höjd*, hvarifrån densamma sedan, i *fjerde* Graden, nedgår till ett mera dödt, åt vildhet gränsande, gautiskt kämpelif; der allt är yttre kraft, kosmisk kärlek till frihet; men öfver hvilket en dyster kolorit alltid skall sväfva, emedan det bär

intet rätt idealt uti sig, mer än blott den i grunden djupt fördolda trånaden, att det dock så gerna ville yttra sig såsom en högre och bättre kraft, allenast det finge en ny riktning: en trånad, som genomsväfvar hela Götalifvet, ända ifrån dess österländska hem, och synnerligen under dess boende i norden. – Fjellmolnet.

Odins Kämpar heta medlemmarne här. *Gugner* (Odins spjut) bära de till gradtecken på bröstet i *himmelsblått* band, ett återsken af våra fäders himmel. *Hlidskjalf* heter Graden sjelf: namnet på Odins borg.

Sysselsättningar, lekar, bruk, tal, m. m. hitåt riktade, böra väl begynna att få en krigisk anstrykning, dock icke krigiskt med fullhet (4 Gr.), utan blott såvida, som sjelfva Asagudarne äfven i freden voro dragne åt ett så älskadt mål. Den förut började Gymnastiken tilltager i hurtighet. Nu börjar den egentliga *Saguläsningen*, hvarigenom gossen, hänryckt i sjelfva viljan, uppfattar kraftfullheten hos forntidens män. Utomdess skall denna läsning (nu för känslan) äfven komma att utgöra lifgrunden för den mera rationella historieläsning, som i en kommande Grad här ofvanpå skall byggas. Men Sagorna skola så delas, att en klass af dem egentligen får tillhöra nästa Grad (den 4:de), och en annan denna. Till tredje Graden skola de *heliga** och *kungliga*** Sagorna räknas. – Receptionen bör hafva Asarnes öfverdrott, Odin, till medelpunkt, och sedan omkring honom Valhalls alla innebyggare i hög rikedom. Ty såsom andra Graden haft återsökandet af Baldur till receptionsidée, derföre, att längtan efter oskuldens återvinnande utgör *förberedelsen* hos menniskan, då hon vill resas; så skall deremot tredje Graden, hvilken är förbunds*begynnelsen*, i receptionen visa taflan af (”Förbunds*grundvalens* kulmen”;) Odin i sin strålande borg Hlidskjalf, omgifven af Valhalls herrlighet.

Dock skall Baldurs sökande allt fortsättas, och Valhall sjelf för de inkommande, oaktadt sin glans, dock hafva en stråle af vemod, kastad öfver det hela, såsom sjelfva urkunderna förtälja; ty ”Baldur den gode ligger i Hel.” På de inkommandes fråga, om de här må finna Baldur,

* Voluspà, Poetiska Eddan – – –

** Sturleson, Vilkina Saga, Volsunga – – –

skall det åldriga Vegtam's Qvida utgöra svaret. – Ungefär sålunda bör det talas till dem: "Si, Odin sjelf gick att söka Baldur, men har icke funnit honom. Dock blifven nu qvar, J resande gäster! och hvilen eder med fröjd hos de gamle; och leken här, tills tiden uppgår, att J vidare bören draga åstad till edert mål." Så dröja de i tredje Graden, likasom blott på en resa; och bildas under sitt gästande der (hos Odin) till kärlek för det kraftiga i fysisk mening.

Såkallade *mythologiska förklaringar* – egentligen ideala motstycken mot de reala styckena (Mytherna sjelfva) – böra här begynna. Naturföremålen blifva *derigenom* för gossens ögon ryckta ifrån död till lif: de likasom apotheoseras; å andra sidan undgår han *så* den stöteklippan (som någon skulle kunna använda till skäl mot Manhemsförbundet), att vid Asagudomligheterna fästa det himmelska begreppet om Gud (Christendomen tillhörigt), och sålunda bildas till hedning. "Han undgår"; ty genom sådana förklaringar sammanbindas mytherna med sjelfva naturen. Väl förvandlas naturen genom mytherna till ett glimmande, ett slags sväfvande trollspel; men mytherna sjunka deremot genom naturen ned till fasta, stadiga jordpunkter: ynglingen tar fast på de der gudomligheterna, och när han håller dem stilla, ser han stenar och träd: låt vara, skyhöga furar! dock alltid blott furar.

Jemte svärdet, som han i förra graden bekom, påsättes nu äfven *Skölden** till förbundsprydnad. Rättnu kan mannakraften börja strida.

Fjerde Graden.

Det gautiska Kämpelifvet. Det hedniska Chevaleriet. Är, historiskt, Svenskhetens afbild i tiden från *Ivar Vidfamne till Stenkil.*

Den hedniska Kämpeanden innefattar den obundna, vildhet liknande Sjelfständighet, då menniskan, fullt kännande sin kraft, flygande öfver haf och land, betraktar allt såsom *sitt*, då det är hennes styrka underlägset, och erkänner inga rättigheter hos andra eller skyldigheter

* Nemligen efter antiken gjord rund; och dunkel till färgen; ej polerad som skölden i en riddar-rustning.

hos sig, annars än dem hon *sjelf* velat medgifva.

Vi böra efterse skillnaden emellan det *hedniska* och det *christna** Chevaleriet. Med samma inneburna känsla af sjelfständig kraft, förenar den christne äkta Riddaren tillika det sinnelaget, att, ehuru han med gränslös frihet flyger öfver verlden och ger vika för intet våld, så gifver han dock vika för Herran i himmelen, och böjer sig för det heliga korset: – och, ehuru han finner sin arm nog stark att krossa skogarne, om det ginge derpå löst, så vill han ej skada det minsta löf, om en blick ur hans ungmös öga ber honom att skona. I denna dager stå S:t Jöran, Amadis, Tassos Tancredi, Fouqués Montfaucon m. fl. Häraf finna vi, att det hedniska utgör foten och det christna fulländningen af det äkta Chevaleriet. Skillnaden är, att Hednakämpen skådar hela verlden under sig, och intet öfver sig (som han ej sjelf dertill förordnat); då deremot den christnade riddaren ock skådar allt inunder sig, utom Gud och den trofasta Qvinnan, för hvilka han böjer knä. Hos den förre är det blott en följd af anlaget, om han blir ett vidunder, såsom Heidreckur; eller en ädel kämpe, en Angantyr.** Hos Riddaren, deremot, bildas anlaget efter högre bud: ofvanifrån. – En Fjelltopp, som genomstinger skyarne, är *Kämpen*, slående vår blick med sin *storhet* (han är extensiv); ett ur samma berg taget och genom elden härdadt stål är *Riddaren*, gripande oss till beundran genom sin *ädelhet* (han är intensiv). Kämpen är en dunkelsvart sköld; *förkrossning* af andra är hans seger. Riddaren är en blank sköld (som vördsam återgifver solen dess strålar); hans seger är *förtjusning*, hvartill han tvingar andra.

Betrakta vi den fysiska periodens gång, och återminnas huru den i föregående Grad kulminerade såsom *Naturpoesi*, så finna vi, att den här nedstiger från denna höjd, för att i stället mera utvecklad efter konseqvensen af sin grundbeskaffenhet, i denna Grad stiga till sin egentliga spets, *såsom blott Stridskraft*. Den bländande anstrykning, som tredje Gradens färger hade, öfvergår här till en dyster kolorit: och de högtidligt sköna tonerna, som förut klungo i Asgård och Valhall, borthvina här till

* Som kommer i 7:de och 8:de Graderna.
** Se Hervors Saga.

stormar, brusande kring hafvets viking. Det krigiska lynnet går till fyllnad. Ifrån gudasällskapet flyttas ynglingen bland kämpar, konungar och härskaror. (Heroernas tid kommer efter Gudars och Halfgudars; säger den egyptiska, helleniska, och förmodligen all åldrig häfd.) Men, likasom det i tredje Graden var förbundsutförarnes* sak, att, med skicklighet och på det sätt, som der antyddes, hindra gossen, att vid Asagudomligheterna fästa det christliga begreppet om Gud; så är det här samma lärares pligt, att, ehuru gossen med den unga glädjens frihet och krigslynnets munterhet (kämpestark och vikinga-yr) må njuta ett djerft naturlifs sätt att vara och förlustas i lekar, som anstå en blifvande man, likväl genom sträng tukt så foga, att gossen aldrig blir något sådant som (efter det tagna exemplet) Heidreckur, utan tvärtom blir en like till t. ex. Angantyr. Huru många mönster hafva vi icke i detta afseende? Sigurd Fafnersbane, Bodvar Bjarke, Hjalmar, skrefvo här upp sina namn så hastigt, att jag ej hann tänka mig omkring efter andra; ty många jemngode med dem, och bättre, hafva vi.

Thors Kämpar heta medlemmarne här; till gradtecken bära de *Mjolner* (Thorshammaren), hängande på bröstet i ett *jerngrått* band. Som då ej himlen syns – men då molnhvalfvet och jorden och det stormande hafvet gå i ett – så grått. Sjelfva Gradens namn är *Thrudvogner*, Thors borg.

Att sysselsättningar, tal, kamplekar m. m. skola vara i Gradens mening, behöfver icke anmärkas. – Gymnastiken står här på sin höjd. Den hufvudsakliga läsningen utgöres af de strödda Kämpesagorna, hvilken klass återstår, sedan de egentligen (hedniskt) heliga och kungliga blifvit använda för föregående Grad.

Receptionen skall hafva hjeltarnes drott, Thor, till medelpunkt, och kring honom den djerfvaste Berserketafla till periferi. *Dryckeshornet*** och *Valkyriorna* tillhöra denna Grads plastik, på samma sätt som *Ygdrasil* och *Nornorna* den föregåendes. – Sökandet efter Baldur fortsättes i receptionen. ”Du Öfverdrott, Thor, som segrat på alla troll, och J vidt-

* De äldre medlemmarnes; se härom i det kommande.
** Se Thors kämperesor i Pros. Eddan.

kringfarna vikingar och män, som skådat alla länder, sågen J ej den älsklige; hvar må vi finna honom?" – "Allt sågo vi; Baldur sågo vi icke; Hel behåller sitt rof! Dock ett må vi svara eder, vandrare, att längst bort på okända haf hörde vi en ö omtalas, skönare än något annat skönt; hvem vet, hvilka bo derinne?" – Så stanna de nu qvar och gästa hos Thor (4 Gr.). Och så mycket är dock nu vunnet, att ett hopp, en guldbevingad aning flyger för deras ögon. "Till denna ö måste vi!" tänka de.

Det herrliga skaldstycket Vikingen (se Iduna) är denna Grads käraste sång. Huru dunkelmanlig denna ton! Fjerde Graden är kroppskraftens egentliga; väl har den fått ett hopp om Baldur, men omöjlig var Segren att vinna. På land ingen ro! och till sjös? ej heller. På bränningars svall står den skeppsbrutne viking (heter det i det nämnde skaldestycket). – I djupet sjön honom rifver! Öfver honom gå åter de eviga böljor. Han ej, blott hans minne lefver.

Var Poesien det öfvervägande elementet i tredje Graden, så är *Prosan* det här i den fjerde. I stadiga, fasta, manliga slag faller Hammaren* – bult! bult! – djupt synas spåren i jorden, i dalen, i hällen efter Thors slag; den dugtiga, den jerngrå Prosan! – Men etheriskt, hvinande genom luftens vågor, går *Gugner*** fram, det snabba, det sjungande spjutet; ej skogar det möta, ej fjellar det hindra, ej synas på jorden dess spår: så den svajande tärnan med himmelsblå ögon, Poesien. – Detta är skillnaden emellan de begge Graderna.

Medlemmarne erhålla här (till Svärdet och Skölden, som de förut fått) till förbundsprydnad vid sammankomsterna äfven *Brynjan.*

Femte Graden.

Kärleken till Fosterlandet – Hela denna idé-periods slut.

Den fysiska förmågan – som i tredje Graden visade sig på Naturpoesiens höjd, och i den fjerde (närmare till sin inre konseqvens utvecklad såsom blott natur) svingade sig upp på spetsen af Kämpekraft – hvarthän går den *slutligen?* Hvar stannar Kämpen?

* Mjolner, 4 Gr.
** Odins spjut, 3 Gr.

Den tiden, då den åldrige slutade sitt lif genom att rista sig med Geirs odd, tillhörde den period i Svenskheten, som svarar mot tredje Graden; kommer alltså ej här i fråga. Men medeltidens kämpe, sedan han under sin stridgoda ålder (4 Gr.) råmärkt haf och fjerran länder med sin styrka, vänder han dock ändtligen hem, så lugn, för att i ett fostbrödralag glamma om fordna idrotter, tömma det ärfda mjödhornet, och trampa den jord, så glad, der fädernas ben ligga. Så finna vi, att naturlifvet, sedan det i djerf riktning framstått såsom ett vidfamnande stridslif, dock omsider, i enlighet med sin beskaffenhet (ty den är icke lif sjelf, utan stoft), ifrån den öfverspända höjden måste sänka sig ned till det stoft, som *den* tillhör. Så är menniskan. Oupphörligt syftar hennes ideala kraft åt himmelen, såsom dess rätta hem, seende på jorden blott sin pilgrimsfärd; men den reala, den må i början hafva sväfvat ut i huru långväga tåg som helst, skall dock slutligen återvända till *jorden*, såsom sitt rätta *hem*, och en brinnande lust för *Fosterlandet* blir det slags storhet, dit den slutligen går, och der den *stannar*.

Fäderneslandet är för menniskans naturperiod det samma, som himmelen för hennes ande. – Fäderneslandet är det, hvarest den fysiska kraften, blott såsom sådan, stannar, men icke i den meningen, att den här fullkomnas och slutar: ty denna kraft kan icke, såsom blott sådan, fullkomnas; utan blir först då, hvad den egentligen bör för att vara en del af Universi system, när den hos menniskan utgör grunden, hvarofvanpå det heliga lefver; hvilket fullkomnande inom Manhemsförbundet tillhör de högsta Graderna.

Alltså är *denna* Grad den sista i denna period. Fosterlands-idéen är Hedendomens blomma. Dess ande är den innerliga lugna lust, hvari menniskan känner sig tillhöra ett visst Land på jorden, och för hvars välgång hon med barnakärlek gerna vill offra hvarenda förmåga. Ännu jordisk blott (ej åt himlen syftande, annars än i sitt innersta, ännu omedvetna), är Fosterlandet kämpens *allt:* det frida moderssköte, hvarur han gick, och det älskade hem dit, efter blixtrande idrotter öfver verlden, han önskar vända åter, att, sammansjunken en dag, förenas med dess ättgoda stoft. Förbundets kolorit, i tredje Graden prunkande och i den fjerde dyster, öfvergår här till en stilla, ljuflig, mild glans – lik den dager,

hvari ett landskap visar sig en skön sommarafton. Naturlifvets *afton* är denna Grad.

En dylik förändring skall föregå i ynglingens stämning; så att han, efter all den förra vikingahäftigheten, nu skådar med lugn och sansad blick tillbaka på sin moder, fädernejorden: och det är hennes behov, eller önskningar, som nu blott lyfta hans djerfva arm.

Friggas Kämpar är medlemmarnes namn här: en *gyldne Axkrans*, hängande i *grönt* band, gradens tecken. Graden sjelf heter *Fensal*, Friggas hem.

Den fruktbärande Jordens färg, blandningen af gult och grönt, är äfven det slags anstrykning, som sysselsättningar, tal, bruk, lekar m. m. här böra ega. Ej det häftiga uppåt sväfvande (3 Gr.), ej det bestämda, afhuggna, kraftiga (4 Gr.) i stilen; men det lena, det öfverflödande, mildt vältalande. Den rika välviljan (skördarne – honungskakan) är ju *gul?* och fröjden af att vara hemma hos far, mor och syskon, (lekarne på äng och i lund) är en ren *grönska* för själen.

Läsningen tar ock en annan vändning. Mot denna Grad är icke någon särskild period i svenska historien svarande; utan, såsom den sjelf är det tillstånd, då den från långväga färder hemkomne trötte kämpen i frid återminnes fordna bragder, så har med de begge förra Graderna äfven Saguläsningen slutat, och *nu* kommer en eftertänkande, stilla, säker, politisk och kronologisk öfversigt af Svenska Historien; hvarigenom alla de särskilda hjeltepunkterna (som förut i ynglingens känsla fastnat) sammanbindas till rationell helhet i hans nu ljusnande åskådning. Här bör det s. k. *historiska Skelettet* inhämtas: en genealogico-kronologisk Tabell öfver Sveriges regenter och hufvudhändelser, hvilken, en gång fästad i minnet (uppritad i åskådningen), skall gifva gossen en beständig hållning och säkerhet i hans historiska vetande, hvilka böcker som helst i dessa ämnen han sedan läser. Att *Geografien* skall följa med *Historien* öfverallt i läsningen, bör för förbundsutförarne vara lika afgjordt, som att rum och tid i ändligheten äro oskiljaktiga. En blick på Sveriges *fornlemningar*, underrättelse om fädernas *plägseder*, m. m. som under *Archæologi* kan förstås, har alltsammans här sitt rum.

Jordens – för oss den *svenska* jordens, fäderneslandets – hulda gu-

dinna, Frigga, bör utgöra medelpunkten för receptionen. – Inuti en dunkel lund skall Friggas rika Skrin synas stående ofvanpå en runsten. – När Vandrarne (de som ifrån fjerde Graden här skola intagas) komma, är deras fråga nu, som alltid, efter Baldur den gode. "Uti det höga prunkande (3 Gr.) funno vi honom ej, ej heller i den vidfamnande striden (4 Gr.)!– – J, vänsälle åkermän, (5 Gr.) sägen oss om ej den Milde bor ibland eder? eller veten J, hvarest de grönskande öar äro, om hvilka Thors kämpar hade hört osägliga ting? Komme vi blott dit, oss anar att vi träffade Baldur." – "Hören, vandrare! (svara de odalborne åkermännen, 5:te Gradens medlemmar) sant är, att ibland oss gick Baldur sina sista steg, när han försvann ifrån jorden:* dock, efter jorden icke mera bär honom, så fins han ej heller nu ibland oss! En tröst hafva vi åt eder; vänta tills midnatt; då vilja vi låta eder blicka in i Friggas Skrin (landtlifvets innersta) och se någonting fördoldt, som skall fröjda eder håg." Midnatten nalkas; facklor påtändas, Vandrarne stiga upp på runstenen och skrinet öppnas. Hvad se de i landtlifvets innersta helgedom? Inni skrinet visar sig en tafla. Det omgifvande försvinner för Vandrarnes ögon, blicken skjuter bort i det oändliga. Ett lugnt haf synes på taflan i skrinet, och midt på hafvet ett land, en ö, blomstrande och så skön, som det gyldne Fordna. Ej någon menniska se de på ön, men på stranden fotspår efter barn i sanden. "Ack (ropa de), låt oss få se bättre, bättre in, om vi ej märka någon menniska deruppe bland liljegångarne? något barn? O vore det den efterlängtade? Låt oss få se längre in!" – Då faller i detsamma locket igen öfver Friggas skrin, och fackelbärarne svara suckande: "Ingenting mera är härinne** att se." – Så dröja nu Vandrarne qvar i Fensal en tid, frodande sig med honung och hvetekakor. Oändligt svårt var det väl, att de ej fingo varseblifva något verkligt lefvande på taflan; dock, sjelfva ön fingo de se, om hvilken de förut blott hört ett rykte. De börja vinna ett godt hopp.

Odalbonden (se Iduna) och Thorilds *Göthamanna Sånger* höra utmärkt till denna grads läsning, och äro sådana, att de af medlemmarne borde kunnas utantill.

* Virgilius tror så äfven: Georgic. Lib. II v. 473, 474.

** Orsaken till denna brist i Friggas skrin ses af 6:te Graden.

Det är, öfverhufvud, för den uppväxande ynglingen en svår fråga, ”hvad han skall läsa?” och vi skola göra några allmänna betraktelser öfver detta ämne. Derom äro vi ense, att *den egentligen lärde* bör läsa i *sitt* fach *allt;* eller, om möjligt, *allt* i *alla* fach. Men den, hvilken såsom *äkta medborgare* blott vill vara bildad menniska, hvad skall han läsa? – Att *negativa Skrifter*, – sådane som direkte orena eller fördunkla läsaren – ej alls böra läsas, det är tydligt; men skrifter, som kunna vara *positiva* och dock tillika dåliga (af svag komplexion), böra icke heller utgöra medborgareläsning. Vänjer man sig vid klenheten, så tror man till sluts, att det är någonting: en skadlig tro. Det är (utan allt skämt) nyttigare, att sofva, än att läsa i sig en mängd skräp; ty om ock denna läsning ej förslappar själen (det den gör), så stärker den åtminstone alls icke; men sömn stärker dock kroppen. Regeln för medborgare-läsningen är, ”att i allt läsa det förträffligaste, och intet mer.” Grunden till denna regel måste vara, att emedan det är menskligheten stora mening, att gå (d. v. s. ej stå); så måste individerna skynda sig upp till det zenith, menskligheten hittills nått, för att *sedan* använda alla sina egentliga krafter på att gå vidare. Men om menskligheten hittills nådda zenith blifva de *ingenstädes* annars underrättade, än blott i det *förträffligaste*, som i tidehvarfvet finnes. All kraft, som läsare använda på att taga notis om lapprisskrifter, är en kraft, ”som de borde hafva använd på andra sidan om tidens zenith.” Det är klart, att härmed icke menas allt det enskilda, man för sitt yrke eller embete nödgas inhämta, och således läsa, ehuru det ej alltid är något ypperligt. Här är blott fråga om *Medborgareläsningen*, om ”hvilka böcker böra stå på det Allmännas bokhylla,” i *hvars och ens* bokskåp; och der bör *intet annat* finnas, än alla tiders förträffligaste verk. Men att (utan fördom) bestämma detta, det är just det svåra, säger någon. Det *historiska perspektivet* afhjelper detta bryderi. Medan man vandrar i sjelfva fjelltrakten, råkar man lätt i ovisshet om bergens höjd sinsemellan; men på afstånd kan man *afgjordt* bestämma, hvilka spetsar äro *högst*. Så se vi genom alla århundraden författare, öfver hvilkas inre natur omdömena väl kunna vara mycket delade, men om hvilka det är *otvifvelaktigt*, att de i sitt slag äro utmärktast, alltså *der förträffligast*. De böra då först uppställas på den allmänna hyllan. Och för att få historiskt

perspektiv, behöfva vi visst icke mer, än femtio år bakom oss. Alla närmare författare, deremot, och i hvilkas bergskedja vi sjelfve vandra, skola för oss gallras af den medborgareklassen ibland oss, hvars embete detta just tillhör: de lärde, om hvilka det är förutsatt, att de skola läsa allting, således kunna gallra för oss, och anvisa hvar och en det bästa, så länge, tills han kan välja sjelf. – För öfrigt är gallringen af samtida skrifter verkligen lätt nog, blott man vill vara redlig emot sig sjelf och mot det hela. Ty allmänna rösten gifver råd; och om det ordspråket håller stånd, att fyra ögon se mera än två, så blir detta ofantligt, när man sammanräknar alla nationens ögon. Man kan derföre förlita sig på en så stor blick; och skulle den i ett eller annat bedraga, så jemnar och rättar detta sig lätt hos hvar och en, då han sjelf i sin bildning hinner till omdömesgildhet.

Såsom slutanmärkning för denna Grad och Period, böra vi nämna, ”att tredje och fjerde Graderna förhålla sig till hvarandra, såsom poler, och att den femte är deras equator.” Föregående utkastade teckningar, men isynnerhet Gradernas uppfattande i lif hos läsaren, skall visa denna mening.

Sålunda utgöra alla tre tillsammans ett enda helt: *Förbundets Fysis*, dess naturbas, dess jordiska grundval.

Medlemmarne, som förut fått svärd, sköld och brynja, erhålla i femte Graden rustningens fulländning, *Kasken*. Ståtliga se de nu ut, som hirdskråets huskarlar (hemmavarande män vid hofvet, efter den gamla benämningen): Konungens män: Fäderneslandets värn.

IDÉENS TREDJE PERIOD.

Öfvergången ifrån Fysis till en annan högre Kraft.

Sjette Graden.

Hoppets Grad. Ett återstudsningsplanum, hvarpå Förbundets Stråle brytes till en ny riktning.

Då menniskan, lemnande sitt förra djup af småaktighet (klen omfatt-

ning) och hjertkrumpenhet (punktkärlek, egoism), började ana, att det dock fans för henne ett ädlare mål; då kom hon *först* (2 Per. och 2 Gr.), att kasta frimodiga blickar omkring sig öfver jorden, och inandades med djupa drag *fysisk lifskraft*. Redan i den yra glädjen, att hafva återvunnit värde och kraft, såsom naturväsen, ville hon (i 3 Gr.) genast med poetiskt svärmeri ifrån jorden klifva in i himmelens salar: dock *stoft* var fysis, och ifrån denna höjd måste hon sänka sig. Då hvälfde sig (i 4 Gr.) styrkan i dyster vildhet öfver land och haf: dock *stoft* var fysis; och efter digra kraftyttringar i långväga trakter måste hon återvända till fostermullen. Då satte sig (i 5 Gr.) den årtrötte kämpen så segersäll vid fädernas grifter, och ärnade rista odödliga runor öfver fordna dagar, och godta sig så glad med hembrygdt mjöd: dock *stoft* var fysis; liflösa stodo runorna på stenen, mjödhornet föll ur handen, och den ättgode kämpen, äfven han, måste sjunka samman till fädernas ben! O, så var allt död, och menniskans hopp (2 Gr.) om ett högre värde, också det måste nedstiga i fädernegrafven (5 Gr.) med henne. Huru natthemsk är icke den dårades blick öfver verlden! Då blixtrade en *ljungeld;* ej kom den från jorden, från skyarne kom den, och anslog så mäktigt de innersta strängar i menniskans bröst! Nej, Död var ej målet; ej himmelska hoppet en ljugande vink! Se, ny glöder redan en stjerna i öster, hon bådar en uppgången morgon ånyo; för menniskan öppnas en riktning oändlig, ej *utåt* – men *uppåt* oändlig; en *ny*.

Samma Hopp, som i andra Graden började, men då tog sin riktning *horisontalt* (utåt – öfver jorden), återkommer här, men uppenbarar sig nu för menniskan i *vertikal* mening (uppåt himmelen). På samma sätt, derföre, som andra Graden var en förberedelse för de efterföljande tre Graderna i Förbundets naturperiod;* så är ock sjette Graden en förberedelse till de tre härefter kommande.** Öfverallt är frågan om ett förbättradt menniskovärde: förberedelsen är *vinken* om huru ett sådant skall vinnas. I andra Graden gick vinken öfver jorden, nu vinkar himmelen. Andra och sjette Graderna äro i sjelfva verket ett; men den andra

* Hvilka gingo horisontalt.
** Hvilka skola gå vertikalt.

är det *yttre*, och den sjette det *inre* af detta samma (förberedelsen: vinken). Så utgöra äfven tredje, fjerde och femte Graderna tillsammans Förbundets *reala* sida, liksom den sjunde, åttonde och nionde blifva dess *ideala*.

Femte Graden sågo vi vara aftonen, som slöts i midnatt (Naturperiodens slut). Så är nu den sjette sjelfva *Natten*, slutande med en ny morgons (en ny periods) uppgående. Astronomerna säga, att dygnet börjas med natten; natten är då förberedelsen för dagen. Så är ock denna Grad förberedelsen för de kommande sjunde, åttonde och nionde.

Gradens reception är af hög vigt, på det att brytningen emellan menniskans två elementer (vanligen utsagdt: kropp och ande) må fullt genombringas till frid, och grundmeningen (naturens *underordnande*, och sedan *bibehållande* fast i underordnad mening) framställas, ej blott till klarhet, utan äfven i de former, som tillhöra Svenskheten, och som Eddan* utmärkt erbjuder. Försökom grundliniernas uppdragande.

Vandrarne (de, som från förra Graden hit skola intagas) införas i full rustning med betäckta ögon. De genomgå några förberedande ceremonier. Nu uppträda *Nornorna*, och höras på afstånd. Den *första* nornan förkunnar: ”Ragnarauk stundar, det dunkelt förfärliga! lösa äro afgrundens foster (Midgårdsormen, Fenrisulfven m. m.).” Den *andra* nornan: ”Surtur kommer ridande med Muspels flammande söner; och då de färdas öfver Bifrost, brister den herrliga bron (ett fjerran knakande höres).” – Den *tredje* nornan: ”Nu väcker Heimdalr Asarne med Gjallarhorn, till kamp rusta de sig på Vigrid, den gränslösa slätten. – –” På afstånd höres en dånande, hemsk musik. Åskan rullar. Vapengny. Dödslik tystnad; hvarefter den första nornan ropar: ”Ve! Ve! Friggas vän, den årsälle Frey, har kämpat med Surtur, fallen är Frey!” – Vandrarnes ledare upprepar detta och säger åt dem under bedröfvelse: Är det nu så, att Frey har stupat, hvad båtar oss då, att längre bära hans och hans älskades tecken! *(femte* Gradens tecken jemte Kasken aftagas). – Hemsk musik ånyo, åska och vapengny. – Dödstystnad; den andra nornan: ”Ve oss! *Thor* har slagits med Midgårdsormen; dödad är Ormen; dock äfven

* Se Pros. Eddan, 14 Kap.

Thor föll, den mäktige." Ledaren upprepar detta på samma sätt som förut med Frey (hvarefter *fjerde* Gradens tecken, jemte Brynjan, aftagas). Tredubbelt hemskare musik, åska och vapengny. – Dödstystnad; den tredje nornan: "Ve, ve, ve! *Odin* sjelf har kämpat med Fenrisulfven, och slukades i ulfvens gap.*– – –" Under suckar öfverväger ledaren detta (hvarefter *tredje* Gradens tecken, jemte Skölden, afläggas). Nu herrskar öfverallt en sådan tystnad, att man skulle kunna höra maskarne gnaga på universum. – Ledaren: "Hulda Nornor! hafven J intet mer att förkunna, intet hopp för oss, vandrare?" – Tystnad. – Tre djupa suckar på afstånd. Underjordiska ångor uppstiga. – Ledaren: "O Allfader, måste ock Nornorna de visa, de ädla sjunka bort i det eviga, ifrån oss? Ve oss då! Nu hafva vi intet – mörker höljer oss. – Sökom inom oss de uräldsta minnen. Så var det sagdt, att efter Surturs brand skulle den nya verlden uppstå. Låtom oss då vandra vidare att söka. De träda framåt. Ledaren: "Tagen hvarandre alle broderligen hjelpsamme i hand; och du, främste! fatta denna ledtråd,** medan jag går bort att ösa ny olja i min lampa; så vilja vi gå genom mörkret fram, och försöka hitta till ljusets portar." Den förnämste af Vandrarne (den äldste af de från 5:te Graden komna gossarne) får nu i handen en tråd, som är fästad i främsta delen af rummet, nära Gradens ordförande. Så ledda, gå de; och komma till en plats, som föreställer ljusets portar. Ledaren klappar. Väktaren innanför frågar med späd och barnslig stämma: "Hvem klappar?" – Ledaren: "Inbyggare af natten, som önska morgonens uppgång, stå vid Österns port och bedja om en ljusstråle." Väktaren innanföre: "Hafven J olja i eder lampa?" – Ledaren svarar: Ja. – Väktaren: "I den nya verldens lif bor frid och oskuld, hafven J något vapen, så bortläggen det." – Nu aftages svärdet (tecknet af *andra* Graden; således är nu rustningen hel och hållen aflagd, och genom denna successiva afklädning af 5, 4, 3 och 2 Gradernas tecken, föreställes den Fysiska Periodens undanvikande, och dess "afsägande, såsom blott naturlif"). Sedan Vandrarne inkommit, börjar Gradens Ordförande tilltala dem och beskrifva,

* Eddans berättelse om Ragnarauk: om Odins, Thors och Freys strider och fall.
** Barnaminnet, som är känslan af oskuldens salighet, den ariadneiska ledtråden genom lifvets labyrinther.

huru intet orent kan trifvas i den nya verlden, hvilken Edda förespått; och att de ankomne derföre måste undergå rening och utföras i pröfvorummet. Sedan de alla utgått, införes blott en i sänder till rening. En ambrosisk ånga möter honom vid inkommandet, och på afstånd höres en sakta musik, såsom ur det Oändliga, kommande i underbara mollvågor. Ordföranden förklarar, att vandraren bör smörja sitt hår och två sina händer till rening och prydning, efter han nu står i det nya lifvets förgård. Under denna handling fortfar musiken; men tystnar vid dess slut plötsligt. – Ordföranden: "Renadt är väl ditt yttre, o yngling; dock återstår det vigtigare. Vet, att i ditt bröst – den ringa rymden – har icke blott himmelen rum, med all sin sanning och skönhet; der är ock grunden för allt helvete (all inskränkthet, utom-lif, elakhet, fördomar, qvalsinne, dumhet). Hvartåt vill du öfverväga? ty nu slår tidens timme. Ej, att hålla dig väl med begge, går an; så välj, du till frihet uppmanade, du till beslutsamhet uppfostrade, du blifvande man!" – Under allt detta höres åskan* på afstånd. Skulle den förevarande ynglingen hafva benägenhet till något fel isynnerhet, kan det under pröfningen förekomma; och densamma skall slutas dermed, *att ynglingen offentligt och högtidligt afsäger sig: all svaghet i viljan* (så får han bestämdhet och grundkraft i karakteren); *all inskränkthet i tanke* (så grundlägges hos honom den gudomliga, rena frihet i Upplysningens sökande, som är Christendomens egenhet. Ynglingens väsende bildas till klarhet, hans åskådning till genomskinlighet); och *all oädelhet i handling* (hvarigenom det förträffliga hos honom först blir verkligt, hans himmel får basis). Sedan detta slutat, börjar åter musiken, hvarunder åt den inträdande bjudes vin, och Ordföranden dricker honom till. "Ur vinträdet flyter det helgade lifvets vatten, det vatten, som är en bild af ditt väsendes rening m. m." – Bindeln aftages. Graden visar en bländande anblick. På väggen ofvanför Ordförandens hufvud strålar en stjerna, morgonens, det blida hoppets. Gradens förutvarande medlemmar i hvita drägter. – Sedan på sådant sätt alla Vandrarne genomgått reningen, återinkomma de, och ställas, fromme som barn, utan Skuld, utan Vapen, utan Tecken, framför Ordföranden. Han håller för dem ett tal, innehållande Gradens me-

* Samvetet, närvarande såsom vittne.

ning. Att det yttre lifvet och den fysiska kraften, blott såsom sådan, vore ett intet. Att derföre de förra Graderna nu gått under och de gamle gudarne stupat. Att Baldurs mening vore återfunnen; ty han, som endast kallade sig så sålänge han lefde bland Asarne, hade nu återtagit sitt första namn; ty förr än Asagård fans, lefde Baldur på den fordna Idavallen, och hette Oskuldens Abel (Solens, Poesiens, den rena känslans mythagog); men sedan ibland Asarne, Baldur benämnd, stupade han till döds för Hödur (det ensidiga vetandet, det blott jordiska kunnandet: Kain) och kom till Hel; ty i umgänge med fysis gick den ideala oskulden slutligen förlorad. Nu hade Ragnarauk stått, och Surtur bränt verlden; men ur hafvet hade de grönskande öarne uppflutit; der bo åter de gode odödlige, och Baldur hos dem. Så hade Allfader genom Ragnarauk fogat, att Hels vidunder och de naturblifne gudarne, sammandrabbande i en gräslig kamp, beggedera öfver hvarandra sjunkit och förgåtts. Då Vandrarne sålunda funnit (Baldurs) *oskuldens mening:* att den vore hela väsendets renhet ifrån skuld, ända ifrån själens kärna (viljan) ända till hvarje den yttersta handling af kroppen; så skulle de nu arbeta på att finna *oskulden sjelf;* hvilket sker genom en evigt allt mer fullkomnad Sedlighet. Ty oskulden vore icke en gifven punkt, en viss sak likt en penning, som, sedan man funnit den, man kunde stoppa i fickan och sedan sofva, sägande: ”jag har den nu, engång för alla.” Den vore deremot ett evigt Ideal, hvilket menniskan tillhör, allt ifrån den stund, hon med full hängifvenhet ditåt syftar, men hvilket hon aldrig (liksom vid en ända af tendensen) så tar fast, att det är slut; utan efter hvars ständigt högre förebild hon kan förskönas obegränsligt. Denna inre försköning *började* Vandrarne nu, men borde *fortsätta* den genom hela Förbundet; sedan ute i Samhället; och evigt. Den heliga lärans (Christendomens) bud, och dess innersta lif (Christus) vore ledningen för dem på denna uppåt gående bana. – I sammanhang med det föregående utvecklar Ordföranden, att den fysiska kraften endast då är Död, när den är ensam; men att så väl den, som all yttre verksamhet, vore ganska förträfflig, då den underordnades, då den sattes som ett ändligt underlag, en stöttning under det ideala Oändliga, då den upptogs deraf och helgades (förklarades, som Christi kropp): ”såsom ock våra hedniske fäder christnades:

Svenskhetens Realism idealiserades."

Morgonstjernans Riddare är namnet på Gradens medlemmar. Efter receptionens slut påsätter Ordföranden (det förut aftagna) *Svärdet*, under yttrande, att all den naturkraft, som i de förra Graderna erhållits, nu fullkomligen skall bibehållas, men underordnad och helgad. Derefter påhänges om halsen till gradtecken "en silfverblank *Stjerna* i bredt *hvitt* band med svarta kanter," på det sättet att stjernan sitter ofvanpå svärdsgehänget, i den mening, att mannakraften och den yttre verksamheten skola vara undergifna det högre lifvets fordran. "Bandet är hvitt (säger Ordf.) med svarta kanter, ty mörkret har blifvit besegradt genom de föregående Gradernas strider, och ljuset flammar redan inifrån kärnan, så att nu blott ränder af svart stå qvar vid gränsorna, flyende. Och, yngling! detta (pekande på gradtecknet) är det, hvarpå du skall fästa din blick – en Stjerna: Nordstjernan i himlarymden. Det är ock Österlandsstjernan, som visade de trogne till Christus. Hon är det blifvande Romantiska lifvets ljus." – Graden sjelf har icke, såsom de förre, namn af något jordiskt rum; utan allt är inre. Den heter *Hoppets* grad.*

Historiskt svarar denna Grad mot Svenskhetens period från *Stenkil till Erik XI;* den stora Omvändelsestriden; den i Folkets statslif realiserade filosofiskt religiösa idée, hvaraf Asalärans Ragnarauk (6 Gr.) är en förespelande myth.

Sysselsättningar och läsning lämpas efter Gradens ande. Historien, som i föregående grad, för att så säga, blef konstruerad (genom tabell och öfvertänkning bildades till redig helhet), skall här utsträckas ifrån den blott Svenska till en Verldshistoria, men icke med afseende på dess fakta, högst, utan (filosofiskt) med uppgift af Historiens egentliga mål. Uppgiften af detta mål är, för att så säga, Historiens Apotheosis – Klio. Detta mål, som endast Christendomens idéer visa, är, "att för oss framställa Ändlighetens tafla så, att den synes projicierad till Oändlighet." Så blir våra ödens gräsligt invecklade Mångfald en stor Enhet; och (genom tron på Försynen) en klar Enhet. Historien skall säga, att *menniskosläg-*

* Derföre bära medlemmarne tecken (Stjernan) af det, som de ännu icke hafva, men vänta att få, nemligen af det romantiska lifvet, som först framdeles (i 7:de Graden) uppträder.

tets uppfostran för (ett efter jorden kommande egentligt lif:) Evigheten, är denna enhet. Här (på jorden, under uppfostran) sker *Vändningen* i vårt väsende. Vi skola bestämma oss, *antingen* det individuala hos oss skall vara det öfvervägande och beherrska lifvets allhet (i hvilken händelse vi tendera *ned*, gå till punktartadt lif); eller om vi skola finna vår salighet i en öfvervägande universalitet, hvarunder vi befalla vår enskildthet lydnad (tendera *uppåt*).

Historiens ofantliga kedja efterbildas af Konsten i litet format, så att den förras mål blir oss öfverskådligt. Åt den *komiska** eller *tragiska* polen måste menniskan vända sig i det drama vi se i våra skådespelshus. Vi spegla oss der. Betraktom rollerna till förbättring af vårt eget spel. Ty i det verldsstora skaldestycket utgör hvar och en af oss sjelfva en figur, som *nödvändigt* måste gå i *endera* af de ofvannämnde tvenne riktningarne. Komisk är visst den menniska, hos hvilken kroppselementet råder, eller (ifall det är en så kallad spirituel person) hos hvilken alla enskilda former hafva högre värde, än det allmänna, stora; dock, är konsttaflan äkta, så ligger en grundfärg af fasa bredd under löjlighetернas brokiga skimmer. Blott pöbeln (i alla klasser) skrattar åt Shakespears satyrfigurer; den ädle ser någonting under floret. Det är, i allmänhet, verkligen löjligt, att se en gestalt med flinande blickar, faunisk om fötter och öron, ridande i galopp på en åsna utför en backe – evinnerligen *nedåt*, bortåt! – det är hiskeligt löjligt.** Komedien bär sitt munterhetsförråd blott på ytan.*** – Äfven tvärtom har Tragedien blott drägten af sorg. Det är den lägre åskådaren, som vid Melpomenes majes-

* Med ordet Komisk förstås i hela denna afhandling blott den gängse konsttermen inom Aesthetiken. Dermed får således ej förblandas samma uttryck såsom utmärkande det glada och i denna allmännare bemärkelse nyttjadt på ett ställe i det föregående (II Afd. VII): "om Glädjen och dithörande."

** Man hör mycket vår tids Mamseller klandras för deras tanklösa sätt att tala. De säga t. ex. Jag hade förskräckligt roligt, det var grufligt vackert, han är fasligt beskedlig m. m. Modet, den store gäckaren, har lagt höga sanningar i deras mun, som ej sjelfva ana sig.

*** Man ser våra Marktschreyare bära sin roliga låda än på magen, än på ryggen: på deras läppar har pratet uppslagit sin putslustiga bod. Men i magen bor Hungern, – och i själen.

tätiska gång häpen ej vågar höja sina ögon högre, än till hennes pleureuser, och gråter förskräckligt. Dock, utom, bakom denna Cyparisers dunkla skog blomstra leende fält, der rosor rodna mot liljor. Den menniska som beslutit, att gå uppåt, har kamp emot allt enskildt; riktningen är brant, gymnastik behöfves. Denna kamp är den sanna tragiska; dess slutmening är, att det universala hos menniskan evigt skall expandera hennes punkt, att hon skall lefva i helhet, Hälsa, Salighet, blifva himmelsk. Faller en tår under striden – hvilken skön perla? O Konst! Hvem sörjer Romeo, hvem gråter vid anblicken af Julias dolk, befrielse-ängeln? Hvem ler ej (eller, som är detsamma, gråter ej skönhetsförtjusningens tårar) vid taflan af Ophelias död, simmerskan med den afbrutna grenen? Men, säger någon, hon sjunker ju ned i sjöbottnen? – Osanning! Evinnerligen *uppåt, hemåt* bär det.

För Gradens medlemmar böra dessa tvenne tendenser utvecklas. Att valet mellan dem är den enda stora frågan under lefnaden. Att vändningen åt endera hållet är det facit menniskan har från jorden, sedan sluträkningen är uppgjord. Att åskådningen af denna vändning, såsom jordlifvets idée, leder oss att inse Historiens högsta mål. Att all verklig råhet (äfvensom råhetens verkliga ideal, helvetet) är komiskt,* och all sann bildning (såväl som bildningens eviga ideal, himmelen) är tragisk. – Dessa anmärkningar tillhöra just sjette Graden, emedan denna Grad är den första egentligen inre blicken öfver Förbundet. Denna blick visar, att Förbundet är en Tragedi. Den förutsatta Komiska riktningen afbröts med första graden. I den andra, redan, uppträder Melpomene, fast med slöja. Nu här utan slöja.**

* Att komedien sjelf derföre skulle vara en rå konst följer alls icke. Tvärtom är denna Musa (Thalia) högst förträfflig. Hon gifver oss den inre elastiska kraften; ty genom hennes gräsliga taflor få vi rätt mäktigt Återstudsningsbegäret ifrån det låga. All Satyrmålning, som är äkta, (ej bitande, smädelig, räffalsk m. m., utan "en sann uppenbarelse af det Nedvändas Natur") är ett oundgängligt element, i den fullständiga Konsten. Också är det blott den ädla, rena (i sig sjelf tragiska) menniskan, som kan måla den äkta.

** Jemför det, som förut är sagdt om öfverensstämmelsen mellan andra och sjette Graderna.

Historiens uppfattning, som först under sagugraderna (3, 4) var Fantasiens, sedan (5 Gr.) den ordnande öfverläggningens, och nu, *för det tredje*, öfvergående från Sverige till Universalitet, skall företagas med afseende på dess egentliga mål, kan dock ”i denna Grad, ännu, blott hafva en aning härom.” När man med frågan: *Hvartill allt detta?* första gången betraktar en så förvirrad massa, som de menskliga händelserna, visst synes det då hemskt. Först i nästa grad, då ett romantiskt sken faller på föremålen, blir det någon glädje, att forska efter ändamål i denna förvirring; det ljufliga i detta sken tröstar oss öfver olyckorna, och den styrande hand, vi här med möda ana, hoppas vi der med säkerhet att en gång finna tydlig. Så är det i åttonde Graden, slutligen, som, genom Försynens idé, menniskoödenas kurver bringas till konvergens, och genom dubbel projektion (1:o den, hvarigenom Tiden, och 2:o den, hvarigenom Rummet försvinner) Ändligheten uppgår för vår syn i klar Allhet: *nödvändighet* och *frihet* blifva ett.

I anseende till den öfriga läsningen, skall för denna och de följande Graderna den brytning ske ifrån den föregående Antiken, att nu i stället sådant dertill användes, som bildar ynglingens ande i den nya stämningen. Christna Folksagor och ett urval af nyare författares till den sköna Litteraturen hörande skrifter lämpar sig väl härtill. – Så äfven med Sången. Vår Svenska Medeltids *Folkvisor* uppträda här, och fortsätta genom det öfriga af Förbundet sin renande inflytelse. I enlighet med föregående framställning, får jag säga, att deras musik är just Tragisk. Den som af den gängse, modernare musikens högmodiga konstgyckel och drillfängeri fått klena öron, finner, vid första åhörandet, bondmelodien alltför ängslig, nedslående, svårmodig. Dock, ve den, som förgriper sig på denna höga enfald! Bakom den mjuka häcken sitter en ung jätte, färdig till anfall och hämnd på den, som med oskär hand griper häckens blommor och hånar dem. Folkvisan, detta obildade, bedröfliga Moll (som man vill tro), är hos sjelfva folket, och hos hvar och en, ”som vill höra och sjunga som ”folket”,” en rask, ren, herrlig, genomgripande ton: from utan pjunk, stark utan fräckhet, ganska organiskt bildad, och derföre aldrig konstlad: aldrig i sin egen skepnad i stånd, att af en konstnär framhafvas på skryt. Till den renhjertade nalkas denna melodi så-

som ett lamm, men för den spotske spelmannen är hon ett förkrossande lejon. Ty der höres någonting på djupet.

IDÉENS FJERDE PERIOD.
Christendomen; Förbundets fulländning.

Sjunde Graden.

Romantikens lif. Det Christna Chevaleriets nedre element. Den rena kärleken till Qvinnan. Den högre andens begynnelse.

Ja, begynnelse. Ty – orientaliskt att tala – innan mannen med fulla vingslag kan flyga till sitt ideala hem (Himmelen), och innan hans inre blir så skäradt, att han med frisk andedrägt kan lefva i en sådan region; så är det, redan på jorden, kärleken till den äkta Qvinnan, som först lyfter honom till det högre lifvets klara, fromma helgedom, som först smälter slaggen ifrån hans hjertas guld: ett guld, som sedan skall vara i stånd, att återkasta glansen från guldet i himmelen, och, genom denna återkastade glans, (i en gloria af sanning och skönhet) lysa hela hans egen verld. Eller – för att nyttja mer vesterländska uttryck – såsom den öfvervägande egoismen utgör sjelfva kölden, mörkret, slaggen (enligt religionsordspråket: Helvetet) hos en person, så är det endast "Kärleken till någonting utom honom sjelf," som kan vidga mannens inskränkthet, gifva hans punkt expansion.* Det närmaste "utom honom sjelf" vore ett sådant, "som icke är han sjelf, men hvaruti han dock kan finna sig sjelf." Detta är den *romantiska motbilden*, den äkta Älskarinnan. Således är kärleken till henne nödvändigt hans första steg utom sig sjelf, men hvaruti han finner sig sjelf; det är egoismens första grundflykt. – Men det är klart, att denna kärlek då skall vara till *för hennes skull*. Ty, älskar han henne för sin egen skull, så faller hans punktlif ner öfver sig sjelf, och egoismen blir fördubblad: detta är den orena kärleken till qvinnan, Romantikens negation och fullkomliga upphäfvande: lika

* Spräcka fröet, så att det kan börja gro, och sedan blomstra.

mycket ett steg nedåt, som den förra är ett steg upp. Helgar han sitt sinne, så att han fattar huru stor den saligheten är, att se en renhjertad qvinna, i blomstrande oskuld, öppna sina armar, för att, likt en ängel, komma till hans bröst; då börjar han med att älska henne för hennes eget värde; och sedan, seende i henne skönhetens uppenbarelse i verlden, begynner han (genom henne, såsom symbol) älska sjelfva det Oändliga, Namnlösa: och nu skall han ana det vara sjelfva det saliga, att offra minnet af sig och all verlden för det Eviga. Så se vi gången till målet (Christendomens spets: Marc. XII: 30). Vi se, huru på den invigda jorden – det renade hjertat: den äkta kärleken till Qvinnan – templet skall byggas; det egentliga lifvet tändas; kärleken till Gud uppstå. Vi förutse, huru Romantiken skall uraniseras (i 8 Gr.). Men såsom Skriften säger: Söken först efter Guds rike och hans rättfärdighet, så faller eder allt detta till; så skola vi äfven (i 9 Gr.) finna, att sedan menniskan öfvergifvit allting för det högsta, och offrat sig åt glömskan för det eviga; så återfår hon, inbegripen med hela sin person i Universum, allt hvad *deruti* finnes, d. v. s. *allt*. Han blir den kraftfullaste man, emedan han öfvergifvit att hafva någon "kraft af sig sjelf" (svaghetens idée). Han blir den nyttigaste medlem för staten, emedan han arbetar deri för den allmänna lyckans skull högst, och får deraf nog för sitt eget behof. Han blir Konungens (folk-idealets) rätt trofaste tjenare, emedan Christus så föreskrifvit (Matth. XXII: 21), och han älskar folkets helhet. Grundmeningen af hans lif blir den, "att det tenderar ifrån total *förlust* till total *vinst* (Tragediens uttryck), efter Christi ord: Den som mister sitt lif för min skull, han skall behålla det.

Då vi, ifrån dessa utsigter framåt, återvända till sjunde Graden, anmärka vi först, att dess grundsats står inskrifven i Verldshistorien. Såvida hela menniskoslägtet kan ses som en enhet, måste derinom samma fenomener uppstå, som föregå hos den enskilda menniskan. Men när det Gudomliga uppträdde i menniskoslägtet, så föddes dess uppenbarelse (Jesus Christus) af jungfru Maria. Hon är den äkta romantiska Konstens (i poesi och måleri) käraste föremål. För ingen del vilja vi hafva sagt detta i den grofva vidskepelsens mening, hvilken dyrkar henne såsom helgon. Detta missbruk är lätt förklaradt; ty sedan den skapande

skönhetskänslan längesedan dött, stod likväl den skapade formen qvar, ett stelt beläte, dyrkadt genom yttre vördnadsbetygelser (vidskepadt). Men idéen är evig; och sökes den blott i sin klara källa, så öfvergår den aldrig till missbruk. Det är idéen: att en ren qvinna var Jesu moder. Individualt för hvarje menniska betyder detta, "att ur det *rena Förhållandet emellan man och qvinna* (den romantiska Relationen, sjelfva den oändliga skönheten i jordposition: den *heliga qvinnan)** uppstår Gudalifvet** hos menniskan."

Vi böra här påminna oss hvad som i fjerde Graden sades om skillnaden emellan det hedniska och det christna Chevaleriet: att den Christne Riddaren, med samma inneburna mod som Kämpen, kufvas af intet i verlden, men dock böjer sig sjelf inför Gud och Qvinnan. Så utgör nu sjelfva skillnaden emellan denna och den följande Graden det, att då riddaren här ännu anser Qvinnan för det egentliga,*** så att han skådar både verlden och sig sjelf henne i värde underordnade; så anser han deremot i nästa Grad Gud för sitt allt, så att han skådar under honom hela verlden, sig sjelf och äfven, om så fordrades, för *Hans* skull kunde lemna sin älskade, sitt lifs käraste vän, åt förgätenhet. Denna ridderliga förmåga, den herrligaste af all kraft, är höjden af menskligt lif. Derföre är sjunde Graden det Christna Chevaleriets *nedre* element, och den åttonde det *öfre*.

Så hafva vi funnit Gradens mening. Förbundets allsidiga byggnad börjar nu. Men emedan denna begynnelse (Romantiken) likväl skall konstrueras på Svenskhetens enskilda grund (här Gothicismen: 4:de Gr. är grunden för den 7:de), och denna aldrig skall *öfvergifvas*, men *full-*

* Ibland detta utkasts öfriga brister finner jag den hufvudsakliga, att det inskränkta omfång, som jag ansett tillhöra dess natur, tvingar mig till för mycken korthet i framställningen och hastighet i öfvergångarne mellan ämnena. Dessa satser: om den romantiska Relationen och den s. k. "heliga" Qvinnan, fordrade en särskild utveckling. På samma sätt, då nästa (8) Grad är det rena förhållandet mellan Gud och menniskan, så är detta då "den uraniska relationen: sjelfva den oändliga saligheten i jordposition: den "helige Mannen:" Prestens idée. Och detta vore likaledes ett ämne för särskild utveckling.

** Det benämnes annars olika: Universalitet, Religiositet, Gudsfruktan m. m.

*** Med Gud häri, såsom en aning.

komnas genom den förra; så är tydligt, att den göthiska tonen måste genomsväfva den christna melodien. Detta bör iakttagas i Gradens bruk, sysselsättningar, läsningar.

Sverige har brist på läsning för denna Grad, och måste vi i det fallet se oss omkring utrikes. Amadis's* Oriana, Tancredis Clorinda, Sophronia m. fl. hos Tasso, Petrarcas Laura, Bertha von Lichtenried hos Fouqué, uppträda såsom täcka stjernor för mitt minne. Och huru många andra? Legender af ädelt innehåll borde bearbetas i Sverige. Några nyare skaldestycken hit lämpliga hafva vi. I afseende på de så kallade Romaner här finnas, och hvilkas läsning somliga rakt fördöma, andra ända till oförnuftig omåttlighet tillåta, måste vi skaffa oss någon grundsatts, såsom norm för omdömet. Denna grundsatts få vi, om vi uppfatta, "hvad äkta *känslofullhet* är". Ty fördömliga Romaner äro alla sådana, som hvila på sentimentalitetens, *Känslosamhetens* pjåkiga, sjuka lynne. Hvad är derföre sentimentalitetens grundidée? "Att vara christen, och likväl följa något slags bud, som strider emot Guds." Ur denna rot uppspringer allt slags skadligt Eftergiftslynne. En gång stiget ur den raka banan, är det sedan ingen gräns för sidosprång, undantag, jemnkningar och onödiga beklagelser. Man åberopar sitt goda hjerta. Men lyckligare vore vår tid, om det ansågs som ett högmålsbrott, att kalla svaghet för godhet (menniskoväsendets första element). Betrakta vi enligt denna tanke alla de större och smärre förhållanden, hvaraf sammanlefnaden består, så komma vi lätt den sentimentala anden på spåren, öfverallt der den insmygt sitt gift. Den flygtigaste blick på de åsigter, hvari en roman är skrifven, visar, om den är fri från smittan, eller till hvad grad den är stucken. Sedan vi sålunda bestämt känslo*samheten*, och vid förekommande fall skärpt vårt omdöme till afgörande af hvad dess klass tillhör; skall känslo*fullhetens* beskaffenhet snart blifva oss klar. Den är lifvets

* I den åldriga gautiska Romancyklen uppträda Amadis och Galaor, såsom Amour och Galanterie. Vid besöken på Apollidons och Grinianeses ö synas mig de begge brödra-hjeltarne afgjordt i denna dager. Väl har ej Författaren till Amadissagan tänkt eller sagt det, ty den sköna konsten är medvetslös. Men mig synes det vara en aning om de sedermera skarpt sig utvecklande motsatserna i kärleken till Qvinnan: den rena och orena Romantikens positiva lif och dess negation.

äkta kraft in superlativo. ”Att vara varm för allt enligt Guds bud,” sådan är dess grundsatts. Härur leder sig visst också förfining i umgänge, eftergifvenhet och medlidande: nemligen det rätta. En mildhet går derur, mera lugn än solens strålar, lenare än lamm och små barn. Men samma barn blir jätte om det gäller. Hvarje bok i en sådan ande är en god läsning.

Guldhjertats Riddare heta sjunde Gradens medlemmar. I början hade jag ansett dem böra kallas den hel. Jungfruns Riddare; men då det är en följd af tidens olyckor, att menniskor ofta ej gå till sakens idée, utan blott lyssna på bokstafsljud, så kunde detta väcka förargelse. Och emedan vi åsyfta allmän försoning, vilja vi förarga ingen. Äfven för medlemmarne i de nedre Graderna, som ej kunna känna meningen af denna, skulle detta namn (som annars vore det egentligaste) förekomma betänkligt, och det skulle låta, som ville vi upplifva någonting Katholskt, ehuru jag, fullt ut så mycket som någon, anser Katholicismen hafva öfverlefvat sig, och nu mogna till fall. Till undvikande af missförstånd ärnade jag ock i början föreslå, att detta namn skulle bevaras såsom en hemlighet inom de högre graderna, *Maria* der vara lösen, och namnet Guldhjertats Riddare utgöra det yttre, för de lägre Graderna kända namnet. Men vid eftersinnande af konseqvensen i Manhems-idéen, finner jag, att ingen Hemlighet bör ega rum, såsom jag ofta nämnt för bröderna. Gradens tecken skall vara ett gyldne *Hjerta*, hängande om halsen i *ljusrödt* band med *hvita* kanter. ”Ty det är meningen, att hjertats låga skall vara ren, och att oskulden (det hvita) såsom ett skyddsvärn på ömse sidor skall omgifva den rodnande känslan.” Medlemmarne böra här erhålla nya egna Namn, efter det schema, som var för Svenska Chevaleriets namn, t. ex. *Axel Thordsson Bonde*. Det skapas således af ynglingens eget förnamn, hans fars förnamn (med ordet *son* efter), och ett fingeradt tillnamn, föranledt af ynglingens egenskaper eller någon händelse. Till rustningen kommer nu *Skölden*, men som här är *blank*; och på midten deraf ett sköldemärke, svarande mot det tagna tillnamnet. Sjunde Gradens eget namn är *Paradisfogelns lustgård* (den Christna Poesien). Receptionen, hvars ceremonier böra hvälfva sig omkring Maria-idéen, såsom central-ljus, bör genom romantisk kolorit och ideal-

poetisk lyftning (till skillnad ifrån den naturpoetiska i de nedre graderna) gifva ynglingen anlag till den högre ande, som är Christendomens. Syftningar förekomma på den ädelhet och rena frid, som kärleken till Qvinnan medför, då den är verklig och helig. Ty hvilka jordiska ord finnas, herrligare, än *Mannadygd** och Qvinno-oskuld? Dessa begge lynnen, *förenade*, utgöra en enhet,** som är just mensklig storhet, efter christligt begrepp. Christendomen ställer oss sin stiftare, Christus, till högsta förebild: men han var på en gång Juda *Lejon* (G. T.) och Guds *Lamm* (N. T.). Lejonmod boende i lammsinne är således det ideal för mensklig storhet, som christna läran målar oss. Är detta så för den enskilda enheten (den individuala menniskan), så är det så äfven för den romantiska enheten; hvars begge elementer derföre, herrligast uttalade, äro mannakraft (m. dygd) och qvinno-oskuld.

Alla ceremonier inom denna Graden borde hafva – om det uttrycket tillåtes – ett slags feminin kolorit. Vi föranledas här, att göra en anmärkning, rörande uppfostran i ett visst afseende, som är af vigt. Hos ynglingen – tro vi – borde den slumrande ideala Manligheten tidigt väckas. Uppfostrans vanliga gång i detta afseende är, att med tystnad förbigå ämnet, och hvarigenom nödvändigt måste hända, att den materiela manligheten, vid en viss ålder utvecklad enligt kroppens fysiska system, vaknar och börjar sin verksamhet innan den ideala manligheten (den romantiska kärleken); som, hvarken genom lärares försorg eller omgänget med en i detta fall ädel samtid, nog tidigt hinner uppnå sin kyskt erotiska kraft, för att genom den inre skönhetens makt hos ynglingen tvinga den djerfva materien till lydnad. Följden häraf måste vara det, som så allmänt öfverklagas: Utsväfningar (hos de gröfste af så fullständigt negativromantisk halt, att skönhetslifvet*** hos dem alldeles mör-

* Dygd, dugtighet, virtus, är detsamma som kraft, idealiter menad; det är (efter religionsspråket) andans kraft.

** Att man och qvinna genom vigseln (med vilkor att den utgör stämpeln på verklig kärlek dem begge emellan) bildas till en enhet (för att så säga, till en menniska), är en gammal anmärkning, och följer af Matth. XIX: 6. Detta är den romantiska enheten. Deras lynnen, förenade, utgöra denna enhet i inre afseende, och således i herrligaste uttryck.

*** Och i allmänhet allt slags högre lif.

das) och (hos de andre) den djefvulska Onanien. Skall detta någonsin kunna förebyggas, så måste det förmodligen vara hos en yngling, som *å ena sidan* inandats den väldiga lifslusten af att vara kroppsstark och förakta vår tids småaktiga njutningar, samt *å den andra* blifvit lyftad till känslan af ideal manlighet: blifvit i stånd, att fatta kärleken med oskuld, och att i qvinnan se skönhetens uppenbarelse* på jorden. Gripes han icke härigenom till afsky för det orenaste af allt orent, eller skall icke detta i tid väckta högre lif gifva honom tillräcklig kraft emot framtida frestelser; då kan väl ingen mensklig inrättning hjelpa honom.

På den uppväxande ynglingagenerationens beskaffenhet beror Samhällets framtida lycka. Denna vigt bör tidigt läggas på ynglingens samvete. Nödvändigheten, som man säger, att länge hålla honom inom barnakretsen, är rätt, om man dermed menar barnaoskulden; och *då* bör detta *länge* utsträckas till *alltid*. Men förstår man derunder hans fängslande vid obetydligheter, och qväsandet af hans begär, att våga en blick på det Stora; så anar man ej, huru mycken skada man gör. Den trägna predikan, att menniskan bör förkofra sig och vara renhjertad, såsom ett nödvändigt vilkor för egen lycka, må så vara. Men ställ tidigt det höga målet för ynglingens syn – Samhället – säg honom, ”att det är för dettas skull (på jorden), och för Himmelens skull, efter jorden,** med ett ord för Guds skull, som krafterna utvecklas i hans själ: som han manas till att blifva en duktig Man, och man skall få se någonting blixtra i hans ögon. Denna satts bör här i Graden högtidligt inskärpas; äfvensom den, ”att aktningen *** för personer endast skall mätas efter deras väsendens förträfflighet.” Ofta höres ålderdomens klagan öfver brist på skyldig aktning; den åberopar sin erfarenhet och sina år, men den vet ej, huru orätt den gör ungdomen med sin beskyllning. Det är sant, att då

*Är hon detta äfven med sin kropp, desto bättre; men hufvudmeningen är, att hennes själ skall vara det: så förskröpligas aldrig skönhetsuppenbarelsen.

** Ty allt detta är samhället. All mångfalds sammanhållande till Enhet är Samhället: Universi politiska namn.

*** Jag sade aktningen, ej lydnaden. Statsformerna, Embetsförhållandena, behöfva subordination. Någon invänder, att den man ej aktar, lyder man ej väl. Om så är, så är det då något, hvilket de befallande böra föresätta sig till betraktelse.

en åldrig person vill pocka sig till aktning blott genom uppräknandet af år, så vinner han ej sitt mål, utan väcker understundom åtlöje. Ty endast det åldriga, såsom sådant, är icke det vördnadsvärda. Bilden af en stor Ruin, hvilken så allmänt imponerar, får denne åldersman icke lämpa på sig. Ty det är icke de tusen åren, som väcka vördnad för ruinen, utan det är det storartade i bilden, nickande mot oss ur ett okändt, förgånget tidehvarf; det är majestätet, ännu under mossan, som hänrycker ynglingen. Att detta är sant, bevises lätt af följande försök. Tag en småsten, och säg åt gossen: vet du, denna sten har varit till ifrån verldens skapelse, han är 6000 år gammal! – Rätt kuriöst! skall gossen kanske högst svara, och ej vidare se på den lumpna småstenen. Så är det, J åldrige; J kunnen gräla på det ledsamma häruti, men icke ändra naturen. Deremot: den gråhårsman, som har en upplyst erfarenhet, han komme fram med sina lärdomar. Har han förvärfvat ädla tankar, lugn och tålamod; kan han berätta händelser, som måla menskligheten på ett träffande sätt; han vare säker om gehör. Det är med en odelad vördnad, det är med dyrkan, som hela skaror af gossar och ynglingar trängas omkring en vis, ärlig Gubbe. Sjelfva flickan lemnas ofta vid åsynen af honom: blomsterängen glömmes vid anblicken af den höga borgruinen. Ty äfven sådan är naturen: också i drägten af en hundraårs förfallen man är visdomen alltid ung och kär för alla; men Dåligheten, om ock smyckad med nitton-åra fägring, är redan bräcklig nog, att föraktas. Dessa sanningar är gossen bäst af alla i stånd att omfatta; ty de bero på abstraktion af tid, och den unge (den senare födde, den färske, den ur oändligheten mera nyss till ändlighet nedknutne) är alltid mest höjd öfver Tid, såväl som öfver Rum: alltid mest fallen för att skåda det väsendtliga i hvar sak. Ännu en grundsatts skall här i ynglinga-hjertat planteras, och som låter: ”Det är ett verkligt brott, att välja till maka någon annan, än den, som man af hjertat älskar, högaktar och vill hafva till sjelfva sitt väsendes fulländning.” Detta vidröres nästan aldrig under uppfostran, och yrkas knappt af någon. Ty, säger man, blifva genom heterogena föreningar äktenskap olyckliga, så är detta de kontraherandes ensak, hvarom ingen annan må bekymra sig. Dock är denna bekymmerslöshet redan derföre falsk, att, efter det är uppfostrans mening, att

söka befria dem, som uppfostras, ifrån ondt och olyckor, så borde medlet, att förekomma sådant, inskärpas hos de unge. För öfrigt: tror man, att det är de giftas ensak, om de vilja vara olyckligt gifta, så bedrar man sig otroligt. Sjelfva *Statsbyggnaden* är en resning ofvanpå det enskilda Familjförhållandet, ifrån denna grund fordom utgången, och hvilande derpå ständigt ännu. Om således familjförhållandet blir olyckligt, "genom beståndsdelarnes olikhet sins emellan fallet för upplösning," så vill det säga, att grundvalen murknar, och då ramlar det, som derofvanpå är rest. Det är alltså just Statens sak, att se till, det ej olikartade föreningar ingås, "att äktenskapets helgd bevaras." Men det man vill bevara, måste bevaras *innan* det förloras. Således är det åter hos de unge, som sanningen häraf måste upplifvas. Nu anmärker någon: icke händer det alltid, att föreningar, ingångne utan kärlek, det vill säga emellan olikartade, bilda olyckliga äktenskap; ty kallt temperament och medbragta penningar hjelpa saken. Denna ormlist, att afbryta principens kraft genom att anföra några fall, då icke det följt, som efter principen bort följa; leder oss till att söka en annan högre utsigt öfver saken. *Oförenligheters* (olikartade lynnens) *förenande* är icke blott ett brott emot egen lycka och Staten, utan emot det eviga Rätta, emot det Oändligas natur: derföre ett så stort brott. Olyckan är sjelfva det Orättas omgifvelse, och kan lika litet skiljas derifrån, som strålarne från Solen. Korttänkt är det derföre, att tro olyckan uteblifva derföre, att den ej alltid synes straxt efter den ingångna föreningen, eller, i allmänhet, ej synes. De grymmaste maskar gnaga i mörkret; och der bor den egentliga olyckan, dit intet öga tränger. Dröjer söndringen något emellan en familjs elementer, som äro olikartade och icke samhöriga; så felar den dock aldrig att en gång komma. Och föräldrarnes synder drabba på barnen (heter det); och barnen bära ut sina sår i Staten, och det hela smittas af någonting, som kallas (delarnes fallande från hvarandra) förruttnelse. Vill man förebygga denna, så måste man väl vårda massan, innan den angripes af smitta. Så återkomma vi för tredje gången till ungdomen, och finna, att just *der* bör den anförda grundsattsens inskärpande begynna.

För denna och följande Grad uppträder en ny läsning, *den heliga Skrift*, på det sätt, att Gamla Testamentet hör till denna, och det Nya till

nästa Grad. Meningen är, att såsom i de lägre Graderna sjelfva den energiska sagans läsning skulle gifva gossen lust, att varda en kraftfull man på jorden, så skola här sjelfva Bibelns ord bringa ynglingen i den christna stämningen, att vilja blifva en rätt menniska för himmelen.

Svenskhetens period från Birger Jarl till Calmare union är denna Grads Historie-läsning. Den Svenska Ridderlighetens blomma kröntes här: Folkungarne blefvo Konungar.

Då i föregående Grad den filosofiska inblicken i Historien begynde med en aning om dess högsta mål, så anmärktes, att emellan denna ”aning (6 Gr.) om en högre ledning i våra dunkla öden” och sjelfva ”uppklarnandet af Försynens idé (8 Gr.)” vore Romantiken (7 Gr.) en *mellanlänk*. – Så är det. Midt emellan Christendomens första punkt (Christi födelse), och den tid, då genom lärornas utbildning det renade begreppet om en Gudastyrelse uppenbarat sig för menniskosnillet, ligger det romantiska Tidehvarfvet, Europeismens blomma, den inre Historiens vällust. Så faller äfven Chevaleriet midt emellan första försöken af Europeisk stat, och dessa försöks fulländning i Jemnvigtssystemet och Konstitutionerna. Då, nemligen, det christna politiska förhållandet var satt i Lag, men styrelsen icke kunde sammanhålla de ännu barbariska atomerna i Staten, då var det Ridderskapet (nemligen i dess ädla mening), som af inre kraf och ordenspligt kämpade för rättvisans och oskuldens sak, upprätthållande den tills Statsordningen hann mogna. Vi skratta åt Don Quixote, likväl var det just de herrliga former, hvilka ända till vansinne hänryckte honom, som en gång i Europa uträttat, att vi *nu kunna* skratta åt honom.

I den enskilda menniskans tidehvarf är gången densamma. För Mannen, som kämpar med sitt bistra öde, är den ädla *Qvinnan* den tröstande stjernan. Såsom den eviga Skönhetens gesandt på jorden, är hon en länk emellan det ändliga förtryckta och det oändliga fria. Musiken satt i figur är hon; den blida konst, som lockar olyckan först till tårar, och till glömska af jorden, och till frid. Vi hafva förr nämnt om Svenska folkets sånger, som i föregående Grad skulle börja, men här uppträda i högsta verksamhet. I det kommande (9 Gr.) skola vi nämna något om sjelfva bondelementet i det svenska folket. *Nu* yttra vi blott den anmärkning-

en, ”att den äkta bondflickan är just folkvisan i menniskogestalt.”

Åttonde Graden.

Uranismens lif. Det christna Chevaleriets öfre element. Den rena kärleken till Gud. Den högre andens fulländning.

Detta, som är Christendomens höjd, är tillika fulländningen både af den föregående Graden (kärleken till Qvinnan) och af det i de nedre Graderna tillkämpade mannamodet. Så bär det högre i sig allt det lägre. Redan i början af föregående Grads framställning sågo vi, huru Romantiken, der, skulle göras himmelsk (uraniseras) här; vi behöfva således i detta utkast ej upprepa det. Och huru de nedre Gradernas yttre kraft äfven här kan vara innesluten, synes af dess i sjette Graden verkställda öfvergång (liksom i historien Hedningarnes omvändelse) till Christendom, derigenom, att denna yttre kraft först (i 6 Gr.) undertrycktes, och sedan underordnad bibehölls.

Uranismens lif är det ”högsta af allt i Sanning, Skönhet och Godhet.” Ty såsom Gud är det enda egentliga, så är han, i sin gestalt uppenbarad, det högsta, som ett menniskohjerta kan älska. När menniskan då, af kärlek till Gud, skådar allt under honom, så blir hon derigenom satt i den synpunkt, att hon skådar verlden i det sanna perspektivet. Sanningen, sålunda i obefläckad renhet, eldad af den ädlaste godhet, öfvergår hos menniskan till skönhet: *då* blomstrar universum för menniskans ögon såsom en lustgård.

Orsaken hvarföre (se förra Graden) Mannakraft och Qvinnooskuld utgöra de tvenne herrligaste ting på jorden, är den, att de begge äro afspeglingar, den *förra* af Gud i sitt förhållande (af kraft) till Menniskan, och den *sednare* af Menniskan i sitt förhållande (af oskuld) till Gud, sedan hon blifvit religiöst omvänd. – När Man och Qvinna tänktes så förenade, att de upphörde att vara objekter för hvarandra,* och likväl fortforo att vara till,** sades de (i föreg. Grad) utgöra den fulländade romantiska enheten; så nu, då Menniskan i christendomens renhet för-

* Motsattserna indifferentierades.

** Identiserades.

enas med Gud, äro de tillsammans den uraniska enheten,* af hvilken den förra enheten blott är en jordisk bild. Det är således här det egentligen klarnar, att menniskans totalförhållande till det Gudomliga blir *oskuld;* samma förhållande, hvari, romantiskt att tala, qvinnan var till mannen. Detta sednares skönhet uppgår således just i det förra till befästad fulländning: och den ”*offring* af allt i verlden (således äfven af den älskade) åt Gud, hvilket utgör Christendomens första bud,” är blott vid yttre anblicken en förlust, men i sjelfva verket ett införlifvande med Allkraften, hvarigenom denna tilldelas åt hvar och en, som så offrat sig. Det christna offret är således icke, såsom det antika eller hedniska offret, ett sorgligt, utan ett *gladt offer* (Matth. XI: 30). Detta innefattar också skillnaden emellan den judiska och christna Gudstjenstens hufvudsymboler.

Oskuldens lif (Christendomens idée) är det egentligen och i rätt mening tragiska. Då vid urtidens slut menniskans Fall på det sättet beskrifves, att den paradisiska herrligheten af hennes inre, högre lif bekämpades och öfvervanns af det yttre, lägre, jordkrypande sinnet; så innefattar detta menniskouniversens gång *nedåt:* det började med en lustgård, men slutade med en flykt till förbannade länder. Så tvärtom, är Christus Upprättelsen från det i mullen invecklade sinnet till gudalif igen: är gången *uppåt*, börjande med lidande, korsfästelse och död, slutande med himmelsfart. Menniskohistoriens komiska verldspunkt är alltså Syndafallet (Skulden), men Christus (den syndlöse, Oskuldens ideal) är den tragiska verldspunkten.

Tidigt bör menniskan lära sig, att fatta *Dygden* (det christna offret af enskildhet för det allmännas skull) ej såsom ett sorglif, utan såsom äkta glädje. Det *Enskilda*, lefvande af sig och för sig, är (punkt, egoism, Christendomens upphäfning) *Skuld*. Det Enskilda, lefvande för det Hela och deraf erhållande sitt allt, är (Christendom) *Oskuld*. Den förra är (enligt dess beskaffenhet af afskuren punkt) Sekt, Parti, Strid med alla, Brist på allt (d. v. s. brist på allhet: Fattigdomens idée), just derföre, ”att den sjelf ville vara sitt allt, och i sjelfva verket är intet (Högmodets

* Identiteten af idealt (gudomligt) och realt (menskligt).

idée):" – den *sednare*, deremot, är Universalitet, Frid med alla, Öfverflöd på allt (d. v. s. kraft af allheten: Rikedomens idée), derföre, "att den erkände sig vara intet för sig tagen (Ödmjukhetens idée)." – Dygden, så länge den känner sig sorglig och stel, är oegentlig, är icke vår verkliga egendom. Ty så länge man (är dygdig) lyder det Gudomligas bud, blott såsom någonting befaldt, såsom stående framför ögonen med anspråk på efterföljd, och hvilket man gerna öfvergaf, om man tordes; så länge är dygden blott *objektiv*, buden lefva ej *uti* oss, utan *utom* oss, fruktan är lydnadens motiv, och sorg är hela omgifvelsen; detta är första steget. Men när sjelfva vårt lif blir böjdt för dygden: när vi lyda buden, emedan det som de bjuda är vårt väsendes lust, då lefva de uti oss, fröjd är hela omgifvelsen, och dygden har blifvit *subjektiv* (vår verkliga egendom). Detta är slutsteget: den efter korset följande himmelsfärden.

Korsets Riddare skola medlemmarne heta i denna Grad; och ett gyldne kors, hängande i *purpurband*, är deras tecken; ty det är ett glädjefullt kors, genom kärlek helgande dem till gudaälskande lynne. Ej af något särskildt skall Graden bära namn: den är helgad åt sjelfva Christendomen, det är allt. *Templet* heter den. Harnesk och Hjelm öka Riddarnes rustning vid högtidliga tillfällen.

Sysselsättningar och allt inom Graden skall vara lämpadt efter denna ande, och så ordnas, att Gud förekommer ynglingen såsom det högsta af allt herrligt, hvilken han utan tvekan skall vara beredd att lyda i allt. Mannens arm må här vara jättestark; men dock ej lyftas för biomständigheter och egna afsigter, utan blott för att kraftfullt medverka till hvad Gud fordrar för det Hela: således äfven för lägre saker, så vida dessa verkligen äro i enlighet med Guds ordning. Detta är äkta ridderligt i sann mening. En sådan Riddare berättar legenden S:t Göran hafva varit. Sagan förtäljer, att då han kom till Kappadocien, utfästade han det såsom vilkor, hvarför han ville frälsa staden och blifva den af draken fångna furstedottrens Riddare, att hon och hela folket skulle antaga christen tro. Således var Gud öfver allting för honom; och om någon lösen bör brukas inom Graden, så må den vara S:t Göran. Receptionens idée skall utgå på, att ingifva den inträdande lust, att med glädje *kunna* afsäga sig allt i verlden för Guds skull. Denna afsägelse kunde lätt före-

komma bland profven, och, för att vara rätt sann, ordnas efter de tio buden, på det sättet, att vid hvarje bud recipienden högtidligen och af hjertat lofvar, att lyda det.

Nya Testamentet blir denna Grads religiösa läsning; likasom G. T. var den föregåendes. Christendomens fördomsfria, enkla läror äro de enda, som svara mot Gradens ande. Jag skulle gerna här försöka en framställning af några fall, hvari jag ansåg tidens gängse begrepp kunna förbättras; men detta droge ett så allmänt utkast, som detta, för mycket ned i det enskilda. Jag lemnar det derföre.

Antingen man blott efter Lagen vill vara lycklig, eller man vill vara det efter Evangelium, så förekommer i begge fallen den hjertliga önskan, att lyda Guds vilja i hans bud. Men då de förefallande händelserna och deras ömsesidiga förhållanden gå till en mångfald af oräknelighet, och menniskan, vid frågan: *Huru skall jag här handla?* (äfven om det vore den minsta obetydlighet), ej kan tveka, att *ett* sätt måste vara *enligt*, och *något annat icke enligt* med den gudomliga förklarade viljan, så finner man snart det djupa behofvet af en grundregel, för att i massan af denna händelsernas mångfald kunna tillämpa Gudabuden (ganska allmänt gifna) på det särskilda. Om under en handling du känner ditt väsende lyftas *uppåt* (förädlas: hågen för det Oändliga växa, åskådningen klarna; hvilket allt deraf pröfvas, att du i tanken föreställer dig stående inför Christus, och finner din kärlek till honom ökas), så förrättades handlingen enligt de gudomliga buden. Denna grundregel är med andra ord biblisk (Matth. XXII: 36-40). Förekommer ett fall af så liten vigt, såsom du menar, att du ej kan urskilja om du derunder höjes, så var nöjd om du ej sjunker.

Då menniskan *först* kommer i det tillstånd, som tillhör denna Grad, följer det af sjelfva idéen om offer, ”att hennes *yttre verksamhet* (och dess samhälle: kroppen) då blir något eftersatt,” emedan så mycket inre skall ordnas. Och kroppslifvet (den yttre verksamheten), som fiker efter samma lugn, själen nu genom sina elementföreningar håller på att vinna, gör härunder många sällsamma försök till yttre helgningar (afbilder af det inre), som merändels misslyckas, emedan de inre ej ännu äro färdiga. Men efter denna skenbara oordning följer en allmän *sättning*

till jemnvigt emellan alla elementerna i menniskans väsende, hvarigenom frid gjuter sig öfver hennes helhet, likasom Guds hvila öfver skapelsen. Denna slutliga jemnvigt-sättning uppträder med nästa Grad. I 8:de Graden stiger menniskan upp till sin spets, och under rörelsen kan icke allt vara lugn; i den nästa ser hon sig *stilla* omkring ifrån spetsen öfver verlden. För att begagna en liknelse: i denna Grad *går* Konungen upp på sin thron, i den nästa *sätter* han sig.

Svenskhetens period ifrån början af Calmare-Union till Gustaf I Wasa utgör denna Grads historieläsning och tillhörighet. Den Svenska statskroppens största lidanden infalla här: uppoffringar, yttre oordningar. Jag säger yttre; ty innerst i det Svenska lifvet arbetade Statsanden just härunder på de elementers förening till jemnvigt, som vid periodens slut hade färdigbildat den svenska enheten, Riket. Ty vid periodens slut steg Gustaf Wasa upp, svenska *Rikets* skapare, såsom enskild, svensk stat. Och vid den tiden borde man säga: *Nu* är Sverige; likasom vid åttonde Gradens slut och den niondes uppträde, det bör heta: nu är Manhems-förbundet; ty då inbryter dess helhet.

Historiens filosofiska uppfattning, med afseende på dess hufvudmål, fortsättes från de föregående Graderna. I denna Grad är det som *Försynens* idé uppträder, den i Historien saliggörande. Då på *ena sidan* den menskliga friheten alltmer, för att så säga, atomiserar sig; emedan friheten högtidligt förklarar sig vara absolut, och likväl hvarje individ har samma anspråk på denna unica egendom; emedan (apokalyptiskt att tala) den gamle ormen synes lössläppt och alltmer rasar, så att de oräkneliga enskildes påståenden om absoluthet omsider tyckes växa till ett olösligt virrvarr: – samt då, å *andra sidan*, det ensidiga dunkla ödet, om det ej har någon filosofisk talare för sina anspråk, likväl, genom en gräslig hånlek med den menskliga friheten, synes försvara sin absoluthet tillräckligt nog: – så frågar den fromme, djupt skakad: ”Hvar är frid?” Ett grymt tyrann-element är Nödvändigheten, om den ej är annat än ödet; och ett afgrundselement är Friheten, om den ej är annat än atomers anspråk. Emellan en tyrannisk herre *ofvanföre*, och en upprorisk afgrund *inunder*, är svårt att finna frid. Ville friheten upphöra att vara upprorisk (afstå från anspråket på absoluthet), så kunde kanske

någon förmedling upptänkas, som försonade tyrannelementet. Men det är icke så; Friheten svarar: jag är absolut eller jag är icke till. Således måste vi fullständigt uppgifva hoppet om sann förlikning emellan en Despot och hans Slafvar. Vi måste totalt öfvergifva att betrakta det Hela, såsom ett sådant Eländets hem; vi måste skaffa oss en alldeles annan blick – öfver verlden. Undersöka vi de ömsesidiga anspråken, så finna vi, att absoluthet på begge sidor lika yrkas, och lika grundriktigt. Men det absoluta kan, enligt sin natur, ej vara annat än *ett*. ”Således är Nödvändigheten och Friheten i sjelfva verket *ett*.” Det må väl kunna blifva en lång betraktelse, att inse, *huru* de äro det, men *att* de äro det, är så hastigt insedt, som detta skrifvits. Och är ”Att insedt, så måste Huru kunna inses.” Sådant är vårt hopp, Religionernas eviga predikan och Christendomens löfte. Det är ock de nyare lärornas problem; och, näst blicken på sitt eget Sjelf, är det på dem, vi hänvisa hvar och en, som går till detta studium. Men, kunna icke sjelfva undersökningarne i ett utkast, såsom här, få rum, så ega vi åtminstone att intaga några fakta. Vi finna, att skola Nödvändighet och Frihet vara ett, så måste något oändligt eftersökas i de enskildes Frihets-virr-varr, ”och något ändligt, deremot, finnas i Nödvändigheten.” Oändliggöras derföre enskildheterna i Historiens händelser, så vill det säga, de spridda linierna projicieras till punkter, och dessa slutligen till en allmän Enhet för hela Historien: med andra ord, när Tid och Rum dragas ur menniskornas enskildheter, uppkommer en stor enhet, som visar, hvad alla deras korsande riktningar betyda, när man ser deras riktningar *stående* (i en slut-karakter), i stället för *ständigt löpande*; visar, ”hvad menniskorna, *evigt åsedde*, äro.” Menniskorna, evigt åsedde, äro redan just *det*, *hvartill* de i tiden ständigt uppfostras. Således är denna enhet detsamma, som Historiens högsta mål skall visa: Menniskoslägtets *Uppfostran* för det Eviga: och detta är det oändliga i Frihetspunkterna. Efterse vi, åter, hvilket ändligt finnes i Nödvändigheten, så kan det ej annat vara, än detta gränslösa elements uppträdande in concreto, det Gudomliga i gestalt, Christus. Nödvändighet och Frihet – ana vi – skola för oss sammanfalla, om vi tänke den förra öfvergående till den sednare i Christus, och den sednare öfvergående till den förra i idéen om en universal Uppfostran för

menniskoslägtet. Detta går tillsammans, då vi åskåda Christus såsom central-lifvet i sjelfva denna uppfostran. Men när vi det göra, fatta vi idéen om *Gud uppfostraren*: Alltstyraren: det är Försynens idée, i hvilken Nödvändighet och Frihet sammanfalla.

Kan Nödvändigheten tänkas öfvergående till det spridda Frihetselementet genom Christus, så vill det säga, att Christus sjelf är (in potentia) detsamma, som alla menskliga individer i Ett tillsammantagna. På det sättet kan Nödvändigheten tränga ända ned till Frihetens botten. Och om Friheten kan tänkas öfvergående till nödvändighet genom idéen om en Universal Uppfostran, såsom de spridda frihetspunkternas Enhet, så vill det säga, att denna enhet sjelf är (in actu) detsamma, som nödvändigheten; så att Friheten på det sättet äfven kan tränga till Nödvändighetens botten. Det synes då, att de begge ej annat äro, än ett och detsamma (det absoluta), åskådadt i tvenne olika riktningar. Men begreppet *Riktning* tillhör begreppet *Rörelse*, och denna är: "Tidens fallande i Rummet." När vi då, äfven här slutligen, borttänka tid och rum, så försvinna med dem både rörelsen och de olika riktningarne; Nödvändighet och Frihet försvinna begge ur Åskådningens former. "Men deras, såväl som alltings, eviga enhet står qvar, den enda, hvaraf vi absolute fattas."

Någon säger, Undersökningar häröfver äro icke för ynglingars fattning. Men jag har icke sagt, att de skola göra undersökningarne, eller lefva i sjelfva sakens studium; utan, såsom medborgare, böra de gå med tiden och uppfatta de resultater, hvilka lemnas dem af Statens hjerna, akademierna, de lärde. Och de resultater, de *här* med hela väsendets hängifvenhet böra omfatta, äro tron på en allt regerande Försyn, åskådningen af Nödvändighetens och Frihetens Enhet m. m. Invänder man, att äfven sådana resultaters blotta uppfattning är öfver ynglingen, så har jag en annan tanke. Gossar känna *nu* många andra sattser, t. ex. i Fysik, som fordom utgjorde gamle mäns spekulationer. Skulle några vissa problemer enkom afstängas åt den bedagade, så skulle de i alla tider komma att förblifva de högsta. Men detta är ej meningen, efter menskligheten skall evigt stiga. Det är derföre godt, att sedan höga frågor utarbetats till klarhet, de genast lemnas de unga om händer, så att de af dem sättas

i stånd, att om möjligt gå längre, än sina föregångare. Äro de ödmjuka och rena, så skola de kunna det.

Sjunde och åttonde graderna skulle tillsammans bilda det christna Chevaleriet. Så var det sagdt, och vid utgången härifrån ställer sig en tafla framför oss, målande denna Enhet. En Man, ridderlig och hög, leder sin unga Qvinna, skön såsom jorden, den genom Solens kraft blommande. Tillsammans gå de, och knäfalla vid det heliga korsets fot; och en dufva flyger ned från spetsen, vigande de fromma. Så ligga de ständigt, men korset står. Så knäböjer den sjunde Graden vid den åttondes helgedom, och viges af den till evig renhet.

Nionde Graden.

Blicken öfver det hela, biläggandet af lefnadens motsattser, Gradernas sammanfallande till en mening, Förbundsslutet.

Genom elementernas sättning i en allmän jemnvigt får Väsendet stadig ställning *(Status)*; äfven kroppen och den yttre verksamheten* komma till helhetens frid, genom den plats, som i menniskouniversen anvisas dem. Svenskhetens period, såsom egentlig Stat (ifrån Gustaf Wasa till vår tid), tillhör denna Grads lif, och är dess enskilda historieläsning. Så skola *Förbundets medlemmar* hafva genomlefvat samma organiska utvecklingsgrader, som svenska Folket; och när, genom de förres utgående i samhället, de begge råkas, skola de befinna sig på samma punkt, vara ömsesidigt homogena; och således såsom de bästa vänner tillsammans gå gemensamma öden till mötes.

Derföre, om ock den i hela denna plan använda yttre architektoniken ramlar och förkastas, skall dock Manhemsförbundets idée hvila i sjelfva Svenskheten oförvansklig. Ty såsom Svensken är individualt det, som Svenskheten är universalt, så är Manhemsförbundets institution just den i Historien grundade förlikning emellan universalitet och individualitet i detta afseende (alltså det samband dem emellan), hvarigenom den sednare drages till den förra. Hvilket utgör all äkta Uppfostrans mening.

* Se Marc. X: 29, 30.

I denna Grad skall ynglingen lära att kasta en blick öfver det hela, som nu rör honom; en blick *framåt* öfver det lefnadssätt i den verkliga yttre verlden, han kommer att beträda, så väl för att utse ett värdigt mål derför, som för att finna sig i det lägre lifvets talrika strider, och en blick *tillbaka* öfver de genomgångna Graderna, för att inse deras enhet, Förbundets slutmening. Vi skola något betrakta meningen af de olika lefnadssätten i Staten.

Svenska folkets egentlighet är *Bonden*: han är fundamentet, marken. Väl har af Bonden, den ursprungliga odalgrunden, sedermera i Statsformerna fyra stånd uppkommit, hvaribland äfven ett särskildt kallas Bondeståndet; men i sjelfva verket (d. v. s. då formerna genomskådas till grunden) är allt i Sverige bondiskt, och i medelpunkten af folket står dess ideal, dess högste älskling och styresman, Konungen. *Konungen* (det ideala) och *Folket* d. v. s. bonden (det reala) äro, i grunden att tala, de två, som i landet endast finnas; och af deras förening uppstår här *Samhälls-Enheten*, Riket.

Då ynglingen träder upp i samhället, är derföre det förnämsta, han skall minnas, det, att han, i sjelfva grunden förstådt, är *svensk bonde;* och hell Riket, om han aldrig glömmer det! Men, efter detta allmänna, frågar han: hvilket *enskildt* lefnadssätt bör jag välja? Och att svaret derpå endast kan flyta ur naturen af hans egen individualitet (så att han ej flickar in sig på en plats, der han ej passar), det är väl allmänt erkändt.

Men efter Bonden utgör svenska Rikets sjelfva realitet, dess egentligaste verklighet, och det är högsta målet för allt realt, att tendera mot idealitet, så är det Bondens (den svenske medborgarens) allmänna mål, att idealiseras.* Alla yrken och förrättningar (litterära, militära, merkan-

* Att blott lefva som idealiserad Bonde vore då det allmännaste och högsta lefnadssättet. Detta ämne fordrade en egen utveckling; det skulle måhända visa oss några nya utsigter. Berättelsen om romerska Diktatorer och Konsuler, som från plogen gingo till de högsta förrättningar, och återvände dit igen, är ingen dikt. Det enfaldiga umgänget med naturen och skötandet af så enkla sysslor var det första lefnadssättet. Det bör då äfven en gång blifva det sista, det högsta. Men lifvets inre sanna bildning (idealiseringen) skall då förenas med denna reala enfald. Så måla oss filosofer och skalder den egentliga lyckan: och efter vi beundra dem i så mycket annat, böra vi ej tvifla på dem häruti. Och denna målning är äfven sann efter Statens theori; hvad vilja vi då mer?

tila, ekonomiska m. m.) äro intet annat än olika former och formklasser, hvari denna idealisering kan gå för sig; äro olika trädslag, uppvuxna på den allmänna marken. Ibland dem må ynglingen eftersträfva ett rum, som honom tillkommer; ej söka att *göra lycka*, i den meningen, att bara komma *upp i verlden*, fika efter de digraste platserna; utan i den meningen, ”att han må erhålla den med hans väsende förenliga platsen,” hvilket utgör den egentliga *lyckan* i samhället.

På samma sätt, som svenska Folket genom alla åldrarne af sin tillvarelse hittills hufvudsakligen idealiserat sig genom utbildandet af *de fyra Riksstånden*, så böra äfven dessa fyra statselementer hos Manhemsynglingen genom Förbundets alla Grader hafva blifvit upplifvade. Detta är den politiska vandringen genom Förbundet, hvilken äfven nu blifvit verkställd, ehuru jag i de föregående Graderna ej angifvit det, utan föredragit, att nu på engång i korthet framställa det, detta särskilda ämne. Förbundsidéen sönderfaller äfven i denna betraktelse i fyra perioder; men på ett annat sätt indelade, i afseende på yttre formen. Allmännast att tala, består Förbundet af *Grunden* (det individuala, det blott svenska, de fem första graderna), och *Fulländningen* (det universala, det christna, de fyra sista graderna). Tvenne af Riksstånden tillhöra det *enskilda* i Svenskheten, hvarföre de äfven uppspirade under dess hedendom: de äro det (enskildt) *bondiska* och det *adliga* ståndet. De tvenne andra uppkommo med Svenskhetens *universalisering* (christning): de blefvo det christligt *presterliga* och det *borgerliga* ståndet. Vi skola närmare betrakta hvardera af dem alla.

Då vi med användning af lärorna om det dubbla lifvet betrakta *Svenskheten*, finna vi, att ”dess lif i sitt individuum (dess hedendom)” måste bilda en *Enhet för sig*, fullständig och beståndande (alltså försedd med expansiv och attraktiv kraft),* likaväl som ”dess lif i universum (dess christendom).” I afseende på den första (den jordiska, enskilda)

* Hvarje Sphæra (hvarje Ting, som skall cohærera såsom Enhet för sig) måste lifvas af dessa begge krafter, för att vara till. Dem som äro obekanta med denna satts, och huruledes Gravitationen (Tyngden) synthetiserar de begge nämnda kraftriktningarne, då frågan är om en relativ Enhet, men sjelfva Identiteten, då det är fråga om den absoluta Enheten, hänvisa vi till de nyare lärorna.

Enheten, är det *närande ståndet* (Statsnutritionen) dess *expansiv*-kraft. Den kraft, som bringar fröet att bära frukt, är expansion. Detta är Bonden i ståndsbemärkelse;* det är Statsnaturens första steg till idealisering. Men det, som sammanhåller denna enhet (begränsar expansionen, så att den ej förflyr) är dess *attraktiv*-kraft, det *kämpande ståndet* (Statsförsvaret), den *adlige* mannen (ursprungligen: anföraren i krig och fred). Dessa begge måste vara de två första motsattser, vi se uppstå i svenska folket; och de visa sig äfven under hedendomen såsom *Odalman* och *Thignarman*. Detta sednare elementet undergick derefter många förändringar i beskaffenhet och namn, så att vi i allmänhet blott vilja kalla det: Adelsman. (Bilder: Odalmannen är den *svenska* till fruktbarhet odlade Mullen; Adelsmannen, är det *svenska* till försvar *förädlade jernet.)* Dessa begge den svenska Individualitetens elementer *(Närandet* och *Försvarandet)* gå (såsom Expansion och Attraktion) sinsemellan i motsatta riktningar, och hafva sin Synthesis uti sjelfva Fosterlandskänslan, dragningen till den *svenska jorden* (Tyngdkraften, "Gravitationen, uti hvilken Expansion och Attraktion sammangå till enhet"). Kasta vi våra blickar på Manhem, så se vi, att det *första* af dessa begge elementer har blifvit upplifvadt hos ynglingen genom *första* och *andra* Graderna. De äro *Odal*-graderna, Förbundsgrunden (förberedelsen), Mullen. I dessa grader utsås fröet till Statsväxten. Mullen har, såsom vi veta, ett underjordiskt (en Hödur-region), dit fröet först lägges, groende i mörker; och ett *öfverjordiskt* (en Baldur-region), der brodden först uppspirar i dager, inför solen. Dessa begge Grader äro de i Förbundet, der medlemmarne heta barn, och som således äro *barnagrader* (oskuldens första aning, och dit menniskan omsider skall återkomma, nämligen i högre mening, med försäkrad oskuld): de skola hos sina medlemmar upplifva det *bondiska* (Folkets barnstånd), det närmaste till modren, naturen: det är plantskolan för hela nationen, menniskans första stånd (oskuldens stånd), och det, hvartill hon omsider skall återkomma, nämligen i *högre* potens, såsom idealiserad bonde. Dessa tvenne Grader

* Det vill säga, ej i sin egentliga bemärkelse, såsom hela folket (se ofvanföre), utan såsom det enskildt Bondiska, i och för sig, i motsatts till de öfriga tre stånden.

hafva Madur till tecken (medlemmarne bära i den första ett *enkelt* och i den andra ett *dubbelt* Madur), sinnebilden af sjelfva det manliga *(Bonden* är just den svenske *Mannen)*. – Det *andra*, åter, af dessa begge elementer upplifvades hos ynglingen genom *tredje* och *fjerde* Graderna. De äro de *adliga* Graderna, den svenska Individualitetens *fägring* (3 Gr.) och *kamp* (4 Gr.). "Det sköna (i poesi, gestalten, vettiga seder m. m.) och det kraftfulla (i krig, i kort bestämdhet m. m.), karakterisera Adelsmannen." Fröet, som först grodde i mörkret (1 Gr.) och ändtligen uppspirade i dagen såsom brodd (2 Gr.), får nu fagra bladskott (3 Gr.) och en stark stjelk (4 Gr.).

I Statsväxten utgöra således Grodden och Brodden det *bondiska* (Roten, Näringen); Bladslöjan och Stjelken, åter, det *adliga* (Truncus, Försvaret). Tecknen i tredje och fjerde Graderna påminna ock ynglingen om det adliga.* Så är nu slutligen *femte* Graden (Fosterlandskänslan, Tyngden, dragande till mödernejorden) den förut såsom nödvändig anmärkta synthesen emellan de begge första riksstånden, den svenska Individualitetens elementer. När vi härifrån gå vidare och taga i betraktande de tidehvarf, då Svenskheten (christnades) universaliserades, finna vi *Prest-* och *Borgare*-stånden uppkomma. Svenskhetens lif i universum (dess Christendom) bildar, likasåväl som dess Individual-lif, en *enhet för sig*, hvilken då äfven måste ega sin expansiv- och sin attraktivkraft; men detta i *allmän*, hela menskligheten rörande (kosmopolitisk), mening, likasom den förut betraktade enheten egde sina begge elementar-krafter i *enskild*, blott den svenska menskligheten rörande (patridopolitisk), mening. Lefvandet i det Hela på gudomligt sätt (för att införlifva sig i allt Gudomligt) "är den *andeliga Kosmopolitismen*, Prestståndets sätt;" lefvandet i det hela på menskligt sätt (för att införlifva sig med allt menskligt) är den *verldsliga Kosmopolitismen*, Borgarståndets (Handelns och Slöjdernas) sätt. Presten, i äkta mening, skall resa genom alla ideal-lifvets (himmelens) trakter, för att samla skatter derur åt menniskorna; det är den andeliga kommunikationen; idéers utbyte från alla

* Äfvensom om, att detta adliga ännu blott är hedniskt (4 Gr.): icke ännu i christendomen har nått sin rätta chevalereska Fägring: bladslöjan och stjelken icke ännu hunnit till Blomma (Statsväxtens Romantik, – 5 Gr.).

håll, *Lärdomen*. Borgaren åter (uttänkt i konseqvens)* skall resa genom alla real-lifvets (jordens) trakter, och samla dess skatter; hvilket bildar den verldsliga kommunikationen, Varors förande öfver allt (commercium), realiers utbyte, Handeln. I den universala enheten (hvaruti Svenskheten i medeltiden ingick) är *Prestestånd*et sjelfva *Expansiv-kraften* (det gifver andlig *näring*, säger ordspråket), hvilken kraft här är den, som höjer menniskan till Gud, gifver religiös nutrition, helgar; detta är alltså det *heliga* Ståndet. *Borgarestånd*et är deremot här *Attraktiv-kraften*, hvilken fasthåller den (genom den nyssnämnde expansionen) till oändlighet förflyende menniskan, så att hon må ega bestånd. Borgareståndet är således egentligen det, som, under det menniskan idealt öfverlemnar sig till betraktelser öfver det eviga, gifver hennes varelse uppehälle *(försvarar* det prestliga hos menniskan från nöd). Vi finna *Handelsmannen*, såsom en nödvändig (nöd afhjelpande) motsatts, alltid i tidehvarfvet och i staten uppstå med detsamma som en läsande (mediterande) och lärande *klass*, en prestklass der träder fram. Allmänt att tala, är Verldshandeln menniskans attraktivitet, och Gudstjensten (religionslifvet) hennes Expansivitet i den ideala riktningen. Men såsom Svenskhetens individuala elementer (Bonden och Adelsmannen) genom christendomen ej förintades,** ”utan deri upptogos, så att de under Statslifvets senare åldrar följde med de nya begge christna elementerna;” så finna vi detta sålunda hafva gått för sig, att *Bondeståndet* (Statens individualitets-expansion, den reala näringsklassen, Åkerbruket) och *Prestståndet* (Statens universalitets-expansion, den ideala näringsklassen, Lärdomen) slöto sig till hvarandra å ena sidan; samt *Adelsståndet* (Statens individualitets-attraktion, den reala statsvarelsens försvar, Krigsväsendet) och *Borgarståndet* (Statens universalitets-attraktion, den ideala statsvarelsens försvar, Handeln) slöto sig till hvarandra

* Det vill säga: ej med inskränkt historiskt afseende på detta ståndsförsta uppkomst inom Borgar; hvaraf namnet.

** Lärorna om det dubbla lifvet visa, att ”lifvet i Individuum” alldeles icke är en absolut skild enhet från ”lifvet i Universum,” så att det sednare genom sitt inträde förstör det förra; utan det upptager detsamma i sig. Det hedniska Folket förstördes icke, utan christnades, säger Historien. Lagen upplossades icke genom Evangelium, utan fullkomnades, säger Skriften.

å den andra sidan, på ett sätt, som egentligen vid medeltidens slut är märkbart. Det var sålunda, som sjelfva möjligheten bereddes, att *alla fyra elementerna* en gång verkligen skulle kunna blifva Ett. Ty Bonde- och Adelsstånden voro, såsom vi sett, redan genom sin inre natur hvarandra tillhörige; likasom äfven Prest- och Borgarestånden. Sällade sig nu, genom en senare införlifning, det bondiska till det presterliga, och det adliga till det borgerliga, så måste denna sammansättning bilda en *förbindelse mellan alla fyra*, som skulle vara öfvergången till deras blifvande verkliga enhet. Och denna Förbindelse, som under Sturarnes tid började, kom i synnerhet till stånd under Gustaf Wasa, då Svenskheten sattes till egentlig Stat. Det var nu, som genom Protestantismen, å ena sidan, Presterskapet fälldes från sin katholska höjd och sammanknöts med Folket; samt, å andra sidan, Adeln, genom Christierns yxa kastad ifrån höjden af sina gamla anspråk, ingick förtrolighet med dem, hos hvilka makten nu alltmera steg, penningeegarne, Borgerskapets medlemmar. Ifrån denna tid blefvo riksdagarne (de fyra elementernas förbindelse) hela Svenskhetens bild i smått. Och så har det gått intill oss. Men ett *femte* slags menniskor hafva under de senare tiderna börjat uppstå i Staten, som ej i yttre formen tillhört sjelfva riksstånden, och derföre saknat representation. Märkvärdigt nog hafva dessa menniskor fått namn, helt allmänt, af *Ståndspersoner*, "liksom i sig inneslutande alla stånden." Sådan lär ock meningen en gång blifva. Ståndspersonen – tro vi – är "aningen om det allmännaste lefnadssättet i Staten, om alla fyra Riksståndens sammangång till verklig enhet, om den *idealiserade Bondlefnaden*, hvilken vi förut nämnt." Statsnaturens *första* grund (Bonden) måste, såsom vi anmärkt, vid statens högsta utveckling återkomma, återtaga sin vidsträckta mening, sin första plats, men i högre potens. Detta Statsrealismens slutsträfvande är dess idealisation. Ståndspersonen (hvilken benämning alldeles icke må förblandas med Embetsmannen)* bör betänka denna höga mening af sin tillvarelse i

* Det embetsmanliga, Riksstyrelsens Ramifikationer, tillhör ej alls sjelfva Statens Realism; utan är Statsidealismens (det kongligas) sträfvande till realitet, – är Konungens gång till Folket, likasom de fyra stånden utgöra Folkets gång till Konungen.

Staten, och rena sig från allt heterogent; ty detta synes oss i sanning vara begynnelsen af ett nytt Statsfenomen, och tiderna sjelfva skola väl närmare förklara hvad vi icke ännu se.

Men härifrån skola vi vända våra ögon till Manhemsförbundet, för att i dess högre Grader träffa spåren af Prest- och Borgarelifvets uppkommande hos ynglingen; samt tillika Bonde- och Adelselementets medföljande i det christnade tillståndet. Vi sågo förut, huru i de fem första Förbundsgraderna *Statsväxten* fick Rot (Bondestånd – 1, 2 Gr.) såväl som Stjelk och Blomblad (3, 4 Gr. – Adelsståndet). Det inre (universala) i denna växt är: Saftgångarne (Borgarståndet – 7 Gr.) och sjelfva Frukten (Prestståndet – 8 Gr.). Frukten (Växtens gudstjenst) faller, genom det nya frö den innebär, tillsammans i idéen med Roten (Växtens jordbruk), det först utsådda fröet; såsom Presten och Bonden sällat sig tillsammans i sjelfva Staten; och Bonden, som var Statens första, blir ock derigenom dess sista. Men Saftgångarne (Växtens kommunikationer och, för att så säga, Handel) genomtränga Bladen och Stjelken (dess yttre Försvar), ända tills den sistnämnde uppspirar i Blomma, i hvilken då de ädlaste saftgångar inträngа; på samma sätt som Borgareståndet och Adeln förenat sig, och den sistnämnde slutligen uppblommat i sin högsta christna Chevaleri-fägring. Sedan derföre Förbundets sjelfva omvändelsepunkt (6 Gr.) var genomgången, hvarigenom individual-lifvet i allmänhet upptogs till lif i universum (Svenskhetens hedendom christnades), så kommer den *sjunde* Graden, Förbundets romantiska tidehvarf, och dess *medeltid*. I Medeltiden se vi Borgareståndet uppkomma vid sidan af den christna Ridderligheten. I sådan bemärkelse fattad, är Förbundets sjunde grad *Borgarlifvets* uppträde. Medlemmarne heta här Guldhjertats riddare, och såsom *hjertat* är tecknet för det chevalereska i graden, så är, åter, *guldet* tecknet för det borgerliga; det är Handelns central-ljus. Den romantiska kärleken till Qvinnan, som är denna Grads egendom, ingår såsom ett hufvudmoment i Borgarlifvets utbildning. Historien visar det. Det är först genom Christendomens ande, som det äkta förhållandet mellan man och qvinna, den romantiska kärleken, det sanna och jemnlika utbytet af ömsesidiga förmögenheter dem emellan uppkom. Och det är först i och med christendomen,

som den egentliga Verldshandeln uppkom, samtidig i sin begynnelse med Romantiken. Ibland alla folk, hos hvilka Universalreligionen (Christendomen) icke herrskar, är förhållandet mellan man och qvinna ensidigt, ej en jemnvägande vexel-kärlek, utan på någondera sidan despotiskt: hos dem finnes icke heller en universal handelsande, utan blott en inskränkt. Allmänt att tala, se vi Monopolien gerna sluta sig till Polygamien; och tvärtom Polypolien uppblomstra hos de folk, der Monogamien herrskar. Öfverallt, der christendomen inträdt, har det fosterländska (folk-enskilda) blifvit nedsatt till *grundval* och *derofvanpå* kosmopolitiska begrepp uppbyggt sig. Visserligen vill den vandrande Riddaren* allra helst dö i sitt Fosterland, derom ingen fråga; likväl säger han till sin älskarinna: ”Har jag blott dig så skall hvarje fläck på jorden vara mig ett kärt hem; endast mitt stoft får hvila vid ditt, så skall det hvila roligt, om ock i Nigritiens öken.” Just dylikt är Handelsmannens språk, blott man förändrar ”Qvinnan” till ”Penningen”. Nog bor och begrafver han sig *helst* i sitt fädernesland, det förstås; dock äro rikedomarnes hem hans egentliga, hvarhelst de finnas. Denna Handelns ande, som är högst förderflig, när den gör rikedomarne till en hufvudsak, är deremot civilisationens mäktiga stöd, när den verkar enligt sin grundmening, som är, att gifva den af inre betraktelser öfver det Hela upptagna menniskan en från behof fredad omgifvelse, äfvensom att från alla orter tillföra henne realier (till allmän kännedom af jorden), som kunna utgöra fot för hennes på universum gående idéer. Sålunda hafva vi sett sjunde Graden, hvilken förut endast blifvit anmärkt att vara Qvinnans och Romantikens, nu äfven utgöra det deri uppgående Borgarelifvets och Handelns.** Men den *åttonde*, Uranismens, är det Presterliga hos menniskan, uppträdande till sin spets. Till sin spets – ty det må vi besinna, att både det Borgerliga och Presterliga *började* i

* La Chevalerie errante var en äkta christelig institution, och kosmopolitisk af sann natur, emedan den bildades på och med bibehållande af den subjektiva grunden af ett Fosterland.

** För ro skull må nämnas, att vid början af den period i Svenska Historien, som svarar mot sjunde Graden – Folkungatiden – anlades Stockholm, det svenska Borgar- (Civil-, Samhälls- och Handels-) lifvets medelpunkt.

sjette Graden, Svenskhetens omvändelse ifrån enskild riktning till allmän. *Korsets* lif, det heliga i menniskan, är det presterligas ideal, och åttonde Graden alltså Presttillståndets uppgång till sin höjd;* hvarmed det christnade Bondeståndets förbundits. Men derefter kommer den *nionde*, jemnvigten emellan alla Stånden (för att så säga, Riksdags-enhets-graden); i hvilken man följaktligen är äkta medlem i *allmännaste mening*, om man är (rent af idealiserad bonde) *Ståndsperson*, så fattadt, som ofvanföre är angifvet. Så blifver Vandringen genom Förbundet i detta afseende fulländad, och ynglingen går ut i det verkliga samhället.

Efter denna särskilda betraktelse återvända vi nu till det, som i början af denna Grad sades, att nemligen lefnadens motsattser här funne sin förlikning.

Hvilken förrättning, som helst i samhället väntar en Manhemsyngling, vore det ock den lägsta, skall han kunna med lust sköta den. Ty med tron på Guds försyn (8 Gr.) följer den hoppfulla öfvertygelsen, att hvarje tjenst, gjord i godt ändamål, ej skall sakna en god frukt, och vore den än aldrig så liten, är den dock ett steg framåt i det ädla, och gagnande för andra, om ej alltid för en sjelf.

Detta är grunden för förlikningen emellan hans inre lifs *poesi* och *prosan* i det allmänna, yttre affärslifvet. Om denna vigtiga förlikning skall Grad-receptionen genast gifva den inkommande aning; den bör genom tydliga tecken tillkännagifva, ”att, om dessa båda åtskiljas i begreppet, leder den förra till galenskap,** och den senare blir gement

* Under den period i svenska historien, som svarar emot Förbundets åttonde grad – Calmare unions-tiden – kom Upsala Domkyrka till slutlig fulländning och invigning; och Upsala akademi anlades. De äro tillsammans den svenska presterlighetens centrum. På det sätt, som det presterliga öfverallt här är förstådt, är det detsamma som Stats-lärdomen. Dermed förstås hvarken det ensidigt ekklesiastiska, eller det ensidigt filosofiska (Stats-lärdomens begge poler), utan enheten af begge, hvilken utgör det heliga hos menniskan, alltså i Staten det heliga Ståndet.

** Må ingen af bröderna så missförstå mig, som om jag menade, att en Poet, som alldeles skiljt sig ifrån affärslifvet, för att så mycket driftigare arbeta i sin fantasiverld, derföre vore galen. Om han blott medgifver, att också affärslifvet har sin plats i det hela, så är det i hans tänkesätt, i hans erkända system för tillvarelsen,

trädsnitt; men om de *förenas*, utgöra de tillsammans det herrligaste på jorden: fulländad mensklighet." Denna förlikning tyder dessutom på en annan af högre slag. Ty såsom den yttre verksamheten och affärslifvet egentligen är en följd af det individuala hos menniskan; den inre fantasien, deremot, utgör hennes öfvergång till det oändliga: så är förlikningen dem emellan ej annat, än en yttre bild af den i hennes innersta väsende uppkomna föreningen emellan Universalitet och Individualitet; med ett ord, af hennes tillvaro i det dubbla lifvet.

Denna tvåfaldighet bör genom alla bruk i Graden antydas. Medlemmarne aflägga nu alla Riddare-namn och Vapenrustningar; men deras namn och tecken här skola vara *tväggehanda*. I det *ena* fallet visa sig medlemmarne dekorerade. De bära då åttonde Gradens tecken, Korset i purpurbandet, af den orsaken, att den åttonde Gradens lif är det *högsta*, det, hvaruti de oupphörligt skola qvarblifva. Men såsom nionde Graden utgör Fullbordans, så skall till tecken häraf "en i en cirkel inskrifven triangel (Trias in Monade), fästad vid spetsen af en spira, bäras i handen." På hufvudet en eklöfskrans: vid stora högtidligheter nyttjas mantel: och medlemmarne sjelfva heta *Ädlingar i Manhemsförbundet*. I det *andra* fallet, åter, skola de icke vara dekorerade, utan blott för likhetens skull svartklädda, och kallas *Friborne Svenske Män*. Den förra af dessa former nyttjas i sällskap med andra grader; ty då äro medlemmarne uti *Förbundet*, i det inre, i fantasilifvet. Men då Graden är ensam nyttjas den andra formen. Ty såsom de i denna Grad äro till, så äro de i hela Sverige. Detta utgör medborgarelifvet, det yttre, hvilket sammanfaller med Manhems nionde Grad.

Finna bröderna för godt, att nyttja någon lösen, så bör äfven den vara dubbel här: *Himmelen* och *Sverige*. Detta antyder hela Förbundets slutmening. *Förbundets slutmening* vill säga: "den, genom alla Gradernas sammanfattning till enhet, på en gång för ynglingen framställda Uppgiften, huru han hufvudsakligen skall rikta sitt väsende, för att vara äkta Svensk." Densamma bör ungefär affattas i följande ord: "Menni-

icke isoleradt ifrån fantasien, ehuru han, för sin person, kan hafva skiljt sig ifrån det, emedan icke hvar och en gör allt, ehuru han erkänner alltings rättmätighet att vara.

skan, tänd till ädel håg (1 Gr.), skall uppbruka all sin yttre fysiska kraft (2, 3, 4, 5 Gr.) och den inre christna anden (6, 7, 8, 9 Gr.) för att – i anseende till *sig sjelf* – lefva i ren vandel på jorden (Sverige), och sålunda uppfostras, att efter jorden (i Himmelen) börja sitt oändliga lif; samt – i anseende till *andra* – med största medborgerliga verksamhet bidraga till samhällsordningens förkofran och fäderneslandets välgång, så att derigenom statens högsta mål (alla medborgarnes uppfostran för det Eviga) befrämjas, och det reala fosterlandet på jorden sålunda blir en herrlig afspegling af det ideala fosterlandet i himmelen."

Säker kännedom af svenska rikets Grundlagar, läsning af svenska Historiens sista period ifrån Gustaf I till oss, samt en statistisk, geognostisk och topografisk blick på Sverige, sådant det nu är, utgöra egentligen ämnena för undervisningen i denna Grad. Men sysselsättningarne kunna för öfrigt vara många. Ty, i allmän bemärkelse, *bortgå* medlemmarne ur denna Grad *aldrig*. Att lefva i Sverige eller i denna Grad är ett och detsamma. Om denna institution, i stället för att nu vara blott ett utkast, vore en offentlig inrättning, och vi försätta oss fram i en tid, då den egde stor omfattning och det nu uppväxande slägtet hade genomgått den i helhet, så skulle denna nionde Grad komma att utgöra samlingen af vårt fosterlands ädlaste män: den blefve såsom Sveriges hjerta: den samling af medborgare, nämligen, från hvilken kärleken till Gud, konung och fosterland – således sjelfva folkets lifskraft – utginge, cirkulerade bland alla, och återvände i beständigt alltmer upplifvande pulsslag. I anledning af ett så fromt hopp bör äfven denna Grad heta Hjertat.

Huru fröjdefullt är ej detta hopp? Äfven med så ringa utsigter, som våra, låtom oss likväl glädjas vid blicken på det herrliga! Den kalle må visst le: dock finnas äfven andra omdömen, än köldens.

Vid återblicken på de tre sista Graderna finna vi, att den sjunde och åttonde förhålla sig till hvarandra, som poler, och att den nionde är deras eqvator. Vi hafva förut anmärkt detsamma om den tredje, fjerde och femte. Men, såsom dessa tre tillsammans utgjorde den enheten, som var Förbundets (Fysis) *reala* sida; så bilda, åter, de förstnämnde tre en enhet, som utgör dess *ideala* sida; för att så säga Förbundets själ. Också är det den skillnaden mellan dessa polförhållanden, "att i de

fysiska Gradernas enhet visade sig *A–pol* (Asalifvet, det himmelska der, 3 Gr.) först, och derefter syntes *B–pol* (Götiska kämpelifvet, det jordiska der, 4 Gr.); i de själiska Graderna, deremot, visade sig *B–pol* (Romantiken, det jordiska här, 7 Gr.) först, och *A–pol* (Uranismen, det himmelska här, 8 Gr.) kom derefter." Sådan är ordningen. Derigenom kunna Förbundets realitet och idealitet evigt tendera mot hvarandra, och sammanfalla till Ett i Förbundets högsta mening.

Betrakta vi den sattsen, att den nionde Graden innefattar de tvenne föregåendes eqvator, så följer deraf äfven, att den statiska enheten (9 Gr.), eller *samhället*, är jemnvigten, är öfvergången emellan den *romantiska* (7 Gr.) och *uraniska* (8 Gr.). Så är det. Den romantiska enheten, och i allmänhet förhållandet mellan man och qvinna, är *Familj-lifvets* grund. Den uraniska enheten, åter, och allt förhållande emellan Gud och menniskan, bildar den sednares oändlighet, är det *eviga lifvets* grund, Kyrkans idée. Nu är *Staten* (Samhällets idé) den emellan de förra begge (Familjelifvet och Kyrkan) varande förlikningen. Staten är en resning ofvanpå familjeförhållandet, i mening, att sätta den enskilda menniskan (familjens punkt) i orubbadt tillstånd, för att kunna uppfostras för det eviga. Utan staten kunde det oändliga i Uranismen icke öfvergå till menniskornas individualitet och famna den uti sig (försaliga de enskilda); och utan staten kunde ej heller det punktartade (det omskrifna, den enskilda personen) i familjlifvet upplossas och menniskan föras till den riktning af expansion, som är hennes mening.

---

b)
Yttre.

Förbundsidéens *inre verkställande* är genomvandradt, det yttre kommer. Redan i inledningen sågo vi hvad härmed förstås. Det skulle nämligen innefatta de ekonomiska *Stadgarne* (beroende af tid och lokal), genom hvilka hvarje person (och isynnerhet Förbundsutförarne) finge sig anvisadt sättet för sin verksamhet, *så*, att allt hvad till Förbundets grundtanke hörde blefve verkställdt i sjelfva den yttre verlden.

Dessa Stadgar ämnar jag här icke föreslå. Ty – straxt i början nämnde jag det – jag vill här blott hafva talat allmänt, utan afseende på de tillgångar bröderna nu kunna ega. Sådana Stadgar, deremot, som *nu* böra författas, måste inrättas efter dessa nuvarande tillgångar, och blifva ett enskildt arbete för denna tid. Utan att, derföre, våga något försök till dessas utförande, önskar jag allenast göra några allmänna anmärkningar öfver ämnet.

1. Då hvarje Grad har sin egen karakter, som ynglingen bör uppfatta, för att vid Förbundsslutet vara gripen af totalintrycket; så inskänker sig svårigheten af sakens utförande hufvudsakligen till det, "att i hvarje Grad gifva medlemmarne den dithörande stämningen." Och detta vinnes genom Gradens *ceremonier* å ena sidan, och *Läsning* å den andra. Att riktigt ordna och föreskrifva dessa bör vara den yttre Organismens (Stadgarnes) hufvudomsorg.

2. Då för dessa ändamål *Ledare* och *Undervisare* erfordras, och ännu ingen nionde Grad finnes, hvarur, såsom det fulländade, sådane kunna tagas; så böra de *äldre bröderna*, som, för att uträtta godt, förenat sig till sjelfva detta sällskap, genast åtaga sig en sådan befattning. Lämpligt är väl icke, att de kalla sig den nionde Graden, då inga lägre ännu finnas. Men till skillnad från sjelfva de unga, som bildas, kunna de heta: *de äldres Förbund*, då de, som genomgå sjelfva bildningen, kallas *de yngres*. De yngres nionde Grad blir då engång detsamma, som de nuvarande äldres Förbund. Och, när ynglingen uppnått en lämplig ålder i högsta Graden, bör han intagas bland dem, som nu kallas: *de äldre*.

3. Till bevakandet af noggran ordning, Föreskrifternas efterlefnad och hela Förbundsekonomiens vidmakthållande, böra några utses till *Styrelse*. Förbundsstyrelsens Embetsmän, höjda öfver all ledare- och lärarebefattning, hafva deremot ansvaret, att allt tillgår lagligt och godt. De böra väljas och ombytas vid vissa tider.

4. Stadgarne måste skiljas i *oföränderliga*, innefattande det allmännas (Grundidéens) uttryck, och *ombytliga*, sådana, som i afseende på enskilda omständigheter, efter tillgångarnes beskaffenhet, vidga eller inskränka verksamheten.

5. Stadgarne böra vara så korta och lakoniskt bestämda i *hvarje* fall,

som möjligt. Deremot böra de omfatta *alla* fall, om möjligt. Ingen omskrifning eller vilkorlighet i sjelfva uttrycken. Lagens ord äro en Diktators; faderligt och mildt, men oemotsägligt.

6. Manhemsförbundet skall stå i öppet och förtroligt förhållande till sjelfva det yttre Samhället. Sanktion på Förbundets tillvarelse och beskaffenhet skall derföre sökas hos den vederbörande Stats-Autoritet, som svenska lagarne i sådant afseende utsätta.

7. Några ceremonier böra finnas af allmän beskaffenhet, det vill säga: sådana, att alla, utan afseende på Grad, deri deltaga. Dessa bilda *Förbundsfester*. De tillkomma oss såsom Svenskar och böra fästa sig vid svenska Folkets förnämsta historiska tilldragelser.

Manhemsförbundets organism skrefs år 1816.

Utförligare framställning om föreslagna förbättringar vid svenska undervisningsverken och akademierna, såväl som om Nya Elementarskolans system, finnes i den år 1840 tryckta och utgifna boken: Om Svenska Uppfostringsväsendet af C. J. L. Almqvist.

II.
Fem Bref
öfver dessa dagars ämnen.

Första Brefvet.

Om Statsreligion.

Jag skall, likasom du, börja med frågan om *nödvändigheten af Statsreligion.* Den har blifvit föranledd genom domkapitlets första fråga (ibland de III), och svaret derpå. Domkapitlet hade önskat sig ett kategoriskt och ovilkorligt erkännande af den Evangeliskt-lutherska församlingens Symboliska böckers och öfriga Bekännelseskrifters *verkliga öfverensstämmelse* med den Heliga Skrift. Men deruppå genmäldes, att det för hvilken menniska som helst vore en ren ogörlighet att säga något afgörande härom, innan det förut vore bestämdt, hvad som verkligen borde menas med öfverensstämmelse. Konsistorium fick sig sjelf till besvarande förelagd den frågan, om *för en bekännelses verkliga öfverensstämmelse* erfordrades *absolut och total kongruens* med Bibeln, så att ingen enda af Lärosystemets alla theser på minsta sätt finge afvika ifrån den Heliga Skrifts utsago; eller om en *partiell likenlighet* gjorde nog härför.

Hvad Konsistorium tänker svara härpå, utgör väl ännu en hemlig-

het. Likväl kunna vi, utanföre kapitlet, inse, att i sjelfva verket icke mera än ett svar *kan gifvas*, eller af hvarje religiös, samvetsgran och tänkande Lutheran *skall gifvas*, Konsistorium sjelf må komma att yttra sig huru det behagar. Detta svar blir, att *en absolut och total likenlighet icke är möjlig att fordra;* emedan, – såsom redan blifvit visadt om Döpelsen (och mycket annat kan när som helst framdragas i ljuset) – derest en så fullkomlig likenlighet tarfvades, den Evangeliskt-Lutherska församlingen sjelf i sina egna bekännelse-skrifter icke skulle vara *renlärig*. Det är följaktligen alldeles gifvet, att vi lutheraner (likasom bekännare af alla andra sekter) måste för *bekännelsens verkliga öfverensstämmelse* hafva nog af en *partiell kongruens*.

Men just härigenom är det, som vi komma till följande, för sina resultater så oberäkneligt vigtiga punkt. Ett theologiskt lärosystem står framför oss, som icke *i allt* öfverensstämmer eller kan bevisa sig öfverensstämma med den Heliga Skrift; dess likenlighet dermed eger nämligen blott rum *delvis;* den består i åtskilliga sattsers likhet med Bibelns, men i andras ickelikhet. Detta lärosystem nu, hvilket *följaktligen* till någon viss grad (större eller mindre: och kanske till sluts icke så litet) befinner sig *utanföre* Bibeln (detta ”utanföre” vare sig antingen sådant, att det ”är i strid” med Bibeln, eller endast sådant, att det ”saknar stöd” af Bibeln, såsom statuerande, till exempel, hvad Bibeln aldrig vidrört). Detta lärosystem, ännu en gång sagdt, *skola vi vara förpligtade att tro* på *det*, såsom på den Heliga Skrift sjelf, oaktadt det står med ena foten utom den Heliga Skrift?

Detta är detsamma, som frågan om nödvändigheten af Statsreligion, betraktadt från religiös ståndpunkt. Man kan också se densamma ur ståndpunkten af *civil, yttre* nytta eller skada. Men till en början – ifrån religionens sida betraktadt – måste vi komma till den slutsattsen, att påståendet om *nödvändigheten* af *Statsreligion* är till sin grund katholskt, men omöjligen står tillsammans med Evangeliskt-Lutherska principer.

Orsaken ligger klar i dagen. Enligt *katholska kyrkans* grundsatts om *Traditionens helighet* vid sidan af Bibeln sjelf och *Conciliernas ofelbarhet*, i likhet med den Hel. Skrifts egen, är det rätt att yrka, det mennis-

kan måste underkasta sig kyrkans theologiska Lärosystem, med förpligtelse, att tro på det såsom på Bibeln, *oaktadt* detta system blott kan framvisa en partiell kongruens dermed, och hela dess ena fot står der utanför. Ty detta Lärosystem, der det saknar stöd af Bibeln, grundar sig likväl på Kyrkotraditionen och Mötenas beslut, öfver hvilka (enligt Katholicismens dogm) den Helige Ande hvilat lika väl som öfver den Heliga Skrift. Enligt den *Evangeliskt-lutherska* kyrkans grundsatts deremot, hvilken nekar de ekklesiastiska Traditionernas jemnlikhet med Skriften och bestrider Conciliernas ofelbarhet, är menniskan till sitt samvete en gång för alla ställd på den Heliga Skrift, såsom den i religionsmål *ensamt afgörande Auktoriteten i högsta rummet.* Enligt *denna* kyrkas princip förblifver det således rent omöjligt, att yrka, det menniskan skall underkasta sig kyrkans theologiska Lärosystem, med förpligtelse att tro på det som på Bibeln sjelf, *i alla stycken* der systemet saknar stöd af den Heliga Skrift, står utanför densamma och blott kan uppvisa en partiell kongruens dermed.

Hvad förstår man nu med *Statsreligion?* Hvilket begrepp fäster man vid detta ord? Menar man dermed alldeles ingenting annat än Bibeln sjelf? menar man en lärobok, som utgör en ren *afskrift* af Bibeln?

Visserligen icke. Sådant har ingen ännu förstått med ordet Statsreligion. Man menar härmed otvifvelaktigt ett Lärosystem, hvilket står i *likenlighet* med den Heliga Skrift, *så vidt* dess författare kunnat få det dertill eller behagat göra det så; men som för öfrigt befinner sig *derutanför.* Med andra ord, man menar härmed någon *theologisk Lärobyggnad,* hvilken blott kan uppvisa någon likhet här och der med den Heliga Skrift. Statsreligionerna befinna sig sins emellan ganska olika, såsom vi veta; men deruti öfverensstämma alla, att icke öfverensstämma med den Heliga Skrift, annars än delvis (hafva en partiell kongruens dermed).

En dylik lärobyggnad kan, sådant oaktadt, likväl vara i hög grad vördnadsvärd. Den kan utgöra resultatet af det största och bästa sträfvande, hvartill de samvetsgrannaste och kunnigaste män på sin tid i religiös väg hunnit. Men rentaf omöjligt är det, att – utan frångående af den Evangeliskt-lutherska principen om den Heliga Skrifts *uteslutande*

*och ensamt afgörande myndighet i högsta rummet** – yrka pligten för någon menniska, att vid ett dylikt, om ock aldrig så vördnadsbjudande, dock alltid blott menskligt Lärosystem fästa sig med en sådan *tro*, att man afsäger sig *rättigheten* till egen forskning derutöfver och afvikelse derifrån, så fort man finner felsteg i samma lärobyggnad begångna eller missförstånd om den Heliga Skrift. *Man kan följaktligen såsom Evangeliskt-luthersk christen och på grund af våra Symboliska böcker icke hafva Statsreligion;* såvida härmed menas, det styrelsen i ett land icke nöjer sig med, att dess underlydande inhemta och betrakta landets Statsreligions lärobyggnad såsom någonting vackert och godt, mer eller mindre, att efter egna samveten och efter jemnförelse med Bibeln fästa sig vid, eller icke fästa sig vid; utan yrkar trons lydnad derunder och menniskornas *frånsägande af egen rättighet till forskning deröfver, jemte afvikelse derifrån*, när så nödigt pröfvas af samvetet. Nu är det just ett sådant *Trons bindande* under ett eller annat menskligt system, som styrelserna alltid förstått med sina Statsreligioner. Alltså kan ingen Evangeliskt-luthersk christen hafva Statsreligion, om han 1:mo klart vet hvad *Evangeliskt-luthersk christendom* innefattar; och 2:do tydligt inser hvad *Statsreligion* vill säga.

Yrkandet om Statsreligion kan också i sjelfva verket icke hafva någon annan rot än *otro:* ett förnekande af Guds verkliga tillvaro.

Vi behöfva blott påminna oss hvad påfven Leo X engång sade åt sina förtrognaste: ”hvar och en af oss vet,” anmärkte han, ”huru mycket fabeln om Christus gagnat oss.” På Katholicismens eller den Prelatensiska horisonten är läran om Gud och Christus ingenting annat än en fabel. Men om hvad, som är fabel, hyser man ganska naturligt den öfvertygelsen, att menniskorna icke skulle med sin ande omfatta det, derest de icke hölles dertill genom påbud, befallningar och ett reglemente, som utstakade hvad man – vid vite – hade att tro och tänka, såväl om fabeln i det hela, som om hvarje dess del. Och ett sådant *Reglemente* är *Statsreligionen.*

Vore man fullt öfvertygad om, att Gud är en sanning och Christus

* Se ställena, hvarest vår Formula Concordiæ yrkar en sådan, i svaret på VII:de frågan.

icke en fabel, så skulle man aldrig kunna förfalla till något sådant, som yrkandet af dylika reglementens nödvändighet. Ty man skulle då begripa, att det Sanna om Gud och Christus måste låta sig finna af den åt sanningens sökande hängifne anden, visserligen ej utan arbete, men dock *lika så väl*, som all annan sanning skänker sig åt den trofaste tillbedjaren, och nedsänker sig i den redligt begärandes sinne. Men lika så visst som denna andens frihet, endast ledd af Guds eget ord, förer rakaste vägen till Gud, dess hem; lika så ovisst är det, huru mycket uti "Reglementena" blefve af anden bifallet som sanning, derest forskningen finge gå den vägen. Men nu är det just sina Reglementen man är rädd om; det är åt *dem* man vill hafva bifall af menniskorna. Det är *derföre* man är så mån om sin *Statsreligion*. Dess nytta och afsigt består uti, att tvinga andarne efter de uppgjorda föreskrifterna.

Månne väl läran om någonting annat förfaller, försämrar sig, försummas eller går om intet, derföre, att den öfverlåtes åt menniskoanden att bedrifvas med forskningens fulla frihet och den dermed alltid följande sinnets lefvande kärlek för saken sjelf? Visserligen icke. Det gifves ingen Stats-kemi, ingen Stats-botanik, ingen Stats-astronomi, ingen Stats.... (insätt hvad disciplin du behagar). Staten är blott angelägen om, att lärare finnas, som meddela undervisning i alla dessa ämnen; men reglementerar icke *hvilket* kemiskt, botaniskt, mathematiskt, historiskt, astronomiskt o. s. v. *system*, vid vite, skall föredragas under utlärandet. I Galileis och Torricellis tid fans verkligen något ditåt: prelaterna ville icke då tillåta oss omfatta den tanken till astronomiens förbättring, att solen stode och jorden ginge. Sedermera hafva likväl vetenskaperna i alla grenar (utom den theologiska) gifvits lösa. Och det kan alltid frågas: har någon enda glömts eller försämrats härigenom? eller hafva menniskorna lidit derpå? Utan tvifvel icke. Och hvarföre icke? Jo, helt enkelt derföre, som jag tror, att menniskosjälen alltid öfverlemnar sig åt verklighet och sanning, så fort hon allenast får. Och hvarföre gör hon det? Huru kan hon hafva detta ädla, djupa, himmelska begär, *hon*, som är *fallen?* Orsaken är tydlig och nära; själen gör det icke af sig sjelf, men *Gud* står oaflåtligt och klappar på den fallnas dörr. Han älskar den fallna.

Då nu alla tiders ojäfvade vittnesbörd bevisa, hvilken hög förkofran vetenskaperna om allting i verlden vunnit genom att öfverlemnas åt forskningens *fulla frihet* (hvilket är detsamma, som att öfverlemnas åt *Guds ohämmade inverkan på själen);* huru kan man då föreställa sig, att vetenskapen om det allrahögsta, det allraangelägnaste, det för oss alla vigtigaste, käraste, bästa – om Gud – om vårt eget *Lif* och vår *Saligh*et – skulle försummas, falla eller gå vilse genom en dylik frihet? Jag säger min tanke rent ut: det är, för att man icke trott på Christendomens sanning i bottnen, som man hållit angeläget, att icke lemna anden fri åt detta håll; utan ansett sig böra införa Religions-reglementen. Man är öfvertygad om, att i *Kemien* ligger någonting visst och verkligt: derföre har man ej haft betänkande vid, att låta menniskorna tänka deröfver och försöka sig derpå, bäst de gittade och förstode. Man tror på *Historien*, och hyser ingen bäfvan för att låta kritiken svänga sin fackla öfver alla århundraden. Man tror på *Fysik* och *Astronomi*, och låter Newton upptäcka lagen för verldskropparnes rörelse, hvilket han måhända aldrig gjort, om han sett sig bunden af någon förut uppgjord och vid vite af t. ex. landsförvisning påbuden Statsfysik. Man tror på *Geografien* och låter Ritter skrifva de mest omhvälfvande theorier för die Erdkunde. Man tror på allt – blott icke på Gud och Christendom. *De äro icke*, menas det: *derföre* måste här reglementeras, på det att dock någon religion måste vara till. Leo X:s "fabula de Christo" står som ett spöke framför så många prelaters och kyrkostyresmäns sinne. Med Leo anse de, att tron faller i och med själens fria flygt till Gud. Det vissa är, att icke tron, den heliga och sanna, faller; men Trosreglementena kunna falla i mycket. Må ordet engång uttalas: *Statsreligion och Prelatur äro till för hvarandras skull:* de stå begge och falla begge med hvarann.

Luther trodde på Gud och Christendom. Derföre var han just den som störtade Katholicismens grundsatts om Statsreligions-idéens nödvändighet. Han ville, att menniskorna skulle *undervisas*, men ingen mensklig satts ega *annan* myndighet, än *den*, som kunde deråt förvärfvas genom öfvertygelsens makt på själen. Må man läsa Luthers lilla kärnfulla skrift om verldslig och andlig öfverhet, så får man se den mannens tankar så uttalade i denna väg, att allt bibehållande om före-

ställningen, det Statsreligionens idée skulle ega rot innerst i Lutherdomen, försvinner som en tom dröm. Må man också höra hvad sjelfva den renläriga kyrkans nu lefvande kanske lärdaste och frommaste Theolog, *Neander*, säger om Symboliska skrifter, betraktade såsom trosreglementen. Han kallar dem Gräuel.

Huru kommer det till, att i hela den Christna historien står för betraktarens sinne intet skönare, än de första seklerna, Christendomens barndom? Huru länge varade denna ljusa, himmelska dager? Till uppkommandet af en Stats-Christendom inom romerska riket, en Riks-religion, som fick makt att säga: *de öfriga lärorna äro kätterier!*

I och med sättandet af Statsreligion är Kätteriet infördt i verlden. Der den förra gifves, finnes det sednare.

I och med Statsreligion, eller införande af Trosreglementen, är trons egen lefvande kraft i själarne försvagad, och läran öfvergår snart till apathi, indifferentism och nihilism. Orsaken måste vara, att då religionen icke får fattas med andens fria forskning, kan tron derpå icke blifva en sak för *öfvertygelsen*. Den blir blott till för minnet och utanläsningen. Trosreglementets paragrafer äro af prelaturen, som utgifvit dem, alldeles icke meddelade för att begripas – så hör man på flera ställen tydligt – men de skola läsas utantill, för att med munnen utsägas vid de högtidliga tillfällen, då denna slags rhetoriska dekoration anlitas. Det är också härigenom det högst bedröfliga inträffat, hvilket bevisat sig vara en ofta upprepad händelse, att *Orthodoxi* kommit derhän, att i verkligheten betyda ungefär detsamma som *Död bokstaf*, och vara synonymt med det *liknöjda lugnet* i församlingen; hvaremot lifaktighet, öfvertygelse och kraft ingenstädes befunnit sig annars än i de s. k. kättarnes leder (och *så länge* de varit hållna för kättare).

Hvad som i religionsväg utmärker de hedniska folken, är just, att de hvar för sig alltid varit omgärdade med Statsreligioner. Till följe häraf skulle man i det ena landet rådbråkas, ifall man till exempel icke ansåg en fisk för det högsta väsendet (eller åtminstone för Symbolen deraf); men i något annat rike skulle man lefvande brännas, derest man visade samma fisk den ringaste dyrkan eller aktning. Statsreligion är till sin grund identisk med Hedendom, varierande med olika phaser, hvarje för

sin tid och sitt folk. Den har alltigenom, och under hvad olika former den visat sig, utgjort menniskoslägtets djupaste och värsta sjukdom. Den har framför allt annat uppväckt det oerhörda raseri, det universala vanvett, som, ledt och underhållet af folkens andlige och verldslige förare, drifvit dem, att likt galningar förderfva, mörda, härja, utrota hvarandra för sattser, som de ömsesidiga parterna på ingendera sidan begripit eller ens gjort sig reda för hvad de ville med. Man kan i Historien spåra denna ohyggliga sjukdoms skiftande fenomener, så långt tillbaka, som ända upp i den äldsta urtid, dit häfderna förlägga mythen om syndafallet, hvars hela ena moment och följd den icke otydligt förklaras vara. Slutligen kom Christendomen. *Trons frihet* utgjorde Christendomens stora predikan. *Rättfärdiggörelsen genom Kärleken och Tron allena*, såsom motsatts emot *den* rättfärdiggörelse, hvilken förut ansågs kunna och böra vinnas genom uppfyllande af *Lagens gerningar* (d. v. s. af någon resp. Statsreligions reglementariska föreskrifter), innefattar den verldshistoriska brytning, som är en af Christendomens grundkarakterer.

Trons frihet är själens rätt, att gå till Gud, ohämmad af hvarje yttre hinder. I en statsreligion kan visst också finnas mycket godt och förträffligt. Hvarför icke? Händelsen kan så foga. Men det goda står der icke *till följe af* egenskapen att vara en statsreligion, utan *oaktadt* den så är. Omständigheten, att vara en Stats-föreskrift, skadar det goda, den har att säga, så mycket som möjligt; ty den rubbar, så vidt görligt är, trons sjelfständiga, odelade verkan på själen: den kyler, i hvad den kan, kärlekens rena håg att söka Gud med andens brinnande öfvertygelse. Lifvet förvandlas till läxa; och *så* är det icke mera lif. Genom Statsreligion är Gud ett slags *Dikt*, som man på befallning och med våld skall intruga på själen; tag bort Statsreligion, men låt undervisningen i religionsämnen flyta rikt och fritt efter hvarje lärares eget bästa förstånd om Skriften, så skall Gud i ett trollslag framstå såsom *verklighet* för oss. Han skall i ögonblicket blifva det intressantaste af alla våra ämnen. Månne Han så är och varit under Statsreligionernas spira?

Andra Brefvet.

Hvartill gagna eller skada partier?

Ingenting verkar i sina följder mera till upplösning, tvedrägt och omsider slut på en sak, än dessa sammansättningar, gjorda i mening att genom yttre makt – en annan än insigtens och den deraf flytande öfvertygelsens – förena, sammanknyta och upprätthålla. Detta yttre, i sig sjelf råa och materialistiska band verkar visserligen till en skenbar styrka, isynnerhet i början; men all den myckna likstämmigheten, hvaråt man fägnar sig, blir mer och mer endast en Munbekännelse utan inre, sann likhet i anden. Historien gifver derföre oupphörliga intyg om, att lika visst som menniskorna bildat sig till partier i Theologi, Filosofi, och äfven i skön Konst; lika visst har *uppkomsten af partier i en sak alltid bebådat sakens undergång.*

Man skulle förmoda, att denna tankeledning förer oss till den slutföljd, att all union, all verklig *förening*, menniskor emellan, vore omöjlig. Men det är alldeles icke så. Min betraktelse leder blott till insigten om att all annan slags theologisk, filosofisk eller artistisk öfverensstämmelse uti systemer är omöjlig, än den allenast, som *gör sig sjelf.* Den gör sig sjelf, påstår jag, oupphörligen och ytterst verksamt, så fort den ena menniskoanden, till följe af fri begrundning och öfvertygelse, ansluter sig till den andra; emedan vi engång äro så skapade, att vi ständigt söka hvarann, älska hvarann, behöfva hvarann och lysa hvarann; blott inga yttre hinder läggas i vägen härför, men deremot uppfostrans rika källa står öppen för alla. Härigenom uteblifver aldrig det andliga samband, menniskor emellan, som på grund af tingens natur endast verkligen kan vara; och det enda som behöfves. *Yttre* föreningsband genom stadgade theorier i theologi, filosofi eller skön konst kunna binda till hinders, men icke binda till gagns. Hvad *de* förmå, är att bilda partier. Men hvarje parti är till sin sanna beskaffenhet intet annat än en rå klump: en sammansättning af personer, som svurit någon fana, men som sjelfva till största delen äro okunniga uti den saks inre halt, de förfäkta; ett blindt anhang i några vissa ledares hand, hvilka ensamma känna hvar-

om frågan är, och olyckligtvis genom den makt, de ega, ganska ofta draga släpet, partiet, till ett helt annat mål, än det föreningen bär sitt namn utaf.

Ifrån denna grundtanke om Partiers sanna natur, hvilken historien nästan öfverallt intygar, skola vi komma till några slutsattser, som hafva sin synnerliga tillämpning i frågan om vår tids strider emellan *Friheten* och hennes *Vedersakare*.

Hvar och en, som uppriktigt älskar tidehvarfvets framsteg, uppsänder alltså vanligen den önskan, att *Litteratörer* af alla slag, så väl Filosofiens idkare, som upplysta Theologer och vetenskapligt bildade Artister, ville gå tillsammans i en fast kolonn, för att med slutna leder kämpa emot mörkrets svurna anhängare.

Men en sådan Förening – på frihetens och sanningens sida – sker aldrig; och om den någongång genom välment uppmaning blifvit försökt eller inledd, så sitter den snart icke längre tillsammans: de med hand och mun gifna yttre löftena om litterärt sammanhang i formerna hållas icke: den gjorda yttre öfverenskommelsen upplöser sig. Det har sin orsak deruti, att friheten och sanningen till sin natur *icke kunna bilda Parti:* icke kunna (icke i sig sjelfva vilja och icke behöfva) upprätta någon i mekanisk måtto beseglad förening; emedan de måste bestå i hvarje enskilds öfvertygelse, deruti sanningens forskning ensamt lefver och förkofrar sig, och, för att det göra, omöjligen låter binda sig af andra band, än sina egna, *organiska*, i hvarje individs innersta humanitet befintliga.

Man beklagar detta. Vi skola efterse hvad rätt man har till klagan; och om icke på sådant sätt likväl en verklig Union menniskor emellan bildas af oändligt större vidd, makt och inflytelserika följder, än något parti ens skulle kunna hoppas uträtta genom sin kraft.

När man beklagar den skenbara svårigheten för frihetens och sanningens vänner, att hålla tillsammans, såsom det heter – och hvarmed man förstår ett mekaniskt sammanhängande i umgänget – pekar man deremot på Vedersakarnes slutna leder, och utropar: ”se der! se personer, som sammansitta; som handla i system, emedan de gå blindt efter en ledares vink; och som kunna uträtta något, emedan de handla efter

en *gifven* plan. Med få ord, se der hos Ultraisterna lyckan af att fortfarande utgöra ett parti!"

Men det är just på dettas verkan man bedrager sig, och alltid gjort sig öfverdrifna inbillningar. Frihetens och sanningens sak är till omfånget icke mindre än Mensklighetens; den står i hvarje lefvande bröst innerst; den synes derföre föga till i sådana små hopgyttringar, som man i vanlig mening kallar partier.

När likväl hvarje Enskild, vare sig litteratör eller annan, utan synligt yttre sammanhang, i parti-mening, med andra, blott med öfvertygelsens vapen och den rena menniskokänslans makt, från sin punkt uttalar sig och handlar; så medför detta en verkan, hvilken, om den ock stundom faller mindre i ögonen, emedan den icke består i en blind, mörk framfart, dock sprider sig etheriskt i alla själar, och har den egenskapen, att "vinna terrain" oemotståndligt och allt mer, dag ifrån dag.

Samband af lika tänkande uppkomma härigenom likasom genom ett féeri, det ingen kan förklara. Menniskor från spridda håll få till sin förundran höra sig föra *samma språk* i frihetens och upplysningens stora sak, utan att hafva gifvit hvarann några löften härom eller hafva råkats och samspråkats förut, blott drifna af den i hvarje bröst verkande, djupaste öfvertygelsen. De kunna det oaktadt tänka olika i småfrågor, der en skiljaktighet är af ringa vigt.

I detta stora, deremot, är det som parti-verksamheten förfelar sig. Ehuru hvarje partis klump för sig håller tillsammans, emedan den blindt går på sin anförares vink, så måste dock anföraren sjelf vara seende. Han kommer då förr eller senare alltid i fäktning, i logisk kamp med anföraren för någon annan blind afdelning, någon annan "sekt" (religiös, politisk eller artistisk). Partierna gå sålunda alltid att förstöra hvarandra inbördes; om de ock, hvart för sig, kunnat vara täta och fasta nog. Detta ligger i tingens oafvisliga ordning. Blott *det* står fast, förkofrar sig evigt och går aldrig under, som ingen gång i sig sjelf bildat ett parti, utan utgjort alla menniskors sak i graden.

Hvad som här är sagdt om verksamheten för frihet och sanning, i religion, filosofi och skön konst, hvilka bäst gå fram genom hvarje enskilds arbete, utan yttre, mekaniskt åvägabragta sammangyttringar,

men hvilket efter skenet enstaka arbete dock ofelbart verkar till en omätlig organisk, inre andlig Union emellan personer; detta är icke sagdt om företag af rent materielt slag i den fysiska verlden. Sådana företag måste nödvändigt ordnas genom yttre regulationer, just emedan de ingå i kretsen af sådana ting. Hit hör allt, som med rätta kan få namn af *Bolag*. Hvarken religion, filosofi eller skön konst äro till sin natur eller kunna utan skada för sin rätta varelse och utveckling göras till bolag. De bestå hvart för sig och på olika sätt i något, som, om man rätt begriper det, ganska förträffligt kan gifvas med uttrycket: Helga manna Samfund. Om Religionen, Filosofien och Konsten skola vara menniskors sanna och icke blott inbillade egendom, måste de endast stödjas af en helig ande, verkande i själarnes hem, till öfvertygelse, kunskap, inbördes trohet, kärlek och mensklighet (humanitet). Det är denna heliga ande, som försvinner ifrån oss och våra institutioner, så fort någon annan än han sjelf tillåtes att skrifva bolagsreglorna och hålla bolagsstämman.

Tredje Brefvet.

Att såväl politisk som religiös Patriarkalism är oförenlig med den Lutherska läran om Arfsynden.

Hvad du slutligen, min bästa vän, skrifver i ditt bref om Synd i allmänhet och särskildt om *Arfsynd*, finner jag så riktigt, att jag vågar underskrifva det för egen del. Din betraktelse är, som jag ser, föranledd af Domkapitlets Fråga N:o 2 (ibland de sednaste tre); och jag skall öppenhjertigt säga dig hvad jag tänker härom.

Ingen med omdöme har, så vidt jag vet, någonsin satt i fråga menniskans behof af räddning ifrån det sämre tillstånd, hvari hon till sin själ befinner sig. Allt det dåliga, svaga, egenmäktiga, ofta ytterst skadliga, som personer begå, bär ett ojäfaktigt vittne om tillvaro af något illa; och, högst af allt, bevisas väl det Ondas makt inom menskligheten genom

sjelfva den mängd af usla och orimliga lagar och inrättningar, hvilka omöjligen skulle kunna vara sådana, derest de icke ursprungligen vore verk af varelser, som, sedan deras slägt eller stånd genom ett olyckligt medgifvande ifrån de öfriges sida fått myndighet öfver dem, begagnat sitt öfvertag till införande af en både i andligt och verldsligt afseende naturvidrig lagstiftning. Märkvärdigt i sitt slag var det, att Domkapitlet just skulle råka sätta denna fråga "om Arfsynden &c." på en författare, som så ofta gifvit de klaraste bevis på sina tankar om det Ondas och Felaktigas insteg, ej blott hos enskilda, utan ock i de allmänna författningarne, der faran af sådant alltid måste vara störst i verlden.

Hvem har skrifvit skarpare mot *Patriarkalismen*, såsom grundsatts betraktad? Hvem har uppdragit en nogare skillnad emellan nödvändigheten, att barn lyda sina föräldrar (gå i föräldrars fotspår) *i allt godt*, och den, att de likväl för ingen del skola göra det i något annat än det goda; hvaraf följer, att denna Lydnad icke kan få vara *ovilkorlig*, icke kan utgöra sjelfva grundsattsen a quo (icke vara Patriarkalism såsom princip); utan måste underkastas omdöme och bifall af ett högre, hvilket för hvarje fall bestämmer hvad som blifver tillbörligt eller ej, att lyda; då denna lydnad följaktligen sättes under det Rätta, Sanna, Förnuftiga, som Gud ingifver hvarje redlig forskare att fatta.*

Utan svårighet inser hvar och en, att sjelfva vår församlings lära om *Arfsynden* uppställer den skarpaste och mest afgjorda motsatts emot *Patriarkalismens* system; och det måste endast kunna vara till följd af en blindhet, hvilken knappt låter sig förklaras, som man hör *patriarkalistiska grundsattser* de facto försvaras, ja nästan uppsättas till Statens princip, ifrån samma håll, som likväl de jure har till pligt att vara den *Lutherska lärans* skyddsanstalt, nämligen våra akademier och särdeles deras theologiska fakulteter. Kan någon motsägelse vara större?

Kärlek till föräldrar och förfäder – utan åtföljande skyldighet, att ovilkorligt lyda eller söka efterlikna dem, i annat, än hvad Skriften och Förnuftet säga vara godt – en *sådan* kärlek är alltid förträfflig att hysa,

* Huru patriarkalismen bestrides, hade Domkapitlet t. ex. kunnat se af Menniskoslägtets Saga, sid. 410–416; i synnerhet noten, sid. 413.

på samma sätt som en dylik är vacker och berömdvärd till hvarje annat föremål i verlden, och ännu mer. Men deraf uppstår icke hvad man tänker sig med Patriarkalism eller Fadersvälde i politisk mening. Välde kan endast detta vara, om Lydnaden eller Pligten att efterlikna förfäder och föräldrar står *såsom högst*, utan att sjelf behöfva underkastas en annan regulerande princip. Då, såsom den Lutherska dogmen om Arfsynden lärer oss, våra fäders natur, i en oafbruten kedja ända ifrån Adam, varit så helt och hållet förderfvad, att deruti icke funnits det allraringaste godt, hvilket, när det tillkommit, allenast utgjort den Hel. Andes "speciella nådeverkan," inflytande på vissa individer i denna kedja, så fort någon af dem ägt det minsta goda i sin själ eller öfverhufvud blifvit salig; så följer deraf ovedersägligen, att till ingenting i verlden har man mindre skäl att vända sig, än till Patriarkalismen. Ty endast *det*, som utgjort räddningsmedlet för dem bland våra fäder, hvilka blifvit omvända och frälsta, nämligen Guds Andes inflytelse: alldeles *detsamma* måste ännu i dag blifva den enda hjelpen för hvarje af *oss*. Vi hafva följaktligen blott att i högsta rummet lyssna till Guds röst i vår själ, eller hvad theologerna ganska väl benämna den Helige Andes nådeverkan. När härtill läggas de kunskaper, som samma anda drifver oss att genom arbete och forskning förskaffa oss i verlden, så få vi derigenom skärpa i förnuftet och upplysning om hvad rätt och godt må vara. Hvad våra syndiga, fallna fäder sagt oss eller inrättat omkring oss, kan då allenast böra antagas af oss *i de fall*, der vi i deras tankar, lagar och institutioner upptäcka spår af Guds ande; *men aldrig annars*.

Hvad vill man då med hela den besynnerliga striden emot Tidehvarfvets kraf, hvilket kraf står rent och oafvisligt på sjelfva Evangelii grund? Skall man icke nödgas erkänna, att *hvad menniskorna önska och begära, har sjelfva christendomen, Bibeln och framför allt den Lutherska bekännelsen helt och hållet på sin sida?*

Till hvad ändamål söker styrelsepartiet i religion och politik bemantla sina sattser med det löjliga påståendet att det fäktar för Guds sak på jorden, då likväl den enklaste blick på förhållandet visar motsattsen? Enskilda personer ibland religiösa eller politiska Ultras kunna möjligtvis mena redligt härmed, såvida de äro inskränkta till förståndet, eller

okunniga nog att icke veta hvad som står i Bibeln; icke känna, åtminstone icke erkänna christendomens första grundsattser: icke inse hvad lutherdomen innebär. Men detta parti sjelf, såsom system, kan ingenting annat innefatta, än försöket, att, nu som alltid, under kåpan af helighet och sanning, förskaffa sig timliga fördelar, förtrycka religionens uppriktiga vänner, och herrska genom våld, i stället för genom öfvertygelsens myndighet. Ligan äger i sin hand utdelandet af statens embeten och flesta tjenster: hon råder öfver samhällets största skatter. Bevisar hon väl, genom sitt bruk häraf, att gudsfruktans och upplysningens sak är den, som partiet framför allt vill främja? Det säger sig vara synnerligen boksynt och hafva historien till sitt försvar; då likväl ingenting så mycket, som just lärdomen, böckerna och häfderna, fälla dess grundsattser till jorden.

Man kan icke förklara ligans uppförande ur något annat, än hoppet om en så allmän okunnighet, att menniskorna icke skola veta huru det i sjelfva verket förhåller sig med de ämnen, hon vill bearbeta. Denna okunnighet har också i alla tider varit den religiösa och politiska Patriarkalismens enda stöd. Ljuset tilltager emellertid och mörkrets patriarker bäfva. Ingenting behöfves för det Godas seger, mer än att allt vidare låta sanningen i hvarje ämne framträda. Och om Frihetens rätta bekännare skulle behöfva framlägga någonting till vitsordande af sitt lynne, så är det blott deras sidas ständiga förklaring, att underkasta sig öppen undersökning, ljusets dom, lärdomens intyg och allt hvad häfderna hafva att fördomsfritt omtala.

Så långt äro vi åtminstone för närvarande komna, – och det bör betraktas som ett ganska vigtigt steg – *att det numera är fullkomligen omöjligt för den politiska och religiösa patriarkalismen, att bevisa sig stå på Luthersk grund.* Den är bragt derhän inför allmänna tänkesättet, att *antingen* nödsakas afsvärja sig sjelf, *eller* fortfara, men då i stället afsvärja den lutherska bekännelsen, på hvars område den alldeles intet rum hafver. Den utgör en irrlärighet, en villfarelse, en katolsk eller, ännu närmare uttaladt, en Asiatisk sekt midt ibland oss.

Fjerde Brefvet.

Om Religionens Restauration i Sverige; och huruvida den af Svenska Prest-eden hindras? – Tvenne oundgängliga alternativer för Presterskapet.

Tack för ditt svar på mitt bref, och dina öppenhjertigt meddelade tankar om möjligheten till återuppväckande af ett mera religiöst lif i vårt fosterland. Om en "Religions-restauration" har visst förut vid åtskilliga tillfällen äfven inom Sverige varit frågan; och det förhållande, hvaruti man härvid kommit till vår kyrkas Symboliska Böcker såsom förment hinder, och det af hufvudsakligaste slag, emot en sådan restauration, är också ingen nyhet. Man kan spåra flera enskilda fall, man upptäcker till och med yttranden, undfallna våra prelater, der de tydligt nog, om icke just *beklaga* sig öfver de Symboliska Böckerna och de bojor föreskrifterna i dem tvinga kyrkans styresmän att lägga på deras egen och underlydandes fria forskning i Bibeln, dock tillkännagifva ett slags fallenhet att tillåta en dylik forskning *om blott icke* den der Symbolismen stode i vägen. Tankar åt sådant håll läser man t. ex. helt nyligen i Doktor Petterssons votum, der han, såsom ordförande i Stockholms Stads konsistorium, motiverar sitt skäl, hvarföre han utesluter Kateketen Ignell ifrån förslaget till Catharinæ komministratur, på grund af irrlärighet. Pettersson gifver Ignell de utmärktaste loford för lärdom, forskningsnit, lära och lefverne. Men *så länge vi skola hafva dessa Symboliska böcker qvar*, menar han, så kan intet Domkapitel hjelpa, att en man, som Ignell, måste förklaras orenlärig. Att doktorn, lika litet som de öfrige Domkapitels-ledamöterna, vid tillfället visade hvaruti Ignells heterodoxi bestod, är en sak för sig; men det vissa synes vara, att doktor Pettersson betraktade de Symboliska böckerna såsom det egentliga hindret för sig, att godtgöra Ignell för all den lärdom och redliga forskning, han eljest vore ganska redebogen att låta honom njuta frukterna af. Samma slags ande råder vid enahanda förhållanden otvifvelaktigt hos alla tänkande män inom svenska presterskapet, isynnerhet de yngre och lifligare. Men ingen vill gerna vara kättare. Skulle han också icke ifrån Guds, Bibelns,

sitt eget hjertas och förnuftets sida finna något hinder, utan tvärtom den största uppmaning, att söka vinna mera renhet i religionen och en högre öfverensstämmelse med Christi ord; så ställer sig dock lefnadsutkomsten för mångens inbillning, såsom ett spöke af fruktansvärdaste slag, bortjagande hvarje tanke på lyftning. En och annan betraktar Formula Concordiæ såsom sin bagarbod. Knackar man på luckan här, menar han, så får man raspebröd. Men går man denna luckan förbi, eller än värre, föraktar man hela boden, förkastar man den, störtar man den öfverända, huru skall det då gå? Olyckligtvis har man, äfven som prest, mage; och det sorgligaste är, att ens hustru, ens barn hafva magar. Fördenskull böjer man sig tigande under ett ok ned i ett stoft, som man behöfver. Mången, som blir äldre, bryr sig också öfverhufvud mindre om hela saken. Han sköter då blott sina kyrkoböcker, inhemtar sina pastoralier, efterhåller skriftebarnen att läsa sina utanläxor: är för öfrigt en hederlig man, god åkerbrukare, treflig granne; men betraktar hvarje fenomen, der religionsbehofvet uppträder i form af verklig öfvertygelse, såsom svärmeri, läseri, ”fantasteri;” hysande i tysthet och för egen räkning, under ett mer eller mindre godt, men alltid öfverlägset, småleende, samma tanke, som Leo: ”notum est, quantum fabula de Christo nobis profuit.” Förekommer allt detta ej fullt så vackert till sin beskaffenhet, så är det tillika ingen tvifvel underkastadt, att ej ifrån början hvarje varm, samvetsgrann, upplyst, ädel ung man, som ingår i prestestånd, allrahelst skulle vilja göra det utan kränkande af sin öfvertygelse, eller utan insöfvande deraf; med ett ord, hvar och en skulle helst vilja lefva utan försoffning – derest han tordes – för? ..... Det är afgjordt, att hvar och en obeskrifligt gerna skulle vilja vara menniska, om han allenast såge någon möjlighet för sig, att kunna få vara det, utan att dermed heta kättare.

Det egentligen nya, hvarmed Almqvist i denna sak uppträdt, består således uti, att hafva visat, det Christendomen kan restaureras, religionsbegreppen pånyttfödas, utan hinder ifrån de Symboliska böckernas sida, *sådane de verkligen äro*. Hvar och en, äfven presten, kan vara fri menniska, utan att vara kättare. Den bom emot tankens, forskningens och hjertats rena kraf, den omgärdning kring en såkallad statsreligion,

det hinder emot Christendomens utveckling i dess gudomliga stiftares egen anda, som man hos oss ansett sig böra uppställa i och med vår kyrkas Symboliska böcker, är helt och hållet ett inbillningsverk: är olagligt, är stridande mot den evangeliskt-lutherska kyrkans konstitution och emot sjelfva dessa åberopade Symboliska Böcker. Man behöfver icke undvika att blifva prest, eller upphöra dermed, ifall man redan är det, för att skrida till restauration af sina egna och andras tänkesätt i religionen: det är just *såsom* prest, menar Almqvist, och på sjelfva den evangeliskt-lutherska församlingens eget område, som man *kan*, *får*, *bör* göra det. Vid denna öppnade utsigt – engång rent, djupt och allmänt fattad – skola ganska få, äfven inom presterskapet (och företrädesvis just inom det, särdeles det unga), dröja att med själens hela lyftning och glädje resa sig, för att öfvergå till det bättre.

I sjelfva verket är visserligen äfven denna öppnade utsigt ingen nyhet för hvar och en, som läst våra Symboliska böcker, tänkt öfver hvad de säga med uttryckliga ord, och uppfattat deras ande. Men Formula Concordiæ synes i Sverige vara en sluten bok. Ibland de få, som genomgått henne, måste ännu färre hafva tänkt på henne, i annan mening, än att derur kunna redogöra för vissa läxor. I denna ställning hafva vår kyrkas grundskrifter råkat, just genom att uppsättas till en värdighet, som de sjelfva icke afsett. Bragta åter på den höjd, som de velat intaga, och som med rätta tillkommer dem, skola de snart åter förvandlas till en kär, nyttig och ingripande läsning. När man olagligen vill tvinga dem till att vara en suverän regulator för tron och den religiösa öfvertygelsen, förvandlas de i ögonblicket till ett slags kadaver, från hvilket hvar och en flyr, så fort han kan, efter att hafva nödtorftligen dissekerat det, och härutinnan tagit chirurgiæ examen. När de Symboliska böckerna deremot få vara hvad de äro, hvad de sjelfva gjort sig till, och hvad de böra vara: *Bekännelseskrifter* af sin tids trogne, lärde, gudfruktige män, ”hvilka skrifter man icke annorlunda upptaga skall, än såsom *vittnen*, som visa, *att* och på *hvilka orter i verlden* den profetiska och apostoliska läran jemväl efter apostlarnes tid är oförfalskad och vidmakthållen”: *Symbola*, ”hvilka icke hafva makt att dömma, ty denna myndighet tillkommer allena den Hel. Skrift, utan allenast bära *vittnesbörd* om vår

lära och henne uttyda, samt visa, huru den Hel. Skrift uti omtvistade artiklar i alla tider blifvit förstådd af de lärare i Guds församling, som *då* lefvat" – då framställa sig dessa böcker genast i lefvande, mensklig och kär gestalt för vår själ, vi läsa dem för att ur dem hemta oss bidrag till en verklig öfvertygelse i de högsta ämnena, och vi behålla som sådan allt det goda, vi deri se. Då är det som dessa böcker lända till Christendomens förkofran ibland oss, och till sann lärdom. Vi utöfva den rättighet, eller snarare den pligt, Paulus har tillkämpat oss, då han säger: pröfver allt och behåller det godt är. (Således tillförbindas vi ej, att behålla annat, än hvad vi *efter pröfning finna godt.)*

Vill man se saken något på djupet, skall man finna, att denna åsigt af Symboliska böckerna är och skall utgöra deras enda räddning ibland menniskor. Deras ställning till kyrkoreformen kan lämpligen jemföras med de *Klassiska språkens* omtvistade suveränitet inom skolan. Ty alldeles på samma sätt, som Latinets och Grekiskans studium inom det *Gamla* skolsystemets institutioner *aftager och faller*, i institutioner likväl, der åt dessa språk gifves den orimliga superioriteten, att hållas för själsfunktionernas hufvudsakliga och primitiva utbildningsmedel; men deremot dessa gamla språk inom det *Nya* skolsystemet, der de blott studeras för sina litteraturers skull och utan grundlösa anspråk på myndighet öfver hvad dem icke angår, förkofras till en oväntad höjd som tydligen utvisar, att det är på det nya skolsystemets område dessa språk finna sin räddning undan menniskors glömska: alldeles på samma sätt är de Symboliska böckernas fall (förgängelse ur menniskors åtanke och verkan på själarne) efter det Gamla kyrkosystemet påtagligt, oaktadt hela pompen af det majestät åt dem derstädes gifves, men som snart blott består i några tomma, af examinati snart förgätna läseformler; hvaremot samma skrifter, om en kyrkoreform, likartad med den nya skolans, går igenom, just på dess område skola finna ett nytt, långt säkrare hem, der de blifva upptagna, visserligen utan den tillbedjan, som allenast tillkommer Guds eget ord, men dock med all den aktning, kärlek och uppmärksamhet (att läsas och begrundas för hvad de äro), som dem rättvist tillkommer, men som de i sjelfva verket nu ingenstädes åtnjuta. Man bör tänka på denna de Symboliska böckernas räddning; ty

de förtjena den. De förtjena den åtminstone så mycket som de klassiska språken förtjena räddas, och blifva det i den Nya skolan. Man bör fästa sin uppmärksamhet på denna analogi emellan kyrkoreformen och skolreformen. Och efter talet en gång blifvit om Almqvist, så torde man få erkänna, att hvad han yttrat och arbetat för, i afseende på de klassiska språkens sättande på sin rätta plats inom skolan, å ena sidan, och på anvisningen af rätta rummet åt de Symboliska böckerna inom kyrkan, å andra sidan, står i ett följdriktigt och slutet sammanhang sins emellan. Skulle Luther, Melanchton och de öfrige män, som affattat skrifterna i vår kyrkas Concordiæbok, nu uppstå och lefva, så gillade de ganska säkert den här uttalade åsigten öfver Symboliska böckerna. Ty, likaså visst, som vi, på grund af dessa mäns samvetsgranhet, 1:o kunna taga för afgjordt, att alla de tolkningar, utvecklingar, förklaringar och beskrifningar, som de gifvit på Christendomens läror, flutit ur deras innersta öfvertygelse, så att de icke höllo något annat för rätt och sant i dessa ämnen, än hvad de derom skrifvit; lika säkert är det dock, 2:o, att dessa män icke ville hafva sina förklaringar af någon ansedda för lika afgörande som Bibeln, för oförbätterliga eller infallibla, och att de sjelfva, i samma stund, som de, genom egen eftersinning eller andras öfverbevisning, bekommit en annan öfvertygelse i någon punkt, otvifvelaktigt, till följe af samma sin samvetsgranhet, genast skulle hafva omfattat den meningen och öfvergifvit sin förra. Det är en ren omöjlighet, att läsa deras skrifter med uppmärksamhet, utan att finna och erkänna denna deras syftning. Luther, som är den förnämste, talar aldrig om sina arbeten ur annan synpunkt, än som om ett svagt förbättransvärdt menniskoverk. Och om detta är rätt, rörande honom, som var den störste, huru mycket mer måste det gälla om de öfrige, som voro mindre! Vår kyrkas myndigheter, konsistorierna, säga ganska sant, då de påminna sina underlydande prester, de der svurit på Symboliska böckerna, att 1500-talets reformatorer, författarne af nyssnämnde böcker, i förevarande ämnen verkligen *sagt* och *menat så*, som det theologiska systemet öfverhufvud säger; men våra konsistorier glömma, att då vi svurit på Symboliska böckerna, *hafva vi med detsamma också svurit på den i dessa böcker tydligen införda protest emot att anses för annat än "vittnen"* &c.

&c. (se det föregående), *såväl som emot att "några Symbola"* (dit dessa sjelfva böcker höra) *eller bekännelser och andra skrifter skola hafva makt att döma, hvilken myndighet allena tillkommer den Hel. Skrift.* Hvarthän vill man då komma emot oss med åberopande af den prest-ed, vi aflagt? På hvad hafva vi väl gjort ed? Jo, på mycket, men ibland annat på *det,* att i religionsämnen icke låta *något annat* än den Hel. Skrift leda vårt omdöme i högsta afgörandet. Och detta är ju hvad vi just vilja?

Låtom oss höra hvad den så mycket omtalade *Prest-eden* innehåller. Den nu gällande svenska Prest-eden låter, i och för kyrkans grundskrifter, på följande sätt:

"Jag N. N. lofvar och svär vid Gud och Hans heliga Evangelium, till hvars förkunnande jag nu kallas och antages, att jag vill städse förblifva vid den rena Evangeliska läran, *sådan* den i Guds ord, det Gamla och Nya Testamentets heliga skrifter, uppenbarad, genom den oförändrade Augsburgiska bekännelsen samt Upsala Mötes beslut af år 1593 antagen och förklarad blifvit, så att jag hvarken uppenbarligen förkunnar och utsprider eller hemligen främjar deremot stridande läror;" o. s. v.

En svensk prest har följaktligen icke förpligtat sig att tro och lära allt hvad det kan hafva fallit på hvarjehanda nu lefvande eller döda theologers lott, *att föreställa sig om* den "rena Evangeliska läran;" han har allenast förbundit sig, att förblifva vid denna lära, *sådan* den i *Guds ord* (G. och N. T.) befinner sig, samt blifvit antagen i *Augsburgiska bekännelsen* och *Upsala Mötes beslut.* I detta Mötes beslut äro till efterföljd antagna: 1) Den Hel. Skrift; 2) Apostoliska, Nicenska och Athanasii Symbola, samt den Augsburgiska Confessionen; 3) Den religion, som i Kon. Gustaf I:s och Erkebiskopen Laurentii Petri d. ä:s lifstid samtyckt och bejakad blifvit; hvilket, såsom omfattande alla de i den s. k. Concordiæ-boken innehållna, af de tyska protestanterna utfärdade bekännelseskrifter, således äfven (utom de förut och särskildt uppräknade 3 hufvudsymbola och den Augsburgiska bekännelsen) lägger på prestens samvete: *a)* Den Augsburgiska bekännelsens Försvar (Apologien), *b)* De Schmalkaldiska Artiklarne, *c)* Lutheri lilla och stora Cathechismus; och *d)* Formula Concordiæ (stricte sic dicta; public. år 1580), hvars *första del* består i "Utdrag af de artiklar (till antalet tolf), om hvilka några

tvistigheter uppkomne äro emellan den Augsburgiska bekännelsens Theologos, som uti följande upprepade, efter Guds ords föreskrift, christligen äro förklarade, och (förlikte) bilagde;"* *andra del:* "Grundligt, klart och tydligt upprepande och förklaring öfver några artiklar i den Augsburgiska bekännelsen, om hvilka någon tid är vordet tvistadt emellan några Theologos, som bemälte bekännelse varit tillgifne, innehållande berörde tvistigheters slitande och förenande, efter Guds ords rättesnöre och anledning, samt vår christna läras korta innehåll;" och *tredje del* (s. k. bihanget): "Förteckning på den Hel. Skrifts och de Gamla, rena kyrkolärares vittnesbörd, som utvisa hvad desamma om vårs Herres Jesu Christi person och dess menskliga naturs, som är upphöjd på Guds allmakts högra hand, Gudomliga Majestät, lärt och talat hafva." Allt detta tillsammans, ända ifrån och med de 3 hufvud-symbola till och med kyrkofädernas sist anförda vittnesbörd, brukar man med ett gemensamt namn kalla: *De Symboliska böckerna,* eller *Concordiæboken,* eller ock *Formula Concordiæ* i allmän mening (till skillnad ifrån den i enskildt begrepp, eller stricte sic dicta, hvilket är den under *d* här ofvan anförda).

Hela antalet af de skrifter, som den svenska presten genom sin ed förbundit sig att förblifva vid, såsom vid ren evangelisk lära, utgöras följaktligen af:

Den Heliga Skrift.

Symbolum Apostolicum.

Symbolum Nicænum.

Symbolum Athanasii.

Den Augsburgiska bekännelsen (den första, rena och oförändrade, framlemnad d. 23 Juni 1530).

De Schmalkaldiska Artiklarne.

Luthers lilla och stora Catechism.

* Såsom jag icke skrifvit mitt bref på latin, utan på svenska, har jag ock velat anföra kyrkans skrifter på svenska; men, för att ej fela, göra det på den officiella öfversättningens eget språk (Rein. Broocmans edition, privilegierad af Kon. Fredrik d. 14 Nov. 1724, att utgifvas, sedan den blifvit censurerad af Theol. Facultéterna i riket).

Formula Concordiæ, stricte sic dicta, innehållande de tvenne ofvan anförde delarne, jemte bihanget om kyrkofädernas vittnesbörd.

Nu är förhållandet, att om presten *blott* svurit att förblifva vid något enda särskildt af alla dessa stycken (t. ex. IX:e Art. i Augsb. Bek. eller hela Augsb. Bek.) och intet mera; då vore klart, att, om hans samvete icke tilläte honom att bifalla sattserna i *detta* stycke, så borde han lemna prestembetet, eller, om han icke redan ingått deruti, aldrig göra det. Men Prest-eden inskränker sig icke till en sådan enskildhet. Presten har svurit, att förblifva vid *alla* dessa ofvanuppräknade skrifter, *sådana* som de äro. Han måste således se dem i deras sammanhang, och framför allt gifva akt på hvad *de sjelfve* säga *om sig sjelfva*, i *hvad mening* de vilja att man skall hålla sig vid dem, och om den *olika rang, värdighet och myndighet*, hvaruti de sjelfva ställa sig vid trosfrågors afgörande. Gifver han icke akt på detta, sammanjemkar allt och följer det, så uppfyller han icke *hela* sin ed, utan blott någon större eller mindre del deraf.

Hvad säger nu *Upsala Mötes beslut* rörande den omtvistade myndigheten vid frågors afgörande i trosämnen? "Först, att vi alle underskrifne (Hertig Carl och Sveriges Rikes Råd, Biskopar och öfrige ständer) vid Guds rena och saliggörande ord, hvilket i de Helge Profeters, Evangelisters och Apostlars skrifvelser författadt är, samhälligen blifva vele, och att i våra församlingar skall lärdt, trott och bekänt varda, den heliga Skrift af den Helige Ande sitt ursprung hafver, och innehåller fullkomligen *allt det*, som den christliga lärdom om Gud den allsvåldigeste och vår salighet, samt goda gerningar och dygder tillkommer, och är en grund och stöd till en rätt christen tro, och ett rättesnöre till att döma, åtskilja och förekomma all tvist uti Religionen, och ingen förklaring af androm behöfves, antingen af de helige fäder eller andre, *som af egen godtycko något dertill satt hafva, det icke är med den helga Skrift, eho de ock helst vara kunna*, alldenstund *ingen menniska* efterlåtit är, att tyda Guds ord efter eget sinne; och derutinnan skall *ingen persons anseende, höghet* eller *autoritet* aktad eller gillad varda, utan den helga Skrift allena, som förbemält är."

Nu uppräknas vidare i Upsala mötes beslut de skrifter, som ständer-

na *dernäst bejaka* och *vederkännas* (och hvilka skrifter jag i det föregående omtalat, utgörande hela samlingen af de Symboliska böckerna); men åt ingen af alla dessa skrifter gifver Mötet *den* myndighet att döma i trosfrågor, som i det nyss anförda stycket tillägges den Hel. Skrift. Upsala Mötes beslut är i Sverge den grundlag, hvarifrån alla senare stadgar och sist 1809 års konstitutions bestämmanden om den rena Evangeliska läran utgå. Det är således ock sjelfva grundvalen för svenska Prest-eden. Läser man det ofvan intagna stycket af Mötets beslut, finner man det satt utom all möjlighet af tvifvel, att Mötet tydligen förbjuder oss till högsta Rättesnöre för tron (Norma fidei) antaga eller följa *någonting annat*, än den Hel. Skrift *allenast;* och Mötet tager uppenbart denna makt ifrån alla andra skrifters författare, "eho de ock helst vara kunna" (följaktligen äfven dessa) i allt hvad de möjligen satt (proponerat, lärt) hafva, det icke är med den Hel. Skrift öfverensstämmande. Vi äro således genom detta Mötes beslut tillförbundne, att hålla oss vid andra skrifter blott *såvida* (quatenus) och till den vidd, som de komma öfverens med den Hel. Skrift. Ingenstädes säger Mötet, att vi skola följa sådana andra skrifter, hvilka de än må vara, *emedan* (quia) de öfverensstämma med den Hel. Skrift. Mötet skulle då icke hafva nyttjat ordalag, som de anförda, nemligen, att vi förbjudas hålla oss till andra skrifter ovilkorligen, eller i något, "det icke är med den Hel. Skrift", hvilket uttryck tydligen pekar på Quatenus.

Det kan omöjligen bestridas, att vi alltså, till följe af Upsala Mötes beslut, icke blott hafva rättighet, men pligt, att rörande andra skrifter, "eho de ock helst vara kunna", först efterforska *huruvida* de öfverensstämma med den Hel. Skrift, och sedan hålla dem värdiga vår efterföljd. Till *detta urskiljande* förbinder oss Prest-eden.

Och hvad säger företalet till *Formula Concordiæ* (stricte sic dicta)? "Vi (efterskrifne tyska Protestanter, som undertecknat Formula Concordiæ) tro, bekänne och läre, att den *endaste* regel och rättesnöre, efter hvilket *alla Läror* och *alle lärare* (således äfven de Symboliska böckerna och deras författare) böra anses och dömas, är *intet annat*, än de Profetiske och Apostoliske, det Gamla och Nya Testamentets Skrifter." Då denna i högtidligaste form affattade förklaring blifvit inlagd såsom

protest i sjelfva inledningen, så är det utom all tvifvel satt, till hvad oinskränkt vidd och verkan protestanterna (Formula Concordiæ författare) velat hafva den förstådd. Och på det ingen måtte tro, att härifrån några förutgående symboliska böcker undantagas, eller sättas i jemnbredd med den Hel. Skrift, så uppräknas äfven *dessa* i samma företal. Om dem säges uttryckligen *huru* protestanterna velat hafva *dem* ansedda. "Andra", heter det, "antingen fädernes eller nya lärares skrifter, ehvad namn de helst hafva kunna, (således, utom allt möjligt annat, äfven Augsburgiska Bekännelsen, denna Bekännelses Apologi, Schmalkaldiska Artiklarne och Luthers katecheser, hvilka föregå Företalet till Formula Concordiæ (stricte sic dicta), skola ingalunda aktas den Hel. Skrift jemnlike, utan allesamman henne så underkastas, att man *icke annorlunda* dem upptaga skall, än såsom vittnen, som visa, *att*, och på *hvilka orter* i verlden den Profetiska och Apostoliska Läran jemväl efter Apostlarnes tid är oförfalskad och vid makt hållen." Nu uppräknas alla Symbola, så väl de äldre, som sjelfva Augsburgiska Bekännelsen, hvilken protestanterna ordagrant kalla sin "närvarande tids Symbolum;" derefter Apologien, Schmalkaldiska artiklarne och Luthers begge katecheser. Härpå säges slutligen: "således behåller man en klar åtskillnad emellan Guds ord i Gamla och Nya Testamentet och *alla andra* skrifter; och erkänner den Heliga skrift *allena* för en domare, regel och rättesnöre, *efter hvilken*, såsom efter en profsten, *alla läror* (följaktligen äfven de Symboliska böckernas) *pröfvas och dömas böra*, om de äro gode eller onde, sanne eller falske. Men *Symbola* (dit protestanterna sjelfve nyss ordagrant räknat äfven Augsburgiska Confessionen) eller *bekännelser* och *andra skrifter*, hafva icke makt att döma, ty denna myndighet tillkommer allena den Hel. Skrift; utan de bära allenast *vittnesbörd* om vår lära, och henne uttyda." Kunna väl protestanterna tala tydligare om *huru* de vilja hafva sina egna arbeten förstådda? Nu är det visserligen ganska sant, att de ansågo sina förklaringar öfver Christendomen, dem de nedlagt i nyssnämnde arbeten, för riktiga. Huru kunde de, såsom samvetsgranna menniskor, eljest hafva upptecknat dem och utgifvit dem för det bästa de visste? Om Augsburgiska Confessionen yttra de: "Vi döme, att den – – – innehåller vår christliga religions och bekännel-

sers samhälliga enighet och förklaring." Om Luthers katecheser säga de: "Vi antage" dem, "såsom de uti hans Tomis äro införde, emedan *vi hålla* dem *såsom Bibel*, hvaruti *kortligen* författas allt det, hvad uti den Hel. Skrift *utförligen* handlas." Klart inses häraf, att Concordiæformelns författare *anse sig* böra hålla dessa katecheser sådana, emedan de betrakta dem för summariska utdrag eller korta sammandrag ur Bibeln sjelf; men icke, för så vidt katecheserna skulle innehålla något annat, sätta dem *jemte*, jemnhögt eller jemnlikt med Bibeln, hvilket – om de tänkt sig saken *så* – skulle innebära en absolut motsägelse emot hvad de både förut och efteråt i samma företal tydligt och utförligt andragit om den Hel. Skrifts uteslutande och ensamma egenskap, att vara domaren, regeln och rättesnöret. För öfrigt säga de blott, att *de hålla* katecheserna för sådana, som ofvan anfördes: de förklara icke apodiktiskt, att katecheserna *äro* sådana. Om den Hel. Skrifts egenskap tala de deremot ovilkorligt; och om Symbola &c. yttra de apodiktiskt, "att *de* (symbola nämligen) icke hafva makt att döma." Antingen måste man då förneka protestanterna allt sammanhang i tankegångarne och tillvita dem felet, att i så vigtiga ämnen hafva i ett och samma stycke, på samma sida, skrifvit ett sig sjelf upphäfvande nonsens; eller nödgas man erkänna och inse, att de *på samma gång* afgåfvo sina religions-uttydningar såsom det förträffligaste, sannaste och bästa de visste att gifva oss, men *tillika* icke ville hafva sina läror hållna för ofelbara, oförbätterliga eller *fritagna ifrån att underkastas den Hel. Skrifts dom*, den "profsten," som de sjelfva ovägerligen föreskrifvit för *alla* läror.

Sådan är grunden för den fria forskningsrätten, enligt Formula Concordiæ. Jag frågar: hvilka bojor har väl då svenska prest-eden att pålägga oss?

Och hvad säger *Augsburgiska Bekännelsen?* Denna skrift innehåller ingenting så direkt uttaladt om forsknings- och lärofriheten, hvarken med, än mindre mot; enär den har till föremål tillkämpandet af så mycket annat; och den svenska presten har (såsom jag nyss visat) i Upsala Mötes beslut och Företalet till Formula Concordiæ (str. s. d.) m. fl. st. tillräckligt att stödja sig på, för forskningsrätten, i alla fall. Likväl säger äfven Augsburgiska Bekännelsen saker, som, utan att omedelbart vidrö-

ra forskningsfriheten, dock uttrycka sattser, hvilka, för att i sig sjelfve vara sanna, nödvändigt medföra antagandet af lärans, forskningens, alla stadgars och löftens läggande under Guds ords dom. Jag skall anföra några ställen. I *Andra Missbruket* (som skall afskaffas) heter det mot slutet: ”lika som ingen menniskolag kan omstörta Guds befallning: *alltså kan icke heller något löfte Guds bud omintetgöra.*” På detta ställe är väl endast fråga om presternas celibat, och Augsburgiska Bekännelsen bestrider rättmätigheten af löften, hvilka, emot Guds ordning och bud, hindra menniskoslägtets förökande. Men klart är, att, ehuru sattsen om löftens ogiltighet här blott tillämpas för ett enskildt fall, måste den dock af Augsburgiska Bekännelsen först och främst tagas för sann och ovilkorlig i sin allmänhet, emedan den eljest lika litet kunde användas emot löften, som angå celibatet, som emot andra, hvilka som helst, så fort de strida emot Guds bud. När man följaktligen uppfattar meningen så allmänt, finner man, att *intet löfte* (således ej heller prest-eden) får hafva gällande kraft i något mål, som är emot den Hel. Skrift, derest sådant skulle befinnas. Samma säger Augsburgiska Bekännelsen på flera ställen; t. ex. i *Sjette Missbruket:* ”man bör tjena Gudi uti de bud, som han hafver sjelf gifvit, och icke uti de stadgar, som af menniskorna diktade och upptänkte äro.” I *Sjunde Missbruket* (om gränsorna för biskoparnes makt): ”om detta spörsmål lära våra lärare (protestanterna) således: Nämligen, att biskoparne icke hafva makt att något stadga, som är emot Guds ord.” Och längre ned: ”Om nu biskoparne hafva makt till att betunga Guds församling med otaliga stadgar och besnärja menniskornas samvete, hvi förbjuder då den Hel. Skrift så ofta, att man menniskostadgar hvarken stifta eller höra skall? Hvi kallar hon dem en djeflalära? Månne den Hel. Ande allt sådant tillförene fåfängt varnat hafver?” Ännu längre ned sägas åter något om stadgar, hvilket måste vara likaså sant om läror, och lika rätt för hvilken tid som helst: ”I begynnelsen (d. är vid tidpunkten af stiftelsen) hafva några stadgar tilläfventyrs haft lideliga orsaker, hvilka icke komma öfverens med de efterkommande tider. Det är ock uppenbart, att några stadgar äro af ovetenhet antagna. Hvarföre hörer biskoparnes (således i vår tid stats-institutionernas, som i dessa mål nu utöfva den makt, katholska biskoparne förr innehade)

fromhet till, att nu lindra dessa stadgar, efter det att sådan förändring intet skadar Guds församlings enighet. Ty många mennisko-stadgar äro af sjelfva tiden förändrade, såsom den gamla kyrkolagen vittnar. Men om man ingalunda kan förmå, att de stadgar måtte varda uteslutne, hvilka man icke utan synd hålla kan, måste vi då efterfölja Apostlarnes reglor, som befalla (Ap. Gern. V.) ”att man mera skall lyda Gud än menniskor.” Här uttalar Augsburgiska Bekännelsen således rent af den sattsen, att der man icke ännu kan få oriktiga, orimliga, skadliga, gudlösa lagar och förordningar ur samhället aflysta och borttagna, eger man att icke följa dem, oaktadt de stå qvar i staten med laga myndighet. Jag frågar: har väl någon gått längre i sina påståenden för en rätt frihet, än Augsburgiska Bekännelsen här går?

Och månne icke samma läror drifvas i *Augsburgiska bekännelsens Apologi?* Ett anförande må göra tillfyllest. Melanchton säger här i stycket XIV (om prediko-embetets makt och myndighet): ”Så införa de (vederparterna) ock detta språk: *varer edra lärare lydige och följer dem* (Hebr. XIII: 17). Detta språk (fortfar Melanchton) fordrar, att man skall vara Evangelium hörsam och lydig, ty det gifver icke Biskoparne* något eget herravälde utom Evangelium. Icke heller böra Biskoparne* göra några stadgar eller förordningar, som äro *emot* Evangelium, ej heller deras stadgar emot Evangelium uttyda eller förklara. Ty *när de det göra, då* förbjuder Evangelium att man skall vara dem hörsam och lydig, efter detta språket: ”Om ock vi eller en engel af himmelen annorlunda predikade Evangelium för eder, än vi eder predikat hafve, han vare förbannad (Gal. 1: 8).” Detsamma svare vi ock på detta språket: ”allt det de bjuda eder hålla, det håller och görer (Matth. XXIII: 3).” Det är visst (fortfar Melanchton), att dermed varder icke allmänt befaldt, att vi skola hålla allt hvad de bjuda, ja ock emot Guds ord, ty skriften säger annorstädes: ”man skall mera lyda Gud än menniskor (Ap. Gern. V: 29).” *Derföre, när de lära något, som ochristligt och ogudaktigt är, eller som strider emot Guds ord, då måste man dem hvarken höra eller lyda.*”

* Det vill i vår tid säga: Samhällets kyrkliga institutioner, som nu svara häremot, och hvilka väl, enligt Melanchtons satts, lika litet, som Biskoparne, kunna hafva något eget herravälde utom Evangelium.

Fåfängt må man invända, att dessa och dylika ord af Melanchton, i Apologia Confessionis Augustanæ, riktades mot katholska myndigheter, och icke kunna angå oss. De Skriftens ord, på hvilka han, jemte alla protestanter, beropar sig, hafva i Nya Testamentet blifvit författade den tid, då inga katholiker funnos i verlden, och kunna således icke röra dem särskildt och exclusive, utan träffa *alla menniskor och myndigheter*, derest de framställa något emot Guds ord, de må vara *hvilka* som helst, *hvarest* och i *hvilken tid*, som helst. Apologiens uttryck kunna också omöjligen vara sanna och giltiga emot Katholikerna, utan med vilkor, att vara sanna och giltiga i sig sjelfva, följaktligen vara det emot hvar och en, äfven i vår tid, som saken möjligen angår.

Nu skall jag med några ord nämna dig orsaken, hvarföre jag skrifvit så vidlyftigt härom och lägger så mycken vigt härpå.

Det svenska Presterskapet måste förr eller senare få följande tvenne frågor samvetet förelagde såsom alternativer:

1. *Skall Svenska kyrkans lära ur den grund, som den redan besitter, ytterligare renas, lyftas och närmare förenas med Christi ord?* – eller

2. *Skall den kullkastas, en ny grund läggas och deruppå en ny kyrkolära byggas till renhet och öfverensstämmelse med Christi ord?*

Det förra är *Reformation* (d. v. s. en ytterligare fortsättning af den genom Luther började Reformationen); det sednare är *Revolution*. Ett tredje gifves icke i detta ämne; ty det skulle innefatta ett stillastående, som hindrade Guds sak blifva till ibland menniskorna. Hvilket icke kan vara.

Nu uppkommer det spörsmålet: hvilketdera af de begge framsatta alternativerna är bättre att utvälja?

Till en början kan detta spörsmål icke besvaras, utan efter en undersökning, om vår kyrkas konstitution verkligen är så beskaffad, att den inom sig hyser eller åtminstone tillåter en progression i läran, d. v. s. en ytterligare fortsättning af den genom Luther började reformationen. Ty förnekas oss detta af vår kyrkas grundlag; då kan det förra alternativet icke ibland oss komma i fråga: vi hafva då icke annat än att skrida till det sednare. Nu är det just mitt påstående, att den Evangeliskt-lutherska kyrkans grundkonstitution, rätt förstådd, inom sig icke blott hyser tillå-

telsen till en progression, en oupphörlig reformation, ett ständigt stigande till högre renhet, och till öfverensstämmelse med Christi egen lära; utan jag säger: den anbefaller, den lägger på prestens och hvarje menniskas samvete, att gå till en sådan. Och för att visa detta, har jag anfört allt det föregående, innehållande hvad en Svensk prest genom sin embets-ed förbundit sig till, eller icke.

Men här kan man framstå och säga: förutsatt också, att det förra alternativet, det reformativa, är i vår kyrkas konstitution tillåtet; månne icke i alla fall det bästa blir, att gå till det sednare, det revolutiva? Med andra ord: är det icke bäst, att kullkasta den nu befintliga grunden, hvarom så mycken tvist är, och som man säger innehålla så många tvetydiga, underliga utsagor, att den klarligen icke begriper sig sjelf, icke begripits af sina egna författare och säkert aldrig skall af någon annan fulleligen begripas? Är det icke enklast och rättast, att, så godt först som sist, med förbigående af allt detta, odelad och ohindrad af bisaker, allenast stiga till Christi ord, och dermed lägga en helt och hållet ny grund, till renhet och öfverensstämmelse med hans bud, och ingen annan?

Svaras härpå, att *om detta sista* just kan ske *i och med det förra alternativet*, så är det allrabäst. Med andra ord: om en revolution kan tillvägabringas *inom* kyrkans eget sköte, just bestående uti en ur dess egen botten utgående reformation, men så grundlig, så kraftigt bringande oss till öfverensstämmelse med Christi ord, att en utom kyrkans sköte tillvägabragt revolution icke med sin nylagda grund skulle kunna uträtta någonting djupare och kraftigare; då är detta tvifvelsutan mycket att föredraga framföre en sådan revolution *utanföre* henne, och hvilken skulle nödgas börja med att kullkasta henne. Frågan är blott, *om* det förra låter sig göra? och det anser jag mig hafva visat genom det ofvan anförda.

För att se saken ännu tydligare, låtom oss beteckna den rena, med Christi ord öfverensstämmande läran med märket *C*, för att kunna tala derom i all korthet. Då är skillnaden denna:

En person, som ställer sig på *revolutionens* alternativ, säger: ”Jag vill ibland menniskor införa och fortplanta detta *C:* jag har *på min sida*

Guds ord, mitt eget samvete och mitt förnuft: men *emot mig* har jag Luther, evangeliska läran, hela kyrkobyggnaden, dess systems predikanter och upprätthållare såsom embetsverk och myndigheter i samhället."

En person, åter, som står på den *fortsatta reformationens* alternativ, säger: "Jag vill ibland menniskor införa och fortplanta detta samma *C* (som nyss ofvan): jag har *med* mig Guds ord, mitt eget samvete och förnuft; jag har *med* mig Luther och den evangeliska läran, rätt förstådd, således ock hela kyrkobyggnaden, jemte dess predikanter och upprätthållare, såsom embetsverk och myndigheter i samhället, så fort de *äro* hvad de, på grund af embetsed och kyrkans konstitution, med forskningens frihet gående till Christi ord och intet annat, *böra* vara; men *emot* mig har jag ingenting annat än ett tomt inbillningsfoster, den hos några ännu till en tid qvarsittande fördomen om en sådan de Symboliska böckernas autoritet, hvilken dessa böcker aldrig sjelfve tillagt sig, men i de tydligaste ordalag frånsagt sig, läggande på prestens och hvarje menniskas samvete att i högsta mening endast ställa sig Guds ord till rättesnöre."

Af dessa två här skildrade personer skall du säkert medgifva den sednare kunna framgå med mesta kraft, emedan han måste hafva snart sagdt ingenting emot sig, så fort man allmänt inser hans mening och den af kyrkans egen konstitution rättvisade grund, hvarifrån han utgår. Allt beror nämligen på, om vi hafva rättighet att taga saken så, eller om vi nödvändigt måste vara personer i den förra ställningen. Nu är det hvad jag ådagalagt, att vi ej blott hafva rättighet, men skyldighet, att taga saken så, som den sednare personen. Vi hafva rätt och pligt, att rena våra föreställningar *inom* kyrkans eget sköte och genom en reformation, stående på grundvalen af hennes egna konstitutiva skrifter.

Nu torde du inse meningen. Om detta utgör en nyhet, eller ej, det är sak samma. Men det vissa är, att ingen prest i hela Sverige till följe af sin ed, lika litet som någon annan menniska, till följe af sitt religiösa samvete, behöfver dröja ett ögonblick att gå härtill.

Femte Brefvet.

Karakteren af den estetiska och konjugiala polemiken i afhandlingar, noveller, tidskrifter, tidningsartiklar. Hvasser, Atterbom, Reuterdahl, Kusinförfattarinnan, Fredr. Bremer. – Orgiasmen; och idéen för dess utrotande. – Plato, Longos. Gandharva-äktenskapet i Indien.

Svårt är att säga, om Almqvist haft eller har några egentliga fiender ibland alla dem, som uppträdt emot honom i tryck, i skrift, eller muntligen. Åtminstone har han sjelf icke ansett dem så. Och många tecken i deras framställningar synas på ett märkvärdigt sätt gifva tillkänna, att, när de trott sig skrifva eller tala emot Almqvist, är det i hemlighet emot sig sjelfva de polemiserat; det vill säga: *det ena elementet* hos dem (det mörkare, olyckligare, genom förvända grundsattser under inflytelsen af en skef uppfostran och en "obliqve litteratur" hos dem intrugade, men genom lång vana och samhällsinstitutionernas tvång mycket rotfästade) har råkat i fejd mot *det andra elementet* (det ljusare, ursprungligare, bättre, med sanningen och lifvet mera öfverensstämmande, men genom en oriktig bildning undertryckta och nedtystade), hvilket känt sig upplifvadt genom de s. k. Almqvistska idéerna, vaknat och kommit till tals i deras egna själar. Nu har det förra elementet betraktat denna väckelse och uppståndelse som ett uppror emot sig. Det har derföre uppbjudit sina krafter, för att qväfva en sådan röst inom det egna hjertat och anden. När det gifvit sig luft, har det dock vändt sig emot Almqvist, naturligtvis, såsom det synliga objektet. Men skälet, hvarföre jag anser, att denna polemik egentligen blott betyder det ena elementets kamp emot det andra inom personerna sjelfva, är, att man, i hvad de säga, så lätt skönjer inkonseqvenser och vederläggningar af deras egna på andra ställen oslöjadt framträdande tänkesätt och naivt yppade känslor. Jag skall för ro skull vidröra ett och annat i denna väg, för att visa hvad jag menar; och du måste ursäkta mig, att jag går litet tillbaka i tiden.

För ungefär sex år sedan utkom en välment brochyr (på nära 140 sidor likväl) om Törnrosens bok, och som talade i tonen af Herr hofmar-

skalken Hugo Löwenstjerna sjelf. I denna skrift visade sig väl ett och annat argt, när författaren föll ur jemnvigten genom oskickligheter, nära grofheter emot en litteratör (utpekad såsom Flabbe), hvilken till Törnrosens bok stod i ett ganska oskyldigt och obetydligt sammanhang, då han intet annat gjort, än derom fällt yttranden efter sin öfvertygelse, på samma sätt som auktorn till den grönrutiga brochyren (Flabbe-boken) sjelf gjort. Men den ena upsaliensen ville, nu som alltid, äta upp den andra. Angående "Furumo," hans konst och i synnerhet hans karakter, yttrar sig författaren deremot så fram och åter, att det slutligen är omöjligt, att begripa hvad han menar, om icke det, att han i grunden menar väl. Redan det, att han afgjordt och utan något vidare tager den i Törnrosens bok uppträdande berättaren Richard Furumo för identisk med Almqvist, bevisar icke mycket djup i författarens artistiska omdöme, då han borde hafva funnit "herr Hugo sjelf" fullt ut lika mycket vara det, i sitt slag. Egentligen är väl ingendera Almqvist; lika litet som man kan säga, att Julianus, Henrik eller Frans på Jagtslottet, Johannes i Amorina, Louis Blanc, Alexander Medenberg, Göran Edeling eller hvilken man behagar, äro det, ehuru det ej kan och behöfver bestridas, att hvar och en af dem varmt uttalar någon sida, som säkert Almqvist på ett eller annat sätt intresserar sig för. Sådan, som nu emellertid brochyrförfattaren tagit sin Furumo, vill han uppenbart honom väl, äfven då han afråder honom ifrån alla förbättringsförsök i "religion, sedelära, historia, samhälle, uppfostran, till och med universiteter;" omsider slutande så här: "må han (Furumo) i stället ånyo tillreda sin poetiska char; må han på den åter gifva sig upp i poesiens ljusaste och ætherblåaste rymder, så högt, att hans öron icke förbryllas af jordens sorl, hans ögon icke omtöcknas af dess dunster: det är der vi älske att återfinna honom!" Meningen af en så ädel önskan kan icke misskännas. Äfven om Furumo, hvilken han än är, icke kan taga åt sig så mycket godt, så måste han dock tacka derför, likasom för den "vackra poetiska triangeln"" nyss förut, och den "musikaliska cirkeln." Furumo är och blir, allt detta oaktadt, den mörka duken under färgerna i Törnrosens bok, antingen nu man behagar kalla detta det onda i sig sjelf, eller det blott svarta, eller anse det för det oförklarliga, liksom Böhmes Ungrund, eller hellre

deruti se ”det innersta central-chaos,” hvilket är ganska väl sagdt, så snart man bara begriper hvad chaos (primitivus status hiscens, vitam et lucem cœlestem expetens) betyder. Men hvad det beträffar, att den upsaliensiske författaren så innerligt gerna vill hafva Richard ifrån all befattning med *religion*, *sedelära*, *historia*, *samhälle*, *uppfostran* och *universiteter*, så har detta råd otvifvelaktigt ock en annan sida. Almqvist (ty här menas det naturligtvis han, och icke Richard Furumo) har rörande alla dessa omständigheter antingen haft rätt eller orätt i hvad han sagt. I förra fallet var det dock icke illa, att han blifvit bragt att något yttra sig (ehuru han alltför gerna sedermera ju förr desto hellre må begifva sig ifrån ”denna prosan” upp i poesiens ether, dit den välvilliga brochyren önskar honom); i sednare fallet, åter, bör han gendrifvas, ju ordentligare och skäligare, dess bättre; och det är just för att detta måtte kunna göras en gång med ordning, jag samlat materialierna och uppsatt punkterna, så klart och kort som möjligt, den ena efter den andra, till vederläggning, derest det kan ske. Almqvist har aldrig ansett sig på minsta sätt ofelbar. När hans inre kraf, i förening med yttre omständigheter, föranledt honom att tillkännagifva sina tankar, så hade man skolat bruka grunder emot det oriktiga i dem. Ty, att oriktigheter funnos der, förutsätter väl brochyrförfattaren, i likhet med många andra, efter han önskar A. ifrån att fortfara. Emellertid har det redan hunnit visa sig, att hans reformförsök i uppfostran, för så vidt den angår undervisning, slagit väl ut i Nya Elementarskolan. Tiden kan en gång framdeles komma att afgöra, hvad rätt eller orätt han haft i sina föreställningar om allt det öfriga, hvilket icke honom personligen är gifvet, att lägga någon hand vid till praktiskt utförande. Han kan om religion, sedelära, historia m. m. blott nämna sina tankar; och det torde vara lika väl, att han säger sina, som att andra säga sina. Jag vill under tiden vid den sig sjelf så kallande äkta och veritabla törnrosboken blott anmärka det roliga sammanhang, som på flera ställen råder emellan noterna och texten, der tydligen två sins emellan stridande händer arbetat. Jag känner, älskar och värderar Författaren, ehuru jag vid några tillfällen sett mig af honom sjelf tvungen att vidröra en och annan af hans svaga sidor. Man kan vara en lika så inkorrekt kritiker, som Hammarsköld i sina dar, och

derjemte ändock hafva ett lika så godt hjertelag, en lika så treflig personlighet, som han. Det veritablas författare var i sin ungdom så liflig för förbättringar, som någon annan. Jag tror till och med, att han har en och annan sådan på sitt samvete. Men han har gjort i vissa fall vändning, som det kallas; och aldrig är en menniska mera ond på något, än på det hon sjelf tänkt, så snart hon öfvergifvit det; ty hon är rädd, att det ånyo skall få öfvertaget och arbeta upp sig i själen.

I förebråelseväg kan dock knappt något kallas egnare, än den af så många tidningsartikelförfattare likasom den nyssnämnde brochyrskribenten och andra upprepade beskyllningen, att Almqvist i sina skildringar skulle hylla det lättfärdiga. Icke blott han, utan alla författare af romaner och poemer hafva ansett sig tillständigt, att framställa karakterer af flera slag, icke blott dygdiga, utan äfven lastbara. Skulle väl någon konstframställning i verlden kunna gifvas utan en sådan tillåtelse? Och har den nånsin utan densamma varit till? Men ganska svårt skall man få att bevisa, det A. i sina taflor målat flera lastbara personer, än någon annan tysk, fransk eller engelsk skribent, som utgifvit poemer, romaner och slikt, eller öfverhufvud någon, som företagit sig nöjet att skildra menskliga lynnen i verlden, och deraf lemnat allmänheten ett betydligare antal. Detta bevis blir så mycket svårare, som A. verkligen, mer än de fleste af detta slag, valt dygdiga och ädla personer till mål för teckningen, och endast låtit ett, i förhållande till de öfriga, inskränkt antal onda visa sig på scenen. Lika omöjligt lärer det slutligen vara att ådagalägga, det A. i sina framställningar, der någon verklig last skildras, gjort detta *så*, att lasten gillas. Och sådant måste väl ändock vara motförfattarnes mening med sina beskyllningar. Ty, att det onda omtalas för att visas och ogillas, kan icke innefatta något ondt.

Men jag skall stiga ett fjät närmare, för att finna om icke medelpunkten för anklagelserna låter sig träffa; en punkt, ett ställe, hvarifrån utsigten gifver rättvisa åt alla betraktelsesätt. I afseende på det *sedliga*, är det en sanning, att A. funnit sig föranlåten att anse åtskilligt vara grundligen osedligt, syndigt, skadligt, ondt, som likväl efter mångas tänkesätt är tvärtom; deremot har A. uppgifvit skäl, hvarföre han hållit annat för moraliskt godt, ädelt och nyttigt, som de andra betrakta syndigt och illa.

Denna olikhet är stor. Har nu A. haft orätt, så skulle man ådagalägga det. Sådant måste det enkla och rätta vara. Men icke kan man med sundt förnuft kalla ett sträfvande eller ett skildringssätt för osedligt, hvilket, långt ifrån att anfalla moraliteten i sig sjelf, endast har till mål, att omflytta sedlighetens hufvudgrunder ifrån ett principium till ett annat, och uppgifver skäl för omflyttningen. Osedlig kallar man, efter godt språkbruk, blott den, som icke vill veta af någon sedlighet alls, som förkastar allsköns moralitet. Likaså kallar man laglös den, som gifver på båten allt hvad lag heter, för att lefva och predika utan några band, hvilka dessa än må vara. Men den nämner man icke laghatare, som önskar lagens förbättring, visar nödvändigheten af en ändring i sjelfva principium juris, och uttalar sin mening härom: tvärtom håller man en sådan för lagälskare, hvilket icke hindrar, att man kan bestrida hans tankar, derest man finner dem oriktiga; men man gör dock personen den rättvisan, att han måste älska laglighet och moralitet i sig sjelfva, enär han efter sitt bästa vett befattar sig med deras renande, hvilket visst ingen gör, utan att hysa aktning och kärlek för saken. Dessa exempel kunde utföras i oändlighet. Man säger aldrig om den nitiske bekännaren af en annan gudalära att han saknar religion eller är ogudaktig; man nöjer sig blott med att styrka, det hans religion är falsk, i fall så är, att man kan det, och frågan rör en falsk lära. Icke en gång katholiken anser lutheranen vara utan religion eller irreligiös; men han skattar honom för en person extra ecclesiam catholicam och bekämpar hans lära så godt han kan.

Fullkomligen orätt gör man således, om man med namnet immoralitet belägger Almqvists framställningssätt, äfven då man icke gillar den hufvudgrundsatts, hvarpå han står. Deremot handlar man icke alls orätt, om man anser denna grundsatts undergräfvande för flera gängse tänkesätt. Vid detta påstående bör man stanna; och sedan återstår blott att visa, det, hvad som sålunda undergräfves, icke bör undergräfvas. Detta är likväl af motsidan oundvikligen nödvändigt att göra.

Ty historien intygar, alla sekler igenom, huruledes, ej blott för den menskliga bildningens utveckling, utan man kan säga, för menniskoslägtets sjelfva räddning från undergång, det just erfordrats, att många

på olika tider gängse föreställningssätt om religion, om dygd och last, om laglighet, blifvit undergräfda, för att gifva rum åt renare och bättre. I det subversiva, såsom sådant, ligger följaktligen intet ondt, derest icke det, som kommit i fråga till utrotning, bör bibehållas. Bevisa detta helt enkelt, utan skrik, fraser, fasoner och charlataneri: derpå hänger saken. Att ingifva frosspatienter kina, är visserligen subversivt för frossan, men i alla fall helsosamt.

Så, till exempel, i den ryktbara frågan om kyskheten, är det otvifvelaktigt undergräfvande, att med Almqvist påstå denna böra vara en moralisk egenskap hos personerna; och att kyskt eller okyskt icke kan bero af en yttre signatur blott. Ty härmed blifva alla förhållanden mellan man och qvinna, der den fysiska föreningen icke adlas genom något själs-tycke, något andligt, någon aktning och kärlek, rätt och slätt förklarade för orena, okyska: och tusen sinom tusen conjugier se sig vara ingenting annat än adulterier. Det enda, som motsidan här har att ådagalägga, är att kyskheten icke utgör en moralisk egenskap, icke behöfver grunda sig på någon andlig kärlek, personerna emellan: dermed är saken hulpen, och A. vederlagd. Kyskheten är då ett utanplagg och renheten ett förkläde, såsom man vill. Men saken måste likväl först bevisas.

Gud har stiftat det rena förhållandet emellan man och qvinna: emot Guds stiftelse upphäfver sig således ingen, som gillar detta, och minst A., hvilken just yrkar att man måtte söka införa det. Men om man tillika påstår, att Gud äfven skapat och gjort alla de tusen slags olika ritualer och lagformer, hvarmed äktenskap hos olika folk på skilda tider afslutats och ännu ingås – hvilket man visserligen kan, om man betraktar Gud såsom inneboende orsak (caussa prima immanens) till *allt*, som skett och sker – så kan man likväl icke påstå detta, utan med vilkor, att derjemte erkänna Gud för upphofvet till alla *förändringar*, som med lagformerna för äktenskapet i alla tider tilldragit sig och ännu göras. Ty är Gud orsaken till allt och hvartenda, så är han det till förvandlingarne lika väl som till det bestående: och de förra blifva gudomliga lika mycket som det sednare. Anser man, åter, Gud blott vara grunden till det goda och rätta, men icke till annat, så måste *först* om en i fråga satt lagform undersökas, huruvida *den* är god och riktig, *innan* man till dess

försvar kan åberopa egenskapen att vara en gudomlig stiftelse.

För att, vidare, i sin polemik emot Almqvist icke vara orättvis, måste man erkänna, att, oaktadt han framställt behofvet af vissa lagformers förändring, har han dock tillika yrkat samma lagformers efterlefnad i det sociala lifvet, så länge de ännu qvarstå gällande (se t. ex. i svaret på VII:e frågan). Man kan icke mera begära. Ty hvartill hänförer sig då hela saken? Till den omständigheten, att en person här gjort hvad af personer i alla tider hållits berömligt, nämligen att yttra sig öfver hvad man anser förbättransvärdt. Om dylikt skulle vara himmelsskriande så är det likväl säkert, att vi, med förnekande af perfektibilitetsgrundsattsen, ännu skulle stå på Irokesens eller högst Lappens ståndpunkt.

I kyskhetsfrågan hör man alltid ungdomen ställa sig på själens sida: den ser gerna i det kroppsliga könsförhållandet något nedrigt, afskyvärdt, otäckt, så fort det är blott materialistiskt, och intet psychiskt, hjertligt tycke förbinder personerna. Ungdomens åsigt är ock öfverensstämmande med skapelsens mening, som i det kroppsliga endast känner ett oskyldigt, godt och rent, när det lyder det andliga, befinner sig som ett underlag derför, och intet annat utgör, än den jordiska basen för en verkligt tillstädesvarande himmel. Blott då är det materiela ondt, när det antingen är *ensamt*, eller utgör det *öfvervägande:* i förra fallet är det en jord utan himmel, hvilket kännes som natt; i sednare fallet är det ett jordiskt, som besegrat det himmelska, ligger öfver och herrskar, hvilket betyder än värre än natt, är ett sant infernum. Denna åsigt är afgörande för det *sedliga* i frågan. Saken är så enkel, att derom ej skulle vara en halftimmes tvist, derest icke i samhällets ekonomiska författning den mest himmelsskriande orättvisa vore inlagd, till följe hvaraf qvinnan, för sitt kroppsliga lifs nödtorft, måste i könsförhållande underkasta sig hvad som helst, låta själens kraf fara, förbinda sig med hvem som helst, och dymedelst i de allra flesta fall blifva en sköka, *antingen* på det tillåtna sättet (conjugium utan kärlek, hvilket är ett adulterium, oaktadt *namnet* af kyskhet), *eller* på det otillåtna sättet (som både är och heter adulterium), *eller* slutligen så att hon undviker könsförhållandet helt och hållet, blir en krympling till själ och kropp, och syndar emot skapelsens mening (vilket *kallas* kyskt). Undantag ifrån dessa tre alternativer

gifvas blott i de enstaka och till följe af samhällets förskämmande temperatur högst sällsynta fall, då andlig öfverensstämmelse förbinder makarne, och då de således lefva enligt Guds inrättning. Hela det grofva missförhållandet hvilar såsom en tung skuld på samhällets ekonomiska institution: det är ett brott emot de lefvande, hvilkas sedliga lif undertryckes, och ett ännu värre emot oräkneliga kommande slägten, hvilka hindras att blifva så goda som de kunde, emedan de flesta menniskor, som alstras, tillkomma under inflytelsen af andlig köld, förakt, ej sällan hat, men oftast rå, ohygglig vällust (conjugiell, eller icke); och derföre framstå med den ömkliga sinnesart, som vi se.

De flesta sjukdomar till själ och kropp hafva häruti sin rot, i synnerhet i det tredje af de uppräknade alternativen: *uppriktige* anthropologer och läkare tillstå det allmänt; men man gifver tusentals namn åt lytena, för att undanskymma saken för de okunnige. Hvarföre gör man det? Af undseende för den makt, som beherrskar samhällets närvarande tankestämning. All nedrighet, uselhet och olycka på jorden har sin förnämsta grund i brist på kärlek menniskorna emellan, och den dermed följande stora dumhet. Nu har visserligen denna brist en betydlig orsak i felaktig uppfostran, i dålig eller ingen barnavård; men hufvudorsaken ligger dock deruti, att personerna alstras utan andlig, hjertlig och verklig kärlek hos föräldrarne, hvarigenom de arma varelserna framkomma på jorden så dåliga till sjelfva väsendets innehåll, att uppfostran sedan icke har mycket att af dem göra. Mera härom framdeles. Men så mycket kan du märka, som hvad helgden af ett sedligt rent förhållande emellan man och qvinna betyder: om du förstår mig, så ser du här kärnpunkten för den räddning, som samtid och efterverld vänta.

Jag har sagt dig, att ungdomen i allmänhet står på själens sida: den har mera tro derpå: den eger lifvets hopp. Dermed menar jag dock företrädesvis den yngsta ungdomen. Ingen menniska skulle behöfva öfvergå till ett själlösare, oädlare, mera materialistiskt och öfvervägande kroppsligt sinnelag, derföre att hon blir äldre; men samhällstemperaturens inflytelse har denna verkan. Icke heller detta är någon nödvändig följd af samhället i och för sig sjelf; men dess hittills varande beskaffenhet är sådan. Deraf inträffar det olyckliga, att så många äldre, till själ och sinne

antingen krossade eller mutade af den herrskande stämningen, ”tagit sitt parti att gifva anden på båten,” icke vilja veta af annat än det kroppsliga, söka dess välstånd och ordnande, det må gå med hjerta och förnuft huru det kan, och ... *dessa* äldre förakta nu oss, hata oss, upphäfva sin röst emot oss. Och *vi* ... skulle icke vi hafva en tår i vårt öga för *dem?*

Ty låtom oss se dessa äldres ställning. De hafva nedsväljt hjertat i magen; men detta har ej kunnat ske, utan att mången hemlig tår måst sväljas medsamma. Man brister icke i tu med nöje. Man blir icke köttslig så för ro skull, som det tros. Om många äldre måste man dock tillstå, att de icke af så oskyldiga orsaker blifvit usla, blott jordiska, stoftets anhängare och kroppens talemän. Ett stort antal är det af ren inskränkthet, af oförmåga att se ett så rätt förhållande emellan ande och kropp, att den förra herrskar, men den sednare dock är med såsom underlag och åtnjutande all den sanna rättvisa, som med Guds mening i skapelsen följer. De börja med, att vilja hafva *endast ande;* men detta påstående, såsom orimligt, stannar i thesen, hvarefter det vanliga slutet in praxi blir raka motsattsen, d. v. s. *endast kropp:* allt af det skälet, att då man icke förmår begripa begges rätta samvaro, utan anser den ena nödvändigt utesluta den andra, så utesluter Kroppen anden i det praktiska, likasom Anden uteslöt kroppen i det theoretiska. Deraf sedan alla dessa oräkneliga inkonseqvenser; framför allt striden emellan tänkesätt och handling. Mest olycksbringande är dock denna strid i samhällets egen komposition, der en religion finnes, som blott vill ande, och en social lagstiftning, som endast vill veta af kropp hos menniskan: en hopgyttring, som gör, att hvarken anden eller kroppen får sin tillbörliga rätt, och menniskan sjelf till sluts, i förtviflan öfver det ändlösa trassel, hvari hon känner sig inkastad, öfvergifver både religionen och den sociala lagstiftningen, begynner förakta begge, faller ur jemnvigten, och slutar ej sällan med att fastna på en eller annan hake i den inre eller yttre nomenklaturen, d. v. s. får karakter af *brottslig.* – Många äldre, nu, med rysning dragande sig tillbaka för allt detta, hafva tagit sitt parti att lemna lifvets hela chaos derhän, söka med händer och fötter att skaffa sig en ekonomiskt oberoende plats, och skåda, sedan de vunnit den, med grym likgiltighet omkring sig på det helvetiska hvimlet, der menniskor

till höger och venster stupa. Hvarföre äro dessa äldre så likgiltige? För att hafva lugn: för att icke blifva rubbade i sin ställning på den lilla klippa, dit de hoppat upp ur det allmänna skeppsbrottet. De äro afslutade och fullkomliga egoister: äro det, af öfvertygelse om omöjligheten att på annat sätt komma igenom: äro sten till tänkesättet och ben till hjertat: äro lycklige så, som Satan, i fall han kan kallas lycklig. – Men, efter hela denna tafla, finnas då inga äldre alls af annat skrot och korn, än dessa? En liten, en ganska liten afdelning gifves ännu: verkliga menniskovänner: personer, som, oaktadt äldre till åren, aldrig upphört att vara unga till själen. Oftast sluta de olyckligt, sedan de bortkastat alla sina krafter. Några minnen, en och annan tyst välsignelse följer dem: om tack blir aldrig fråga.

Sedan jag sålunda med några ord talat både om de yngre och äldre, och sökt göra beggedera rättvisa, återkommer jag till de ämnen, der man mest polemiserat emot Almqvist från de äldres sida. De märkvärdiga inkonseqvenser, som här visa sig i polemisternas egna yttranden, visa bäst deras egen inre strid, och att det, såsom jag från början sade, mindre är frågan om en kamp mot A., än en tvist emellan elementerna inombords hos personerna sjelfva.

Professor *Hvasser* i Upsala utgaf en bok om äktenskapet, ifrån början riktad emot det tänkesätt, som vill uppställa nödvändigheten af någon andlighet, någon psychisk öfverensstämmelse i föreningen mellan makarne, för att äktenskapet skall kunna något vara och betyda. Ganska rätt sammanbinder Hvasser denna åsigt med hela den tendens i vetenskap och konst, som på de sednare tiderna gjort sig gällande; och han fördömer således äfven den. Häruti är han onekligen konseqvent. Orätt gör han likväl, då han så groft sammanblandar denna protest (om nödvändighet af psychiskt föreningsband emellan makar) med all den köttslighet och kroppsliga nedrighet, som en annan af tidehvarfvets skolor proklamerat och som med den förra har ingenting att skaffa. Detta ådagalägger, huru litet H. sett in i ämnet. Men den största motsägelse visar han likväl på slutet i sin bok, då han omsider går att säga hvad han vill, och hvarvid han ordentligen sjelf uppställer till princip för äktenskapet – den andliga sympathi emellan mannen och qvinnan, som just utgör

motpartiets hufvudgrundsatts! Emot *hvem* och *hvad* har nu Hvasser kämpat? Emot sig sjelf.

Såsom Hvasser i sin skrift inblandat tvenne dyrbara personligheter, Plato och Goethe, väckte detta andra litteratörers ovilja, för hvilka Plato och Goethe på goda skäl äro högt älskade och beundrade namn. Professor *Atterbom* uppsteg värdigt och förträffligt i denna kamp mot Hvasser. Tillika utgaf han ett särskildt arbete, Svenska Siare och Skalder, der ett långt och väl utarbetadt stycke förekommer om äktenskapet. Det består väl egentligen i en redogörelse för Svedenborgs skrifter i hithörande ämnen; men författaren uttalar likväl derjemte sin egen öfvertygelse tillräckligt. Denna omfattar helt och hållet den princip för äktenskapet, som Hvasser i första hälften af sin bok så häftigt bestridt: nödvändigheten af själsfrändskap, andlig öfverensstämmelse och en derpå grundad förenande kärlek emellan mannen och qvinnan, för att föreningen skall vara äktenskap. Till grundsattsen finnes således ingen stridighet emellan Atterboms åsigt och den i ”Det går an”. Men inser han detta sjelf? För ingen del. Tvärtom har han både med ord och penna polemiserat skarpt häremot. Han föreställer sig, att hans i Siare och Skalder framställda tänkesätt om äktenskapet låta förena sig med den gängse statsinstitutionens form, sådan denna för närvarande är. Han förblindas att tro detta, af de enskilda, någon gång inträffande händelser, då dessa tvenne på helt olika principer grundade systemer råka sammanfalla; men hvilket utgör ett rent accidens, såsom af statsinstitutionen alldeles icke betingadt och af den fullt oberoende, hvarföre man ock, af begripliga skäl, finner denna coincidens i verkligheten så högst sällsynt. Statsinstitutionen utgår icke ifrån nödvändigheten af någon sympathetisk kärlek i andlig måtto, makarne emellan, såsom vilkor sine qua non för äktenskapet: följer en sådan med, så är det rätt väl; men finnes den icke alls, så vidhåller statsinstitutionen i alla fall, att det *är* äktenskap emellan personerna, *blott* de äro vigda; och genom att *på sådant sätt* statuera ett likafullt (*utan* kärlek) till rättigheter och skyldigheter fortvarande conjugium, visar institutionen sig ingen vigt lägga på de ord om ”kärlek”, som den låtit inflyta i vigselritualen; den visar tydligt, att detta icke utgör någon conditio sine qua non i dess system, och att dess lagform

gör ingenting för att upprätthålla meningen af dessa ord; tvärtom, såsom lätt låter ådagalägga sig, verkar den starkt häremot, ehuru medelbart och outtaladt. Enligt institutionens system är detta konseqvent; och konseqvensen häraf kan omöjligen brytas till fördel för det i Siare och Skalder uttalade systemet, utan ändring af sjelfva grundsattsen och ett nytt vilkors införande i lagformen. Professor Atterbom borde betänka detta. Såsom sakerna nu stå, utgör hans polemik, *mot* Det-går-an och *för* Statsinstitutionen, ett rakt Nej åt hans egna tankar i Siare och Skalder. Emot *hvem* och *hvad* har han nu kämpat? Visst icke emot Almqvist; men emot sig sjelf.

Ett antal afhandlingar i tidskrifter (hvaribland t. ex. Dokt. Reuterdahls i Lund vore mest att tala om) och tidningar, likasom brochyrer och noveller i ämnet för öfrigt, förbigår jag. De hvila alla på samma förblindelse, som prof. Atterboms. Aktningsvärdt och varmt, som han, vilja de *någonting* i afseende på äktenskapet. Men de se icke, att detta någonting just finnes i det, som de uppstått att bekämpa, och finnes *der systemenligt* (så att, när fall förekomma, der det icke gifves, sådant ligger utom systemet, enär personerna då icke handlat i öfverensstämmelse dermed, och olyckan följaktligen icke kan läggas det systemet till last); samt att det deremot icke såsom regel, utan blott såsom ett händelsevis inträffande undantag, d. v. s. *icke systemenligt*, finnes till i *det*, som de uppställt att försvara (och att de äktenskapliga olyckor, som här inträffa, just med skäl kunna läggas det systemet till last, emedan personerna råkat uti dem, oaktadt de handlat systemenligt). Emot *hvem* och *hvad* hafva således alla dessa författare af noveller och artiklar stridt? Emot sina egna bästa önskningar.

Intressantast har denna sjelfstridighet ådagalagt sig i tvenne snillrika fruntimmers romaner: *Kusinförfattarinnans Torpare* och *Fredrika Bremers Dagbok*. Enligt hvad de på sina ställen säga, skola dessa arbetens tendens vara riktad emot Almqvists. Likväl gå de tillväga så, att de i verkligheten upphäfva sin egen påstådda riktning. Detta förhållande är så allmänt kändt, att jag icke vill upprepa det. Men detta faktum är dyrbart, såsom intyget af tvenne känslofulla ädla qvinnosjälar. Märkvärdigt är Dagbokens yttrande sid. 227-228, der det heter: ”den polemik,

som från vissa håll höres mot vigsel och äktenskap, är nätt opp det *onödigaste och orimligaste* jag vet." Så onödig nu förf. här förklarar den polemiken vara, så är dock hela hennes Dagbok till grundkärnan, och nästan öfverallt äfven i skildringarne, ingenting annat än just *denna polemik*. Ty hufvudpersonen, fröken Sofi Adelan – hvarföre återkommer hon i alla sina samtal med sin friare och älskling, öfverste Brenner, ständigt till den bestämdaste och oöfvervinligaste protest emot äktenskapet? hvarföre framhärdar hon till Dagbokens sista sida (och, efter allt hvad man finner, förmodligen för alltid), i att icke vilja gifta sig? Är nu fröken Sofis förklaringar, hvilka så godt som ordagrant likna "polemiken från vissa andra håll", så onödig och orimlig, som sidan 228 påstår, för hvad och mot hvad skref då Fredrika Bremer sin vackra och täcka Dagbok? Tydligen är icke Sofi Adelan framställd i negativ sens, eller såsom en person, den författarinnan målat för att visa hvad hon ogillar. Tvärtom gifver allt tillkänna, att F. B. sjelf tänker som Sofi. Hon behöfver ej blygas för de ord, fröken Adelan å hennes vägnar talar. Men för konseqvensens skull, kunde hon hafva läst igenom sin 228:de sida för andra gången, och sett huru den förhöll sig till det öfriga. Klart är visst (hvad hon nedanföre på samma ställe anser), att "*Han*, som talar *sjelf* blott en gång eller två till jordens barn, och lemnar dem sedan att utveckla meningen af sina ord," att, med ett ord sagdt, *Gud* skapat äktenskapet; men deraf följer dock icke, att Han omedelbart (eller såsom en direkt uppenbarelse af sin hel. ande) äfven skapat hvarenda af de otaliga, sinsemellan rätt olika former, ritualer och sätt, hvarpå äktenskapet hos alla folk och i alla tider blifvit utfördt, så att ingen af dessa former skulle kunna föreslås till omvandling eller förbättring, utan att man upphäfde sig mot Gud sjelf. Något sådant har Fredrika Bremer omöjligen *kunnat* mena, emedan hon läst allmänna verldshistorien, och vet, huru många hundrade af dessa former under förriga tider blifvit ändrade eller aflysta, utan att någon beklagar det. Mot hvem har hon nu skrifvit? På slutet af samma stycke (sid. 229) säger hon: "om mensklighetен en gång stiger så högt i sedlig storhet, att äktenskapet kan *lossas ur alla juridiska band*, så skall den säkert, just för denna storhets skull, bibehålla – *vigseln*." Dessa ord, som äfven en annan efter henne citerat,

äro ganska märkvärdiga för den blick de öppna öfver författarinnans tankar, och träffade jag henne snart personligen, så skulle jag bedja henne med synnerlig uppmärksamhet ännu en gång läsa hvad hon här har sagt. Just emedan ”alla juridiska band”, i den målning hon gjort, skulle vara lossade, så är det klart, att den Vigsel, som hon då i alla fall anser förblifva qvar, visserligen kan utgöra samma heliga och uppbyggande akt, som nu, dock *utan de juridiska följder som nu.* Men efter allt hvad jag vet om den polemik, F. B. menar, har någonting aldrig blifvit ifrågasatt *mot* vigseln för annat än dess juridiskt bindande egenskap (att nemligen tvinga folk vara tillsammans, som försämra hvarann till sederna och förderfva hvarann till lyckan; se: de många exempel Dagboken omtalar). Blir således en vigsel qvar utan juridisk mening, så är den då helt och hållet blott att förlikna vid hvarje annan kyrklig uppbyggelseakt, hvilken, såsom helgande hjertat och renande sinnet, icke blott är nyttig, utan har skäl att upprepas ofta, likasom annan gudstjenst. Långt ifrån, att det system, hvarom F. B. här ögonskenligen skrifver, skulle hafva ett ord att invända emot *det slags* vigsel, som Dagbokens sida 229 endast möjligen kan åsyfta, har man till och med ordagrant läst uttryck* derifrån, som yrka förträffligheten af en *sådan* akt. Hvad vill då författarinnan mer? Man kan endast anmärka, att *namnet* Vigsel är litet besynnerligt för den återstod F. B. beskrifvit på sistnämnda sida; men till *saken* tyckes hon tänka, äfven i detta fall, alldeles lika med det, hvaremot hon på detta ställe kommit att polemisera.

Man må för öfrigt ansluta sig till hvilket system och betraktelsesätt man finner bäst; men skyldig är hvar och en, att se saken sjelf för hvad den är, och icke bedöma den efter hvad den blir genom sammanblandningar och missförstånd. Således hör icke *”das junge Deutschland”*, vare sig hos St. Simonisterna eller andra, icke det med skäl så illa beryktade *”köttets Evangelium”* hit. Hela denna tendens, som utgör det *orgiastiska* i menskligheten, ”sinnes*rusets* religion, filosofi och estetik,” är just af ålder ett af upphofven till de djupa eländen, misstag och svårighe-

* Se t. ex. Aftonbl. för den 21 Jan. 1842 sid. 3, spalt. 2, rad. 112-117; och spalt. 3, rad. 41 o. följ.

ter, som vidlåda reglerandet af förhållandet mellan man och qvinna. Denna orgiasm utrotas icke ur hjertan och själar genom det reglemente, som är; allmänna erfarenheten intygar det bedröfligen tillräckligt; den hindras blott att ur sina gömmor framträda med öppen panna, såsom kult i forntida mening; men den finnes lika mäktigt och – när man ser saken uppriktigt i grund – föga mindre allmänt för det, blott så mycket farligare, som den är dold, och i ytterst många fall legitimerad genom ett vackert namn. Denna orgiasm, denna sinnesyrsel borttages ej ur menniskan genom aflysande af allt hvad *sinne* heter eller genom ett bud till menniskan att vara *utan* sinne. Detta blir hon icke, äfven om hon dödar hela sin kropp; och följden af det skapelsevidriga budet är ingen annan, än att sinnet, som skulle totalt förjagas, blir qvar, och blir det regel-löst nu, emedan det icke till sin princip erkännes. Så händer, att orgiasmen rasar desto tygellösare i själen, just när kroppen ser som aldra dygdigast ut. Detta kallar man, när det upptäckes, skrymteri; egentligen äro offren värda medömkan och sorg, mera än harm: harmen bör drabba det system, för hvars räkning de falla. När sinnet lägges under andens befäl, men erkännes, qvarbehålles och aktas såsom godt, med vilkor att lefva i skapelsens mening; *då* framstår sinnet sjelf icke upproriskt, är hvarken rus eller yrsel. Orgiasmen är utrotad då. På annat sätt besegras den ej. Men sinnet hos man och qvinna, som förena sig, kan icke läggas under en mäktig andlig myndighet, som *hit* hörer och *häruti* något verkar, derest ingen andlig förening genom öfverensstämmelse och själarnes lifliga, men fromma ingång i hvarann, finnes till hos personerna. Dem emellan kan eljest vara mången annan slags andlighet (t. ex. religiösa, filosofiska eller blott diskursiva tänkesätts likhet); men om andligheten icke är af *sådant* slag (sympathisk kärlek), att sinnet i *detta* fall derunder sorterar, så styr den också icke sinnet *häruti*. Deraf inses angelägenheten, att den andliga föreningen emellan man och qvinna måste, såsom oumbärligt vilkor (cond. s. q. n.) för förhållandets renhet, vara af *detta* (sympathiska) slag, för att kunna utgöra en herrskande myndighet öfver sinnet. Visst är, att när den är till, då är också all orgiasm försvunnen ifrån personerna, oaktadt de visserligen i fullt mått hafva *sinnet* qvar; men utan ursinne, utan rus och yrsel. Jorden är till *under* himmelen, då

svalkad af dess ande, from, ren, mild, älsklig, täck. *Så* vill Gud att det skall vara, och så är det bra. Men en institution, som icke gör det nyssnämnda vilkoret till ett *oumbärligt och oeftergifligt* vilkor, utan låter saken gälla för conjugium ändock, ja, går ända derhän, att med sina lagformers makt tvinga till fortfarande af ett sådant parasitiskt conjugium (som ingenting annat är, än reverâ adulterium), och det till och med oaktadt personerna sjelfva önska upphöra med att längre förderfva hvarandra; *den* går för ingen del ut på att jaga orgiasmen ur verlden. I hvilka talrika fall den dessutom verkar direkt *för* den, skall jag närmare utveckla vid ett annat, dertill mer enkom egnadt tillfälle. Nu gör den anmärkningen tillfyllest, att, huru man än må tänka om Orgiasmen, så hör den åtminstone för ingen del till hvad det s. k. Det-går-an-systemet gillar, enär det har sjelfva dess utrotande till syftemål.

Till Plato och Goethe står det icke heller i så nära förhållande, som man tror; minst till den sednare. Hvad Plato i grunden tänkt om Qvinnan och hela könsförhållandet, är icke rätt afgjordt. Hvad man kan se i hans så kallade Republik är ganska tänkvärdt; men äfven här, och än mer i samtalen vid Symposierna, visa sig hans åsigter än hylla sinnelöshet (hvarföre ock denna af-art fått namn af "Platonsk kärlek"), än ett sinne-rus af skändligt slag (så kallad "grekisk kärlek"); i intetdera fallet ansluter han sig till det system, hvarom vi tala. Ville man åt detta söka några helleniska likstämmigheter, så vore de väl snarare att träffa hos Homeros, Theokritos och Longos (hvars Dafnis och Chloe blifvit så illa förstådd och genom ömkliga efterhärmares arbeten fått ett så falskt rykte om sig). Till något latinskt står det i intet förhållande; minst af allt till erotismerna i Horatius, Ovidius, Propertius, Petronius o. s. v.; kanske till något af Claudianus. Än mindre till det Asiatiska sättet i allmänhet, utom måhända till det mest antika, det innerst österländska. Med en af de gamla conjugialformerna i Indien, Gandharva, har det närmaste frändskap; dock ej alldeles. Till det Ursvenska ingår det med ett eget slags stort tycke, nämligen i ett afseende, ehuru ej i ett annat; men hvilket här ej är rummet att utveckla.

III.
Om Brottsliges Behandling.*

Blicken på sättet att behandla de brottslige och på häktena visar, att, huru det än dermed må förhålla sig, så uppfylles dock visserligen *i allmänhet* hvad lag och gällande statsföreskrifter bjuda. Hafva vi någonting att klaga på, så är det följaktligen i allmänhet icke på den föreskrifna behandlingens verkställande, eller på häktena (om ock vid åtskilliga af dem hvarjehanda ekonomiska anmärkningar och måhända bristande tillsyn vore att nämna).

Men för att tillkännagifva de ofullkomligheter, hvilka, såsom jag tror, vidlåda hela denna behandling, är det till sjelfva föreskrifterna (af hvilka denna behandling och vården i häktena bestämmas), jag vill gå: och för att få ett ovilkorligt stöd i mina betraktelser häröfver, ärnar jag uppfatta ämnets grundtanke.

Det är klart, att jag hos hvarje fördomsfri förutsätter det erkännandet, att man ej klandrar sjelfva stiftelsen af en lag, då man säger, att de nya utvecklingarne i tidens lynne äfven fordra nya utvecklingar af lagens beskaffenhet. Ty kunde jag icke med full tillförsigt förutsätta detta erkännande hos de domare (jag förstår härmed de fördomsfria läsare), som ämna granska min skrift, så faller det af sig sjelf, att jag ej skulle kunna nämna några ofullkomligheter i en inrättning, som verkligen i allmänhet uppfyller hvad gifven och nu gällande lag bjuder; än mindre föreslå några förbättringar. Men ehuru jag alltså är trofast den grundsattsen, så väl att en gifven lag kan vara förträfflig för samhället, i det tidehvarf den stiftades, som ock, att denna lag bör åtlydas så länge sam-

* Detta skrefs år 1820; hvilket anmärkes för stilens skull.

hällets lagstiftare icke ännu upphäft den; så kan jag ju ändock anmärka, att numera en sådan lag visar sig ofullkomlig? Och långt ifrån, att detta skulle innebära ett tadel på sjelfva stiftningen af lagen, är det i sjelfva verket ingenting annat, än en på lagen gjord tillämpning af grundsattsen om tidens ständiga gång: det är blott en blick på den sanningen, att staten *växer*.

Men den grundidée, som utgör lifvet uti ifrågavarande ämne, är ingen annan, än *Straffets* idée; och af det sätt, hvarpå jag skall uppfatta den, så väl som af dess utvecklingar i några speciala bestämningar, skall det visa sig, huruvida jag kan anse samhällets nuvarande stadgar, i afseende på brottsliges behandling, egna all den uppmärksamhet åt detta ämnes vigt, som mensklig rätthet fordrar.

Jag vill icke här ingå i den filosofiska undersökningen om den menskliga viljans frihet, hvarigenom den egentligen moraliska dagern blefve kastad öfver brottslingens natur; lika litet vill jag uppehålla mig vid frågan om nödvändighetens eller det universala ödets förhållande till denna frihet; ty sådana undersökningar hafva rum i afhandlingar af annan höjd, än dennas. Deremot, såsom en utgångs-punkt för mitt ämne, börjar jag med sjelfva den *såsom illa gjord ansedda gerningen;* emedan det är detta faktum (det må nu hafva frihet eller nödvändighet till sitt upphof), som af menniskorna i samhället påkalla den åtgärd, vi benämna *straff*.

Betrakta vi, utan att bindas af fördom för eller emot, hvad det är vi mena med en illa gjord gerning, så inse vi, att den icke innebär någonting mindre eller mer, än "en rubbning i någon enhets organism (det vill säga – en brytning af denna enhets ordning – ett brott)." Ty, tala vi om brott emot Gud, så föreställa vi oss hela det gudomliga riket, såsom en enhet med en stadgad organisk hållning, hvilken genom detta brott i någon mån rubbas. Tala vi, åter, om ett brott emot medmenniskor i stat, så tänka vi äfven denna såsom en enhet för sig med fastställda lagar, bildande tillsammans ett organiskt helt, som genom det ifrågavarande brottet rubbas. Likaså, om vi tala om ett brott af menniskan begånget emot henne sjelf; ty äfven här se vi en organiserad enhet för sig, den enskilda menniskan, hvars sålunda stadgade beskaffenhet genom brot-

tet rubbas. – När följaktligen öfverallt hvarje illa gjord gerning till sitt grundbegrepp för oss visar sig helt enkelt vara det fenomen vi kalla rubbning, och hvarigenom oordning uppkommer och sprides i den enhet, hvari rubbningen skedde; så blir nästa fråga: *hvilken åtgärd påkallar oordningen?* Och svaret kan ej bättre blifva, än: *Ordningens återställande*. Klart är, att då vi, som här, betrakta brottet såsom en organismrubbning, så är detta i sjelfva verket* alldeles detsamma, som hvad vi enskildt för kroppens organism** äro vana att kalla sjukdom.*** Inträffar en sjukdom, så är den enda förnuftiga frågan: huru skall helsan återställas? Och det enda förnuftiga svaret: Sjukdomen skall läkas. – Antingen man nu talar om den kroppsliga, själiska, statiska, gudomliga, eller – allmänt – hvilken medicin, som helst; så kan ingen annan klok åtgärd i anseende till det inträffade onda påkallas, än *läkedom*. "Straffets idée, förnuftigt, det vill säga, fördomsfritt fattad, kan således ingen annan vara, än Läkedom för den Samhälls-enhet, som genom den illa gjorda gerningen i sin helsa rubbades."

Hurudan läkedomen, det vill säga, hurudant straffet bör vara, för att läka det sjuka, blir nästa fråga. Men innan jag går till försöket af denna stora frågas besvarande, finner jag mig så lycklig genom en viss skön anblick, att jag ej annat kan, än först något uppehålla mig dervid. Denna anblick är ingen annan, än åsynen af den största fördoms fall, som i afseende på detta ämne ännu beherrskar en stor del menniskor: fördomen, "att det straff, samhället tillfogar brottslingen, skall vara en Hämnd-utöfning: en vedergällning af ondt med ondt." Länge har man väl anmärkt orimligheten af, att, då hämndbegär vore den enskilde i hög grad förbjudet, mången statsklok dock anser detta begär värdigt att

* I den ideala regionen.

** I en real region.

*** Brottets filosofiska bestämning (hvilken kortast låter: brottet är det moraliter nedvända i universum) infaller noga med den i denna afhandling i afseende på Staten gifna bestämningen att brottet är en Stats-sjukdom. Ty så vida lagarne för Statens bestånd och helsa äro förnuftiga, så tillhöra de det uppvända i Universum, det rätta, det friska; så fort då något af det nedvända bryter in mot dessa lagar, måste det komma såsom strid mot den genom dessa lagar satta helsa; alltså som sjukdom.

leda Statens författning. Och jag frågar: påstår någon religionsklok detta begär i sjelfva verket* tillhöra det gudomligas natur? Om så är, huru skola då dessa stats- och religionskloke i grunden kunna neka, att Vredens och Hämndens egen idée, såsom sådan (d. v. s. ej såsom slöja) har en högre sanktion för sina anspråk, än att någon lagskipning i sin speciala tillämpning kan hålla individerna inom de skrankor, som det likväl utgör bildningens föremål att hålla dem uti? Ty – rakt må det utsägas – om Gud och Samhälle vilja vedergälla ondt med ondt,** så bör och skall den enskilda menniskan det äfven; och beskedliga anmaningar emot hämnd äro så länge narrverk. Sådane, som den enskilde anser Gud och samhällsinrättningen, sådan *bör* han vilja vara sjelf; ty hvilka förebilder predikas honom, om icke dessa? Och sådan *skall* han äfven blifva; ty styrelsens prohibitioner (vore de än de mest inqvisitoriska) kunna ej hinna långt i att *hindra* det, som hvarje enskild i sitt samvete måste tro vara sin rättighet att utöfva. Jag vet väl, att några vilja förklara den Gudomliga och Statiska hämnden äfven på ännu ett annat sätt, nämligen alls icke såsom en *tillfogad vedergällning*, hvarken med *ondt* eller med *godt* (det vill säga: ej alls såsom något objektivt), utan såsom den olyckliga omgifvelse af elände, hvilken ovilkorligen och efter sakernas

* Det vill säga: äfven inom den slöja af vrede, som den välmenande agan kan taga på sig; och hvilken den agade från sin synpunkt anser för hämnd, ehuru den i sjelfva verket är en förbättrande kärleks sätt att gå till väga, utan att medföra enkom, onödig, till ingen förbättring tjenande skada eller lidande.

** Jag talar aldrig om den hämnd, som väl för den brottslige sjelf någongång kan synas vedergälla ondt med ondt, i anseende till det slags kastigation (såsom ett nödigt förbättringsmedel) honom vederfares; men hvilken, då den endast har hans förbättring för afsigt och äfven lyckas häri, i sjelfva verket är en vedergällning af ondt med godt. Vill någon ock kalla detta hämnd, så må han; och under denna definition är ingen fråga om, att ej hämnd tillhör Gud och Samhällets sanna natur. Men jag förstår med hämnd: ”tillfogandet af verkligt ondt för ondt;” och i denna mening gälla mina slutsattser deruppe i texten. – Längre fram i denna afhandling skall det komma i fråga, om de straff, Staten nu brukar tillfoga brottslingar, verkligen förbättra dem, och således af Staten kunna tillfogas dem med afsigten af en sådan förbättring: om – med ett ord – de i sjelfva verket äro ”en vedergällning af ondt med godt;” eller om de icke, innerst åsedda, just äro ”ett tillfogande af verkligt ondt för ondt”, alltså en hämnd, efter min benämning.

natur måste (subjektive menadt) vidlåda sjelfva det brottsliga. Att en sådan omgifvelse i sjelfva verket alltid eger rum, är otvifvelaktigt; men detta är en *beskaffenhet*, befintlig hos sjelfva brottet, alltså icke en *åtgärd*, att *vidtagas* af en *emot* brottslingen uppträdande straffande auktoritet: icke en hämnd-utöfning som tillfogar den brottslige ett apart ondt, ett lidande *utöfver* det han redan, i och med sin felaktighet, lider af och uti sin omgifvelse, till följd af sakens sjelfva natur. Genom framställningen af en sådan plågas nödvändighet för brottet, har man i sanning ingenting annat sagt, än "att brottslingen alltid är olycklig"; och hvilket, i analogi med hvad förut blifvit utfördt i anseende till den reala regionen, vill säga detsamma som, "att den sjuke alltid mår illa". Men, likasom den läkare handlade med stort oförstånd, som, *utom* det illamående en sjuk kroppsdel redan i och med sin sjukdom känner, vidtog någon *enkom åtgärd* att äfven särskildt plåga denna kroppsdel; likaså oförståndig är också samhälls-inrättningen, ifall den, *utom* de olyckor brottslingen redan såsom sådan eger i sin omgifvelse i verlden och bland menniskor, vill tillägga ytterligare plågor *enkom och blott för att* plåga honom: d. ä. vill *hämnas*.

Men, lemnande på sidan de vidare frågorna om hämndens natur och deraf beroende lämplighet att användas i en lagstiftning, går jag fram till sjelfva försöket att, i allmänhet och enligt med den här gifna åsigten, besvara den förut uppgifna frågan: *hurudant bör straffet vara?* Såsom jag ser sakerna, kan det endast finnas *tvenne* hufvudslag af straff, likasom blott tvenne hufvudslag af fysisk läkedom. Är ett organiskt helt sjukt, det vill säga, äro lagarne för dess lifs helsa någonstädes rubbade, så är det på detta ställe, som lagarens* uppmärksamhet skall fästas för att laga det rubbade, så att det kommer i lag igen. Men denna lagning kan endast genom tvenne sätt vinnas, nämligen *antingen derigenom*, "att sjelfva det sjuka partiet återbringas i friskt tillstånd, och hela organismen sålunda återställes till den totala jemnvigt, som kallas helsa;" *eller* (ifall detta ej kan ske) *derigenom*, "att det sjuka partiet rent af

* Heter Läkarens, i fall fråga är om vår kropps organism: Lagkarlens, ifall det är fråga om Statens.

borttages ur organismen, och sålunda ej genom sin försämrande inflytelse hindrar de öfriga delarne ifrån att vara friska." För att häruti vinna logisk bestämdhet är allt skäl att kalla det förstnämnde af dessa tvenne lagningssätt *positivt*, och det sednare *negativt*. Men betrakta vi dessa tvenne lagningssätts uppträdande i de verkligen nu förevarande konsternas område, så finna vi, t. ex. hvad läkarekonsten för menniskans kropp beträffar, dem visa sig, det *första* då, när en angripen kroppsdel ej borttages, utan *qvarbehållen* (therapeutice) *botas;* det *andra* deremot då, när en sådan del, ansedd för obotlig, (chirurgice) *frånskiljes* den öfriga kroppen, för att ej försämra den. I afseende åter på Statens läkedom, hvarvid *brottslingen* är sjelfva det sjuka partiet, uppträda desse tvenne sätt såsom *förbättring* och *förvisning*.

Det är nämligen klart, att då vi betrakta Staten såsom en organisk enhet, hvars verksamhet lefver i en viss gifven ordning, hvilken alltså utgör Statens lag (eller helsa), så är uppträdet af brottslingens verksamhet deri detsamma, som uppträdet af någonting, som rubbar denna ordning, och alltså gifver Staten Olag (ohelsa, sjukdom). Efter det nu icke gifves någon annan förnuftig åtgärd vid en sjukdoms eller ett olags uppträdande, än den, som verkligen återbringar helsa och lag; så finnes det ock alls intet förnuftigt handlingssätt vid en brottslings uppträdande, annat än det, hvarigenom Statens sundhet, som härigenom rubbades, verkligen återställes. Brottslingen är just det sjuka stället.* Kan han, den brottslige, *förbättras*, så vill det säga, att Statens sjuka ställe åter-

* De genom hans brott skadade personerna i Staten tillhöra icke sjelfva det sjuka stället, utan utgöra de partier i Statskroppen, som genom det sjukas omkringgripande inflytelse lida. Tydligt är, att också de böra läkas. Men deras läkande består endast deri, "att de få ersättning för sin lidna skada": återfå hvad de förlorat, så vida detta är af den beskaffenhet, att det kan återfås. Dock hör betraktelsen öfver denna Ersättning alls icke till Straff-theorien ensam, eller i och för sig sjelf blott. Ty efter all lagprincip (så väl gammal, som ny) är alltid skadans upprättande någonting särskildt, alltså någonting helt annat, än sjelfva straffet för det begångna onda. Om jag derföre funnit anledning, att, i anseende till det sednare (straffet), yttra sattser af olika beskaffenhet, än andras; är jag deremot, hvad det förra (skadeersättningen) beträffar, af samma tanke, som alltid varit ansedd för den rätta: nämligen, att denna ersättning skall gifvas; men hvarken under begreppet af straff, eller böter i mening af hämnd.

bringas i friskt tillstånd och hela Statsorganismen sålunda, i afseende på detta fall, återställes till den totala jemnvigt, som är dess helsa. Kan, åter, brottslingen icke förbättras, så *förvisas* han ur Statens gemenskap, och detta vill då säga, att det sjuka stället rent af ur organismen borttages, så att det ej genom sin försämrande inflytelse hindrar de öfriga från att vara friska.

Det både ligger i ämnets beskaffenhet och har här blifvit uttryckligen tillkännagifvet, att *Förbättring* är den egentliga (den positiva) åtgärd, som med brottslingen bör företagas; och att *Förvisning* ur Statens gemenskap endast då kan komma i fråga, när, genom bristande förmåga hos de personer, som skola bearbeta hans förbättring, förenad med fullkomlig ovilja dertill hos brottslingen sjelf, Förbättringen blir utur stånd att kunna verkställas, och således, på det att ej det hela eller andra delar måtte lida, den oegentliga (och negativa) utvägen, Förvisningen, kommer i tillfälle att böra användas.

Då vi nu, med detta allmänna begrepp om straff, gå att betrakta de straffåtgärder, som af samhällsförfattningarne äro stadgade, hvad finna vi? Hvar och en bekänner sig, vid läsningen af historien om de i Medeltiden brukade straff, långt ifrån att fattas af den glädje, som känslan af rättvisans utöfvande borde skänka, tvärtom på ett så förunderligt och omvändt sätt uppröras, att sjelfva brotten ofta glömmas och en dager af nedrig bödelsmässighet faller öfver de autoriteter, som kunde föranstalta sådant. Flere hafva härvid öppet sagt, att dessa straff, långt ifrån att vara bevis på rättrådighetens större välde på den tiden, var ett bevis på tidens större råhet. Om vi gerna med glädje må medgifva, att dessa straff nu förlorat så mycket af sin grymma gestalt, att blott hälften, blott fjerdedelen, ja blott t. ex. hundradedelen återstår, så skall dock äfven denna lilla återstod ej upphöra att röra oss till afsky, så länge vi ej fått ett rent svar på den i bakgrunden af ämnet evigt vinkande frågan: äro dessa ännu behållna straff enliga med ändamålet? Ty, gå vi djupare i sjelfmedvetandet, skola vi finna, att det är icke egentligen ohyggligheten af Medeltidens straff, som gifver oss den fasa, vi vid deras anblick känna, utan det är deras egenskap, att ringa eller intet svara emot ett sannt mål. Väl har vid våra nu brukliga straff ohyggligheten till en betydlig del

förminskats; men hafva de derföre upphört att vara lika ändamålslösa? och kunna de nånsin upphöra att vara det, så länge de ännu gå i samma tendens – i den, nämligen, att löna *ondt* med *ondt?* Religionen har väl länge bemödat sig att predika, huru gudlös denna satts vore; men menniskoförståndet, bindande sig vid det slags rätthet (snarare: jemnhet, æquationsmässighet) det tycker sig finna i denna satts, har icke velat skilja sig derifrån. Sattsens löjlighet uppstår väl i egentlig dager genom anblicken af en Man, som, sedan han fått en böld på foten och derföre har svårt att gå, sätter sig illsken och sönderpiskar bölden; hvaraf hela foten svullnar, och han går ännu sämre än nånsin förr: en liknelse, hvars lämplighet hit erfarenheten än mera intygar, genom uppräknandet af de mångfaldiga brott, som sjelfva straffen alstrat (då t. ex. tjenstlösa, kringstrykande, men för öfrigt oskyldiga personer blifvit insatta i fängelse,* i verkliga brottslingars sällskap, och blifvit underviste af dem: – då vanäran af en offentlig bestraffning, förenad med kroppens yttersta behof, tvungit till förnyade brott, m. m.). Men förr kan dock ej den olyckliga menskligheten hoppas befrielse ifrån dessa misstag, än sjelfva förnuftet, utan alla omsvep (af den i drägten af nitfull rättthetskänsla sig ofta förklädande illskan: – af oundersökt aktning för åldriga sedvänjor: – af juridiska theorier, som i det enkla rättsbegreppet** vilja

* Statens uppförande mot dessa sina medlemmar är i sjelfva verket af sådan beskaffenhet, att om en enskild beginge det, vet jag ej, om Hämnden sjelf kunde uppfinna något tillräckligt straff derför. Ty det är icke nog, att genom konventionella författningar sådane i grunden obrottslige emot all rättsgrund beröfvas friheten. Om ock Staten rentaf mördade dem, så vore det mindre. Men då genom häktande, om ock ej alltid sammanblandande med verkliga bofvar, fattige, olycklige, skuldlöse inledas till hopplöshet, förtviflan, förderf, och slutligen bringas derhän, att de vilja begå brott, just af lust till dem, så har ju Staten mördat deras eviga lif? Nämn ur vår lagbok något brott, som någon enskild kan begå och som öfvergår detta.

** Rättsbegreppets enkla påstående är: Gör rätt! och ifall något blifvit orätt gjordt (alltså lämpadt på brottbehandlingen): gör det orätta rätt igen! – Men detta är alldeles detsamma, som förut med andra ord blifvit yttradt: Gör det sjuka friskt igen! Ty rätt är riktigt, lagligt statsfriskt. Rättsläran, egentlig, lär fördenskull alldeles ingen Statshämnd, utan lär helt enkelt, ”att der Orätt (ohelsa) uppkommit, skall det rätta (helsan) återställas.”

intvinga heterogena sattser, endast derföre, att dessa sattser hafva historiska anor för sig), rent uppmanas, att klart besvara denna gifna fråga: *uppfylla de nu brukliga straffen sitt egentliga ändamål?*

Då, efter hvad vi funnit, straffets positiva begrepp är, att vara en förbättring, så frågas: *huru förbättras brottslingen?* Så, som jag ser ämnet, kunna förbättringssätten blott indelas i *två* hufvudslag, uppkommande af menniskoväsendets natur. Det *första*, ädlaste och högsta förbättringssättet är, att röra den brottsliges vilja. Detta ingår i hjertats djupaste anlag, skakar själen till grundförädling, och kan ej vid annat liknas, än vid dålig metalls omsmältning och rening till god, genom eld. Ett behandlande, hvaruti den förlåtande godheten visar sig till den höjd, att ej en påminnelse återstår af brottet, ej en enda förebråelse; med ett ord: ett gudaliknande behandlande: detta är det första. Ofta var det yttre nöd, som tvang den illa uppfostrades svaga sedekänsla första gången till affall; mången gång leder sig ursprunget till hans brott ifrån den stumma nedrighet, hvarmed han blifvit behandlad af de så kallade bättre, och åt hvilka fördomarne synas hafva gifvit privilegium på moralitet, blott de äro förmögne nog, att köpa sig en slängkappa öfver nedrigheten. Ofta var ett straff, efter nuvarande bruk, lidet för en mindre betydlig förseelse, just den tråd, som drog uslingen in på den afviga banan, tills han omsider blifvit en kräfta för Staten, bringande sjukdom öfver det hela. Är åter den, som skall straffas, en menniska af högre beskaffenhet, och af uppfostran, så bör vägen till känslorna och till hans vilja så mycket mer kunna förutsättas såsom möjlig. Denna väg blir således i alla fall den första. I brottslingens bittert kränkta hjerta, i hans mot menskligheten (ej sällan af ”hederliga” omenniskor föranledda) hatfulla lynne, med ett ord, i hans sjuka vilja, ligger oftast det frö till brottslig beskaffenhet, som af den förnuftige Statsläkaren (den lagkloke) bör undanrödjas. Och just emedan brottslingens bitterhet emot menskligheten är i hög grad uppstegrad, måste den, som har till embete att förbättra honom, gå till väga med en på den motsatta sidan i lika hög grad uppstegrad klok Mildhet och förlåtande (men derför icke mindre stark) Lenhet. Icke säger jag, att detta första förbättringssätt alltid lyckas; men jag säger: det bör alltid först försökas. Lyckas det icke, så har

detta sin otvifvelaktiga grund deruti, att brottslingen, ifrån att blott bära sin illska mot menskligheten i känslan, äfven hunnit derhän, att genom grundsattser i omdömets region befästa sig för den (af honom sjelf) ponerade riktigheten af hans uppförande: börjat sätta sitt lefnadssätt i system, och blifvit, såsom man väl uttrycker sig, en studerad skälm. I detta fall bör det *andra* förbättringssättet användas, som har till föremål, att träffa den brottsliges förstånd. Här fordras stark och grundlig upplysning; ty ofta (bekännom det till tidens blygd!) befinna sig bland tidens skälmar de skarpsinnigaste hufvuden, ja, i formalt afseende, någongång verkliga snillen. Staten bör vara uppriktig emot sig sjelf och medgifva, att utanläxor ur någon om ock aldrig så förträfflig bok hjelpa här föga. En menniska med inskränktare själsförmögenheter kan här icke ombetros det embetet, att vara Läkare. När vi, då frågan var om det första förbättringssättet, funno, att han borde vara en ganska god menniska, så se vi, i afseende på detta, att han tillika måste vara en man af djup, i synnerhet psychologisk insigt.

Vi hafva nu öfversett de två sätten att förbättra. Men såsom *bihang* till dem bör tilläggas, att menniskan i allmänhet (och i synnerhet brottslingen) uti vissa intervaller befinner sig i ett tillstånd af sådan Förstockelse, eller (egentligen att tala) väsendets tillslutenhet, att ingång ej lemnas hvarken till viljan, känslan eller tanken; och i hvilka intervaller hon, likasom barnet, endast medelst något *yttre kroppsligt våld** kan styras. Men detta slags våld, som aldrig bör räcka längre, än sjelfva intervallen, bör framför allt ej anses såsom utgörande något enkom eller egentligt förbättringssätt, utan blott såsom ett väckelsemedel,** hvarvid åt den sjuke (åt brottslingen) uttryckligen bör sägas, att det *genast slutar*, så fort han öppnar sitt väsende för förnuftiga samtal eller för rörelse i känslan. Varom öfvertygade, att om brottslingen finner detta löfte pålit-

* Detta för särskildt tillfälle och enskild orsak använda kroppsliga våld kan således på intet sätt förblandas med nu gängse kroppsstraff (såsom statshämnd), hvilket, utan något afseende på en patients (delinqvents) enskilda beskaffenhet, olik andra patienters, tillfogas dem alla, och alls icke till förbättring.

** Medicinen föreskrifver ock måttliga och lämpliga irritantia vid vissa tillfällen.

ligt och allvarligt, skall detta bihang till Förbättringssätten, detta yttre våld, högst sällan behöfvas; varom öfvertygade, att brottslingen ej skall upphöra att vara menniska: han skall ej stöta ifrån sig den, som nalkas honom med verklig godhet och verkligt förstånd.

Vi komma nu till det andra slaget af straff, det negativa, Förvisningen: det, som endast då inträder, när Förbättringen är omöjlig att verkställa. När är Förbättringen omöjlig att verkställa? I två fall: *antingen* då de personer, Staten har i sin förmåga att använda till brottslingars förbättring, ej ega skicklighet nog, att röra hans känslor och lysa hans förvirrade tankar; eller, då brottslingen sjelf fullständigt förklarar sig vara sådan, att han alldeles icke önskar sig vara en annan, än den han är. Såsom i dessa händelser förbättringen här är overkställbar, så bör brottslingen, enligt hvad förut är sagdt, förvisas ur Samhällets gemenskap, och det så länge, som overkställbarheten af hans förbättring fortfar. Förvisning ur Samhällets gemenskap kan också blott bestå af tvenne slag; *antingen* det, då det heterogena väsendet, d. ä. brottslingen, utföres ur sjelfva landet; *eller* det, då han behålles inom Samhällets jordiska gränsor, men, genom fångenskap, skiljes från umgänge med andra. Det första är det naturligaste; emedan Staten väl har rätt, att drifva en heterogen del ifrån sig, men ej, att beröfva densamma friheten. Det andra förvisningssättet, eller fångenskapen, kan likväl då vara det rätta, när det icke är utredt, om brottslingen i sjelfva verket ej önskar förbättring, men det snarare är bristande förmåga hos hans behandlare, som förorsakar nödvändigheten af Förvisningen, och hvilken således kan vara endast temporär.

Har jag sålunda genomgått grundbegreppen af Straffens beskaffenhet; så kommer jag nu till betraktelsen, så väl öfver den hufvudfrågan: ”Svara de nu brukliga straffen emot sitt ändamål?” som öfver den: ”huru skola i vårt samhälles närvarande skick egentligare straff införas?”

Det stora område, som tillhör den *första frågan*, kan väl icke af mig, och helst i en så inskränkt skrift, som denna, i allt uppfattas. Men kastar man en allmän blick på de nu sanktionerade Straffens natur, så ser man, att de nästan uteslutande bestå uti *Skador*, tillfogade brottslingens

Fysik, Ekonomi eller Heder: alltså äro *Kroppsstraff*, *Penningestraff* eller *Skamstraff*. Må man uppvisa orsaken till sådana straffs bruk huru historiskt tillfredsställande som helst; så står dock alltid denna hufvudsatts oförneklig ofvanom deduktionen: att dessa straff förbättra icke brottslingen, läka icke det sjuka i Staten: uppfylla således icke den mening, som är Straffens enda förnuftiga. Säger någon till exempel, att dessa straff utgöra det vigaste och kortaste sättet för staten, att afsluta räkningen emellan brottslingen och sig, så har han troligen träffat det, som, på det yttre taget, enklast kan andragas till dessa straffs försvar (då man icke längre vill försvara den nedriga idéen om Statshämnden, utan nöjer sig med att blott vilja ega i sin makt ett slags Vighets-sätt); men då det tillika är uppenbart, att dessa straff i allmänhet *förvärra* brottslingens väsende (d. v. s. det brottsliga, det som just borde *bättras)*, så har man genom detta slags försvar ingenting annat sagt, än att Staten häruti icke aktar att handla samvetsgrant, blott det går fort och vigt. Säger man, vidare, det vara orimligt, att hela nationer och flere århundradens statsförvaltare skulle hafva kunnat införa och bibehålla bruk, som i sjelfva verket äro onaturliga, så invänder redan någon, att detta bevis är af ringa vigt, emedan man blifvit van att finna gammal häfd på nästan alla missbruk; men detta leder oss egentligen, att forska efter ”källan till de gamla straffen”: källan till den meningen, att ondt bör lönas med ondt; och då vi finna denna mening just tillhöra en äldre (på andra sidan om Christendomen begynnande) kultur, så blir det begripligt, hvarföre *sådana* straff äfven måste vara denna kulturs egendom. Men orsaken, hvarföre de då hafva medföljt Christendomen så länge, är en ny fråga, vid efterforskandet hvaraf denna aning vinkar oss: ”kanske finnas i christendomen elementer, som ännu icke blifvit uppvecklade?” En särskild undersökning bör anställas om ursprunget till de gamla straffen, och om orsaken, hvarföre de medföljt Christendomen. Detta *medföljande* har, kortast sagdt, sin rot deri, att många ochristliga, helt eller halft hedniska dogmer bibehållits, och, hittills åtminstone, fått gå med sjelfva vår religion. Vår Strafflära har sin smak deraf.

Nu har i tidehvarfvet likväl en annan ande blifvit gjuten, och sjelfva den allmänna känslan, som så allsmäktigt börjar uppröra sig emot de

gamla, gängse straffen, är verkligen ett tecken, att samhället mognat till en annan Brottbehandling. Men för att bevisa (det som här var den uppgifna frågan), det de af Samhället nu nyttjade (kropps-, penninge- eller skam-)straffen ej svara emot straffets förnuftiga mening (Förbättring), behöfves blott den anmärkningen, ”att de i staten äro sanktionerade såsom *hämnd*, d. v. s. deras *grundafsigt är icke att förbättra*.” Väl kan det, någongång, med en enskild brottsling hända, att det slags nu brukliga straff, honom öfvergått, haft den följden, att han förbättrats; men detta är aldrig annat, än ett särskildt fall, ej det *allmänna*, ej det af Statsförfattningen påräknade och åsyftade; ty vore det *så*, så skulle det äfven vara påbudet, att en brottsling, som *innan* strafflidandet blifvit verkligen (genom Fångprestens arbete t. ex.) en förbättrad menniska, sedan icke skulle drabbas med någon skada. Då det nu tvärtom är en grundsatts, att brottslingen, han må, medan han väntar, undergå hvilken själsförändring och bättring som helst, i alla fall skall undergå sitt ådömda strafflidande, så visar detta till fullo, att den sanktionerade inrättningens *grundafsigt* icke är förbättring; ty då skulle man nöja sig, när *denna* vore vunnen. Man måste i allting se på ändamålet; ty detta är sakens kärna, och alla följder, som ej derur ledas, tillhöra icke saken egentligen. Så kan det exempelvis nog inträffa, att, om det straffsystem, som i denna skrift är framställdt (Förbättring), vore det sanktionerade, äfven någongång yttre plågor kunde blifva brottslingen föreskrifna; om nämligen hans tillstånds sjelfva *läkande* fordrade en sådan behandling vid något enskildt tillfälle; men dessa plågor vore då aldrig en hämnd, aldrig till enkom för plågans och lidandets skull, utan blott föreskrifter af en Läkarekur: och orsaken, hvarföre de *nu* icke vore hämnd (då t. ex. *samma* åtgärder likväl, enligt hvad förut visades, i ett annat straffsystem* verkligen äro det), ligger deruti, att *nu* är *förbättringen* den innersta meningen af behandlingen, sjelfva grundafsigten, syftet. Man skall ej låta bedraga sig af denna skenlikhet.

Hafva vi genom hela betraktelsen insett, att de i samhällets närvarande skick brukliga straffen *i afseende på brottslingen sjelf* icke *åsyfta*, och

* Nämligen det nu gängse.

således i allmänhet icke heller *göra* den verkan, som innefattar straffets enda förnuftiga mening; så återstår dock frågan, om deras verkan på *andra*. Man säger nämligen, att dessa yttre plågor, enligt lagens ordasätt, skola tjena androm till varnagel, och sålunda gagna det allmänna. Denna tro är det största sjelfbedrägeri. Väl har man alltid anmärkt, att det påräknade varnandet hos det åskådande folket ofta så rent af slagit felt, att brott föröfvats under straffets sjelfva exsekution; men man har betraktat dessa händelser såsom undantag, hvilka alla menskliga uträkningar skola vara underkastade. Jag har en annan tanke: jag anser detta icke såsom ett undantag, utan såsom uppenbarandet af djupare förhållanden i menniskan. Då dessa yttre straff, i synnerhet kroppsstraffet, är ett lysande exempel på statens hämndlust, så har åskådandet häraf hos de ädlare naturer den antipathetiska verkan, att det i deras inre lifligt väcker känslan af det grundorätta i hämnden, och de gripas medvetslöst af afsky för det samhälle, hvars barn de äro; hos de oädlare, åter, har det den sympathetiska verkan, att lossa illskan i deras bröst till en likhet med Statens egen illska; och den egna hämndlusten vaknar hos individen, likasom den oupphörligt står vaken hos Staten, furielikt gapande efter rof. I begge fallen förvildar detta straff. Sådana grymma fester äro alltid ett rus för folket, förlamande dess bättre delar, görande det öfriga ursinnigt. De grundsattser, efter hvilka en stat styras, hafva samma osynliga men mäktiga inflytelse på menniskornas yttre handlingar, det vill säga, på deras sätt att lefva med hvarandra, som religionens grundsattser hafva på deras inre handling, deras lefnadssätt med Gud. Ty de utgöra i begge fallen de enskildes förebilder. Ingenting gifver derföre nationerna starkare drift till grymhet, onatur och råhet, än att slutbehandlas efter grundsattser af grymhet, onatur och råhet. Ingenting verkar så till deras förädling och lycka, som då sann godhet utgör lifvet i deras statsbehandling.

Då jag går att betrakta den *andra frågan*, ”huru i vårt samhälles nuvarande skick egentliga straff kunna införas”, får jag genast förklara, huru i denna inskränkta uppsatts jag endast finner det möjligt för mig, att uppgifva sjelfva hufvudupplösningen af frågan. Men, såvida denna upplösning skall visa sig riktig till sin grund och konseqvent gången ur

den idée, som sattes vid början af hela ämnets framställning, så gör jag mig förvissad, att de enskilda bestämningarne derur skola låta leda sig sedan, af hvar och en, som med klarhet och nit omfattar denna sak.

Enligt det föregående, böra straffen endast ega rum såsom Förbättringar, och såsom Förvisningar, när de förra befinnas overkställbara. Det visar sig då, att om staten vill utföra denna grundsatts, blir det icke frågan om förändringar eller förbättringar i *ett och annat* af nuvarande Straffsystem; utan sjelfva detta system måste förbytas, emedan dess grundsatts blifvit en annan.

En sådan fullständig förändring kan icke göras i ett språng. Sjelfva den nya grundsattsen är den, som, i fall staten ej förnekar sakens klara förstånd, *genast* bör antagas och läggas till grund för nya inrättningar. Men Inrättningarne och deras införlifvande i statens minsta beståndsdelar kunna, emedan all utveckling skall ske i tillbörliga länkar, ej annorlunda än småningom gå för sig; och härtill är måhända ett halft århundrade en snabb tid. "Jag skall betrakta det egentliga statshindret emot införandet af straff såsom förbättring, och huru detta hinder kan häfvas. Betraktelsen häröfver utgör den hufvudupplösning af den framställda frågan, som här* endast kan gifvas."

När man ser allt det brottsliga i ett samhälle såsom politisk (Lagning) läkarekonst, visar sig detta verk böra omfatta två hufvudämnen. "Är, nämligen, ett ställe sjukt, så är första frågan: hvilken sjukdom är *detta* egentligen? och den andra: *huru* skall *denna* sjukdom läkas?" Den första af dessa frågor är den, som i Lagverket gifver idéen om *domen*, och den andra om *straffet*. Dessa två äro begge lika nödvändiga, för att vakta (det de just skola) statshelsan. Allt det *dömande* i lag-institutionen är i sjelfva verket statsläkarekonstens omdöme öfver hvilken sjukdom i en uppträdande brottsling är för handen. Härtill tjena alla de ransakningar, prof, vittnen, förhör och slutligen domar (d. v. s. statsomdömen), som af lägre och högre rätter göras. Men det Statssjukas *botande*, det, som efter omdömet om sjukdomens halt måste följa och deraf bestämmas, är Straffet (nämligen blott såsom Förbättring). Betrakta vi vårt

* Ämnet betraktas i hela denna afhandling endast statiskt, d. ä. politiskt.

lagverks beskaffenhet, så finna vi, att den första sidan deraf, den omdöme-gifvande, på ett uteslutande sätt, framför den andra, blifvit bearbetad och fullständiggjord; och det ända till den grad, att man rättnu med juridik ej förstår annat, än konsten att döma, alltså den första sidan; ehuru den, enligt sin bemärkelse, borde omfatta hela lagverket, hela sättet, att bringa det orätta (olaga) till rätt *(jus)*. Den andra sidan, den straffande, har deremot ännu blifvit så litet begrundad, att man, så till sägande, nöjt sig med uppsättandet af ett slags taxa, hvari man (sannerligen merkantiliskt) finner, huru mycket hvarje brott *kostar* att begå; eller (som är detsamma) huru mycket för brottet man genom sin kropps, sin kassas eller sin heders lidande bör gifva. Om man ock gerna må medgifva, att de lagkloke bringat denna strafftaxa till så stor fullständighet, som helst, genom införande af goda proportioner emellan brottet och brottets pris; så visar sig likväl, att hela den delen af lagverket, som jag kallat Straffsidan, blifvit i grunden försummad, just deraf, att det ens här är fråga om någon taxa. Så länge ett sådant köpmansbegrepp spökar i juridiken, är straffets idée icke förnuftigt uppfattad; ty långt ifrån, att menniskan genom något sådant förbättras, ser hon blott åt i lagbokens straffbestämningar, det vill säga i taxan, huru dyrt ett brott är, som hon vill begå; och ser hon sig hafva rygg, eller pung, eller hedersförakt nog, att komma ut med kostnaden, så begår hon det. Låt blott ett sådant begrepp om straff blifva utbildadt i full konseqvens – som det temligen är – ; och allmänt i öfvertygelsen såsom rätt antaget – hvilket det dock Gud ske lof icke är och aldrig blir, emedan det tvärtom gör hvarje tänkande djupt förargad, och hvarje rent kännande upprorisk – ; så skall all rättvisa, i stället att vara en gudomlig stråle i vår själ, blifva en vara, om ej just på våra torg, dock i vårt lefnadssätt. Det egentliga statshindret, att undanrödja, är derföre denna brist (bristen af straffbegreppets klara uppfattande och speciala utförande) i sjelfva lagverket.

Att Lagväsendet (sådant det här uppfattats, nämligen såsom Statens läkarekonst) icke är detsamma, som domare-väsendet blott, utan att det sednare endast utgör en del (nämligen ena hälften) af det förra, är ett påstående, hvilket så mycket mindre bör förekomma besynnerligt, som

denna åtskillnad redan i Statsförfattningen på ett sätt visar sig: jag menar i straffens exsekution. Ty denna tillhör icke Domaremakten, utan är sjelfva Statsmaktens utöfvare förbehållen. Men så, som jag ser sakerna, är detta blott en vink om något mera. Vi funno, att laginstitutionen till sin grund egentligen består af tvenne jemnhöga delar: *domareväsendet* och *straffväsendet*. Erhålla de begge i staten det rum och det omfång, som ämnets förnuft tillägger dem, så måste de komma att stå i det sammanhang med hvarandra, att domareväsendet begynner, tager brottslingen under sig, ransakar honom, och gifver sitt slutliga omdöme om det han gjort; och såsom detta nu innefattar hela domen, så följer af sig sjelf, att deruti icke något kan inflyta om ett slags lidande, han för sjelfva det illa gjorda skall utstå; utan blott rättens bestämmande af hans gernings beskaffenhet, tillika med en uppsatts på den skada, han genom sin gerning gjort andra, i fall sådant förekommit. *Derefter* kommer brottslingen, jemte alla akterna af ransakningen, under Straffväsendets behandling, som skall gå i författning om hans förbättrande, biträdt af de upplysningar, målets handlingar gifva. Och till begynnelsen af förbättringsåtgärdena hör det just, att den brottslige skall gifva dem, han skadat, en fullgod ersättning* (så vida skadan är af ersättlig natur och den brottslige *kan* ersätta det): och detta ej såsom ett lidande, utan såsom en förädlande inledning till hans öfriga förbättring och psychiska läkedom.

Men om hela detta förbättringssystem skall blifva hvad det bör, så blir det en institution af lika stor vidd, som sjelfva Domareväsendet. Embetsmän, kanske lika många till antalet, som hela Domarestaten, kanske flere, och af hög (men annan) upplysning, behöfvas för denna inrättning (Straffväsendet). Man kan invända, att det blir svårt att finna personer härtill; men man kan icke vara förnuftig, och likväl säga: vi kunna vara af med dem. Denna andra sida af Lagväsendet är så ound-

* Klart är, att denna Ersättning alls icke är att betrakta såsom Hämnd för sjelfva det illa gjorda: såsom plikt. Begreppen om dessa äro i grunden alldeles olika. Ersättningen måste i allt sundt lagverk bibehållas; men Plikten måste bort ur allt lagsystem, om det skall vara rent. Att sammanblanda dessa två, är att sprida moln öfver hela lagprincipen. Se ofvanföre.

gänglig, att den första, den dömande, blir alldeles meningslös, denna förutan. Och om professorer vid akademierna hållas och ett stort antal ynglingar der studera den stora vetenskapen, att rättvist döma (riktigt bedöma) brottslingar; så böra der professorer och ynglingar äfven finnas för den åtminstone lika stora vetenskapen, att förädla samma brottslingar. Invänder man häremot de stora kostnader, sådana inrättningar kräfva; så är detta någonting, som visar svårigheten af utförandet, men är ej ett skäl emot sakens ljusa sanning. Talom uppriktigt, och vi skole medgifva, att då en menniska är sjuk, måste helsans återställande blifva en af hennes allravigtigaste omsorger; och, i anseende till de brottslige, som finnas inom en nation, är Staten alltid sjuk.

Omsorgen, att inrätta en Statisk (politisk) Sjukvård, har alltså fullt ut så stora anspråk för sig, som någonsin den af en kroppslig. Hafva vi icke medicinska fakulteter vid akademierna, och ett Sundhetskollegium i hufvudstaden, såsom medelpunkter för ett kring hela riket spridt system af kroppsläkedom? Ganska godt. Men den stora psychologiska vetenskapen, att läka brottslingar, hvari ädla bemödanden i Nordamerikas Fristater redan försports, skulle icke den förtjena, att också bo i vårt fädernesland? För öfrigt, om, såsom hopp blifvit oss gifvet, Domareväsendet ställes på en enklare fot, huru många besparingar af löner och embetsmän kunna icke derigenom vinnas? Måhända skall detta uppgå till det behof, Straffväsendet, i sitt här föreslagna skick, skulle kräfva. Synbart är dessutom, att om denna åsigt öfver brottbehandlingen genomgrepe statens alla momenter, skulle den på ett förvånande sätt minska antalet af juridiska funktioner och tjenstemän inom dem. Om intet lidande för den brottslige är följden af en anklagelse, huru många, retade af illska, skadebegär eller orätt vinning, skola då se någon förmån uti, att onödigt anklaga medborgare? Låtom oss öfverräkna, huru många processer då icke blefve af. Och då denna brottbehandling har för afsigt sina subjekters förädlande till ett trefligt, fridsamt och idogt sinnelag, samt deras anordnande på sådana ställen, der deras möda gåfve dem nödig bergning, hvilket oändligt antal af brott (och således processer) dödades icke, innan de föddes? Sjelfva domare-instantierna, som nu mångdubbla skrifverierna och fordra så många mäns arbete för en

och samma sak – nu oundgängliga, på det att väl ett lidande, men likväl ej ett rasande, ett oproportioneradt (ett efter lagens strafftaxa orättvist) lidande, må öfvergå den, som brutit – hvartill skulle väl de tjena, sedda i denna nya dager? Månn någon verklig brottsling skall vilja appellera från en domstol, som dömt honom att blifva bättre, och dermed lyckligare, än han varit? Månn, kanske, någon orättvist beskylld eller orättvist dömd skall behöfva jäfva en dom, som i alla fall ej annat gjort, än försändt honom till en förbättringsinrättning (Straffväsendet), för hvars psychologiska blick det genast måste blottas, om hans själs tillstånd, i afseende på det åklagade fallet, är rent (och han alltså blifvit orätt dömd) eller icke? Hvilka oändliga omgångar, fördubblingar, kontroller, och embetsmän för detta allt, som nu är oundvikligt, på det att medborgare ej måtte lida mer än taxan vill, blefve ej öfverflödiga, om rättvisan återfördes till denna sin enfaldiga men Gudomliga Ursprungssatts, ”att visa det orätta till rätt igen”: och der hon ej befattade sig med annat slags hämnd, än denna. Afgå alla sådana arbetare, såsom onödiga, från Statsdagsverket, så blifva här visst löner och hufvuden nog, för att organisera ett straffväsende af denna högre natur.

Sjelfva vetenskapen om brottsliges förbättring, hvarom en vink i det föregående är gifven, och som blefve en ny blomma på den akademiska parterren, skulle utan tvifvel sprida ljus öfver regioner i menskligheten, som förut sällan, eller blott alltför dunkelt, blifvit sedda. Inledningen till att förbättra dessa uslingar vore, att afsäga sig allt *förakt*, all förnäm och ochristlig *illska* emot dem. Man skulle blott i dem se uppenbarelser af en ganska märkvärdig menniskosida: en underbar tafla af olyckan, hvaröfver det måste vara ett ljufligt kall att sprida återställelse, lycka och ljus.

God (aldrig svag), lugn, stark, klarsynt skulle man behandla, skulle man vända *upp* igen dessa *ned*vända. Man skulle upptäcka ett förvånande sammanhang emellan denna nya vetenskap och den dramatiska konsten. Dessa skulle i synnerhet sprida klarhet öfver hvarandra.

Såsom slutanmärkning tillfogar jag blott, det hvar och en utan tvifvel sjelf finner, att hela denna uppsatts icke rör den enskildt civila och kamerala sidan af lagväsendet, utan endast den *kriminala*.

IV.
Om Poesi i Sak.

VÅR tid är ny, säger man. Vi gå ett nytt tidehvarf till mötes: må vara, men hvaruti? Hvaruti består det nya, som vi gå till mötes?

I samhällets pånyttfödelse, svarar man. Vi tvifla ej derpå; men månne ett tidehvarf af så genomgripande kraft, som vårt, blott stannar vid samhällsbyggnaden? vid politiken? Derpå tvifla vi.

Eller kanske rättare: samhällets regeneration, då dermed icke förstås några ytliga formförbättringar allenast, utan återupplifvandet af hela samhällets innersta nerv, medför nödvändigt en fordran af pånyttfödelse af allt annat också: af allt det vigtigaste, som angår menniskan. Det rör då icke blott politiken, så vida dermed förstås statsformerna allenast. Om man i ordet Samhälle således inbegriper det stora *af alla slag*, som måste intressera menniskan på jorden, så är det sant, att vår tid nöjer sig med att kräfva "Samhällets pånyttfödelse". Men dit hör *då* också: religion, skön konst, poesi. Vi inskränka oss i denna afhandling till några ord om *Poesiens restauration.*

Restauration af poesien! skall man ropa. Hvad vill det säga? behöfva vi häruti restaureras? Äro vi då icke poetiska? äro vi ej nöjda med de stora skalder vi ega? kanske man till slut äfven i poesien skulle vilja göra den grundsattsen gällande, att allmänhetens dom, så rasande den ganska ofta kan utfalla, dock på det hela betyder mera, än sjelfva den öfver vitterheten insatta domstolens dom?

Utan att inlåta oss i denna stridsfråga, som numera kanske till och med ej en gång behöfver till slitning upptagas, anmärka vi blott, att, om någon pånyttfödelse i skön konst är å bane, måste vi framför allt önska

veta denna restaurations grundbetydelse, dess mening. Förklaringen häraf måste vara vigtigare än alla utrop, allt skri, alla tvister om framlidne eller lefvande skalders ära. (Hvad är äran af att ega ett namn i poesien, emot lyckan att hafva poesi i poesien?) I synnerhet måste denna förklaring betyda något, om den visar det nära sammanhanget emellan poesiens och politikens nya utsigter.

Till nående häraf, låtom oss samtala, i hopp att under öfverläggningen vi kanske vinna ett litet uppslag till den stora frågans lösning.

Det är en ansenlig skillnad emellan Poesi i sak, och en sådan, som, utan att till innehåll, uppfinning, väsende och egentlig karakter – således till sak – vara poetisk, likväl bär en poetisk mask öfver sig, en mer eller mindre gjord form, som inbillar författaren sjelf och ännu mer andra, att den någonting är, ehuru den ingenting annat betyder, än en poesi i blott ord. Europa har länge nog nödgats lefva af den sednare allenast: vi längta nu, vi hungra efter sak i konsten, såsom i allt annat. Åtminstone hungrar jag efter att få läsa sådant; och jag vore färdig att söka lära mig läsa ett nytt utländskt språk, om jag derpå kunde få någonting för min önskan.

Poesi i sak är derföre långt ifrån att vara utan poetiska ord. Tvärtom, den har just sitt språk: sitt egna, sitt passande, sitt rätta. Men språket är här det mindre betydliga. Ännu en gång, språket är långt ifrån att vara det uraktlåtna; men blir likväl blott det andra i ordningen: såsom all form måste stiga ned ifrån sitt orättmätigt inkräktade högsäte, så fort väsendtlighet och egentlighet i ett tidehvarf komma. Vår tids lynne är redan, och blir allt mer, en fordran på verklighet. Icke på blott materiell och jordisk verklighet, långt derifrån: vi fordra verklighet och sanning i det andliga området framför allt, och minst fullt ut så mycket, som i det jordiska. Det är just ur idéernas magiska verld vi äfven önska alla oriktigheter förjagade. Vi vilja en ren Psyche, lika så mycket, om ej mer, än en ren Fysis. Vi vilja, att sjelfva de ledande grundtankarne i allt skola hafva ett innehåll af rätthet, godhet, sans. Kan man inbilla någon, att ett dylikt kraf blott går ut på verldsliga fördelar, ”materiella intressen”? Nej. Vår tids politiska hufvudfrågor ega på djupet ingen annan mening, än den, att menniskorna begära ett sant innehåll i samhället, i stället för

de tusenfaldiga lögner, som småningom intagit platserna. Det är menniskan som – ej af egoism, men af rättmätig individualism – vill göra sig gällande i alla de ställningar, som Gud gifvit henne att kunna vara uti, i stället för att oräkneliga namn utan värde, men som skola representera värde, hittills varit det mäktigaste omkring oss.

Man har nu en gång hunnit derhän, att man ledsnat vid det oupphörliga representerandet (symboliserandet, allegoriserandet, liknelse-målandet). Man vill en gång hafva det, hvarom i sekler talats. Man föraktar namn nu: må denna dystra grundsanning tagas och läggas på hjertat; ty det kan omöjligen längre hjelpas; det är så. Namnföraktet består icke deruti, att man vill eller tror sig kunna undvara namn (hvilket vore orimligt), utan deruti, att man vill drifva namnen ifrån det sjelftagna främsta rummet, dit de i sanningens rike icke höra.

Men namnens innehafvare äro deröfver upprörda ända till raseri; ty de känna på sig, att en kamp förestår på lif och död. De känna, att väsende och verklighet äro i antågande, och att maskeradens slut-timma slår.

Man talar om revolutioner. Hvilka äro då de, som åvägabringa revolutioner? De värdelösa namnens innehafvare, som icke godvilligt stiga ned ifrån de höjder, der de så länge stått, utan – i sanning egoistiskt – arbeta emot menskligheten rörelse. Det är de, som genom motståndet emot enkel menniskorätt och klar sanning gifva upptakten till omstörtningar, der några blifva. De vilja skylla ifrån sig detta; men ingen skall tro dem. Och hvarföre äro de motspänstiga emot sådant, som länder till allas väl? Derföre, att de såsom en personlig egendom, såsom ett gods, betrakta sin ställning i samhället; och de försvara den, såsom man försvarar sina penningar. Vore de af menniskorent sinnelag, så skulle de glädjas åt den stora hvälfning, hvarigenom bildningen går ett steg närmare till förverkligande, till sitt af Gud föresatta mål. Men emedan de äro något annat, så fägnas de för ingen del åt menskligheten framgång, än mindre arbeta de derpå, utan se i allt blott sin egen undergång, ropa öfver våld, svek och förfall. På hvilkendera sidan är dock våldet? och sveket? och hvad är det, som faller? Lögnerna.

Och hvilken är den största af alla dessa lögner? Den, att mensklighe-

tens sak nu skall vara i fara, då det endast är de värdelösa namnen (i alla håll och afseenden) som föras till undergång.

Dessa skakningar kännas i samhällets alla riktningar. Öfverallt. Icke blott rörande statsförfattningens politiska chefer, högre eller lägre; men äfven i frågan om religion, seder, bruk, och slutligen, det dessa rader blifvit enkom egnade åt, konst. Öfverallt är det lifvet, som står för dörren, anmäler sig vilja in, och begär, att döden skall vara så god och gifva vika. Lifvet framför sin begäran alltid höfligt först; ty det innehar den egentliga makten, och kommer derföre till oss med öfverlägsenhetens goda ton. Hvar och en stark börjar med mildhet. Men om motstånd göres: om förtydningar, vrede, form-anspråk, misshag och illvilja möter; om döden skakar sina knotor, skallrar tänderna, fäktar med skelettet åt alla håll, väsnas och bråkar öfver hvad billigt är, i stället för att – hvad till dess frid hörer – gå och lägga sig i den ärofulla bädd, som står den öppen: då vredgas en gång också det lefvande i århundradet, och åskor höras i dess annalkande. Det kommer i början vekt som solstrålen: det vill värma, lysa, glädja, välsigna. Men om dödmännen göra uppror, då händer att skyar sammandraga sig på det lefvandes himmel, ljungeldar begynna gå ned derutur, och hvarje afdöd sak, som ej godvilligt låter lägga sig i sin vackra graf, måste af fräsande viggar störtas deri.

Huru missförstår sig icke det bortgående? Huru illa begriper det lifvets mening? Alla dessa ting, som tillhöra det vikande; alla dessa institutioner, som äro i nedgåendet, huru djupt och till sin egen skada misskänna de icke den nya tiden? Ville de sjelfmant och kärleksfullt afgå, hvilket deras ställning i verlden tillhör att göra, liksom det en gång tillhörde deras föregångare, med hvilken kärlek skulle de icke följas till griftkullen! Med hvilken tacksamhet, hvilka vördnadsfulla tårar skulle det uppstigande, det nyare slägtet sätta sig vid det afgångnas läger: ära, lofva och berömma det af hjertat? Hvarföre kan man icke begripa ett så enkelt och i sig sjelf ljuft förhållande, som det, att Gud ständigt föryngrar tiderna och förer slägtet fram? Hvad olycka är det då, att varda gammal och gå till hvila, blott man erkänner sig för gammal och går till hvila med nöje? Så gör hvarje åldrig, som är god; och de unga älska honom mera outsägligt, än han sjelf anar. Men här gifves gamla former,

som nu mera icke äro goda: de vilja alldeles icke veta af, att Gud förer menniskorna framåt; de vilja alls icke erkänna sig sjelfva för en utvecklingslänk i slägtet, utan betrakta sig såsom sjelfbestående, hvilkas mening skall vara, att aldrig gå undan för ett bättre. De försvara derföre sin plats med alla möjliga åtbörder, än löjliga, än nedriga, än blott fula; försvara sig som i fältslag, der frågan är om seger eller nesligt fall. De begripa icke, att den nya tiden vill dem alls intet ondt: blott vill, att de skola lägga sig.

Om stridens utgång behöfver ingen tvehågsenhet vara. Nog går det stora fram. Men frågan kan endast blifva för det afgående, att falla förhatligt och med vanära, eller räcka det kommande handen, draga sig ärofullt tillbaka och somna i ett himmelskt sköte. Hvilketdera af dessa två det väljer, står det fritt. Vi tycka emellertid, att det sednare skulle vara angenämast.

Ännu en gång: lifvet är välsignande, gladt, och vill helst visa sig i solstrålar. Men att, om motstånd göres, sammandraga skyar och derur skicka åskor till de motspänstigas fall, är för lifvets ande en sådan småsak, att man skulle häpna, om man rätt visste det. Man invänder kanske emot påståendet om det lefvandes makt, att det nya ju, uti många fall, tyckes gå långsamt? Man har ganska orätt i den tanken. Den varelse, vi här förehafva till betraktelse, är ingenting mindre än hela den europeiska bildningen. Årtionden äro för denna varelse, hvad sekunder för den enskilda. Man kan vara viss, det går alldeles icke långsamt.

Vi återvända till den särskilda krets, ibland allt det öfriga, som kallas Konst. Dess historia visar samma grundsträfvande, som allt annat i samhället, nämligen begäret att blifva allt mera mensklig och naturlig, nämligen i inre och sann mening. Man må icke tro, att detta sträfvande innebär ett slutligt förvandlande af poesien till prosa: att det medför konstens upplösning i vetenskap, i rationalitet blott; eller att det blir detsamma som det *hemlighetsfullas afsked ifrån oss* genom alltings för myckna belysning. Icke så. Den högsta skönhet och underbarhet befinner sig just i menniskan och i Guds skapade verld omkring henne, sådana, som dessa i sina kretsar (så väl eviga, som timliga) verkligen förhålla sig; och alla de medel till artistisk upphjelpning, som man sökt dels i

allegorier och symboler, dels i orimligheter, obefintliga varelsers framkallande, hjertats och själens kränkning genom falsk idealitet, likasom genom falsk realitet – allt detta konstmakeri har sjelf haft intet af ren konst uti sig.

Det stora i konsten är att förnimma och uttala allt ifrån den artistiska horisonten, hvilket är långt ifrån detsamma som att ljuga om allting. Men att se Guds hela skapelse ifrån den artistiska horisonten, är att se den i ursprungsskick, och ungefär som ett barn. Allt blir lek då, och dock tillika det största allvar. Den artistiska ståndpunkten är alla motsattsers underbara jemnvigt och lösning, icke i grunden uttaladt likväl, men förnimbart i stämningen. Icke uttaladt: emedan denna jemnvigt och lösning äro i grunden outsägbara; och blott det slags storartade narri här i verlden, som kallas filosofi, kan gifva sig minen af att rent i grund förklara och utreda dem. Konsten är det enda fullt uppriktiga. Den är så sann, att den nästan aldrig förer ordet sanning i sitt språk, icke sjelf påstår sig ega den, och anses knappt för dess vän. Den är så full af oändlig godhet, att den blyges för att visa sitt hjerta. Den är en närvarande himmel: säll, talar den derföre föga *om* himmelen, men allt hvad den säger, äfven om de jordiska tingen, är himmelskt. När skapelsen (allt i och omkring oss) sålunda uppfattas artistiskt, då står den sannerligen underbar inför oss; den har en ren och ädel tjusarmakt, vida öfvergående allt hvad seklers konstmakeri sökt frambringa genom orimliga väsenden och varelser utan verklighet.

Fordran på naturlighet, den man en tid hört så mycket omtalas, hör visserligen hit; men ett stort misstag kan dock härvid begås. Mången har med naturlighet förstått blott den jordiska och lägre sanningen i tingen; har fordrat skilderier af låga och usla ämnen företrädesvis, och har fröjdat sig åt smuts, såsom det reellaste. Hvilken förvillelse! likasom icke den högre och inre blicken öfver tingen, så fort blicken är sann, innehölle naturlighet så väl som den lägre, och vida mer än den? Skönhet, poesi och allt det intagande, som möter oss från hvarje skärt och hemlighetsfullt väsende – detta omger oss i allt, hvart vi vända oss, så snart vi se sakerna som barn eller som artister. Det triviala, dåskiga och ledsamma ligger aldrig i något ämne sjelf: det är betraktarens fel. Icke

en enda sten vid vägen är trivial, ingen stuga lumpen, och intet förhållande opoetiskt, det vare hvilket som helst, högt eller lågt; men den oomvände och syndige ser ingenting med oskuldsblickar; och likasom han inbillar sig icke kunna religiöst räddas eller nå förlåtelse utan genom besattheter, så finner han också intet nöje eller vederqvickelse i ren konst, utan vill omhvärfvas af kobolter och fiktioner, af det slaget, som är fingeradt.

Lären eder dock att glömma de vanliga föreställningarne, men i stället älska och försjunka i Gud och hans verk; detta skall hela eder själ, och ljufva varelser skola afslöja trädgårdar för edra ögon, hvarthelst J gån. Detta sker, då J omvänden eder till lifvets herre. Den Glömska, hvarom vi tala, innehåller också då i sig sjelf det djupaste och bästa Minne. Ty med glömskan af de förvrängningar, som konstmakerier infört, stiger minnet af sakerna som de äro; kärleken gör dem alla täcka; och då vi låta vår ande försjunka i Guds stora helsa, så blir det en lustgård i och omkring oss. Detta är hvad vi, med enskildt afseende på poesien, kallat den artistiska ståndpunkten. Det är icke sagdt, att hvar och en menniska, som förnimmer verlden från denna horisont, derföre skall bilda konstverk, skrifva poemer, komponera musik eller måla taflor. Ifall någon det gör, så blir han verksam för andra; blir nämnd artist. Men om han det icke gör, så är han poet likafullt, han är skaldisk till sin stämning. Och inga andra, än sådana, kunna egentligen njuta af skaldeverk. De blifva då ganska få! skall man kanske utropa. Icke så få ändå; ty af födelsen äro nästan alla menniskor sådana. Usel uppfostran hos olyckliga föräldrar, vridna förhållanden ute i lifvet, och alla de ömkligheter, som famntaga oss i de s. k. mogna åren, göra väl sitt till att qväfva hvad Gud har skapat; men menniskan är dock i sitt inre rik på helande kraft. Låtom oss blott göra en frontförändring, och vi skola till vår undran finna, att vi hafva Gud tätt bakom oss. Religionen kallar detta omvändelse; hvilket är ganska väl uttryckt. Vi kalla det, för det enskilda fallet *konsten*, inkommandet på den artistiska horisonten: en oskyldig förnimmelse af varelserna och tingen, sådana som de äro.

Vi hoppas, att mycket af sig sjelf klart skall följa af de grundsattser, af hvilka vi här låtit intaga oss, och hvarom vi i det följande något vidare

skola tala. Men för att undvika möjliga misstag, måste vi anmärka några sådana. Så må man för ingen del föreställa sig, att *obetydligheter* endast eller företrädesvis skulle utgöra de ämnen, som konstnären har att behandla. Visst icke. Barnet klipper af sina kort än slädor, än hästar, än kungar och än soldater; artisten likaså. Han eger det stora på samma sätt, som han rår om det lilla. Vår mening är allenast den, att intet af allt, som omgifver oss, är genom sin ringhet eller så kallade prosaism oskickligt för konstbehandling; och att verlden visst icke faller ut ur poesiens område, derigenom, att den förnimmes sådan den är, eller derigenom, att falska medel, konstmakerier och imaginationer utan halt, bortgalras. Men då det ringa eller lilla lifvet göres till ämne för konst, är det lika angeläget, som i frågan om det stora lifvet, att sakerna fattas ur den konstnärliga synkretsen: ses med skaldiska blickar.

Denna anmärkning är i vår tid desto vigtigare, som en mängd artister, i synnerhet skrifvande, för att vinna ett utbyte emot förra tiders kobolter och orimligheter, nu i stället slagit sig ned på en naturlighet, som söker sitt värde i *lumpenheten*. Dessa författare måste påminna sig, att sjelfva det otillgjorda kan också vara tillgjordt och sökt; det triviala, blott och bart som sådant, är visst icke poetiskt; och det lilla lifvets afskildrande i sina jordiska egenheter har alls ingen förtjenst eller glädje med sig, om det icke ses ifrån himmelen: vi mena, om det icke skådas med barnets eller den äkta artistens ögon. Hvad båta oss trogna skildringar af en mängd personer och deras händelser, fullkomligt sant aftecknade i det yttre, men hvilkas inre och högre lif med *sin* sanning icke kommer med i taflorna? Det fröjdar oss alls icke; det är en platthet, ett ingenting. Den trogna afteckningen har sina olika höjder. Man bör komma ihåg, att den högre och inre blicken öfver tingen och händelserna, så fort den är sann, innehåller naturlighet och rätthet lika så väl som den ytligare och lägre blicken; men derutöfver har den högre tillika fördelen att vara intressant, som ej den lägre har, ehuru trogen den för öfrigt må vara. Ty det rent artistiska är alltid tillika sant; men allt sant är icke derföre straxt artistiskt. Fordran på naturlighet och verklighet i konst, den man så ofta hör omtalas, är således ganska rättmätig; men man akte sig att missförstå den. Mången begriper härmed blott den

jordiska och yttre verkligheten hos tingen, just som om icke den inre, den himmelska verkligheten, inneboende hos varelserna redan här, vore en verklighet fullt ut så mycket och mera! Och det är just den sednare, som konstnären har att isynnerhet framställa, emedan han eger att vara intressant.

Förstå vi detta, så befara vi icke, att poesien går sitt slut till mötes i dessa dagar af kamp för menniskans erkännande. Men väl är det en stor fara för allt sådant slags poesi, som blott rörer sig med ord och fraser; alldeles som det i samhället för öfrigt nu är fara, icke för humaniteten sjelf, men väl för de tomma namnen.

Inom den oss kända historiens område se vi, att den (yngre) grekiska konsten varit den, som först vågade försöket att framställa menniskan och verlden sådana de äro. Den äldsta orientaliska konstens verk äro oss till det mesta okända, eller ännu icke återupptäckta: likväl finnas spår, som låta oss i den ana en ren simplicitet, en högsint barnslighet. Den yngre österländska, så vidt vi ännu känna den, hade andra mål; hon nöjde sig icke med skapelsen sådan hon är. Hon ville oupphörligt *beteckna*, försmående det i hennes ögon obetydliga, att *vara*. Hon gjorde fördenskull månghöfdade figurer, satte sexton armar på en kropp, förenade lejon- och tjurformer med delar af menniskogestalter. Hvarföre? Jo, för att symboliskt representera några af de hemlighetsfulla lärorna om Gud och verlden. Afsigten var således, att lösa gåtor genom gåtor: och hvad blef vinsten? Ganska liten. Vår mening kan ej vara att häckla den österländska, egyptiska eller forngrekiska konsten. Förstörelsen har icke låtit många prof derpå qvarstå: vi veta således ej mycket derom; men det inse vi ganska väl, att menniskan merändels slår öfver sitt mål, innan hon fattar det; och det behöfdes årtusenden innan man erkände det stora och underbara i hvad man har i och omkring sig, helt enkelt, utan att gå ett steg vidare.

Christendomen kom. Här stod nu Gud, och hans *gestalt var Menniska*. Detta är den djupast träffande blixt af allt, som inom den oss kända kulturhistorien slagit ned ibland folken, till värme, ljus och gång framåt. För att här icke vidröra hvad denna stora händelse betydde för vår religiösa räddning, påminna vi oss blott hvad den innebär för konsten; och

som man vanligen förbiser. Den christne får nu erkänna, att den menskliga gestalten sjelf är det renaste Under, och att vidunder icke behöfvas.

Christendomen, sådan den är i sig sjelf och som den af Christus framställts, består i att *vara* hvad alla de öfriga religionerna blott *betecknade*. Den är sak, nämligen Guds sak; den är ämnad att icke längre blott framställa alla de der namnen och ordasätten *om* Gud, *om* räddning, *om* lif. Der Christendom finnes hos en enskild menniska, der är förlåtelse och lif; den enskilda menniskans karakter behöfver för ingen del derigenom uppoffras; tvärtom, karakteren förherrligas af Guds ande till den största förträfflighet, som den i sin enskildhet kan vinna: menniskans egoism borttages, men hela hennes individualism qvarstår; sjukdomen deri förtages, alltsom det christna lifvet verkar, och den enskilde blir af Christus allt mer en menniska efter Guds vilja. Så bildar sig också hela lefnadssättet till att vara menskligt i ren stil, i stället för att blott representera det goda och förnuftiga.

Men man bedrar sig högeligen, om man tror hela samfundet hafva blifvit christet i och med antagandet af christna namnet. Långt derifrån. Aderton sekler hafva förgått, men *beteckningsväsendet* är ännu i många afseenden qvar. Hvad hafva då dessa aderton uträttat? ”Fraserna och formerna pretendera” ju ännu, att hafva försteget, att gälla för väsendet? Den inrotade hågen att symbolisera och föreställa vill icke gerna gifva vika. Men den måste.

Christendomens djupaste arbete för menniskans återbringande till andelig helsa är, att ingifva henne begäret att vara, i stället för att blott heta. Detta är Christi stora tal till folken. Det är denna predikan, som ännu i dag föryngrar verlden, störtar de tomma namnen och förer oss småningom fram till att blifva menniskor; hvilket för hvarje individ vill säga, att den föres fram till sitt största väl och till sin fullkomlighet. Detta innefattar ock skillnaden emellan den christna frälsningen och den hedniska, hvilken sednare (skeende genom offer) blott är en frälsning till namnet.

Denna skillnad emellan vara och blott heta gör sig inom konsterna gällande såsom skillnad emellan *poesi i sak* och *poesi i blott ord*.

Denna olikhet har så till vida alltid funnits, att väl ingen tid gifvits, alldeles utan poesi i sak. Men den andra slags poesien (ordasättens, formernas och skenets) har dock varit den, som oftast och hastigast slagit an, och bekommit de flesta vännerna; ehuru det tillika är en sanning, att den lika hastigt förflygtigats, andats bort och försvunnit ur hjerta och minne, mången gång på ett obegripligt sätt och förr än man anat. Det är tomhetens mysterium, ”att kunna vinna *bataljer*, men förlora *hela kampanjen*”. Den egentliga poesien deremot – poesien i sak – är den, som alltid slutligen hemburit segern, emedan den vunnit i de stora och afgörande fältslagen.

Men om så alltid varit, hvad utmärker då i detta afseende vår tid?

Vår tid utmärker sig icke framför alla tider som varit, deruti, att *den ensam* framstått med en oafvislig fordran på sak (verklighet och rätthet); men vår tid sträcker denna fordran längre, än en föregående gjort, och vänder den till *flere* ämnen, ja, snart till *alla*. I synnerhet har den uppstått såsom en skarp kontrast emot den närmast föregående, den företrädesvis formalistiska tiden.

På grund af de tankar, vi hittills framkastat, skola vi medsamma yttra några aningar om

Konsternas Framtid.

Vi bekänne, att denna öfverskrift låter oförvägen, och den skulle också verkligen vara det, om vi tilltrodde oss med full klarhet och visshet kunna ställa i ljuset så beslöjade ämnen. Men ana må vara oss tillåtet; och om frukten eller nyttan af en aning icke kan blifva betydlig, så måste dock med frågan sjelf nödvändigt följa ett så stort och för oss alla vigtigt intresse, att den skall tilldraga sig uppmärksamhet, äfven utan afhandlingens förtjenst. Vi hafva i det föregående gjort utkast till en betraktelse öfver Poesi i sak, till skillnad från Poesi i blott ord. Vi bekänna oss öppet till den tron, att vår tid, i vidsträcktare mening än någon förfluten, består af en öfvergångs-formation, embryoniskt bärande i sitt sköte framtider af en märkvärdigare fysiognomi, än mången, fattad af hopplöshet, föreställer sig. Man tage detta likväl icke såsom ett särdeles

stort beröm för den tid, som är. Vår epok drages med stora lyten, och det tillhör vårt ändamål att genast omnämna och söka belysa ett af de märkligaste af dem: *charlataneriet*. Den fägnad, man med skäl kan tillåta sig att känna öfver tidens riktning, angår endast det *goda* deruti, och att den eger sådant – att den med ett ord icke, såsom några vilja försäkra oss, hyser endast ondt – är hvad vi med den mest odelade förtröstan på Gud anse afgjordt, om vi ock inga yttre kännemärken hade att gå efter. Men just emedan vår epok består uti en öfvergång, måste den vara behäftad med derifrån oskiljaktiga och egna fel, hvilka upphöra när en framtid hunnit stadga sig med säker och afgjord beskaffenhet. Till öfvergången hör nödvändigt, att något visst viker, hvaremot något annat är i antågande. Det förra vill icke gifva sig undan, ehuru det slutligen måste; det söker derföre hålla sig uppe med alla möjliga slags åtbörder och fasoner: det andra, som ännu icke kan på långt när vara framme hos oss, visar allenast en och annan yta af sin gestalt; det förekommer således ytligt, och är så än. Begge delarne medföra sitt charlataneri, ehuru hvardera af olika slag. Hvarje öfvergångs-epok drar såsom ett oundvikligt följe med sig detta missfoster. Det är intressant likväl, att på närmare håll betrakta ett så underligt väsende, hvilket slutligen, jemte allt annat, bär ett namn, till sin etymologi knappt rätt förklarligt ur något språk – åtminstone är det icke svenska, fast så många svenskar tillegnat sig det.

Innan vi träda till anblicken af Konsternas framtid, fästa vi oss således vid det vår tid eger i fullkomligaste besittning; vi tala nämligen:

Om de två slagen af Charlataneri.

Meningen med uttrycket charlataneri är icke definierad och kanske ur stånd att till sina gränsor fullt bestämmas. Icke destomindre varnar oss en gifven instinkt, så fort *någonting visst* möter oss, som vi.... Denna instinkt, utan att förmå rätt och tydligt tala ut sig i ord, gör oss dock uppmärksamma på en stor mängd företeelser, hvilka vi benämna med det gemensamma och femstafviga ordet: ”charlataneri”. Men ehuru talrika dessa företeelser må vara, draga de sig dock tillsammans under *två*

hufvudtitlar: *ytlighet* och *bedrägeri.*

Det underligaste och mest oväntade torde vara, att om man lägger dessa begge olika fenomener skarpare under ögonen, så skall man finna det uttrycket rättvisa sig, att det förra af dem är ingenting mindre än *sanningens*, och det sednare *grundlighetens* charlataneri.

För att göra meningen begriplig, utbedja vi oss att få afteckna tvenne bekanta exemplar af charlataner.

Här kommer till oss en Musiker, som – efter hvad gedigna violinspelare försäkra oss, och vi hafva ej anledning att draga deras utsago i tvifvel – icke kan spela en enda "gediegen passage". Emellertid gör han på sitt instrument hvad ingen annan förmår, och en berusad publik hyllar honom. Ty vi äro alla behäftade med den egenheten, att vilja engång i lifvet höra det vi aldrig hört, och som vi sedermera kanske aldrig mer få höra. Artisten, som på detta sätt bemäktigar sig våra nerver, är en konstmakare, han är en charlatan. Hans dom är fälld; han har sitt namn: och vi höra på honom i alla fall. Slutligen fråga vi: har då denne man affischerat om sig något annat, än det han är? Har han bjudit på det ringaste annat, än hvad han i fullt mått "præsterat"? Nej. Vi nödgas tillstå, att uppriktighet och sanning stå på hans sida. Han är icke mindre ytlig för det; allt det svåra och betänkliga af hans karakter qvarstår för detta fall; men han är derjemte aktningsvärd, emedan han aldrig sagt sig vara aktningsvärd; han är nästan älskvärd, ty så ofta han ljuger, påstår han sig icke tala sanning. Han måste således vara en charlatan, men sann och öppen. Han är ofta stolt, öfvermodig och egennyttig; men han äflas icke derunder att bevisa, eller visa, huruledes han är den ödmjukaste och mest försakande af alla varelser. Han går för hvad han är, och för intet annat. Denna rätthet i det orätta fängslar oss på ett besynnerligt sätt, emedan vi knappt våga anse en person för lögnare, som aldrig döljer sin dikt. Hela denna teckning angår således ett slags *charlataneri*, som vi måste kalla *sanningens*, emedan det verkligen är så. En marktschreyare på torget är visserligen alltid en marktschreyare: han roar blott dem, som han roar; han har icke utgifvit sig för annat; han har aldrig sagt sig vara professor; han tar de betalandes pengar och går. Hvad skola vi säga om honom? Ingenting godt just; men ingenting

ondt. Hela hans person liknar en sannsaga, deri hvarje rad innehåller hvad aldrig händt, men på hvars titelblad också står, att det allenast är en saga. Detta slags charlataneri, som är ytans, detta slags lögn, som utgör sanning, har åtminstone den egenskapen, att någongång kunna roa, och aldrig bedraga.

Nu ställer sig här en annan framför oss, som visserligen spelar sina gediegna passager, men af hvilka ingen rätt vill duga. Vi äro aprioriskt så öfvertygade om hans grundlighet, att så fort han affischerar sig ämna göra någonting, löpa vi till honom fulle af väntan och hopp; och, framkomne, blir det bedröfligen vår första angelägenhet att gå våra färde. Han bedrager oss oupphörligt. Den stora konsten, att kunna så ständigt dupera, är grundligheten ensamt förbehållen. (Vi mena naturligtvis icke en verklig grundlighet, utan en, som tar skenet deraf.) Denna persons friponneri fotar sig på eget sjelfbedrägeri: det gör oss derföre ondt, så outsägligt ondt, att kalla honom det han är, och namnet behöfs också icke. Vi höra honom med hjertligaste glädje börja tala: ingen yttrar sig så fullkomligt emot allt slags charlataneri, som han; och ingen besitter det sjelf i fullkomligare mått, såsom vi märka vid slutet. Det finnes icke till i hans medvetande, men för öfrigt i hela hans person: ingen enda åtbörd, intet ögonkast, ingen vändning i gången och med händerna består af annat. Detta är det djupa och egentliga charlataneriet, som aldrig tillstår sig, aldrig omtalar sig, aldrig vet af sig sjelf; men dock är till i och genom en evig inre motsägelse. Sådant visar sig charlataneriet hos vår tids *grundlighet*, likasom det ofvanför skildrade tillhörde vår epoks ytlighet. Ty den som tror och påstår sig tala sanning, under det han ljuger (vår tids soi-disanta grundlige), invecklar sig mer och mer. Den deremot, som ljuger, och säger, eller åtminstone ej nekar, att han ljuger, invecklar sig icke: han är ytlig, men eger behaget af uppriktighet. Den sednare kan således någon gång roa, men den förra misshagar oupphörligt genom sin bedräglighet. Det förargar dubbelt, att förmärka det ständiga anspråket på ärlighet och grundlighet, der föga finnes af någondera. Anspråket på att uteslutande för egen del vilja anses besitta mildhet, rättvisa och humanitet i sitt väsende går sällan miste om att förarga; och slutligen kan en menniska lyckas att bli förhatlig ända till

olidlighet genom sin egenkära öfvertygelse att vara älskvärd, då hon innehar denna egenskap minst af allt.

Dessa två slag af charlataneri – ytlighetens och bedrägeriets, eller *sanningens* och *grundlighetens* – gå ganska märkbart och i stor skala genom tidehvarfvet. Få lefvande gifvas, som icke till någon liten del befinnas smittade af endera. Vi skola nu se, hvad verldshistorisk betydelse hvardera må ega.

Det *vikande* i tidehvarfvet uppför sig med grundlighetens charlataneri. Det vill icke bortgå sjelfmant, det uppkallar derföre alla sina krafter för att bibehålla sig. Hufvudsakligen hoppas det vinna stöd genom att ständigt förespegla oss sitt djup, sin vishet, sin underbyggnad, sin skola; med ett ord sin grundlighet. Det vikande har rätt till en viss grad; ty såsom det besitter det förflutna, eger det också inom sin krets källorna för den hittills varande bildningen. Det har i sina händer det närvarandes orsaker; rår om historien. Det har endast orätt uti, att icke vilja tillåta dessa *orsaker* bekomma sina *följder;* icke unna historien få ännu en period att tala om, efter den, som redan ses uppskrifven i häfderna; med ett ord, vara afvigt emot det annalkande. Vore det gamla rätt grundligt, så skulle det inse, förbereda, med kärlek emottaga och visa vägen för hvad som stundar. Men så långt sträcker dess djupsinnighet sig icke. I stället strider det om platsen, vill bibehålla sig, och gör det genom de sämsta utvägar. Det pockar på att få gälla. Och genom hvad? Genom en skolas formler, som betydde mycket så länge det lif, som alstrat dem, var derinom; men föga eller intet, sedan väsendet försvunnit. Det vikande påstår skolans formler kunna betyda och verka ändock: deri består grundlighetens kolossala charlataneri. Det kommande, åter, vet naturligtvis icke ännu rätt hvad det egentligen har att komma med: det för sig derföre med hela ytlighetens charlataneri. För att tillkämpa sig ett rum, som af det vikande bestrides, fot för fot, måste äfven det kommande taga allt, likt och olikt, till hjelp. Det begagnar de allrabesattaste puffar, det söker effekter för att vinna plats. Det utför qvintens alla idrotter på g-strängen, det spelar med venstra handen ensam fyrstämmig klavermusik, och slår högt upp i diskanten ideliga drillar med ett par finger, som af Skaparen endast ämnades att lefva i basen. Balanse-

rande på ståltrådslina gör det allt, och mera, än en menniska af naturen kan och bör göra på stadig mark. Knappt finnes något afskyvärdare, än denna kolonns jägtande efter konstighet utan begär till det sköna. Utan smak, utan harmoni, stormar den till vägs, och hvad vinner den? Dagen. Med allt detta skryter den likväl, och af hvad? Af sina fel. Det är en nakenhet, som till på köpet icke blyges.

Skulle någon tro, att en framtid af helighet, värme, ljus och ordning bereder sig midt uti detta chaos af ett tvåfaldigt charlataneri med alla dess tusende afarter? Och likväl är det så. Vi skola försöka att uppleta tråden till denna gåta.

Fortsättning om konsternas framtid.

Vi hafva i det föregående tillåtit oss att begynna kedjan af en betraktelse, som säkert med skäl förekommer mången vågad; en kedja dessutom, som väl ingen, och minst vi, kan sluta; ty hvem förmår säga, hvarthän det sköna ämnar gå? Vi menniskor, vi små, bestämma hvarken det sköna sjelf, eller dess framtida bana. Det är en mäktig och okänd ande, som hittills fört alla dem, hvilka förtjenat heta verklige konstnärer på den väg de gått, tills de hunnit hit: samma goda och starka demon griper dem också framdeles; men åt hvad håll han då går med dem... det är det, som för oss skulle vara nyttigt att begripa, i fall vi mäkta det, emedan vi under intet annat vilkor lyckas. Vi tala icke om lycksökeriet i pöbelmening; men visst är, att det gifves en annan och stor lycka, som man *måste* söka, den att gå *med* konstens sjelfva Ande på dess vandring genom seklet: ty sträfvar man (af okunnighet eller ovilja) emot honom, så blir man såsom artist olycklig – icke i den meningen, att man blir opopulär (som är en futtig händelse, både lätt inträffande, samt åter lätt afhjelpt; om hvarann; och som i alla fall icke betyder lycka i artistisk mening) – utan i den vida värre och egentliga meningen, att man misslyckas i sjelfva försöket att frambringa ett skönt verk. Jag vet, att jag med denna tanke måste störa och stöta djupt de artistiska theorierna, hvilka i främsta rummet tala om ett absolut skönt, ett af tid och rum oberoende; något, som man följaktligen skulle kunna vinna utan att

behöfva gå med tidehvarfvets konst-demon. Men låtom oss en gång begripa hvarandra; ty att tvista tjenar till så litet. Det sköna är utan tvifvel absolut, oberoende af tiders och menniskors nyck, och af allt. Men hvarför påminna vi oss då icke, huru det absoluta är beskaffadt? Det framgår oupphörligt genom tider och lokaler i en kedja af *relativa fenomener*, inom hvilka det sjelf alltid står lefvande och absolut, såsom det är; men på intet ställe och i ingen tid, likväl, utan *med* och jemte sitt relativa vilkor, hvilket för tiden och stället är just det egna. Om artisten bryter emot detta vilkor, ehuru relativt det må vara, så misslyckas han, oaktadt han förstår det absoluta i sin sak. Ty han har då fattat det *blott* och *bart* absoluta allenast, och icke begripit det uti dess relativa skepnad, hvilken det absoluta alltid nödvändigt har med sig, emedan det utan en sådan icke sjelf vore absolut. Artistens svåraste uppgift är verkligen, att veta *hvad* som för den tid och på den ort, der han lefver, utgör det skönas relativa vilkor: dess skepnader. Sådant kan han omöjligen ur någon theori inhemta, emedan det icke står eller kan stå i en sådan. Theorien är derföre icke förkastlig eller föraktlig, att den icke lemnar hvad henne ej tillhör att lemna, och som är omöjligt för vetenskapen. Det gifves för artisten ingen annan utväg härtill, än att sjelf utgå och lefva i närmaste förhållande med sin tids och orts menniskor, tilldragelser och öfriga omgifvande väsenden; men – märk väl! – härunder ständigt likväl tillika bibehålla sig uti det för skönheten absoluta; emedan han eljest nedfaller i det blott och bart relativa, hvilket på sin sida utgör samma olycka, som att dväljas i det blott och bart absoluta. Beggedera är abstrakt och odugligt. Men för att artisten på ett sådant sätt skall kunna vara med i omgifningar och enskildheter, och ändock ej förlora det eviga, hvarförutan intet skönt blir; kan han sjelf icke undvika, att i hela sin umgängelse på en gång stå menniskor och ting outsägligt nära, och på samma gång i ett omätligt fjerran ifrån dem. Artisten blir härigenom en demonisk person.

Då vi i det föregående sagt, att konstens egen demon (nämligen agatho-demon) eller sanna genius går fram genom seklet, ledande och hänförande de verkliga skönhetsvännerna på den rätta banan, hvarföre det vigtiga för dem består uti, att icke sträfva emot denna ande, utan

följa med honom; så innebär sådant detsamma, som nyss yttrades om artistens lifliga umgängelse med sin tids menniskor, omgifningar och förhållanden, emedan det är i och med sjelfva denna historia, konstens demon under dess gång framåt i seklet fattar honom (så vida han nämligen inalles är en person, som ligger åt konstens håll och med den har något att skaffa). Hvad vi här anfört, har varit fallet med alla stora konstnärer, hvilkas biografi nått oss: vi se, huru de oupphörligen midt i verlden gått som eremiter, ensamme, okände och gåtlike för alla, hvad beträffar deras innersta sensationer och uppfattning af det absoluta i lifvet, hvilket de burit som en hemlighet för sig sjelfva, under det att de med verldsväfnaden, menniskorna och allting deltagit så varmt som någon, och härigenom vunnit det relativa vilkoret, d. ä. gått *med* konstens demon genom seklet. På dessa två besynnerligheter, eremitlif och delaktighet i verldsbullret tillika, hvilka synas vara hvarandras motsägelser och upphäfva hvarann, hänger upplösningen af det underliga vi läsa om män, sådane som Bellman, Cervantes, Shakespeare .... ja, ända bort till Homerus, hvilken sistnämnde for emellan Egypten, Grekland och Jonien ända tills han blef blind, och ej en gång då slutade sina vandringar. Homerus var dock en, som visserligen, så mycket som någon, om icke mest af alla, uppfattade och i sina verk återgaf sjelfva det absolut sköna. Aldrig har den blott och bart instängde, öfverläggaren, plan-utkastaren, ordfilaren, stilgjutaren, beräknaren bragt rätt goda saker i dagen (ehuru naturligtvis någon portion öfverläggning måste följa med honom): och än mindre har, å andra sidan, skojaren, den af verlden försoffade, gjort det. Den förre besatt väl fördelen af att vara lärd, och han kan säkert ansvara för hvartenda streck han dragit; men det hela duger icke: han egde icke det vissa slags okunnighet, som behöfdes för att vara modig (”det sköna hör den djerfve till”), och hvarförutan hans alltsammans misslyckas. Af artister, som bara instänga sig, och så länge de göra det, får man vanligen alltid arbeten, som äro monstrer, men deruti hvarje del kanske ser gudomlig ut. Skojaren åter har den olyckan, att alstra arbeten, deri både det hela och delarne likna monstrer. Alltså se vi, att hvarken den, som blott är eremit, eller den, som blott kastar sig i det yttre lifvets virrvarr, förtjenar namn af konstens äkta barn.

Hvad skall man deremot säga om dessa besynnerliga varelser – de verkliga artisterna – som gråta när ordentligt folk ler, och le när menniskor gråta? Äro de i sig sjelfva melankoliske? eller löjlige sällar? Äro de nyktre af sig, eller mån de icke för mycket gerna taga till lifs? månne de äro rätt kloke? Hos dem finnes ingen plan; men allt hvad de göra, blir plan utaf. Hvem hjelper dem då, och ställer allting så till rätta för dem? Det gör den demon, i hvars osynliga sällskap de gå. Man kan aldrig säga, att de äro borta, och aldrig hemma; ty på torget stå de som inne i kammaren, och sitta de någon gång i såkalladt eget hem, så är det ändå för dem som vore de på gatan, i skogen eller på ängen. De dragas med en absolut relativitet, och tvärtom; men hvilken begriper detta ord, som tyckes innebära en contradictio in adjecto? Artisten är en sådan kontradiktion. Han gör på lediga stunder upp theorier, som han aldrig följer då han kommer till sjelfva arbetet; när han arbetar, följer han någonting, som han aldrig gjort upp. Ingenting är således opålitligare att läsa, än hans theorier: de kunna säga mycket, som är rätt bra, men röra dock aldrig det innersta. De *kunna* ej röra det. Ty hvad vet konstnären, *egentligen?* Ingenting. Och hvad följer han då? I grunden blott den (agatho-) demon, som bemäktigat sig honom. Mot denne endast är han fullt trogen. Med honom går han; ty han är trogen. Konstnären är således den ärligaste skälm, Gud har uppfunnit åt oss; likväl råda vi ingen, att lita på honom *så*, som man förstår med att lita på. Han håller ofta och mycket, och mer än han lofvat; men jemt upp det, som han lofvat, har han en inrotad afsmak för att hålla. Om vi icke bedraga oss, så är han en bedragare: han narrar oss, att se en skymt af himmelriket, hvilket sällan kunde ske utan emot vår vilja och genom något streck; ty visste vi deraf på förhand, så aktade vi oss nog att intagas af något för vårt väsende så ... Summan blir, att den stackars konstnären sjelf är den olyckligaste bland oss alla; dock hjelper det honom, att ingen är så säll som han.

Om den skildring, vi vågat af någonting så besynnerligt och hemlighetsfullt, som en artists väsende, innehållit sanning, veta vi ej; men är det så, så ser hvar och en lätt deraf, att konstnären, långt ifrån att vara ledare, sjelf måste vara ledd och förd, nämligen af sin epoks högste genius. Artisterna – i hvilken afdelning som helst: målare, tonväfvare

eller skalder – göra således icke konsten och icke en gång sina konstverk; utan dessa göra sina verkmästare. Les affaires font les hommes, heter ett gammalt ordspråk, och det står sannast inom konsternas område. Detta innebär ej ett förnekande eller upphäfvande af studier; men det är studium företrädesvis af just det, som man redan håller på att verkställa: af ämnet, som den gode demonen behagat skänka en.

För att begripa eller ana någonting om konsternas framtid, tjenar det således till föga, att taga i betraktande sjelfva konstmännen, artisterna, lefvande eller döde. Ty af deras beskaffenhet kan intet stort slutas till konstens framtida gång eller art, då denna icke af dem bestämmes. Att på detta sätt förneka konstmännen den hufvudsakliga inflytelsen på stundande tiders skaplynne, låter paradoxt; men blir nog icke destomindre sannt. Vi skulle kunna anföra stora namn, hvilkas innehafvare betydt mycket, så länge de gingo *med* tidehvarfvets konstgenius; men afbrötos som strån, så fort de ämnade betyda något på egen hand, eller med sina personer tänkte väga ned konstens våg åt en sida, dit seklets egen ande icke ville hafva den lutad: lysande och tillräckliga exempel på, hvilka ringa män artisterna äro, och att deras stora hufvudsak består uti att vara passiva. De falla om de vilja stå.

Endast derom påminna vi, att då vi säga dem böra följa med seklets genius mena vi för ingen del: följa med pöbelns vindkast. Men med *pöbel* mena vi alldeles icke folket, utan dess afskum, hvarhelst det finnes, i salong eller stuga.

Hvartut ämnar nu konsternas ande ställa sin fart i vårt tidehvarf?

Vi hafva i det föregående besvarat denna fråga i allmänhet så, att nu, mer än förr, kommer sak i kompositionen att blifva den gällande. Man må icke invända, att den alltid varit så. Tider hafva förflutit, och ej längesedan, då den genius, hvarom vi tala, företrädesvis ville, att *formen* i konsterna skulle vara det, som betydde och afgjorde. Om någon arm artist *då* skulle hafva velat framkomma med fordran på sak, i främsta rummet, med anspråk på att företrädesvis få ett sitt superba innehåll gällande, så hade det varit förgäfves: han skulle hafva talat för tomma väggar och ropat för döfva öron. Nu är detta förändradt: sak och innehåll gå till väldet. För huru länge? Det vet ingen. En stor varelse, någor-

städes, har infört denna förändring genom att vända om en liten flik på sin kappa: mera behöfdes icke.

Vi tillägga blott, att hvad man, så länge och tills vidare, önskar bereda i konsterna, står i närmaste sammanhang med den politiska omsmältning, som föregår med sjelfva samhället i stort, der också sak i hvarje ämne så småningom skall intaga de tomma namnens plats, och verklig, på menniskans sanna beskaffenhet grundad rättvisa efterträda juridiska infall och oförnuftiga lagar.

Likväl är det tydligt, att vi hittills besvarat frågan högst allmänt blott. För att närmare tillkännagifva, huru sak skall taga väldet från formalism (utan att derföre utesluta eller förinta formen), måste vi taga hvarje särskildt konstslag under ögonen, och se in i dess natur, så godt vi förmå.

I det föregående yttrade vi något om tvenne slag af charlataneri – Sanningens och Grundlighetens – hvarmed vår epok, i egenskap af öfvergångstid, synnerligen hemsökes. Sist sade vi derom, det vi hoppades, eller rättare sagdt voro förvissade om, att midt uti detta chaos, detta tvåfaldiga charlataneri med alla sina tusende o- och afarter, en framtid af helighet, värme, ljus och ordning bereder sig. Vi skola sammanbinda denna förhoppning med sjelfva utvecklingen af hvad vi tro i det kommande väntar. Vi skola exempelvis tala:

Om Musikens framtid.

Mången skall säga: hvem har häröfver att yttra sig, med mindre han är *Musicus?* Häruppå hafva vi intet svar.

Såsom obehörige stanna vi då i så mycket ringare ansvar för våra tankars beskaffenhet, ehuru det alltid må vara betänkligt att vi i detta ämne hysa några alls. Då vi sakna all egenskap – officiell, eller annan – inom musikens verld, hafva vi ingenting att frukta å något embetes vägnar; men hafva vi orätt i hvad vi komma att på en händelse framkasta, som nog kan inträffa, så förestår oss deruti vår enda fara, hvilken likväl är tillräckligen stor för en, som yttrar sig.

Grundsattsen hvarifrån vi utgingo, och som äfven för musiken skulle

ega sin tillämplighet, var ingen annan än den, att, i ett stundande tidehvarf mera än förut, sak skall komma att gälla i konsterna, likasom i politiken. Hvad är det då, som man företrädesvis kan kalla sak i musiken?

Det är Melodien. – Är då hela *Harmoni*-byggnaden ingenting? skall man fråga. Den är visserligen icke ingenting, och kommer aldrig att blifva det. Den måste alltid fortfara att vara en lära, en anvisning, i synnerhet för så vidt den innehåller grundade sanningar; men den måste sluta att vara det bestämmande för en komposition: måste upphöra att vara det, hvarpå det sköna i ett stycke står. Vi befinna oss i en besynnerlig brytning, i ett vimmel, som i musikaliskt hänseende låter illa. Det är det Harmonistiska – det är Systemet, som sådant – hvilket ger sig på väg att (för huru lång tid, veta vi ej) lemna thronen; men gör det ogerna, och gifver derföre under nedgåendet missljud ifrån sig. Dessa slags missljud skrälla nu i nästan alla större kompositioner öfver hela Europa. Skall då det Melodiösa i stället uppstiga på thronen? Nej. Vi tro icke på någon thronbestigning för *det;* men vi förmoda, att hela thronen (för huru länge, veta vi icke) kommer att bäras ut.

Således stundar då anarki i musiken, efter det Harmonistiska lemnar suprematien, och något annat i stället icke intager den? Det ser så ut; men detta sken bedrager.

Melodien – som är saken, uppfinningen, det väsendtliga, egentliga och sjelfva i musiken – kommer att under ett stundande tidskifte herrska; men utan att intaga en lemnad thron. Vi stöta således här på en gåtlik makt. Det är någonting, som tager oss endast derigenom att det intager oss. Det är denna förvånande myndighet, som aldrig befaller. Och den kan herrska ändå? Vi måste tvifvelsutan således här befinna oss framför samma enigmatiska element, som det *Demokratiska*, hvilket också beskrifves vara undret af en makt utan thron.

Likväl finnes här en thron, ehuru af annat slag; och derom skola vi tala. Men innan vi gå ett steg längre, måste vi först se oss om och besvara en sidoanmärkning, som göres.

Hvad vill det säga, skall man utropa, att nu, eller i någon annalkande tid, det Harmonistiska skall lemna suprematien, och Melodien gå att

blifva det herrskande: det afgörande för en kompositions värde: det egentliga, hvarpå ett styckes skönhet skall hvila? Har det någonsin varit annorlunda? Har man väl i någon tid värderat musik utan melodi? Är det icke just deruti de förnämste mästares storhet består, att de med de herrligaste melodier vetat förena de mest sublima tillgångar, som den enkla och dubbla kontrapunkten erbjuda, och hvarigenom de förstått på rikaste sätt använda sitt thema, än rätt fram och än omvändt, än i sin egen tonart och än i en dermed beslägtad, än figureradt och än... Månne icke härigenom, och endast härigenom, möjligheten gifvits till uppförande af dessa stolta och vördnadsbjudande musikaliska byggnader, som likna götiska tempel med skyhöga spiror, underbara hvalf och fönsterrosor: dessa odödliga mästerverk, som man påminner sig allenast man hör namnen Bach, Händel, Haydn, Gluck, Mozart, Beethoven? Kan man påstå, att melodien hos dem ligger nedtryckt, eller att den någonsin saknas? Och månne icke, slutligen, en melodi utan alla dessa resurser skulle vara att förlikna vid ett litet landtligt hus allenast, med ett par rum, på sin höjd, och kanske gröna luckor till prydnad utanför de hvitmålade fönsterkarmarne? Hvad har väl ett sådant hus att betyda emot en Strassburger-dôm?

I allt detta ligger mycken sanning, men också en viss förvillelse, som icke är så lätt att framdraga. Vi skola försöka, om det är möjligt, att få den i ljuset. Vi måsta yttra den hårda sattsen, att det är just ifrån de store mästarne (men alldeles utan deras skuld), som allt det gränslösa charlataneri utgått, som öfversvämmat den musikaliska verlden med meningslöst klingklang; med kompositioner utan innehåll, men som dårat medelst harmonistiskt machineri; med verk, jättestora till tjocklek, men tomma som nötskal på sannt musikaliskt lif, ton och rhytm. Huru är det väl möjligt, att sådana till tusental kunnat vinna insteg bland menniskor och vunnit det i långa tider? Huru blef det tänkbart att millioner, vid åhörande af sådant, stannat och förvånats? Huru har man kommit derhän, att tvinga sig till enthusiasm härvid och att försäkra hvarann derom i de utsöktaste ord? Huru understod sig örat, att på egen hand intagas, utan att själen hänrycktes, och under det hjertat slumrade i sällskap med förståndet? Med få ord sagdt, huru kom den *Harmonisti-*

ska konsten, äfven utan melodi, till väldet och på en thron, der den länge nog suttit? *Detta hafva vi de store mästarne att tacka för* (dock ännu en gång anmärkt, utan deras personliga skuld). Enär detta låter som ett ganska ohöfligt djerft tal, och vi med säkerhet vänta beskyllningen för paradoxi, utbedja vi oss allenast, att man ville följa oss för att efterse, huru det i sjelfva verket tillgått. Lärdomen kan i sig vara ganska oskyldig, men är dock grunden till hela den ena stora hälften af allt charlataneri, emedan det är hon, som först gjort ett sådant möjligt.

Det är någonting, som i konst är *svårt* för artisten att bringa i verket. Deremot är det något annat, som har den egenskapen att för honom antingen vara *ogörligt*, eller högeligen *lätt*. I musiken tillhör Harmonibyggnaden det svåra; det fordrar mycket arbete att läras, men kan med studium inhemtas. Det väsendtliga åter, uppfinningen af skön melodi, måste troligen vara oändligen lätt för den, åt hvilken Gud och natur behagat gifva sådant, men blir annars ogörligt. Det kan på intet sätt inläras; studium kan här ingenting vidare uträtta, än visa, huru man skickligt må kunna åt sig bruka något å annat håll befintligt melodiöst; hvilket, om det i begagnandet mycket jemkas (så att endast tonfasonen, men icke noterna blifva desamma) står såsom *reminiscens* blott; om förändringen gjorts mindre, visar sig vara *plagiat;* och om ingen förändring alls försiggått, är uppriktig, ärlig *stöld*. Detta ligger likväl icke under den kriminala synpunkten; emedan på konstens område, likasom i Eden, allt är allas egendom, och ingen i sjelfva verket nånsin är uppfinnare, utom Gud, den ensamme rättsinnehafvaren.

Hos de store mästarne träffar man den musikaliska fulländning, som består i Melodiens och Harmonibyggnadens architektoniska sammangjutning till ett. De äro således herrar både öfver det himmelskt lätta och det jordiskt svåra: de hafva snille och lärdom på en gång: både krona och lager. Nu måste man märka, att menniskorna i alla tider – vid sina tillfällen, och då sådant gafs – hört intagande melodier och hört dem ifrån de simplaste, de obetydligaste munnar. I anseende till det *melodiösa*, blott och bart för sig betraktadt, kunde man således hos de store mästarne icke se det utomordentliga, hvaröfver man förvånades; ty, om också deras melodier voro nya, så var det likväl intet nytt på

jorden att vara melodiös. Det är tvärtom hvarenda menniska, så fort hon är sig sjelf. Deruti ligger således ingen förtjenst, åtminstone ingen personlig. Att hafva melodi är detsamma som att hafva själ; och det hafva alla, som blott vilja vakna dertill. Men före Harmonilärans utveckling, isynnerhet uti den gigantiska skala, som man må datera ifrån Sebastian Bach (hvartill samtidigt, eller snart efter, anslöt sig de musikaliska instrumenternas fullkomnande, och förökning till en grad, som först gjort orchesterfenomenet på jorden möjligt), hade man icke fattat ett så stort begrepp om den rikedom och förmåga, att *använda* melodiska motiver, som man nu med häpnad varseblef. Det är således *det sednare* (men icke melodien), som nu blef det egentliga föremålet för tidens beundran. Någon kontrapunktering hade väl alltid egt rum, åtminstone sedan Ambrosius af Milano, säger man, och det är ovisst om Grekerna ständigt sjöngo unisont. Men all musikalisk "Begleitung" var dock ännu så enkel och enfaldig, att den på långt när icke förmådde bestå såsom ett eget för sig, än mindre trycka melodien åt bakgrunden. Den italienska gamla kyrkosången beskrifves väl i viss mening fugerad, men egentligen blott på ett kanoniskt sätt; och man finner, att det melodiska härigenom för åhöraren icke alls viker undan, emedan tvärtom samma thema oförändradt (och utan den egentliga fugans karakter af themats omvändningar, mellanspelet, reperkussionen o. d.) i en Canon upprepar sig, utgörande i vissa delar accompagnementet åt sig sjelf i andra delar. Likväl ligger häruti första fröet till den revolution, som fullkomnades genom Sebastian Bach, och hvarigenom den harmonistiska konsten bekom det öfvertag, hvarom vi skola tala. Ty just för att sammansätta en Canon, måste man – hvad man förr aldrig behöft, eller ens kunnat tänka på – göra en urskillnad emellan melodier, icke blott efter deras egenskap att vara sköna eller fula, utan efter möjligheten att kunna användas kanoniskt. Ett thema var för detta ändamål alls icke dugligt endast genom att vara vackert såsom melodiskt thema, utan det måste hafva den särdeles egenskapen, att vissa takter deruti kunde kontrapunktiskt motsvara andra: en fordran, som högeligen måste inskränka melodierna till antal och frihet, och isynnerhet blifva svårlöst, då fråga uppstod om mångstämmig Canon, der takterna icke blott en gång, utan flerfaldigt,

borde utgöra hvarandras accompagnement. Vi stå här i en period, der man icke ännu kan säga att melodien sjelf vikit, men väl att det *sköna* deruti satts af sätet, emedan icke längre det, utan i stället något annat (kanonisk användbarhet genom förmågan att i sina delar kontrapunktera sig sjelf), måste göras till måttstock vid uppfinningen. Detta kunde dock ännu utöfva föga inflytelse på folkens musikaliska verldsställning, emedan det höll sig inskränkt till kyrkosången: ingen orchestermusik, ingen opera, och intet egentligt kammarspel fanns ännu. Menniskorna i stort egde blott sitt naturinstrument, rösten, och hade icke nog kunskap, för att sjunga annorlunda än melodiskt, på sin höjd beledsagande hvarandra med en s. k. Sekundstämma, som gjorde primens uttryck litet fylligare, utan att vara af någon betydelse sjelf. Det är först i och med kammarspelets uppkomst och stora utbredande, som den egentliga och första brytningen skedde; och detta spel grundar sig på klaveret. Genom klaviaturens uppfinning sattes man i stånd, att i ensam person kunna låta till och med tio toner höras på en gång. Härmed var det harmonistiskas seger, såsom konst, gifven; och Sebastian Bach, klaviatur-instrumentets jätte, kan kallas denna revolutions förste man. Ty då förut hvarje kontrapunkterad musik, äfven den minst invecklade Canon och till och med en blott sekundering, nödvändigt erfordrade flere personer för att verkställas, så disponerade nu ett enda hufvud öfver tio toner. Man kan visst säga, att hvarje kompositör, som skref, äfven förut, nämligen på sitt papper, disponerade öfver lika många och ännu flera kollaterala ljud, hvilka han sedan lät ett större antal menniskor gifva luft åt. Men man måste ur psychologiska grunder inse, hvilken lockelse att, mer än förr, vända sig åt ett harmonistiskt fält det måste vara, då man under sina egna händer, och utan att besvära flere personer, på stället kan mana upp kontrapunkterade sattser, icke blott i ljudlösa tecken på papperet, hvilka fordra enkom reflexion för att begripas, utan i verkliga toner, som ögonblickligt gifva födelse och fortsättning åt nya utvecklingar i harmoniernas gränslösa rike, och det njutbara genast, emedan de nu äro genast hörbara: följaktligen ock ganska lifligt uppmuntra sin man, att fortgå i detta nya land, der ingen bom sätter sig emot ackorder, utvikningar, inledningar i nya tonarter, alla slags Motus, Begleitungen

und Nachahmungen. Vi veta nog, att klaveret (både såsom orgel, clavcymbal, clavecin och till och med såsom väl tempereradt klaver) är äldre än Bach; men det synes, som hade han varit det första rätt stora snille härpå. Äfven känna vi, att Bach, sedan han blef en fullbildad konstman, icke berodde af tangenterna, icke behöfde uppmanas af dem till gången och utvikningarne i sina tonväfnader, eller ens skref vid klaveret; men han var likväl en utomordentlig spelare innan han skref, och vi förmoda säkert, att han hemtade lifgrunden för sin musik, jemte dess stora karakter af Harmonistik, ifrån den omständigheten, att i yngre år hafva tillbringat hela dagar vid ett *så beskaffadt* instrument – nämligen ett klavieradt – att det gaf honom tillfälle att njuta af så många samtidiga toner, som hans tio fingrar ens kunde frambringa. En sångare, en blåsinstrumentist eller en violinspelare, äfven den utmärktaste, skulle aldrig, såsom Bach, hafva blifvit fader till den egentliga Fugan och till hela det nyare Europas musik: *Harmonien såsom eget, stort system för sig*. Klaveret, så obetydligt det nu står till sin betydelse (knappt värdigt, att i större mening heta ett instrument, för omöjligheten af ett rent legato, eller ens ett alldeles fullkomligt cantabile), måste likväl erkännas för vaggan till all kammarmusik, all orchester och all opera. Hvilken otrolig verkan på menniskornas sinnen till förändring i deras musikaliska verldslynne och hela stämning detta måste medföra, kan man fatta, då man besinnar, att före denna period hörde man nästan aldrig någon kombinerad tonsättning, utom i den förnämsta kyrkosången; nu, tvärtom, fick man aldrig höra annat än kontrapunktiska saker. Harmonistiken steg så till thronen och bibehöll sig der. Den steg dit i sällskap med melodien, men qvarbehöll sig der utan den; såsom vi skola se.

Den nya brytningen skulle omöjligen kunnat hafva vunnit insteg hos menniskorna så allmänt och så djupt, om icke dess första begynnare och största utförare varit sanna musikaliska snillen, hvilka med lärdomen, techniken och systemet förenat det melodiska elementet i hög grad. Genom detta sednare allenast vann saken fast fot. Men vi hafva redan förut anmärkt, att sjelfva häpnaden, beundran och förtjusningen, som den uppväckte, icke kunde vara öfver det melodiösa, i och för sig, ty sådant hade man i alla tider hört; utan öfver användningen af det melo-

diösa i och genom harmonistisk konst. Just detta var något nytt; och hitåt drogs man så mycket mera, som man såg framför sig någonting i sanning jättelikt. Vi skola i nästa samtal betrakta följderna. Men låtom oss dessförinnan slå några slag i den skuggrika lunden, för att hemta oss, och dricka ett glas sockerdricka till bröstets lättnad.

Vi sågo i det föregående, att när man hos de stora musikaliska mästarne, som sammansmält melodi med harmoni, visserligen alltid älskade och intogs af det melodiösa elementet, så var det likväl icke häröfver man förvånades, emedan systemets *nyhet* icke låg deruti. Man fäste sig vid det så mycket mindre, som man tyckte sig finna, att den musikaliska konsten, såsom sådan, jemte äran och storheten af sjelfva det artistiska, icke berodde häruppå, enär melodier uppkommit i alla verldens tider, utgångna ifrån de ringaste personer, aldrig kända för konst, knappt för ära, och allraminst för lärdom. När man således icke inträngde till ämnets djup, hvilket ingen utom de store mästarne sjelfve gjorde, så måste man naturligt nog komma derhän, att se det egentligen för konsten utmärkande ligga i det harmonistiska elementet. Hvem kunde ej genom Guds nåd hitta på en melodi, eller taga den ur en visbok? Deremot blef melodiens konstnärliga behandling hufvudfrågan. Man ser, huru saken sjelf försvann ur menniskornas sigte, och sakens användande till moyen kom i stället.

Men alla de tusentals sekundära kompositörer, som misskände, eller, rättare sagdt, icke förmådde nå musikens hufvudmål (melodi och harmoni i etthet), och af nyss beskrifne orsaker öfvervägande, om ej uteslutande, bearbetade den harmonistiska sidan af konsten, skulle härmed intet insteg vunnit hos den större allmänheten, derest icke publiken, såsom vi funnit, blifvit bemäktigad af samma sida redan; hvilket, åter, skett genom de store mästarne. Genom den allt mer och mer utbredda kammarmusiken, genom sjelfva violinen (som annars af alla instrumenter står den enkla sången och melodien närmast, men nu, uppträdande i qvartett-förbund, hjelpte klaveret att biträda till harmonistikens seger) och slutligen genom orchestern hade menniskorna blifvit berusade af tycke för det kombinatoriska *(framför* det enkelt sköna, och

äfven utan dess medvaro). Det första ruset, det oskyldiga, åtminstone det förlåtliga, kom ifrån de store mästarne: fylleriet blef de sekundäres verk.

En ganska stor orsak tillkom, för att öka detta förhållande. Vi hafva under föregående samtalet anmärkt skillnaden emellan hvad som i konst är *svårt*, och hvad som antingen är ogörligt eller ganska *lätt;* samt att det sednare, såsom beroende af något ofrivilligt, af en naturskänk, icke genom något studium kan vinnas, likasom det öfverhufvud endast sparsamt blifvit de dödligas lott. Det förra, åter, det blott svåra, är genom arbete åtkomligt för hvem som helst, och kunde följaktligen eröfras af tusende, eller egentligen af huru många som ville. Och det är klart, att så fort musikens verldsställning en gång blef sådan, att ära, utmärkelse och äfven ekonomisk vinst genom författandet och utförandet af kompositioner med karakteren af det blott svåra (Harmonistiken) stod att bekomma, så måste följden blifva, att ganska många slogo sig på det arbete, som härtill erfordrades. En lika gifven följd var också, att i samma mån som det svåras män (harmonisterna) stego uti antal och en dermed förknippad allt större makt öfver den musikaliska opinionen, skulle de bearbeta, öka och utbreda ryktet om det stora konstvärde, som låg i detta svåra, samt i samma mån nedsätta värdet af det för de flesta ogörliga (uppfinningen af skön melodi), hvilket nedsättande gick an att tillvägabringa, dels emedan publiken redan förut blifvit stämd åt detta håll, och dels enär det ogörliga, såsom vi sett, äfven med skäl kunde kallas det oändligen lätta (hvilket är alldeles sannt för dem, som kunna det), men hvilket också, för denna orsak, kunde få öfver sig slöjan af en viss obetydlighet, om icke föraktlighet, efter det var så oändligen lätt gjordt.

Man begriper följaktligen, att så fort engång det *Svåra* får fast fot, och ännu mera när det får öfvertaget i så väl artisternas egen, som allmänhetens opinion, så flyr det Ogörliga (det Lätta), och som är det egentligen *Sköna*, allt mera till bakgrunden: *Konsten* sjelf, i sin stora mening, drager sig tillbaka, och det *konstiga* framstiger.

När man engång var på denna väg, anslöt sig till det föregående ett annat, äfven nytt och ganska stort fenomen inom musikens verld, hvil-

ket gaf intresset för det egentligen Sköna sista dråpslaget. Vi hafva i det föregående anmärkt, huru uppkomsten af flera nya musikaliska instrumenter, jemte utvidgningen och fulländningen af de äldre och förut befintliga, infaller med sjelfva det harmonistiska systemets stora upparbetande; och man kan säga, att dessa begge – *Harmonistiken* och *Instrumenterna* – i förbund och jemte hvarandra stigit till musikens thron. Likasom musik skrefs för att ådagalägga komponistens talent i det harmonistiskt svåra, så började också musiken alstras blott och bart för något visst instruments räkning, i den dubbla afsigten, att dels visa sjelfva instrumentets fördelaktigaste sida, dels ock i synnerhet ådagalägga *virtuosens* styrka i öfvervinnande af svårighet på detsamma. I allt detta kan, om man vill, ligga mycken oskuld; ty hvarföre skall man icke få se ett instruments karakter i dess bästa dager, och hvarföre icke få höra huru stor en stor spelman genom stort arbete blifvit? Endast det måste vi anmärka, att det egentliga i tonkonsten icke vunnit på, att andra ändamål, än det sköna sjelf, gjordes till mål. Konstmakeriet, såsom vi vilja benämna instrumentväldet, har utan tvifvel sin i annan mening välförtjent omtyckta krets att röra sig uti; men när detta såsom ett novum emergens i tiden fängslar och dårar menniskorna, så måste det medföra den menliga följd, att sinne, smak, tycke och kärlek för det i sig musikaliska försvinner. Man ser, att också här det svåra herrskar öfver det ogörliga (det lätta). Det svåra är väl här af annat slag än harmonistikens, men tillhör emellertid, likasom det, det genom arbete vinnbaras område, hvilket ej alltid infaller med geniets gebiet. Vår mening kan visst icke vara att nedsätta arbetets ära; men i artistiska företag är det egna förhållande, att man måste förklara för illa, om geniet viker, och flitens hand *ensam* tar spiran. Begge tillsammans bilda det rätta och enda stora mästerskapet, derom strider ingen. Men de förenas så sällan i samma person, att det är skam åt. Flitens barn, äfven utan snille, förlora dock icke härigenom sin karakter af oförtrutenhet; hvadan, då stämningen inom musikens verld en gång (af grunder dem vi ofvanföre sett) blifvit *för* det svåra mera än för det i sig Sköna, så kan man icke undra på, att de flitige lika oförtrutet begagnade tillfället för att stiga till väldet, som de till lynnet visa sig driftige och kloke i allt annat. Att äfven

det instrumentsvåra, eller virtuositeten, icke ifrån början skulle hafva kunnat vinna insteg hos en åhörande allmänhet utan i förening med melodi, är säkert: Lully, Tartini och flere, som vi aldrig hört, pläga härvid uppgifvas såsom lysande exempel; Ries, familjen Romberg o. fl. tilläggas för senare tider; men lika säkert måste vara, att, sedan man fått smak och lynne för att låta sig intagas af musik, blott och bart gjord för ett instruments skull, så har här, likasom i harmonistiken, det i bättre mening Sköna fått försvinna, och det Svåra, i och för sig, tagit förmanskapet, visserligen icke med den obehagliga afsigten, att med flit vara fult – för ingen del – men par la force des choses lutande ditåt, sedan musiken förlorat ur sigte sin rätta grundval. Hela detta slags musik – hvilken, såsom egnad att upphöja en virtuos-talang och ett instrument mera än det musikaliskt sublima, vi vilja kalla *Instrumentik*, ett måhända löjligt namn nog, men icke elakt, enär man för allting behöfver en term: – vi neka ej, att äfven den fordrar sitt geni, jemte fliten. Harmonistiken fordrar ock sitt snille, jemte fliten. Men man bedrar sig mycket, om man med dessa begge slag af geni förvexlar musikens egentliga ande. Exempla sunt odiosa, derföre förbigå vi alla nyare namn, som skulle kunna uppgifvas på män med stort geni för Instrumentik, och som tilldragit sig Europas beundran, lika som dess penningar: icke mindre kunde personer nämnas med stort snille för Harmonistik, hvilka äfven vunnit beröm; men ingendera klassen behöfver derföre vara ledd af en musikalisk demon, ehuru det må vara sannt, att allmänheten genom instrumenternas och harmoniväldets förenade och långvariga bemödanden så fördjupats i åhörande af det konstiga, att den blifvit lomhörd, och icke vetat göra den åtskillnad, som vederbör, utan gerna kallat alla möjliga konstiga menniskor genier, för att... slippa dem.

Det sista låter bedröfligt; men torde gifva oss klaven till de senare tilldragelserna, och till den förfärliga skepticism, jemte principlöshet, som synbarligen råder i musik, likasom i allt. Harmonistik och Instrumentik tillsammans uträttade slutligen, att musiken nedsattes till att för publiken allenast vara en lyxartikel, i stället för en ren och sann konstnjutning. Man kom derhän, att icke mera höra musik med själen, utan med örat blott (vi tala naturligtvis icke om enskilda personer, utan om

en tidsstämning i det hela). Vi tro icke, att det alltid varit så, eller att det ligger i en hos pluraliteten af menniskor nödvändig dålighet, att oundgängligt behöfva fatta musiken så.

Vi tro det så mycket mindre, som tydliga spår visa sig af en brytning, hvilken till meningen utgör ett sträfvande att återkomma till melodi igen. Denna revolution innebär det Harmonistikens afsättande ifrån thronen, hvarom vi från början samtalade. Såsom all brytning icke kan undvika att medföra något hårdt, kränkande och i smärre delar orättvist, ehuru den kan hafva fullkomligt rätt i sin riktnings helhet; så utmärker sig också det sträfvande, hvarom vi nämna, genom ett förakt, nära hån, för det Harmonistiska, hvilket visst icke är berömvärdt, och som väl ock med tiden jemkar sig; men hvilket dock för närvarande är lika begripligt som ursäktligt, då man besinnar till hvilken oerhördt låg ståndpunkt Harmonistiken, i sällskap med Instrumentiken, neddragit det musikaliska i menskligheten. Men just af den strid emellan melodi och harmonistik, som med brytningen och spänningen följer, blir också den besynnerligheten ett resultat, att inne i kompositioner, som tillhöra denna brytning, man på somliga ställen förnimmer bara melodiska sattser, nakna, öfvergifna och magra; på andra, åter, harmonistiska hopgyttringar af onödiga ackorder, disharmonier och deras upplösningar, kontrapunkter utan inre betydelse och utan allt behof för det hela. Dessa harmoni-plågor medfölja här, derföre, att, oaktadt de kompositioner, hvarom fråga är, till sin grundsensation tillhöra ett sträfvande att åter begifva sig under melodien såsom egentligt herravälde, kunna de icke ändock genast befria sig ifrån tidens harmonistiska fordringar, söka derföre äfven fylla dem, men göra det på bedröfligt vis. Vi äro ej vänner af bilder; men skulle det tillåtas oss, att här begagna en, så vore det den, att dessa sista kompositioner – hvilka tillhöra brytningen – likna en ölost, som skurit sig, deruti osten ligger för sig i ledsamma klumpar, och allt det öfriga utgör vassla blott. Likt sådana klumpar förekommer oss det harmonistiska i dessa kompositioner, och lik vassla deras melodier. Annorlunda beskaffad är den rätta och förträffliga ölosten, der begge mjölk-elementerna befinnas herrligt upplösta i hvarandra och sammangjutna till ett godt, ett intagande helt.

Hvad skall man nu säga, då vi, som tillåto oss nyttja en den minst förföriska liknelse, likväl tillägga, att vi betrakta dessa musikaliska verk med glädje och hopp? Till klassen af hela detta slag hör, för att exemplifiera, de nyare fransyska operorna. Man kan säga allt ondt om dem, och man kan vara huru skoningslös man behagar.

Emellertid står nu tiden midt i massan af ett dubbelt charlataneri – på en gång ytlighetens och lärdomens: vasslans och ostens: den vattniga, nakna melodiens, och den stockade, effektsökande after-harmonistikens. Månne icke utsigten är nedslående? Nej. Med så mycken säkerhet, som kan vara menniskor tillständigt, förutse vi den lyckliga utgången ur ett så charlataniskt chaos. Några ord härom.

Vi hafva i det föregående anmärkt, att harmonistiken en gång bekom sitt stora öfvertag derigenom, att, ehuru det melodiska hos mästarne sjelfva visserligen fanns i lika betydlig grad, detta likväl icke förekom allmänheten nytt, och således ej kunde ådraga sig uppmärksamhet eller vinna aktning för att vara det stora i konsten. I vår tid är detta förhållande alldeles ombytt. Harmonistik och Instrumentik hafva så länge arbetat, genljudit och låtit höra sig i massor af kompositioner med liten eller ingen musikalisk skönhet, att den sednare omsider blifvit en sällsynthet på jorden. Lik en blyg nymf har hon längesedan smugit sig bort ur en verld, som föraktat henne. Sjelfva det svåra, hvilket i några sekler intagit och förvånat menniskorna, står på vägen att mista sista aktningen, emedan man hört så många öfversvåra män, att man till sluts börjar tro, det detta icke måtte vara någon riktig konst längre. Vid denna tidpunkt, och då publiken börjar vakna ur sitt rus, måste det svåra söka bibehålla sig genom så onaturliga ansträngningar, att det öfvergår till karikatur, faller i löjlighet, och härmed är timmen slagen för dess välde. Vi hafva hört ryktet om en man, som vore sinnad att med en hand utföra hvad skickliga personer annars spela under namn af quatre-mains. Troligen kommer snart också en, för att låta höra sig på violin à la Paganini, men spelande med foten och hållande stråken mellan tvenne tår. Vi spå, att allmänheten begynner skratta en dag. Leendet torde gå öfver verldsdelen. Om så sker, så blir det ett Waterloo-slag för det harmonistiska och instrumentistiska duumviratet. Ty i publiken afgör leendet den saks

fall, som förnuftet länge förgäfves bekämpat. Mycket välförtjent aktadt och förträffligt torde komma att falla med detsamma: illa: men sådan är gången: och det rätt förträffliga, som endast föll emedan det var blandadt med massor af slagg, kommer att uppstå i renad gestalt.

När en gång det melodiska i publikens stämning får det öfvertag, hvartill det sträfvar, så kommer tycket förmodligen ej att stanna vid saker en gång på våra nu ryktbaraste komponisters skala. Men huru musiken då skall komma att låta, veta vi ej, och det vore förmätet att tala derom. Det lönar ock för oss, som nu lefva, visst icke mödan att grubbla deröfver; ty vid den tiden, då sådan musik börjar komponeras, måste vi alla vara döda. Så stora hvälfningar gå icke fort. Det låter melankoliskt, men vi yttra den öfvertygelsen, att visserligen ej i hela vår samtid, och måhända icke på långt derefter, någon musik alls står att vänta, af det slag, hvarom vi talat. Ty när så kännbara brytningar inträffa, behöfva menniskorna en lång tid för att stadga sig till att bilda något nytt af värde. Vi lefva nu på det beundransvärda förflutnas spillror, hafva för det tillkommande endast hopp, och kunna under tiden för egen räkning göra intet.

Vi sluta med det tillägg, att om melodien vinner seger och får sitt välde, bestiger hon dock ingen thron. Vi sade härom några ord i början, och nämnde om en styrelse, en musikalisk makt, *utan* thron, utan en förnimbar åtminstone: således en, som, om den så kan kallas, dock måste vara af mycket annat slag, än en herrskares.

Detta låter som ett mysterium, men är i sig intet annat än *skönhetens* egen hemlighet. När hon är den rätta, behöfver hon blott komma, för att taga oss. Ingen föreskrift bjuder oss, ingen paragraf, ingen regel befaller oss; vi veta knappt sättet, huru det tillgår; men hon tager oss. Det är till och med troligt, att om hon skulle fatta en spira och dermed vilja gifva oss ordres, så skulle hon beherrska oss mindre. Nej; hon är icke så oklok. Hon står vid dörren i våra kamrar, hon står i farstun, på trappan, ute på gården – och befaller oss öfverallt. Låtom oss förklara detta, om vi kunna; låtom oss kalla det en thron, om vi vilja: det är då en, som icke är någon. Melodien – lika litet som Demokratien, den andligt äkta Moralen och Religionen – skall icke införa någon lagstift-

ning i den mening af supremati, som man förstår detta ord. För dess räkning kunna vi endast hålla kuriösa samtal, såsom detta; eller tiga, såsom nu. Och derpå lefva.

V.

Hvad innebära Poesiens två förnämsta konstslag? Hvad är skillnaden emellan ett Epos och Drama?

Då man på frågan: Hvad är ett Drama? svarar, ”det är en poetisk målning af personers handlingar, framställd under formen af samtal mellan dessa personer;” och om frågan: Hvad är ett Epos? yttrar sig, ”det är en sådan poetisk framställning, hvari författaren sjelf uppträder såsom berättare af de i hans stycke förefallande händelser;” så har man visst härmed uppgifvit tvenne definitioner, som, i anseende till sin allmänhet, äro användbara till bedömandet af den klass, hvarunder man (för ro skull) kan ordna poetiska stycken; och som äfven, då man har afseende på sjelfva ursprunget af dessa grekiska namn, såväl som på den yttre gestalten af de under dessa namn uppträdande saker, befinnas riktiga nog.

Men jag önskade att få veta någonting om beskaffenheten af Lifvet i dessa Konstverldens tvenne underbart märkvärdiga naturer, som man kallar *Episkt* och *Dramatiskt*. De synas skilda, olika, tvenne: de måste således någonstädes i sakernas grund sammangå till enhet: och, om denna *enhet* i sjelfva verket finnes, så måste väl äfven den komma att uppenbara sig såsom också ett sjelfständigt *Konstslag* (i sig famnande både det Episka och Dramatiska).

Det jag har att betrakta, sönderfaller således i två delar. Ty jag önskar först få se Epismens och Dramatismens lif hvar för sig, och deras förhållande till hvarandra, när de äro skilda. Men sedan önskade jag finna dem i deras förlikning till ett, och se efter hvad *denna* enhet i konsten betyder.

I.

A. B.

Den grundkonstruktion, som utgör basen för tingens sätt att vara, måste ock uppenbara sig särskildt i hvart och ett, efter den ligger såsom det obetingade i dem alla. Den måste således äfven vara grundkonstruktionen för den poetiska konsten.

”Då konsten uppfattar det hela, såsom fenomeniseradt i riktningen från A till B, så är den *episk:* i riktningen från B till A, *dramatisk*.”

Jag önskar att få se denna grundsatts på närmare håll, och bestämdt utvecklad åtminstone i afseende på de ämnen, som hufvudsakligast röra våra angelägenheter.

Så mycket se vi till en början, att konsten uppfattar icke andra regioner, när den är episk, och andra, när den är dramatisk: den kan i begge fallen visa samma slag af mensklighet och natur, men under de olika former af lif, hvari allt uppträder, då det betraktas antingen i den ena, eller i den andra riktningen. Den grekiske hjelten Ajas kan, ibland tusende exempel, vara ett; han är i sig sjelf en och den samme Ajas; men Homeros har gifvit öfver honom en episk anblick; Sofokles en dramatisk.

Låtom oss nu betrakta grundsattsen, då den utvecklar sig i de hufvudsakligaste ämnen: det vill säga, i begrepp, som allmännast omfatta våra gängse lägre föreställningssätt, och som med mera betydenhet gripa in för att upplifva dem.

När konstsinnet diktar i den mening, att det fattar verlden *universalt* och *derifrån* går till det individuala, så skjuter det sin tendens från A till B: diktar ett Epos. Enheten (Universaliteten) ligger således till *grund* i Epismens lif, och Mångfalden (individualiserandet) är dess *ytt-*

ring, dess omgifvelse, det af läsaren först träffade. Ligger *Enheten* till grund, så vill det säga: Känslan af verlds-alltets eviga, fullständiga helhet – alla söndrade tings beskaffenhet af att dock innerst vara förlikade till ett – hvila – klar salighet – frid är den episka andens *innersta ton*, dess urklang. Och yttrar den sig i *Mångfald*, så vill det säga: tanken af den oändliga helhetens i sig inneburna, sam-eviga och fullständiga splittring – verldens uppträde öfverallt i skilda ting, som ännu oförlikta träda i ständiga motsattser mot hvarandra – verksamhet – nuanserad salighet – Strid är den episka andens *utförda ton*, dess genom *konststyckets* alla riktningar, i alla stämmor fullsatta harmoni. Erfarenheten, som för våra ögon framlägger de till oss komna stycken af de åldriges beundransvärde mästare, och våra läroböcker, som af denna erfarenhet tagit sina reglor, bruka alltid säga oss, att ett Epos (eller åtminstone en Epopée) ungefär skall vara ett krigsstycke, en djerf tafla af blodig kamp, en porträttsamling af heroer. Ehuru inskränkt denna regel är, emedan visst många motsattser och stridsförhållanden i det mensklliga lefnadssättet förekomma, utom i krig; så ser jag dock, att, så vidt den sträcker sig, har den träffat ovilkorlig sanning; ty Konstens grundsatts tillkännagifver om Epismen, att den *yttrar* sig i strid. Deremot anmärka andra, som, utan några reglor, låtit sig hänföras under läsningen af dessa präktiga episka stycken, huru de vid målningen af allt detta vapenbrak, de brinnande städerna och de skördade ynglingarne, dock icke annat kunnat än gripas af det förundransvärdaste lugn. Vid de skarpa striderna, hjeltarnes hån af hvarann, ramlande torn och fallande murar, hade de knappt kunnat afhålla sig ifrån att le, en sådan frid hade de känt. Om det förfärligaste brott talade det Epos, de läste; dock kände de omöjligen annat, än anden af oskuld: de fulaste figurer hade uppträdt, de sämsta af alla seder ställts nakna för anblicken; och ändock hade läsaren funnit sig derunder så väl och så rent, som i en omgifvelse af endast förträfflighet. Hvarifrån skulle man förklara upphofvet till denna besynnerliga stämning, som tydligen låg i strid med allt hvad Epismen i sitt yttre visade? När man således såg sig tvungen, att söka förklaringen i någon dold beskaffenhet, så trodde man sig egentligen hafva träffat gåtans upplösning genom att säga: Orsaken är den, att, oaktadt allt det

vapenbrak, som genom det krigiska Epos dånar, är det dock aldrig detta omedelbarligen, hvarmed våra sinnen anslås, utan detta sker blott medelbart genom författaren, hvilken i ett Epos alltid talar sjelf; och då nu författaren kan anses såsom en stor man, stående i ett oändligt lugn ofvanom all den kamp han målar, så är det tvifvelsutan detta författarens höga lugn, läsaren inandas. Derföre vore det en hufvudkarakter för ett Epos, att författaren deri sjelf skulle tala *(epein)*: och på det att läsaren måtte få njuta af den underbara episka oskulden, borde det ock vara författarens stora angelägenhet, att vara en man af mycken oskuld och stillsamhet för egen del, under allt det förfärliga han beskref: en man utan synd sjelf, oaktadt allt det onda han tecknade i sitt stycke. Sanning ligger visst i denna föreställning. Sanning är, att författaren ensam är talaren i sitt Epos, och, enligt denna saks natur, alltid skall vara det. Men jag finner, att detta icke är den egentliga upplösningen, icke det ovilkorliga, icke grundsvaret. Jag ser deremot detta ligga i Episens sjelfva formel, och i den grundmening, att dikten här skådar hela verldssättet ur synpunkten af (A) Enhet, och *derifrån* sträcker sig strålande till (B) allt mångfaldigt, splittradt och oförlikt, som kan finnas. Derföre, hvilka förfärligheter som helst ett Epos må skildra i sina taflor och framställningar (sitt yttre), uppgår dock ur dess eviga grund tystnad, hvila, salighet, oskuld: och detta tränger sig innerst genom alla ådror fram, gifvande läsaren den stora friden under styckets strid.

När, åter, Konstsinnet diktar i den mening, att det fattar verlden *individualt* och *derifrån* går *till* det *universala*, så lefver dikten i en riktning från B till A, och det är ett drama. Mångfalden och dess bestämda tillvarelse, det enskilda Tinget (individuum Ens), är således här *grunden;* och Enheten, det allmänna, är det omslutande, det *yttre* af styckets lif, det omgifvande höljet. Är det enskilda Tinget (Mångfalden) Dramatismens utgångspunkt, men verlds-alltets fullständigaste individualisering och uppenbarelse i egentlig enskildhet är det menskliga Jaget; så vill det säga, att Jaget (mennisko-karakteren) utgör den dramatiska konstharmoniens sjelfva grundton, dess innersta och första. Ur den individuala karakteren hos särskilda menniskor är det, fördenskull, som det dramatiska lifvet, såsom ur sin begynnelse, utgår; och emedan

handlingar äro det, hvarigenom sjelfva den individuala karakteren och det menskliga Jaget i allmänhet yttra sig, så måste ock handlingarne *(ta dramata)* hufvudsakligen vara det, hvarigenom dramatismen uttrycker sin mening och fenomeniserar sitt väsende. Sålunda se vi, att Mångfalden, och allt hvad till den hör, utgör detta konstlifs grund. Men *Enheten*, sades i det föregående, skall vara dess slutsträfvande. Detta innebär, att universalitets-känslan, verlds-alltets helighet och den klara saligheten utgör slutfamnen, för alla de i denna konst uppträdande individuala, söndrade karaktererna – utgör det haf, hvari de dramatiska enskilda bäckarne flyta in, alla tillsammans – den bädd, hvarpå dramatikens ande, efter så mycket arbete, roligt omsider får somna in till de eviga taflornas beskådning. Dramatiken går ifrån det enskilda, det Olika upp till det heliga, det Lika; ifrån strid till frid, ifrån nuanserad (färgad) salighet till klar (hvit) salighet, ifrån verksamhet till Hvila* – tvärtemot hvad vi förut hafva sett om det episka konstlifvets gång. Alla de spridda individuala toner, som utgjorde den dramatiska konstharmoniens innersta klang, dess Ur-ton, uppgå nu i harmoniens utbildning, fulländning och slututtryck till en enda helhets-ton. Om denna Dramatikens uppgång till enhet hade man alltid en aning. Men emedan man fattade uppgången på ett ändligt sätt, så band man konsten i bojor, som voro skadliga, emedan de voro för lågt begripna. Man förstod nämligen Dramatikens Enhet, såsom i sjelfva ändlighetens former nödvändig, såsom en oundgänglig "Enhet af Rum och Tid". Enligt denna tanka måste ett Dramatiskt stycke nödvändigt hafva till plats blott ett enda ställe (Rummets enhet), så att om styckets personer utförde handlingar på någon annan ort, kunde detta ej på annat sätt blifva stycket bekant, än derigenom, att det berättades för de på styckets enda tillåtliga ställe

* "Dramatiken går ifrån skapelse till Död." Såsom denna satts i det följande kommer att hafva betydelse, är det angeläget, att tillkännagifva, hvad som här förstås med skapelse och död, lämpadt nämligen på de begrepp af Universalitet och Individualitet, som här förekommit. *Skapelse* är (det eviga lifvets utgång till jordiskt lif) Menniskans Individual-blifning ofvanpå kärnan af Universalitetet; och *Död* är (jordlifvets Ingång till evigt lif) Menniskans Universal-blifning på foten af Individualitet.

närvarande. Så skulle ock stycket vara inskränkt inom en viss kort och oafbruten tid (Tidens enhet), och förutgående händelser följaktligen äfven blott genom berättelser och dialoger kunna inhemtas. Nu är det en sanning, att Dramatiken visserligen kan iakttaga denna slags lägre ändliga enhet, om ett styckes ämne är så beskaffadt, att denna inskränkning naturligen tillhör det. Men hvarje band, som ej redan ligger i en saks sjelfva natur, som således är ett yttre tvunget band, är skadligt, emedan det är oriktigt; och det kan framför allt ingenting godt uträtta i det fria Sköna, i Konstens riken. Dramatiska skapelser finnas – och det af de störste mästare – hvari hvarken rummets eller tidens enhet blifvit iakttagen, och hvari den ej egt någon betydelse, om den än blifvit det, enär dessa skapelsers natur var annan, högre, på det eviga gående. Deraf följer icke, att dramatismen ej tenderar till enhet, såsom sin slutmening: tvärtom har denna konsts grundsatts visat oss, att den just så gör. Men denna enhet är icke de ändliga formernas. Det är de i stycket lefvande menskliga individuernas slutliga kommande till sin karakters enhet, hvarom fråga är. Jag frågar: hvilken enhet kan väl detta vara? De heliga lärorna (man tage hvilken förnuftig religions utsagor som helst, men i synnerhet den christnas) undervisa oss, att allt vårt jordiska lif skall vara en förberedelse, en kamp mellan vår karakters elementer, medelst hvilken vi komma i det skick, att omsider i det eviga lifvet blifva någonting afgjordt visst, få en stående karakter der.* Inträdet af detta *stående* i vårt lynne, efter allt det gående och vacklande mellan lynnets elementer, som förut egt rum, är ju det, som vår tro anser medfölja den yttersta Domen. Ty genom denna dom får ju hvarje menniska sitt eviga sätt bestämdt, sitt af evighet tillredda rum, såsom det heter; blir Ett, och blir aldrig mera sedan något alldeles Annat. I religionsspråk uttryckt innebär detta detsamma som Dramatismens mening: Mångfaldens sträfvande till Enhet. Det dramatiska stycket, som, under hela gången af sin framställning, visar den menskliga karakteren stadd i striden mellan sina elementer, når derföre ej förr sin egentliga fulländning, än det fört

* Såsom *Får* eller såsom *Getter*, säger Skriften på ett ställe: såsom Englar eller såsom Djeflar, säga detta ställes förklarare.

menniskan riktigt fram – till hennes Lynnes yttersta dom – till hennes personlighets slutstämning – till enheten af hennes väsendes förut chaotiserande beståndsdelar. Icke är meningen, att menniskan, genom detta kommande till slutlig enhet med sig sjelf, skall blifva någonting på det sättet stående och ett, att det är ett ”fastnadt”. Hon skall i alla fall evigt ”röra” sig mot sitt Ideal. Men meningen är, att då hon förut rörde sig mot detta Ideal på tusende sätt, vacklande från den ena till den andra stråten, försökande än det ena, än det andra gångsättet för sin verksamhet; skall hon gå *mot Idealet på ett stående sätt*, röra sig mot detsamma evigt i blott *en* grundmening, på *en* bestämd stråt, med *en* afgjord riktning: och detta är då Hvilans uppträde i verksamheten, Fridens i striden, den klara Salighetens i den nuanserade, Enhetens i mångfalden. Förer det dramatiska stycket icke fram sina personer så långt, att de få denna sin bestämda slutkarakter afgjord, så är det ett dramatiskt *fragment*. Sådana fragmenter äro större delen af de skådespel vi se uppföras; och ehuruväl de ej äro sådana, som det fulländade stycket, kunna de på sitt sätt vara märkvärdiga och förträffliga, derigenom, att de personer, de låta uppträda, visa *aningen* om sin slutkarakter; en aning, som, om den i fragmentet är djupt anslagen, sedermera i åskådarens egen inbillning hemma kan utarbeta sig till dramatisk fulländning. Också då här är sagdt, att ett fulländadt drama skall föra sina individer ända till deras personlighets yttersta dom; så må man icke af detta bibliska uttryck taga sig anledning att tro meningen hafva varit den, det ett fulländadt drama äfven måste räcka öfver grafven, ända till den tid, då domen stundar. Det sades, att stycket skulle föra individerna till deras lynnens yttersta dom, till deras karakterers slutstämning; och hos genomträngande märkvärdigare menniskor, isynnerhet om de hänföras af stora historiska katastrofer, uppträder denna *slutstämning* snart nog. Lady Macbeth, vankande i sin nattliga kammare, så viss att fläckarne på hennes blodiga händer i evighet ej skola bortgå – hvem åskådar icke hennes Dom? Och om Johanna d'Arc – skall väl någon tro, att hon i eviga tider nånsin blir någon annan, än den heligt täcka? De hafva begge kommit till sin enhet. Och tydligt är, att dramaturgen till ämne endast väljer sådana i höghet, låghet eller medelmåtta utmärkta individer, att de

skynda igenom sin utveckling djupt och snabbt, och kunna nå enheten inom styckets omfång. Men ej blott denna enhet, hvartill den enskilda personen i sin slutkarakter kommer med sig sjelf, är den, hvartill dramatismen sträfvar; utan äfven till ”enheten emellan styckets olika Personer, alla tillsammantagne”. På samma sätt, som alla de spridda momenterna af en enda mennisko-karakters utveckling, såsom vi sett, kunna tänkas slutligen sammangångna till ett i personlighetens slutstämning; så kunna ock alla de spridda särskilda individerna sjelfva tänkas slutligen förenade i en totalmening, hvilken enhet då är det dramatiska styckets högsta Fulländning. Alla personer uti ett stycke, efter de gemensamt handla, så äro de i sjelfva verket lemmar af en och samma totalhändelse, delar af en och samma Handling (Drama); hvilken handling fördenskull är styckets hela mening; och som är den andra, dess högsta enhet, hvarom nu fråga är. Alla personerna i stycket bilda tillsammans här i konstafseende Ett enda (ett konst-Jag), på samma sätt, som alla medlemmarne af ett folk, i statsafseende, utgöra en Nation (ett stats-Jag). Betrakta vi sålunda hvad vi funnit, så se vi, att det verkligen är två slags enheter, hvartill Dramatismen sträfvar: nämligen *först* sjelfva den enskilda personens karakters-enhet med sig sjelf, och *för det andra* alla personers sammanfattade enhet till *ett* Drama (i *en* hufvudhandling); af hvilka tydligen den förra enheten faller in i den sednare; och allt står tillsammans i en betydelse, i det hela. Tydligt är också, att aningen om dessa tvenne enheter varit ursprunget till de reglor man gifvit dramatiken, då man velat binda den till Tidens och Rummets enhet, och då man alltså *ändligt* ville uppenbara det, som egentligen är att förstå *oändligt*.

Den häftighet och ifver, den oändliga önskan att hinna slutupplösningen, Handlingarnes fortryckande snabbhet, och detta allt, som (i motsatts mot det episka lugnet) beskrifves vara de känslor, hvari ett drama sätter sin åskådare, har, efter hvad jag nu ser, sin naturliga orsak i den strid, som är detta konstlifs grund. Mångfald, dualism och motsättning var nämligen Dramatismens grund. Men denna häftighet meddelar sig åt åskådarens känsla, endast i den lägre kretsen af styckets verkan på honom. Ty såsom det *En*faldigas gång till *Två*fald och deraf till

*Mång*fald (Ur-historien, Skapelse-tidehvarfven) utgör Epismen; så är, deremot, all denna tvedrägts uppståndelse, fredsslut och återgång till enfaldigt lynne igen, till stillhet och lugn i det slutliga Höga, Dramatismen; och denna dess höga mening skall äfven blifva läsarens slutkänsla. Nu kan det likväl, i det motsatta afseendet, äfven frågas, om icke då likaså Ofrid bör vara slutkänslan hos läsaren af ett Epos, efter detta tenderar till kamp? Underbart! men så är det icke. Jag menar nämligen öfverallt läsare och åskådare, hvilkas känsla förnimmer sakernas djupare lif. Ty det är visserligen sannt, att sådane ytlige kunna finnas, som, vid blicken på ett Epos, bäfva undan för det krigiska dånet, styckets omgifvelse; och sådana hafva då ofrid; men händelsen är, att dessa hafva alltid ofrid. Den djupare (så kallar jag den *ädlare*) åskådaren har nämligen *alltid* lugn – i Epismen derföre, att helheten är dess kärna, och striderna blott ett spel *utanföre* på palatsets (styckets) förgårdar; hvilka (strider) i sjelfva verket betyda ingen absolut fara: i Dramatismen derföre, att helheten är dess slutfamn, och striderna här blott ett spel *innanföre* på palatsets borggård, som i sjelfva verket ej heller betyda någon absolut fara. Den ytlige (hvarmed jag förstår den *oädle*) har deremot alltid oro (liksom i sina lefnadsförhållanden, så ock, i konsten); i Epismen, nämligen, i anseende till det brak, som skrämmer honom utomkring; i Dramatismen för det, som skrämmer honom inifrån.

Då jag nyss med Epism benämnde vårt slägtes *äldre* Historia (skapelse-tidehvarfven), Tvåfaldens uppträde och utveckling, hvaraf följer, att den *nyare* Historien, Tvedrägtens helande till enfald, bör benämnas med Dramatism; så var dermed icke min mening, att den gamla verlden vore den enskilda regionen för Episk konst, och den nya en uteslutande egendom för Dramatiken. Jag kunde så mycket mindre hafva menat detta, då jag redan i begynnelsen af denna uppsatts sade, att ej någon viss olika region tillkom hvardera af dessa konstlif, såsom särskild tillhörighet, utan att de kunde behandla *samma ämnen*, hvardera i sin olika tendens. Men meningen är, att i Antiken är Epismen det *öfvervägande*, och i den nyare Historien Dramatismen. De finnas begge öfverallt. Men menniskohistorien på jorden, då den tänkes fenomeniserad i fakta, är sjelf stadd i rörelse efter den samma eviga grund-konstruktionen: den

lefver och rör sig emellan A och B, äfven den. Betrakta vi nu historien ”ifrån dess begynnelse till dess slut”, så se vi den ifrån A till B; vända vi om betraktelsesättet, gå vi baklänges, det är, skåda vi historien ”ifrån dess slut till dess begynnelse”, så se vi den ifrån B till A. Nu står Epismen på sin spets vid historiens begynnelse (i A) och Dramatismen på sin spets vid dess slut (i B). I sin högsta kraft och betydelse är Epismen i A, och aftager ju längre den kommer till B; är således öfvervägande i samma förhållande, som den är närmare A än B. Dramatismen står deremot i sin högsta kraft och mening i B, aftagande ju närmare den tänkes till A; alltså öfvervägande i samma förhållande, som den är närmare B än A. Derföre är det, som väl begge konstlynnena i sjelfva verket finnas *öfverallt* både i Antiken och den nyare Historien; men anblicken af universalitetens gång till individualitet, *Skapelsens* idé, i det lif följaktligen, hvari det individuela i menskligheten (det *hedniska)* egentligen uppenbaras och synes, med ett ord, den *episka* anden (som i konst bildar denna det universalas gång till individualitet) måste dock vara det *öfvervägande* lynnet i Antiken. Så måste, å andra sidan, äfven anblicken af individualitetens gång till Universalitet, *Dödens* idé, det lif följaktligen, hvari det universala i menskligheten (det *christna)* egentligen uppenbaras och synes, med ett ord, den *dramatiska* anden (som i konst bildar ut allt detta) vara det *öfvervägande* i vårt slägtes nyare Historia. Det synes då, att vissa tider och vissa folk mera tillhöra det episka, och andra mera det dramatiska; så snart det är fråga om att åtskilja. Men, vill man icke se dessa konster afbrutna och liksom fördelade mellan olika jordens och tidehvarfvens trakter, utan hela, löpande igenom alla folk och tider oafbrutet; det är då, som hvardera af dem uppträder i sin egentliga storhet. Ty hela vårt slägte, med alla dess öden, kan man betrakta endast episkt, man kan se hela Historien såsom ett enda Epos: och detta är då detsamma, som *Skapelsens* tafla genom alla tidehvarf: det är verksamhetens framträdande ur den eviga hvilan; det är alla tings uppenbarelse såsom spridda, deras inbördes driftiga, brokiga lif i tusen ömsesidiga förhållanden: och hvilket Epos väl måste stå i högsta betydelse vid A, Historiens och menskligheten ursprung, skapelsen i egen bemärkelse, men som likväl fortlefver genom alla tider ända till B, eme-

dan nya individer ständigt nedgå till ändlighet. Så kan man ock betrakta hela Historien såsom ett enda Verlds-Drama: och detta är då detsamma, som *Dödens tafla* genom alla tidehvarf, det är den eviga hvilans framträdande ur verksamheten, det är alla spridda tings uppenbarelse såsom endast ett, deras frida, saliga tysta lif i det hela; och hvilket Drama väl således måste stå i sin högsta betydelse i B, slägtets slut, Döden i sin egen bemärkelse, men som dock äfven fortlefver genom alla historiens tider ända från A, emedan individen ända ifrån denna begynnelse ständigt uppgått till det eviga. Episk och dramatisk *på en gång* är hela Jordmenniskans dikt, verlds-historien, ända ifrån dess ursprung bakom oss i det dunkla molnomgifna fordom, ända till dess slut, framom oss i det af samma moln beslöjade kommande; men skillnaden är, att genom denna ström flyter den episka ådern i ett ständigt diminuendo, den dramatiska i crescendo.

Detta var tillämpningen af grundkonstruktionen på några af de fall, som leda sitt ursprung ur begreppen Universalitet och Individualitet (insatta i formeln, i stället för A och B). Jag önskar nu af samma konstruktion få en blick öfver andra hithörande hufvudämnen.

Lefver den episka konsten i en riktning från A till B, och den dramatiska ifrån B till A; så innehålles i denna mening, ”att den förra tenderar *ifrån Nödvändighet till Frihet*, och den senare ifrån *Frihet till Nödvändighet.*”

Dold i grunden, dock allt beherrskande, utgör *Nödvändigheten* (den eviga Hvilan, Enheten, Gudafriden) själen och det innersta lifvet i ett Epos; men, såsom vi förut sett, att Mångfalden (individerna) här utanpå Enheten spelar med brokig glans och mycken strid, så är ock *Friheten* (den mångfaldigade Nödvändigheten) hela omgifvelsen i ett Epos: den intager hela rymden af dess framställningar, innefattar alla dess utförda toner. Hvart vi skåda omkring oss i ett Epos, är det den raska friheten, som blixtrar emot oss: de sig sjelf bestämmande Heroerna, eller de oberoende Herdarne, se vi. Och sjelfva naturtingen synas äfven här fria. Hvarje träd står fram såsom i sjelfva verket en intelligent Dryas, med frihet och handling såsom sådan; hvar våg är en Najas, som ganska väl vet, hvarthän hon vill gunga. Ej en lund, ej en gräsplan finns, som ej i

Elfvors gestalt kan tala och handla; ej en bergskedja ligger så sammanvuxen och influten i hela den omgifvande naturen, att den ej ock kan stå upp på en gång i ett Jag: än som en hög, allvarlig, dock blid och välvillig Gubbe är det: än en lysande, barn och jungfrur lockande Konung: än en spefull, alla vägar oroande Gast: än en lustig, god Rübezahl. Här finnes ej något dödt till, allt är skapelse till lif, allt vexelskimrar mot hvarann: hvarje djur, blomma och sten talar, har följaktligen en sjelfmedveten känsla för sig, är fullständigt individualiseradt, är fritt. Det är derföre, som i Epismen *Mythologien* egentligen och öfvervägande är hemma; ty, utom sjelfva menniskan, är ock här hvarje ting en sluten verld för sig, en intelligens, bestämd ända till den fullkomlighet, att den är en person, hvilken spelar sin rôle i dikten, så väl som någon menniska: och denna blick öfver tingen kan endast då med öfvervägande betydelse ega rum när man (såsom Epikern gör) i sin skådning utgår åt Friheten* till. Samma egenskap, att uppväcka känslan af frihet, har äfven det episka på läsaren. Ty emedan detta konstlif är utgånget *ifrån* nödvändighet, så sätter sig under läsningen detta element oupphörligt in i läsarens eget subjekt, så att han ej kan blifva det varse (utan att tillvägabringa en filosofisk konstreflexion på sitt eget subjekt; och i hvilken händelse han ej är läsare, i ren bemärkelse); men allt det objektiva, allt som för honom i stycket framställer sig, kan intet annat vara, än det, hvaraf styckets framställning består, det, hvarigenom dess inre lif uttrycker sig och hvartill det tenderar, "alla tings frihet". Den skräck fördenskull, som Nödvändighetens anblick brukar injaga hos flere, finnes icke till i ett Epos; ty denna anblick är ej der. Nog leda Nödvändighet och Enhet (beslöjade, såsom Gud Fader, hvilken i allt han gör dock aldrig ses) trådarne här, och alla trådarnes verkningar; så att, oaktadt allt det yppigaste virrvarr af personer och äfventyr, är dock ett Epos en

* Alldeles icke *ifrån* Friheten. – Någon föreställer sig, att, när man på *grundsattserna af Frihet*, således utgående *ifrån* Frihet, tänker sig universum (bildar ett System, hvars princip är sjelfva Jaget), då skulle framför allt en rik mythologi uppblomma, emedan allting då ej annat vore, än *Jag-er*. Dock förhåller det sig alldeles tvärtom. Man tage den fullkomligast grundade Jag-filosofi, t. ex. Fichtismen; och man skall se, att ingenting finnes, som fullkomligare dödar all Mythologi.

fast harmoni, så grundsäkert ordnad, att ej den minsta stråle glimmar med ett obehörigt färgspel. Den store ordnaren, Nödvändigheten, synes aldrig i det yttre; – och fastän den till och med understundom roar sig med, att låta bland de öfriga individerna åtskilliga enkoma personifikationer af sig sjelf (Ödets Gudinnor, Moirai, Feer o. s. v.) träda upp; så äro dock dessa i sjelfva verket så litet en uppenbarelse af Nödvändigheten, sådan den till sitt verkliga djup är, och bryta så litet emot alla de öfriga individernas frihet, att de endast handla i bredd med dem, såsom väsenden, väl af relative högre förmåga, men dock alltid af samma natur; således, i grunden att tala, oförtjente af det namn de bära och hvilket namn derföre endast blir begripligt, såsom ett skämt af den inre ordnaren.

Jag behöfver blott omvända denna betraktelse, för att finna huru Frihet och Nödvändighet lefva i Dramatismen. Emedan *Friheten* här är begynnelse-elementet, är det, *hvarifrån* konstlifvet utgår, så sätter sig detta i åskådarens eget subjekt, så fort han ej blott ser på de enskilda personerna i stycket, utan uppfattar dess helhet; och han blir egentligen dåmera icke varse Friheten; – men den enhet hvaråt stycket tenderar, den obevekliga *Nödvändigheten*, är deremot här det jättelika objekt, som öfverallt står fram för hans blick, hängande öfver stycket och alla dess delar, såsom en hög, oföränderlig, ogenomträngelig slöja. Det är också klart, att mythologien icke här egentligen kan vara hemma, eller ega någon öfvervägande betydelse. Icke egentligen – ty visserligen kunna (såsom t. ex. den grekiska Dramatiken visar) mythologiska väsenden träda upp i ett drama; men dessa, lika så väl som sjelfva de menskliga personerna och allt Jag öfverhufvud, faller, vid detta konstlifs närmare utveckling och gång framåt, snart ned till underlägsen betydelse, då deremot det oändliga ena, Nödvändigheten, hvaråt stycket framskyndar, allt mera synbart reser sig upp. – Jag har förut i förbigående nämnt Dramatismens sammanfallande med Christendomens idé, och deremot Epismen med Hedendomens. Detta synes nu här i ny dager. Ty då jag fann, att i Dramatismen denna konsts stora slutmål, Nödvändigheten, emedan den såsom ett öfverhängande objekt krossade all individualitet, just neddrog mythologierna; så är äfven alldeles detsamma att säga om

Christendomen. Den stora oändliga enheten i religions-begreppen inför-er Christendomen, likasom nödvändigheten gör det i moral-begreppen: begge (emedan de äro universaliteten, Alltings enhet) nedsätta de mythologierna (alltings individualitet). Men det är endast, när nödvändigheten fattas såsom objekt i konsten (såsom konstens slutmål), som den sluter sig till Christendomen, äfvensom till Dramatiken, och är en kufvare af all Mythologi. När den, åter, ligger till subjekt och grund för konsten, hvilket vi i det föregående sett att den gör i Epiken, äfvensom i Hedendomen, då, långt ifrån att kufva de mythologiska uppblomningarne, är den en alstringsgrund derför med rikaste kraft. Alldeles tvärtom förhåller det sig med friheten. Vi hafva redan förut funnit, att friheten (såväl som all Jag-filosofi), då den lägges till subjekt och grund för konsten, hvilket sker i Dramatiken, alldeles gör det mythologiska underlägset. När den, åter, är konstens objekt och slutmål, hvilket den är i Epiken, så utgör den just de rika mythologiernas sjelfva tafla, emedan på denna tafla ej annat än *lefvande** Väsenden (fria Jager) förekomma. Den slutligen sammanfattade meningen af det jag här inhemtat är då följaktligen den: "att å den ena sidan *Epism*, *Hedendom*, *Nödvändighet* såsom (subjekt) lifgrund, och *Frihet* såsom (objekt) lifmål; samt å den andra sidan *Dramatism*, *Christendom*, *Frihet* såsom (subjekt) lifgrund och *Nödvändighet* såsom (objekt) *lifmål*** sluta sig till hvarandra."

Ödet (Nödvändighetens figur) finnes i begge dessa konstlif; men i ett Epos är Ödet det *Ursprung*, hvarur allt leder sig: i ett Drama är det *slutet*, hvartill allt oundvikligen går. Då jag af det föregående ser, att ödet i Epismen, i anseende till detta konstlifs förhållande till Hedendo-

* I Dramatiken förekomma deremot "endast döende Väsenden"; när man nämligen fattar ordet *döende* så, som i det föregående tillkännagifves, och meningen öfverallt är här.

** Någon stöter sig kanske på den sattsen, hvartill grundidéerna här ledt oss, "att Nödvändigheten är Christendomens lifmål". Men jag frågar: är det icke en af denna heliga läras förnämsta sattser, att menniskan af egen god vilja (ifrån frihet) skall lemna sin sjelfhet, och ej vilja annat än det Gud (den oändligen Ene Enheten sjelf: hvarmed jag förstår Nödvändigheten, på moral-språket) vill. Att vår Frihet måtte uppgå till och sammanfalla i den eviga Nödvändigheten, är ju således vårt mål, såsom christne.

men, egentligen vill säga detsamma som det *hedniska Ödet*, och i Dramatismen deremot det *christna Ödet;* så ställer sig härigenom framför mig idéen för åtskillnaden också mellan dessa. Det hedniska ödet, emedan det styrer subjektivt* och ligger såsom osynlig grund för allt hvad som sker, ”så rycker det menniskan bort med sig, utan att hon ser Ledaren eller Målet; hon går der så nöjd, emedan gången är medvetslös och hvarje steg skiner af frihet”: deraf Antikens ytterliga, glänsande kolorit. Men det Christna Ödet, emedan det styrer objektivt** och står (i Christi gestalt) för vår anblick som en synlig regent af allt hvad som sker, ”så rycker det menniskan bort med sig, seende både Ledaren och Målet; hon går derföre här visst glad i Gud, men allvarsam, emedan gången öfverallt kan öfverläggas, och betänkas, och hon just ser, huru hvarje hennes steg bindes”: deraf Romantikens innerliga, dunkla kolorit.

Ifrån utvecklingarne i dessa öfre begrepp-regioner ärnar jag nu öfvergå till de nedre, baserande, mathematiska.

Efter *Ett* är Enhetens (Unismens, Fridens) arithmetiska framställning, och *Två* är Mångfaldens (Dualismens, Kampens): ”så tenderar det episka ifrån Ett till Två, och det Dramatiska ifrån Två till Ett”. I *grunden* att tala, finnes följaktligen ej mera än ett slag af episk Diktning, ehuru mångfaldig den ock (såsom Hjeltedikt eller såsom Herdedikt)*** må visa sig i det *yttre*. Ty i djupet och grunden af sjelfva stycket ligger evigt det *Ena*, lugnet; och dess utförare är blott en, nämligen *författaren*, som här sjelf berättar. Likaså måste, i grunden att tala, nödvändigt två slag af dramatiskt lif finnas, *Tragiskt* och *Komiskt:* ehuru sammanlöpande till ett, både i det allmänna lefnadssättet och inom sjelfva kons-

* Nödvändigheten var nämligen Subjektet i Hedendomen.

** Nödvändigheten var nämligen objektet i Christendomen, se föregående sid.

*** De tvenne episka uppträdena, *Sagan* och *Romanen*, intaga i de senare tiderna samma rum, som i Antiken *Epopeen* och *Idyllen*. Då, enligt grundsattsen, Epismen skall *framställa* tingen i motsattser, kan detta hufvudsakligast tänkas på tvenne sätt: antingen så, att motsattserna *hata* hvarann (det krigiska lifvet, *Hjeltedikten)*, eller att de älska hvarann (det husliga lifvet, *Herdedikten)*. I så oändlig mångfald af diktningsslag som helst, fördenskull, Epismen i det yttre må visa sig, så reducerar sig denna dess yttre mångfald dock slutligen till Hjeltedikt och Herdedikt.

tens produkter, dessa två än må synas i det yttre. Ty i djupet af dramatismen ligger evigt det *Tvåsatta*, Verksamheten: och styckets organ (utförare, berättare) är icke en, utan egentligen tvenne; som vill säga, att, liksom det episka stycket var ”berättandet af en”, hvilket man i vanlig mening kallar *Berättelse;* så är deremot det dramatiska stycket, berättandet af tvenne, det man kallar *Samtal*. Dialogen är således det dramatiska Berättelsesättets grund. ”Och såsom ur Tvåan all öfrig Mångfald födes, så uppspringer ur Tvennes berättande (Samtalets grund) idéen om alla dramatiska individers berättande (hvilket är samtalets utbildning till en hel konstbyggnad, såsom form för det dramatiska lifvet).”

Detta ämne må vi åskåda ej blott arithmetiskt, utan äfven geometriskt. De båda konstlifvens tendenser synas då på det sättet, ”att Epismen går ifrån (det geometriska Helas, sferens)* centrum till periferien, och Dramatismen ifrån periferien till centrum”. Nu har centrum i sjelfva verket ej mera än ”en sida”: den ut emot periferien till vända sidan: och i huru oändligt många slags radier det ock må framstå, när det tenderar utåt, så ligger dock denna eviga Enhet, Centralhvilan, till oförgänglig grund. Detta är just detsamma som att tala om Epismen. Ett Epos står ständigt, och *talar ur centrum* (det är egentligen *ett slag* och har *ett språk);* och huru brokigt, som helst, det för öfrigt i sin yttring må radiera fram för våra ögon, så är dock denna dess grundbeskaffenhet fix. – Så har deremot Periferien i sjelfva verket och oundvikligen alltid ”två sidor”; nämligen den ena åt centrum till, och den andra bort ifrån centrum. Periferiens (som här vill säga Dramatikens) *Uppsida* (Tragedien) tenderar till centrum, till det eviga Ena, på ett positivt och direkt sätt; *Nedsidan* (Komedien) tenderar äfvenså dit, negative och indirekte. Och ehuru mycket än dessa karakterer både i det allmänna menskliga lifvet och i Konstens stycken må synas sammanblandade till ett (de ligga nämligen oftast för våra ögon om hvarandra kastade, hvart vi gå); så finnas de dock i Dramatikens grund lika fullständigt och nödvändigt åtskilda, som ingen periferi nånsin kan åskådas, utan med sina två stän-

* Hvilken *sfer* således här utgör *Konstens Hela.*

digt bredvid hvarann löpande, men likväl ganska distinkt från hvarann åtskiljeliga sidor. Vi funno, att ett Epos till sin grund *står*, och att det *talar ur centrum*. Ett Drama deremot *går*, i anseende till sin grund, oupphörligt, löpande öfver den aldrig slutande periferi-rundeln; och det *talar ur hvarje periferipunkt;* är således *icke ett* språk (icke nånsin författarens), ”utan det är alla sina uppträdande individers, till ton, grammatik och åsigter, hvar för sig egna språk”.

II.

Hittills hafva vi (väl blott i några, men dock för denna afhandlings ändamål tillräckliga afseenden) betraktat den poetiska konstverldens tvenne riktningar, då de ses såsom skilda. Låtom oss nu åskåda deras enhet.

I den poetiska diktning, som man kallar *Lyrik*, uppträder väl det *tredje;* nämligen det konstelement, som förenar det episka och dramatiska: men meningen är icke här, att se detta tredje, *som förenar* dem begge; utan, att se den *Enhet*, som existerar då de begge, redan förenade, lefva i hvarandra. Det är alltså klart, att denna enhet är något alldeles annat, än Lyrismen.

Det lyriska stycket står midt emellan Epos och Drama: ”det är den episka Utgjutelsen af ett dramatiskt individuum”: det är en synthesis emellan de begge Konstriktningarne, en Hänryckning emellan A och B (obestämdt åt hvilketdera hållet). Men här är icke frågan om något sådant. Här är frågan om den enhet, som ej står *emellan* de begge riktningarne, ej heller utom dem, utan som är deras verkliga Helhet, slutande dem, med alla deras enskilda beskaffenheter, uti sig.

Denna enhets uppträde i Konsten innehar der samma betydelse, som, inom lärornas område, uppträdandet af religionens och filosofiens enhet. Ty alla de betraktelser, som i det föregående, med afseende på Konsten, blifvit gjorda öfver ”Epism och Dramatism”, kunna äfven, med afseende på de eviga lärorna, göras om ”religion och filosofi”.

Det är klart – då vi, för att få en basis för åskådningen, betrakta sakerna geometriskt – att, efter vi finna Epismen, det *centrala* till sin

grund, evigt radiera ut åt periferien; och Dramatismen, det *periferiska* till sin grund, evigt skjuta upp till centrum: så måste den enhet, hvarom här är frågan, endast kunna åskådas såsom sjelfva den geometriska sferen, i hvilken både centrum och periferi lefva i hvarandra; en sfer, hvilken sjelf icke (såsom Epism och Dramatism) är stadd i någon riktning, men *som bär all riktning uti sig*.

Gick Epismen från universalitet (och alla dermed beslägtade begrepp) till individualitet (jemte alla dess slägtbegrepp); och gick Dramatismen tvärtom: så måste, åter, den enhet, som här anas, vara sjelfva "det Hela i poetisk konst uttryckt"; det uti hvilket universalitet och individualitet (jemte alla deras ömsesidiga slägtbegrepp) tillsammans lefva, begge efter deras egna natur olika, då de ses inför hvarann; men i fullkomlig identitet, i anseende till det konststycke, hvari de lefva.

I ett sådant stycke ljuder följaktligen någon viss ton på ett episkt sätt, utgörande hela styckets centrum, enhet och hvila; och vissa andra toner på ett dramatiskt sätt, utgörande dess periferi, mångfald och verksamhet. Men icke kunna, hvarken den ena vissa tonen, hvarom sades att den skulle vara episk och central, ej heller alla de andra dramatiska, på det sättet i stycket vara till, att de ljuda *hvar för sig;* – i den händelse skulle Epism och Dramatism här icke i sjelfva verket förenade, utan blott *bredvid hvarandra* satta – ; utan alla dessa toner, så väl den ena centrala, som alla de öfriga, bilda tillsammans en enda hel, i sig lefvande (och ej åt något håll, annars än mellan sina egna motsattser, således inom sig sjelf, tenderande) Harmoni.

I nyare tiders Musik har ett fenomen synts, som, mekaniskt behandladt, ej blifvit annat, än en arithmetisk ton-spetsfundighet, men hvars inre egentliga lif på den musikaliska konsten dock har en oändligen annan inflytelse, än hvad som tillkännagifves af den skarpa och nakna figur-hopställning, man i sådana behandlingar oftast nog ensamt blir varse. Det är *Fugan*.

En viss melodi (Dux) utgör hela fugans (thema) centrum, enhet och hvila; och vissa andra melodier (först och främst sjelfva themats svar, den så kallade comes, samt för öfrigt contra-subjektet, mellan-harmonierna m. m.) äro dess periferi, mångfald och verksamhet. I oändliga

variationer, i alla tonarter uppenbara de sednare melodierna (afbilderna) den ena sjelfva melodien,* themat (urbilden). Men icke ljuda hvarken den der ena vissa central-melodien, ej heller de öfriga omgifvelsemelodierna *hvar för sig*, – i den händelsen skulle fugan ej annat vara, än denna bekanta musikaliska produkt, som man kallar "Thema med Variationer", hvari grundmelodien (Enhetstonen, Themat) och dess Mångfalds-uppenbarelse (Variationerna) icke äro förenade, men blott bredvid hvaranda satta – ; utan alla dessa Melodier, såväl den thematiska universala rösten, som alla de öfriga dess individuala Efter-röster, bilda tillsammans ett enda helt, i sig lefvande musikaliskt stycke.

Tonkonstnärerna kunna hafva utarbetat fuga-styckets theori i mångahanda regioner, mer eller mindre obligat eller fritt för utförandet; och till hvilka theorier naturligtvis måste höra flere enskilda bestämningar, utan tillämpning på något annat sätt än musiken; men, när man förbigår allt detta enskilda och blott techniska, så synes det, att Fugan, till sin grund-idé, är den i musiken skedda uppenbarelsen af Universalitetens och Individualitetens (med alla deras öfriga slägtbegrepp) lif i hvarandra såsom en Enhet. Fugan är "det Hela, i musikalisk Konst uttryckt".

Det är blott med afseende på denna, den musikaliska Fugans grundidé, jag anfört den, såsom i sin konst betydande detsamma, som *Enheten af Epism och Dramatism* betyder i den poetiska konsten. Och det är ock endast på en sådan grund, som, till liknelse deraf, Epismens och Dramatismens *Enhet* kan kallas den *poetiska Fugan*.

Den musikaliska fugan bör man egentligen icke höra använd i den enkom så kallade kammarmusiken.

Men i koralens utgjutelser – än likt fromma böner, flyende åt himmelen, än likt saliga strömmar, i oändliga glänsande vågor flyende öfver jorden – det är der man skall höra fuga-spelet. Och man skall höra det

* Gud står i Verlds-Alltet såsom Urbilden och Medelpunkten; men alla skapade ting (Afbilderna) periferisera omkring och emot honom i tusende varierande ektyper: så står ock i en musikalisk Fuga Dux-melodien såsom Gud, och alla de öfriga Melodierna äro dess skapade efterliknande omgifvelser.

användt i skådespels-musikens rikaste, skönaste, qvickaste berusningar.

Hvad den musikaliska fugan egentligen är, det skall man ej bedömma efter några kompositioner, vackra efter regeln, men annars af föga lif. I anseende till dem, må vi visst instämma i Rousseaus bekanta omdöme. Att fugisterna fallit i denna räkenmässighet, har just sin grund i Fugaismens fullständighet. Ty likasom sjelfva det lefvande verlds-alltet hvilar på en basis af den strängaste mathematik (stjernvandringen), så hvilar ock Fugan, verlds-alltets musikaliska bild, på ren arithmetisk beräkning. På samma sätt, derföre, som så många vetenskapsmän, hvilka beskrifvit verlds-alltet, med förkärlek fästat sig vid dess mathematiska basis, och i sin beskrifning följakteligen frambringat en så blott och bar verldsmekanik, att man skulle misstänka sjelfva verldsalltet för att vara utan lif, om man ej visste att urskilja det ifrån dess beskrifvare; på samma sätt hafva flere af den musikaliska fugans behandlare gjort sig så hemma i hennes (benrangel) arithmetiska grunduppränning, att de glömt gifva benranglet kött och lif, och blott bildat ett spöke.

Men höjom oss till lifvet och meningen.

VI.
Svenska Riksdagens Ombildning eller Representationsfrågan.

KAP. I.

Inledning.

Målet för den spänning, hvari allmänna uppmärksamheten hålles, är, näst Konungens sjukdom, den stora frågan när vi skola få Riksdag. Sådant kan ingen veta. Möjligen kan redan i år* den riksdagskatastrof inträffa, hvarvid vårt nya statsskick bör komma till slutligt ompröfvande: möjligt är det likväl också, att det dröjer till nästa vår, då det lagtima ”lustret” slutat sitt femårslopp. I hvilket fall som helst, är allmänhetens väntan hufvudsakligen riktad på utgången af Representationsfrågan.

Om man lyssnar på talet i vissa kretsar, skulle man deraf taga sig anledning att alldeles tiga, rörande det ”dödfödda Representations-förslaget”. Antingen af beställsamhet, modlöshet eller ännu andra orsaker hör man åtskilliga personer kort och godt förklara, att, såsom detta förslag icke kan gå igenom, lönar det också ej mödan att derpå kosta ett ord. Vi, för vår del, äro af en alldeles motsatt tanke; och det af tre skäl.

* Stycket skrefs i Februari månad 1844.

För det första kunna vi icke begå den ohöfligheten, att på förhand taga för alldeles afgjordt, det icke möjligen en blifvande regering jemte blifvande ständer skulle kunna öppna ögonen för den gemensamma nyttan af att införa ett förenkladt Representations-sätt, hvarigenom så många, både ekonomiska och andliga förbättringar, hvilka genom det närvarande Riksdags-machineriet ideligen borttrasslas eller uppskjutas, hastigare, bättre och till nationens allmänna tillfredsställelse, kunde sättas i verket. Att antaga motsattsen för helt och hållet gifven, är det samma som att hysa den mest bedröfliga förtviflan om den kommande regeringen. Är det då så säkert, att den icke för någon del vill gå svenska folkets önskningar till mötes, äfven i ett så oskyldigt och anspråkslöst fall, som att få representeras på ett ändamålsenligare sätt? Vi bekänna oss visserligen icke till några öfverdrifna förhoppningar. Emellertid anse vi icke heller någon vara berättigad till afkunnande af dom öfver hvad han ännu icke sett.

För det andra kunna vi icke, just i afseende på sjelfva det förevarande Representations-förslagets beskaffenhet, finna och medgifva skäl till att derpå nedblicka med så mycken förnämhet som vissa tillåta sig att göra. Förslaget tål, vid närmare betraktande, mera att tänka på, och håller vida bättre ut kritiken, än man behagat utsprida, i förhoppning, att den stora allmänheten, som hittills haft ganska litet tillfälle att dermed göra någon verklig bekantskap, skulle taga utropen för kontant, och obetingadt rösta med de privilegierade intressenas, aristokratiens, prelaturens och kamarillans vänner. Denna dimma skall snart skingra sig, och allmänheten finna angelägnast att se med egna ögon. Representations-förslaget kan nu läsas på ett ställe samladt, utgifvet af trycket,* för hvar man tillgängligt och allmänt spridt. Man dömme då sjelf! Vi vilja ej gå någons tanke i förväg, men kunna ej afhålla oss ifrån att erkänna den enkelhet och fattlighet hvarmed förslaget framstår; jemte den stora egenskapen, att uppställa Representations-förändringen i former, öfverensstämmande med tidens ande i öfrigt, så att det nya stats-

* Den genom grefve C. Spens föranstaltade editionen af det förslag till Svenska Nationalrepresentationens ombildning, som 1840, 41 års Ständer förklarade hvilande till nästa riksdag.

skick, som skulle införas, visar sig vara en naturnödvändig utveckling ur förflutna tiders, således utgöra en ren historisk fortsättning af hvad hittills varit. Det är just på ett sådant sätt, som det Nya måste vara det rätta, emedan det eger en möjlig och gifven anslutningspunkt med det undanvikande. Vi skola litet längre fram egna en särskild betraktelse åt denna vigtiga omständighet, så mycket hellre, som motståndarne göra mycket väsen af förslagets s. k. ohistoriskhet, utan att på något sätt ådagalägga, hvari denna består. Att för öfrigt det hvilande Representations-förslaget skulle besitta en så non-plus-ultra förträfflighet, att derutöfver ingenting vidare skulle kunna tänkas, eller någonting bättre uppfinnas, lär väl icke vara någons mening. Det behöfver också icke ega en så absolut ypperlighet, i fall nånsin något mensklig kommer derhän. Det vigtiga består deri, att det, i jemförelse med det hittills varande, innehåller de *väsendtligaste förbättringar*, hörande till *denna tids kraf*, och utgörande en konseqvent historisk *utbildning* af förflutna Representations-sätt, i hvilkas fortsatta kedja, men med bortläggande af det skadliga och föråldrade, detta nya helt och hållet befinner sig. Men att det, i sin ordning, sedermera kan behöfva hjelpas i mindre punkter, skall hvarken någon neka, eller deri finna en olycka, så vida det nya representations-sättet utan omstörtning just lämpar sig till sådant, eller, med andra ord, är ställdt på Perfektibilitets-grundsattsen.

Vi komma slutligen nu till det tredje stora skälet, hvarföre vi anse, att ingen fosterlandsvän bör blott för den orsaken afhålla sig ifrån att högt yttra sin öfvertygelse i frågan, att den möjliga utgången med förslaget på en blifvande riksdag skulle göra sådana yttranden och deras verkan om intet. Något falskare och sämre gifves nämligen ej, än en dylik slutkonst. Historien visar från alla epoker, att när en stor sanning, en vigtig förbättring skolat göra sig gällande i tidehvarfvet, så måste den i början alltid, och stundom länge nog, röna motstånd. Men ingen har studerat häfderna, som ej sett *sanningen segra till sluts*, och *understundom har det skett fortare, än man anat*. Det stora reduktionsverket, som ej utfördes förr än under Carl XI, var redan 1649 och vidare på 1650-talet starkt i fråga: sedan måste det uthärda en trettioårig kamp, men vann omsider fältet, odeladt och fullkomligt. Representationsförbättringen är

icke i Sverige, mer än i andra länder, någon alldeles ny fråga: ehuru inga svenska ständer hittills kommit till ett renare och tydligare uttryck i saken, än vid 1840, 41 årens riksdag. Den förkastelse af *Ståndsrepresentationen*, jemte den grundsatts för *allmänna val*, som nyssnämnde ständer nedlagt i sitt till nästa riksdag hvilande förslag, *är och förblifver ett intyg*, ett historiskt *dokument*, ett *faktum*. Alla Riksstånden hafva högtidligen förklarat det närvarande icke mer motsvara landets kraf, och ehuru de varit af olika tankar (såsom med en fyrkamrig representation är naturligt) om hvad som bör sättas i stället, har dock det nu hvilande förslaget förenat tankarne genom den utväg, grundlagen anvisar i det förstärkta Konstitutions-Utskottet. Ett sådant faktum, i en sådan sak, kan icke tillkomma utan en djup känsla hos hela nationen af reformens behöflighet, och kan derföre icke vidare glömmas eller förbises. Lyckas det intrigerna, att hindra förslagets antagande vid nästa riksdag, så är sanningens seger derigenom blott *fördröjd*, men den kommer så mycket säkrare en annan gång. Ingen kan af några års hinder förlora modet att hysa sin öfvertygelse, eller att öppet och allmänt uttala den. Majoriteten skall vid tillfället afgöra frågan: den har dertill fullkomlig och obestridd rättighet. Men hvarje Minoritet, som vet sig stå på en grundad och säker mening, behöfver blott vara ståndaktig i sin öfvertygelse, och frimodigt utsäga sin mening, för att *denna*, om den i sig sjelf är riktig, en vacker dag *skall blifva Majoritet*. Det finnes således ingen anledning till fruktan, äfven i den händelsen, att det hvilande förslaget vid nästa riksdag skulle stanna i Minoriteten och således falla *då*. Den stora orsaken nämligen, hvarföre man aldrig har något att befara af Majoritetens välde i deliberérande församlingar, är, såsom hvar och en finner, den, att så ofta en Majoritet har orätt i sak, skall denna dess falska mening vid kommande möten förr eller senare *upphöra att vara Majoritetens* tanke, enär Sanningen och det i grunden Rätta besitta den egna växtkraft, att de oupphörligen vidga sina områden inom menniskornas tänkesätt, följaktligen med en kraft af oafvislig naturnödvändighet gå att intaga Majoritetens rum; och göra det snarast och helst, ju mera fritt de få agera.

Af allt detta sammanlagdt kan hvar och en finna, hvarföre man äger

anledning nog, att tala om Representationsförslaget. Men innan vi betrakta det styckevis, eller underkasta det en jemförelse med det hittills varande, skola vi ingå i en liten undersökning, som bäst egnar sig att förutskickas. Den skall röra 1) den ryktbara distinktion, några af våra lärde, Riksdagsmän som andre, uppställt emellan hvad de behagat kalla *Rationelt och Nationelt:* tvenne begrepp som de, af lätt insedda anledningar, nödvändigt velat finna oförenliga. Derefter kommer i åtanke 2) den icke mindre beryktade och med den förra beslägtade åtskillnad, man arbetat sig till att upptäcka emellan det *Historiska* och *Förnuftiga* i statsinrättningarne; hvarvid man påstår angelägenheten af att undertrycka det sednare för det förras skull, likasom om det *Historiska sjelf vore liktydigt med det Oförnuftiga*, eller det icke tvärtom just gåfve intyget om folkens genom alla tidehvarf gående allt högre utbildning till förnuftighet, så att något skäl att stanna i denna fortgång, i *våra dagar* mera än *förr*, visserligen icke kan hemtas ifrån den sannt historiska sidan. Derpå blir det i sin ordning, att 3) efterse, huruvida icke det nu föreslagna Representationssättet står i så godt sammanhang, ej blott med tidens förnuftiga fordringar, utan ock med Svenska folkets egen sammansättning och beskaffenhet, i äldre och nyare tider, att ingen fara för antagandet kan tagas ifrån den föregifna omständigheten, att förslaget skulle ”stå i luften”, vara en ”papperskonstitution”, sakna ”historisk fot i nationen” o. s. v.

KAP. II.

Rationelt och Nationelt.

I det för sina många och långa diktamina famösa plenum på riddarhuset den 21 Okt. 1840, rörande Konstitutions-Utskottets memorial N:r 38 (om national-representationens ombildande), öppnade, bland andre, Hr Bernh. Rosenblad sin framställning med följande ord: ”hufvudfrågan, mine herrar!.. är icke huruvida svenska folkets representation bör grundas på ett så kalladt *ett*, *två*- eller *fyrkammarsystem*, utan om det

bör hvila på en förment *rationel* eller på en *nationel* grund."

Detta sätt att slå upp frågan och med det samma söka afleda uppmärksamheten ifrån *det*, hvarom man just hade att öfverlägga (Konstitutions-utskottets ofvannämnde memorial, innehållande förslaget om en *två*kamrig representation) hafva vi ansett förtjent af att begagnas till utgångspunkt för hvad vi, för vår del, i ämnet hafva att säga, emedan det märkvärdigt skefva, men uppriktigt och afslöjadt framlagda uppslaget säkert utgör den "innersta tanken" hos ej blott Herr Rosenblad, men, hvad mera betyder, hela den fraktion af våra ultras, som anse det bästa sättet att ställa sig in hos nationen, göra sina läror smakliga och i yttersta stunden försvara det skadliga och oförnuftiga i representationen (hvaraf de för sitt system vilja skörda frukterna) vara, att uppdraga *en skarp gräns emellan Rationelt och Nationelt;* med andra ord: *emellan hvad Förnuftet fordrar* och hvad som *i Folkets karakter af ålder skall vara så grundadt*, att man icke kan upphäfva det, utan att ställa sig *utom folket*, i hvilken händelse naturligtvis det man har att föreslå blir onationligt och sådant, att det ingen rot kan fatta i folkets eget hjerta, sinne, tycke och hela föreställningssätt.

Planen med detta förfarande är tydlig. Man vill intaga en så beskaffad position, att man alltid om hvarje ändamålslös, föråldrad eller skadlig samhällsform, som man önskar bibehållen, skall kunna utropa: "ja visserligen är den dum! vi medgifva det (ty derhän är man likväl bragt, att man måste medgifva detta); *men*, mina Herrar! denna dumhet är så fastvuxen i nationens eget sätt att vara, tänka och lefva, att vi skulle krossa sjelfva nationaliteten om vi vågade aflysa den der befängdheten, hvilken utgör ett af de dyrbara palladierna för sjelfva vår svenskhet." Likaså vill man kunna möta hvarje förslag till förbättringar, för hvilka man bäfvar, med detta lika förträffliga utrop: "ja, visserligen är förslaget klokt, förnuftigt, till och med rättvist! vi medgifva det (dertill är man nämligen också efter många bekymrande nederlag bragt); *men*, mina Herrar! olyckan är (proh dolor!), att det icke öfverensstämmer med nationens beskaffenhet: införandet kan således icke lyckas, emedan det icke af folket kan omfattas, ej kan sammanväxa med dess fördomar, ej kan blifva af, ej kan bära frukt, ej kan gå för sig, ej kan &c. &c. &c.

För att inleda den önskade tvedrägten emellan *Förnuftets* fordran och Nationens fordran – hvilka begge fordringars *oförenbarhet* utgör hufvudproblemet för våra Ultras att få bevisadt – låta Herr Rosenblad och hans vänner blott ett *så beskaffadt Rationelt* få vara i frågan, som består i tomma abstraktioner, allmänna typer, politiska loci communes; hvarefter det måste blifva ganska lätt att utbrista, såsom Herr R. gör i förevarande diktamen: ”fanns det en allmän typ för ordnandet af ett samhälle och specielt af dess folkrepresentation, *så skulle samma representation passa i alla länder*, under alla tidehvarf, för ett folk vid första inträdet på civilisationens bana och då det derå uppnått den högsta höjd – – eller för att anföra exempel från vår tid, *samma folkrepresentation passa i England, Turkiet och på nya Zeland!*”

Nu fråga vi: hvad berättigar väl H:r R. och hela den meningsfraktion, hvarunder han sorterar, att antaga det de, som arbeta för en förenklad och förbättrad representation i Sverige, endast hafva nakna abstraktioner, utopier och ”allmänna typer” i sigte? Först och främst torde H:r R. sjelf nödgas medgifva, att åtskilligt i rättsväg oeftergifligt, likasom i rationelt afseende gemensamt för alla menniskor, verkligen i verlden gifves till; någonting som sannerligen skulle vara ganska passande både i ”England, Turkiet och på nya Zeland”, ehuru det troligen af respektive maktegande der hindrades ifrån att införas. H:r R. har sjelf stött på en sådan allmän typ, då han i sitt diktamen på ett ställe medgifver det vara Statens (icke någon viss Stats, utan allas) ändamål, att t. ex. skydda hvarje samhällsmedlem till lif och egendom. Sådant passar alltså staten att göra på Nya Zeland och i Turkiet, lika så väl som i England; och kan följaktligen af en statslärare med fullt skäl påstås böra äga rum öfverallt, om det ock af nya Zelands och Turkiets ultras otvifvelaktigt rönte motstånd. Flere andra ”allmänna typer” skulle utan svårighet kunna uppgifvas, såsom att *hvarje* samhällsmedlem bör hafva rättighet att *uppfostras* till hvad godt och förnuftigt är, han må tillhöra hvad himmelsstreck som helst; att, då eganderätten af H:r R. är erkänd såsom allmängiltig, *hvarje* samhällsmedlem alltså måste tillerkännas rätt, att sjelf om sitt få förfoga m. m.; och detta allt i sjelfva Turkiet, ej mindre än i det torylyckliga England. Likväl icke blott medgifva vi, utan det

utgör just ett af våra hufvudpåståenden, att det *Förnuftiga*, som i praktisk väg bör framställas till utförande, endast i några vissa fall kan bestå i sådana der allmängiltiga (för *alla folk* och *alla tider* tillämpliga) grundsattser; men att deremot flertalet af sociala inrättningar måste modifieras efter olika folklynne och skilda tidehvarfs kultur. Detta innefattar dock alldeles icke – såsom H:r R. och konsorter tyckas vilja – någon *afprutning* på det *Förnuftiga*, något *upphäfvande* af det *Rationela*, utan är tvertom alldeles i sig sjelf förnuftigt och rationelt. Också på grund häraf är det, som just *vi* så många gånger drifvit den läran, att mycket, som i fordna tider kunnat försvara sin plats såsom klokt och nyttigt, icke *numera* är det, *emedan* det upphört att vara tidsenligt. På samma sätt hysa vi helt och hållet grundsattsen, att institutionerna i hvarje land böra vara *folkenliga* (nationela) lika mycket som *tidsenliga;* men hvar och en finner, att reformer, på sådant sätt gjorda i öfverensstämmelse med en epoks kraf och rättade efter ett särskildt folks karakter, för ingen del äro, än mindre behöfva vara *oförnuftiga:* saken är blott, att de ej skola nöja sig med att stadna vid en *abstrakt* rationalitet, utan måste tillika vara *individuelt rationela*, d. ä. förnuftiga af *sådant* särskildt slag, som de böra vara på sin enskilda plats i den stora utbildningskedjan till humanitet, der ett ifrågavarande folk i en viss tidpunkt befinner sig. Detta, som vi kallat det individuelt rationela, är derföre icke alldeles detsamma, som det blott *praktiskt* förnuftiga; emedan det måste finnas en *theori äfven för förnuftets rätta tillämpning i enskilda fall*, likaväl som för dess beskaffenhet in abstracto; hvarföre det ock tillhör en del af det theoretiska förnuftet, att, med den ledning historien och kännedomen om ett visst folks egenheter gifva vid handen, kunna föreslå hvilka förbättringar i detta vissa folks (t. ex. Svenskarnes) sociala tillstånd i någon viss tid (t. ex. vår) böra tillvägabringas.

Vidare fråga vi: hvad berättigar H:r R. och hela det rationalitet föraktande koteriet, att antaga, det *hvarje liten särskild* omständighet eller egenhet, som under en epok kan finnas hos ett folk, just tillhör sjelfva dess *Nationalitet* och icke helt enkelt blott utgör ett *öfvergående utvecklingsmoment*, ett ”efemert fenomen” i den nationens tillvarelse? Till Nationaliteten hos ett folk måste man icke få räkna andra elementer

inom detsamma, än allenast dem, som i sjelfva kärnan af folkets tillvarelse medföljt det genom alla tider (åtminstone öfvervägande länge, så vidt historien vet att berätta derom), samt under alla skiften vidlådit dess karakter såsom hufvudsakligt skaplynne. Menar man icke sådant med ett folks nationalitet, så har man ock ingen rättighet att derpå lägga den betydliga vigt, man gör, då man omtalar nödvändigheten, att i sociala reformfrågor icke stöta, icke förbigå, icke krossa, icke göra Gud vet allt hvad på densamma. Också måste det endast vara *sådana* egenheter hos ett folk, man bör anse sig tvungen att hafva rättvist afseende på, för att icke skapa en ”papperskonstitution”, fota ”reformen på lösa vattnet”, bygga ”luftslott” o. s. v. Ty det är ganska angeläget, att förändringarne, för att lyckas och bära frukt, måste kunna slå rot inom folket sjelf; hvilket åter blir omöjligt, om dess verkliga karakter, dess ursprungliga sanna egenhet icke tagas i beräknande. Men då vi nu, med H:r R. och hans politiska sida, vända oss till den ifrågasatta *Ståndsr*epresentationen i Sverige och dess nu varande arbetssätt på *fyra* rum, hvad skäl har man väl då, att räkna *detta* till *svenska nationaliteten*, så att en förändring dermed skulle stöta emot sjelfva folk-karakteren? Svenska historien vitsordar, att de närvarande formerna för den svenska riksdagen äro ganska unga, och till på köpet alls icke samtidigt uppkomna. Man skall ej kunna nämna *mer än ett enda sekel* (det nästförflutna, det adertonde), hvarunder svenska riksstånden till antal, sammansättning och omständigheten att öfverlägga på *fyra* kamrar, kunna sägas hafva varit sig fullt lika, och de samma som nu. Hvad för en synnerlig *nationel* vigt vill man då häfta vid det skrupulösa bibehållandet af en riksdagsform, som varit till under en så liten del af sjelfva folkets lifstid, att den icke följt med under tiondedelen, kanske knappt tjugondedelen deraf? Ursprungligen representerades svenska folket blott af *bönderna*. Då funnos således allsinga *skilda stånd*,* på Riksdagarne (Allshärjartingen); än mindre satt man under sina rådslag åtskild i flera kamrar. Detta förhållande

* Med *Ståndskillnad* mena vi här naturligtvis icke den i allmänna lefnaden, till följe af olika vilkor, förmögenhet och sysselsättningar uppkommande olikheten; utan Stånd, doterade med skilda politiska rättigheter i och för folkrepresentationen.

varade i Sverige, minst räknadt, tusen år; ehuru det utom tvifvel har en ännu mycket högre ålder, fast historien ingenting förvarat derom. Taciti ryktbara *Civitates Suionum* bestodo på sina möten ej af annat, än rådslående bönder; och Sturleson, ända in på tolfhundratalet, känner inga andra stånd. – Det är visserligen sannt, att Bönderna på den tiden tillika omfattade allt hvad i senare perioder blef kalladt Adel (likväl sedan, såsom börds- och diplom-adel, härifrån vida skildt), äfvensom det man i nyaste tider benämner Ståndspersoner på landet. Borgare funnos ej; och om ett presterskap, med rättighet till stämma på de fordna folkförsamlingarne, vet man allsintet, blott att det under mötena biträdde såsom tjenstförrättande vid offren. Man kan äfven anmärka, att Bönderna på den tiden icke fullt motsvarade det stånd, som nu kallas efter dem. Men *den* omständighet, hvarom vi nu endast tala – nemligen, att uti den ursprungliga svenskt nationela riksförsamlingen *inga skilda stånd* förekommo, lika litet som ett öfverläggningssätt på *skilda rum*, eller besluts fattande med *fyra* delade *stämmor* – står icke desto mindre fast. Först efter tolf sekler uppträdde *Adeln*, såsom en, till följd af rusttjenstinrättningen, från det öfriga folket skild korporation, eller stånd i politisk mening. Något derefter, och såsom en motvigt deremot, framstod *Presterskapet* äfven som en egen korporation för sig, genom kyrkans natur och beroendet under den romerske påfven skild ifrån den öfriga nationen. Småningom framkallades städernas *Borgerskap* till egen politisk makt i riksförsamlingen (de nu såkallade Herredagarne); och *Bönderna*, som från urminnes tid utgjort folkrådets *hela* massa, blefvo nu deraf blott en fjerdepart.

Hela denna medeltid, synnerligen under tyska och danska regenterna, kallades stundom till riksmötena blott några enskilde (dem konungarne, för sina afsigters genomdrifvande, kunde räkna på), utan att göra afseende på stånd eller de kallades antal. Så hände, att den ena gången voro Bönder och Borgare med; den andra gången icke. Ibland utgjordes herredagen af ett öfvervägande antal Adelsmän; ibland togo prelaterna öfverhanden. Först genom Sturarnes inverkan kommo riksmötena att mera ordentligt bestå af de fyra hufvudkorporationer, nu i landet funnos. Ehuru således vid Gustaf Wasas tid *fyra stånd* voro till, *sutto de*

likväl ännu icke åtskills på fyra rum under sina rådplägningar; och denna form för riksdagen stadgades hvarken genom bruk eller lag, förr än in på sextonhundratalet.

Härvid bör man fästa sin synnerliga uppmärksamhet, emedan det just är genom *fyrkamrigheten under rådslagens fattande* som trögheten i det nu varande "riksdagsmachineriet", jemte möjligheten af ömsesidiga "kullvoteringar af andra ståndsbeslut", till ärendernas myckna fördröjande och till uppgjorda konseqventa förslagers sönderrifvande m. m., hufvudsakligen uppkomma, och hvaremot Konstit.-utskottets hvilande Representationsförändring förnämligast utgår. Och det är just *denna* sak, som i den svenska riksdagsförfattningen är så ganska ung. Ej en gång på sextonhundratalet kom den fullt till stånd i sitt närvarande skick, emedan ett slags särskildt stånd, *Krigsbefälet*, länge äfven ingick i ständernas sammansättning, deliberérande för sig sjelf och stundom underskrifvande särskildt Beslut eller Afsked, för sin del, ehuru det väl ansågs för ett slags Adel; äfvensom den betydande omständigheten inom Adeln enskildt, att rösta klassvis, i stället för per capita, ej upphörde förr än år 1719, hvarefter den 1778 återkom för att snart derefter åter gifva vika o. s. v.

Då vi icke vilja misstänka H:r Rosenblad eller hans politiska fraktion för okunnighet i historien, så återstår ingen annan möjlighet, än att *antingen* föreställa sig honom, så väl som den, beröfvade minnet af och omdömet öfver hvad de läst; *eller* antaga, att de velat förleda genom grundlösa och skefva framställningar, mot bättre vetande. Vid betraktande af alla de tillmälen, dessa Herrar utan skonsamhet tidt och ofta tillåtit sig mot sina politiska vederdelomän, få de åtminstone hålla till godo, att vi kalla deras yttranden, om den föreslagna Representationsförändringens oförenlighet med våra grundnationela intressen, för ett *ohistoriskt prat*, som endast kan förvåna genom sin djerfhet, att i våra dagar våga låta sig höra till medlemmar af ett i sina egna häfder kunnigt folk.

Ännu en gång fråga vi: hvad *stridande emot svenska Nationligheten* kan det innebära, att förändra *sättet för riksdagsrådplägningarne* ifrån ett fyrkammarsystem till något annat, då *det*, som man vill ändra,

knappt för sitt bestånd kan räkna 130 år af de nära 2000, som nationen sjelf varit till? Vi tala icke nu om några andra skäl *för* eller *emot*, utan blott om det så idkeligt ifrån ett visst håll till skrämsel framhållna åkerspöket: brott emot folkkarakterens grund. Så ömma vi äro om den sanna nationlighetens upprätthållande, samt att ingenting måtte företagas, stötande eller upphäfvande för den, så hafva vi dock sett, att faran i detta fall är fullkomligen ingen, hvad beträffar de fyra ståndens deliberationssätt på fyra rum; hvilket sannerligen är en nyhet i det gamla Sverige, och hvars aflysande således icke kan stöta vårt grundlynne. Hvad åter faran af de nu varande riksståndens upplösning skulle angå, betraktadt ur synpunkten af *val till Riksdagsmän* – så att möjligen ett helt nu varande stånd skulle i riksförsamlingen kunna blifva orepresenteradt – så är denna fruktan inbillad, *derföre*, att, enligt det hvilande Representationsförslaget, *rättigheten* qvarstår för hvarje valman, att till representant åt sig bland de valbara taga en man af det yrke eller stånd *han sjelf tillhör*, om han så vill. Ehuru Ständen således upphöra såsom *slutna politiska korporationer* på riksdagarne, hafva de likväl sig fullkomligen förbehållet, att, för allt hvad de i social väg, såsom yrken, lefnadssätt, till och med fördomar, behöfva och vilja hafva i riksförsamlingen försvaradt, varnadt eller uträttadt, härtill taga de skickligaste organer, de någonsin kunna önska sig och mäkta uppfinna. Hvad kan då skäligt mera åstundas? Hela *rättigheten* härtill är qvar: blott *skyldigheten* att nödvändigt *skola* representeras af sin vederlike i stånd är borta. Vill man se denna distinktion fördomsfritt och på nära håll, så skall man deruti upptäcka fördelen nedlagd af en *successiv* utveckling, ifrån skrå- och korporations-intressena till en mera vidgad fosterlandskänsla; men möjligheten härtill gifven på ett *sådant* sätt, att icke en gång de förra på det ringaste förnärmas; utan kunna uttala sig och göra sig gällande *jemnt så mycket och så länge*, som de finnas till i landet och qvar i ett tidehvarf, närvarande eller kommande. En borgare, till exempel, har *alltid* rättighet, att till representant åt sig taga en *borgare*, om han vill. Är nu borgerskapets personal öfver hela riket, samt och synnerligen, genomträngd af öfvertygelsen om nödvändigheten att vid ett riksmöte hafva sina handels- och näringsfördelar bevakade på ett särskildt

och preeminerande sätt, så följer att *alla* valmän i riket, som äro af handels-, fabriks-, manufaktur- eller näringsyrket, icke välja på andra representanter, än sådana, som vid riksmötet hålla dessa intressen uppe. Inträffar åter, att borgerskapet, antingen till följe af ändrade konjunkturer i handel och näringar, eller genom sina egna åsigters utvidgning, mera öfvergå till det rent fosterländska intresset, så händer, att de icke så uteslutande bry sig om att välja borgare till ombud. Ånyo kan en tid sedan komma, då, genom andra intressens stegrade och alltför stora anspråk, det för det allmännas väl just blefve angeläget, att handelns och näringarnes sak vid ett riksmöte *mera*, än i en period förut, framhölles: att till och med deras rättigheter, för någon epok, *utvidgades: då* låge det ock i sakens natur, att alla medlemmar af dessa yrken öfver hela riket togo endast män af sitt fack till representanter; och derest behofvet genom någon social kris vore sådant, att det gällde fleres bästa, än blott sjelfva borgerskapet, så är ingenting säkrare, än att äfven många valmän, hvilka ej i sig sjelfva tillhörde borgerskapet, dock till ombud för sig valde eminenta borgare, just för att skydda ett samhällsgodt, som då, i den supponerade perioden, skulle *behöfva* framför andra skyddas. Sålunda ser man, att allt efter behofvets stigande eller fallande skulle riksförsamlingens sammansättning sjelf till sina elementer något byta om. Hvad kan tänkas fördelaktigare och naturligare? Och detta äger rum genom den qvarstående *rättigheten* för hvarje valman, att taga en man af sitt eget stånd (efter han har rätt att taga hvem han vill); men utan *skyldighet* att göra det, om han icke vill. Hvad i vårt härvarande exempel blifvit sagdt om borgerskapet, gäller naturligtvis lika för adeln och hvilket s. k. stånd i riket, som helst, hvilket alltid på detta sätt kunde hålla sig politiskt uppe, jemnt så mycket, som för tidehvarfvets väl erfordrades.

Man har hört motsidan, med en ömhet för Bondeståndet, som låter obeskrifligt rörande, helst då man påminner sig huru kärt det måste vara för denna sida, att se de ”nidske och svårhandterlige” bönderna på riksdagen, försäkra, att följden af det hvilande Representationsförslagets valsätt skulle blifva den, att *få eller inga bönder* komme tillstädes i riksförsamlingen. Besynnerliga fruktan! Bönderna, hvilka, efter hvad

man med detsamma försäkrar, utgöra fem sjettedelar eller, till det minsta, tre fjerdedelar af hela Sveriges befolkning, skulle icke *kunna* i riksförsamlingen uppställa ett betydande antal män, valde ibland dem sjelfve? ”Jo,” svarar man, ”de skulle visserligen kunna göra det; men de skulle icke *vilja* det; de skulle icke bry sig derom; de skulle med uppräckta händer öfverlemna riksdagsbesväret åt hvem som ville taga det på sig, eller emottaga det för minsta arfvode. Det är just tvånget nu, det är skyldigheten för bönderna att hålla sig inom sitt eget stånd, som medför den lyckliga följd, att några bönder ens komma upp vid riksdagarne.”

Verkligen? Illa känner man svenska bonden, när man hyser denna tanke, eller, rättare sagdt, illa öfverensstämmer det, man här försäkrar, med hvad man annars är så färdig att påstå. Den ”katige bonden”, den ”på herrefolket så afundsjuke” eller åtminstone ”deremot misstänksamme”, den om sina rättigheter, icke blott de verkliga, utan till och med de inbillade, så ”nogräknade”, den ”trätgirige, klipske” o. s. v., han skulle helt hastigt ombyta natur och öfverlemna allt sitt väl och ve åt *herrarne*, genom att välja *sådane*, och icke bönder, till representanter åt sig?

Vi tro det knappt. Låt den svenska bonden först och främst allmänt och klart inse hvilka rättigheter han, i bredd med sina skyldigheter, verkligen i staten äger, och huru han kan lagligen, men starkt ändock, göra dem gällande: låt honom, för det andra, genom några riksmöten erfara, att de beslut, som på dem fattas, bära *nyttiga frukter* och ej, så ofta som hittills, eluderas; så kan man vara viss på, att han ej från riksförsamlingen skall uteblifva, och den om honom nu så ömma politiska fraktionen i vårt land skall icke umbära nöjet att få höra och se honom i riksdagsöfverläggningarne.

En sanning är, att under *nu varande* riksdagsförhållanden hör man den väljande bonden på landet stundom vara liknöjd nog öfver hvem som på riksdagen blir hans ombud. Beklagligen har man från en och annan ort före några riksdagar hört så elaka rykten, som, att bönderna velat låta den blifva deras riksdagsman, som åtoge sig mödan för minsta betalningen! Skam – utan tvifvel – om så förhållit sig: men det har då helt och hållet haft sin orsak i den gång med riksdagarne, som hittills

varit för handen, och för hvilka bonden väl endast genom ett underverk skulle kunna känna några sympatier, så utan gagn för honom som deras beslut blifvit; då äfven det nyttiga, som sjelfva den fyrdelta representationen efter ändlösa tvister emellanåt lyckats att komma öfverens om, genom regeringens liknöjdhet eller motvilja oftast gjorts till intet. Bonden har derigenom bragts till den naturliga öfvertygelsen, att riksdagen vore ett onus, en pålaga, likt alla andra statsbördor: och han ville göra sig den qvitt det lindrigaste han kunde. Skall man föreställa sig, att detta hans tänkesätt kunde fortfara, om riksmötenas natur, liksom följder, ombyttes?

Till en början, då, enligt det hvilande Representationsförslaget, riksdagsarfvodet skall utgå ur statskassan, upphör dermed hela frestelsen att taga en mindre god representant, som erbjöde sig till ombud för nedsatt pris. Denna punkt i den föreslagna förbättringen är af en utmärkt betydenhet; och det icke blott för bönderna, utan likaledes för den mindre bemedlade adeln, som nu måste bekosta sig sjelf på riksdagen, och för fattigare borgare i mindre städer, om hvilka man stundom försport, att de dagtingat med principlösheten för prisets skull. För det andra, och för att återkomma till bönderna, då riksdagarne komma oftare, och de erfarenheter, som de lemnade, följaktligen i landet blefve tätare, skulle de hemmavarande snart varseblifva, om de vid ett riksmöte misstagit sig i representantval. Man kan då vara viss på, att om de vid ett tillfälle till sin skada valt ”halfherrar” och ”bränvinsadvokater” i stället för äkta bönder – såsom man förutspår – så skola de gången derefter taga så många flere ”riktiga bönder”; och det onda skall finna boten inom sig sjelf.

Föröfrigt må man icke jemnföra Sveriges bondfolk med andra länders. Många af dess medlemmar hafva redan riksdagserfarenheter, särdeles från år 1840, som, om de icke kunna vara alltför hugnande i annat fall, dock ställa för de Svenska böndernas ögon betydenheten och vigten af deras riksdagsmannakall; visar dem *hvad bönder kunna*, om de äro enige och kloke. Dermed finnes således redan en tillräcklig sporre i landet, för att förmå bondfolket välja män *bland sig sjelfva* till ombud, äfven sedan, enligt det nu för handen varande förslaget, det icke

längre vore en ovilkorlig skyldighet för dem, att med valet hålla sig inom sitt stånd blott.

KAP. III.

Om det Historiska och det Förnuftiga.

Då man så många gånger och i så flerfaldiga variationer hör upprepas påståendet om nödvändigheten att i frågan om reformer gå *historiskt* till väga, har man i början verkligen rätt svårt att begripa detta påståendes betydelse. Ty hvem vill väl gå ohistoriskt till väga, eller med andra ord, hvem vill hoppa in i ett nytt förhållande, skildt ifrån allt föregående med ett sådant svalg, att det genom ingen anslutningslänk sutte tillhopa med ett föregående?

Ser man något närmare på de s. k. Historiskes mening med alla sina utrop, upptäcker man den likväl utan stor svårighet. Den består uti sträfvandet *att kunna få det Historiska sjelf förstådt på ett sådant sätt, att det utesluter det förnuftiga;* och de devuerade kämparne således härigenom må förskaffa sig ett stöd emot reformvännernas skäl och påståenden, då desse till sin saks fördel åberopa *rättvisan, klokheten* och (den såväl andliga, som jordiska) *nyttan* af de förbättringar de föreslå; eller, med andra ord, då de vilja göra Förnuftets anspråk gällande i samhällsbyggnaden. Man upptäcker denna tvist vara temligen nära beslägtad med striden om Rationelt och Nationelt, som våra ultras äfven velat arbeta upp i allmänna tänkesättet, och hvarom jag i det föregående yttrade mig.

För att få saken i det klara, bedja vi motsidan om ett öppenhjertigt svar på den frågan: hvad menen J då, en gång för alla, med det Historiska, hvarpå det är så angeläget att göra afseende vid förbättringar inom statsskicket i allmänhet; och synnerligen vid Representationens ombildning?

Månne det skulle vara er mening, att *alldeles ingenting nytt i verlden får framträda*, emedan *detta*, för så vidt det är nytt, icke varit till förut?

Skulle principen för det Historiska ligga uti något sådant, eller dermed analogt, så borde man sannerligen undvika en hel mängd saker, som dock ingen (ej en gång någon af de mest Historiske) drar i minsta betänkande att göra. Således vore det till exempel orätt i undervisningsverket, att meddela latin åt en gosse, som icke kan något af detta språk förut; hvilket är fallet med alla i början. Det vore nämligen bestämdt ohistoriskt, enär ingen latinsk glosa fanns i gossens hufvud på förhand, och hela den kunskap, man upprättar hos honom, är en nyhet. Likaså illa skulle det enligt ett slikt system vara, att införa kateches, mathematik, historia, geografi – hvad som helst – i själen hos ett barn; ty det är ohistoriskt för hvar och en, som icke kan allt det förut, hvari han undervisas. Gå vi ifrån dessa små exempel till betydligare, så måste vi erkänna, huru ohistoriskt det då måste vara, att omvända en hedning till christendom, att ingifva en dålig menniska goda grundsattser; ty – hedningen var icke christen förut; den dåliga menniskan var icke moralisk: alltså skulle man afbryta den ”historiska kontinuiteten” i deras själ, i hela deras väsendens beskaffenhet, om man sökte omskapa dem till christna och goda menniskor. Hvad säges härom? Håren skola resa sig på hvarje ”historisks” hufvud vid dessa ord. Men af alldeles samma skrot och korn, som dessa exempel, äro just alla de fall, der han sjelf, för bevarande af hvad han kallar den historiska kontinuiteten, nekar borttagandet af det onda och skadliga i samhällsinrättningarne. Ja, att reparera ett förfallet hus, att insätta en ny dörr eller nya rutor i de sönderslagnas ställe, vore orätt gjordt, såsom ohistoriskt, då denna dörr och dessa rutor ej sutto der förut. Till och med det faktum, som så ofta visar sig, att stora embetsmän falla ifrån, och att man bekläder deras lemnade platser med andre, strede alldeles emot den historiska principen, såsom de s. k. historiske vilja hafva den förstådd; ty desse nye, hvad de än må vara, men den plats de bekomma, innehade de ej förut. Härvid utbrista säkert alla ultras med ett vidt ljudande och energiskt ”Nej! sådan har för ingen del vår mening nånsin varit! Huru kan man komma fram med sådana orimliga, nästan anstötliga exempel? Liksom icke vi ville hafva våra hus reparerade? eller alla lediga embeten, ja, till och med ännu fler, besatta?” – Godt. Hvad menen J då? – ”Jo, det är alldeles icke vår me-

ning, att ej något nytt alls skall få framträda i verlden. Tvärtom!" – Väl. Låtom oss alltså till en början taga fasta på detta.

Månne det då, för att omvända sattsen, skulle vara er tanke, att *ingenting gammalt i verlden får aflysas, borttagas eller ens förändras*, emedan *det*, för så vidt det är gammalt, har en förfluten tid på sin sida? Er mening torde vara, att mycket nytt, som vi nyss förnummo, väl finge göras gällande, men likväl tillika allt gammalt bibehållas? Viljen J hafva den historiska principen sålunda förstådd, möter emellertid den svåra omständigheten, att J sjelfve, så historiska J ären, stundligen bortdrifven, förstören, upplösen mycket som varit hafver, och J ären sjelfve inga uteslutande vänner af det oförändradt gamla. Exemplen derpå skulle blifva lika talrika, som nyss ofvan i det andra afseendet; och vi frukta, att äfven de skulle förefalla er litet skämtsamma. Men vi rå sannerligen icke derför: felet ligger hos dem, som till den s. k. "historiska skolans" försvar drifva så besynnerliga sattser om det gamlas bibehållande, att man knappt vet, om man har att göra med allvarsamt folk. Månne det till exempel strider emot den historiska principen, att aflägga en försliten rock? – "Nej" – eller till och med en halfsliten, om han befinnes urväxt, illa gjord eller på annat sätt vanpassande? – "Nej, vid Gud!" – Men att bortlägga dåliga vanor, fula seder, skadliga bruk: att låta bli förut begångna dumheter, aflägga fördomar, till och med upphöra med bedrifvande af ogerningar, som föröfvats i sekler, det lärer då vara ett brott emot historien? – "Åh nej! visserligen icke." – *Hvar* vidtager då det ohistoriska, hvaröfver klagas vid gamla sakers bortläggande? – "Hm!" svaren J säkert med ett hvasst ögonkast, "allt *sådant* Gammalt, som bevisar sig vara dåligt, skadligt, ondt, illa vulet ... hvem vill väl försvara det? Det må gerna stryka segel, gå all verldens väg och samlas till sina fäder." – Verkligen? Vi begära icke mer: låtom oss också anteckna detta.

Vi hafva således ifrån den historiska sidan fått det i sig sjelf ganska förträffliga besked, att icke *allt nytt* är förbjudet till införande, likasom icke *allt gammalt* behöfver tillerkännas rättigheten att hårdnackadt qvarstå. *Hvilket* Nytt får man då antaga? Det som är verkligen *godt* och *nyttigt*. Och *hvilket* Gammalt får borthafvas? Det som är *dåligt*, *skad-*

ligt, utnött, vanpassande o. s. v.

Nu är det som vi komma med följande fråga: Hvad här i verlden kan det vara, som bestämmer, och med rätta urskiljer, eller åtminstone sätter oss, svage dödlige, i stånd att, så godt vi förmå, med rätta urskilja emellan Bra och Illa; så att, enär vi, såsom nyss hördes, hafva tillstånd att införa Nytt, med vilkor, att det är ett godt och nyttigt nytt, vi må kunna bedöma huruvida ett till antagande ifrågasatt är ett *sådant:* likasom att, då hvarje ondt och utnött Gammalt får och bör afdankas, vi må kunna med fog afgöra hvilket Gammalt ibland oss hörer till *denna* klass? *Förnuftet.*

Dit kommo vi således; och en anhängare af den historiska principen, så vida han är uppriktig, kan lika litet, som någon annan, undvika, att, nolens eller volens, taga sin tillflykt till förnuftet, det sunda omdömet, klokheten, erfarenheten om hvad å ena sidan gagnar, eller, å den andra, skadar.

Det kan väl så vara, invänder man; men förnuftet ensamt duger icke till vägledare, för att vid reformer, som åsyfta införandet af förut oförsökta saker, bedöma deras problematiska värde, eller, vid förkastandet af något gammalt i en institution, kunna afgöra hvad som här med rättvisa bör förkastas. Historien sjelf måste tagas med i rådet äfven härtill. Häfderna kunna visa oss hvad skada eller gagn den och den inrättningen under kortare eller längre tid medfört, och således gifva utslaget, om den bör bibehållas eller ändras, eller alldeles bortgå. Hvad det helt och hållet oförsökta beträffar, så kan väl intet direkt och omedelbart intyg hemtas ifrån andra tider om dess fördelar, eller om farorna af dess begagnande; men analoga fall, mer eller mindre liknande händelser kunna uppsökas, dervid det visat sig, huru under en flydd period det eller det slagit ut. Förnuftet, det goda omdömet, måste visserligen vara med: det är otvifvelaktigt; det nekas ej: utan förstånd skulle man ej en gång kunna sägas rätt läsa någon del af hela historien, mycket mindre veta uppfatta hennes lärdomar, veta tillämpa förflutna fakta på det närvarande eller tillkommande, hvilket man önskar sätta i verket. Men det skall då ej vara en naken, abstrakt rationalism, ett ensidigt mekaniskt förnuft, som utkastar sina planer eller theoremer blott och bart, utan att

se sina sattser i sammanhang med den verkliga verlden, eller rätta sina förslager efter beskaffenheten hos det omkringstående, än mindre det bakom varande. Det fordras ett *organiskt* förnuft, ett lefvande vett, för att kunna uppfinna organisationer, som i sig innebära en borgen för lycklig utgång.

Nå väl! nu vända vi oss till vår tids reformvänner, och fråga: hafven J något emot detta? hafven J emot, att taga Historien sjelf med i rådet och låta ett rätt uppskattande af förflutna tiders inrättningar para sig med Förnuftet, med omdömet om det närvarandes sanna behof och det klokaste sättet att afhjelpa det? – "För ingen del!!" skola de säkert ropa med en mun. "Det är just så vi vilja hafva det!"

Hvar äro vi då? Hvarom tvistas?

Finnes väl en enda medlem, vare sig af gammal eller ny skola, som, med bibehållet anspråk på att gälla för något, kan neka *Historien och Förnuftet, begge tillsammans*, i sjelfva verket vara hvarandras bästa vänner och hvarderas nödvändiga supplementer? Vi tro uppriktigt ögonblicket kunna vara inne, att sluta den enfaldigaste tvist, som väl någonsin bragts å bane. Hvad vill det säga, denna sig så kallande Historiska skola, hvilken vill ställa sig i motsatts till tidens reformatoriska sträfvande? En sådan skola är ett oting: om någon fäktare visar sig på dess vallar, så måste det vara någon, som antingen ej erkänner historien, eller ej erkänner förnuftet; eller brister i förmågan att se dessa begges organiska sammanhang med hvarandra. Sådana fäktare kunna lemna skådeplatsen.

Den allmänna grundsatts, vi här uppställt, och för hvilken vi ej frukta motsägelse från något håll – grundsattsen om nödvändigheten, att vid ifrågasatta samhällsförbättringar gå *på en gång historiskt och förnuftigt till väga* – är det nu vår skyldighet att tillämpa på det hvilande Representations-förslaget, för att finna, om dess principer kunna hålla streck både inför historiens och förnuftets domstol. De flesta talare, som på riksdagen yttrade sig emot detsamma, erkände merändels, att det kunde anses rationelt, klokt, förnuftigt; men att *just häruti* ett af dess hufvudfel låge, enär sådant förmenades icke vara historiskt.

Har man rätt häruti? Vi svara Nej, såvida man icke utgår från den

grundsattsen, att *allt nytt*, vare sig bevisligen (d. ä. rationelt) nyttigt eller ej, är just härigenom ohistoriskt. Men denna åsigt hafva vi i det föregående upptagit, och fått af de historiske sjelfve det högtidliga svar, att de icke så vilja hafva sin princip förstådd. Vidgår man således, att karakteren af ohistoriskt hvarken kan tillvitas representations-förslaget derföre, att det medför åtskilligt nytt, eller derföre, att det borttager åtskilligt gammalt, *så vida* nämligen det till införande föreslagna nya kan bevisas vara godt och det till borttagande föreslagna gamla dåligt, och begge åtgärderna kunna organiskt sammanhänga med det förflutna och omgifvande: så återstår att efterse, om detta vilkor här uppfyllts.

Det nya, som skulle införas, består hufvudsakligen i: *a) Valrättens utsträckande* till *flera* personer och, i vissa fall, till *flera slags* personer, än som hitintills, egt denna rätt. *b) Valbarhetens utvidgande* utom yrke och boningsort (stånd och distrikt), med bibehållen rättighet, men utan skyldighet, att till sitt ombud vid riksdag utse en man af hvad f. d. stånd, som helst, blott han har de qvalifikationer i öfrigt, som vallagen bestämmer. *c) Rådplägningens inskränkande* på *två* kamrar, begge valde och sammansatte af samma elementer, men, det oaktadt, likväl sådana, att då den ena (den s. k. *Första kammaren)* har tendensen att arbeta för *framskridandets*, det progressivas behof, skulle den andra (den s. k. *Andra kammaren)* vara försedd med karakteren af återhållande kraft och konservativ natur, till skydd och försvar för det *varande. d)* Införandet, alltså, af ett nytt slags *Konservatism*, till hela den vidd och af den art, som, för samhällets styrka och bestånd, ett bibehållande (konservativt) element verkligen tarfvas inom sjelfva representationen. Vi utbedja oss läsarens synnerliga uppmärksamhet för alla dessa hufvudpunkter, men framför allt för de begge sista, som sammanhänga till en. Då man hittills i politiken nästan aldrig tänkt sig det konservativa annars, än som liktydigt med aristokrati, devouement, rojalism, privilegierade intressen af alla slag och en art blind eller halfblind dogmatism till försvar för det Gamla på de s. k. samhällets höjder; så skall man finna, att en annan, en långt vidsträcktare och mera fosterländsk konservatism i sjelfva verket både kan gifvas och i staten vid sina tillfällen behöfvas, ej allenast till skyddandet af alla de ofvannämnda intressena för så vidt

också *de* innebära något, som verkligen bör skyddas, utan ock af en mängd rent demokratiska ämnen, befintliga i samhällets grundvalar, men hvilka lika så ofta hafva ett försvar af nöden emot "rådplägningarnes passioner, stundens öfverilningar och partiernas nyckfulla ensidighet". Denna nya åsigt af angelägenheten att uppsätta ett värn för det *varande*, af allmännare och folksenligare slag: med ett ord, denna aning om en mera äkta och allmän konservatism, finner man väl icke rent uttalad, men likväl uppslagen i flera intressanta debatter under sednaste riksdagen, der frågan förekom om sättet för *Andra kammarens* bildande. Få nöjen öfverstiga det, att se den äldre (den *ensidigt aristokratiska)* konservatismens förklarade kämpe, friherre Boije, Ludvig Joh:son, då och då biträdd af Hr Nordenskjöld och andre än högre uppsatte, outtröttligt draga i fält mot de förslagen, som Hrr Sprengtporten, Hamilton och v. Hartmansdorff, den sistnämnde modifierad af Grefve Spens, hade framställt, och enligt hvilka *Andra kammaren* (antingen bildad genom direkta val från menigheterna i landet, såsom v. Hartmansdorff ville, eller vald af sjelfva Första kammaren, såsom konstitutions-utskottets slutliga representations-förslag stadgade) icke skulle bestå af några i sig sjelf andra elementer, än den Första kammaren. Boije kunde icke begripa, att på detta sätt någon konservatism alls skulle inkomma i riksförsamlingen, då den svenska "Andra kammaren" (af v. Hartmansdorff på goda skäl kallad "den Äldre," men hvilken benämning undveks) icke sammansattes, enligt ståndS- och privilegii-ideerna, af blott den högre adeln och biskopar, ungefär som Öfverhuset i England; eller till en stor del utnämndes (såsom H:r Nordenskjöld begärde) af Konungen, till liknelse efter Pärskammaren i Frankrike. Herr Grubbe hade vid ett tillfälle rätt naivt yttrat, att den Andra kammare, som man stod på väg att bilda i Sverige, ingenting annat blefve, än en ny upplaga af den Första kammaren, enär den antingen, på samma sätt som denna, togs direkte ur folket, utan afseende på högre stånd och förmögenhet, eller valdes af den Första kammaren sjelf, således utan tvifvel blefve dess echo. Friherre Boije upprepade i tusen variationer qvickheten om den "nya upplagan". Aldrig förtröttades han i nitet, att skildra nödvändigheten af ett återhållande element på riksdagarne: ständigt bevisade han nyhetsma-

karne på riddarhuset, att deras Andra kammare skulle och måste blifva lika revolutionär till sin tendens, som den Första. Likväl rönte Friherre Boije föga medhåll: han tvingade ofta fram sin mening ända till vinnande af proposition, men kullvoterades. Så till hälften löjlig än denna strid må förekomma, eger den i sig sjelf likväl i visst fall ett ganska stort intresse; och den fyndige aristokraten, Boije, nödgade motsidans män framkomma med skäl och arbeta sig sjelfve fram, om vi så få säga, *till en tanke om konservatism i ny, högre och allmännare bemärkelse*, som, efter allt hvad man tycker sig förmärka, ej en gång var dem rätt medveten, när de uppgjort sina egna förslager. Frih. Hamilton tillstod öppenhjertigt vid ett tillfälle, då han skulle möta åtskilliga motskäl, att tanken på Norska Storthingets tvåkammar-indelning jemte omständigheten, att der den ena kammaren valdes och, så att säga, konstituerades af den andra, föranledt honom, att proponera något dylikt för Sverige, utan att just vidare tänka på grundideen för en konservativ kammare. H:r v. Hartmansdorff kämpade för grundsattsen, att riksdagsmännen, så väl i den ena kammaren, som i den andra, skulle väljas ståndsvis och nödvändigt tagas hvarje ur det valdistrikt, der hans valmän sjelfve befunno sig. Enligt denne talare inlades det konservativa följaktligen i bibehållandet af Ståndеn och i tvånget att i sitt val hålla sig vid orten. Men Frih. Boije anmärkte, att den Andra kammaren, allt detta oaktadt, på intet vis gjordes mera konservativ, än den Första; och att hela lyckan af ett sannt Öfverhus ej kunde uppblomstra för vårt land, med mindre Andra kammaren sammansattes af helt och hållet andra (aristokratiska, rent rojalistiska) elementer. Hvad han säger förtjenar just derföre så mycken uppmärksamhet, att han framkommer öppet och ofta ganska qvickt med de bästa och verkligen enda skäl, som hela den sidan i grunden eger. Med Friherre Boije kan man säga, att aristokratismen, såsom *Börds-idé*, och kamarillan, förstådd såsom ett mot folkprincipen öppet och medvetet fiendtligt element i staten, om icke dött, dock förlorat sin utmärktaste hjelte i Sverige. Trofast och ridderligt drifver han den sattsen, att då, genom revolutionärernas närvarande projekter, de två enda rätt konservativa elementerna på svenska riksdagen, nemligen Riddarhuset och Presteståndet såsom stånd, skulle upphöra, så vore högst af

nöden påkalladt, det något annat i styrka motsvarande konservativt insattes i stället, och härtill uppgifver han konseqvent och oskyldigt den utvägen, att konungen sjelf måtte tillerkännas rättigheten att utnämna (hela eller en god del af) Andra kammaren. Man svarade Boije, att då konungen med sin konselj utgjorde *hela den ena Statsmakten*, och Nationalrepresentationen hade för ändamål att just vara *den andra*, så måste väl denna då icke få uppblandas med sådana af konungen konstituerade och insatte beståndsdelar, hvaraf följden blefve, att konungamakten gjordes till vida mera än den hittills varit i Sverige, och ifrån hälften förvandlades till nära trefjerdedelar af all Statsmakt. Boije förstummades icke härvid. Han påminte – och påminte ideligen – att det konservativa (hvarmed han, säkert ännu i likhet med hela den ena politiska sidan hos oss, aldrig förstod annat än börds-, kast-, privilegii- och dogm-intressenas upprätthållande) förut haft sitt stöd i Adeln, Presterskapet och till någon del Borgerskapet, så, som det hittills på riksdagarne vore konstitueradt; men att, i samma stund som genom allmänna val och rådplägningarnes förläggande på de två kamrarne detta i grunden upphörde, vore det i högsta grad angeläget, att möta den progressiva yran *genom inrymmande af Konungamakt inom sjelfva Representationen*. Nu var det, som så småningom, under debatternas stegrade eld, och då man måste se sig om efter skäl för sin Andra kammare, man framträdde med det svaret: att denna kammares konservativa natur väl icke låge *deruti*, att se sig sammansatt af *andra* elementer, än den Första; tvärtom, den bestod (efter regeln) af alla de möjliga ingredienser, som hela Svenska folket sjelf hade; men den *skiljde* sig från Första kammaren genom att vara vald och insatt, icke såsom den, för blott *en* riksdag i sönder, utan för *flera* (efter ett förslag för fem, eller efter ett annat, som slutligen blef konstit.-utskottets förslag: för trenne); hvarigenom dess ledamöter skulle komma att fungera för en hel *tidsperiod* (efter det ena förslaget: femton år; efter det andra, som finnes i det nu hvilande representationsförslaget: nio år). På denna lilla sak gjorde naturligtvis Herrar Boije, Nordenskjöld och hela den aristokratiskt ensidiga konservatismens män ej det ringaste afseende. Men vi skola i det följande se hvad denna tanke i sjelfva verket har att betyda; och hvilket slags frö till

ny, stor, fosterländsk och alla sanna intressen omslutande konservatism den inlägger i riksförsamlingen. Först måste vi likväl taga de föregående andra punkterna, i det Nya, i sigte.

Enligt löfte böra vi göra det i sammanhang med betraktelsen öfver, huruvida det till afgång föreslagna *Gamla* vitsordar sig vara af det jemförelsevis sämre eller förnötta slag, att det både historiskt och förnuftigtvis bör lemna platsen. Det, som genom förslaget skulle afskaffas, är hufvudsakligen: *a) Valrättens inskränkande* till vissa genom börd eller yrken bestämda Stånd. *b) Valbarhetens inskränkande*, likaledes till vissa stånd och vissa ortkretsar (d. v. s. till samma folkklass och samma lokal, stad eller landsortsdistrikt, som resp. valmän sjelfve tillhöra). *c) Riksdagsmachineriets ytterliga förtrögande* genom rådplägningarnes hållande på *fyra* särskilda rum, der, hvart för sig, beslut fattas, egna protokoller föras och diktamina afgifvas m. m., hvilket allt icke kan till råd och upplysning meddelas riksdagsmännen i de andra rummen utan medelst protokollsutdrag, remisser och ett skrifveri i oändlighet; oberäknadt dessutom skillnaden uti att verka genom lefvande, personligt tal, emot att blott till medständer få framställa sig i protokollsutdrag, de der kanske icke en gång alltid vinna lyckan att blifva upplästa. *d)* Det hittills varande *Konservativa elementets ensidiga*, halfva, för samhället således redan som sådant otillräckliga, men dessutom skefva, mot tidens behof ej svarande natur, hvilken för närvarande endast finnes inlagdt i den på riddarhuset representerade bördsaristokratien, det biskopliga i presteståndet och det borgmästerliga i borgareståndet; men hvarigenom en stor myckenhet andra, för nationen lika, om ej mer maktpåliggande intressens konserverande (så att t. ex. påbörjade goda planer, som den ena riksdagen utkastas, icke den andra hufvudlöst må kullkastas; att folkets demokratiska egenheter måtte upprätthållas och skyddas, i full jemnbredd med de aristokratiska, o. s. v.) icke utöfvar någon verksamhet.

KAP. IV.

De Fyra hufvudpunkterna i det från 1840, 41 årens riksdag hvilande Representationsförslaget.

Jag har i det föregående framställt hufvudkarakteren af skillnaden emellan det *nya*, föreslagna Representationssystemet och det ännu varande *gamla*, under fyra särskilda punkter, hvaraf tvenne (om *Valrätten* och *Valbarheten)* angå riksförsamlingens *bildningssätt* (d. v. s. *hvilka* personer i riket, som få *välja* till riksdagsmän, och *hvilka*, som dertill få *väljas);* samt de andra tvenne (om de *begge kamrarne*, och idéen om det nya slags *Konservatism*, som förslaget inlägger i sin Andra kammare) röra *arbetssättet* på riksdagen. Sakens vigt fordrar, att vi fästa uppmärksamheten på hvarje af dessa fyra punkter särskildt, och att derunder jemföra de stadganden, som motsvara hvarann i det nya och i det gamla riksdagssystemet.

a) Valrättens utsträckande till flere personer, och i vissa fall till flera slags personer, än som hittills egt denna rätt.

Inom det nuvarande representationssystemet, inskränkt till vissa Stånd, visar sig saken på följande sätt:

I. *Inom hela Adeln finnes nu ingen valrätt.* Hvarje i Sverige född grefve, friherre eller adelsman, som ej sjelf är hufvudman (caput) för en ätt, ser sig beröfvad rättigheten att åt sig till ombud vid riksmöte taga den klokaste, skickligaste och således för honom nyttigaste person, han kunde finna; och det, likväl, i en angelägenhet, som för honom måste vara den vigtigaste af alla inom samhället, då den rör stiftandet af de lagar, hvarefter han skall lefva och behandlas: beskattningen, försvaret, läroverket, alla frågor om möjliga förbättringar såväl i rikets allmänna ekonomi, som i dess andliga tillstånd, hvaraf oundvikligt hvarenda innebyggare skall känna inflytelsen, till sitt Väl och Ve, allt efter som förbättringar vinna insteg eller motverkas. Om den adlige ej har tillfälle, att sjelf skaffa sig fullmakt, är han derföre tvungen att låta sig representeras

af den person inom sin familj, som händelsevis besitter den helt och hållet blott kroppsliga egenskapen, att vara född till dess hufvudman; denna persons tänkesätt i de stora frågorna, likasom hans känsla för ren humanitet, hans uppfostran, bildning, karakter och hela andliga temperatur i öfrigt må vara hvilken den behagar: huru väl, huru illa som helst svarande mot dens eller deras intressen, som han skall representera. *Detta är Aristokratiens ställning, efter Börds-idéens uppkomst.* Vi bedja alla dem, som saken närmast rör, noga lägga märke härtill; enär vi i det följande skola visa, att ett annat slags Aristokrati i sjelfva verket gifves, renare motsvarande namnet (då nämligen med *Ariston* förstås *det Bästa, det genom sin beskaffenhet Förnämligaste, det yppersta i landet);* en skillnad, som är så mycket angelägnare, att väl göra, som man hört mången just till *Börds*aristokratiens försvar åberopa nödvändigheten af ”att det yppersta i landet bör hafva väldet,” en satts, som rör det *andra* slags Aristokrati, hvarom *vi* hafva att tala, men alldeles icke förknippar sig med Bördsaristokratien annars än genom en händelse, helt och hållet oberäknelig och utan möjlighet att kunna tagas till grund för ett system om det *Bästas välde* (”Aristokrati” definieradt efter namnets betydelse). Detta system har just, efter hvad historien intygar, gått under genom Bördsbegreppet, och kan ånyo upprättas till inflytelse och makt, allenast genom återinförandet af Valrätt; enär det är klart, att alla personer i landet, då de sammankomma för att rösta öfver den för dem sjelfva vigtigaste angelägenhet (utseendet af ombud vid riksmötet), nödvändigt i följd af sakens natur och deras egen fördel (om ock inga högre bevekelsegrunder komma med) skola anstränga all sin omdömeskraft för att utfinna de genom sina tänkesätt, sin bildning, sin karakter *verkligen ypperste* som äro att tillgå. Partiella misstag vid valen kunna någongång, såsom vid allt mensklig, ske; men saken är likväl icke öfverlemnad åt det blott och bart kroppsliga eller åt slumpen, såsom nu. Det är tydligt, att genom den *allmänna valrätten*, förenad med *allmän valbarhet* (endast inskränkt genom de qvalifikationer, hvarje tid för sig, på grund af tidehvarfvets temperatur, finner nödigt att utsätta), skall oundvikeligen en *sann* Aristokrati, förstådd såsom det ”Bästas välde”, så vidt detta står i mensklig förmåga att gradvis allt mer vinna, uppkomma i

landet. Ty det är genom sjelfva sakens natur gifvet, att folket – d. v. s. icke blott pöbeln, såsom man besynnerligtvis brukar sammanblanda dessa benämningar, utan ”landets hela innebyggarepersonal” – nödvändigt skall vilja till ledare af sina största angelägenheter utse de till beskaffenheten ypperste, som landet i hvarje tid har att erbjuda. Folket skall – om ej drifvet af annat, åtminstone af sitt eget intresse – göra detta, allt mer och allt fullkomligare, ju klarare det inser sin ställning, sina verkliga rättigheter och sina behof som menniskor; och man kan vara viss, att, så ofta man spårat valrättens missbruk (röstvärfningar, charlataniska tillställningar af valkandidater, allehanda bedrägerier vid de s. k. hustings m. m.), så har sådant endast sin grund i sakens outvecklade skick, i ett ännu blott dunkelt begrepp om valrättens hela betydelse och de vigtiga följderna af dess rätta begagnande. Man måste väl begripa, att det fordras någon tid och öfning, att allmänt inse och lära sig fullkomligt begagna valrätten, liksom annat; men denna insigt och denna öfning kan folket omöjligen på annat sätt vinna, än genom att en tid få, så godt det kan, försöka sig, arbeta, göra partiella misstag, deraf lida, så bättra upp saken, undvika allt flere misstag, och slutligen hafva Valrättens bruk i det rena, likasom så mycket annat, menskligheten ej utan stormar och strider eröfrat till slägtets väl.

Ehuru en ledamot af Adeln ej undgår att inse, det han, i sådant skick förhållandet nu är, står utestängd ifrån rättigheten att åt sig taga det yppersta och fördelaktigaste riksdagsombud, han kunde finna; så lärer väl dock någon invända, att representationen genom capita, så sjelfskrifna de må vara, likväl tillförsäkrar adeln i massa och såsom stånd en hel *fjerdedel* af den ena statsmakten, hvilket kan blifva *mindre* genom den allmänna valrättens inflytande. Detta är en sanning. Den kan ock blifva *mera* än denna fjerdedel. Men hufvudsaken är, att hvarje ledamot af adeln måtte göra sig tydligt, hvad det är han *vill och i sjelfva verket behöfver* genom sin representation. Hvad innefattar då till sluts hjernspöket om den vinst adeln i massa eller som stånd omtalas skola skörda, men af hvars fördelar adelsledamoten sjelf njuter ingenting, annars än händelsevis och alldeles oberoende af det vi här tala om? Vi frukta, att betraktelsens utslag gifver helt annat, än hvad man vanligen förespeglar

och vant sig att tro. Adeln såsom stånd, representerad genom sina (händelsevis här och der goda, men genom en lika lätt inträffande händelse dåliga) *capita*, har oftast varit en mannequin, hvars rörelser, åtbörder och handlingar satts i gång genom trådar, hvilkas ändar suttit Gud vet hvar. Befinner sig bland dessa capita ett verkligt och sjelfständigt hufvud, så har det sällan någon annan plats än i opposition mot det öfriga på riddarhuset. Hvad bevisar detta? Det ådagalägger, att ståndet i sjelfva verket vanligen representerats af en pluralitet, hvars personal haft andra intressen, än kärnan af ståndet; hvilket ock förklarar provinsadelns öfliga likgiltighet att infinna sig vid riksdagarna. Men om en ledamot bland adeln på detta sätt står skild från adeln som stånd; till hvilka hör han då? med hvilka, och med hvilkas intressen känner han sig förenad? Med alle andra i landet, som, likt honom, till redbar karakter, rena tänkesätt, kunskaper och erfarenhet äfven ingå i antalet af de yppersta. Dit har tidehvarfvets temperatur genom bildning och menniskovett hunnit, att en person, född af adel, numera icke har och icke kan hafva något annat verkligt intresse, än det hvarje annan person i landet, född utom adeln, äfvenledes hyser, derest han är en bra karl. Ett gagn för de särskilda ledamöterna medför visserligen adeln, äfven som stånd, det får man erkänna: det, att åt ganska många lemna tillfälle att, sedan de förskaffat sig plats på riddarhuset vid någon riksdag, genom vunnen fullmakt af ett caput, kunna göra sig bemärkte, samt vinna framgång för egna fördelar. Denna omständighet är otvifvelaktigt värd något för enskilda individer, samt utgör äfven sannolikt hufvudanledningen till det motstånd, som inom riddarhuset visat sig mot Konstitutions-Utskottets förslag. Men frågan är om vinnandet af *ett ännu högre gagn för nationen*, för det hela. Och att *något, af underordnadt slag*, måste uppoffras, såvida man öfverhufvud vill framåt, faller af sig sjelf. Det är också klart, att äfven efter det nya representationssättet står det hvarje ledamot af adeln öppet, att genom det förtroende, han kan vinna hos allmänheten, utmärka sig så fördelaktigt genom sann redbarhet, att han blir vald till representant. Genom sina tänkesätt och inre egenskaper sällar sig ju en sådan adelsman då i sjelfva verket till ett helt antal personer, som, födde af hvem och hvar som helst, tillsammans uppkomne på riksmötet, der

bilda vida mer än en fjerdedel, i fall det Goda och Nyttiga får råda; hvilket det alltid får, så fort alla de lägga sina hjertan och själar tillhopa, som höra tillsammans genom förstånd, genom kärlek för fosterlandet och genom välvilja för menniskorna deruti.

Betraktar man vidare de qvalifikationer, den föreslagna vallagen utstakar som vilkor för att få utöfva valrätt, så finner man den troliga följd för adeln uppstå, att snart sagdt hvar enda ledamot deraf, som uppnått 21 år, skulle komma att få åtnjuta denna rätt inom någon af de fem kategorierna; samt att många flera inom detta stånd, än inom något af de andra, skulle på grund af mom. 1 och 2 komma att utöfva flerdubbel rösträtt, ända till och med sex röster, som är det högsta. När man sålunda jemför denna inflytelse med den närvarande, som för en stor del är ingen, och för de representerande sjelfva ej sträcker sig mer än till fjerdedelen af representationen, samt särskildt besinnar, att hvarje adelsman, som efter det nya förslaget blir representant genom val, får mycket mera personlig betydenhet och kan utöfva en långt större inverkan på det hela, efter det nya sättet, än nu; så skulle hvarje redbar adelsman utan tvifvel förr eller senare finna, att han mera vinner än förlorar på förändringen.

II. *Inom Presteståndet finnes nu valrätt till en viss grad.* Hvarje kyrkoherde har den (Biskopar och Gymnasii konsistorialer hafva den blott så som kyrkoherdar, då de åtnjuta præbenden); komministrarne ega den ock, ehuru de (genom stadgandet i slutet af Riksd. Ord. § 13. mom. 1.) endast äro berättigade, men ej förpligtade, att välja; hvaraf händt, att de, afskräckta från begagnandet af sin rätt, vanligen ej kunna återtaga bruket deraf, utan att stöta. Adjunkter och skollärare af alla grader besitta ingen valrätt, universitetslärare äfvensom vetenskapsakademiens ledamöter hafva på de senare tiderna (genom det tillagda mom. 2. i 13 §) fått valrätt.

Genom den föreslagna vallagens §§ 1–5 skulle för Presterskapet tima: *a)* att alla, som nu hafva valrätt, finge behålla den, efter § 1. mom. 4. – *b)* Att alla lektorer och öfriga gymnasii-lärare komme att få den, enligt nyssnämnde § och mom. *c)* Att, med ganska få undantag, alla skollärare i riket, af hvad grad och slag som helst och med huru liten lön

som helst, skulle bekomma valrätt, efter samma § och mom. Undantag härifrån skedde blott med sådana, som utan ”egen ansökning, ransakning och dom” kunde skiljas från tjensten (d. v. s. de, som tjena på ”konstitutorial”). Sådane skolmän äro i Sverige ganska få. Men alla enskilde lärare, som sjelfva vore delegare i något läroverk (t. ex. som hölle eller deltoge i hållande af s.k. läsepensioner, vare sig för gossar eller flickor, och gjort det i tre år), samt af sitt arbete kunde räkna en behållen årlig inkomst af 200 R:dr, finge efter § 1. mom. 3. valrätt. – *d)* Adjunkter skulle, som hittills, sakna valrätt. Hvar och en, som ville hafva den, skulle dock lätt nog kunna skaffa sig den, efter mom. 1, 2 eller 3; dock blefve han derigenom ej valberättigad för sin egenskap som adjunkt eller som prest; hvarför denna omständighet icke hör till denna punkt af undersökningen. Den förändring timade likväl genom det nya valsättet, att de ecclesiastika personer, som skulle fortfara med valrätten (t. ex. Kyrkoherdar), finge ett annat värde på sina röster. Det är klart, att dessa blefve till qvaliteten mindre, då flera, nu till val oberättigade, komme att deltaga deri. Då kyrkoherdarne för närvarande ensamt tillsätta nära en fjerdedel af hela representationen, så blefve detta förmodligen ej fallet efter den nya vallagen. Detta bör likväl lika litet kunna smärta någon rättskaffens kyrkoherde, som det, enligt hvad nyss visades, ej kan finnas förnärmande för någon rättskaffens ledamot af adeln, att verka för saken genom sitt eget personliga värde, i stället för att verka såsom ståndsledamot.

III. *Inom Borgare- och Bondeståndenfinnes nu valrätt.* För hvar och en inom dessa stånd, som redan har en sådan, skulle den visserligen efter den föreslagna vallagen qvarstå, då till och med en egendom af blott 10 R:drs uppskattningsvärde gifver egaren rösträtt (ehuru blott med en mindre röstandel); men dessutom skulle många personer inom dessa stånd, som nu sakna valrätt, bekomma en sådan efter den nya vallagens § 1. mom. 2 och 3 jemfördt med § 2. mom. 2 och 3. Endast den borgare, som hvarken eger fastighet, eller på sitt yrke kan anses räkna en årlig inkomst af 200 R:dr, skulle, enligt den nya vallagens § 1. mom. 3, komma att blifva utesluten; men då denna inkomst icke är högre, än hvad hvarje duglig arbetare bör kunna påräkna, så är det

klart, att antalet af de uteslutne blefve ganska ringa och af ingen vigt i vågskålen.

IV. *Å andra sidan, åter, gåfves genom den nya vallagen valrätt åt alla dem*, som nu ej kunna räknas till något af de omtalade fyra ståndén, men bekänna sig till christna läran,* fyllt 21 år, och antingen hafva någon fastighet, af åtminstone 10 R:dr uppskattningsvärde; eller

ett arrende (på minst 5 år) af någon fastighet till minst 1000 R:drs uppskattningsvärde; eller

för egen räkning idkar något lofligt yrke, hvilket som helst, gifvande i årlig behållning minst 200 R:dr och som de redan skött i 3 år; eller

hafva någon ordinarie (*ecclesiastik*, *civil-* eller *militär*) tjenst med huru liten lön som helst, men hvarifrån de ej utan ransakning och dom kunna afsättas; eller sluteligen

efter att hafva från sådan tjenst tagit afsked, åtnjuta pensionsrätt till huru ringa belopp som helst, men hvilken ej utan eget förvållande kan förloras.

Utan svårighet inser man, hvilket stort antal nu orepresenterade sålunda skulle vinna rättighet att välja riksdagsmän genom dessa fem qvalifikationer.

De motståndare likväl, som hufvudsakligen bestrida den nya vallagen, just på den grund, att den påstås lemna menniskorna för stora fördelar, eller med andra ord, att systemet skall vara *blott och bart rationelt*, utgöra en ”utopi, en naken abstraktion” o. s. v., böra besinna följande. Det nya, genom det hvilande representationssättet föreslagna valrättssystemet har alldeles icke tagit ut steget helt och hållet ända fram, eller oinskränkt, till hvad ett absolut förnuft skulle fordra. Det har nöjt sig med, *att blott gå ett steg vidare*, lägga en ny och passande länk till det, som det hittills varande redan innefattar. Just häruti ligger på en gång förslagets rättvisa och dess möjlighet till utförande; just härigenom knyter det sig också tillsammans med de data, som historien för tiderna bakom oss visat hafva varit och ännu vara för handen. Vi skola med

* För *Valrätt* behöfves ej Protestantisk lära; den fordras dock för *Valbarhet* till riksdagsman.

några ord utlåta oss öfver dessa begge högst vigtiga omständigheter.

Till hvad ett absolut förnuft skulle fordra – oinskränkt, utan konsideration, och utan afseende på den ställning tidehvarfvets bildning ännu intagit – har förslaget på långt när icke sträckt sig. Inom förnuftets område, rent taget, finnes nämligen intet skäl, hvarför icke 1) *qvinnan*, 2) *tjenaren*, 3) den *fattige*, sjelfva tiggaren, om ock i mindre, dock alltid i någon mån, skulle med sin röst få bevaka äfven *sina intressen* i samhället, hvilket för alla *dessa* är lika vigtigt, som för de öfriga menniskorna i staten, enär lagar ständigt stiftas till inskränkning eller utvidgning af deras rättigheter.

Men det här ifrågavarande representationsförslaget har, just för att blifva praktiskt, icke rådfrågat det blott och bart abstrakta förnuftet. Det har ej föreslagit valrätt, hvarken för qvinnan eller för tjenaren eller för den egentligen fattige *(under* en viss utstakad census befintlige). Det har fortfarande nekat alla dessa att vara till i staten annorlunda, än såsom *inbegripne* i Mannens, i Egendomsägarens, i den förmögnes (d. ä. *öfver* en viss utstakad census befintliges) intressen och dessas omsorger om det hela. Huru kan man då tala om detta representationsförslags *alltför stora rationalitet?* dess egenskap, att utgöra en abstraktion, en utopi? Det skiljer sig från det Gamla blott genom att något *vidga området på den ständigt samma grunden*, d. v. s. det har inrymt valrättighet åt *några flere*, hvilka äro i *samma* kategori som de valberättigade men hittills varit orepresenterade.

Ändringen är således, hvad denna del af nationen beträffar, endast en handling af den mest otvifvelaktiga och oförnekliga rättvisa, de heligaste anspråk.

Vilje vi vidare betrakta reformen från den *historiska* synpunkten, eller i dess sammanhang med det förflutna, så veta vi af häfderna, att ursprungeligen representerades svenska folket af *Odalbönderna* på dels Landskapstingen, der de gamla lagarne stiftades eller allmänna bruk lagsattes, dels Allsherrjartingen, der Konungar till- och afsattes, gärder åtogos m. m. Hvarken adeln, borgare (köpestadsmän) eller prester i ståndsmening funnos då; än mindre hade de någon beslutande stämma vid tingen. Odalbönderna voro husfäder. Författningen innebar visserli-

gen ej en demokrati i ren eller abstrakt mening, så till vida, som hvarken qvinnan (den fria, lika litet som den ofria), tjenaren eller den fattige (utan odalgrund varande) ingen röst hade i statens angelägenheter. Men likväl var det full demokrati i *den* mening, att alla husfäder, som voro på odalgrund sittande bönder, gemensamt deltogo i samhällets organisationer, öfverenskommo om lagar, gärder och krigståg, genom egna val togo sig lagmän och konungar. Allt hvad till konungens *omgifning* hörde, embetsmän, Thignarmän, Hirdmän, hade ursprungligen intet att säga i staten som sådane; konungen sjelf, deremot, hade såsom anförare både i fred och krig en ganska stor, laglig makt. Då längre fram i tiden, genom christendomens införande, civilisationens stegring, handel, konster, vetenskaper och samhällsorganismens tillväxter, nya förhållanden uppstodo, var det också rätt naturligt, att de folkklasser, som särskildt omfattade dessa nya ämnen, skulle bekomma en allt större inflytelse på sjelfva samhällets utbildning. Så fingo först Thignarmän och Jarlar, så en i deras följe genom rusttjensten institueråd, vid vissa slägter häftad *Adel*, derpå det katholska *Presterskapet*, så slutligen *Köpstadsmännen* egna fri- och rättigheter, utgörande undantag eller, om man vill, intrång på den allmänna odalmanna-formationen. Härom är i allmänhet ingenting att säga – utom måhända för de särskilde, visserligen icke få fall, då direkt våld brukades emot folket, möjligt genom dess allmänna afväpning under och efter Sverker, samt genom den växande makt, konungarnes civila, militära och ecclesiastika omgifning bekom, så väl genom hela landets centralisation under en krona, som genom samhällsförhållandenas allt vidare inveckling, men mest genom Adelns skiljande från det egentliga odalfolket, till följe af *börds*begreppets uppkomst, då bönderna småningom tvungos att anse blott *vissa gifna* slägter för adliga, i stället för att som förut, med sin fria öfvertygelse och på grund af personernas ådagalagda bedrifter, få utkora hvilka bönderna sjelfve ville, till anförare, och dymedelst göra dem *personligen adlige* (d. v. s. till aristokrater på grund af egenskapen att vara de *verkligen Bäste* i landet). Allt detta nya varade, likväl, med många skiftningar, under medeltiden. De till samhällets bakgrund undanträngda Bönderna återfingo snart under Sturarne och Wasarne en del af sin ursprungliga makt i staten: de fingo

nu åtminstone deltaga i riksmötena. Ifrån denna tid, ända till vår, har detta deltagande fortfarit oafbrutet.

Representationssättet, grundadt på *sådana slags* allmänna val, som nu äro i fråga, är således först och främst så till vida historiskt sammanhängande med det förflutna, att det utgör ett återtagande af det urgamla odalmannasättet att representera svenska folket, gemensamt och likstämmigt genom alla husfäder i landet, som tillika besitta någon egendom. Detta utgör frukten af det demokratiska elementets arbete genom seklerna, ända från Sturarne och Gustaf Wasa, då bönderna först började återvinna sin högre röst i Sverige; en röst, som sedan aldrig förstummats, och varit kronans förnämsta stöd emot en ofta högst egoistisk bördsadel. Men innebar den nu ifrågavarande allmänna valrätten detta allenast, så vore det visserligen icke nog. Sådant vore då detsamma, som att, med förbigående af allt hvad Sverige tillkämpat sig af godt, äfven under medeltiden, kasta sig handlöst tillbaka i det ensidigt Gamla, det blott och bart Bondiska. Men alla återsteg i sådan mening äro både orimliga och orättvisa. Adel, Prester, Borgare – alla de formationer, som samhället under medeltiden tillvunnit sig – skola *vara med:* men icke längre vara med såsom mot hvarann och särdeles mot det demokratiska elementet fiendtliga, slutna, med privilegier till strids rustade korporationer. De skola vara med för att genom sina *personer* (ej genom sina *stånd*) göra allt det verkligen goda och nyttiga i äfven sina intressen gällande inom representationen. De skola sammangjutas med det gamla demokratiska elementet, *men genom sitt deltagande deruti förädla detsamma.* Och just detta sättas de i tillfälle att uträtta i och med den allmänna, nu föreslagna valrätten, hvarigenom deras röst *ingår och medverkar* till bildande af den svenska riksförsamlingen på riksdagen: nämligen ingår dertill (i bredd med det demokratiska: bönderna) *jemt upp så mycket, som den är värd i landet:* d. v. s. *så mycket,* som denna röst (uttalad genom den allmänna valrätten) förmår. Måtte man taga detta i noggrant öfvervägande.

b) Valbarhetens utvidgande.

Berättigad att kunna *väljas* till riksdagsman i riksförsamlingens Första Kammare (bestående af 145 ledamöter ifrån landet och 30 från Städerna) är, enligt den föreslagna vallagens § 6, hvar och en, som har rättighet att *välja*, har fyllt 25 år och bekänner sig till Protestantisk lära. Hvilka, åter, som hafva rättighet att välja synes af § 1 och innefattas i de fem qvalifikationerna, hvarom vi talat i det föregående (under *a*).

Man inser lätt huru utvidgad möjligheten, att blifva kallad till riksdagsman, härigenom är. Riket skulle indelas i valdistrikter, till antalet svarande mot summan af samtlige riksdagsmän i Första Kammaren (175); och hvarje valdistrikt hade att utse *en;* men vore för valet af denne hvarken bundet att taga honom inom distriktet sjelf, eller att göra afseende på hans stånd och yrke.

Valet till riksdagsman från *landet* skulle likväl icke ske omedelbart, så att alle, som inom distriktet egde rätt att välja, direkte utsåge sitt ombud. De hade endast att utse *Valmän* (Elektorer), hvilkas antal hvarje läns Pröfningskommité förut bestämt. Till valmän finge endast tagas personer, som, jemte egenskapen att vara valbara till riksdagsmän, vore bosatte inom valdistriktet. Härvid är tillika (i § 22) det vilkoret fästadt, att kronobetjent icke får vara Valman (Elektor). Sjelfva riksdagsmannavalet förrättas inför den Häradshöfding, under hvars domvärjo valdistriktet eller största delen af dess folkmängd lyder. Hvarje valman eger dervid en röst.

En viss märkvärdig *öfvergångsformation* finnes således tydligen till genom Valmannainrättningen, hvilken dessutom ansluter sig till den förutvarande institutionen af Elektorer.

Riksdagsmännen väljas på detta sätt så till sägandes i tvenne omgångar, bildande två slags lager ofvanpå hvarandra. Valmännens beskaffenhet måste visserligen vara beroende af allmänheten eller folket i massa, efter dennas majoritet utser dem. Likväl är det klart, att de redan måste utgöra en samling af män, betydligen stående *öfver* den stora mängden till upplysning, personligt värde, karakter, förtroende, insigter och hållning. Deras antal är också inskränkt. Af allt detta kan man sluta,

att när först åt deras makt är öfverlemnadt, *hvilken* för hela distriktet skall blifva *riksdagsmannen*, så bör man icke kunna frukta den så mycket omtalade råa massans blinda passioner, såsom drifkraften vid riksdagsmannavalet. Valmännen utgöra ett extrakt af folket i sin helhet; och de, som på landet icke kunna hafva en närmare bekantskap om de bäste, som vore att taga till Riksdagsmän, kunde likväl anses känna någon ärlig och klok man inom sin ort, passande till Valman. Förhållandet häri fortfore att vara som nu, inom Bondeståndet. Riksdagsmän åter blefve då de bäste, som Valmännen kunde påfinna. Valmännen stå skilde ifrån det rent eller blott och bart demokratiska elementet, oaktadt de utgått ur dess sköte, de utgöra nödvändigtvis redan ett betydligt utkast eller anslag till *det slags* aristokrati, hvarom vi förut talat, under namn af *det*, icke genom börd men till sin karakters beskaffenhet, personligen *bästa i landet*. När nu dessa sammanträda till utväljandet af sjelfva Riksdagsmännen, och härvid ej bindas, hvarken af lokalomständigheter, konsiderationer för yrke och stånd, eller några slags splittrande, för landet i det hela skadliga korporationsintressen, så vore det i sanning besynnerligt, om ej på detta sätt öfverhufvud ombud skola utses, hvilka så nära svara mot nationens och tidehvarfvets behof, som man nånsin kan önska och begära.

För städerna (till hvilka, i afseende på hela denna fråga, köpingar äfven räknas) sker valet af riksdagsman omedelbart, d. v. s. alle röstberättigade utse ombudet direkte. Förslaget har här frångått idéen att begagna valmän. Orsaken ligger förmodligen deruti, att såsom de röstandes antal här jemförelsevis icke är så stort, som i landsbygdens valdistrikter, hafva de så väl härigenom, som genom egenskapen att bo tillsammans på ett ställe, vida större säkerhet att kunna sinsemellan öfverenskomma om det förnuftigaste och bästa valet, utan att detta här kan anses vara underkastadt så stort behof af det slags luttring eller silning, som öfvergångsformationen (Valmannainrättningen) innebär. Städernas invånare stå också genom handel, korrespondens, ett tätare umgänge och ett närmare förhållande till landets högre bildade personligheter, i en annan ställning, än flertalet af innebyggarne på landet, särdeles i de aflägsnare landsorterna. För Stockholms stad, der Elektorer nu

begagnas, innehåller förslaget emellertid en nyhet. Visserligen hade här Valmannainrättningen kunnat qvarstå, dels såsom ett redan för handen varande bruk, hvilket ingen skada medför, dels för den valberättigade folkmängdens större antal. Härom kan man visserligen hysa skilda tankar; men saken blir dock på det hela densamma.

Hvad städernas borgerskap i allmänhet beträffar, har man, isynnerhet för de smärre och aflägsnare, plägat, såsom ett skäl mot den föreslagna vallagen, anföra den höga census, som § 1 mom. 3 tyckes innebära. Den utstakar såsom vilkor för valrätt (och i och med detsamma enligt § 6 för rättighet att väljas) att man af sitt borgerliga yrke skall hafva en uppskattad, behållen, årlig inkomst af minst 200 R:dr. Detta synes högt tilltaget för städerna, då en landtbo icke behöfver vara egare af större fastighet, än en af 10 R:drs uppskattningsvärde, för att få deltaga i riksdagsmannavalet. Men härvid måste märkas, först och främst, att ganska få borgare i de s. k. småstäderna icke tillika äro egare af hus, tomt, jord, eller annan staden tillhörande lägenhet, då han i och för detta genast inkommer inom qvalifikationen af mom. 1, följakteligen kan deltaga i riksdagsmannavalet, till och med om hans fastighet blott stiger till 10 R:drs uppskattningsvärde. Vidare måste betraktas, att borgaren, när han af sitt yrke har 200 R:dr i behållning, besitter *en hel* röst, då deremot landtbon med den fastighet af så ringa uppskattningsvärde, som vi nyss exempelvis anförde, besitter en i samma grad ringa röst-andel (hans egendom skall vara uppskattad ifrån 1000 till 3000 R:dr, såvida han skall få afgifva en hel röst). Slutligen, då med den i mom. 3 stadgade census förstås behållen inkomst af sjelfva yrket, och borgarens hela lefnadskostnad för sig och Familjen således *icke* här kan komma i beräkning till afdragande, utgör 200 R:dr verkligen så litet, att det knappt kan anses för större, än hvad snart sagdt hvarje simpel arbetskarl om året har i förtjenst.

Vid den anmärkning man i allmänhet gjort mot den föreslagna Vallagen, att städernas borgerskap förmodas komma att lida genom upplösningen af dess närvarande ståndsegenskap, bör man taga i betraktande, att borgarståndet redan för närvarande utvisar en ganska stor inre splittring på riksdagarna, och det just till följd af de olika, sinsemellan ofta

stridiga intressen, som ståndets ledamöter måste hysa. Grosshandlaren, t. ex., önskar tullfrihet eller åtminstone låg tull, der Fabrikören vill hafva förbud eller dock band på införseln, som hindra en liflig konkurrens med hans produktioner. I afseende på Skråförfattningarna hyser den egentliga Handtverkaren eller skråmästaren vanligen helt andra tankar, än Manufakturisten i stort: så har ock Minuthandlaren andra önskningar och principer för handelslagstiftningen, än Grosshandlaren. Borgarståndet, som skulle representera en enhet, sönderfaller således redan, sådant det är, ohjelpligen i flera fraktioner, hvilka under riksdagen bekämpa hvarandra. Hvad är det då till sluts, Borgerskapet, såsom *stånd*, innebär? Det naturliga och sanna förhållandet blir, att icke blott ståndet, utan hvarje dess ledamot har sina sociala fördelar att bevaka och försvara, för att göra dem gällande i samhället, jemte allt öfrigt derinom befintligt, *till den grad* och *på det sätt*, som allmänt väl och enskild båtnad kräfva. Denna naturliga och sanna rättighet, liksom skyldighet, qvarstår enligt det föreslagna valsättet. Ståndsrepresentationen hjelper ingenting härtill; men försvårar saken blott genom onödigtvis invecklade former. Detta är i synnerhet arbetssättet på de fyra kamrarna, sedan riksdagsmännen sammankommit; men angår, såsom vi se, äfven valsättet. Det enda, hvaruti man skulle kunna säga, att den föreslagna vallagen gör något intrång i Borgarståndets närvarande ställning, är det antal riksdagsmän, den utstakar för städernas valdistrikter. Desse blifva endast 30 af de 175, som första kammaren skulle hafva inalles; således ungefär en sjettedel af hela representationen, i stället för en fjerdedel, såsom nu. Då man likväl ifrån Borgarståndet, sådant det för närvarande uppkommer på riksdagen, afdrager alla ledamöter, som egenteligen tillhöra landsbygden (t. ex. det antal brukspatroner, hvilka på de sednare tiderna fått säte och stämma i detta stånd), samt åtskilliga embetsmän, så torde summan af de personer, som äfven nu representera sjelfva städerna och stadsmannayrkena, icke heller stiga till mer, än vid pass en sjettedel af riksdagen i det hela. Förlusten är följaktligen i detta afseende en illusion.

c) Rådplägningens inskränkande på två kamrar

och

d) Införande af ett nytt slags Konservatism, i nationell mening.

Som bekant, har man mycket tvistat om företrädet emellan *En-* och *Två-*Kammarsystemen. Då man en gång öfvergifvit *Ständen*, för att träffa en enklare form och undvika omgångarne i det nu varande arbetssättet på riksdagarna, så förekommer väl det rättaste vara, att sätta sig tillsammans och rådslå på *ett enda rum*, i stället för på de *fyra*. Likväl finner man, att rådplägningsrummens antal icke står i omedelbart och nödvändigt samband med Ständen. Sveriges riksmöten bestodo ganska länge (om ock äfven då ej oafbrutet), i ett Enkammarsystem, oaktadt de fyra ständen redan uppkommit och voro skilde i afseende på valsättet. Vi läsa om riksdagarne under Gustaf I:s tid, huru ständerna sammankommo, talade och rådslogo i en sal, gemensam för alla. Stundom kom väl "Clerkeriet" tillhopa i egna öfverläggningar för sig sjelf; men sådant kunde snarast liknas vid vår tids klubbar, eller möten, hvarpå man utkastar enskilda planer för handlingssättet vid de egentliga sammankomsterna. Att äfven adeln stundom gick afsides, vet man. Men rådplägningar, på hvilka definitiva beslut fattades, skedde i en för alla ständen gemensam kammare. Från Gustaf II Adolfs tid, då riddarhuset byggdes och adeln fick sin egentliga "ordning" såsom stånd, instituerades arbetssättet hufvudsakligen på flera skilda rum; och man kan ej neka, att ståndsprincipen härigenom nådde en fulländning, som, oaktadt ej nödvändigt åtföljande den, dock deråt gaf en grad af slutenhet och samhållighet, som visst icke gagnar landet, men tydligen ligger i idéen af all sekt, sekretion och privilegianism.

Emot det uräldsta och naturligaste sättet, att öfverlägga på ett ställe, har man isynnerhet blott den anmärkningen, att då en enda rådplägning får afgöra ett ifrågavarande mål, kunna förhastade beslut fattas, hvilka här blefve högst farliga, enär saken är af så ingripande och vidt omfattande natur, som ett helt folks institutioner. Detta kan likväl förekommas på flera andra sätt, än att frångå Enkammarsystemet. Faran af den alltför stora "rapiditeten" kan afböjas t. ex. genom stadgandet om

en viss tidsutdrägt emellan ämnets diskussion och beslutets fattande, eller mellan detta och justeringen, hvarunder man kan föreställa sig, att alla nödiga betänkligheter hinna komma i dagen och göra sig gällande så mycket de behöfva. Man kan för vissa mål stadga, att tvenne (till och med trenne) sammanstämmande riksdagsbeslut om dem måste fattas, innan saken får gå i verket. Detta och dylikt är fullkomligt tänkbart i ett Enkammarsystem, lika väl som i ett annat.

För att försäkra representationen om goda besluts fattande, kan likväl, dessa försigtighetsmått oaktadt, Enkammarsystemet blifva otillräckligt. Det är icke alltid nog, att rådslaget, innan det får sättas i verket, skall för sig hafva en viss liggetid (t. ex. ifrån en riksdag till en annan): sjelfva personerna, som hvarje gång derom skola rådslå, kunna icke destomindre förhasta sig, så vida icke äfven *de haft sin liggetid*. Hvad vill detta säga? Det innebär, att till omogna besluts förekommande hör, *att målen böra hänskjutas till riksdagsmän, de der varit med vid flera riksdagar*, följakteligen blifvit hemmastadde uti landets varande samhällsförhållanden och deras handläggning (så till vida, som en sådan vidkommer representationen) *under en hel följd af år*. Härigenom uppkommer hvad man stundom kallat ”de äldres rådsförsamling,” ”senat” (”nemligen icke i regerande eller administrativ väg”), ”konservativ kammare” o. s. v.

Skulle man sammansätta representationen blott af sådane män, uppstode dock derigenom först och främst den svårigheten, att en ganska skarpt inskränkande qvalification dymedelst uppsattes för valbarhet till riksdagsman, hvilken både vore alltför hinderlig för valfriheten och inskränkande, till och med möjligen ej sällan uteslutande för verkliga talenter, hvilka icke nog lång tid varit med, och egenteligen alldrig skulle kunna blifva valbara, då de ingen gång på en riksdag finge begynna. Den återhållande eller konservativa kraft, man behöfver genom tillgång på hvad man kunde kalla ”Riksdagsveteraner,” vinnes således bäst genom bildandet af en korps, *vald på en gång för flera riksdagar*, och derigenom satt i nödvändighet och tillfälle att vara genomträngd, icke blott af *en tidpunkts* (t. ex. ett visst års) möjligen tillfälliga intressen och tänkesätt, utan af *en hel, något längre periods*. Om likväl alla ledamöter

i denna korps på en och samma gång skulle afträda för att lemna rum åt nya, så uppstode härigenom en betänklig skarf; emedan de nykomne naturligtvis då inga veteraner vore för nästföljande riksdag. Detta hjelpes, om de icke afgå på en gång, utan successivt, med en viss anpart af det hela.

Sjelfva tillsättandet af denna konservativa korps kan göras omedelbart af folket, på samma sätt som då det väljer riksdagsmän. Men det kan äfven göras af de till riksdagsmän af folket redan utsedde, hvilka då komme att förhålla sig till den konservative korpsen på samma sätt som valmännen till dem sjelfve. Fördelarne af det sednare sättet äro följaktligen desamme, som vi förut sett tillhöra Valmanna-inrättningen.

Lägger man nu allt detta tillsammans, så uppkommer systemet af *tvenne korpser;* den *ena*, bestående af alla de riksdagsmän, som nationen för blott en viss riksdag utsett till sina ombud; den *andra* af de särskildt utkorade, som de nyssnämnde för *flera* riksdagar (tre eller fem) på en gång utse, och hvilka således skola fortfara med det gifna uppdraget, men vid hvarje ny riksdag till ett vist antal afgå, hvilket antal då kompletteras genom de personer, som vid samma riksdag ånyo inväljas.

Detta är i få ord det hvilande representationsförslagets riksdagssystem (§§ 48 och följ. i den föreslagna Reg. Formen). Den konservativa korpsen, bestående af 75 ledamöter, kallas här den *Andra Kammaren*, och väljes för trenne riksdagar (d. v. s. för ett tidskifte af nio år) på en gång genom kompletterande till en tredjedel (d. v. s. med 25 ledamöter), som utses af hvarje riksdags Första kammare, eller de 175 ledamöter, som hela nationen tagit till sina ombud för gången.

Valbar till medlem af Andra kammaren är hvar och en, som, till följe af i Vallagen utstakade Qvalifikationer, har rättighet att kunna väljas till riksdagsman i den Första, med tillägg af villkoret, att han måste vara fyllda 35 år, derest han icke förut bevistat tvenne riksmöten.

Meningen med denna Andra kammaren, lika som dess skillnad från hvad man annorstädes benämner *Öfverhus*, *Pärskammare* o. s. v., äro ögonskenliga. Den komme icke att bestå af några i och för sig sjelf *andra elementer*, d. v. s. af *andra slags personer*, till stånd, yrken, börd

o. d., utan af alldeles *samma* folkarter inom samhället, som den Första kammaren. Hela olikheten låge i egenskapen, att representera *nio* år, i stället för *ett* år (eller blott några månader, som en riksdag kan räcka). Den skulle således ej blifva Konservativ i privilegii-, kast- och ståndsmening; men i *fullkomligt allmän riktning*, följakteligen äfven för *allt* hvad inom de nuvarande stånden och privilegiernas kretsar borde och behöfde skyddas för samhällets välgång; men dessutom för allting, äfven det mest demokratiska, så vida också det förtjenade och tarfvade ett värn. Detta slags Konservatism har hela karakteren af hvad man i fordna tider utmärkt med benämningen *de Äldste* eller de Gamle (*Seniorer:* hvaraf *Signori* och *Seigneurs*), då dessa titlar icke tagas i bördsmening, utan, såsom det först brukades, till uttryckande af personlig beskaffenhet. Sådane män bilda den återhållande kraften inom ett folks rådslående församlingar genom mognaden i tänkesätt och fördomsfriheten i åsigter, hvaraf sann och lefvande opartiskhet, parad med praktiskt vett, uppkommer. Men de känna sig icke genom sjelfva sin egenskap och ställning vid riksdagen förpligtade, att återhålla någonting blott och bart af stånds- och bördsintressen, såsom t. ex. händelsen visar sig vara med Tories i England. De måste endast vara benägna att söka ”konservera” hvad som finnes godt, rätt och nyttigt. Såsom korps eller kammare betraktade, kunna de icke hafva något annat motiv, än detta, ehuru det är begripligt, att ledamöterna sinsemellan väl måste skifta och bryta sig något, hvar och en till fördel för den sak inom samhället som han bäst förstår eller med förkärlek omfattar. När två kammare inrättas på dessa principer, vinnes utan tvifvel allt hvad man behöfver och rimligen kan begära till undvikande af brådstörtade, omogna riksdagsbeslut, utan att, å andra sidan, en i sitt slag lika förderflig hindersamhet emot nödiga förbättringar uppkommer. Tre, lika som ännu flera, kammare skulle ej kunna bildas, utan på Korporations-grunder, således med Ståndsskillnader. Långsamheten i riksdagsarbetet skulle ock härigenom onödigtvis förökas. Så fort en rådslående församlings afdelningar till antalet äro udda, inträder möjligheten af det man förargligtvis brukar kalla kullvotering; deremot, när de äro af jemnt antal (två, fyra, sex, o. s. v.), kunna de, genom att i besluten stanna lika mot lika, förinta verkställigheten.

Sådant kan ske i oträngdt mål (till följe af händelser, nycker, kabaler, intriger), ju mera intrasslade, d. v. s. ju talrikare afdelningarne befinna sig. Men då de blott äro *två*, uppkommer en krafternas motvigt af enklaste slag, som är tänkbart. När de begge Kamrarna här stanna i olika beslut, och sålunda förlama en gjord proposition (hvilket, märk väl! nu, till följd af Kamrarnas sammansättning, icke efter regel och pligt sker af ensidiga, partiska eller privilegiigrunder, utan af skäl, hemtade från det goda och nyttiga), så följer, att ifrågavarande måls eller en propositions nedläggande då inträffar så välbetänkt och önskvärdt för det allmänna, som man nånsin kan behöfva.

KAP. V.

Tillägg – Begynnelsen af* 1844 *års riksmöte.*

Jag tror mig i det föregående hafva framställt hufvudsaken af den närvarande frågan. Den inre kraft, sanningens öfvertygelse meddelar, är så stark, att jag ej drar i ringaste tvifvel, det Svenska Riksdagen en gång skall ombildas efter dessa hufvudgrunder, så vida icke nationen sjelf genom utländskt våld och underkufning skulle förintas, hvilket af flera skäl ej behöfver befaras. Det egentliga i förändringen består uti aflysandet af *Ståndss*killnaderne inom riksförsamlingen, med antagande af *Allmänna val* såsom grundsatts, men i utförandet mildradt på det sätt som tidehvarfvet kräfver, (se härom i det föregående, under Kap. III). Gradationen af denna modifikation kan, för sin del, otvifvelaktigt ännu föranleda till många olika meningar. Detta rör frågan om den s. k. *Census*, hvilken det hvilande representationsförslaget uppgjort, och den somlige anse för *högt* tilltagen (d.v.s. utesluta för *många* från delaktighet i representationen); andre för *lågt* (utesluta för *få*). Denna Census må man då ytterligare bestämma på annat sätt; det gör ingenting till hufvudsaken, enär *all Census i sig sjelf icke annat är, än en åt tidehvarf-*

* Skrifna under riksdagens lopp.

vets ställning lemnad gärd, för att praktiskt kunna sätta saken i verket, hvilket vill säga, att *stegvis nalkas det mål af fullkomligt allmänna val*, som utgör *grundsattsen färdig*. Må man betänka denna gång af ämnet. Erkän grundsattsen en gång för alla: lägg den till *orubblig* grundval för svenska Ombudsförfattningen: gör, deremot, Census-frågan *beroende* af tidens utvecklingar, så att den till ett visst belopp blott fastställes för ett mindre tidskifte (af t. ex. 25 eller 50 år). Äflas man att med samma äfven nu få denna sednare fråga afgjord med anspråk att vara det *en gång för alla*, så begår man en oriktighet, emedan man vill absolut bestämma hvad som endast bör hafva en relativ gilltighet; och man löper för öfrigt faran, att onödigtvis uppskjuta det väsendtligas antagande (Allmänna val såsom grundsatts), samt sönderbryta öfverläggningarne derom genom oväsendtligheter. Deremot är det troligt, att man snart skulle kunna komma öfverens om en Census-skala, så snart frågan ej vore att antaga den för mer än en kortare tid, då följaktligen ingen stor fara vore att löpa, i händelse man råkat göra den litet för hög eller litet för låg.

När samhällets majoritet vill något, som länder till *allas* väl (till förbättring af såväl deras andliga, som lekamliga tillstånd), och för detta ändamål vill ifrån enskilda korporationer endast taga sådana (någon kortare eller längre tid åtnjutna) rättigheter, som leda till andres förfång, men deremot låta dem bibehålla allt, som förlikar sig med allmänt väl och till och med gifva dem nytt, om något skulle fattas dem i hvad rättvisligen (d. v. s. enligt Guds i skapelsen inlagda mening) tillkommer *hvarje* menniska; *då* har en sådan samhällsmajoritet otvifvelaktigt rätt, emedan den arbetar i statens idé, hvilken (huru man än i öfrigt konstruerar den) omöjligen kan vara inskränkt till att komma blott *några visse* (vare sig ”stånd” eller ”samhällsmedlemmar”) till godo, eller göra det på de andres bekostnad. Det är en så beskaffad majoritet, som i Sverige vill den ifrågavarande förändringen med Ombudsförfattningen eller Representationen. Grunden för allt hvad motståndarne hafva att säga, består blott uti försvaret af en yttre, tillfälligtvis tillkommen rätt, den sådane visse (individer eller korporationer) besitta till förfång för de öfrige. Men ett så beskaffadt försvar är egoistiskt, såsom orättmätigt i inre me-

ning, d. ä. stridande mot statens idé. De kalla sin rätt historisk, dermed förstående att privilegierna egt rum under en tillryggalagd tid: tillägganде, att den historiska rätten måste vara så helig, att den icke får brytas. Det är likväl sjelfklart, att hela talet om denna oantastlighet är en sköld, blott fattad i nödens stund. De, som bruka den, kunna omöjligen hafva någon allvarsam mening dermed, emedan all historia talar högt emot dem. Skulle deras satts vara riktig: skulle ingenting, som bevisar sig vara orättmätigt och rasande, få ändras, endast derföre, att det en tid (längre eller kortare) varit till i verlden – hvart skulle då all moral, all lagstiftning, all statslära taga vägen? Huru kunde vi nu hafva sjelfva den religion vi besitta, om icke en föregående blifvit fördrifven, som otvifvelaktigt på sin tid hade lika mycken "historisk rätt" att åberopa till stöd för sitt oafbrutna fortfarande, som någonsin nu några ståndsprivilegier ega. Hvad ondt och skadligt har väl varit till i verlden, som icke varit det under någon tid? alltså haft "historisk rätt" att qvarstå. (Hvart kommer man med sådana slutsattser?) Men – anmärker man – det är icke ännu bevisadt, att ståndsprivilegierna utgöra ett ondt, ett skadligt, ett rasande? Nå väl! så försvara dem då med skäl, som vederlägga anfallen på *detta håll;* sådant är ett ordentligt stridssätt: men anför icke till deras hjelp den historiska rätten, kom icke med sjelfva *den* omständigheten, att de under ett tidskifte varit till i verlden: ett försvar som, om det vore något, skulle lika väl försvara synden, alla brott, alla faktiska förvillelser. Att privilegierna tillkommit under en eller annan *lagform* medgifves; och *häruti* kunna de skilja sig från hvad man kallar synder och brott. Men denna skillnad bevisar ej att icke privilegierna kunna vara i grunden oriktiga: den medför blott, att vi skola respektera dem *så länge* lagformen, som upprätthåller dem, icke på lagligt sätt blifvit upphäfd och förändrad. Härom strides icke. Man vill icke kasta något privilegium öfverända, annorlunda än lagenligt. Saken är blott, att man vill hafva dem erkända för oriktiga till väsendet, oaktadt lagformigheten; såsom händelsen är och varit med tusen andra förhållanden i staten. Således vill man, att de ej skola anses oföränderliga eller oförbätterliga, endast för den lagform skull, hvari de stå; men att sjelfva denna form skall ändras af dem, som dertill hafva laglig myndighet. Kan man begära

en större hofsamhet? Kan man neka rättmätigheten af detta?

Begynnelsen af riksdagen har inför hela Svenska folket uppträdt på ett sätt, som säkert aldrig skall glömmas. Adelns och Presteståndets skarpt framstående lynne, att på intet sätt vilja lemna gehör åt nationens billiga, rättvisa, på historisk kontinuitet fullt grundade fordran af en förbättrad Ombudsförfattning, har på en gång gifvit dessa ståndsutväxter på samhället sin egen rätta färg inför alla tänkande menniskors ögon. I enlighet med Svenskarnes allmänt kända långmodighet, skulle tidehvarfvets anda i vårt land säkert nu, lika som så ofta förr, känt sig böjd att skona dessa besynnerliga parasitväxter så mycket som möjligt, och lemna flera af deras orimliga anspråk ovidrörda, derest de sjelfva visat den håg, att vilja låta sig förbättras, som man, med kännedom om åtskilliga enskildes aktningsvärda karakter inom adel och presterskap, trodde sig kunna förvänta. Men de akta ej på tidens tecken, sanningens röst och sin egen ställning. Följderna skola otvifvelaktigt en gång visa sig. Hvar och en står med spänd uppmärksamhet framför det politiska drama, som upprullar sin duk för hans ögon; och han frågar sig: ”med hvad rätt är det då, som Adel och Presterskap, *såsom sådana*, sitta på Svenska riksdagen? Huru kunna desse få ställa sig i vägen för samhällets utveckling?”

Rätt är, såsom man vet, af tvenne slag. Det ena består uti den *inre och egentliga* rätten, som intet annat innefattar, än det i hvarje saks sanna natur grundade tillstånd, hvilket saken *bör hafva*, eller i fall den icke ännu faktiskt har det, *bör utveckla sig till*, och genom alla goda, förståndiga och ädla menniskors högsta, oaflåtliga sträfvande söka att allt närmare uppnå. Det andra slaget af Rätt är det *yttre* och blott *tillfälliga*, under namn af ”politisk rättighet” existerande, och i samhället genom någon gällande författning för handen varande. När den sednare, yttre Rätten (den politiska rättigheten) noga öfverensstämmer med den förra, den inre och sanna Rätten, eller åtminstone icke strider deremot, *då* är det väl ställdt i ett samhälle. Men om den yttre Rätten motarbetar, kränker och upphäfver samhällets inre och egentliga rättstillstånd –, är det tillfälle inne, då den yttre Rätten nödvändigt måste undergå reform, eller uppreser den oundvikligen förr eller sednare den

allmänna nationalkänslan och kärleken till verklig rätt så emot sig, att den slutligen föranleder till revolution. Vilja icke innehafvarne af orimliga prerogativer gifva med sig så mycket, som fordras för att mensklig rättvisa och sanning i staten skola få gälla, så samka de öfver sina hufvuden en förbannelse, hvars verkningar visserligen icke kunna uteblifva eller afvärjas genom annat än att, som man säger, taga skeden i vackra hand.

Svenska folket står ganska nära den oafvändliga frågan, hvad det då kan vara för en besynnerlig rätt, som sätter Adel och Presterskap i stånd, att innehafva *hälften* af hela representationen, och dermed kunna, hänförd af kärlek till sina blott enskilda ståndsfördelars befrämjande, hindra hvarje afgörande steg framåt till förbättring inom statens allmänna förhållanden? Icke kan denna förderfliga rätt vara grundad i *personernas antal*, hvilket för Adel och Prester sammanräknadt öfver hela riket ej stiger till en hundrafemtiondedel af folkmängden. Icke heller är den rimlig eller billig på grund af dessa tvenne stånds *förmögenhet*, hvilken, jemförd med Böndernas, Borgerskapets och alla ofrälse, icke-presterliga s. k. Ståndspersoners sammanräknade egendom, utgör blott ett obetydligt bråk af det hela. Icke kan den, slutligen, grunda sig på den så ifrigt och ofta omtalade omständigheten, att Adel och Prester föreställa *bildningen* i landet; ty det är icke sant, att dessa stånd numera göra det vidare än genom några enskilde, hvilka inom dem kunna utmärka sig för kunskaper och ren odling, likasom personer inom de andra stånden, men visserligen icke utgöra hälften af alla bildade menniskor i riket; helst då man, såsom sig bör, tager i betraktande *det slags* bildning, som i dessa frågor för samhällets väl tarfvas. Adelns och Presterskapets så mycket förordade kultur består för det mesta i ett antal svassande ordasätt, som tjena menskligheten litet nog, och egentligen blott afse deras egna fördelar framför de oprivilegierade klassernas. Adels- och Prestkoteriernes grundsattser egna sig till underhållandet af hvad man skulle kunna kalla fernissan i samhället; de föra ett fagert språk, men arbeta egentligen på fortplantandet af förtryck, mörker och undantags-rättigheters vidmakthållande. *Detta* är hvad den rådande delen af Adeln och Presterskapet kallar ”bildning”; *denna* vilja

de hafva representerad med den oerhörda makten af hälften inom hela representationen; och för *denna* vilja de, att massan af det öfriga folket skall blöda och dö, om det behöfves. Ty de finna billigt, att folket icke blott skall ligga under oket; men äfven förspilla sina bästa krafter, för att upprätthålla detta ok. Massan bör icke blott förtryckas, utan äfven anse för sin heliga skyldighet att uppstödja sjelfva förtrycket.

Vill man efterse i historien, huru det oerhörda och besynnerliga prerogativet för Adel och Prester, att förfoga om *hälften* af hela folkmakten, uppkommit; så skall man finna, att de tagit sig denna s. k. rätt, eller fått den af konungar på det öfriga, stora folkets bekostnad, samt utan dess begifvande, och alltid utan någon primitiv rättighet härtill, enär det från början icke varit så. Adelns och Presterskapets alltför stora andel i representationen grundar sig således helt enkelt på ingenting annat än *våld*, hvilket hvarje sjelftagen rättighet alltid är. Men nu måste det vara juridiskt gifvet, att man aldrig genom arf eller besittningskontinuitet (häfd) kan bekomma *bättre* rätt, nemligen *absolut taget*, än de hade, som först besutto godset. Då följaktligen Adelns och Presterskapets föregångare icke i första hand egde sitt politiska prerogativ annorlunda, än till följe af våld eller af sjelftagen myndighet, så kan också den närvarande Adeln liksom Presterskapet, ej anses innehafva detsamma under någon annan eller bättre egenskap. På denna tråd hänger egentligen hela deras representationsrätt. Skulle det då verkligen, till följe af dessa klassers hårdnackade motstånd emot förnuftiga ändringar inträffa, att de öfver sig framkallade någon sådan rörelse, som åter med våld fråntog dem deras alltför stora andel i politisk makt, så hände i sjelfva verket ingenting annat, än hvad Adelns och Presterskapets föregångare sjelfve i en förfluten tid gjort. Vi önska för ingen del denna händelse; ty samhällets utveckling i lugn och fred är alltid det bästa. Men vi säga blott, hvad ingen med historisk kunskap kan neka, att Adel och Presterskap för sina rättigheters åtkomst hafva så beskaffade antecedentia, att de icke alltför mycket må tala om sina prerogativers ”helgd”, eller beklaga sig öfver oroande symptomer af missnöje och en retad sinnesstämning bland folket, i fall de alltför oefterrättligt envisas att förneka hvad en oförytterlig rättvisa fordrar.

KAP. VI.

Fortsättning af Tilläggen. Ströskrifter utgifna öfver representations-frågan.

En myckenhet små skrifter, utgångne ifrån de Konservatives läger, hafva sökt sig en väg till allmänheten. De flesta utmärka sig icke särdeles fördelaktigt. Men en ibland dem skiljer sig från de öfriga genom en moderat och förnuftig stil. Den bär titel af: *Ett ord i den stora frågan om förändring af Nationalrepresentationen i Sverige, med särskildt afseende på det sedan* 1840 *års riksdag hvilande Grundlagsförslaget*, utgifvet i Stockholm 1844.

Tankarne, som utgöra skriftens innehåll, kunna indelas i två slag: 1:o sådane, hvilka i sig sjelfva äro *sanna*, men här i boken blifvit begagnade till premisser, hvaraf slutsattser dragits, de der icke kunna följa af premisserna; 2:o sådane, som i sig sjelfva *ej* äro *sanna* men för den ytlige betraktaren framställa sig i ett vackert ljus till följe af skrifsättets hyfsning, hvilken fördelaktigt sticker af i ett ämne, der man annars blifvit van, att ifrån andra sidan ej läsa annat än det gröfsta ovett och de mest ohöljda sofismer, utkastade emot frihetens försvarare och vettets vänner. Ehuru vi således i bokens tankar funnit de tvenne nyssnämnde brister, vi här i korthet påpekat, så är arbetet likväl det bästa, som blifvit skrifvet emot Representationsförslaget, och förtjenar derföre att läsas, för att se hvad som i sjelfva verket utgör antireformisternas spets.

Under hela början och ett godt stycke in träffar man sattser, visst icke nya, eller på annat sätt drabbande, men dock till en stor del ganska riktiga. Tillika hafva de den egenskapen, att, då man med oförvillad och enkel slutkonst leder sig till de följder, som de nödvändigt medföra eller innebära, kommer man till ingenting annat än det föreslagna representativa systemets grundsattser om *Allmänna Val*, jemte den större öfvervigt inom representationen, som derigenom skulle tilldelas de begge stånd, hvaraf Svenska folket egentligen och till så ojemförligt större del

består, att den nuvarande fördelningen emot dem utgör en oförneklig orättvisa. Låtom oss höra: Redan sid. 1 säger författaren, att ”representationens väsende (sådant det bör vara, nemligen) består deri, att det utgör liksom en sammandragen bild af *hela* folket. De elementer som utgöra det sednare i stort, utgöra i smått den förra, hvad som der eger vigt och inflytande, bör äfven här ega betydenhet; med ett ord, samhället, sådant det bildas af statens röstegande medborgare, bör vara uttryckt af representationen, *på det att folkets verkliga lif må deruti kunna uppenbara sig*”.

Då nu i denna tanke skall ligga en mening, så kan det ingen annan vara, än den, att *alla de enskilda beskaffenheter* ett visst folk i massa besitter, måste – såsom förf. säger, ”i sammandrag”, d. v. s. genom ombud, som föra talan för hela mängder – få framställa sig på riksdagen eller i representationen; och det *allt efter den vidd*, *form* och *särskilda skaplynne*, hvarje af dem eger. Men just denna oafvisliga fordran är det, som omöjligen kan tillfredsställas genom den närvarande representationen. Våra fyra stånd upptaga icke *alla* de enskilda beskaffenheter, som finnas i svenska folket; och, hvad värre är, upptaga dem ej *efter den olika vidd och betydenhet*, hvarje af dem har. Om man således också, efter det lappningssystem, som några föreslagit, skulle i de nuvarande stånden kunna intruga alla de klasser, arter af folk och enskilda elementer, hvilka ännu sakna representationsrätt, så återstode dock den högst vigtiga omständigheten, hvarpå så mången ännu synes hafva föga tänkt, nemligen att, om rättvisa i representationsväg skall ega rum, en alldeles *olika proportion* af röstegande bör finnas, alla de olika klasserna emellan. Således t. ex., då presterne i landet hvarken genom personernas *antal*, ståndets *förmögenhet* eller *bildning* kan sägas utgöra *fjerdedelen* af hvad inom riket i dessa tre afseenden finnes, så är det en grof orimlighet, en fullkomlig orättvisa, att de skola besitta en så stor andel af representationen, som en hel fjerdedel. Det samma gäller om Adeln. Att de några århundraden haft häfd härpå, bevisar ingenting annat, än den välbekanta sattsen, att ganska mycket orätt, ondt och befängdt varit till i verlden och ännu är; likasom det alldeles icke följer att det onda och förvända bör *fortfara* att ega rum, derföre blott, att det en gång kommit

att vara till, (de s. k. historiskes yrkande). Hvad skulle väl theologen säga, om, då han ville omvända syndaren, denne skulle svara honom: ”att emedan han en längre tid syndat, måste han ock dermed fortfara, enär han eljest skulle bryta emot den historiska kontinuiteten inom sitt väsende; och, emedan den onda beskaffenheten vore så djupt inrotad i hans varelse, kunde det nya tillståndet af bättring, som religionen af honom fordrade, ej annorlunda anses, än såsom ett ytligt påfund, någonting i luften sväfvande, en utopi, en tom abstraktion. Nej! han bör vara en syndig och förderfvad menniska, efter han en gång kommit att vara det”. Vi tro, att religionsläraren alldeles icke skulle åtnöjas med detta svar, utan tvertom förkasta det såsom gudlöst. Och likväl är detta ordagrant samma språk, våra ultrakonservative föra i afseende på samhällets brister, och hvilka utgöra dess synder.

Man måste väl slutligen finna, det alldeles samma grund, hvarpå man försvarar den nuvarande *ståndsförfattningen*, leder i sin fortsättning och oundvikliga utveckling till systemet af *allmänna val*. Ty, hvarmed försvarar man ståndеn? Jo, säger man, samhället är en organism, hvilken således har både rättighet och skyldighet att utväxa *i* sitt lifs, sitt väsendes egna former. När följaktligen på odalmanna och bonde-grunden småningom adel, prestestånd och borgarestånd uppstodo, så hade dessa nya formationer den rättighet att blifva till lif, som all organisk varelse besitter. Nåväl. Men samma skäl, samma rättighet, som vårt samhälle hade på tolf-, tretton-, och fjortonhundratalet, att organiskt utbilda sig till *de* stånd, hvarom vi tala, *samma skäl och samma rättighet eger det också i våra dagar att organiskt utväxa vidare*. Detta kan ingen historisk neka, som ej vill förkasta sjelfva sin historiska princip, d. v. s. upphöra att vara hvad han är. Men hvad innebär då det nyss anförda? Jo, tvenne saker: 1:o att samhället har rätt och pligt att utveckla sig (eller ”organiskt utväxa”) till politisk representationsrätt för *ännu flere stånd*, än dem, som hittils hunnit framkomma inom dess väsende; ja, slutligen till en sådan rätt för *alla möjliga arter af folk*, yrken, arbetsslag o. s. v., hvilka inom samhället under tidernas lopp blifva till; 2:o att samhället har rätt och pligt, att förskaffa hvarje af dessa folk-arter sin *olika vidd* inom representationen, allt efter som en sådan art betyder

mera eller mindre inom folket sjelf, (just på det att representationen måtte blifva en sammandragen bild af folket, såsom förf. vill). Men att för en otalig mängd skilda yrken och folkarter *på förhand* uträkna *huru stor andel* hvardera rättmätigt bör hafva inom folkombudens samling, är dels en ogörlighet, dels, om det skulle ske en gång för alla, vara en orättvisa, enär denna proportion vid hvarje riksmöte bör få variera efter de skiftningar, som under tiden i samhället hafva uppkommit, yrkenas betydenhet emellan. Det finnes då intet annat sätt, att tillfredsställa den fordran, hvartill samhällets organiska utveckling oafvisligen går, än systemet af *allmänna val*, enär genom dem både *alla* yrken och folk-arter få göra sig gällande, och tillika göra det för *hvarje särskild gång* jemt *så mycket*, som hvarje af dem *då* inom samhället eger betydenhet och vigt till. För en riksdagsman, således, som ej med flit vill tillsluta ögonen, är det dagsklart, att allmänna Valgrundsattsen utgör en ren *historisk fortsättning* af hvad hittils varit i samhället; och hur mycket oförnuft, huru mycken ilska, som helst, ledarne inom adel och prester än nu må utveckla, så är det en ren omöjlighet, att *slutligen* komma till något annat än detta system. Hvad de genom sina riksdagsåtgärder kunna vinna, är intet annat, än att göra sina stånd så djupt förhatliga inom hela nationen, att det kanske en gång blir svårt nog, att åt deras medlemmar rädda så mycken politisk makt, som de verkligen böra hafva: och hvilket det troligen då blir deras fienders sak, att söka för rättvisans skull förskaffa dem, sedan deras nuvarande egne fanförare ändtligen blifvit till karakteren fullt genomskådade och af sjelfva sina svurne förkastade.

Hvad man med någon skymt af skäl kan anmärka, ej emot de allmänna valen i sig sjelfva, men emot *det* system af sådane, som i det nu hvilande representationsförslagets Val-lag finnes uttryckt, är, att äfven detta system genom sin Val-Census stadnat vid en viss gräns, och följaktligen icke fullt, eller, som man säger, rent gjort sin egen grundsatts gällande; enär många personer ännu finnas uteslutne från valrätten. Detta har också vår förf. här anmärkt, då han antyder, till exempel sidan 107, att äfven qvinnor borde hafva representations-rätt. Men hvad man i hela denna omständighet icke besinnat, är just det vilkor för all organisk utveckling, som består uti, att gå *steg för steg*. Vi befinna oss nu i

nittonde seklet. Oss tillkommer följaktligen att i detta sekel taga ut *det* steg, som utgör den saknödvändiga fortsättningen, *den nya länken för vår tid*, i den förutvarande Sociala bildningskedjan. Men icke är det tillbörligt, rätt eller ens möjligt för nittonde århundradet att ensamt för sig taga ut hela steget för all kommande tid, eller ens för många sekler på en gång. Att träda in på de så kallade allmänna valens område, utgör inom de politiska rättigheternes krets den utvecklingsgrad, hvartill vårt århundrade är kalladt och pligtigt att gå, enär denna ligger i rak följd efter det förutvarande i staten; men att med detsamma sträcka allmänna valrätten till sin yttersta gräns, göra den i samhället absolut gällande, upphäfva all Census, gifva qvinnan (likaledes: tjenaren o. s. v.), representationsrätt, måste tillhöra tiden efter oss. *Så mycket* af allmänna val, som nu blifvit föreslaget, innefattar blott en billig, förnuftig och möjlig *utvidgning af hvad de s. k. fyra ståndén redan utgöra*; ty klart är, att också *hvarje* af dessa stånd, på *den tid*, då det uppkom, innebar en gång i sitt slag åt de allmänna valens håll. Vi fortsätta nu allenast i *samma* riktning. Nej! säger man: här åsyftas icke en fortsättning af samma gång: ty man vill rent af upphäfva ståndén såsom fyra skilda korporationer. Nå godt! Hvad är detta? När för åtskilliga sekler tillbaka blott Adel och Presterskap sammansatte Herredagen (såsom Riksmötet då ganska naivt kallades), och ett tredje stånd, Borgarståndet, tillades: månne icke då de begge förutvarande ståndens egenskap, att som *två* korporationer rösta öfver landets väl, de facto *upphäfdes?* Utan tvifvel. Och när Bönderne, icke såsom den allmänna odalgrunden, det de af ålder varit, utan såsom ett eget, slutet stånd, tillkommo: hvad hände då, om ej, att riksdagens egenskap af *tre* stånd upphäfdes? Onekligen. Den ytterligare utvidgning, som *nu* åsyftas genom de så kallade *allmänna valen* (hvarmed man icke ännu förstår *absolut allmänna*, utan genom Census till en viss grad inskränkta) är endast ett upphäfvande af riksdagens egenskap att hafva *fyra* stånd, analogt med det upphäfvande af *tre*, och af *två*, som förut skett. Den skiljer sig derifrån blott i den omständigheten, att icke lägga ”ett nytt stånd” till, således ett femte, för att om några hundrade år härefter göra ett sjette, derpå ett sjunde, o. s. v.; då samhället skulle behöfva några hundratusen år för att blifva fullfärdigt med sin represen-

tation; utan på en gång uttalar principen af *inga stånd*, såsom sådane, hvilket i sig sjelf vill säga: *alla stånd*; enär genom allmänna valen, såsom grundsatts, alla menniskors rätt till representation är erkänd, hvarvid med detsamma följer, att dessa menniskor taga med sig så mycket de vilja och behöfva af den inom dem befintliga yrkes-naturen och ståndaktigheten. Detta nya steg till "alla stånd" ifrån blott "fyra stånd", skulle vara omätligt, om det toges på en gång. Just derföre, ännu en gång sagdt, är det genom den föreslagna vallagen inskränkt till sin faktiska vidd för närvarande, ehuru sjelfva *principen*, såsom sådan, *är erkänd*, hvilket utgör det egentligen stora i steget nu.

KAP. VII.

Fortsättning, om Svenska Adeln.

Vi veta ganska väl, att äfven den *yttre* politiska rättighet, hvarmed vissa klasser tillfälligtvis under en period kunna befinnas utrustade, bör respekteras *såsom sådan;* men icke vidare. Hvar och en måste inse, att om denna tillfälliga och blott yttre politiska rättighet i sig sjelf innefattar en orimlighet och är skadlig för samhället, så böra de, som innehafva en sådan, aflemna den godvilligt, derest de vilja hållas för ädla och förnuftiga samhällsmedlemmar. I annat fall blir folket lätt benäget att skrida till undersökningen om dessa politiska rättigheters upphof, för att efterse, om icke alldeles samma skäl och samma sätt, hvarmedelst de uppkommit, skulle kunna användas för att åter få dem bort. Ty samhällets allmänna väl är i Social väg det högsta problemet; och några egoistiska korporationers hårdnackade egennytta måste icke i längden tillåtas lägga hinder i vägen härför.

När adeln i Sverige först uppkom, såsom ett ifrån det öfriga folket skildt stånd, skedde det emot åtagande och bestridande af ett onus: *Rusttjensten*, till rikets försvar. De slags undantagsrättigheter eller privilegier, hvarmed vissa slägter då utrustades, och som med bördsrätt gingo i arf inom dem, innefattade således naturen af *ersättning för nämnde onus*, rusttjensten. Huru gick det sedan? *Skyldigheten* att rusta

(hålla beväpnadt folk till landets försvar) qvarblef icke vid vissa *slägter*, utan vid vissa *gårdar*, som med tiden öfvergingo i andres (ofta oadliges) händer. Men *rättigheten* att såsom adel stå skilde ifrån det öfriga folket och föra en afgörande stämma på herredagarne, den bibehöllo samma slägter. En så grof orimlighet, som att *qvarhålla rättigheten, sedan man icke längre lika ovilkorligt* fortfar med skyldigheten – för hvars skull man endast erhållit ofvannämnde undantagsrätt – kunde icke ega rum utan till följe af den myndighet, som de adliga ätterna under tiden tillskansat sig i staten, och som de vanmäktige regenterne under Folkunga- och Unions-tiderna väl sökte stäcka, men ganska ofullkomligt. Det var således med ingenting annat än en sjelftagen myndighet (*våld*), som de adliga slägterne bibehöllo sig såsom börds-adel. De store män, hvilka räddade Sverige från utländskt förtryck (Sturarne och Gustaf Wasa), voro födde af ett par sådana slägter: men deras ädla bemödanden härledde sig från deras personliga egenskaper såsom store till karakteren; icke *deraf*, att de voro af adlig börd (således ett *ehuru*, men icke ett *emedan*): hvilket, i fall någon skulle tvifla derpå, kan upplysas genom Engelbrechts exempel, hvilken var en fäderneslandets räddare af samma slag och halt, som Sturarne, utan att på samma sätt vara adelsman. Det innebär alltså en sammanblandning af form med innehåll, då man öfverförde på adligheten den glans, som egentligen utgick från vissa enskildes storhet, hvilka skulle hafva varit lika store utan börden. Man förblandade känslan och beundran för *personlighets-adeln* (hvilken finnes inom alla stånd) med *börds-adeln*. Den sednare fick räkna sig till godo hvad som endast tillkom den förra. En mängd lysande krigsbedrifter, som på 1600-talet höljde Svenska namnet med ära, tillskref man adeln, såsom sådan. Det är dock klart, att, enär ett högre krigsbefäl aldrig uppdrogs åt oadlige, så kunde inga sådane utmärka sig såsom fältherrar, ehuru de utan tvifvel skulle hafva gjort det i Sverige på denna tid, lika väl som annorstädes och på andra tider, om de dertill blifvit kallade. Det bevisar följaktligen ej det ringaste för bördsadelns förträfflighet, att personer inom dess stånd vunno segrar, hvilka det icke tilläts personer af andra stånd att försöka tillkämpa fäderneslandet. Om det hände en oadlig af underordnadt befäl att utmärka sig, så adlades han

vanligen; och *adelskapet* bemäktigade sig dymedelst en heder, som blott uppkommit genom *personligheten*, och med rätta endast tillkom den. Om detta stadnat allenast vid den utmärkte individens adlande, så skulle deri hafva legat ett personligt erkännande af karakterens upphöjdhet, som varit både rättvist och nyttigt för samhället. Men då genom bördsinstitutionen adelskapet öfvergick till barn och efterkommande, uppstod äfven här samma orimlighet, som för all förutvarande ståndsadel, att *egenskaper* (såsom: tapperhet, ädelhet, upphöjd karakter) skulle anses kunna gå i *arf*, likasom penningar och annan egendom. Också hade denna förvillelse redan på sednare hälften af Sextonhundratalet betydligt nedsatt adeln; ty när menniskor veta sig få gå och gälla för hederlige, förträfflige och upphöjde, blott derföre att de blifvit födde af vissa föräldrar, utan att behöfva besitta sjelfva egenskaperna såsom vilkor för anseendet, så ligger det i sakens natur, att de snart sjunka utföre. Återtagandet till kronan af en mängd egendomar, som adlige vetat att förskaffa sig under svaga regeringar, fulländade adelskapets vanmakt under Carl XI. När, efter Carl XII:s olyckliga krig, vid hans dödstillfälle konungamakten i Sverige de facto var så godt som ingen, samt å andra sidan folkmakten var bruten, nästan utödd genom de långvariga uppoffringarne för kriget, *då* (1719-20-21) *var det, som adeln* (och äfven presterskapet såsom ”stånd”) *passade på att förskaffa sig ”Privilegier”;* och fingo dem proklamerade 1723. Af hvem? Af en Ulrika Eleonora och en Fredrik, som tackade Gud, att de jemte konunganamnet tillätos bibehålla hvad som helst, och till betalning härför gerna bortskänkte af *folkets* rättigheter och på *dess* område sådant, som visserligen ur ingen rättsgrund tillkom dem att bortgifva åt enskilda korporationer, men som dock kostade dem sjelfve ingenting att förläna.

Ingen annan, och icke heller äldre är grunden för dessa ståndsprivilegier. Man vet också, att redan Gustaf III vid regementsförändringen 1772 endast af konsideration (eller för den enskilda vinsten att ej hafva adels- och prestkoterierna alltför mycket emot sig), men icke föranledd af öfvertygelse om dessa privilegiernas grund i statsrätten, lät dem qvarstå (se t. ex. de af Geijer utgifna ”Gustavianska papperen”). I konstitutionen af 1809 äro privilegierna likaledes qvar (§. 114). Ingen nekar

följaktligen, att de för närvarande intaga rummet af en yttre politisk rättighet. Men man säger blott, att deras innehafvare, såvida de önska göra sig inför nationen kända för ädelhet och klokhet, borde afkläda sig sådant, som till sin natur är orimligt och osant, för att i stället inträda i hvad billigen tillkommer dem i staten; emedan det eljest förr eller sednare måste inträffa, att *alldeles samma slags tillfällighet*, som skapade privilegierna, äfven skall förinta dem. Detta blir då en paritet, – ett slags bakslag – hvaröfver ingen med skäl har att klaga.

Ju längre riksdagen lider framåt och ju mera vissa saker komma i dagen, desto tydligare får man anledning att se, huru rätt alla de haft, som om Adels- och Prestkorporationernas försvar af det gamla riksdagsskicket sagt, att detta försvar, långt ifrån att grunda sig på några af de stora tankar man ständigt förebär (såsom *thronens stöd* emot en öfverhandtagande demokrati, *bildningens* upprätthållande emot de råa massornas våld, det *andliga elementets* skydd emot materialistiska åsigter, m. m. d.), utgår ifrån ingenting annat än dessa korporationers egoism, begäret att försvara och hårdnackadt qvarhålla vissa under svaga regeringar vunna förmåner, *äfven om dessa bevisligen vore både till thronens, bildningens och det andliga lifvets förfång*, samt leda till skada för de öfriga samhällsdelarne inom fäderneslandet.

Thronen hafva dessa korporationer aldrig älskat vidare, än såsom ett *medel för dem sjelfva*, att komma till makt, bibehålla sina inkräktade företräden och kunna ostraffadt sätta sin fot på de andra ståndens nacke. Beviset härför ligger uti det sätt, hvarpå Adeln och det högre Presterskapet i alla tider behandlat sina konungar. Så fort en regent varit medgörlig för dem, gifvit dem privilegier på hela den stora menighetens bekostnad och öfverhopat dem med utmärkelser, då hafva de upphöjt *en sådan Furste* till skyarne, inskrifvit hans beröm i häfderna för att gälla till evig tid, blundat för alla hans laster och fel och gjort honom nära till en Gud, han må hafva varit en huru dålig menniska som helst, försummat sitt folk huru mycket han behagat, och gjort ingenting för landets bästa. Men träffade de en furste, som visade benägenhet att tygla dem sjelfva, som i verk och gerning tydligen tillkännagaf att han ämnade regera till fäderneslandets allmänna väl, skipa rättvisa utan

anseende till person och låta hvarje samhälls-medlem vinna uppkomst efter sina förtjenster, ehvad börd han har eller hvilket stånd han tillhör, då kände deras hat *för en sådan regent* inga gränsor, vördnaden för det ”heliga majestätet” var slut, de motarbetade honom efter yttersta förmåga och kallade honom *en Bondekung. De göra så än i dag; och skola alltid så göra.* Ville de förstå det sista tillnamnet efter orden, så vore det i sig sjelf en ganska vacker benämning, emedan det skulle innebära en regent, som skyddade grundlaget för hela samhället, det stora antalet af de invånare, som mest arbeta och sträfva för det helas bestånd, samt utgöra de talrikaste och i sund mening förnuftigaste medlemmarne i staten. Men så förstå dessa konungahatare visserligen icke ordet; utan de mena dermed detsamma, som högadeln i Gustaf III:s tid, då den kallade honom *packets konung*. Ty i detta partis ögon är allting pack, som ej är af adel eller derifrån leder sitt ursprung.

En sådan korporation kan likväl våga kalla sig *thronens stöd?* Var adeln svenska thronens stöd vid *Anjala*, då den gjorde myteri emot sin Konung, och hade för afsigt att lägga honom och kanske hela Sverige för ryska kejsarinnans fötter? Var adeln thronens stöd 1756 och 1768, då den sammangaddade sig emot *Adolf Fredrik*, och i det närmaste hade förintat kronans makt? När Gustaf III räddade Sverige genom 1772 års hvälfning, ur hvilket ståndS händer frälste han det då egentligen, om ej ur adelns? Icke var det emot borgare och bönder, han behöfde uppgöra hela den plan, som genom försynens nåd lyckades; men som, ifall den misslyckats, säkert kostat hans frihet och kanske hans lif, hvilka begge i den händelsen icke blifvit ett rof för andre än aristokraterne. Under *Fredriks* regering, hvem lade fäderneslandet ömsom för Frankrikes och Rysslands fötter, om icke dessa adeliga, på den tiden allsmäktiga ligor, hvilka icke blygdes att rikta sig sjelfva med utländskt guld, under det att de styckade fäderneslandets krafter mellan Hattar och Mössor? Af hvilket stånd kommo hela båtslaster från Finland, Skåne och andra aflägsnare landsorter, utgörande proletärer och trashankar, betalade af *particheferne*, för att, utan egen öfvertygelse, rösta för rock och spis, allt på grund af den rättigheten att äfven de största uslingar och oförmågor, blott de blifvit födde af adligt blod, kunde ega att

förfoga öfver rikets högsta angelägenheter? Detta kallas att stödja thronen! Om *Carl* XII föll för en svensk kula, säkert var det då åtminstone en adlig arm, som höll mordvapnet; åtminstone leda inga historiska spår åt något annat håll. *Carl* XI:s, likasom *Carl* X:s död bevaras ännu under en slöja af hemlighet; men var, såsom man tror, ingendera naturlig, så föllo dessa konungar, tvenne af de största Sverige haft, för Adelns hämnd: Carl XI för den *redan utförda reduktionen*; och Carl X derför, att han var på väg att *besluta en sådan*. Han skulle stupa 1660, för att ej kunna bringa i verket det stora arbetet till Sveriges räddning undan alla dessa roflystna herrskareslägter, som förstått att under Christina tillskansa sig så många af rikets gods. När, understödd af de oprivilegierade, Carl XI ändock genomdref detta verk ifrån 1680, var förmodligen också hans död beramad, åtminstone önskad i dessa höga slägters kretsar, som vid alla tillfällen skryta af att vara fäderneslandets och sina konungars förnämsta stöd, ehuru ingendera nånsin haft några farligare fiender.

Hvilket stånd var det väl, som under *Carl* IX stod än i doldt, än i öppet förbund med rikets arffiende, Polen? Såg konungen sig icke nödsakad att med bödelssvärdet afskära denna fosterlandsvidriga orms hufvud? Och om *Johan* III uppförde sig förrädiskt emot sin broder, *Erik* XIV, af hvad börd var väl flertalet bland de män, som lånade honom sin hand till förräderiets, och slutligen brodermordets utförande? Sjelfve denne olycklige *Erik* XIV, med alla sina fel, hvarföre var det dock, som han hufvudsakligen hatades af adeln och omsider föll för dess och sin broders ränker? Icke derföre blott att han var ombytlig och blödsint, och ändtligen svagsint; icke derföre, att han under anfall af ursinne begått grymma handlingar, som han sedan bittert ångrade och sökte godtgöra: utan derföre, att han var en vän af de oprivilegierade klasserna och starkt visat detta, ej allenast genom sitt giftermål, hvilket man skulle hafva förlåtit honom, men i synnerhet genom sin vänskap för den tidens störste demokrat, *Jöran Persson*, hvars råd han i många fall följde, och som säkert, ifall Erik XIV längre fortfarit att regera, skulle hafva stäckt aristokraternas makt på den tiden. Också har ingen historisk karakter blifvit så nedsvärtad, som Jöran Perssons, hvars hela afskildring

föll i händerna på skriftställare, hvilka arbetade under den segrande adelns och konung Johans inflytelse. Jöran Perssons minne har blifvit lagdt på pinbänken likasom han sjelf; men hvad han i hufvudsaken tänkte och ville var, så mycket man kan se genom täckelset öfver hans historia och för att döma efter de enda säkra uppgifter man om honom har, ingenting annat, än hvad konungarne Carl IX, Carl X, Carl XI och Gustaf III sedan allt mer och mer utförde.

Sjelfve *Gustaf Wasa*, som räddade vårt olyckliga land från utländskt förtryck, hvad har han framför allt att tacka för den möjliga utgången af sitt lyckliga storverk? Hvar och en känner med tårar, hvad vilkor det var, förutan hvilket han troligen aldrig skulle hafva bringat sin bedrift till mognad. Det var Christierns blodiga yxa, som banade vägen för Gustaf Wasas och fosterlandets seger: denna yxa som skördade blomman af adeln i landet. Men hvarföre utgjorde detta ett vilkor för rikets räddning? Derföre, att samma adel varit den, som under förflutna dagar, så långt tillbaka som den funnits, det vill säga, sedan Magnus Ladulås, aldrig annat gjort, än upprört Sverige, delat det i stridiga folkskiften, fört blodiga krig, än sins emellan, än med landets Konungar; men oftast inom sjelfva riksfiendernas led emot eget fädernesland. Det är således Adelns sänkning eller fall, som utgjort svenska thronens stöd, likasom landets räddning, så ofta det inträffat.

Att också flere enskilde af adeln *stått på rikets bästa* och kämpat *för* thronen, nekas för ingen del. Så gjorde *Sturarne* och *Gustaf Eriksson Wasa*, hvilken var svensk adelsman innan han blef konung. De förnämsta fältherrar, som under Gustaf II Adolf förde svenska härarne till ära och seger, voro äfven af detta stånd; och de män, som inledde och utförde 1809 *års statshvälfning*, likaledes. Men dessa tre enstaka glanspunkter äro af ringa betydenhet emot de långa tidehvarf, hvarunder de största faror för riket och thronen utgått ifrån de höga aristokraternas leder.

Otvifvelaktigt är dessutom, att de enskilde adelsmän, som genom dygder, snille och verksamhet gagnat och lyst vårt land på många särskilda tider, alldeles icke kommit att göra detta *till följe af sin börd* eller af sin *egenskap af adelsmän*, utan derföre, att de *för sin del och såsom enskilde personer* voro *ädle till karakteren och upplyste män*. De besut-

to dessa egenskaper oberoende af ståndet; och de skulle hafva haft dem lika väl utan, som med adelig sköld. Hade bruket varit att taga fältherrar och statsmän ur de *ofrälse* kretsarne, så skulle de hafva utmärkt sig, hedrat sina namn och gagnat verlden lika mycket. Hvad har då *adeln, såsom sådan* eller såsom *stånd*, att i alla dessa händelser yfvas öfver? Hvad har den att tillräkna *sig?*

Också får man ej blunda för den vigtiga omständigheten, att de fleste snillen inom vetenskapernas och konstens riken, hvaröfver vår adel plägar skryta, börjat med att vara ofrälse, redan hunnit långt i utmärkelse såsom sådana, och slutligen blifvit adlade, då hela deras karakter, bana och bildning voro gifna. Det var adeln, som fick införlifva dessa personers redan förut varande förtjenster med sig: följaktligen är det icke emot adeln, fäderneslandet har att vara tacksamt för desse lysande namn, utan det är tvertom adeln, som har de ofrälse ståndens att tacka för alla de talrika män af detta slag, den derifrån vunnit, och inympat på sitt träd.

Deremot måste man göra den för sakens utredande lika vigtiga anmärkningen, att *så ofta adeln med öppet eller doldt uppror hotat sina konungar, thronens bestånd och fäderneslandet*, så har *detta* just varit *såsom stånd, såsom adel*, nemligen af *aristokratiskt intresse* och för att bibehålla, öka eller stärka den tillskansade privilegierade makten. Betraktar man detta förhållande noga och skarpt, så finnes det ingenting, som närmare leder till tanken på nödvändigheten af adelns, likasom hvarje annat ståndsupphörande, *såsom stånd med politiska rättigheter*. Ingen kan vara mera böjd, än vi, att göra rättvisa åt alla de förtjenstfulla, ädla och upphöjda personligheter bland adeln, som i vår tid höja sin röst för sanningens framgång och, inom eller utom embetsverken, arbeta för thronens, landets och sina medmenniskors bästa. Men frågar man dem på samvete af hvad bevekelsegrunder de göra *detta*, om det är emedan de hänföras af nit för menskligheten, upplysningens och det godas sak, eller om de härtill blott dragas af sitt adelskap, så skola de otvifvelaktigt svara: *af det förra*. Lika visst är det, att om alla de ännu talrikare medlemmarne bland adeln, som tillhöra motpartiet, skulle uppriktigt vilja säga, hvilket motiv som förer dem i kampen till privilegiernas försvar

emot alla de öfriga i vårt land, så skulle de tillstå, att *det är nitet för adeln såsom stånd*, men alldeles icke kärleken till menskligheten, fäderneslandets, och alla öfriga medborgares bästa, lika litet som nitet för upplysningens, sanningens, bildningens sak, och än mindre thronens upprätthållande. Ingen kan undgå att inse den djupa betydelsen af denna märkvärdiga åtskillnad. När det nu i sjelfva verket icke kan nekas så vara, att så ofta en af adeln utgör en förträfflig, redlig, nyttig eller snillrik person, *han är det såsom menniska*, utan följd af ståndet eller af det såsom vilkor; men så ofta han ensidigt arbetar för sina kastprivilegiers upprätthållande på andras bekostnad, försvarar bördsfördomarne och långt hellre skulle vilja lemna fäderneslandet i fiendens våld (såsom några af adeln genom sina organer hotat), än fästa billigt och förnuftigt afseende på tidehvarfvets fordran och de folk-klassers behof, hvaraf nationen egentligen består, *han gör allt sådant, blott ledd af ståndsintressen*, då lär väl ingen längre kunna undgå att finna domen i allmänna tänkesättet fälld öfver börds-adeln såsom politisk korporation.

Af vigt för tidehvarfvet vore, att en bok utkomme, som utredde både vår börds-adels historiska ursprung och skiftningar under olika perioder, men derjemte öfverhufvud ock bestämde hvad man egentligen har att förstå under benämningen "adel" och dess skilda arter inbördes. Utan allt slags orättvisa och bitterhet emot framfarna eller lefvande män, födda inom detta stånd, skulle denna bok hafva att visa: 1:o huru man i sina theorier oftast sammanblandat *karakters-adel* (personlig ädelhet, upphöjdt sinnelag, andliga förmögenheter) med den härmed uti intet nödvändigt sammanhang stående omständigheten, att vara född af den och den *(börds-adeln);* med hvilken förblandning följt, att man till *den sednares* försvar anfört sattser, som endast äro tillämpliga på *den förra;* och hvaraf ett helt system af orimligheter uppstaplats till börds-adelns hägn. – 2:o att ingenting, så mycket som börds-adeln, förstört den egentliga adeln, så väl till hela dess begrepp och uppfattning i folkets föreställningssätt, som till dess historiska befintlighet och verkan inom samhället. – 3:o att den *egentliga adeln*, utgörande en i landet varande samling af de i och för karaktersädelhet, upphöjdt sinnelag och andliga förmögenheter utmärktaste menniskor, omöjligen kan vara an-

nat än personlig; såsom den ock i Sverige varit af ålder (ända tills börds-adeln på tolfhundratalet instituerades), endast från hela det öfriga folket skild genom de omgifvandes *förtroende*, fritt gifvet åt personen genom allmänna tänkesättet, eller vid särskilda händelser genom *val*, då personen behöfde bestämdt framkallas och uppmanas till ett anförare-värf eller annat i samhället behöfligt kall. – 4:o att blott den personliga adeln bildar en *sann aristokrati*, då man med detta ord vill förstå hvad dess grekiska ursprung antyder: "det bästas välde;" hvarföre också alla politiska sattser, som ur denna synpunkt nämnas till aristokratiens försvar, allenast äro användbara för den personliga adeln. – 5:o att börds-adelsbegreppet, i och med att göra en falsk aristokrati gällande, *satt adel och folk i harnesk mot hvarandra;* då deremot den sanna aristokratien, långt ifrån att stå i strid med demokratien, tillhör den såsom dess rätta blomma. – 6:o att bördsadelsbegreppet, såsom till sin grundsatts materialistiskt och köttsligt (beroende af födseln), *neddragit sjelfva adelsbegreppet* ifrån den immateriella och andliga höjd det bör intaga, för att i samhället hafva sin rätta vigt och betydelse. – 7:o att då det understundom visserligen händer, att af förträffliga fäder uppkomma förträffliga barn, ehuru detta alldeles icke inträffar med nödvändighet eller alltid, så *qvarhålles* genom personlighetsadeln allt det *goda* börden kan medföra (enär det fria förtroendet och valet, som omtalades under 3:o, naturligtvis först med sin undersökning – att jag så må säga, med *opinionens fråga* – vänder sig till barnen af förträffliga föräldrar, och, *i fall de befinnas* svarande mot frågans väntan, blifva äfven de mål för samma förtroende, som fäderne); men man *undgår* allt det *onda*, börden drager i sitt följe (enär icke, såsom nu, blott på grund af födseln, en mängd karaktersdålige och kunskapsusle personer, på hvilka förtroendet aldrig kunde falla, skulle besitta någon myndighet öfver samhällets angelägenheter). – 8:o att den *tacksamhet*, man ej sällan hör bördsadelsledamöter i temligen anspråksfulla ordalag fordra af sin öfriga omgifning och hela staten för de herrliga bedrifter deras förfäder utfört, alldeles icke bestrides för så vidt den är rättvis, rimlig och lämplig; hvartill höra vördnad och erkänsla emot sjelfva de personer, hvilka en gång verkligen gjorde bedrifterna, hvarmed äfven kan följa *sådant godt* åt deras efterkomman-

de, som är af natur att böra ärfvas (t. ex. belöningar, gifna i penningar och gods, som härför varit med rätta disponibla); men att gränsorna öfverstigas för en sådan tacksamhets rimlighet och lämplighet, när efterkommanderne, slägte efter slägte, om möjligt, så länge verlden står, skola åtnjuta sociala undantagsförmåner till andras förfång i staten, likasom det goda, hvilket en bevisat, måste betalas genom ondt och med ett lidande, utsträckt till alla tider. Vid denna tacksamhetspligt är vidare att erinra, det den kan vändas om. Ty mången skulle säga, att sjelfve desse herrar (jemte deras barn och barnbarn) tvertom äro de, som stå i förbindelse hos folk och regenter för de värf, hvartill de användes och hvaruti det blef dem möjligt att få utmärka sig. Så låter det åtminstone alltid, när talet blir om oadlige, hvilka böra tacka när de se sig begagnade till något, der heder eller vinst står att skörda. Vi mena om de gamle anherrarne icke fullt så; vi vilja gå så långt i billighet, som görligt är; vi säga derföre endast, att *de* till hälften äro skyldige tacksamhet för det användande de rönte, likasom *staten* deremot till dem stod i förbindelse för deras goda sätt att uppföra sig, hvilket vi då kalla den motsvarande hälften; men för ingendera delen komma vi eller staten i tacksamhetsskuld hos dessa herrars afkomlingar. Vid sjelfva de ursprungliga bedrifterna har historien äfven mycket att anmärka. När man genomgår v. Stjernmans matrikel, finner man en stor mängd ätter adlade utan bedrifter: somlige upptagne i ståndet, af en konungs eller drottnings nyck, till följe af en ynnest, ej grundad på ringaste tillstymmelse af förtjenst; andre (och desse äro de ursprunglige) inkomne på riddarhuset, när detta inrättades, i anledning af gammal häfd, enär deras förfäder deltagit i den adliga rusttjenst, som Magnus Ladulås stiftade. Emot de förre hafva vi ingen orsak till tacksamhet; de sednares förfäder, åter, hade åtagit sig ett onus, för hvilket de betalades genom adelsförmånen. Saken var dymedelst mer än väl qvitterad under de tider, då dessa första herrar lefde och rustade för sin ätt, samt under de sednare, så länge deras efterkommande fortforo att uppfylla detta onus. Nu har rust-tjenst för ätter längesedan upphört, men descendenterne ändock i sekler åtnjutit samma adelsförmåner, som deras förfäder, hvilka gjorde något derför. Det är således hela raden af desse afkomlingar, som hafva att tacka staten och

de oadlige, till hvilkas förfång de i århundraden utöfvat rättigheter, utan att draga det motsvarande onus, som ursprungligen utgjorde betalningen härför. Gå vi slutligen till de anherrar, som åtminstone för några verkliga förtjenster blifvit adlade, så visar sig, att större delen af deras bedrifter skett för andra länder (såsom i tyska krigen), deraf svenska namnet dock skördat ära, om ock Sverige haft mera skada än gagn. För att icke räkna noga, bifalla vi då att stå i tacksamhet hos så beskaffade anherrar; men likväl på det lämpliga och rimliga sätt, som ofvanföre blifvit sagdt. – 9:o att, när vår bördsadels afkomlingar skryta af det *blod*, som deras fäder gjutit för fäderneslandet, och hvarför descendenterne nu vilja skörda erkänsla, så påminnes, att ännu flere oadliges fäder offrat lif och blod i rikets krig, utan att hafva bekommit något vedermäle hvarken för sig eller sina barn. – 10:o att, huru än man betraktar den tacksamhet och den skuld, hvari svenska folket säges stå till bördsadeln för åtskillige af dess förfäders lysande bragder (hvartill man dock billigtvis får låta bli att räkna de ännu talrikare bragder, som bestått i dåd emot fäderneslandet); så gifves dock intet skryt osmakligare och dummare än de adelsmäns, som med prunkande ord hafva så mycket att förtälja om ”urgamla sköldemärken”, om ”pantsarskjortor sedan urminnes tid klädda för svenska vapnens ära”, m. m. d., då dessa herrar likväl tillhöra *utländska, osvenska* ätter, hvilka med det gamla Sveriges forminnen hafva intet att skaffa. Låt också vara, att när dessa ätters upphofsmän här i landet för 1 eller 1½ århundrade sedan inkommo (såsom smeder, köpmän, skrifvare eller krigsmän), utmärkte de sig genom drift, nit och berömliga förtjenster, hvarpå adelskapet följde. Utan att förringa desse ättemäns personliga värde, hvarom dock historien talar olika, måste man emellertid fråga, hvad *Sveriges* höga forntid, dess anor, dess urgamla mandom och hugstora blod angå alla desse tyskar, skottar, fransmän, kurländare och andre, som endels kunna hafva varit rätt gode män för sig, likasom endels stora skälmar, men dock gemensamt haft den egenskapen, att icke tillhöra hela vår bygd? Man skall häpna, då man ur adelsmatrikeln uppgör listan på alla dessa osvenska ätter. Otvifvelaktigt blefvo deras förfäder öfverflödigt belönade, när dem icke blott tilläts, att, ej sällan framför landets egna barn, komma till

rikets bästa tjenster, vinna infödingsrätt och hög utmärkelse, utan ock slutligen genom adelskapet erhålla en så betydlig del i sjelfva den representativa makten. När det i och för sig sjelf är en grof orimlighet (till sin uppkomst blott möjlig under tider och regenter, då svenska folket betagits rätten att bevaka sina egna ömmaste angelägenheter), att en så ringa afdelning af nationen, som bördsadeln öfverhufvud, i århundraden egt en fjerdedel af hela folkmakten; så ställer sig samma orimlighet i ännu mörkare dager, när man besinnar, att denna fjerdedel ej en gång utöfvats af svenskar, men till en ganska ansenlig del af *utländningar*. Har någon på vår riksdag skäl att stiga fram och tala om Sveriges urgamla ära, om svenska vapen, svenskt blod, svenska bragder – så må det vara någon af våra verkliga bönder: de kunna med mera säkerhet räkna förfäder här i landet under ett par årtusenden, än de fleste af vår skrytsammaste adel under ett par århundraden; och de hafva i tysthet gjort mera, uppoffrat mera, blödt mera, arbetat mera – men efter segrarne ute, och mödorna hemma, fått mindre, än adeln. – 11:o att, när man ordar om nödvändigheten af en pärskammare (en andra, en äldre), bestående af elementer, i grund skilda från den första kammaren, för att bilda en *konservativ* motvigt emot denna, och härvid ur historien (t. ex. för 1789 års riksdag) vill påminna om den nytta adeln bevisat riket i återhållande väg; så har dock sådant i de allra flesta fall icke bestått i annat än försvarandet af de adliga privilegierne. Hvad har riket att tacka för en så beskaffad konservatism? Hvad gagn kan det egentliga folket i stort och landet i det hela skörda af att detta äfven skulle utsträckas till framtiden? – 12:o att när en gång bördsadeln upphör, detta på intet sätt innefattar ett beröfvande för de adliga slägterna af deras *historiska namn*. Ingenting är naturligare, vackrare och billigare, än att efterkommande glädjas åt frejdade fäder, och fägnas af att heta som de. Så fort med namnen ej följa politiska rättigheter af orimligt slag och till andras förfång, är i dem således intet annat än tillåtligt och godt. Men föga öfverensstämmer det med förnuft och ett christligt sinnelag, om en adlig afkomling känner högmod vid ljudet af sitt slägtnamn, eller tror sig hafva mera skäl att låta sitt hjerta häfva sig dervid, än bonden och hvarje annan samhällsmedlem vid sina fäders och mödrars namn, de der ej

sällan utmärkt ädlare, men åtminstone oftast lika aktningsvärda människor.

Utan svårighet begriper man, att här gäller skillnaden emellan att *vara* och blott *heta* adel; hvilket sednare är bördsadelns kategori, emedan den aldrig kan gifva någon visshet om det förra. Likaså inser man, att så fort bördsadeln såsom politisk institution vore upphäfven, skulle omedelbart den egentliga adeln uppkomma, intagande all den myndighet och politiska makt, hvarmed den bekläddes genom allmänhetens förtroende, uttryckt uti val till representanter eller till utförare af alla slags kommunala befattningar. Detta val kunde endast falla på personer, dem förtroendet funne förträffligast i landet; men ett sådant måste ej blott kunna lemnas af folket, utan äfven af regeringen och konungen sjelf, för de fall, der han hade att taga ombud eller utförare af ärenden. Hela antalet af män, sålunda genom val utmärkte, bildade massan af egentlig adel i riket; och den kunde aldrig blifva annat än personlig; den kunde ej en gång alltid utsträckas till lifstiden; enär en bra karl stundom blir dålig och då bör förlora den makt, hvartill tron på hans egenskaper kallat honom. Äfven kan den allmänna meningen hafva misstagit sig på personen; den bör följaktligen ega möjlighet att rätta sig.

Förutspå kan man, att om den bok utkom, hvarom jag förslagsvis talat, så skulle den ega att innehålla mera än både Eberhards och hans fortsättares. Utan tvifvel skulle den äfven uppväcka ännu mera hat och förföljelse. Likväl är det säkert, att ingen djupare och innerligare, än jag, vördar alla vackra historiska minnen, och har det varmaste hjerta, den mest odelade aktning för hvarje medlem af adeln, liksom af annat stånd, så fort egenskaperne hos menniskan gifva mig anledning dertill. Men detta är ett för sig: att lemna sitt bifall till orättvisor, är ett annat. Det sednare förmår jag ej.

KAP. VIII.

Det europeiska problemet. Blick på fransyska revolutionen. Skandinaviens betydelse i den europeiska frågan.

§. 1. Inledning.

När de skandinaviska idéerna för ungefär halftannat år sedan väckte så många varma sympathier öfver hela Norden genom de unga danskarnes resa till Sveriges hufvudstad, vaknade med detsamma en stor mängd politiska föreställningar hos högre och lägre. Några af dessa tankar åstadkommo oro i vissa läger. Man fruktade en i hemlighet arbetande demagogisk hydra, som gaf sig luft i den oskyldiga formen af ett antal beskedliga studenter, men hvilket alltsamman blott förmodades vara en "masque". Andra politici, som väl icke räddes för ett så förskräckligt spöke, togo sig dock bekymmer af den "skandinaviskhet", hvilken utan tvifvel hos hela det uppväxande slägtet i nordens tre riken måste komma till lif, och hvilken med tiden skulle kunna alstra ej blott en *andlig* och *litterär*, utan ock en *yttre* samhällsförening dessa länder emellan, så att de icke vidare fortfore såsom *tre riken*. Andre uppstodo härvid, till och med vid en af våra akademier, som sade sig icke inse något så egentligen förderfligt och olyckligt uti en slik politisk förening af nordens länder; ty nyttan af att hafva flera skilda regeringar är icke stor, när folken i grunden äro bröder, vanvettet att kriga och föröda hvarandra för vissa höga slägters familjeintressen numera alldeles upphört, och kostnaden af flera hofs underhåll visserligen är bäst att vara ifrån, *såvida det kan ske lämpligen*. Svårigheten att nå denna lämplighet är emellertid ganska stor. Dertill kommer den vigtiga omständigheten, att man säkert på ingendera sidan skulle vilja erkänna för *gemensam hufvudstad* ett regeringssäte, beläget inom något af de andra länderna: hvarken skulle danskarne gå in på att hafva *Stockholm* härtill, än mindre svenskarne att hafva *Köpenhamn*. Allt inskränker sig således till blotta tanken på framtiden, samt till den oskyldiga önskan för det närva-

rande, att de nordiska nationerna måtte så orubbligt sammanknytas till anden, att härigenom ett lifligare litterärt och kommercielt umgänge måtte uppstå, än förr varit fallet, hvaraf man slutligen hoppas den naturliga följden blifva, att aldrig vidare fråga om krig dem emellan skall bringas å bane.

I sjelfva Tyskland riktades blickarne åt norden, allt sedan den ”skandinaviska idéen” börjat öfvergå till handling. Studentresan var nemligen ändock en handling. Tyskarne, som eljest icke äro kända för att gerna handla i politiken, men väl att i böcker, tidningar och brochyrer utbreda sig öfver dagens politiska tilldragelser, ville likväl visa att äfven de kunde vara mäktiga af något praktiskt, hvarföre de också afsände en liten laddning studenter ifrån Greifswald till Lund. Genom att i smått eftergöra danskarnes färd till Upsala, gaf man liksom en indirekt hyllning deråt. Tyskarne hade väl äfven i stort fullkomligt skäl att med benägna ögon se ett sammanknytande af de tre nordiska makterna till en, för att härigenom bilda en viss motvigt i vester emot den kolossala fiende, som, då den är farlig för hela Europa, är det i främsta rummet för Tyskland. *Nordens förening*, till hvad grad och af hvad slag en sådan måtte hinna, blef följaktligen snart och af ganska begripliga skäl ett älsklingsthema för en mängd tyska skriftställare, hvilka påminte sin nation att den tillhörde samma blod, som de nordiska folken. Att saken väckt talrika sympathier, ej blott hos författare, men hos hela den upplysta och anderika befolkningen emellan Östersjön och Alperna, bevisas ock genom enskilda utgjutelser inom sällskapskretsarna, i bref, på möten och sammankomster, hvilka, utan att vara gjorda för den skandinaviska frågan, eller ens för något politiskt ändamål, dock vid flere tillfällen gåfvo luft åt ett ämne, som tydligen låg många af de sammanträdande på hjertat.

Efter dessa betraktelser, mera enskildt rörande nordboerna och deras stamförvandter i Tyskland, skola vi tillåta oss att taga våra läsares uppmärksamhet i anspråk för ett ämne af ännu större vidd, Europas ställning i det hela och hvad förhoppningar, från samhällighetens synpunkt fattadt, man kan göra sig för vår verldsdels framtid. Otvifvelaktigt sammanhänga alla Europas nationer *i ett enda stort, gemensamt folkför-*

bund, visserligen icke officielt uppgjordt eller medelst någon traktat ratificeradt, men icke desto mindre till *i verkligheten* och *i sig sjelf oförstörbart*. Detta folkförbund är ett inre, osynligt, af alla smärre politiska händelser oberoende. Det grundar sig på gemensamheten af *ursprung* och *religion*. Det är sant att vi således ifrån detta stora och allmänna europeiska folkförbund måste utesluta vissa enskilda stammar af turkisk och tatarisk börd, hvilka ej tillhöra Europas befolkning i det hela, hvad sjelfva ursprunget beträffar, och hvilka likaledes genom religionen skilja sig derifrån. Dessa horder äro dock numera hvarken af politisk vigt i vår verldsdel eller särdeles talrika till folknummern. Alla Europas öfriga invånare, sjelfva de Ryske Slaverna ej undantagne, dragas i grunden af ett och samma intresse, ehuru detta är dem mer eller mindre klart medvetet, hvarföre de också ännu befinna sig *mer eller mindre långt ifrån* det *politiska mål*, det *förverkligande af rättstillståndet menniskor emellan i samhället*, som, till följe af den för dem alla gemensamma christna kulten, utgör allas sträfvande. Att *Ryssarne* "gå i queuen" af detta sträfvande, lär väl icke kunna nekas; att de befinna sig i de yttersta länkarne af den europeiska bildningskedjan, vet hvar och en; men säkert är dock, allt detta oaktadt, att äfven de tillhöra vår verldsdels gemensamma civilisation, och, ehuru till största delen omedvetet ännu för dem sjelfve, ingå i samma europeiska folkförbund, som de andra.

Fransmän och *Engelsmän* äro för närvarande de, som träda i spetsen för den politiska kolonnen. *Tyskarne* utgöra centern: varma, välmenande, upplyste, men högeligen obeslutsamme, tyckas de af Försynen mest egnade att understödja, råda och *bidraga* till de rörelser framåt, hvilka af andra nationer med mera djerfhet inledas och *börjas*. *Skandinaverne* stå på den europeiska kulturens ena flygel, likasom *Pyreneiska halföns* och *Italiens* folk på den andra. *Polackar* och *Ryssar*, *Greker* och *Ungrare* hålla sig i bakgrunden. I många afseenden tyckas åtskilliga af dessa, särdeles Ryssarne, långt ifrån att tillhöra vår gemensamma bildningslinie, vara hinderlige för Europas utveckling till ett godt mål. Ryssarne betraktas af flera folk, framför allt af oss och Tyskarne, med tveksamma blickar. Man ser i dem svurne fiender till den stora allmänna europeiska bildning, hvilken vi här i politiskt afseende karakteriserat under namn

af det gemensamma *Folkförbundet*. Man har tvifvelsutan rätt uti att så betrakta dem, när man afser deras närvarande hotande ställning såsom en kejsarmakt, af naturen den mest beslutsamma *emot* det europeiska rättstillståndets förverkligande. Men man får icke glömma, att *under* denna kejsaremakt finnes dock ett *folk*, hvilket, ehuru det ännu så länge är ett ryskt folk, af all den slaviska sinnesart vi derom känna, likväl bär samma bildningsfrö, som vi, i sin kärna, och säkert en dag skall slå ut skott från denna kärna, dem kejsaredömet torde komma att föga älska. Likasom Danskarne, i egenskap af nation, förhålla sig helt annorlunda till Svenskarne, än en mängd danska Regenter gjort emot oss, så stå också Ryssarne, då man nemligen talar om det ryska folket, eller, än bättre, om de ryska folken, i ett långt vänligare och mera innerligt förhållande till de vestliga Europeerna, än man af sjelfva den ryska styrelsens beskaffenhet och goda vilja skulle känna sig frestad att tro. Härom må man dock tills vidare hysa hvilka föreställningar man finner bäst; och man gör klokast uti att hänskjuta frågans afgörande till framtiden. Ämnet för vår afhandling utgöres också icke här af Ryssarne enskildt. Hvilka större eller mindre förhoppningar Europa kan göra sig om dem, lemna vi derföre så till vida derhän, att vi icke för närvarande betrakta Ryssarne annorledes, än för hvad de verkligen äro; och vi skola söka utfinna meningen med hvad vi kallat det stora gemensamma europeiska folkförbundet – vi skola, med ett ord, söka *lösa det europeiska problemet* – utan att vid undersökningen häraf göra oss några sanguiniska föreställningar om våra östra grannar.

Det ”Europeiska Problemet” är ett uttryck, som ej ännu finnes allmänt nyttjadt; men den tid torde komma, då hvarje bildad person i vår verldsdel anser för sin högsta angelägenhet, att offra sina bästa krafter härpå. Då vi med andra ord karakteriserat detsamma såsom ”förverkligandet af rättstillståndet menniskor emellan, i samhället”, så inser man, att sträfvandet till ett så stort mål icke blott, genom sin nödvändighet och vigt för *alla* menniskor, är redan till sin natur egnadt att *förena* dem alla, så till sägandes, omkring en enda fana, den sanna humanitetens; utan äfven att elda hvarje hjerta, hvarje själ, som därför en gång blifvit rätt anslagen, med en odödlig, en ounderkuflig enthusiasm. Rättstill-

ståndet är icke förverkligadt i verlden, så länge olikhet inför lagen i något afseende herrskar, så länge prerogativer, undantagsförmåner och ståndsskillnader gifva den ena menniskan möjlighet att sätta sin fot på den andras nacke, befalla öfver hans person eller egendom, hindra honom i sitt väsendes naturenliga utveckling, såsom tanken och sanningen fordra, eller betaga honom frukterna af hans arbete, för att frossa på hans bekostnad. Rättstillståndets öfvergång ifrån en skön dröm, såsom det alltid varit, till en verklighet i lifvet och i samhället, har dock inom nationerna börjat. Men det har hos dem *börjat olika;* och det har äfven hos dem gjort ganska *olika framsteg*, under den bana det redan tillryggalaggt. Utmärkt intressant är det således i denna fråga, att betrakta det ganska egna skaplynne hvarje af Europas folk visat i kampen för rättstillståndets införande och genomdrifvande. Men denna betraktelse är icke allenast intagande ifrån nöjets sida; den är i hög grad vigtig för oss i Norden, på det vi må lära känna vår plats inom det europeiska samhällssystemet och deruti utföra hvad på oss ankommer, med värdighet och kraft. Ty det skall visa sig, att, ehuru England och Frankrike tagit de första och de hittils längsta stegen på den sanna folkfrihetens, upplysningens och rättstillståndets bana, så gifva dock flera anledningar, och ibland dem några urgamla, skäl till den förmodan, att den skandinaviska nordens nationer troligen en dag hafva att lägga in en af de betydligaste tyngder i den vågskål, som, för verldsdelens verkliga lugn och slägtets förkofran i inre så väl som yttre måtto, behöfver mest nedvägas. – Vi skola i det följande egna oss till försöket af denna allmänna frågas närmare utredande och faktiska belysning.

§. 2. Folkens olika rörelser till vinnande af det Europeiska problemets lösning.

Vi hafva i det föregående talat om hvad vi kallade det *Europeiska Problemet*. Vi förstodo dermed sträfvandet att *förverkliga rättstillståndet menniskor emellan i samhället*. Vi sade också, att detta hitintils blifvit olika uppnådt af Europas skilda nationer; äfvensom att de, hvar för sig, gått olika till väga på banan att vinna det stora målet. Likväl hafva de i sjelfva grunden en så stor gemensamhet i sträfvandet, ej blott i

anseende till det mål, som de *alla* vilja eröfra, utan ock i det, hvarifrån de samtligen utgå (nemligen enahanda generativa ursprung, och samma religion), att man till följe häraf med allt skäl kan kalla hela Europa *ett enda stort Folkförbund.*

Grunden till den allmänna politiska rörelsen i vår verldsdel är ovederläggligen att söka i sjelfva *christendomens hufvudläror:* kärleken till Gud öfver allting och till vår nästa, såsom till oss sjelfva. Ty genom den förra fattas vi af ett så högt och mäktigt begär till *Sanningen i och för sig sjelf,* och höjas så öfver hvarje tillfälligt, lägre menniskopåfund, vare sig i vetenskap eller lagstiftning, att vi ovilkorligen gifva sanningen företrädet och vägra vårt bifall till allt hvad vi finna falskt, det må vara omgärdadt af hvilka yttre förskansningar och bestrålas af hvilken tidehvarfsglans som helst. Christi lära, om skyldigheten att älska våra medmenniskor såsom oss sjelfva och icke göra någon af dem hvad vi icke skulle vilja att densamme gjorde oss, är, i förening med den ovilkorliga kärleken till Gud såsom Sanningens egen källa, ursprunget till allt det *förbättringsarbete* (reform) inom de menskliga förhållandena, som uppenbarat sig i seklerna ända sedan christendomens början, men starkast ifrån den tid, då katholicismen begynte afkastas. Arbetet för reformer urartar aldrig till *revolution* annars än genom ett hårdnackadt motstånd, som egoistiska korporationer göra emot sanningens kraf och emot allmän menniskorätt. Denna urskillnad är högligen angelägen att noga fästa i minnet. Man har på det *ensidigt* gamla partiets sida vant sig, att genast föra det förhatliga ordet "revolution" i munnen, så snart man vill utan skäl affärda tidens fordran på förbättringar i menniskotillståndet. Man vet icke, eller åtminstone erinrar sig icke, att revolution, der sådan kommit å bane, blifvit en olycklig följd af det Gamlas eget sträfvande att otidigt och oskäligt hålla emot nyttiga och nödvändiga ändringar i samhället, undantagsförmåners borttagande och jemnandet af orimligheter, af orättvisor, medelst hvilka oskäliga rättigheter blifvit vissa individer, vissa familjer eller vissa folkklasser tillskansade på de andras bekostnad. Det är en historisk sanning, "att hvarje fordran på reform har *börjat mildt,* fullt av aktning och skonsamhet mot de äldre. Men då den afvisades med förakt och hån; då inte öra öppnades för de enklaste, renaste

skäl: då åt billighet intet gehör lemnades: *då först* föddes harmen, och det gamlas ensidiga försvarare hafva deruti onekligen största skulden. Reformens kämpar höjde nu sin ton, emedan de måste höja den, för att få den hörd."

Den *religiösa* utvecklingen emot menskligheten högsta mål, går alltid före den *politiska*. Likaså visst är det, att den sednare aldrig uteblifver hos ett folk, der den förra en gång fått ett kraftigt insteg. Att christendomens hufvudläror ligga till grund för reformernas hufvudläror i alla de sociala och juridiska frågor, som blifvit bragta å bane, är icke svårt att se. Hvad som i så många århundraden höll emot christendomens verkan på samhällstillståndets högre förbättring, var det inbrott på Christendomen sjelf, som Hedendomen gjort, och hvarigenom denna, rustad och klädd i ny drägt, inträngt på det christnas eget område till bortblandning och försämring deraf, till fördunklande af dess egentliga, stora läror (kärleken till Gud och Medmenniskan), och till införande af gamla hedniska kast-föreställningar, i grunden tomma mysterier. Lögner af alla slag voro nödvändiga för att upprätta och vidmakthålla några visses (i synnerhet Prest- och Adelsklasserna) orimliga, skadliga och orättvisa makt öfver de andre i staten. Denna stora och betydelsefulla inkräktning af förklädd hedendom på det christna området, utgöres af allt hvad vi med ett gemensamt namn kalla *katholicism*. Historien visar huru denna uppkommit, och huru den lyckats uppbygga en ny hedendom midt i christenheten, genom att låna christna, heliga och vackra namn åt sina menniskovidriga, sanningsstridiga inrättningar. Härigenom hindrades samhället lika mycket i sin utveckling mot sitt verkliga mål, som religionen missleddes. När derföre med Luther den religiösa reformationen lyckligen genomdrefs för Europas norra och vestra länder, så utgjorde detta ett uppslag till *politiska reformer* lika mycket som till religiösa. Tyskland, der den andliga förbättringen först genomkämpades, vann dock, åtminstone till en början, föga af dess frukter för sina samhällens förkofran. Reformatorerne sjelfve, upptagne nästan uteslutande af dogmbegreppens utredande, ådagalade föga sinne för folkfriheten. De strider, som för dennes räkning uppkommo i Schwaben och Westfalen nästan samtidigt med lutherdomen, saknade derföre ledare

af bättre slag, antogo formen af vildsinta upptåg, väckte oro och fasa. Folkfriheten rönte af detta skäl stort motstånd i Tyskland. ”Bondekriget” och de såkallade Nivellörernes försök brännmärktes i allmänna tänkesättet såsom uppror. Grundidéerne för denna revolution, flyktande från Tyskland, öfvergingo till Nederländerne och blefvo der lyckligare: de stiftade en republik, som trotsade sjelfva Filip II:s makt. De öfvergingo äfven till Skottland, grundlade Puritanernes och Independenternes organismer, verkade oberäkneligt till Storbritanniens sociala utveckling under och efter Cromwell, samt, slutligen emigrerande till Amerika, sådde fröen till en verldsstat. Men i Tyskland sjelf, dessa idéers vagga, stod det i politiskt afseende nästan stilla. Den stora kejsarmakten, som utom Österrike tillika förenade Spanien och en god del af Italien under sin spira, hade alldeles för mycket katholskt i sitt intresse, för att vilja öfvergifva detta. Den rufvade öfver Tyskland med hela sin kolossala tyngd. Tyskland kunde icke sjelf frigöra sig härifrån. Blott genom Frankrikes och Sveriges biträde förmådde, hundrade år efter reformationen, en del af reformationens fosterland tillvinna sig en skymt af politisk frihet.

England var det deremot, som, sedan genom den religiösa revolutionen banan för sanningen och ljuset en gång var öppnad, tog det första stora steget till folkfrihetens återupprättande och försvar. Äfven detta politiska steg, under Cromwell, var till mera än hälften religiöst; utgjorde en Puritanernes och Independenternes kamp emot Episkopalerne. Striden var blodig, i vissa fall afskyvärd. Cromwell sjelf var icke en ren karakter, men en stark, och sådan som tiden oundgängligen fordrade. Till den yttre formen brast visserligen ock det slags politiska verk sönder, som Cromwell upprättat, såvida man dermed ej menar annat än Protektoratet. Men för Storbritannien bar den Cromwellska hvälfningen frukter, som folket ännu skördar, för så vidt som detta folk ännu eger någon ren frihet att tala om. Dock blef det stora engelska reformarbetet till sina följder ännu vigtigare utom Storbritannien. Då, efter Oliver Cromwells död och Richard Cromwells fall, Stuartska regenthuset återvann sin makt, åtminstone till namnet, likasom äfven i flera enskilda fall (om ej i det hela) till saken; så öfvergingo skaror af engelska

republikanskt sinnade patrioter, likasom af skottska independenter, eldade af nit för sann frihet i kyrka och stat, till den nyupptäckta verldsdelen, för att i Amerika skapa ett nytt fädernesland åt det Europeiska samfundet. Man kan således säga, att *den engelska sociala reformationen*, eller om man hellre vill kalla den *den Cromwellska revolutionen*, bröt sig en ny väg, på andra sidan om hafvet, sedan den i det egna fosterlandet blifvit till en del nedtryckt och qväfd under Hannoverska husets välde. *De Förenta Staterna i Norra Amerika* äro derföre med fullt skäl att betrakta såsom den fortsatta länken af den tyska reformations- och engelska revolutionskedjan; och dessa stater tillhöra alldeles det Europeiska Folkförbundet, hvilket här blott sträckt sin ena arm öfver Oceanen, likasom ock dessa stater, mera än något annat samfund, arbeta på lösandet af sjelfva det Europeiska problemet.

Halftannat århundrade efter England uppträdde *Frankrike* med sin stora sociala reformkamp. Äfven här tvangs reformen att öfvergå till revolution, emedan de högre stånden icke i tid ville lyssna till de billigaste och rättmätigaste önskningar från medelklassernas sida. Om Folket sjelf och i massa var här till en början knappt en gång frågan: det var blott le tiers état, som lät höra sin stämma. Lasterna inom Presterskapet och Adeln hade i Frankrike stigit till en oerhörd höjd, ehuru det är en sanning, att de i alla länder hafva samma benägenhet att slå rot och otygladt framgå hos hvilken folkklass som helst, hvilken genom ett groft misstag i samhällsinrättningen, i en mängd fall sättes öfver lagen eller bekommer undantagsrättigheter till de öfrigas förfång, hvarigenom medlemmarne i en sådan privilegierad klass naturligen lockas till lusten att blifva förtryckare, trampa sedlighet, menniskorätt och ren menniskokänsla under fötterna, samt, när deras välde börjar vackla, tillgripa alla möjliga bedrägerier, för att hålla sig uppe, tillskapa fanatiska mysterier, orimliga, hvarken i skriften eller förnuftet grundade läror för Kyrka och Stat, och dermed fäkta omkring sig, såsom vi se ett presterskaps och en adels egoistiska individer (de ädle undantaga vi) öfverallt göra. De förnäma ståndens laster och öfvermod skulle väl icke i Frankrike hafva stigit högre än i andra länder, der samma orsaker verkat enahanda följder, om icke den omständigheten der tillkommit, att sjelfva re-

genthuset i mer än ett århundrade utmärkt sig för mer än vanlig sedelöshet, och derigenom på en gång gifvit sin närmaste omgifning inom de högre klasserna de sämsta föredömen, samt tillika lossat på det mäktiga band, som håller folket vid dess furstar. Om också Europas öfriga samhällen hade att uppvisa en lika förderfvad adel, ett lika skenheligt, bedrägligt och lastfullt presterskap som Frankrike, så var dock hela kedjan af regenter vanligen icke der så moraliskt sjunkne, som Bourbonska huset. Tyskland har alltid haft ett stort antal dygdige och rättskaffens män på sina throner: vördnaden för deras personliga värde har ofta förbländat tyskarne och kommit dem att icke betänka de verkliga bristerna i sjelfva deras statsförfattningar. Norden egde på sextonhundratalet en följd af utmärkte konungar. England satt under det svaga Stuartska huset: Carl I gjorde också der genom sin karakter den Cromwellska revolutionens utbrott möjligt. Men efter Stuartska husets upphörande framträdde en följd af tyska (hannoverska) furstar på Storbritanniens thron, hvilka väl ej stodo högt i politiskt förstånd, men dock kunde kallas mönster af sedlighet, då de jemfördes med sina samtidingar, Ludvigarne i Frankrike. Detta afledde till en stor del engelska revolutionen från hemlandet och gaf den en ”trans-atlantisk debouché”. Men i Frankrike blef regenthusets moraliska uselhet, i förening med de privilegierade klassernas djupa förderf, signalen till ett socialt utbrott, af de mest vidtutseende följder för hela verldsdelen.

§. 3. Den stora statshvälfningens orsaker.

Fransyska revolutionen började med att skaka ett enda lands samhällstillstånd; men man kan svårligen neka, att dess verkningar låtit sig känna i Europas alla stater: de nordliga, ännu mer från Frankrike aflägsna icke undantagna. Om man vill se saken i bottnen, så måste man också erkänna, att denna verldshändelses *yttre fenomener*, af blod, våld och den rysligaste upplösning menniskor emellan, utgöra någonting helt annat, än dess *inre och egentliga grundmening*. För rättvisans skull förtjenar det alltid att efterses, i hvad sammanhang dessa yttre, bedröfliga och hjertskakande händelser stå till revolutionens idéer eller dess verkliga mening. Om det kan bevisas, att de ohyggliga mordscenerna

och våldsgerningarne på intet sätt nödvändigt följde (eller någonsin behöfva följa) af dessa sednare; utan tvertom, såsom fransyska historien från denna tid intygar, hade sin särskilda orsak i det hårdnackade *motstånd*, som de högre klasserna gjorde emot de öfriges billiga och förnuftiga anspråk på tidsenliga, oundgängliga förbättringar i samhällsskicket; så blir det också på detta motstånd man hufvudsakligen har att skylla revolutionens fasaväckande tilldragelser. Vi vilja för ingen del ingå i försvar af dessa. Robespierre, Marat, Collot d'Herbois, Carrier, S:t Just och hundrade andra af Bergets och Jakobinerklubbens lössläppta vilddjur satte på åren 1792–93–94 en stämpel, som många sekler ej skola aftvå. Men hela detta system af terrorism hade sin grund deruti, att banden brustit, som lagarne skulle skapa och upprätthålla alla den sociala organismens delar emellan. Och *hvarföre* hade de brustit? *Emedan* de högre klasserna och till en del sjelfva franska regeringen ej velat lemna tillräckligt gehör åt de rättmätigaste fordringar på hjelp och förbättring i de lägres, i hela den ofantligt stora folkafdelningens ställning. Sinnesstämningen retades till det yttersta: spänningen blef så stark, att samhällsformerna ej längre förmådde hålla de gäsande tänkesätten inom lugnets skrankor. Explosionen liknade en ångpannas, som måste springa sönder, då intet tillbörligt och tillräckligt rum gifves åt den utvidgade och elastiska luften. Revolutionens fasor kunna följaktligen ej läggas den sanning och rättvisa till last, som innehållas i anspråken på nödig, billig och förnuftig samhällsförbättring. Revolutionens grundmening står ej i omedelbart förhållande till hennes skräckscener. Men i högsta grad lärorikt är och blir det alltid, att se, hvarthän ett orimligt motstånd mot nyttiga och nödvändiga reformer kan leda. Folkets tålamod visar sig i alla länder så stort, dess egenskap att, oaktadt det tusentals gånger blifvit gäckadt, dock tro de styrande klasserna om godt, är så förundransvärdt seg, att dessa sednare visserligen kunna våga rätt mycket. Guds tålamod med syndaren är knappt större, än Menigheternas långmodighet emot sina förtryckare. Likväl kan den hafva en gräns; och sker – hvilket försynen bevare oss ifrån! – ännu en social explosion, så blir den, af naturliga skäl, i samma mån förskräcklig, som orättvisorna och orimligheterna förut varit långvariga och stora. Väl vore förden-

skull, om man af historien ville lära sig någonting: om man ville lyssna på någon varning medan tid är. Ty fåfängt blir sedan, att skylla ifrån sig på ”massornas grofhet och grymhet, på subversiva ideer, på upplösande tänkesätt o. s. v.” Huru litet *massorna i och för sig sjelfva äro grofva och grymma*, innan de på det oerhördaste retas af sina förtryckare, likasom deras uppfostran vårdslösas af de offentliga lärarne, kan den fördomsfrie se, hvarut han vänder sina blickar. Och hvad *subversiva, upplösande ideer* beträffar, så beror här allting på *hvad det är* som kommer i fråga att subverteras, öfverändakastas och upplösas. Om detta nemligen just är det falska och orättvisa tillstånd i staten, som utgör dess egentliga sjukdom, dess kräfta, bestående deruti att somliga af samhällets delar besitta en inkräktad och orimlig makt att skada de öfriga eller lefva på deras bekostnad; så bör ingen klaga öfver, att ett så stort ondt upplöses, ”subverteras” och bortskaffas. För öfrigt är det onekligt, att detta ganska väl skulle kunna åstadkommas med lugn, åtminstone utan blod, eld, skakningar och förhärjelser, om allenast de, som det gäller att på ett billigt, förnuftigt, tidsenligt och med samhällets historiska utveckling öfverensstämmande sätt *gifva med sig*, ville göra det. Men hellre, än att taga skäl, älska de att sätta sin egen tillvaro på spel; hellre, än att göras till mål för tidehvarfvets välsignelse, genom kloka och ädla eftergifter, älska de att drifva allt till det yttersta och kasta brand i sitt eget fosterland. Hvad skall man då tänka om dessa menniskor? Sjelfva vilja de icke gifva prof på moderation, rättvisa och godhet: men de fordra att folkets ofantliga majoritet icke blott skall fortfarande lida under sina orimliga öfverherrars despoti, utan tillika göra det med tystnad, lugn, foglighet, moderation, godhet. Herrarne skola icke behöfva vara rättvisa och rimliga; men folket skall vara det! Folket skall ständigt låta sig bespottas, låta sig skällas för groft, ohyfsadt, elakt; skall försummas i sin uppfostran; men icke destomindre begär man, att det, *ensamt af de begge parterna*, skall gifva vedermälena af den högsta bildning, som är att vara rättvis, foglig, human. Är det möjligt, att gå längre? Och om detta föraktade, hånade, försummade folk slutligen, efter långmodig, fåfäng väntan, sträcker ut sin hand och *sjelf tager* den rätt, man nekar det – kan väl någon häröfver förundra sig? eller dristar någon säga, att folket då i

sjelfva verket gör illa? Hvad tager det annat, än sin rätt, som man förut hade beröfvat det? *Det begärde blott reform; men man tvang det till revolution.*

Redan under sednare hälften af förra århundradet hade den *filosofiska* bildningen i Europas tongifvande stater vunnit på en gång ett djup och en utsträckning på bredden, genom meddelande åt otaliga läsare, för hvilka andens och tankens högre verld förut (på grund af det främmande språk, hvarmed dessa ämnen afhandlades) varit en förseglad hemlighet, att verkan af detta allmänna meddelande icke kunde uteblifva att låta känna sig äfven för *Statsrättens* och *Samhällsförhållandenas egen utbildning*. I Tyskland uppträdde Kant med en förnuftskritik, som grundlade en ny skola. Sjelf var han väl ganska svårläst, men tusentals anhängare utvecklade och populariserade hans lära. I England skref David Hume. I samma mån, som hans ypperliga verk öfver engelska historien gjorde honom till en älskad, beundrad och allmänt läst författare, måste också hans filosofiska arbeten vinna insteg, huru skeptiska mot förra tiders tänkesätt de än visade sig. Encyklopedisterne spredo öfver Frankrike, och genom franska språket öfver hela läseverlden, en flod af nya tänkesätt. Diderot och d'Alembert, encyklopedisternes chefer, betydde dock mindre, jemförde med det omätliga inflytande som Voltaire, och främst af alla Jean Jacques Rousseau utöfvade. Likasom Voltaire skingrade de traditionella dimmorna framför alla högre och finare bildades ögon, så grep Rousseau allt hvad själ och hjerta hade hos såväl lägre som högre. Tyskarne gingo långsammare och hade svårare att åt sin djupsinniga filosofi förskaffa en yttre verld, ett praktiskt innehåll, eller en artistisk form, som kunde förskaffa den inträde i alla kretsar. Men Goethe och Schiller stego slutligen här fram med en stämma, som måste höras när och fjär. Goethe var större såsom konstnär; men Schiller, mera demokratisk, mera varm, hjertlig och sann i allmänt begriplig mening, gjorde ett ännu djupare, vidsträcktare och helsosammare intryck. I högsta grad märkvärdigt är att iakttaga, det alla dessa länders olika författare, hvilka man kan säga hafva pånyttfödt Europas andliga lif, dock visserligen ej i allt, hvad det sociala och praktiska i staten vidkom, tänkte eller yttrade sig lika. Många af tyskarne ogillade franska

revolutionen. Fransmännen belogo tyskarne; sjelfva deras egna filosofer, deras största skalder och häfdatecknare förblefvo länge i Frankrike alldeles okända storheter. Och icke desto mindre är det omisskänligt, att *samma ande* i grunden dref bildningen framåt på begge sidorna om Rhen. Kämparne kände ej hvarandre; eller, när de viste af sig ömsesidigt, misskände de hvarann dock ganska ofta. Likväl är det en och samma stora sak, som uttalar sig i bottnen af allt hvad de hafva att säga. Det är nödvändigheten af Rättstillståndets förverkligande menniskor emellan i samhället, afläggandet af traditionella lögner i religion och politik, med ett ord, det Europeiska Problemet, som hos alla arbetar och gör sig gällande efter hvarje författares enskilda skaplynne och något olika språk. Detta stora allmänna ljus, som spridt sig öfver verldsdelen sedan medlet af sjuttonhundratalet, bevisar sig härigenom så tydligen utgånget ifrån samma ande, att det osvikligt bär vittne om att vara försynens eget verk. Det underbara förhållandet är icke ännu i allt utredt; men ovilkorligen måste man studsa vid iakttagandet af så många sins emellan i smärre afseenden skiljaktiga, men i det verldsstora så lika tänkande och åt samma håll gemensamt arbetande författare, hvilka i de flesta fall ej veta af hvarannan, än mindre hafva öfverenskommit med hvarandre. I andens och tankens verld höra de tillsammans. Det är ett Något, eller en Någon, som sammanknyter och osynligt leder dem. Hvilken denne hemligtsfulle mäktige är, kunna vi icke känna; ehuru äfven i detta afseende en viss underbar berättelse finnes, och som till det yttre upphofvet af saken gifver en vink om Norden. För oss kan det vara tillräckligt, att spåra i den faktiska historien, som ligger för våra ögon. Ingenting visar sig då, vid den samvetsgrannaste undersökning, ytligare, än påståendet, att hela den gång bildningen tog i Europa vid den omtalade tiden skulle blott hafva bestått i en naken, tom, utopisk rationalism, utan aktning för det heliga, för religion, för fordna minnen, för det goda, upphöjda och hjertliga; samt framför allt utan fot i historien sjelf, endast att betrakta som en parasitisk utväxt på tiderna, som ett oting, saknande sammanhang med det föregående i verlden och beröfvadt hoppet om ett kommande. De ideer för kyrka och stat, hvilka togo väldet i Europa vid slutet af förra århundradet och ännu, stadda i

oupphörligen allt högre förklaring, der utgöra de egentligen, ehuru ej utan mycket motstånd, herrskande, bevisa sig tydligt vara en organisk och naturnödvändig utveckling af förra tiders. De utgöra en fortsatt oafvislig länk i den historia, som varit. De hota på intet sätt det verkligen heliga; lika litet som de undergräfva sann religiositet. Men de hafva uppsagt det skenheliga tro och lydnad; de hafva undandragit allt falskt i religionen, likasom i statsrätten, sin hyllning. För alla fordna minnen, som äro vackra, för allt verkligen upphöjdt, godt och hjertligt, knäböja dessa ideer, och göra det uppriktigare än man någonsin gjort det. Om likväl dessa ideer, så beskaffade som vi beskrifvit dem, gifvit anledningen till en hvälfning i vår verldsdel, förorsakat en storm, hvilken under namn af fransyska revolutionen slagit allas ögon med häpnad, hvems är felet? Icke dessa ideers, hvilka intet klandervärdt innebära; men deras, som ville hindra dem, och genom den materiella myndighet, hvilken låg i deras händer, kunde uppresa bommar emot dem. Så försattes allt i vrede först; och utbrast slutligen i lågor. Och när förvirringen blef allmän, var det jemväl klart, att ganska många ytlige, elake, tomme till hufvud och hjerta skulle för egen vinning sälla sig till det segrande folket. Det är således för ingen del vår mening att obetingadt gilla alla de karakterer och sakförare, som uppträdt under de nya ideernas fana, än mindre frikänna demonerne, som arbetade under den revolutionära yran. Men vi försvara dessa ideer i och för sig sjelfva: vi säga dem icke vara den egentliga skulden till revolutionens missdåd; och vi se i dem försynens mäktiga finger till tidehvarfvets räddning, höjning, utbildning.

§. 4. Om de nya samhällslärornas grund. Jemlikhets- och Personlighetsprinciperna.

Vi skola nu företaga några af revolutionens läror till skärskådande, såsom grundsattser; emedan de väl förtjena att betänkas, icke allenast ur historiens synpunkt, för att rätt veta uppskatta dem (till förtjenst, eller till förkastelse), utan tillika för vår egen räkning, och för att – må ordet utsägas! – begripa vår egen ställning.

Europa är icke längre isoleradt. Norden är icke mera ett land på

fjärran afstånd från Södern. Östern har Vestern utmed sig. Ifrån Stockholm till Paris reser man nu på samma tid, som man för några årtionden sedan behöfde för att komma från Stockholm till Göteborg, eller ännu, från Stockholm till Lund, om man färdas landvägen. En Stockholmsbo kommer beqvämare till London än till Fahlun; och han kan påhelsa Berlin på samma tid, som en Jönköpingsbo behöfver för att hinna till Wexiö, derest han icke reser med förbud. Men när menniskor lätt, ofta och utan tidsutdrägt mötas, så tändas tidehvarfvets tankar i alla länder. Om detta skulle vara en vådeld, så förslår dock intet verldshaf att släcka den. Men – tro vi på en helig Försyn, styrande eller, än bättre, gående i spetsen för menskligheten verkliga, sanna, innersta mening – så kunna vi omöjligen betrakta dessa tankar som en vådeld, som en olycka, som ett ondt. De kunna hafva blifvit missförstådda i några af sina syften: det tillhör då oss, att rensa bort sådana missförstånd och begripa de ”nya lärorna” till deras egen grund, i stället för att fatta dem halft eller på ytan, skeft eller på sidan. De kunna hafva föranledt till olyckor och orättvisor här och der: det tillkommer då oss, varnade af händelserna, att undfly dylika olyckor, att undvika samma orättvisor, utan att likväl bortkasta de stora, evigt gällande samhällsgrundsattser, som togo sig luft i och med den folkhvälfning, hvarom vi tala.

Att franska revolutionen endast skulle hafva utgjort ett lösligt och ytligt foster af sina dagars tomma förslagsmakeri, är en ohistorisk tanke. Tvertom, likasom framåt räknadt, denna hvälfning ännu efter 50 år låter känna sig verksamt ibland oss, så står den, bakåt, med sina rötter djupt inne i fordna århundraden, till sina ideer verkad af dem, ehuru, såsom vi förut anmärkt, till sina blodiga uppträden, till sin yttre form, betingad af sin egen tids ställning och maktens sätt att emottaga de annalkande tänkesätten. Vi hafva redan med några ord i det föregående anmärkt de närmaste anledningarne till revolutionen inom Frankrike sjelf: hofvets, adelns och det högre presterskapets brist på religion och sedlighet, i förening med dessa klassers hårdhet och orättvisor emot folket i stort. Men, gåfvo ock omständigheter af detta slag tecknet till revolutionens slutliga utbrott 1789, så stod dock hvälfningen sjelf till sina grundsattser i oundvikligt sammanhang med den näst föregående

Amerikanska frihetsförklaringen, som slutade med 1783 års seger: denna med den *nyare Engelska revolutionen* af 1688, denna med den *äldre Engelska* af 1649; denna med den *Nederländska Unionen* af 1579; denna med den *Tyska religiösa revolutionen* eller Reformationen af 1517-1530; denna slutligen med äldre rörelser inom tankens och bildningens verld, hvilkas första gnista blifvit i menskligheten utsådd i och med *Christendomen*. På en sådan grund stå ovedersägligen de genom franska statsskickets omstörtande öfver hela verldsdelen i stort utbrustna samhällsgrundsattserna. Detta är en sanning, som icke kullkastas med den anmärkningen, att så många, om ej alle, af de nya lärornas sakförare på den tiden voro hvad man då kallade fritänkare, religionshatare, uppenbara *fiender till Christendomen*. Det är sant att vi i denna dager se Voltaire, Diderot, d'Alembert. Sjelfva Montesquieu är icke fri härför, och Rousseau visserligen ej fullkomligt. Ännu värre låter vissa Engelsmäns språk: såsom Humes, Hobbes' och äfven Lockes. I Tyskland oroade till och med en Leibnitz frommare sinnen genom sina dristiga sattser, oaktadt han skref en Theodicée. Så mycket mera kunde man då häpna för raska uttryck och djerfva framställningar hos vissa äldre Italienare: Campanella, Vanini, till och med Cardano och Pomponazzi, men, som då de hade katholicismens*) afskyvärdheter under ögonen, icke funno anledning att vara skonsamma i sina skrifter. Men hela det stora skälet, hvarföre allt detta icke ändock rörer Christendomen, så som vi förstå den, det vill säga efter Christi egna ord och hans lära, ligger deruti, att, när alla dessa beryktade "fritänkare" gjorde sina anfall på "religionen" och till och med stundom på hvad de sjelfva kallade "Christendom", så förstodo de dock med dessa namn allenast den gängse, i och med katholska kyrkan instituerade kulten; men bestredo ingenstädes de *grundläror*, som vi enligt den evangeliska berättelsen finna i Christi ord. Tvertom. De uttala oftast alldeles samma mening, ehuru naturligtvis med andra uttryck, äfvensom de sällan erkände dess sammanhang med Christi lära, hvilken de sågo genom katholicismens för

*) Åtskilliga af dem, t. ex. Campanella, togo likväl i vissa fall katholicismens försvar.

dem så ytterst förhatliga prisma, och följaktligen *misskände*, eller rättare: *icke kände*. På detta sätt måste man förstå alla dessa den gigantiska europeiska reformens skriftställare, såvida man vill begripa dem i grunden – *begripa dem oaktadt deras egna ord*. Man gör dem öfver hufvud visserligen ingen orättvisa, i och för deras personer enskildt, om man säger dem vara *hatare af hvad de sågo omkring sig såsom antagen christendom*, alltså, att de, *i denna mening*, voro religionsföraktare. Men man begår en stor orättvisa emot de hufvudläror, hvilkas organer nämnde skribenter i försynens hand utgjorde, om man nekar dessa lärors *identitet i grunden* med den *egentliga* Christendomen: en identitet, som fans till, jemväl då organerne sjelfve ej insågo det.

En af dessa hufvudläror är *Personlighetsprincipen*, använd på Samhället. Grundsattsen omfattar *Individernas förhållande till det Hela i staten*, ordnadt på rättsgrund och med en åt alla gifven *jemlikhet inför lagen*, i stället för den *olikhet i rättigheter såsom menniskor*, hvilken genom våld och godtycke blifvit upprättad till vissa kasters och folkklassers förmån, men till andras förtryck eller åtminstone förfång. Denna grundsatts af Jemlikhet innebär intet förnekande af all den *personliga olikhet*, både i andlig och kroppslig måtto, som eger rum menniskor emellan, till karakter, skicklighet, förmögenhet och dylikt; en olikhet, som måste och bör medföra mycken skiljaktighet för hvars och ens ställning i lifvet. Men den nekar, att denna olikhet skall sträcka sig utöfver sina egna gränsor, sådana dessa ligga i menniskonaturen och i hvarje varelses karaktersbeskaffenhet vid sidan af en annan. Den påstår, att det inom *hvarje Individ*, den lägsta som den högsta, finnes någonting, som konstituerar den till *Menniska*, och hvaruti följaktligen en *likhet* finnes emellan *alla*. Denna stora och universala likhet är det, som uppställer en *oafytterlig rättighet för hvarje menniska*, att i samhället besitta allt *det* goda, i andlig och kroppslig måtto, som utan undantag bör tillkomma hvarje varelse efter dess sanna väsende, hvilket icke kan stå i strid med Samhällets egen natur, så fort också den är sant fattad, och ej förvriden genom enskildes egoistiska bearbetande.

De ”nya lärorna” konstituera således i sjelfva verket både en Likhet och en Olikhet menniskor emellan i samhället, men beggedera af natur-

ligt och sant slag; hvaremot dessa läror bekämpa hela det system af *konstlad*, genom våld och godtycke införd Olikhet, som endast medelst undantagsförmåner, bördsprivilegier och orimliga lagar kan ega rum i staten.

Hvad kan väl med skäl anföras emot denna grundsatts? Den har såsom *samhällslära* sitt tydliga motstycke i Christi lära om alla menniskors lika ringhet inför Gud, och den dermed följande *allas lika ställning* inför nåden och i religionen. Skola vi alla, efter Guds råd, saliggöras (blifva medarfvingar till Guds rike), hvilket ej kan ske utan att *hvar och en individuelt* frälsas, så är detta otvifvelaktigt en personlighetsprincip både till sin *grund* (Christi person, såsom frälsningens upphof och medel) och till sin *tillämpning* på hvarje enskild menniska. Den innebär oemotsägligt allas vår jemlikhet i religionen. Men när nu en sådan får och skall finnas *der;* huru kan man då vilja förneka oss den i *Samhället?* Det jordiska riket måtte väl icke hafva större rätt att kränka individen, än Guds rike, som dock kränker ingen; utan upptager hvar och en med nåd? När Christus om Sabbathen säger, att denna är till för Menniskornas skull, men icke menniskorna för sabbathens, så är det klart, att man måste finna detta utsträckligt till hela gudstjensten och religionen; då det följaktligen blir: "att religionen är till för menniskornas skull, men icke menniskorna för religionens"; och, då nu detta är en sanning, så måste i de sociala frågorna, hvilka omöjligen kunna vara högre och förnämare än religionens, det med lika stort skäl heta: "*att samhället är till för menniskornas skull, men icke menniskorna för samhällets*" – – och se der revolutionens grundtanke! Det är menniskornas rätt, att i Samhället icke se en sin fiende, icke möta en vexationsanstalt till den fattiges roffande och den svages eller okunniges plågande; utan deruti träffa en sin vän, sin hjelp, sitt sanna stöd, icke uteslutande *någon enda* (af hvad klass och börd som helst) från alla på jorden befintliga medel till andlig och derjemte äfven kroppslig förkofran, som denna grundtanke påstår. Hvad kan andra sidan säga häremot?

§. 5. Personlighetsprincipens försvar emot de s. k. Historiskes anfall.

Kan väl i sjelfva verket någonting vara besynnerligare, än då man påstår, att för välgången af det *Hela* (af Menskligheten, i någon viss större enhet eller totalitet fattad, af Samhället, af Staten o. s. v.) erfordras, att *Individen* skall uppoffras, krossas, eller åtminstone lida, försummas, oförnuftigt och orättvist tillbakasättas; hvaremot det "Hela" å sin sida förmodas fara illa, derest den "Enskilde" mår väl. Hvad menar man med denna, genom hvarjehanda uttryckssätt varierade, men i botten alltid samma, alltid lika orimliga lära? Hvarifrån, om vi få fråga, hemtar väl det Hela, Samhället – denna varelse: Staten – sina anspråk? Hvarpå stödjer den sådana rättigheter? Hvar står det skrifvet i uppenbarelsen eller förnuftet, att den skall få tillfoga skada, göra ondt, förstöra, krossa, hindra lif och utveckling? Månne då icke den, såsom allt, skall vara underkastad Guds lag, kärlekens eviga och himmelska skyldighet, klokhetens fordran, sanningens och rimlighetens kraf? Hvad är den väl sjelf till slut, annat än den organiska sammanfattningen af alla sina individer; hvarföre den just måste må väl, när alla dessa befinna sig väl, och tvertom illa, när de hafva det illa? Och månne icke omsider detta falskt-mystiska tal om det Helas, om Samhällets rätt att sluka sina barn eller dock att för sina så kallade "stora intressen" nedhålla en ansenlig mängd af dem i elände till själ och kropp; månne icke, säga vi, detta egentligen blott är en förevändning hos vissa enskilda, fåtalige kaster, hvilka tagit väldet, och nu med "samhället" icke mena något annat än *sig sjelfve* och *sina fördelar;* hvarföre deras lära om individernes pligt att försmäkta, hindras, bortkrånglas och vexeras "för statens väl", endast innefattar den mest afrundade egoism från dessa kasters egen sida, de der i sjelfva verket lika litet älska staten, som de öfrige medlemmarne deruti, utan allenast vilja se sig tillgodo?

Vi erkänna visserligen, att samhället kan fara illa, ja, kan löpa en ganska stor fara genom individers sätt att bära sig åt. Vi både veta och tillstå, att *om* för några Enskilde uppställas orättmätiga, i sakernas sanna natur icke grundade anspråk och dessa göras gällande, *då* lider det Hela, likasom de öfrige Enskilde derutaf. Då inträffar det särskilda fall,

att man låtit vissa personligheter bekomma hvad dem med fog icke tillhörer; man har, med ett ord, låtit *Individualismen slå öfver till Egoism*. Men detta är alldeles icke, att förstå Personlighets-principen så, som de nya lärorna vilja hafva den förstådd; utan det infaller snarare med den gamla ordningens ande. De nya lärorna vilja hafva individernas ställning noga inrättad *på det sätt*, som det Helas verkliga välgång fordrar, och hvarmed alla de Enskildes sanna väl äfven naturnödvändigt sammanfaller, så fort åt dem lika litet å ena sidan orimliga fördelar på andre enskildes eller på det helas bekostnad medgifvas, som å andra sidan deras rättmätiga, i sakernas verkliga förhållanden grundade anspråk förnekas. Denna grundsatts upplifvar följaktligen en *lika rättvisa emot alla*, hvilken just förintar Egoismens princip i dess rot. Deremot uppställer den visserligen en Personlighets-princip, en *Individualism;* men renad ifrån Egoism, från det onda, som hos den enskilde kan vilja göra sig gällande, och noga rättad efter det Helas, efter Samhällets, efter Menskligheten sannskyldiga fordringar. Detta väl afvägda förhållande emellan Helt och Enskildt – emellan Stat och Individ – skall vidmakthållas genom *Lagar*, som afse beggederas ömsesidiga ställning, ordna dem inbördes, och lika litet tillåta det Hela, Samhället, hugga in kränkande och förstörande på det Individuella eller hindra någon enskild från dess naturliga, sanna och goda utveckling, som å andra sidan tillåta detta Enskilda, vare sig i *enstaka individer* eller i *större grupper* (såsom korporationer, s. k. stånd, eller hvad det vara må) verka hämmande, kränkande och skadligt på det Hela. Detta stora ändamål – att noga afväga rätta förhållandet emellan Helt och Enskildt – kunna lagarne omöjligen uppnå, utan att, bättre än hittils skett, inträngа i Menskligheten och Samfundets sanna väsende, uppfatta deras begrepp och uttala dem i sina stadgar. Just derföre är det också, som de nya lärorna och deras sakförare fordra reform af samfunds-lagarne; enär dessa i så många fall icke ännu uppfylla det ändamål hvarom vi tala, och hvilket de måste tillfyllestgöra, för att vara rätta lagar.

Ingen med anspråk på omdöme, kan kalla denna åsigt af samhället atomistisk och egoistisk. Vi hylla den läran, att *allmänt och enskildt väl*, på begge sidor rätt förstådda, *omöjligen kunna ligga i strid med hvar-*

andra, emedan, om de gjorde det i sjelfva verket, sådant skulle innebära en orimlighet i skapelsen: en tanke, som, tagen på allvar, utgjorde ett hån emot Gud. Men vi uppmana hvem som vill, att efterse i de böcker och periodiska blad, hvilka kunna kallas organer för de nya lärorna, om någon grundsatts der finnes uttalad, som skulle göra individen oberoende af samfundet, ställa honom öfver lagen och af honom skapa en regellös atom. Ingen ärlig och fördomsfri forskare skall inom den fria pressen kunna spåra något af den arten.

Åsigten af samhället, fattadt ur synpunkten af en sann Personlighetsprincip, står i ingen strid med *de historiska anspråk*, som böra och förtjena göras gällande inom kretsen af det ännu lefvande. Men detta innefattar ej en rättighet för *allt* gammalt att få qvarbehållas, ondt, dåligt och föråldradt, så väl som godt, ännu friskt och ändamålsenligt; utan det innebär blott en skyldighet för dem, som vilja utgrunda *sättet*, *huru* en reform, *huru* en förbättring i en eller annan del af samhällets organism skall försiggå, att derunder göra noggrant afseende på förhållandet i äldre tider, för att begripa *hurudan* saken i sjelfva verket också för närvarande *är:* en kunskap, af oundgänglig vigt, för att tillvägabringa rättvisa och lyckade förbättringar. Sådant skiljer det rätta reformarbetet ifrån det slags tomma, nakna rationalism, som vill taga allting *endast abstrakt*, utan blick på de individuella former, hvarje folk, hvarje tid, likasom hvarje enskild har: en falsk rationalism, hvaråt alldeles icke med rätta bör tilläggas namn af *förnuftighet*, enär förnuftet icke har till uppgift att *endast* se det *allmänna* (det abstrakta) i ett ämne, utan lika så mycket att fatta det *enskilda* (det individuella) deruti. Alla reformlärare, som förtjena sitt namn och ega någon röst i det offentliga, mena äfven så och icke annorlunda, när de tala om, att man måste gå *rationelt* till väga och söka vidare utbilda staten jemte dess lagar efter förnuftets fordringar. Ty *förnuftet är ingen utopi;* det är hemma i *verkligheten*, lika mycket som i *tankens idealer:* dess heliga mission är, att känna beggedera, och att, med blicken stadigt fästad på de sednare, oupphörligen leda den förra till allt närmare öfverensstämmelse med dem. Endast så styres och rättas vårt jordiska lif efter himmelens lagar. Men såvida detta i grunden är meningen med *det* Rationella, *det* Förnuftiga, man ifrån de

nya lärornas sida fordrar för samhällsutvecklingen; så inses på en gång huru orimlig beskyllningen emot dessa läror är, att vara utopiska, vara naket abstrakta; likasom derjemte, att de för sin del icke kunna gifva bifall till andra historiska anspråk, än de goda; d. v. s. till bibehållande af sådana saker, som förnuftigtvis böra äfven i vår tid qvarstå; men icke af andra. I sig sjelf är det ganska klart, att läror, som till en så stor del utgå från Personlighetsprincip och Individualism, nödvändigt måste hafva till ett af sina hufvudsyften, att göra afseende på sitt folks och sitt tidehvarfs ”individuella skaplynne”, och hafva öga för detta i hvarje tid, likasom för hvarje folk, hvarje slägte, hvarje menniska, ja, till och med för hvarje djurslag och dödt ting. Grundlösare kan då icke finnas, än de s. k. *Historiskes klagan* öfver dessa läror. Deremot erkänna vi villigt, att flere af dessa lärors lägre sakförare icke alltid yttrat sig förnuftigt, på det sätt, som vi här framställt det rätt rationella, det verkligt förnuftiga vara. Men denna anklagelse rör allenast dem för egen räkning: den angår icke tidehvarfvets grundsattser, hvarom vi tala.

Hvad kunna de Historiske väl hafva att anföra emot *Personlighets-* och *Individualitetsprincipen*, sant förstådd? Skulle vi vilja vända deras egna ord tillbaka på dem sjelfve, så är det just en sådan princip de för staten hylla, men af egoistiskt och orent slag, i stället för en af rättmätigt och oskyldigt, hvarom de ”nya lärorna” tala. Eller hvad annat innebära alla dessa strider till försvar för privilegier, för byråkratiska intressen, för vissa kasters undantagsförmåner på andras bekostnad, för ett par (både till sina medlemmars antal, förmögenhet och bildning, emot de öfrige i landet, ganska obetydliga) ståndS rättighet, att lägga sitt veto emot det helas förkofran och utveckling till ett bättre rättstillstånd? Skulle detta verkligen icke innefatta något begär att skaffa sig personliga fördelar? eller att bibehålla sådana, som man har, äfven om de bevisas vara skadliga för andra? med ett ord, skulle häruti icke ligga någon personlighetsprincip? Detta kan man endast neka genom att skjuta ”ståndet”, ”kasten”, ”korporationen” framför sig, och, med ett jesuitiskt undangömmande af sitt eget jag, säga det vara ”Ståndet” m. m., som besitter förmånerna, för hvilka man kämpar, samt att det blott är såsom *medlem deraf* man för egen räkning njuter af dessa förmåner.

Äfven om vi skulle antaga denna undanflykt – (som har fullkomligt syskontycke med prelaternas kända talesätt, då de skjuta ”kyrkan” framför sig, men egentligen mena sina embetens förmåner och bibehållandet af personligt välde) – hvad är väl då omsider Ståndet, Korporationen? Också den skall ju, ehuru i större skala, betraktas som ett slags *person*, just enligt de s. k. Historiskes egna theorier öfver staten? Familjen, kasten, yrket, hela samhället är, hvart för sig, en Person! När nu åt någon viss sådan person (något visst stånd, någon viss kast) förfäktas rättigheter, som de hafva till andres förfång, så strides följaktligen af personlighetsprincip; och till på köpet af en egoistisk, en ond. Kan detta nekas? Hvarom talar man då? Vi, för vår del, sky icke namnet, allenast deråt, för *vår* räkning, icke gifves annan tydning, än den vi sjelfve antaga. Alltså hylla vi Personlighetsprincipen, så fattad, som vi ofvanföre beskrifvit den, nemligen såsom en med det Helas väl fullt öfverensstämmande rättighet för *hvarje* (och ej blott för någon viss) Individ, att lefva och (obehindradt af konstlade vexationer, skadliga dammar, onödiga plågor) få utvecklas efter sin natursanna beskaffenhet, allt nemligen på ett sådant sätt, att det icke sker till intrång för någon annan att åtnjuta en dylik rätt. Att hela denna åsigt, till exempel i frågan om representationsförändringen, leder till ”allmänna val”, bestrides icke; och skadar ej. Men *det slags* personlighetsprincip, som de byråkratiska, aristokratiska och prelatensiska intressenas förfäktare i sjelfva verket omfatta, om de ock deråt vilja gifva ett annat *namn*, innebär alltid, till *saken* (huru olika den än må betitlas), ett tillmätande af rättigheter åt *några* (vare sig som ”stånd”, eller som ”enskilde”) till *andres* lidande; således en orättvisa, ett ondt.

§. 6. Frågan om Bildningens anspråk på rösträtt bland folkombuden.

Vi hafva betraktat tvenne af revolutionens förnämsta läror: *Jemlikhets-* och *Personlighets-principerna.* Vi skola nu öfvergå till en tredje, som i våra dagar blifvit, om möjligt, af ännu mera vital natur i de offentliga öfverläggningarne. Den rör hvad man kallar *Bildningens anspråk på röst bland folkombuden.* Vi säga öppet, att vi tillhöra dem, som gilla

dessa anspråk, så fort man på ett förnuftigt sätt får reda frågan, definiera hvad slags bildning menas, samt icke sträcka anspråken utöfver rimlighetens och rättvisans gräns. Såsom vi anse denna sak vara af yttersta vigt för hvar och en, som på allvar begrundar samhällsgrundsattsernas nuvarande nödvändiga utveckling, anhålla vi om våra läsares uppmärksamhet för följande tre synpunkter, hvari frågan naturligen sönderfaller.

1:o *Hvar och en medlem af staten, äfven på den ringaste odlingsgrad* (eller med *den* art af bildning, som t. ex. i Sverige kan antagas vara den *minsta* hos hvarje myndig person), *har icke destomindre vissa oafytterliga rättigheter*, hvilka ej kunna honom betagas; såsom, att rå om sin egendom och ej utan eget begifvande kunna någon del deraf beröfvas: att bevaka sin juridiska rätt vid domstol eller annat forum, der denna rätt ifrågakommer, och göra det med hvilket ombud han sjelf finner bäst o. s. v. Kan väl någon bestrida detta? Faller det väl någon in, att säga: "N. N. brister på kunskaper, är en person utan bildning (hvarmed likväl ej förstås att N. N. är från vettet, men han kan icke det och det): ergo skall jag, eller någon annan, som tagit studentexamen e. d., inträda i N. N:s egendom, disponera den och deraf taga hvad oss för godt synes till ändamål, hvilkas förträfflighet vi, men icke N. N. sjelf, ega att pröfva? Ett slikt yrkande skulle säkert hvar och en finna ursinnigt. Nå väl! hvad är väl nu riksdagen, om ej ett forum, hvarest i anslagsväg och många andra vägar *alla* samhällsmedlemmars egendom i hela riket till mer eller mindre grad tages i anspråk? När dessa samtliga samhällsmedlemmar skola under namn af utskylder och skatter betala hvad riksdagen af deras egendom beviljat, d. v. s. disponerat, då frågas det icke, om dessa personer samtligen äro "bildade", utan den okunnigaste, ja, den råaste, får erlägga sin penning, lika väl som den mest odlade. Är det då icke lika ovedersägligen med rättvisa, billighet och rimlighet öfverensstämmande, att *hvar och en*, han må vara huru obildad som helst, måste få genom ombud, som han åt sig utser, bevaka sin egendom vid riksdagen, så att ingenting deraf emot hans vilja bortgifves? Om detta icke kan nekas, så inses ur sjelfva eganderättens princip, hvars helgd man alltid framhåller, det *rättigheten att välja* riksdagsman icke kan med skäl nå-

gon bestridas, till hvad odlingshöjd han än må höra.

2:o *Ibland ombuden sjelfve bör man otvifvelaktigt endast önska personer af bildning.* Men här uppstår just den stora frågan: ”hvad menar man för bildning?” Själsbildning, naturligtvis. Men af denna finnes många slag. Somliga af dessa slag tjena den svenske riksdagsmannen verkligen till alldeles intet (såsom: grekiska, latin, kasuistik, heraldik, otillämpad historia, osmält romantik, o. s. v.). Andra bildningsslag kunna till och med, då man, såsom man måste, afser riksdagens nytta för landet och samhället i det hela, vara honom skadliga (såsom: förbildning, antihumana åsigter, falsk mystik och dylikt, insupet genom en half, skef, ytlig, så kallad lärdom). För att nu inse, *hvilken* bildning det egentligen erfordras för ett godt och gagneligt riksdagsombud, bör man påminna sig, att, enär själen icke blott består af *Vetande* (den rationella funktionen), utan derjemte, och i första rummet, af de moraliska egenskaper, som hufvudsakligen bero af *Viljans* godhet (den autonomiska funktionen), nitet, driften, karaktersfastheten, den orubbliga känslan för rätthet, kärleken till sanning, ljus och allas väl: så måste en menniskas *bildning* icke uteslutande räknas efter omfånget af hennes vetande och kunskapernas vidd, utan i ännu högre grad efter hennes karakters ädelhet, hennes rena vilja, kärlek till sanning och rätt, hvarmed ock gemenligen följer hvad man kallar ett *sundt omdöme*, äfven i fall, der personen icke besitter egentliga specialkunskaper. När man enligt denna måttstock uppskattar Bildningen, så kan man ej annat än gifva sitt fullkomliga bifall till den fordran, som derpå göres i och för riksdagsombuden. Men då stå också ”Bildningens anspråk” på en helt annan linie, än den mängden af våra riddarhustalare och åtskillige inom presterskapet mena. Såsom hvad de orda, om nödvändigheten af kultur, till sin innersta tanke endast innebär, att få dem sjelfve och deras likar, så vidt möjligt är, uteslutande eller dock öfvervägande, till representanter, så skrika de på bildning! bildning! – och *dermed* skall nu förstås blott en *sådan*, som *de* besitta. Likväl – hvad ega de för en bildning? På *vetandets* område har mängen af dem ett förråd af glosor; men ofta nog bevisar detta förråd sig vara utan särdeles sammanhang och konseqvens utbildadt, samt ännu mindre af användbarhet för riksdagsmannakallet.

Och huru förhåller det sig med dessa personers goda *vilja?* deras fosterlandskärlek? humanitet? nit för allas, äfven de ringaste väl? kärlek till sanning? karaktersfasthet? ett sundt, klart, oförvilladt omdöme? Denna moraliska sida, hvilken är den vigtigaste, utgör beklagligtvis den svaga sidan hos flertalet bland dem, som föra odlingens anspråk så högt till tals. – De skola härvid utropa: ”den *goda viljan* i all ära, men hvad hjelper den en riksdagsman, hvilken måste ega *kunskaper*, för att bedöma de ämnen, som förekomma till hans afgörande!” – Vid denna anmärkning hafva vi tvenne stora motbetraktelser att göra. *Först och främst* är det icke detaljkunskaper öfver de på riksdagen förefallande ämnen (t. ex. i artilleri och fortifikation, för anslagsfrågor rörande arméen; i finansernas grunder, ekonomiens theorier o. s. v.), som af alla riksdagsmän erfordras (om så vore, skulle i sjelfva verket inga ständer nånsin kunna vara); utan är det hufvudsakligen propositionernas utarbetare och motionernas upphofsmän, som det tillhörer, att, med frågans framläggande, tillika utreda henne, anföra alla nödiga theoretiska och praktiska uppgifter, och ställa målet så i ljuset, att ett sundt förnuft kan förstå saken, och en god vilja finna, om det öfverensstämmer med fosterlandets och allas väl, att omfatta, eller att förkasta den. Hvad riksdagsombuden hafva att känna, är egentligen sina hemmavarande hufvudmäns tänkesätt och krafter, samt huruvida dessa tillåta de äskade förslagens fullgörande. I öfrigt må man säga hvad man vill om det invecklade i rikets angelägenheter och särdeles finanserna; det vissa är, hvad alla riksdagars erfarenhet intygar, att det simpla sunda förnuftet, satt i verksamhet af en god vilja, häröfver fäller långt bättre omdömen, förr skaffar sig reda på och kommer till bottnen af ämnet, än denna diskursiva, halfva lärdom hos mången inom de s. k. bildade ständen, hvilken eger fraser för allting, har godt om halfva och fjerdedels ”mesurer”, och framför allt aldrig gör eller säger något utan sina egna eftertankar (arrière-penséer), mera än verklig och objektiv eftertanke. Det ”sunda förnuftet” och den ”goda viljan” kunna vist också misstaga sig. Det erkännes. Men det sker icke så ofta; i synnerhet sker det mindre i och för hufvudsakerna, än i smärre omständigheter, hvilket är det bästa; och slutligen följer dem vanligen den goda egenskapen, att rätta sina

misstag, hvilket, deremot, den sega och envisa halflärdomen högst sällan gör.

Vi komma nu till den *andra motanmärkningen*. Då man talar om angelägenheten af kunskaper för riksdagsmannen: – hvilket vi alldeles icke bestrida, blott karakterens ädelhet, den goda, fosterländska viljan och den sunda omdömesförmågan sättas i främsta rummet –: så frågas, hvilka kunskaper, tjenliga för riksdagsfrågornas detaljutredning, besitta väl då öfver hufvud de adliga och presterliga talare på våra riksdagar, hvilka så mycket orda om bildningens vigt för riksdagsmannen, och härmed ej annat mena, än vetandets bildning? Känner flertalet af dem artilleri, fortifikation, finanstheoriernas och nationalekonomiens grunder m. m. d., närmare och bättre, än medlemmarne af det demokratiska riksdagselementet? Visst icke. Salongernas män skilja sig från Bonden mest deruti, att de kunna säga hvad mycket heter på franska, tyska, engelska och latin, som han endast vet att benämna på svenska: de förmå härigenom bilda en mängd talesätt, som låta mer än de innehålla; men för ämnenas bedömande är detta af ingen vigt. Ej sällan skilja de sig ock från bonden och borgaren deruti, att de hafva ett mera bortkrångladt förnuft, och ogerna draga rena följder eller se slutet af en börjad tanke. Vi göra icke dessa betraktelser, för att nedsätta adelns och presteståndets kunnige och med ädel vilja utrustade medlemmar, der sådane verkligen förekomma; lika litet som för att otidigt upphöja bönder och stadsboer, de der också kunna utmärka sig för elakhet och inskränkthet; men endast i ändamål att få frågan om *Bildningens anspråk* satt på en ren grund. Vi påstå, att dessa anspråk ej kunna hänföras till några vissa stånd: icke till vissa personer i och för embetet eller af födseln. Inom kretsen af våra medelklasser och bondiska hus gifves lika god tillgång, som inom de öfriga ståndena, på män af den rena odling, som här erfordras, och hvars beståndsdelar vi skildrat. Detta lyckliga förhållande skall ännu mera förbättras, i samma mån som folkundervisningen utvidgas och stiger.

3:o Lägger man första och andra punkterna tillsammans, så får man deraf den slutföljd, att: 1) *alla* böra hafva rättighet att åt sig insätta ombud på riksdagen, d. ä. *välja;* men 2) *icke andre*, än personer med

bildning (så förstådd, som i punkten 2 visats), böra dertill användas, d. ä. vara *valbare*. Men huru skall denna qvalifikation bestämmas? Vår tanke är, att den icke skall regleras genom dokument, examen, eller hvad slags bunden form man behagar utstaka, emedan den icke kan och icke behöfver det. Då vigten af bildningen till hälften, och till den förnämsta hälften, är lagd på den autonomiska funktionen, karakterens moraliska halt, viljans godhet, fasthet och fosterländskhet, så är detta sådant, som ej tillhör attesternas område, men icke destomindre dokumenterar sig och hos den person, der det finnes, gör sig bekant i orten. När således genom "allmänna val" hvar och en får utse ombud åt sig, skola likväl dessa val icke falla på andre, än *sådane*, med hvilka de ombud-väljande kunna hoppas blifva belåtne, d. ä. *personer med bildning* (så fattad, nemligen, som ofvanföre förklarats), emedan inga bättre kunna bevaka deras rätt vid riksdagen, och säkert alla, äfven de för egen räkning minst bildade, de ponerade råaste, likväl vilja sitt eget bästa. Således skall genom en så fri form till hufvudsaken just den följd ernås, som innebär föreningen af de begge föregående punkterna, och hvilkas riktighet ingen förmår vederlägga. Till hufvudsaken – sade vi; ty att enskilda misstag om personer skola kunna inträffa, är, såsom med allt mensklig, högst naturligt. Men de väljandes ofrivilliga misstag rätta sig otvifvelaktigt nästa gång de välja. Ty sådant är deras egna naturnödvändiga intresse, äfven om de ej uppstiga till högre bevekelsegrunder. För öfrigt måste man väl begripa hvad det är för en skillnad, då det sakrätta göres till grundsatts för en angelägenhets utförande, äfven om brister och misstag delvis vidlåda detta, emot om, såsom nu, det sakvidriga, oriktiga och orimliga sjelf utgör denna grundsatts. De exempel man brukar anföra till bestyrkande af menigheters oskicklighet att utse ombud, eller åt sig välja de bästa personer till kommunala befattningar, äro intet sägande, emedan de ej röra förhållanden, som detta. När den stora allmänheten i sjelfva verket komme i tillfälle att erfara gagnet af dugliga representanter, liksom skadan af otjenliga – en erfarenhet, som nödvändigt skulle följa med en riksförsamling, upprättad genom samfälda val, och der ärendenas afgörande till folkets väl eller ve genom ingenting annat, än de af det sjelf utsedde ombudens beskaffenhet, skulle bestäm-

mas – så blefve det omöjligt för menigheterna, att vid tagande af sina ombud vara så likgiltiga, som man stundom hittils vid kommunala val tyckt sig finna. Man talar om korruptioner. Man anför också exempel på prestval, der socknemännen, i stället för att se till personens värde, låtit bestämma sig af ekonomiska öfverenskommelser och fästat sig vid den ”minst dyra”. Sådana fall skulle då bevisa folkets allmänna obenägenhet eller oförmåga att se på sitt eget väl, och att utvälja de verkligen bäste till ärendenas skötsel? Är det möjligt, att man icke inser, hvarpå allt detta hänger? Med känslan af en saks *onytta*, eller en jemförelsevis mot kostnaden *ringa nytta*, följer en naturlig likgiltighet i förra händelsen, och i den sednare en högst begriplig fallenhet att betrakta alltsammans blott som en pålaga, ett ondt, hvarifrån man söker lösköpa sig för det billigaste priset. Så, som riksdagarne nu äro organiserade, märka menigheterna ganska litet gagn af sina ombud, enär desses röst kan till sin verkan göras om intet af de sjelfskrifne, hvilka representera en ganska liten parcelle inom samhället. Det är då mera underligt, att allmogen, för att ej tala om den öfriga röstegande allmänheten, vid riksdagsmannavalen hysa så mycket intresse, som den ändå onekligen ådagalägger. Men, att den här och der betraktar saken som en pålaga, mera än som en fördel, och måste vilja pruta med utgiften derför efter förmåga, är verkligen helt insynligt. Låt deremot riksdagen vinna en annan form; låt den till folkets andliga och lekamliga förkofran blifva så inrättad, att rikets *egentliga* ombudsmän ej kunna öfverröstas af de *oegentlige;* och man skall se allt förändra sig. Nit, begär, omtanke att få *de bäste* till sina ombud i riksförsamlingen, skall öfverallt uppstå. Bildningen – just den rätta Bildningen – *skall tagas i anspråk*, i stället för att sjelf behöfva tala om sina anspråk, och såsom man fruktar, se dem underkända, nedhållna, motarbetade af den ”råa massan” vid valen. Om också, vid ett ändradt förhållande emot det hittils gängse, en förlåtlig oerfarenhet, en viss yrvakenhet, måste visa sig de första gångerna, som ett allmänt val för sig ginge; så skulle detta snart försvinna genom öfningen. En stigande, till alla utsträckt och förbättrad folkuppfostran är ämnad att föra verket till sin egentliga och högre fullkomlighet.

Vi tro hufvudfrågan vara afgjord genom denna framställning. Vid

grundsattsens tillämpning, visar det sig, att t. ex. den svenska representationsförändring, som i 1840 års hvilande grundlagsändringsförslag finnes uttalad, icke gått de allmänna valens bana ända fram, utan allenast gjort ett steg på denna stråt. Detta är emellertid ej att klandra, emedan verkligheten endast *stegvis* bör och kan utföra den rena tankebild, som ett system uppställer till ideal vid sin saks mål. Vi hafva här talat om de allmänna valen till sin fullständiga grundsatts, icke inskränkt genom några modificationer, hvarken af Census, af förmedlande elektorer (val i flera "coucher"), eller af dels direkta och dels indirekta val (såsom i grefve Anckarsvärds förslag); och vi hafva visat, att bildningens anspråk, sant uppfattade, ej blott låta sig förlika, men fullkomligen sammanfalla med så beskaffade val till riksombud.

§. 7. Den Skandinaviska Nordens betydelse för det Europeiska problemet.

Vi återkomma nu till hvad vi i början med några ord framställde såsom förtjent af en stor uppmärksamhet, nemligen den *Skandinaviska Nordens betydelse* för hela den Europeiska frågan. Mången torde väl vårt fosterland synas alltför obetydligt till sin politiska vigt, alltför aflägset för att utöfva någon inflytelse på Central-Europa eller dess hufvudstater, alltför folkfattigt och slutligen alltför fattigt på penningar, på bördigt land och på industri, för att kunna få något stort att säga inom verldsdelen. Och likväl finnes det en omständighet, som gör det mer än troligt, att vår halfös nationer (hvartill de Danske öarnes folk kan lägga sig, om det vill), har att utöfva en viss verkan på det öfriga Europa, som ingen ännu torde rätt ana, ehuru redan några spår gifvas till ideer derom. Vår mening är ej, att framkomma med något fantastiskt nationalskryt, påminnelser om svenska vapnens välde öfver Tyskland under Gustaf Adolf, möjligheten af ett dylikt välde öfver Östern, om Carl XII vetat gå på S:t Petersburg i stället för på Moskwa, samt slutligen en uppmaning att pånyttföda all denna ära, likt en Gloria Rediviva, genom nya militärbragder. I vår tid är svärdets heder hvarken den enda eller den högsta. Det gifves en annan verkan på nationerna än den att gjuta deras blod. Man kan nu vinna de största segrar under sjelfva freden.

Vi hafva ifrån början beskrifvit hvad vi kallat det Europeiska Problemet. När vi sade oss dermed förstå det omisskänliga, dag ifrån dag med allt mera styrka sig utvecklande politiska sträfvandet inom verldsdelen, att förverkliga Rättstillståndet menniskor emellan i samhället, så innebär detta medsamma, att förvandla samfundet, Lagarne, hela vårt Jordiska lif till en sanning, i stället för den dröm, som det allenast är, så länge otaliga menniskor nödgas tillbringa sin varelse så godt som utan rättstillstånd, beröfvade det andliga lifvets vilkor af upplysning, salighet, harmoni och frid för själen, likasom i mistning af den kroppsliga tillvarelsens med mera billighet och jemnhet fördelade Goda, sådant Gud i skapelsen till vårt väl redan på jorden nedlaggt det, ehuru det – utan all både gudomlig och mensklig rättsgrund – blifvit af några få taget likasom i beslag till de öfriges förfång.

När man historiskt betraktar den politiska utvecklingen på de sednare tiderna, finner man i Europas Centralstater, Frankrike, England och Preussen, men synnerligt i det första, ett samfundselement, kalladt det *tredje ståndet* (le tiers état) såsom *medelklass* mellan de egentliga öfverherrarne och tjenarne i samhället, allt mer utveckla sig till social makt och betydenhet. Då under medeltiden Adeln och det högre Presterskapet vid Furstens sida ensamme utgjorde all statsmakt, så kunde först småningom Städernes borgare och rikare handlande vinna politisk inflytelse. Ökadt genom en viss Ståndspersonsklass äfven på landet, nådde detta sociala element slutligen under sista århundradet den vigt inom samhället, att det erhöll full representativ rätt och myndighet. Detta steg, som i Frankrike egentligen vann sin fullbordan genom 1789 års revolution, betraktades först i Europa såsom något oerhördt. Högadeln och Prelaterne nedsågo på det ”tredje ståndet” såsom på ”proletärer och parvenyer”, obefogade att ega ett ord med öfver samhällets angelägenheter, blott egnade att arbeta och betala skatter, men ej att på något sätt afgöra om dessa skatters användande eller om statens administration, samt ännu mindre om dess andliga utveckling till organisk sanning, verklighet och lif. Men oaktadt skymningen, som de gamla egoistiska intressenas innehafvare hade utbredt öfver allas sinnen, oaktadt det mörker, hvaruti de privilegierade klasserna sökte qvarhålla de öfri-

ga, gjorde ”tredje ståndet” dock sin ställning gällande, och icke blott försvarade den, utan steg allt mera i anseende. Ett stort medel till dess ökade inflytelse låg otvifvelaktigt i den massa af verklig bildning, som i allt utsträcktare mån öfvergick till detta stånd, höjde dess aktning och medsamma sänkte adelns och ännu mer prestkollegiernas, då man allmänt började finna, att dessa begge klasser icke längre uteslutande besutto kunskaper, talanger, umgängesvett och förmåga till statens värf. Det tredje ståndets ökade rikedom fullkomnade dess seger, och lade vid flera tillfällen statens sjelfva tömmar i dess händer.

Detta har i allmänhet varit ställningen i Frankrike på de sednaste femtio åren, d. v. s. sedan revolutionen utbröt. I England betyda ännu Högadeln och Prelaterne mera, men undergräfvas stundligen genom en växande demokrati. I Tyskland, om man derifrån undantager Österrike, kunna dessa begge klasser sägas vara motvägda genom mängden af furstehus på ena sidan, samt af en ganska talrik medelklass, på den andra. Tredje ståndet behäftas väl i de tyska mindre städerne af en viss kälkborgerlighet; men då till detta stånd i det hela inberäknas antalet af en myckenhet oadlige, sjelfständige och upplyste ståndspersoner på landet, samt slutligen invånarne i de folkrika, större tyska hufvudstäderne, så kan man säga, att tredje ståndet t. ex. i Schwaben, likasom i Rhenländerna, Schlesien och flera andra delar af Preussiska monarkien nalkas ”le tiers état” i Frankrike, i politisk vigt, och anseende.

Under tiden framstår nu ett nytt fenomen på dessa länders politiska himmel. De s. k. *arbetande klasserne* utgöra ett underlag, en ”social couche” under sjelfva det tredje ståndet i Frankrike, England och Tyskland, alldeles på samma sätt, som detta tredje stånd en gång i sin förnedring, d. v. s. *före* sin uppväckelse till politiska rättigheter, låg såsom ett nedtryckt element under adeln och prelaturen. ”Arbetsklassernas” tillstånd och politiska ställning börjar i Tyskland taga de allvarsammaste betraktelser i anspråk. I Frankrike har redan en kedja af politiska sekter eller småsamfund – *Communister*, *Socialister*, *Fourrierister* o. s. v. – bildat sig och länge varit i en verksamhet, som för oss på detta afstånd väl ännu är föga känd, men hvilken bland annat yppar sig genom en starkt tilltagande litteratur (i journaler, småskrifter och äfven större ar-

beten, såsom Louis le Blanc's ryktbara bok "Sur l'organisation du travail," och flere andra af *de la Mennais*, *Charles Fourrier*, *Madame Gatti de Gamond* o. a.). I England hafva de sociala rörelserna till arbetsklassernas fördel stundom gått ända till öppet våld emot de bestående formerna. Man påminner sig de s. k. *Chartisternes* strider, hvartill *Rebeccaiternes* oroligheter ansluta sig. *Edmund Owens* parti, *Socialister* och *Communister* i England utgöra ett motstycke till Frankrikes talrika anhängare af samma slags grundsattser. I allmänhet kan man säga, att den rika och starka medelklassen *nu* nedblickar på "arbetsklasserne" med samma förnämhet och förakt, samt betraktar de politiska rörelser, hvilka hafva till syfte att försätta denna folkafdelning i ett renare rättstillstånd, med samma oro, som på sin tid adel och prelater nedsågo på det "tredje ståndet" och sökte motverka dess politiska emancipation. Striden för vinnande af menskliga rättigheter åt medelklassen eller det tredje ståndet ansågs *då* för lika mycket ett uppror, ett fräckt försök att kränka gudomliga lagar (hvarmed adel och prelater alltid betecknat sina privilegier), som någonsin nu sträfvandet, att förbättra de arbetande klassernas vilkor, mången gång belägges med namn af uppvigling. I sjelfva verket kan man visst icke säga, att arbetsfolket i dessa länder, i vår tid lefver utan lag eller beröfvadt alla menskliga rättigheter, så att det kan sättas i jembredd med lifegne eller slafvar. Men ehuru dessa klasser bestå af *menniskor*, och tillika af en i samhället på en gång *högst talrik* och genom sitt arbete *högst vigtig* personal, så hafva de dock alldeles *ingen röst med öfver det samhälles angelägenheter*, som till en så stor del består af dem: *de hafva ingen röst med öfver detta samhälles lagstiftning, andliga utveckling* och *administrativa organism*, oaktadt de sjelfva till så betydlig del hafva godt eller ondt af denna lagstiftnings och stats-organisations beskaffenhet. *Den ena parten skrifver ensam lagarne, som skola ordna förhållandet emellan den och den andra parten*! Den grofva orimligheten, den fullkomliga orättvisan häraf äro så ögonskenliga, att anspråken på arbetsklassernas insättande i fullt menskliga rättigheter omöjligen i längden kunna afvisas. Hvar och en, den der är, såsom man i rättsläran säger, intresserad i en sak, måste också hafva sin del i sakens afgörande eller bestämmande. Eljest sker, att *en part dömes*

ohörd: en oformlighet, en juridisk och moralisk absurditet, hvilken lika mycket inträffar, då han dömes efter lagar, i hvilkas stiftande han eller hans folkklass ingen del haft (och hvilka lagar då mycket väl kunna vara orättvisa, orimliga och förtryckande mot denna folkklass – just såsom fallet är!); en part, säga vi, dömes i denna händelse *lika mycket* ohörd, som när den efter en gifven lag belägges med straff, men utan ransakning, utan att hafva fått förklara sig och tala till sitt försvar. *Det sednare*, som nu blott är slafvens och den lifegnes conditio vitæ, eger väl icke rum för arbetsklasserna i de civiliserade europeiska länderne; men *det förra* (att få lagar på sig tillämpade, utan att vara med om deras stiftande, deras förbättrande eller revision) är ännu onekligen fallet med dem. Likväl finnes det icke *mera skäl* att neka dessa klasser åtnjutandet af rent menskliga rättigheter, än att hindra "tredje ståndet" derifrån: större fara för samhällets bestånd och välgång gifves icke heller genom att tilldela sådana åt de förra, än åt det sednare. Genom denna hvälfning kan ingen värre öfverändakastning ske, än den, som tilldrog sig genom medelklassens emancipation; nemligen orimliga företrädesrättigheters borttagande. Ideen är således subversiv för orättvisa privilegier, men icke för någonting annat. Man kan också göra sig fullt förvissad, att striden för arbetsklassernas insättande i ett fullkomligare rättstillstånd inom Europas samhällsomfång, lika väl skall slutas med seger för denna sak, som kampen för tredje ståndet i förra tider gjorde det. *Arbetsklassernas politiska utveckling till* (laglig) *sjelfständighet* är just hvad som utgör hela den ena stora hufvudfrågan för Europas pågående sekel.

Men på denna omständighet, hvilken ingen i Europas bildningshistoria klarseende kan betvifla, hvilar den särskilda betydenhet, som vår Nords folk under det kommande århundradet, efter mycken anledning, skall intaga inom det Europeiska samhällsförbundet. Orsaken är följande. Den *Skandinaviska Norden*, ensamt bland alla länder i Europa, besitter under namn af *Bönder* en folkklass i samhällets sjelfva botten, som sedan urminnes tid redan *åtnjuter politiska rättigheter*. Skandinaviska Norden eger sitt bondestånd icke såsom en liten ingrediens, en ringa afdelning under hela den öfriga nationen, utan till den grad öfvervägande stort och talrikt, att resande utländningar, som hitkommit,

med häpnad öfver detta så alldeles egna sociala fenomen, vanligen icke draga i betänkande att kalla och anse vår Nord hel och hållen för ett ”bondland”. Man kan också med skäl göra så, när, hvad *Sverige* vidkommer, adel och presterskap ej sammanräknadt gå till 30,000, och om man tillägger allt borgerskap och ofrälse stadsboer – således *allt* utom bönderne – detta belopp in totum et tantum icke stiger till 300,000 på 3 millioner, alltså ej uppnår en tiondedel af det hela; samt man, hvad *Norrige* angår, finner denna proportion till bond-elementets öfvervigt ännu starkare. Vi, som bo här i norden och från barndomen vant oss vid dess egenheter, se kanske häruti ingenting besynnerligt; men sakens märkvärdighet uppreser sig för betraktarens blick ju mera han jemför andra europeiska folk med Skandinaviens.

Vårt bondfolk kan så till vida icke sättas på samma linie med det öfriga Europas ”arbetsklasser”, att dessa ännu sakna de politiska rättigheter, som det förra besuttit i årtusenden. Men onekligen utgör det ändock *samma folk-art* inom samhället, blott med den skillnaden, att den här i norden öfverhufvud eger hvad den i det öfriga Europa går att under kommande sekler söka förskaffa sig. *Det Svenska och Norska Bondfolkets stora politiska och historiska betydenhet för verldsdelen inses häraf;* enär det andra Europa dermed har *möjligheten och verkligheten af sjelfva saken*, hvarom man kämpar, *gifven för sina ögon*. Framtiden torde upplysa vigten af denna omständighet.

Härmed är för ingen del sagdt, att vårt bondfolk redan intager den hela politiska plats, eger all den sociala utveckling, som det bör och kan hafva: tvertom synes det just till följd af den betraktelse, vi gjort, vara så mycket angelägnare för detta bondfolk – ej blott för dess egen, men för Europas skull – att det måtte komma till höjden af sin rätta bestämmelse, vinna sin sannskyldiga utveckling. Det sträfvar också härtill med ett slags naturnödvändighet, som uttalar sig i hela vår historia från hedenhös, från Engelbrechts och Gustaf Wasas tider, och nu sist i representationsfrågan. Ombildningen och förbättringen af den Svenska riksdagen är framkallad icke endast af Nordens *omdöme:* den drifves, rättare sagdt, af en oemotståndlig *instinkt*, som väl i första hand underhålles af ett *skandinaviskt intresse* att fullkomna vår bondiska folk-grund till allt

hvad den skall vara och blifva, men derjemte utgör en rent *europeisk drift:* en ande, som icke gifver sig, med mindre den får föra verldsdelens samhällsbildning fram dit försynen med Europa menat.

Vi erkänna visserligen det skandinaviska bondfolkets olikhet mot Europas egentligen såkallade arbetsklasser, deruti, att de sednare bestå af personer, som befinna sig i tjenst hos andre, då deremot den sjelfegande personalen bland nordens bönder oftast arbetar blott på sin egendom. Men den politiska meningen i de öfriga Europeiska folkens utbildning är, att *deras arbetsklasser skola komma till den skandinaviska bondens rättstillstånd*, representativa myndighet och delaktighet i samhällets lagstiftning. Häruti består *Skandinaviens föresyn för Verldsdelen.*

Likaledes befinner sig en annan olikhet deruti, att, då vi i det föregående talat om arbetsklassernas åtnjutande af de rent menskliga rättigheter, som de ännu sakna, detta är förstådt om rättigheter, hvilka de skola hafva oaktadt de *fortfara att vara arbetare* och *i tjenst hos andre.* Då detta icke är fallet med de sjelfegande bland vårt bondfolk, så rör jemförelsen icke denna punkt enskildt. Men i afseende, likväl, på hela den stora delen äfven af vårt bondelement, som är tjenande, och hvilken folkafdelning lika mycket i Norden, som det öfriga Europa, ännu lefver i mistning af de politiska rättigheter af rent menskligt slag, hvarom vi talat (såsom att deltaga i riksombudmanskapet, hafva sitt ord med i samhällets lagstiftning och organism-utveckling m. m.), och hvilka äro nödvändiga, för att detta folk skall införas i ett sant rättstillstånd; så väntar *denna* politiska utveckling vår Nord lika väl som Europa i allmänhet. I detta särskilda afseende kan således Skandinavien icke utgöra den öfriga verldsdelens förebild; men vår nord står dock, genom sina sjelfegande bönders likartighet i folkmening med de s. k. arbetsklasserne, äfven i detta fall på närmaste steget till den ifrågavarande politiska förebilden.

Man kan vid hela vår framställning anmärka, att det måste vara de Förenta Staterna i Amerika, mera än Skandinavien, som för Europas samfundsutveckling står för ögonen, enär i flere af dessa stater de personer, (åtminstone de manliga) som motsvara Europas arbetsklasser, haf-

va representativ myndighet, och sålunda deltaga i statens organiska lif. Utan tvifvel bör det också medgifvas, att Amerika utgör Europas föresyn, såvida det sednares tendens utsträckes ända till republik. Och det är möjligt, att Europa kommer derhän. Men, *på det monarkiska området ännu*, bildar Skandinavien för det utvecklingsfall, hvarom vi här talat, den närmaste föresynen för verldsdelen.

Om vi lyckats göra oss begripliga, måste hvar och en i vårt älskade fosterland, hög som låg, med handen på hjertat och full af aktning, vända sig till det stora ståndet ibland oss, som på sina armar bär oss alla, med sitt arbete hufvudsakligen närer oss alla, försvarar oss i farans stund och i sitt sköte bär vårt – måhända hela Europas – framtida hopp i dess skönaste blomning. Men detta vare ingalunda sagdt till väckande af högmod och inbilskhet hos den svenska eller norska allmogen. Tvertom ju högre och ädlare dess bestämmelse är, ju tydligare dess framtida kallelse verkligen är stor, vidtomfattande, kanske förundransvärd: ju mera varmt sinnad, klok och god bör denna allmoge vara; ju mera sansad, högstämd, ren till seder. Menniskans yppersta kraft af Gud är mildhet: hvilken är kärlek och förstånd.

———————

Innehåll.

Inledning . . . . . sid. 35.

Första Afdelningen.

Handlingar, vexlade emellan Upsala Domkapitel och Rektor Almqvist.
I. Domkapitlets bref år 1840 . . . . . 37.
II. Svar . . . . . 39.
III. Domkapitlets Förklaring, i anledning häråf, af år 1841 . . . . . 48.
IV. Utdrag af Protokollet, hållet i Upsala Domkapitel den 2 Nov. 1842, med föreläggande af 12 frågor till Almqvists besvarande . . . . . 51.
V. Almqvists svar på de 12 frågorna . . . . . 56.
VI. Domkapitlets bref år 1843, med föreläggande af 3 nya frågor . . . . . 74.
VII. Almqvists svar på de 3 frågorna . . . . . 76.

Andra Afdelningen.

Hufvudpunkter inom *Religionens*, *Statens* och *Konstens* område, der Almqvist af den äldre bildningens kämpar bör vederläggas.
I. Rörande Uppfostrings- och Undervisningsväsendet . . . . . 92.
II. I Kyrkligt afseende . . . . . 94.
III. I Äktenskapsfrågan . . . . . 95.
IV. I Politiskt afseende . . . . . 96.
V. I Brottbehandlingsfrågan . . . . . 101.
VI. I Afseende på Konsterna . . . . . 102.
VII. Om Glädje, och dithörande . . . . . 104.

Tredje Afdelningen.

Åtskilliga af de i det föregående anförda punkterna skola närmare upplysas och utvecklas genom några enkom åt ämnena egnade, särskilda uppsattser.
I. Om Manhems-förbundet . . . . . 107.
II. Fem Bref öfver dessa dagars ämnen
Första Brefvet. Om Statsreligion . . . . . 179.
Andra Brefvet. Hvartill gagna eller skada partier? . . . . . 187.
Tredje Brefvet. Att såväl politisk som religiös Patriarkalism är oförenlig med den Lutherska Läran om Arfsynden . . . . . 190.
Fjerde Brefvet. Om Religionens Restauration i Sverige; och huruvida den af Svenska Prest-eden hindras?

– Tvenne oundgängliga alternativer för Presterskapet . . . . . 194.
Femte Brefvet. Karakteren af den estetiska och konjugiala polemiken i afhandlingar, noveller, tidskrifter, tidningsartiklar. Hvasser, Atterbom, Reuterdahl, Kusinförfattarinnan, Fredr. Bremer. – Orgiasmen; och idéen för dess utrotande. – Plato, Longos. Gandharva-äktenskapet i Indien . . . . . 210.
III. Om Brottsliges Behandling . . . . . 226.
IV. Om Poesi i Sak . . . . . 245.
V. Hvad innebära Poesiens två förnämsta konstslag? Hvad är skillnaden emellan ett Epos och Drama? . . . . . 280.
VI. Svenska Riksdagens Ombildning, eller Representationsfrågan.
Kap. I. Inledning . . . . . 300.
Kap. II. Rationelt och Nationelt . . . . . 304.
Kap. III. Om det Historiska och det Förnuftiga . . . . . 315.
Kap. IV. De Fyra hufvudpunkterna i det från 1840, 41 årens riksdag hvilande Representationsförslaget . . . . . 325.
Kap. V. Tillägg – Begynnelsen af 1844 års riksmöte . . . . . 343.
Kap. VI. Fortsättning af Tilläggen. Ströskrifter utgifna öfver representations-frågan . . . . . 349.
Kap. VII. Fortsättning, om Svenska Adeln . . . . . 354.
Kap. VIII. Det europeiska problemet. Blick på fransyska revolutionen. Skandinaviens betydelse i den europeiska frågan . . . . . 368.

Genom tryckningsortens aflägsenhet hafva åtskilliga *Tryckfel* insmugit sig, hvilkas rättelse, *före bokens begagnande*, läsaren benäget torde företaga sig; helst somliga af dessa tryckfel äro rätt förvillande, och de öfriga åtminstone vanprydande. Likaledes hafva af samma anledning flera *Stafnings-inkonseqvenser* kommit att ega rum.

Stafnings-Inkonseqvenser

		rätt:		*orätt:*
hvarigenom man	*än finner*	christendom,	*och än*	kristendom
–	–	nemligen	– –	nämligen
–	–	hellre	– –	heldre
–	–	särdeles	– –	serdeles
–	–	särskild	– –	serskild
–	–	merendels	– –	merändels
–	–	döma	– –	dömma
–	–	ega	– –	äga
–	–	bärgning	– –	bergning
–	–	medlersta	– –	mellersta
–	–	satts	– –	sats
–	–	coelibat	– –	celibat
–	–	kapitel	– –	capitel
		o. s. v.		o. s. v.

Varianter och kommentarer

Textkritisk kommentar 411
Varianter 413
A. Varianter avseende tryck och handskrifter
i skriftväxlingen mellan domkapitlet och Almqvist 413
1. Tryckfel och accidentalier 413
2. Substantieller 421
B. Varianter avseende *C.J.L Almqvist. Monografi*
och tidigare publicerade versioner 425
1. Tryckfel och accidentalier 425
2. Substantieller 547
Kommentarer och ordförklaringar 617

Textkritisk kommentar

C.J.L. Almqvist. Monografi är i originaleditionen tryckt i duodesformat, paginerad 1–600 + 8 opaginerade sidor och kollationerar 1^{12}(–1/1,2 +1/1.2) 2–11^{12} 12^{12}(±12/2) 13^{12}(±13/4) 14–15^{12} 16–19^{8} 20^{8}(±20/8) 21–30^{8} *31*^{4}. Skillnaden i arkomfång torde bero på att boken trycktes på två tryckerier.

De 8 opaginerade sidorna, som följer efter s. 600, omfattar 1) innehållsförteckning, 2) några ord om existensen av tryckfel, 3) förteckning över tryckfel, 4) förteckning över stavningsinkonsekvenser och 5) tillägg av en not. I innehållsförteckningen har Almqvist ej helt följt textens rubriker; därav uppkomna inkonsekvenser har ej ändrats. Beträffande tryckfel och stavningsinkonsekvenser påpekar Almqvist, att de beror på ”tryckningsortens aflägsenhet”. I föreliggande edition återges inte 3) och inte 5); tryckfelen har rättats i texten och noten har förts till sin rätta plats.

Bastext för denna edition har varit det exemplar av originaleditionen, som ägs av bokförläggare Krister Gidlund, Hedemora. Det har jämförts med 14 andra exemplar som tillhör Uppsala UB (2 ex), KB (2 ex), Stockholms UB (2 ex), Lunds UB (2 ex), Litteraturvetenskapliga institutionen i Lund (1 ex), Göteborgs UB (1 ex), antikvariatbokhandlare Björn Löwendahl, Stockholm (3 ex) samt utgivaren (1 ex).

I alla de jämförda exemplaren finns kancellanser, vilket i allmänhet innebär att blad avlägsnats ur den tryckta boken och ersatts med nytryckta blad, som klistrats fast, vanligtvis på de ”stumpar”, som lämnats längst in i uppslaget. Det nyinsatta bladet kallas kancellans, medan det borttagna kallas kancelland. Kancellanser i *C.J.L. Almqvist. Monografi*

är de två första bladen, titelsidan och inledning (blad 1 och 2), samt bladen 267–268, 295–296 och 439–440. Några kancellander har inte påträffats.*

Huvuddelen av monografien har tidigare varit tryckt i bok, tidskrifter och tidningar. Till första avdelningen, *Handlingar, vexlade emellan Upsala Domkapitel och Rektor Almqvist*, föreligger dessutom Almqvists inlagor i hans egenhändiga manuskript, som jämte domkapitlets originalskrivelser förvaras på Landsarkivet i Uppsala. Att Almqvists MS till ett av honom tryckt arbete bevarats, är som bekant mycket ovanligt. I detta fall förklaras det av att handskriften har en officiell karaktär och att det inte är Almqvist själv som bevarat den.

Bastexten har jämförts med tidigare publicerade versioner i Manhemsboken, i tidskrifter och tidningar. Dessutom har Almqvists text i första avdelningen jämförts med hans i domkapitlet bevarade inlagor.

Tryckfel och varianter i accidentalier (d.v.s. icke semantiskt betydelsebärande varianter i stavning och interpunktion) redovisas i Varianter 1, varianterna i substantieller (d.v.s. semantiskt betydelsebärande varianter, främst ordval) i Varianter 2.

Varianterna mellan monografien och Almqvists handskrivna manuskript samt mellan monografien och domkapitlets skrivelser förtecknas här nedan för sig.

Förkortningar:
AB – Aftonbladet
DA – Dagligt Allehanda
JB – Jönköpingsbladet

* För sakkunnig och generös hjälp med kollationeringsarbetet tackar jag Rolf Du Rietz.

Varianter

A. Varianter avseende tryck och handskrifter i skriftväxlingen mellan domkapitlet och Almqvist

1. Tryckfel och accidentalier (icke betydelsebärande varianter i stavning och skiljetecken)

I. Domkapitlets Bref år 1840.

C.J.L. Almqvist. Monografi			*Domkapitlets Bref år 1840.*
S.	r.		
37	7	nya	Nya
	8	Jon.	Jonas
	14	uttalade	uttalade,
	17	embetspligt,	embetspligt
38	3	tvänne	tvenne
	6	form,	form
	11	skriftställen	Skriftställen
	23	Domcapitlet	Domc
	30	bedömande.	bedömande. –
	30	öfvertygelse,	öfvertygelse
39	4	och – såsom	och såsom
	4	christen	Christen
	5	pligt, – genom	pligt, genom
	8	Han	han
	8	Domcapitel	Domc.

II. Svar.

			[Almqvists] Svar.
	18	M. V.	Maxime Venerandum
	23	brefvet	Brefvet

	24	M.V.C. [i forts. använder Almqvist genomgående denna förkortning.]	Maxime Venerandum Consistorum
	28	jäfvas	gäfvas
40	26	sjelf, skyldig	sjelf skyldig
	27	från	ifrån
	27	färd,	färd;
	29	besvärsskrift	Besvärsskrift
	30	ecklesiastikt	ecclesiastikt
	34	ordination, lyder	ordination lyder
41	2	rektor vid nya elementarskolan	Rektor vid Nya Elementarskolan
	6	derför	derföre
	8	dess	Dess
	15	hvarföre, då	hvarföre då
	22	mig,	mig:
	30	brefvet	Brefvet
	31	försiggå	för sig gå
	31	*prestman*	*Prestman*
	33	*prosten*	*Prosten*
42	4	Herr ordförande	herr Ordförande
	5	prest	Prest
	6	skrifter	Skrifter
	7	Tryckfrihetsförordningen, till	Tryckfrihetsförordningen till
	9	samt i	samt, i
	28	sedlighets-känsla	Sedlighetskänsla
	30	Evangelisk-Luthersk	evangelisk-luthersk
	32	ömhetens	ömheten
43	16	de	De
	18	dem	Dem
	19	dem	Dem
	24	ringa som	ringa, som
	33	skilnaden	skillnaden
44	3f	vrängare, för	vrängare för
	4	skull, utgifves	skull utgifvas
	20	satser	sattser
	30	ifall	i fall
	33	författare	Författare
45	8	satser	sattser
	13	heldre	hellre
	14	till, utan	till utan
	19	från	vid
	20	uppenbarelsens	Uppenbarelsens
	21	uppenbarelsen	Uppenbarelsen
	22	Israelitiska	israelitiska

	25	qvinna	Qvinna
46	1	bibelrum	Bibelrum
	3	förordningen	Förordningen
	3	som, i	som i
	5	förordningen	Förordningen
	5	April	Apr.
	10	strid ej	strid, ej
	13	heller, hvad	heller hvad
	23f	ecklesiastik	ecclesiastik
	26	äktenskapsfrågan,	äktenskapsfrågan;
47	5	Förkunnaren	förkunnaren
	7	H:rr	Herrar
	8	tillika, hvar	tillika hvar
	10	domkapitel [användes i forts. genomgående]	Dom Capitel
	18	poesien	Poesien
	20	derföre, att	derföre att
	23	Noachs	Noacks

III. Domkapitlets Förklaring, i anledning härå, af år 1841.

Domkapitlets Förklaring.

48	3	Kongl.	Kgl.
	4	Ludv.	L.
	17f	Embetsmyndighet	embetsmyndighet
49	26f	[Ej nytt stycke] I sammanhang	[Nytt stycke] I sammanhang
	27f	gränsorna	gränserna
50	3	prest, kan	prest kan
	8	för	inför

IV. Utdrag af Protocollet, hållet i Upsala Domcapitel den 2 Nov. 1842.

Utdrag af Protocollet.

52	3	H:r	Herr
53	5	kyrkans	Kyrkans
	20	Skrift, och	Skrift och
54	10	medel, som	medel som
	11	serdeles	särdeles
55	10	Rector	Rect.
	13	Domcapitlets	DomCs
	14	enskilta	enskilda

V. Almqvists Svar på de 12 Frågorna.

			[Almqvists] Svar på de 12 Frågorna.
56	4	Högvördige	Högvördiga
	6	Högvördige	Högv.
	10	skriftligen, utspridt	skriftligen utspridt
	11ff	*Hel. Skrift* [...] *gällande.*	[Ej kursiv]
	18	*ja*	*Ja*
	19	stanna	stadna
	19	ja	Ja
57	1	steg eller	steg, eller
	6–s. 73, r. 26	[De av Domkapitlet formulerade frågorna återges här i kursiv.]	[Ej kursiv]
	6	*tit.*	Tit. [Domkapitlet stavar genomgående Tit.]
	10	*kyrkans*	Kyrkans
	12f	*kyrkans*	Kyrkans
	23	utöfning:	utöfning;
	25	rikes	Rikes
	27	*ja*	*Ja*
	32	*prest*	Prest
	32	*annan person*	annan person
	33	presten	Presten
58	7f	*utom* och *bredevid*	utom och bredevid
	27	artiklar	Artiklar
	28	hvilkas	hvilkes
59	5	tillkommer:	tillkommer,
	23f	*såsom Domstol*	såsom domstol
	25	opartiskt:	opartiskt.
	33	*han*	Han
60	5	*Hel. Skrifts*	Hel. Skrifts
	5f	*såsom i högsta rummet ensamt afgörande*	såsom i högsta rummet ensamt afgörande
	6	*Christi*	Christi
	8	*presten*	Presten
	29	*närvarande Stationärt*	närvarande Stationärt
61	6	Rörelseelement	Rörelse-element
	7	Katholicismen, ej	Katholicismen ej
62	31	progressiva	Progressiva
63	4	evangeliska	Evangeliska
	5	katholicismens	Katholicismens
	6	*brott emot besvurna stadgar*	brott emot besvurna stadgar

	12	förmenande	förmenanden
	14	progressiva	Progressiva
	18	Eger åter den	Eger, åter, den
	20	progressiva	Progressiva
64	13	*trons rättesnöre*	trons rättesnöre
	14ff	*just* [...] *grundfrågor.*	[Ej kursiv]
	15	ENDAST	endast
	15	*högsta*	högsta
	21f	*Regula* [...] *sunt*	[Ej kursiv]
	22	*incederunt*	inciderunt
	29	*endaste regel*	endaste regel
65	4	*än såsom vittnen*	än såsom vittnen
	4f	*att, och på hvilka orter*	att, och på hvilka orter
	12	Nicæniska	Niceniska
	21	sekter.	sekter. –
	34	Gamla och Nya	gamla och nya
66	1	*Hel.*	*Heliga*
	2	och	*och*
	4f	*icke makt att döma*	*icke makt att döma*
	5	*allena den Hel. Skrift*	*allena den Hel. Skrift*
	6	*utan*	utan
	7	*huru*	huru
	14f	*protest* [...] *öfverdomsrätt*	[Ej kursiv]
	26	den Hel. Skrift allena	*den Heliga Skrift allena*
	27	inga menniskoskrifter	*inga menniskoskrifter*
67	2	profeters, evangelisters och apostlars	Profeters, Evangelisters och Apostlars
	4	bekändt	bekänt
	19	*vederdöpare*	*Vederdöpare*
	19	dop	Dop
	21	*Kyrkans*, af	*kyrkans* af
68	6	kateches	Kateches
	11	*derföre*	derföre
	12f	*frånsagt sig domsrätten*	frånsagt sig domsrätten
	13	*i högsta mening*	i högsta mening
	13	*denna ensamt*	denna *ensamt*
	14	Hel.	Heliga
	32	satts	sådan
69	6	*afvikelser ifrån densamma*	afvikelser ifrån densamma
	10	supremati	Supremati
70	3	*andre än mig*	andre än mig
	8	han åter en	han, åter, en
	27f	nyssnämnda	nyssnämda
71	2	gudaktighetens	Gudaktighetens
	4	heldre	hellre

	7	*Guds*	Guds
	8f	*feltagna menskliga inrättningar*	feltagna menskliga inrättningar
	9	anda	ande
	14	*helt annat*	helt annat
	22	*menniskoverk?* Och *när som helst*	menniskoverk. Och när som helst
	23	*inrättning*	inrättning
	26	*Guds*	Guds
	29	*gudaktighetens*	Gudaktighetens
72	25	sjelfförsvar	Sjelfförsvar
73	15	bedömma	bedöma
	20f	*annars* [...] *sjelfförsvar.*	[Ej kursiv]
	28	November	Nov.

VI. Domkapitlets Bref år 1843.

Domkapitlets Bref år 1843.

74	17	*visst icke obekanta*	visst icke obekanta

VII. Almqvists Svar på de 3 Frågorna.

Almqvists Svar på de 3 Frågorna.

76	7	H.D.C. [denna förkortning genomförd i resten av svaret.]	Högv. Dom Capitlet
	12	rikets	Rikets
	18	ställt	ställt,
	19	tolf	Tolf
	19	tre	Tre
	20	Konsistorierna	Consistorierna
	20	Presters	presters
	20f	*lära* och *lefverne*	lära och lefverne
	21	*förra*	förra
	21f	*under utöfningen af sjelfva embetet förkunnar*	under sjelfva utöfningen af embetet förkunnar
	29	Lagen	lagen
77	3	Konsistorium	Consistorium
	4	*sattser*	sattser
	11	*Lärofrihetens*	Lärofrihetens
	13	tids. – Det	tids. Det
	23	[Nytt stycke] När H.D.C.	[Ej nytt stycke]
	32	när. Men	när; Men

	34	*att det aldrig är genom embetsmyndighet*	att det aldrig är genom embetsmyndighet
78	1	*framlagda motskäl*	framlagda motskäl
	1f	*hvilket* [...] *användas*	[Ej kursiv]
	9	*har rätt* att	har rätt, att
	19	*hvaruti det orätta bestode;*	hvaruti det orätta bestode,
	23	mig;	mig,
	30	*Bekännelseskrifter*	bekännelseskrifter
79	1	*verkligen öfverensstämma med den Heliga Skrift*	*verkligen* öfverensstämma med den Heliga Skrift
	2	*dennes Grundlära*	dennas *Grundlära*
	2f	*Symboliska Skrifters*	Symboliska skrifters
	3	*Lärosystemet i dess Helhet*	Lärosystemet i dess helhet
	5	Frågan	frågan
	18	*Kongruens*	Congruens
	19	*Ja*	*Ja,*
	32	auktoritets	Auktoritets
80	1	derföre	*derföre*
	3	afgjordt att	afgjordt, att
	5	Ständer	ständer
	20	kongruens	Congruens
	24	kateches	Kateches
	25	Regeringen	regeringen
	29	*Sakrament,*	*Sacrament;*
	29	alla	Alla
	30	alle	alla
	33	katechesen	Katechesen
	34	Inkongruens	In congruens
81	4	uttrycket: ”verklig	uttrycket ”verklig
	7	*Kongruens*	*Congruens*
	9	*ja*	*Ja*
	10	ja	Ja
	12	Kongruens	Congruens
	17	*(Grundlära)*	(Grundlära)
	29	helhet	Helhet
	29	till allt och hvartenda	*till allt och hvartenda*
	31	*Joh. Gerhardi*	Joh. Gerhardi
82	13f	föregående, ett	föregående ett
	17f	frälsning,	frälsning;
	18f	*Evangeliskt-lutherska kyrkan*	Evangeliskt-lutherska kyrkan
	24	Församlingens	församlingens
	25	*så* fattad, *så*	så fattad, så
	27	Augsburgiska Bekännelsen, Art. II, III och IV (jemfördt	*Augsb. Bek.* Art. III, IV och V (jemfördt

	32	annat;	*annat*,
	32	detsamma, *men i djupet fattadt*	*detsamma*, men i djupet fattadt
83	9f	sammandraget som	sammandraget, som
	11	3	tre
	12	uppmärksamhet:	uppmärksamhet.
	13	*Kan* [...] *verlden*	[Ej kursiv]
	13	pantheistiska	pantheistiska
	21f	pantheistiskt,	pantheistiskt;
84	5f	*derigenom*	derigenom
	8	förtroende, och	förtroende och
	11	såvida	så vida
	11	själ*slikheten*	själslikheten
	12	större än	större, än
	12	*olikheten*	olikheten
	12f	andlighet makarne	andlighet, makarne
	13	emellan fordras	emellan, fordras
	16	*Barnens*	Barnens
	19	verlden,	verlden;
	21	riktning	rigtning
	28	*då* är *detta* förhållande *icke äkta*	då är detta förhållande icke äkta
	32	*slår icke in på något annat*	slår icke in på något annat
	34	rätta:	rätta;
85	1	annat,	annat;
	3	*renlärigt* eller	*renlärigt*, eller
	3	påstå Vigseln vara nödig	*påstå Vigseln vara nödig*
	6	*Joh. Gerhards Loci*	Joh. Gerhards Loci
	8	derur, efter	derur – efter
	9	jag, alla	jag – alla
	10	öst;	öst,
	14	*De Conjugio*	*de Conjugio*
	17	intagande derföre	intagande, derföre
	18	Vigselns	vigselns
	21f	*Consecratio ecclesiastica* eller *Benedictio sacerdotalis*	Consecratio Ecclesiastica, eller Benedictio sacerdotalis
	23f	mannens och qvinnans	Mannens och Qvinnans
	24	*Matrimonialis Consensus*	Matrimonialis Consensus
	25	Vigseln	vigsel
	32	imedlertid	emellertid
86	1	XII	12
	2f	Elementet	elementet
	8	Vigseln	vigseln
	11	*för. – Gerhards*	*för*. Gerhards

2. Substantieller (betydelsebärande varianter, t.ex. i ordval)

C.J.L. Almqvist. Monografi Handlingar växlade mellan Domkapitlet och Almqvist.

I. Domkapitlets Bref år 1840.

S. r.

37 11 *H:r Rectorn* Domkapitlets Bref år 1840: Tit. [Almqvist har genomgående ändrat Tit. till H:r Rectorn i monografien och i AB.]

III. Domkapitlets Förklaring, i anledning härå, af år 1841.

48 6 *Juli sistl. år* Domkapitlets Förklaring: sistl. Juli
49 33f *tydliga (1* Anm.), *att* D.F.: tydliga, att
50 2 *än mera* D.F.: ännu mer
7 *öfvertygelse, (2* Anm.) *och* D.F.: öfvertygelse, och
12 *hemställda (3* Anm.), D.F.: hemställda,

IV. Utdrag af Protocollet, hållet i Upsala Domcapitel den 2 Nov. 1842.

55 31 Joh. E. Forssell. Utdrag af Protocollet: *Joh. E. Forssell.* [Nytt stycke] Riktigheten af ofvanstående protokoll erkännes. C.J.L. Almqvist

V. Almqvists Svar på de 12 Frågorna.

64 17 *tydliga* [Almqvists] Svar på de 12 Frågorna: högtidliga
73 30ff Dessa rader saknas i Almqvists handskrivna inlaga.

VI. Domkapitlets Bref år 1843.

75 16f *tillegnade* Domkapitlets Bref år 1843: tillägneliga
31 Joh. Er. Forssell. Bref 1843: Joh. Er. Forssell. [Efter skrivelsen tillägget:] Närslutne skrifvelse anmodas Tit. f. d. Rectorn Mag. C.J.L. Almqvist tillställa emot bevis om inhandigandet, som ofördröjeligen genom Tit. försorg hit införväntas. Upsala d. 16 Januari 1843. P.D.V.

VII. Almqvists Svar på de 3 Frågorna.

78 15 *göra det.* Almqvists Svar på de 3 Frågorna: göra det; eller ej nog tillräckligt, då rummet varit begränsadt.

26 *är* såsom domstol Svar 3: såsom domstol är
27 *övergår* Svar 3: vänder mig
27 *till sjelfva frågorna* Svar 3: till frågorna
80 17 *I menniskomakt* Svar 3: I min makt
31 *de Symboliska* Svar 3: Symboliska
81 7 *grundsatsen* Svar 3: grundtanken
82 27 *Art. II, III och IV* Svar 3: Art. III, IV och V
31 *något* Svar 3: någonting
83 10 *och* Svar 3: men
84 4f *äktenskap* Svar 3: Äktenskapet
16 *så i anseende* Svar 3: så anseende
21 *hvaruti* Svar 3: hvari
34 *icke något* Svar 3: icke, passar icke på något
85 13 *Joh. Gerhard* Svar 3: Gerhard
32 *all denna historik* Svar 3: all historik
86 1 *se* Svar 3: jfr
1 *frågan VII* Svar 3: 7:de frågan
5ff Ecclesiastica *(om Vigsel hörer till äktenskapets form: formella vilkor)? framställer* Svar 3: *Ecclesiastica?* framställer
11ff *(i Almqvists* [...] *öfversättning:)* Svar 3: [Saknas]
14–30 *”Att Vigseln* [...] *Noveller.)* Svar 3: ”Consecrationem esse simpliciter & absolute *necessariam ad Conjugium* ac proinde ad ejus formam essentialem pertinere, probari posset his argumentis:
1) *ex prima Conjugii institutione*. Quæ juxta regulam primævæ institutionis in Conjugio requiruntur, ea sunt simpliciter necessaria et ad essentialem Conjugii formam pertinent. Sed consecratio & benedictio conjugum juxta regulam primævæ institutionis requiruntur. (Gen. 2: 22&c)
2) *ex Conjugii christiani conditione*. Matrimonium solo contrahentium consensu & verbis consensum exprimentibus contractum est mere civilis contractus; sed christianorum conjugium est sacrum fœdus, res sacra, ergo ad contractum illam civilem accedere debet ecclesiastica benedictio, per quam reddatur fœdus sacrum.
3) *ex juris canonici sanctione* (Ställen anföras ur romerska Canoniska lagen).
4) *ex juris civilis dispositione* (Ställen uppräknas ur denna lag, till, och med, Justiniani Noveller.)
31–s. 90, r. 13 emot *(sid. 606)*. Svar 3: *mot*: sid. 606. – Contraria assertio nititur hisce fundamentis:
1) *ex Consecrationis conditione*. Consecratio illa Ecclesiastica novorum conjugum non habet expressum aliquod ac speciale Dei mandatum. Introductam esse pio et utili consilio, ejusdemque vestigia exstare in verbo divino, haud inviti concedimus; quod ipsum inferius late demonstrabimus; interim tamen desertum aliquod præceptum de solenni et Ecclesiastica illa novorum conjugum benedictione ex sacris litteris produci vix poterit, ergo non potest eadem statui absolute et simpliciter ad conjugii essentiam necessaria, tanquam essentialis ejusdem forma. Ulterius. Abs-

que quo rei alicujus essentia & integritas constare potest, ea non est essentialis ejusdem forma, quippe quæ salva rei essentia nunquam abesse potest. Atqui conjugio sua constare potest integritas absque Ecclesiastica benedictione. Ubi enim dantur caussæ sufficientes in actu positæ & non impeditæ, ibi ponitur effectus. Sed absque Ecclesiastica benedictione dantur caussæ conjugii sufficientes in actu positæ & non impeditæ; dari enim potest consensus legitimus personarum legitimarum in indissolubilem vitæ consuetudinem verbis externis legitime expressus, quamvis non accedat Ecclesiastica benedictio; ac talis consensus matrimonialis sufficiens est ad nexum illum indissolubilem inducendum, cum adsit materia et forma. Ergo benedictio Ecclesiastica non est essentialis conjugii forma, nec requisitum aliquod ad essentiam ejus absolute necessarium.

2) *ex caussarum enumeratione*. Si omnes caussæ, propter quas benedictio ecclesiastica novis conjugibus confertur, ad calculos revocemus, apparebit, nullam earum id inferre, quod benedictio sit de matrimonii essentia, vel requiratur ad ipsius esse, sed tantum ad bene esse. Ergo benedictio illa non potest statui essentialis conjugii forma. Antecedens patebit inferius.

3) *a paritatis ratione*. Quod apud romanos olim fuit deductio in domum, id hodie est Ecclesiastica consecratio, quæ in illius locum successit. Sed deductio in domum non pertinuit ad ipsam conjugii essentiam. Placentinus (hans mot-tanke anföres, och vederlägges af "potior Jurisconsultorum pars".)

4) *ab absurdi consecutione*. Si benedictio ecclesiastica est essentialis conjugii forma vel requisitum aliquod ad ejus essentiam simpliciter necessarium, consequens fuerit, apud gentiles non esse verum et proprie dictum conjugium quin et in ecclesia Israelitica talis benedictio et consecratio ecclesiastica, qualis hodie adhibetur, vix demonstrari poterit; ex quo consequens foret, etiam in Vet. Test. non fuisse inter Israëlitas verum ac ratum matrimonium. Quid quod Soter 1. episcopus Romanus imperante Antonino circa annum Christi 174 demum instituisse memoratur, ne legitima haberetur, uxor nisi cui Sacerdos ex instituto benedixisset. (Platina, in vita Soter. p. 23); quamvis hic ritus sit antiquior, ut suo loco monebimus.

C. Pro *decisione quæstionis* (præsupposito eo, quod de matrimonio intra Ecclesiæ pomœria a Christianis celebrato hic agatur) distinguendum est: 1) inter *Consensum Matrimonialem* qui coram Ecclesiæ facie ante solennem benedictionem publice a desponsatis declarari nostris moribus ac temporibus consuevit, & inter *ipsam Consecrationem* consensus illius declarationem consequentem. Matrimonialis Consensus omnino necessarius est ad indissolubilem matrimonii nexum introducendum, ad quem *sponsalitius consensus* nondum sufficit, ut superius demonstravimus; cumque in publico Ecclesiæ conventu immidiate ante Sacerdotalibus benedictionem consensus ille matrimonialis declaretur, ideo illius ratione & respectu benedictio sacerdotalis ad Conjugium necessaria

haud incommode dicitur, non quidem ut forma, sed ut caussa efficiens proxima.
2) inter necessitatem *ex institutione divina descendentem et ad ipsam rei naturam pertinentem*, et inter necessitatem *ex humana aliqua constitutione descendentem, et publicæ utilitatis ac honestatis intuitu introductam*. Benedictio Sacerdotalis necessaria est ad conjugium rite ineundum non ex speciali quodam præcepto divino, nec propter Conjugii naturam, quasi ea non sit integra absque Sacerdotali consecratione, sed ob constitutionem ecclesiasticam et civilem publicæ utilitatis et honestatis intuitu introductam. Inde (här citeras Donell. lib. III).
3) inter *rem ipsam* et *publicum rei testimonium*. Benedictio sacerdotalis novorum conjugum non requiritur ad rei ipsius conjugii scilicet essentiam, sed ad publicum ejus testimonium, ut omnibus constare possit legitime et honeste matrimonium esse contractum. Quemadmodum igitur glossa (in 1. 5. det föregående citeras).
4) inter matrimonium spectatum *in foro conscientiæ*, et *in foro exteriore*. In foro conscientiæ et coram Deo est verum et ratum matrimonium, quod legitimo et matrimoniali utriusque partis consensu est initum, si vel maxime Sacerdotalis benedictio non accesserit; sed in foro exteriore non judicatur verum et ratum matrimonium, quod non est in facie Ecclesiæ confirmatum. (Här anföres ett ställe ur Tertullianus).
5) inter duplicum vocabuli *Nuptiarum* significationem. (Här anföres skillnaden emellan, då *Nuptiæ* är synonymt med *ipsum Matrimonium*, då också "ad nuptiarum essentiam non pertinet Sacerdotalis benedictio"; och när det är synonymt med *Festivitas nuptialis* in solenni novorum conjugum copulatione adhiberi solita, då "consecratio ecclesiastica omnino requiritur ad nuptias christianis ritibus et solennitatibus celebrandas".).
6) Denique quidam distinguunt inter formam conjugii *essentialem* et *accidentalem*. Essentialis conjugii forma consistit in arctissima et indissolubili unius maris et unius fœminæ legitime contrahentium conjunctione; sed accidentalis forma potest statui in consecratione Ecclesiastica et nuptialis festivitatis celebratione; sed enim cum accidentalis illa forma essentiam rei non constituat, ideo stricte loquendo forma non est, sed duntaxat externum adjunctum.

Antuna den 16 Febr. 1843.
C.J.L. Almqvist.

B. Varianter avseende *C.J.L. Almqvist. Monografi* och tidigare publicerade versioner.

1. Tryckfel och accidentalier (icke betydelsebärande varianter i stavning och skiljetecken)

FÖRSTA AFDELNINGEN.
Handlingar, vexlade emellan Upsala Domkapitel och Rektor Almqvist.

I. Domkapitlets Bref år 1840.

S. 37–39 tidigare publicerade under titeln ”Huruledes Rector Almqvist står till rätta på ’Kapitlet’.” i AB 3/8 1840.

C.J.L. Almqvist. Monografi		AB
S.		
37–39	H:r	Hr

II. Svar.

S. 39–47 tidigare publicerade under titeln ”Huruledes Rector Almqvist står till rätta på ’Kapitlet’.” tillsammans med s. 37–39 i AB 3/8 1840.

S.	r.		
39	25	Juni	Juni,
	31	meddelande	meddelande,
	31	punktligaste rättat från ”punkligaste”	
40	3	närlagda	närlagde
	5	icke;	icke,
	30	ecklesiastikt	ecclesiastiskt
41	2	elementarskolan	elementarskolan,
	3	Consistorium	Consist.
	11	åtskilliga	åtskillige
	20	sådana	sådane
	23	hvarför	hvarföre
42	7	Tryckfrihetsförordningen,	Tryckfrihetsförordningen
	23	såsom	så-såsom [tryckfel]
43	18	dem	dem,
44	1	sjelfva	sjelfve
	33	författare	Författare
45	2	han rättat från ”man” av A.	

	10	1:o.	1:o
	12	2:o.	2:o
	12	äktenskapet,	äktenskapet
	18	3:o.	3:o
	18	hjertans	hjertas
	22	Israelitiska	israelitiska
	32	som" &c. &c.	som etc. etc.
	33	4:o.	4:o
46	31	annan),	annan);
47	3	5:o.	5:o
	7	H:rr	Hrr
	23	Noachs rättat från "Noacks" av A.	

S. 48–55 ej veterligen publicerade i AB.

V. Almqvists Svar på de 12 Frågorna.

S. 56–64 tidigare publicerade under titeln "Herr rektor C.J.L. Almqvists svar till Upsala domkapitel" i AB 24/1 1843.

56	3	*Till Högvördige Domkapitlet i Upsala!*	*Till högvördige domkapitlet i Upsala!*
	4	Högvördige Domkapitlet	högvördige domkapitlet
	6	Högvördige Domkapitlet	högvördige domkapitlet
	7	Högv. Domkapitlet	högv. domkapitlet
	10	skriftligen,	skriftligen
	17	Högv. Domkapitlet	högv. domkapitlet
	19	stanna	stadna
	24	mina	mine
	27	Högv. Domkapitlet	högv. domkapitlet
57	10	*sina*	*sine*
58	30	ansett	ansedt
	31f	tjenståligganden	tjensteåligganden
59	27	bort	bordt
	31	tit.	Tit.
60	5	*ensamt*	*ensamt*
	8	*presten*	*Presten*
	9	tit.	Tit.
	11	förbindelse	förhindelse [tryckfel]
	12	eftersyn rättat från "efsersyn"	
	16	tit.	Tit.
	21	Domkapitlets	Dom-kapitlets
61	7	senare	sednare

	10	*framåt*	*framåt*,
	20	*Blifvande*,	*Blifvande*
	24	1:o.	1:o
	24	Stationära, rättat från ”Stationära:” av A.	
	28	2:a.	2:a
62	1	3:o.	3:o
	13	4:o.	4:o
	16	5:o.	5:o
	26	imperatorernas	imperatorernes
63	12	förmenande	förmenanden
	15	något:	något;
	16	oaktadt	aktadt [tryckfel]
64	1	senaste	sednaste

S. 64–73 tidigare publicerade under titeln ”Herr rektor C.J.L. Almqvists svar till Upsala domkapitel” (Slut från gårdagsbl.) i AB 25/1 1843.

	22	*certamina* rättat från *”cortamina”* av A.	
	27	*sanktionerade*	*sanctionerade*
65	12	Nicæniska	Niceniska
	17	Augsburg	Augsburg,
66	7	*utan*	utan
	26	*Hel.*	*Heliga*
67	2	hvilket	hvilket,
	4	Helige Ande	Helge Ande
	11	*Hel.*	*Helga*
	16	senaste	sednaste
	18	IX,	IX
	29	dermed”, rättat från dermed,	
68	21	satts	sats
	25	uppmana	uppmanat [tryckfel]
	30	*bestrider*	bestrider
69	4	*förändringar* rättat från *”förändringen”* av A.	*förändringen*
	9	dess	dels [tryckfel]
	16	tit.	Tit.
	20	tit.	Tit.
	23	*vare*	*vore*
70	16	förbjudet	förbjudet,
71	2	tit.	Tit.
	3	tit.	Tit.
	8	*feltagna*	*feltagna*,
	22	*helst*	*heldst*

	29	*allo* rättat från *”alla”*	
	32	*helst*	*heldst*
72	2	helst	heldst
	4	hvarhelst	hvarheldst
	18	imellertid	imedlertid
	28	galna	galne
	32	Högv. Domkapitlets	högv. domkapitlets
	34	visste	viste
73	15	bedömma	bedöma
	30	*C. J. L. Almqvist*	C.J.L. ALMQVIST

VI. Domkapitlets Bref år 1843.

S. 74–75 tidigare publicerade under titeln ”Upsala domkapitels ytterligare frågor till rektor Almqvist” i AB 27/2 1843.

74	4	DOMCAPITLET	Domkapitlet
	4	Herr Rectorn	herr rektorn
		[Herr Rectorn, H:r Rectorn(s) genomgående s. 74–75]	[herr rektorn(s), Hr Rektorn genomgående i AB 27/2 1843]
	4	den	d.
	5	Domcapitlets	domkapitlets
	5	den	d.
	8	Domcapitlet	domkapitlet
	14	frågorna	frågorne
	19	icke,	icke
	21f	Domcapitlet	Domkapitlet
	30	Domcapitlet	domkapitlet
75	3	1:o.	1:o
	8	Heliga Skrift	heliga skrift
	11	2:o.	2:o
	13	capitlet	kapitlet
	20	3:o.	3:o
	25	Domcapitlet	Domkapitlet
	28	Domcapitlets	Domkapitlets
	29	*C. F. af Wingård.*	C.F. AF WINGÅRD.
	30	*Joh. Er. Forssell.*	*Joh. Dr* [sic!] *Forssell.*

VII. Almqvists Svar på de 3 Frågorna.

S. 76–82 tidigare publicerade under titeln ”Hr rektor Almqvists svar på Upsala domkapitels sednare frågor” i AB 1/3 1843.

76	3	*Domkapitlet*	Dom-Capitlet
	4	HÖGV.	Högv.
	19	Kyrkoordningen	kyrkoordningen
	20	Konsistorierna	konsistorierne
77	1	akademiska	akademiske
	2	hvilkas	hvilkes
	3	Konsistorium	konsistorium
78	3	tvärtom	tvertom
	30	*H:r*	*Hr*
	30f	*prestblifvandet*	*Prestblifvandet*
79	18	Kongruens	Congruens
	34	läran”.	läran.”
80	20	kongruens	Congruens
	21	Heliga rättat från ”Hellga”	
	25	C.	C.,
	25	Regeringen	regeringen
	27	Symboliska	symboliska
	29	*Sakrament*	*Sacrament*
	31	Symboliska	symboliska
	34	Inkongruens	Incongruens
81	2	öfverensstämmelse”;	öfverensstämmelse;”
	7	*Kongruens*	*Congruens*
	12	Kongruens	Congruens
	13	sedermera,	sedermera
	26	Symboliska	symboliska
	26	bestämmes”.	bestämmes.”
82	4	*H:r Rectorn*	*Hr Rektorn*
	10	*H:r Rectorn*	*Hr Rektorn*

S. 83–90 tidigare publicerade under titeln ”Hr rektor Almqvists svar på Upsala domkapitels sednare frågor” (Slut från gårdagsbl.) i AB 2/3 1843.

83	2	*H:r Rectorn*	*Hr Rektorn*
	3	*bruk*	*bruk*,
	3	tider,	tider
	13	1:o.	1:o
84	1	2:o.	2:o
	17	sämre	sämre,
85	2	3:o.	3:o
	5	jag	jag,
	26	Chr.,	Chr.
	26f	Antoninus,	Antoninus
86	4	sid.	sid
	5f	*Ecclesiastica* (om	*Ecclesiastica*. (Om
	8	Vigseln	vigseln
	13	låta	låte

	20	&c.	etc.
	31	*emot*	*emot;*
	31	606). – Den	606.) Den
87	19	förening,	förening;
88	6	[IC:torum	”JC:torum
	6	pars.])	pars.”)
	13f	Romerske Biskopen	romerska biskopen
	14	e. Chr.	e Chr.
	26	oundgängligt	oundgänglig
90	4	feminæ	foeminae
	10	ideo,	ideo
	10	loquendo,	loquendo

ANDRA AFDELNINGEN.

Hufvudpunkter inom Religionens, Statens och Konstens område der Almqvist af den äldre bildningens kämpar bör vederläggas.

S. 91–106 ej tidigare publicerade.

91	4	den äldre rättat från ”de äldre” av A.
94	10	desamma) rättat från ”desamma),” av A.
95	3	förhållande rättat från ”förhållandc”
96	6	vinna rättat från ”vinnä”

TREDJE AFDELNINGEN.

Åtskilliga af de i det föregående anförda punkterna skola närmare upplysas och utvecklas genom några enkom åt ämnena egnade, särskilda uppsattser.

I. Om Manhems-förbundet.

S. 107–178 tidigare publicerade i *Handlingar till upplysning i Manhemsförbundets historia. Förslag till Manhems-Förbundets Organismus; till Förbundets pröfning inlemnadt år 1816 af en dess Medlem; öfversedt och utveckladt*. Sthlm 1820.

			Handlingar 1820
107	11	*Bröder!*	Bröder!
	12	brödernas	brödernes
	14	stadgar	Stadgar
108	1	några	några

	1	bröderna	bröderne
	5	är:	är: –
	6	föreslagna	föreslagne
	6f	brödernas	brödernes
	7	kollektion	collection
	8	brödernas	brödernes
	11	här,	här
	11	Då	– Då
	13	*innifrån*	*inifrån*
	13	inrättning	Inrättning
	16	brödernas	brödernes
	18	idé	idee
	19	bröderna	bröderne
	21	subjektiv	subjectiv
	24	öfriga brödernas	öfrige brödernes
	25	Ty,	Ty
	25	uttänkandet	uttänkandet,
	26	andras	andres
	26	meningar	meningar,
	31	*dugde.**	*dugde*.*
		[Not*: r. 1] bröderna	bröderne
		[r. 1] mitt arbete	mitt arbete
		[r. 2] Förbunds-idéen	*Förbunds-ideen*
		[r. 3] idéen	Ideen
		[r. 3] evig,	evig
		[r. 4] uti	*uti*
		[r. 4] inom	*inom*
		[r. 5] idéen, utan idéen	Ideen, utan Ideen
	31	andras,	andres
	31	beroende,	beroende
109	4	herakleiske,	herakleiske
	5	lugna,	lugna
	5	målet	Målet
	6	ringa,	ringa;
	8	åtminstone,	åtminstone
	11f	planlösa, gagnlösa	planlöse, gagnlöse
	14	rummet,	rummet
	17	bröderna	bröderne
	19	flera	flere
	20	inledning	Inledning
	21	uppträda;	uppträda; –
	22	af hjertat	*af hjertat*
	22	arbetets	Arbetets
	26	*företaget*	företaget
	30	rikta	rigta
	31f	*Idéens*	*Ideens*

110	2	enskildhet	Enskildthet
	2	är:	är
	3	*a)*	*a.*
	3	utvecklingen	Utvecklingen
	3	grundtanken	Grundtanken
	4	hela	Hela
	4	enskilda ting	enskildta Ting
	4	tingen	Tingen
	5	sattser: konstruktionen	Satser. – Constructionen
	5	blixtkorsningar	Blixt-korsningar
	6	ideala; –	ideala. –
	7	*b)*	*b.*
	7	*a)*	*a.)*
	7	grundtanken	Grundtanken
	8	sattserna	Satserna
	8	ting	Ting
	9	inre Organism	*inre Organismus*
	10	*stadgarne*	*Stadgarne*
	10	hela	Hela
	12	byggda	bygde
	14	förbunds-idéerna	Förbunds-ideerne
	20	afdelning	Afdelning
	23	sattsen	satsen
	27	Alltså:	Alltså
	29	subjektiv	subjectiv
111	4	särskilda	serskildta
	7	motsatts	motsats
	8–10	*”att på* [...] *uppreses.”*	”att på [...] uppreses.”
	9	*subjektiva*	subjectiva
	10	satts	sats
	11	*Svenskhet*	Svenskhet
	11	menskligheten	Mensklighet
	12	byggas.”	byggas.” –
	14	enskilda	enskildta
	18	gammalt –	gammalt, –
	19	enskilda	enskildta
	20	helsan, helheten	Helsan, Helheten
	21	inskränkthet	Inskränkthet
	22	sektion	section
	22	*sektiska*	sectiske
	22	punkt	punct
	23	berättigade	berättigade,
	24	andra	andre
	24	tecknade	teknade
	26	tillhöriga	tillhörige
	26	omskrifven	omskrefven

28 blomstra — blomstra,
29f Antiqviteter — Antiquiteter
30 historien — Historien
32 merändels — merendels
32 romantikens — Romantikens
33 tiden — Tiden
112 2 tidernas — tidernes
4f medborgare — Medborgare
5 akademier — Academier
5 anvisade — anviste
7 ensliga — *ensliga*
8 klass — class
9 Manhemsförbundets — Manhems-Förbundets
10 Svenska — svenska
14 enskilda — enskildte
15 försedda — försedde
15 fullmakt — fullmagt
15f Stats-Auktoritet — Stats-Auctoritet
20 mån — mon
21 kristlig — christlig
21 dygd: — dygd,
22 fråga — fråga,
25 *Idéen* — *Ideen*
26 eldiga — eldige
29 oändeligen — oändligen
113 2 rikta — rigta
2 hitåt! — hitåt.
3 [Nytt stycke] — [Ej nytt stycke]
Förbundets — – Förbundets
6 idéen — Ideen
8 [Nytt stycke] Dunkel — [Ej nytt stycke] – Dunkel
8 idée — idee
11 vill; — vill,
13 sättas — komma
14 tvenne — tvänne
16 tiderna — tiderne
17 *Svenska punkten* — *svenska puncten*
18 tvenne — tvänne
18 hufvudriktningar — hufvudrigtningar
19 bildningen — Bildningen
19 intill — till
20 *Tankens.** —
[Not*: r. 1] tvenne — *tvänne*
[r. 1] riktningar — rigtningar
[r. 1] en — *en*
21 begge — bägge

	23	begge	bägge
	23	slutna	slutne
	24	emot	mot
	28	antiken	Antiken
	28	fakta	facta
	30	gyldne	gyllne
	31	barndom	barndom,
114	3	aningar	aningar,
	7	riktning	rigtning
	9	eller	eller,
	11	uppenbarelsen	Uppenbarelsen
	12	fornhäfderna	fornhäfderne
	16	judarne uppenbarelsens	Judarne Uppenbarelsens
	17	annat.	annat. –
	19	verlden,	verlden:
	20	*Så*	Så
	20	frälsaren, försonaren	Frälsaren, Försonaren
	22	ställning	ställning,
	24	riktning	rigtning
	28	uppenbarelsens riktning	Uppenbarelsens rigtning
	29	spekulationen	Speculationen
	32	allt	alt
115	1	menniska;	menniska,
	2f	gudomliga:	gudomliga,
	3	mörker och	mörker, och,
	3	höjd	höjd,
	5	*efter*tanka	*efter*tanke
	8	sätt,	sätt
	9	folktron *Mythsystemer*	Folktron Mythsystemer
	10	vise	Vise
	10	kosmogonier	Kosmogonier
	10	lika	like
	11	idéer:	ideer –
	11f	reminiscencer	reminiscenser
	12	Med	– Med
	13	lärorna	Lärorna
	14	dualismen	Dualismen
	16	tidernas	tidernes
	20	folkläror och mythologier	Folkläror och Mythologier
	22	*Asarne*	Asarne
	23f	norden;	Norden,
	24	mythologi	Mythologi
	30	verlden	verlden,
	30	försvinna;	försvinna:
	31	första (en	första, (en
	31	ö	Ö

	32	myth	Mythos
116	4	Baldurs tid	Baldurs-tid
	4f	oskulds-verlden	Oskulds-verlden
	5	sig	sig,
	7	tillkännagifvande,	tillkännagifvande
	7	brand)	brand),
	8	verldsande	Verldsande
	10	*våra* förfäder	våra Förfäder
	10	land	Land
	11	*vår*	vår
	11	folktendens	Folktendens
	12	tänkta	tänkte
	13	Svenskar	svenskar
	13	kolorit	colorit
	15	fullkomligheten	Fullkomligheten
	16	bildning	Bildning
	16	*förebild)*	*Förebild),*
	18	mensklighet	Mensklighet
	18	idée	Idee
	19	gautiska	gauthiska
	23	röst;	röst,
	23	*oändliga*	oändliga
	24	stråt,	stråt
	26	höjd;	höjd,
	26f	ofvannämnda	ofvannämnde
		bildnings-idealet	bildningsidealet
	28	idéens	Ideens
	30	asa-gautiska	asa-gauthiska
	30	grunden.”	grunden.” – –
	31	andra,	andra
	31	behöfva	behöfde
	31	ordning,	ordning
	32	fysiska	physiska
117	1	ande.*	ande*
		[Not*: r. 1] menniskans	Menniskans
		[r. 2] kända	kände
	3	vara;	vara
	4	vink	Vink
	5	mäktigt	mägtigt
	6	småaktigheter	småagtigheter
	6	fysiska	physiska
	7	att,	att
	8	lif: Så	lif: – så
	9	Derefter	*Derefter*
	11	fysisk	physisk
	15f	riktning	rigtning

	18	begge	bägge,
	18	menniska.	menniska. – –
	19	begge	bägge
	19	betraktelser	Betraktelser,
	20	*Förbunds-idéen*	*Förbunds-Ideen*
	21	vink	Vink
	22	gautisk kraft	gauthisk Kraft
	23	fysisk	physisk
	24	aning	Aning
	25	fysiskt	physiskt
	25	Åsalifvets	asalifvets
	28	bedömande	bedömmande
	28	fysiska	physiska
	32	punkter	puncter
118	1	perioderna	Perioderne
	2	idée	idee
	7	hela	Hela
	8	ståndpunkt	ståndpunct
	10	Idéens	Ideens
	10	hufvudpunkter	hufvudpuncter
	11	sakerna	sakerne
	11	idéen	ideen
	11	Gradernas	Gradernes
	12	särskild	serskildt
	12	karakterisera	characterisera
	13	Idéens	Ideens
	15	helas	Helas
	16	fysisk	physisk
	19	gautiska	gauthiska
	20	Motiverna	Motiverne
	21	den	den,
	23	fysiska	physiska
	25	hvartill	hvilket
	25	perioden	Perioden
	26	graderna	Graderne
	27	qvinnan	Qvinnan
	28	hjelte-modet	hjelte-Modet
	28	”christna Chevaleriet”	christna Chevalleriet
119	3	Gradernas	Gradernes
	4	mening: Förbunds-slutet.	mening, Förbunds-slutet. –
	6	öppnar	öpnar
	6	sig;	sig –
	6	Orden:	Orden –
	10	akter och scener	*acter* och *scener*
	11	styckets	Styckets
	11	hel-intryck	Hel-intryck,

	13	drama	Drama
	13	palats	Palats
	14	*salar*	*Salar*
	14	stil	styl
	14	särskild	serskildt
	15	sammanbundna	sammanbundne
	16	total-perspektiv	Total-perspectiv
	17	särskilda	serskildta
	19	palatset	Palatset
	20	samhället,	Samhället
	21	*teckningar*	*Teckningar*
	24	IDÉENS FÖRSTA PERIOD.	Ideens första Period
	27	institut	Institut
	27	bok; –	bok –
	28	sämre*	
		[Not*: r. 1] Den,	Den
120	1	bättre.”	bättre”.
	6	förberedelse	Förberedelse
	7	grundsattsen	grundsatsen
	8	Och	– Och
	9	samtidens	Samtidens
	10	Klenhet	Klenhet,
	11	bilden	Bilden
	11	första,	första
	13	palats,*	Palats**,
	13f	krusflor	Krusflor
	17	Likrum,	Likrum
	22	o	O
	23	Löjligheter,	Löjligheter
	23f	triumfdrägter	triumphdrägter
	25	Anlagen	Anlagen,
	25	karikaturer	Carricaturer
	29	sig**	
		[Not**: r. 1] t. ex.	t. e.
		[r. 1] gehenniska	*gehenniska*
		[r. 1] Ytterstadoms Tafla	Yttersta doms-Tafla
	31	åskor,	åskor
121	1	förderf	fördärf
	5	utsträckta	utsträckte
	5	öfverhöljda	öfverhöljde
	6	söndergnagna	söndergnagne
	11	Graden: en förgård: rättat från ”Gradens förgård:” av A.	
	12	Graden).	Gr.). –
	13	hurudana	hurudane
	15	hurudana	hurudane

	15	sjelfva	sjelfve
	19	undersamme	undersame
	21	nye.	nye. –
	22	Månsken;	Månsken,
	22	några	några
	23	Vandraren. Dessa	Vandraren. – Desse
	24	dessa	desse
	24	eremiter	eremiter,
	25	gamle	gamla
	25	menniskorna	menniskor
	26	bortgångna	bortgångne
	29	*Madur*	*Madur*,
	32	ofvanbeskrifna	ofvanbeskrefne
	34f	Minerva-fågelns	Minervafogelns
122	11	viljan	Viljan
	11	gudahataren	Gudahataren
	17f	Man, *menniska*	*Man*, menniska
	23	förberedelse.	förberedelse.”
	24	förslag	Förslag
	28	forndikternas	Forndikternas
	28f	*Svart-Alfers*	*Svart-Alfvers*
	31	jag	jag,
	32	Tecken,	Tecken
123	2	betydelser	Betydelser
	2	förbundsidéerna	Förbundsideerna
	4	*sådana betydelser i sigtet*	sådana betydelser i sigtet
	4	mythernas	mythernes
	5	förklaringar	Förklaringar
	6	motstycke	motstycken
	7	stycket	Stycket
	7	*ett*	ett
	7	motstyckena	Motstyckena
	8	direktioner	directioner
	8	satta	satte
	9	Förklaringarne	Förklaringarna
	9	riktiga	rigtiga
	9	Men,	Men
	11	att	”att
	11	Betydelserna	Betydelserne
	11	Mythernas	Mythernes
	11	genesis,	genesis,”
	12	falskt.* –	falskt. –
	17	*motsattsen*	*motsatsen*
	17	*sattsen*	*satsen*
	18	Men mytherna	– Men mytherne
	21	IDÉENS ANDRA PERIOD.	Ideens andra Period

	22f	Utvecklingen och Fulländningen af Fysisk Mensklighet.	*Utvecklingen och Fulländningen af physisk Mensklighet.*
124	1	riktningar	rigtningar
	5	blifva	bli
	6	ana,	ana
	6	heligt.	heligt. –
	7	söka?	söka? –
	9	Baldur, den	Baldur* den
	11	flera	flere
	14	band”,	band”
	16f	benämnts	benämndts
	17	efter Hödur –	Hödur, –
	23	motsattsen	motsatsen
	23	broder	bror
	24	Förbundsidéen	Förbundsideen
	24	fysiska	physiska
	26f	begge	bägge
	28	begge	bägge
	31	skillnaden	skilnaden
	34	riktas	rigtas
125	2	verksamhet.	verksamhet. –
	3	hunnet;	hunnet,
	3	sigte	*sigte*
	3	derpå;	derpå,
	10	Konungen	konungen
	14	sjelfva Baldur: inse	sjelfve Baldur – inse
	16	vunnet:	vunnet,
	24	*stanna*	*stadna*
	28	graden	Graden
	29	grads	Grads
	30	grundfantasi	grundphantasi
126	2	grads	Grads
	2	klaven	claven
	2	graden	Graden
	2	fortsättas.	fortsättas. –
	3	andra	*andra*
	3	Jo:	Jo –
	8	vingarne;	vingar,
	9	fröjd.	fröjd. –
	10	*Söderut*	*söderut*
	10	ljufliga Fåglar	de ljufliga Foglar
	12	dag.	dag. –
	13	lam	Lam
	14f	dimmornas	dimornas
	15	hafva	ha

	15	vaknat.	vaknat. –
	16	*öfver*	öfver
	16	*under*	under
	17	himmel);	himmel),
	18	fjerran	fjärran
	22	Kropps-periodens	Kropp-Periodens
	24	sammankomsterna	sammankomsterne
	26	*Lifvet*	*Lifvet**
	26f	universum	Universum
	30	ny	ny,
127	2	Förberedelserna	Förberedelserne
	3	graderna	Gr.
	5	gradernas	Gradernes
	6	Svenska historien	svenska Historien
	8	ande?	ande? –
	8	munterheten	munterhet
	10	friskt,	friskt
	10	fysiska	physiska
	10	helsans	Helsans
	11	kolossalitet	colossalitet
	17	fädernas gudar	fädernes Gudar
	21	fysiska	physiska
	21	kraften	Kraften
	22	*kulminerar*	*culminerar*
	22	sjunka. –	sjunka.” –
	27	höjd,	höjd*,
	27	konseqvent	consequent
	29	grad	Grad
	29	periodens	Periodens
	31	gautiskt	gauthiskt
	32	kolorit	colorit
128	2	sig	sig.
	3	riktning:	rigtning, –
	9	tal,	tal
	9	riktade	rigtade
	11	sjelfva	sjelfve
	12	tilltager	tilltar
	19	*heliga**	
		[Not*:] Voluspà, Poetiska Eddan – – –	Voluspa, poetiska Eddan – –
	19	*kungliga***	kungliga**
	20	medelpunkt	medelpunct
	21	Ty	Ty,
	22	receptionsidée	receptionsidee
	24	resas;	resas, –
	25f	”Förbunds*grundvalens*	”Förbundsgrundvalens

		kulmen”:)	Culmen”:)
	29	oaktadt	oagtadt
	29	vemod,	vemod
	31	Hel.”	Hel.
129	1	Vegtam’s Qvida	Wegtams-Qvida
	2	gick	geck
	3	gäster!	Gäster,
	4	gamle;	gamle,
	5	mål.”	mål.” –
	10	ryckta	ryckte
	10	lif:	lif,
	13	Asagudomligheterna	Asagudomligheterne
	14	hedning.	hedning.”
	14f	”Han undgår”	Han undgår
	15	mytherna	mytherne
	16	mytherna	mytherne
	17	mytherna	mytherne
	18	fasta,	fasta
	18	jordpunkter	jordpuncter
	19	gudomligheterna	gudomligheterne
	21	graden	Graden
	22	*Skölden**	
		[Not*: r. 1] antiken	Antiken
	24	gautiska	gauthiska
	24	Chevaleriet	Chevalleriet
	25	*Vidfamne*	*Widfamne*
	26	obundna,	obundna
130	2	[Nytt stycke] Vi böra	[Ej nytt stycke] – Vi böra
	2	skillnaden	skilnaden
	3	Chevaleriet	Chevalleriet
	6	Herran	Herren
	9	S:t	St.
	10	fl.	fl. –
	12	Skillnaden	Skilnaden
	14	riddaren	Riddaren
	15	knä.	knä. –
	16	Heidreckur	Heidreckur**
	18	bud:	bud;
	18	Fjelltopp	Fjälltopp
	18	skyarne,	skyarne
	19	*Kämpen*	Kämpen
	19	extensiv);	extensiv):
	20	stål	Stål
	20	*Riddaren*	Riddaren
	21	intensiv).	intensiv). –
	22	sköld	Sköld

	23	sköld	Sköld
	25	fysiska	physiska
	25	periodens	Periodens
	26	kulminerade	culminerade
	27f	konseqvensen	conseqvensen
	29	*såsom blott*	såsom blott
	29	anstrykning	anstrykningen
	30	färger	färgor
	30	kolorit	colorit
	31	Valhall	Walhall
131	3	Heroernas	Heroernes
	3	Halfgudars;	Halfgudars,
	4	häfd.)	häfd). –
	6	sätt,	sätt
	6f	Asagudomligheterna	Asagudomligheterne
	7	Gud;	Gud; –
	9	vikinga-yr	vikingayr
	10	vara	vara,
	11	sådant	sådant,
	13f	Fafnersbane	Fofnersban
	16	bättre,	bättre
	18	Thorshammaren),	Thorehammaren)
	18	Som då	Som, då
	20	*Thrudvogner*	*Thrudvagner*
	24	strödda	*strödda*
	25	klass	class
	28	Berserketafla	Bersärketafla
	28	periferi	peripheri
	28	*Dryckeshornet***	
		[Not**:] kämperesor	Kämperesor
		Pros. Eddan	pros. Edd.
	29	*Valkyriorna*	*Walkyriorna*
	31f	J vidtkringfarna	I, vidtkringfarne
132	2	vi;	vi,
	4	ö	Ö
	7	ö	Ö
	8	skaldstycket	skaldestycket
	9	ton!	ton! –
	9	kroppskraftens	Kroppskraftens
	10	Segren	segren
	11	sjös? ej heller.	sjös? –
	12	skaldestycket). – I	skaldestycket), – i
	13	eviga rättat från ”viga”	
	14	minne lefver.	Minne lefver. – –
	15	Poesien	*Poesien*
	16	Hammaren	*Hammaren*

	18	jerngrå	*jerngrå*
	18	etheriskt	aetheriskt
	20	möta	mota
	20	fjellar	fjällar
	21	himmelsblå	*himmelsblå*
	23	Svärdet och Skölden	svärdet och skölden
	24	sammankomsterna	sammankomsterne
	24	*Brynjan.*	*Brynjan.* –
	26	Fosterlandet –	Fosterlandet. –
	26	idé-periods	Ideeperiods
	27	fysiska	physiska
	27f	Natur-poesiens	Naturpoesiens
	28	konseqvens	consequens
	30	*slutligen?*	slutligen? –
	30	stannar	stadnar
133	1	[Nytt stycke] Den tiden, då	[Ej nytt stycke] – Den tiden, då
	3	fråga.	fråga. –
	4	fjerran	fjärran
	6	glamma	glama
	7	fädernas	fädernes
	7	ligga.	ligga. –
	8	riktning	rigtning
	12	ideala rättat från ”idela”	
	13	pilgrimsfärd;	pilgrimsfärd; –
	13	reala,	*reala*
	14	helst	hälst
	15	*hem,*	*hem:*
	15	*Fosterlandet*	Fosterlandet
	16	*stannar*	*stadnar*
	18	fysiska	physiska
	19	stannar,	stadnar;
	21	bör	bör,
	24	Graderna	Graderne
	28	gerna	gärna
	30	kämpens	hennes
	31	gick	geck
	32	att,	att
	32	dag,	dag
	33	kolorit	colorit
134	5	fädernejorden:	fädernejorden: –
	7	*gyldne*	*gyllne*
	12	uppåt sväfvande	uppåtsväfvande
	13	stilen;	stylen: –
	14	vältalande.	vältalande. –
	14	välviljan	Välviljan

	15	*gul?*	*gul?* –
	15	fröjden	Fröjden
	15	hemma	hema
	18	särskild	serskildt
	18	historien	Historien
	20	bragder, så	bragder, – så
	20	begge	bägge
	22	kronologisk öfversigt	chronologisk Öfversigt
	23	särskilda hjeltepunkterna	serskildta Hjeltepuncterna
	25f	genealogico-kronologisk	genealogico-chronologisk
	26	regenter	Regenter
	26f	hvilken,	hvilken
	29	helst	hälst
	29	läser.	läser. –
	29	*Geografien*	*Geographien*
	31	rum och tid	Rum och Tid
	31	oskiljaktiga	oskiljagtiga
	32	fädernas	fädernes
	32	*plägseder*,	*plägseder*
	34	*svenska*	svenska
135	1	medelpunkten	medelpuncten
	3	Graden	Gr.
	6	– – J,	– J.
	7	öar	Öar
	8	Komme	komme
	9	Hören, vandrare!	Hören vandrare
	10	gick	geck
	11	jorden:*	jorden*:
		[Not*:] Georgic.	*Georg.*
	13f	landtlifvets	Landtlifvets
	17	tafla	Tafla
	19	ö	Ö
	20	gyldne	gyllne
	21	Ack	Ach
	22	liljegångarne?	liljegångarne,
	23	barn?	barn!
	25	se.”	se!”
	29	rykte	rygte
136	2	och	– och
	3	*lärde*	*Lärde*
	4	*sitt* fach *allt*	sitt fach allt
	5	*medborgare*	*Medborgare*
	5	menniska	Menniska
	6	*negativa*	*negativa**
	6	*Skrifter*, – sådane	*Skrifter* – sådana
	6	direkte	directe

	8	komplexion), böra	complexion) böra
	9	medborgareläsning.	Medborgareläsning. –
	9	klenheten	Klenheten
	9	sluts,	slut
	10	någonting	Någonting
	10	nyttigare,	nyttigare
	13	kroppen.	kroppen. –
	13	medborgare-läsningen	Medborgareläsningen
	14	regel	Regel
	15	gå	*gå*
	16	individerna	individerne
	20	på	på,
	22	Det	– Det
	22	enskilda	enskildta
	24	ypperligt. Här	ypperligt: – här
	27	verk.	verk. –
	27	detta,	detta;
	28	*perspektivet*	*Perspectivet*
	29	fjelltrakten	fjälltrakten
	30	sinsemellan;	sins emellan,
	31	författare	Författare
	33	*otvifvelaktigt*	*otvifvelagtigt*
	34	då först	då, först,
	34	hyllan.	hyllan. –
137	1	perspektiv	perspectiv
	1	femtio	50
	2	författare	Författare
	3	gallras	galras
	3	medborgareklassen	medborgareclassen
	4	lärde,	Lärde;
	5	gallra	galra
	6	gallringen	galringen
	8	hela	Hela
	8	allmänna	*allmänna*
	15	Graderna	Graderne
	15	poler	Poler
	16	equator	Aeqvator
	17	isynnerhet	i synnerhet
	17	Gradernas	Gradernes
	22	Ståtliga	Ståtlige
	23	hemmavarande män	hemavarande; män
	25	IDÉENS TREDJE PERIOD.	Ideens tredje Period
	26	Fysis	*Physis*
	29	riktning	rigtning
	30	småaktighet	småagtighet
138	1	punktkärlek	punctkärlek

	4	*fysisk*	*physisk*
	5	naturväsen	Naturväsen
	6	jorden	Jorden
	6	himmelens	Himmelens
	7	fysis, och	Physis – och
	8	fysis; och	Physis – och
	10f	fädernas	fädernes
	11	ärnade	ernade
	12	fysis;	Physis –
	14	han,	han
	14	fädernas	fädernes
	14	ben!	ben! – –
	15	död,	Död;
	16	henne. Huru	henne; – huru
	17	verlden!	verlden! –
	17	*ljungeld*	Ljungeld
	18	mäktigt	mägtigt
	19	Nej, Död	Nej Död
	20	Se, ny	Se ny
	21	riktning	rigtning
	22	*utåt* –	*utåt*,
	22	oändlig:	oändlig,
	22	*ny*.	*ny!*
	23	riktning	rigtning
	24	*horisontalt*	*horizontalt*
	24	jorden	Jorden
	25	*vertikal*	*vertical*
	27	Graderna	Graderne
	27	naturperiod;*	naturperiod*;
		[Not*:] horisontalt	horizontalt
	28	kommande.**	kommande**.
		[Not**:] Hvilka rättat från ”Hvika”	
		[Not**:] vertikalt	verticalt
	29	om huru	om, huru
	30f	himmelen.	himmelen. –
	31	Graderna	Graderne
139	1	förberedelsen:	förberedelsen –
	2	Graderna	Graderne
	3	sida,	sida;
	5	aftonen	Aftonen
	7	periods	Periods
	7	Astronomerna	Astronomerne
	10	reception	*Reception*
	12	*underordnande*	underordnande
	15	Eddan*	Eddan**

		[Not*:] Kap.	Cap.
	16	de, som	de som
	17	rustning med	rustning, med
	18	nornan	Nornan
	19	Ragnarauk	*Ragnarauk*
	20	m.)."	m.). – "
	22f	höres)." –	höres). – "
	24	Vigrid	Wigrid
	24	slätten. – – "	slätten. – – – "
	25	dånande,	dånande
	25	Vapengny.	Vapengny. –
	26	tystnad;	tystnad,
	26	första nornan	*första* Nornan
	26	Friggas	*Friggas*
	27f	ledare	Ledare
	28	detta	detta,
	30	tecken	tecken,
	31	andra nornan	*andra* Nornan
	32	Ormen;	Ormen,
140	1	mäktige." rättat från mäktige.	mägtige!"
	1	detta	detta,
	2	Frey (hvarefter	Frey, (hvarefter
	2	Brynjan,	Brynjan
	3	Dödstystnad:	Dödstystnad;
	4	tredje nornan	*tredje* Nornan
	5	ulfvens	Ulfvens
	5	ledaren	Ledaren
	6	Skölden,	Skölden
	8	universum	Universum
	8	Nornor!	Nornor,
	9	oss, vandrare?" –	oss Vandrare? – – – "
	12	oss?	oss? –
	14	verlden	Verlden
	15	hjelpsamme	hjelpsame
	15	hand;	hand,
	16	främste!	främste,
	16	ledtråd,**	Ledtråd*,
	20	ordförande	Ordförande
	20	ledda,	ledde
	20	de;	de,
	21	ljusets	Ljusets
	21	portar.	portar. –
	22f	klappar?" –	klappar? – – – "
	25	svarar: Ja.	svarar Ja.
	26	verldens	Verldens
	27	svärdet	Svärdet

	28	och genom	och, genom
	29	Gradernas	Gradernes
	31	dem	dem,
141	1	verlden	Verlden
	2f	pröfvorummet	Pröfvorummet
	3	alla	alle
	5	Oändliga,	Oändliga
	5f	mollvågor	Mollvågor
	6	vandraren	Vandraren
	8	musiken;	musiken,
	9	slut	slut,
	9	yngling;	Yngling,
	12	(all	(:all
	14	begge	bägge
	15	man!" –	Man! – – – "
	16	åskan*	
		[Not*:] vittne	Vittne
	17	isynnerhet	i synnerhet
	17	pröfningen	Pröfningen
	20	karakteren);	charakteren),
	23	genomskinlighet); och	genomskinlighet), *och*
	24	basis).	basis). –
	26	till.	till:
	29	stjerna	Stjerna
	31	alla Vandrarne	alle vandrarne
	32	barn	Barn
142	1	fysiska	physiska
	2	intet	Intet
	2	Graderna	Graderne
	2	under	under,
	3	gudarne	Gudarne
	4	så sålänge	så, sålänge
	9	fysis	Physis
	9	gick	geck
	10	förlorad.	förlorad. –
	10	verlden;	verlden,
	11	öarne	Öar
	13	naturblifne	naturblefne
	13	gudarne	Gudarne
	14	beggedera	bäggedera
	15	Vandrarne	vandrarne
	16	väsendets	Väsendets
	21	sägande:	sägande,
	21	engång	en gång
	24	är slut;	*är slut*,
	25	försköning	Försköning

	26	Vandrarne	vandrarne
	27	lärans	Lärans
	28	(Christus)	(Christus),
	30	fysiska	Physiska
	33	Oändliga	oändliga
	34	kropp):”	kropp): – ”
	34	våra	våre
	34	fäder	Fäder
143	1	idealiserades.”	idealiserades.” –
	3	receptionens	Receptionens
	4	Graderna	Graderne
	7	svarta	*svarta*
	7	sättet	sättet,
	7	ofvanpå	*ofvanpå*
	9	skola	skall
	11	Gradernas	Gradernes
	11f	Och, yngling!	Och yngling,
	15f	Romantiska	romantiska
	17	*Hoppets* grad.*	*Hoppets**.
		[Not*: r. 1] Derföre	*Derföre*
		[r. 1] tecken	Tecken
		[r. 1] Stjernan	*Stjernan*
		[r. 1] icke	*icke*
	19	*Erik*	*Eric*
	20	filosofiskt religiösa idée	philosophiskt-religiösa idee
	23	grad	Grad
	23	konstruerad	construerad
	25	Svenska	svenska
	26	fakta	facta
	26	filosofiskt	philolsophiskt
	27	Apotheosis	apotheosis
	28	mål	Mål
	28	idéer	ideer
	30	Enhet;	Enhet,
	30	Enhet.	Enhet. –
144	1	uppfostran	*Uppfostran*
	2	enhet	enhet. –
	5	eller	*eller*
	9	mål	Mål
	9	*komiska**	*komiska*
	10	drama	Drama
	10	skådespelshus.	skådespelshus. –
	11	rollerna	rolerne
	12	skaldestycket	Skaldestycket
	12	sjelfva	sjelfve
	13f	tvenne riktningarne	tvänne rigtningarne

	14f	råder	rår
	16	enskilda	enskildta
	17f	löjligheternas	löjligheternes
	18	klasser	classer
	18f	Shakespears	Shakespeares
	22	bortåt	*bortåt*
	22	löjligt.**	löjligt*.
		[Not**: r. 2] t. ex.	t. e.
		[r. 2] förskräckligt roligt	*förskräckligt roligt*
		[r. 2] grufligt vackert	*grufligt vackert*
		[r. 3] fasligt beskedlig	*fasligt beskedlig*
	23	ytan.***	ytan**.
		[Not***: r. 2] pratet	Pratet
		[r. 2] putslustiga	pusslustiga
		[r. 3] själen.	själen?
145	3f	menniska som	menniska, som
	4	riktningen	rigtningen
	7	punkt	punct
	7	helhet	Helhet
	7	Hälsa	Helsa
	8	perla?	perla? –
	14	tvenne	tvänne
	15	valet	Valet
	15f	vändningen	Vändningen
	17	vändning	Vändning
	18	idée	idee
	19	komiskt,*	komisk*;
		[Not*: r. 1] komedien	Komedien
		[r. 1] rå konst	*rå konst*
		[r. 3] mäktigt	mägtigt
		[r. 4] räffalsk	räf-falsk
		[r. 4] m., utan	m. utan
		[r. 5] Natur	natur
		[r. 5] element,	element
		[r. 7] äkta.	äkta. –
	23	Komiska riktningen	komiska rigtningen
	24	graden	Graden
	25	slöja.**	slöja*.
		[Not**: r. 1] Jemför	Jemnför
		[r. 1]öfverensstämmelsen	Öfverensstämmelsen
		[r. 2] Graderna	Graderne
146	1	uppfattning	Uppfattning
	1	sagugraderna	Sagugraderne
	1f	Fantasiens	Phantasiens
	2	öfverläggningens	Öfverläggningens
	4	mål	Mål

	7	grad	Grad
	10f	säkerhet	säkerhet,
	12	idé	idee
	12	kurver	curver
	12	konvergens	convergenz
	13	projektion	projection
	15	*nödvändighet*	nödvändighet
	15	*frihet*	frihet
	17	Graderna	Graderne
	19	författares	Författares
	21	Sången	sången
	21	Svenska	svenska
	23	Tragisk	tragisk
	25f	bondmelodien	Bondmelodien
	27	jätte	Jätte
	29	blommor	blommor,
	29	obildade, bedröfliga	obildade bedröfliga
	31	”folket”,”	folket,”
	33	aldrig konstlad: aldrig	alldrig konstlad, – alldrig
	33	skepnad	skäpnad
147	3	IDÉENS FJERDE PERIOD.	Ideens fjerde Period
	4	Christendomen; Förbundets fulländning.	*Christendomen;* *Förbundets fulländning.*
	6	Chevaleriets	Chevalleriets
	9	Himmelen	himmelen
	11	Qvinnan	qvinnan
	12	klara, fromma	klara fromma
	13	hjertas guld:	hjertas guld –
	15	glans,	glans
	15	skönhet)	skönhet),
	15f	hans egen verld.	hans verld. –
	16	Eller –	Eller,
	16	uttryck –	uttryck,
	18	religionsordspråket: Helvetet	religionsspråket: helvetet
	18	Kärleken	kärleken
	20	punkt	punct
	20	expansion.*	expansion*.
	20	sjelf”	sjelf,”
	26	punktlif	punctlif
148	5	skönhetens	Skönhetens
	7	saliga	Saliga
	7	att	att*
	8	Eviga.	Eviga. –
	10	hjertat:	hjertat –
	10	Qvinnan –	Qvinnan,
	11	byggas;	byggas –

	11	tändas;	tändas –
	13	Söken	Söker
	18	öfvergifvit	öfvergifvit,
	18	sjelf" (svaghetens idée).	sjelf (svaghetens idee)."
	22	helhet.	helhet. – –
	24	uttryck),	uttryck)*,"
	27	inskrifven	inskrefven
	28	derinom	derinnom
	29	fenomener	phenomener
	29	enskilda	enskildta
	30	Gudomliga	gudomliga
149	3	idéen	ideen
	4	aldrig	alldrig
	4	idéen	ideen
	6	(den	(:den
	7	skönheten	Skönheten
	7	*qvinnan)**	*Qvinnan*)*
		[Not*: r. 1] utkast	Utkast
		[r. 3] ämnena.	ämnena. –
		[r. 4] särskild	särskildt
		[r. 5] utveckling.	utveckling. –
		[r. 5f] förhållandet mellan Gud och menniskan	förhållandet mellan gud och menniskan
		[r. 6] relationen:	Relationen,
		[r. 7] saligheten	Saligheten
		[r. 7] jordposition:	jordposition,
		[r. 7] den "helige Mannen:"	den *helige Mannen.*"
		[r. 7] idée	idee
		[r. 8] särskild	serskildt
	7f	Gudalifvet**	
		[Not**: r. 1] Gudsfruktan	Guds-frugtan
	9f	skillnaden	skilnaden
	10	Christne	christne
	13	skillnaden	skilnaden
	14	riddaren	Riddaren
	14	Qvinnan	qvinnan
	14	egentliga,***	egentliga*,
	17	*Hans*	hans
	19	lif.	lif. –
	20	Christna Chevaleriets	christna Chevalleriets
	24	konstrueras	construeras
	24	enskilda	enskildta
	24	Gothicismen	Gauthicismen
	24	4:de	4
	25	7:de	7
	25	aldrig	alldrig

150	1	förra;	förra,
	1	göthiska	gauthiska
	2	iakttagas	iagttagas
	3	läsningar.	läsningar. –
	4	[Nytt stycke] Sverige har	[Ej nytt stycke]
	5	Amadis's*	Amadis's**
		[Not*: r. 1] Romancyklen	Romancyclen
		[r. 1] Amadis	Amadis
		[r. 1] Galaor	Galaor
		[r. 2] ö	Ö
		[r. 3] begge	bägge
		[r. 5] motsatserna	motsatserne
		[r. 6] orena	orena:
	9	skaldestycken	Skaldestycken
	10	somliga	somlige
	10	andra	andre
	11	grundsatts	grundsats
	12	grundsatts	grundsats
	12	uppfatta,	uppfatta
	13	*känslofullhet*	*Känslofullhet*
	13	är".	är."
	15	sentimentalitetens	Sentimentalitetens
	15	grundidée	grundidee
	21	(menniskoväsendets	(:menniskoväsendets
	24	roman	Roman
	26	känslo*samheten*	Känslosamheten
	27	klass	class
	28	känslo*fullhetens*	Känslofullhetens
151	2	grundsatts	grundsats
	5	jätte	jätte,
	5	gäller.	gäller. –
	9	idée	idee
	12	Graderna	Graderne
	14f	Katholskt	katholskt
	17	ärnade	ernade
	18	graderna	Graderne
	19	Graderna	Graderne
	20	konseqvensen	conseqvensen
	20f	Manhems-idéen	Manhems idee
	22	bröderna.	bröderne. –
	22	gyldne	gylne
	22	*Hjerta*,	*Hjerta*
	24	skyddsvärn	skyddsvärn,
	26f	Svenska Chevaleriets	svenska Chevalleriets
	30	*blank*;	blank,
	31f	tillnamnet.	tillnamnet. –

	32f	Christna	christna
	33	Poesien).	Poesien). –
	34	central-ljus	centralljus
	34	bör	bör,
	34	kolorit	colorit
152	1	skillnad	skilnad
	1f	graderna)	Graderne),
	4	Qvinnan	qvinnan
	5	*Mannadygd**	
		[Not*: r. 1] Dygd	*Dygd*
		[r. 1] virtus	Virtus
		[r. 1] kraft	*kraft*
	5	Qvinno-oskuld	qvinnooskuld
	5	begge	bägge
	6	enhet,**	enhet**,
		[Not**: r. 2] En enhet	en enhet
		[r. 2f] en menniska	en menniska
		[r. 3] XIX: 6.	XIX: 6. –
		[r. 4] enheten.	Enheten. –
		[r. 4] lynnen	*Lynnen*
		[r. 4] enhet	Enhet
		[r. 4] inre	inre
	6	storhet	Storhet
	9	ideal	Ideal
	10f	enskilda	enskildta
	12	begge	bägge
	12	herrligast	herrligast**
	13	m. dygd	m: dygd
	13	qvinno-oskuld	qvinnooskuld
	16	uppfostran	Uppfostran
	19	materiela	materiala
	20	fysiska	physiska
	21	verksamhet	verksamhet,
	22f	omgänget	umgänget
	24	makt	magt
	26	gröfste	gröfste)
	26f	mördas)	mördas;
153	4	småaktiga	småagtiga
	9	honom.	honom. [Blankrad]
	12f	barnakretsen	barnkretsen
	13	barnaoskulden	barnoskulden
	13	*då*	då
	19	Samhället – säg	Samhället. Säg
	20	jorden),	jorden;
	20	Himmelens	himmelens
	20	jorden,**	jorden*;

		[Not**: r. 1] samhället	Samhället
		[r. 1] mångfalds	Mångfalds
		[r. 1] sammanhållande	*sammanhållande*
		[r. 1f] Samhället	*Samhället*
	20	ord	ord,
	21	skull,	skull),
	21	krafterna	krafterne
	21	själ:	själ,
	22	duktig	dugtig
	22	Man,	Man,"
	23	ögon.	ögon. –
	23	satts	sats
	24	aktningen***	aktningen*
		[Not***: r. 1] lydnaden	*lydnaden*
	25	ålderdomens	Ålderdomens
154	6	okändt,	okändt
	8	försök.	försök:
	9	gossen:	gossen,
	10	kuriöst	curiöst
	13	Deremot:	Deremot,
	19	borgruinen	Borgruinen
	21	visdomen	Visdomen
	21	alla;	alla:
	23	gossen	Gossen
	24	abstraktion	abstraction
	24	senare	sednare
	26	Rum:	Rum,
	27	sak.	sak. –
	27	grundsatts	grundsats
	28	maka	Maka
	29	högaktar	högaktar,
	30	aldrig	alldrig
	32f	kontraherandes	contraherandes
155	2	öfrigt:	öfrigt –
	4	enskilda	enskildta
	5	Familjförhållandet	*Familjförhållandet*
	11	*innan*	innan
	14	medbragta	medbragte
	21	Solen	solen
	24	mörkret;	mörkret,
	26	aldrig	alldrig
	28	Staten,	Staten;
	28	hela	Hela
	28	någonting	någon ting
	29	hvarandra)	hvarandra:)
	31	vi	vi,

	31	gången	gången,
	31	ungdomen	Ungdomen
	31	*der*	der
	32	grundsattsens	grundsatsens
	34	Testamentet rättat från ”Testementet”	
	34	Nya	nya
156	1	Graderna	Graderne
	2	sagans	Sagans
	4	himmelen.	himmelen.
	6	Historie-läsning	historieläsning
	6	Svenska	svenska
	7	Konungar.	Konungar. –
	8	filosofiska	philosophiska
	8	begynde	begynte
	9	mål	Mål
	11	idé	idee
	12	punkt	punct
	16	Chevaleriet	Chevalleriet
	17	Europeisk stat	europeisk Stat
	17	Jemnvigtssystemet	jemnvigtssystemet
	18	Konstitutionerna	Constitutionerna
	23	Quixote,	Quixote;
	25	*nu*	nu
	26	enskilda	enskildta
	29	länk	Länk
	31	Svenska	svenska
157	1	bondflickan	Bondflickan
	1	folkvisan	Folkvisan
	3	Chevaleriets	chevalleriets
	6	Qvinnan	qvinnan
	7	Graderna	Graderne
	10	Gradernas	Gradernes
	12	historien	Historien
	12	Hedningarnes	hedningarnes
	19	synpunkt	synpunct
	19	perspektivet	perspectivet
	20	Sanningen,	Sanningen
	21	*då*	då
	21	universum	Universum
	22	lustgård	Lustgård
	24	tvenne	tvänne
	24	begge	bägge
	27	Man och Qvinna	man och qvinna
	28	hvarandra,*	hvarandra*
		[Not*:] Motsattserna	Motsatserne

	29	Grad)	Gr.)
	30	christendomens	Christendomens
158	1	enheten,*	enheten***,
	2	[Ej nytt stycke] Det är	[Nytt stycke] Det är
	3	Gudomliga	gudomliga
	10	offret	offret,
	11	30).	30.).
	12	skillnaden	skilnaden
	14	idée	idee
	15	urtidens	Urtidens
	16	inre,	inre
	17	yttre, lägre,	yttre lägre
	19	Så	Så,
	20	igen:	igen,
	22	verldspunkt	verldspunct
	24	verldspunkten	verldspuncten
	26	enskildhet	enskildthet
	27	*Enskilda*	Enskildta
	27	punkt	punct
	28	*Skuld.* Det Enskilda	*Skuld:* det Enskildta
	29	förra	*förra*
	30	punkt	punct
	30	Sekt	Sect
	31	idée	idee
159	1	idée	idee
	2	idée	idee
	3	idée	idee
	5	Gudomligas bud	gudomligas Bud
	8	*objektiv*	*objectiv*
	8	*utom*	utom
	12	dygden	dygden*
	12	*subjektiv*	*subjectiv*
	13	korset	Korset
	13	himmelsfärden	Himmelsfärden
	14f	gyldne	*gylne*
	17	särskildt	serskildt
	22	beredd	beredd,
	23	jättestark;	jättestark,
	26	dessa	desse
	28	Kappadocien	Cappadocien
	28	det	det,
	29	hvarför	hvarföre
	32	S:t Göran.	St. Jöran. –
	32	idée	idee
160	2	bud	bud,
	5	fördomsfria,	fördomsfria

	6	gerna	gärna
	7	förbättras;	förbättras,
	8	utkast	Utkast
	9	enskilda	enskildta
	9	derföre.	derföre. [Blankrad]
	11	begge	bägge
	17	grundregel	Grundregel
	18	händelsernas	händelsernes
	19	särskilda. Om	särskildta. – ”Om
	21	klarna;	klarna –
	22	ökas),	ökas)”,
	24	40).	40.).
	25	urskilja	urskilja,
	26	nöjd	nöjd,
	28	idéen	ideen
	30	kroppslifvet	kropplifvet
	32	sällsamma	sällsama
	33	merändels	merendels
	33	ännu	änn
161	1	elementerna	elementerne
	2f	skapelsen.	skapelsen. –
	4	stiger	*stiger*
	8	Calmare-Union	Calmare Union
	9f	Svenska statskroppens	svenska Statskroppens
	11	Svenska	svenska
	15	*Nu* är	Nu *är*
	15	likasom	likasom,
	17	Manhems-förbundet;	Manhems-förbundet; –
	18	filosofiska	philosophiska
	19	Graderna	Graderne
	20	idé	idee
	21	friheten	Friheten
	24f	oräkneliga	oräknelige
	25	enskildes	enskildtes
	26	ödet	Ödet
	27	filosofisk	philosophisk
	29	skakad:	skakad,
	30	frid?”	frid?” –
	30	tyrann-element	tyrannelement
	31	ödet	Ödet
	32	herre	Herre
	33	afgrund	Afgrund
	33	friheten	Friheten
162	2	absolut	absolut,
	4	Hela,	Hela
	7	begge	bägge

	7	grundriktigt	grundrigtigt
	9	*ett*	ett
	9	blifva	bli
	10	det,	det;
	11	insedt	insett
	11	”Att	”Att”
	11	Huru	”Huru”
	12	predikan	predikan,
	13	lärornas	Lärornas
	14	Sjelf	sjelf
	14	dem,	dem
	15	studium.	studium. –
	15f	utkast	Utkast
	16	fakta	facta
	17	något	”något
	17f	oändligt	Oändligt
	18	enskildes	enskildtes
	18	Frihets-virr-varr,	Frihets-virrvarr,”
	18	”och något	och ”något
	19	enskildheterna	enskildtheterne
	20	linierna	lineerne
	21	punkter	puncter
	22	Tid och Rum	tid och rum
	22	enskildheter	enskildtheter
	23	enhet	Enhet
	23f	riktningar	rigtningar
	24	riktningar	rigtningar
	24	slut-karakter	slut-charakter
	27	enhet	Enhet
	29	Frihetspunkterna	Frihetspuncterne
	31	Gudomliga	gudomliga
	33	tänke	tänka
	34	idéen	ideen
163	2	central-lifvet	centrallifvet
	3	idéen	ideen
	3	*Gud uppfostraren:* Alltstyraren:	”*Gud Uppfostraren* – Alltstyraren:”
	7	tillsammantagna	tillsammanstagne
	9	nödvändighet	Nödvändighet
	9	idéen	ideen
	10	Universal	universal
	10	frihetspunkternas	frihetspuncternes
	11	denna enhet	denna Enhet
	11f	nödvändigheten	Nödvändigheten
	13	begge	bägge
	15	*Riktning*	*Rigtning*

	15	är: ”Tidens	är ”Tidens
	18	begge	bägge
	19	alltings	allt tings
	19	enhet	Enhet
	23	såsom	”såsom
	25	akademierna	Akademierne
	25	lärde.	lärde.”
	29	sattser	satser
	29	Fysik	Physik
	30	spekulationer	speculationer
	31	problemer	Problemer
	32	högsta	*högsta*
	33	att	att,
	34	unga	unge
164	1	sina	sine
	1f	ödmjuka och rena	ödmjuke och rene
	3	graderna	Graderne
	4	Chevaleriet	Chevalleriet
	5	tafla	Tafla
	5	Enhet	enhet
	7	fot;	fot,
	8	ned	ner
	8	ligga	*ligga*
	9	korset står	Korset *står*
	12	motsattser	motsatser
	12f	Gradernas	Gradernes
	14	elementernas	elementernes
	15	verksamheten*	
		[Not*:] 29, 30	29–30
	18	enskilda	enskildta
	18	historieläsning.	historieläsning. –
	21	begge	bägge
	21	punkt	punct
	22	således	således,
	22	bästa	bäste
	22	vänner	Vänner**
	24	plan	Plan
	24f	architektoniken	Architektoniken
	25	idée	idee
	26	oförvansklig	oförvanskelig
	26	Ty	”Ty
	27	Manhemsförbundets institution	*Manhemsförbundets Institution*
	28f	universalitet och individualitet	Universalitet och Individualitet
	29	samband	Samband

	30	förra. Hvilket	förra: – hvilket
	31	mening.	mening.”
165	3	verlden,	verlden
	4	derför	derföre
	4	strider,	strider;
	5	Graderna	Graderne
	6	slutmening.	slutmening. –
	8	*Bonden:*	Bonden,
	12	medelpunkten	medelpuncten
	12	folket	Folket
	13	ideal	Ideal
	13f	*Konungen*	Konungen
	17	förnämsta,	förnämsta
	19	hell Riket,	hel Riket!
	19	aldrig	alldrig
	19	det!	det.
	20	han:	han,
	22	passar),	passar);
	26	idealiseras.*	idealiseras*.
		[Not*: r. 1] idealiserad Bonde	*idealiserad Bonde*
		[r. 3] romerska	romerske
		[r. 3] Diktatorer och Konsuler	Dictatorer och Consuler
		[r. 5] naturen	Naturen
		[r. 5] första	*första*
		[r. 8] filosofer	philosopher
		[r. 10] theori;	theori,
	26f	merkantila	mercantila
166	1	formklasser	formclasser
	2	trädslag,	trädslag
	5	*verlden*,	*verlden*, –
	5	platserna;	platserne, –
	8	sätt,	sätt
	13	verkställd	verkstäld
	13	Graderna	Graderne
	14	engång	en gång
	15	perioder;	Perioder,
	16	indelade,	indelade
	17	*Grunden*	Grunden
	18	graderna	Graderne
	18	*Fulländningen*	Fulländningen
	19	graderna).	Graderne). –
	19	Tvenne	Tvänne
	20	*enskilda*	*enskildta*
	21f	tvenne	tvänne
	25	[Nytt stycke] Då vi med användning	[Ej nytt stycke]

	25	lifvet	Lifvet
	26	lif	Lif
	28	attraktiv	attractiv
	28	kraft),*	kraft*),
		[Not*: r. 1] Enhet för sig	*Enhet för sig*
		[r. 2] begge krafter,	*bägge krafter;*
		[r. 2] Dem	Dem,
		[r. 2] obekanta	obekante
		[r. 3] satts	sats
		[r. 3] huruledes	”huruledes
		[r. 3] Gravitationen	*Gravitationen*
		[r. 3] begge	bägge
		[r. 3] nämnda	nämda
		[r. 4] kraftriktningarne	Kraftrigtningarne
		[r. 4] relativ Enhet,	*relativ Enhet;*
		[r. 4] Identiteten	*Identiteten*
		[r. 5] absoluta Enheten,	*absoluta Enheten,*”
		[r. 5] lärorna	Lärorna
	28	likaså väl	liksåväl
	28	lif	Lif
	29	enskilda	enskildta
167	1	Statsnutritionen	Stats-Nutritionen
	1	*expansiv*-kraft	*expansiv* kraft
	2f	Bonden	*Bonden,*
	3	ståndsbemärkelse;*	ståndsbemärkelse**;
		[Not*: r. 1] ej	*ej*
		[r. 1] hela	hela
	4	det,	det
	4	enhet	Enhet
	5	*attraktiv*-kraft	*attractiv* kraft
	5f	Statsförsvaret	Stats-Försvaret
	7	begge	bägge
	7	motsattser,	motsatser
	8	folket;	folket,
	8	hedendomen	Hedendomen
	12	odlade Mullen;	*odlade Mullen:*
	13	*jernet.*)	*Jernet.*
	13	begge	bägge
	13f	*Närandet* och *Försvarandet*	Närandet och Försvarandet
	14	Attraktion	Attraction
	14f	sinsemellan	sins emellan
	15	riktningar	rigtningar
	15f	Fosterlandskänslan	*Fosterlandskänslan*
	16	*svenska jorden*	svenska Jorden
	17	Attraktion	Attraction
	18	begge	bägge

	20	Graderna	Graderne
	21	grader	Grader
	22	underjordiskt	*underjordiskt*
	24	begge	bägge
	26f	nämligen	nemligen
	28	*bondiska*	*bondiska*,
	28	(Folkets	Folkets
	28	barnstånd),	barnstånd,
	28f	modren,	modren
	31	nämligen	nemligen
	31	potens, såsom	potens (såsom
	31	bonde.	bonde).
168	2f	manliga (*Bonden*	manliga: *Bonden*
	3	*Mannen*).	*Mannen.*
	3	begge	bägge
	4	Graderna	Graderne
	5	*adliga* Graderna	*adlige* Graderne
	7	m. m.),	m. m.)
	7	karakterisera	charakterisera
	11	[Nytt stycke] I Statsväxten	[Ej nytt stycke]
	12	Stjelken, åter,	Stjelken åter
	13	Graderna	Graderne
	14	adliga.*	adliga*.
		[Not*: r. 1] adliga	*adliga*
		[r. 2] christendomen	Christendomen
		[r. 2] chevalereska	chevallereska
		[r. 3] Blomma	*Blomma*
		[r. 3] (Statsväxtens	(:Statsväxtens
	16	begge	bägge
	16	riksstånden	Riksstånden
	17	elementer.	elementer. –
	19	*Prest*- och	Prest- och
		Borgare-ståndén	Borgareståndén
	19f	lif i universum	Lif i Universum
	20	likasåväl	lika såväl
	20	Individual-lif	Individuallif
	20f	*enhet*	*Enhet*
	22	(kosmopolitisk),	(kosmopolitisk)
	23	enheten	Enheten
	23	begge	bägge
	23f	elementar-krafter	elementarkrafter
	24f	(patridopolitisk),	(patridopolitisk)
	25	(för	(:för
	26	Gudomligt	gudomligt
	26	*andeliga*	*andliga*
	27	sätt;”	sätt”:

	27	hela	Hela
	27	(för	(:för
	28	är	”är
	30	ideal-lifvets	ideallifvets
	31	andeliga	andliga
	31	kommunikationen;	communicationen,
	31	idéers	ideers
169	1	*Lärdomen.*	*Lärdomen:*
	1	konseqvens)*	conseqvens*)
		[Not*: r. 1] ståndS	Ståndsstånd
		[r. 2] Borgar;	Borgar,
	3	kommunikationen	communicationen
	3	öfver allt	öfverallt
	4	Handeln.	*Handeln.* –
	4	enheten	Enheten
	5	*Prestestånd*et	*Preststånd*et
	8f	*Attraktiv-kraften*	*Attractivkraften*
	14	motsatts	motsats
	15	detsamma	det samma
	15	läsande	*läsande*
	17	attraktivitet	Attractivitet
	20	christendomen	Christendomen
	20	förintades,**	förintades*,
		[Not**: r. 3] förstör	förstör
		[r. 3] upptager	upptar
		[r. 4] upplossades	upplossades
		[r. 5] fullkomnades	fullkomnades
		[r. 5] Skriften.	Skriften: [!]
	21	senare	sednare
	21	begge	bägge
	22	elementerna	elementerne
	23	(Statens	(:Statens
	23	individualitets-expansion	individualitets expansion
	23	näringsklassen	Näringsclassen
	24	(Statens	(:Statens
	24	universalitets-expansion	universalitets expansion
	25	näringsklassen	Näringsclassen
	26	(Statens	(:Statens
	27	försvar	Försvar
	27	*Borgarstånd*et	*Borgareståndet*
	27	(Statens	(:Statens
	28	försvar	Försvar
170	3	*elementerna*	*elementerne*
	6	senare	sednare
	8	*förbindelse*	*Förbindelse*
	9	enhet	Enhet

	14	ingick	ingeck
	15	alltmera	allt mer
	16	riksdagarne	Riksdagarne
	16	elementernas	elementernes
	16f	förbindelse	Förbindelse
	18	*femte*	femte
	18	senare	sednare
	18	tiderna	tiderne
	19	Staten	staten
	19	riksstånden	Riksstånden
	20	representation	Representation
	26	statens	Statens
	30	Embetsmannen)*	embetsmannen*)
		[Not*: r. 1] embetsmanliga	*embetsmanliga*
		[r. 1] Ramifikationer	Ramificationer
		[r. 2] Statsidealismens	”Statsidealismens
		[r. 2] (det kongligas)	[det Kongligas] [Obs! klammer]
		[r. 3] Folket,	Folket;
		[r. 3] stånden	Stånden
		[r. 3f] Konungen.	Konungen.”
171	2	Statsfenomen	Statsphaenomenon
	3	förklara	förklara,
	3	se.	se. –
	8	Förbundsgraderna	FörbundsGraderne
	8	Gr.)	Gr.),
	9	såväl som rättat från ”såvälsom”	
	10	växt	Växt
	10	Borgarståndet	Borgareståndet
	11	gudstjenst	Gudstjenst
	12	idéen	ideen
	13	jordbruk	Jordbruk
	18	saftgångar	Saftgångar
	20	Chevaleri-fägring	chevallerifägring
	21	omvändelsepunkt	omvändelsepunct
	21f	individual-lifvet	Individuallifvet
	22	universum	Universum
	26	grad	Grad
	26	*Borgarlifvets*	*Borgarelifvets*
	27	riddare	Riddare
	28	chevalereska	chevallereska
	28	graden	Graden
	29	central-ljus	centralljus
	30	Borgarlifvets	borgarelifvets
	34	uppkom.	uppkom*.

	34	christendomen,	Christendomen
172	4	vexel-kärlek	Växelkärlek
	5	handelsande	Handelsande
	8	christendomen	Christendomen
	9	folk-enskilda	folk-enskildta
	11	Riddaren*	
		[Not*: r. 1] Chevalerie errante	*Chevallerie errante*
		[r. 1f] institution	Institution
		[r. 2] subjektiva	subjectiva
	11	allra helst	aldra *hälst*
	14	öken	öcken
	15	”Qvinnan” till ”Penningen”.	Qvinnan till Penningen.
	16	*helst*	*hälst*
	16	förstås;	förstås,
	17	rikedomarnes	Rikedomarnes
	17	hvarhelst	hvarhälst
	18	förderflig	fördärflig
	19	civilisationens	Civilisationens
	19	mäktiga	mägtiga
	21	upptagna	upptagne
	23	universum	Universum
	23	idéer	ideer
	26	Borgarelifvets och Handelns.**	Borgarelifvets*.
		[Not**: r. 1] period	Period
		[r. 1] Svenska	svenska
		[r. 2] Stockholm	*Stockholm*
	27	Presterliga	presterliga
	28	Borgerliga och Presterliga	borgerliga och presterliga
173	1	omvändelse	Omvändelse
	3	höjd;*	höjd**;
		[Not*: r. 1] historien	Historien
		[r. 1] grad	Grad
		[r. 2] Calmare unions-tiden	Calmare-unions-tiden
		[r. 2] Upsala Domkyrka	*Upsala Domkyrka*
		[r. 3] invigning;	invigning,
		[r. 3] Upsala akademi	*Upsala Akademi*
		[r. 4] förstådt	förstått
		[r. 5f] ekklesiastiska	ecclesiastika
		[r. 6] filosofiska	philosophiska
		[r. 6] Stats-lärdomens	Statslärdomens
		[r. 6] begge	bägge
		[r. 6] enheten	Enheten
		[r. 7] begge	bägge
		[r. 7] heliga	*heliga*

		[r. 7f] heliga Ståndet	*heliga Ståndet*
	4	Bondeståndets	Bondeståndet
	5	Ständen	Ständen,
	5f	Riksdags-enhets-graden	Riksdags-Enhets-Graden
	6	i	*i*
	7	bonde	Bonde
	8	angifvet.	angifvet. –
	10	särskilda	serskildta
	10	betraktelse	Betraktelse
	11	lefnadens motsattser	Lefnadens motsatser
	13	förrättning,	förrättning
	13	helst	hälst
	21	Grad-receptionen	Grad-Receptionen
	23	galenskap,**	galenskap*,
		[Not**: r. 1] bröderna	bröderne
		[r. 2] alldeles skiljt	aldeles skilt
		[r. 3] sin	sin
		[r. 5] fantasien	phantasien
		[r. 5] skiljt	skilt
	23	senare	sednare
174	2	mensklighet.”	mensklighet. –
	4f	fantasien	phantasien
	5	oändliga:	oändliga;
	8	lifvet.	Lifvet.”
	10	Riddare-namn	riddarenamn
	10	Vapenrustningar	vapenrustningar
	12	dekorerade	decorerade
	14	det,	det
	15f	inskrifven	inskrefven
	18	sjelfva	sjelfve
	18	*Manhemsförbundet.*	*Manhemsförbundet.* –
	19	dekorerade	decorerade
	20	svartklädda	svartklädde
	20	*Friborne Svenske*	*friborne svenske*
	21	grader	Grader
	22	fantasilifvet	phantasilifvet
	26	bröderna	bröderne
	26	godt,	godt
	26	lösen	Lösen
	28f	Gradernas	Gradernes
	30	rikta	rigta
175	1	fysiska	physiska
	2	att –	att, –
	5	*andra* –	*andre*
	7	alla	alle
	8	Eviga	eviga

	12	topografisk	topographisk
	12	blick	Blick
	13	sysselsättningarne	Sysselsättningarne
	15	*aldrig*	alldrig
	16	detsamma.	detsamma. –
	16	institution	Institution
	16	utkast	Utkast
	17	inrättning	Inrättning
	19	helhet,	helhet;
	21	nämligen	nemligen
	21f	konung och fosterland	Konung och Fosterland
	22	cirkulerade	circulerade
	24	Hjertat.	*Hjertat.*
	25	[Nytt stycke] Huru fröjdefullt	[Ej nytt stycke]
	25	hopp? Äfven	hopp: äfven
	28	Graderna	Graderne
	30	eqvator	aeqvator
	32	Fysis	Physis
	33	säga	säga,
	34	skillnaden	skilnaden
176	1	fysiska	*physiska*
	1	Gradernas enhet	Gradernes Enhet
	2	Götiska	Gauthiska
	2	kämpelifvet	Kämpelifvet
	3	4 Gr.);	4 Gr.):
	5	derefter.”	derefter.”–
	5	ordningen	Ordningen
	8	sattsen	satsen
	8	tvenne	tvänne
	9	eqvator	aeqvator
	9	statiska	*statiska*
	11	7 Gr. rättat från ”7 G.”	
	12	*Familj-lifvets*	*familj Lifvets*
	17	familjeförhållandet	familjförhållandet
	17	enskilda	enskildta
	18	punkt	punct
	20f	enskilda	enskildte
	21	punktartade	punctartade
	23	riktning	rigtning
	24	b)	B.
	25	Yttre.	*Yttre.*
	26	Förbundsidéens	Förbundsideens
	26	*inre verkställande*	inre Verkställande
	27	inledningen	Inledningen
	28	nämligen	nemligen
	28f	lokal	local

	29	isynnerhet	i synnerhet
	30	allt	allt,
	31	hörde	hörde,
177	3	bröderna	bröderne
	4	tillgångar,	tillgångar
	5	tid.	tid. –
	8	karakter	charakter
	9	Förbundsslutet	förbundsslutet
	9	totalintrycket;	totalintrycket,
	10	svårigheten	Svårigheten
	12	*ceremonier*	*Ceremonier*
	13	riktigt	rigtigt
	17	*äldre bröderna*	äldre bröderne
	18	befattning.	befattning. –
	20	sjelfva	sjelfve
	20	unga	unge
	21	*Förbund*,	*Förbund;*
	25	ordning	Ordning
	25	Föreskrifternas	Föreskrifternes
	26	vidmakthållande	vidmagthållande
	26	några	några
	27	höjda	höjde
	27f	lärarebefattning	lärare-befattning
	31	Grundidéens	Grundideens
	32	enskilda	enskildta
	34	korta	korte
	34	bestämda	bestämde
178	2f	Diktators	Dictators
	5	Sanktion	Sanction
	6	Stats-Autoritet	Stats-Auctoritet
	10	*Förbundsfester*	Förbundsfester

II. Fem Bref öfver dessa dagars ämnen.

Första Brefvet.
Om Statsreligion.

S. 179, r. 4–s. 182, r. 19 tidigare publicerade i AB 8/3 1843 under titeln ”Om Statsreligion, äktenskapsvigsel och arfsynd. Trenne betraktelser, i anledning af frågorna och svaren, vexlade emellan h:r rektor Almqvist och Upsala konsistorium”. Anges som ”Insändt”.

			AB 8/3 1843
179	11	Heliga	heliga
	12	menniska som helst	menniska, som helst,

	17	Lärosystemets	lärosystemets
	18	Heliga	Hel.
	18	utsago	utsaga
	18	härför.	härför?
	19	Konsistorium	konsistorium
180	2	samvetsgran	samvetsgrann
	3	Konsistorium	konsistorium
	4	behagar rättat från ”hehagar”	
	4	*en*	en
	5	emedan,	emedan
	7	Evangeliskt-Lutherska	Evangeliskt-lutherska
	8	bekännelse-skrifter	bekännelseskrifter
	15	Heliga	heliga
	16	sattsers	satsers
	17	andras ickelikhet. Detta lärosystem	andres ickelikhet: detta Lärosystem
	19	*utanföre*	*utanför*
	20	”är i strid”	är ”i strid”
	21f	vidrört). Detta lärosystem	vidrört) – detta Lärosystem
	23	Heliga	Hel.
	25	Statsreligion	*Statsreligion*
	28	slutsattsen	slutsatsen
	30	Evangeliskt-Lutherska	Evangeliskt-lutherska
	32	grundsatts	grundsats
	33	*Conciliernas*	*Konciliernas*
181	5f	Katholicismens	kathocilismens [tryckfel]
	8	ekklesiastiska	ecclesiastika
	9	Conciliernas	Konciliernas
	13	förpligtelse	förpligtelse,
	18	ingenting annat	ingentind [tryckfel] annat,
	19	*afskrift*	afskrift
	22	*likenlighet*	likenlighet
	26	sins emellan	sinsemellan
182	1	*myndighet i högsta rummet**	myndighet i högsta rummet
	3	Lärosystem	lärosystem
	10	Statsreligions	statsreligions
	11	jemnförelse	jemförelse
	12	trons lydnad derunder	*trons lydnad derunder*
	13	*deröfver*,	*deröfver*
	17	1:mo	1:o
	18	2:do	2:o

S. 182, r. 20–s. 186, r. 32 tidigare publicerade i AB 9/3 1843 under samma titel som i AB 8/3 1843.

AB 9/3 1843

	22	engång	en gång
	25	horisonten	horizonten
183	6	tillbedjaren,	tillbedjaren
	12	sin *Statsreligion*	*Statsreligion*
	23	prelaterna	prelaterne
184	1	ojäfvade	ogäfvade
	3	*fulla frihet*	fulla frihet
	3	åt	*åt*
	6	Gud	*Gud*
	7	falla	falla,
	10	håll;	håll,
	11	*Kemien*	Kemien
	13f	*Historien*	Historien
	15	*Fysik* och *Astronomi*	Fysik och Astronomi
	18	*Geografien*	Geografien
	22	måste	måtte
	25	tron	Tron
	25	faller;	faller:
	26	engång	en gång
	27	de stå begge och falla begge med hvarann.	*de stå begge och falla begge med hvarann*
	29	grundsatts	grundsats
	29	Statsreligions-idéens rättat från ”Statsreligion-idéens” av A.	
	31	satts	sats
	31	*annan* myndighet, än *den*,	annan myndighet, än den,
185	3	Theolog	theolog
	7	skönare,	skönare
	9	Stats-Christendom	Stats-christendom
	17	en sak rättat från ”ensak” av A.	
	17f	minnet och utanläsningen	Minnet och Utanläsningen
	20	tydligt –	tydligt –:
	24	betyda ungefär	betyda
	25	*liknöjda*	*Liknöjda*
	27	*så länge*	så länge
	27	hållna	hållne
	34	phaser	facer
186	6	sattser	satser
	7	Historien	historien
	8	fenomener,	fenomener
	9	häfderna rättat från ”mytherna” av A.	
	13	motsatts	motsats

14	*gerningar*	*Gerningar*,
18	Gud,	Gud
22	Stats-föreskrift	statsföreskrift
26	Statsreligion	statsreligion
28	Statsreligion	statsreligion
32	Statsreligionernas	statsreligionernas

Andra Brefvet.
Hvartill gagna eller skada partier?

S. 187–190 omtryckta i Jönköpingsbladet 19/8 1845 under titeln ”Hvartill gagna eller skada partier?” (Ur det nyligen utkomna arbetet ”C.J.L. Almqvist”.) [Obs! Här omvända vägen: avsnittet ur *C.J.L. Almqvist. Monografi* trycks om som tidningsartikel i Jönköpingsbladet.]

I Jönköpingsbladet är artiklarna tryckta i frakturstil, varvid ord i halvfet stil återges med kursiv i föreliggande edition, liksom ”w” återges med ”v”.

			JB
187	10	anden	andan
188	4	grundtanke	grundtanka
	5	slutsattser	slutsatser
	21	enskilds	enskilts
	32	Vedersakarnes	Vedersakarnas
189	25	senare	sednare
	33f	enskilds	enskilts
	12	själarnes	själarnas

Tredje Brefvet.
Att såväl politisk som religiös Patriarkalism är oförenlig med den Lutherska läran om Arfsynden.

S. 190–193 veterligen ej tidigare publicerade.

Fjerde Brefvet.
Om Religionens Restauration i Sverige; och huruvida den af Svenska Prest-eden hindras? – Tvenne oundgängliga alternativer för Presterskapet.

S. 194–s. 197, r. 10 också publicerade som ”Undersökning af den frågan huruvida svenska *prest-eden* lägger några lagliga hinder i vägen för *lärofrihet* äfven i theologiskt afseende. *Några ord till Svenska Presterskapet*. Art. II.” i AB 6/8 1845.

			AB
194	8	frågan;	frågan,
	9	Symboliska Böcker	*Symboliska Böcker*
195	25	för?.....	för....?
	29	egentligen	egenteligen
	31f	utan hinder ifrån de Symboliska böckernas sida,	*utan hinder ifrån de Symboliska böckernas sida*,
196	4	evangeliskt-lutherska	evangelisk-lutherska
	5	emot sjelfva dessa åberopade Symboliska Böcker.	*emot sjelfva dessa åberopade Symboliska Böcker.*
	6	undvika	*undvika*
	6	upphöra	*upphöra*
	28	till,	till
	32	vidmakthållen”:	vidmakthållen”;
197	3	lefvat”	lefvat”*
	8f	pröfver allt och behåller det godt är. (Således	”pröfver allt och behåller det godt är”; (således

S. 197, r. 11–s. 204, r. 24 också publicerade som ”Undersökning om svenska presteden, m. m. Art. III. *Bref om Religionens restauration i Sverige.* (Forts. fr. gårdagsbl.)” i AB 7/8 1845.

			AB
	12	Symboliska böckerna	*Symboliska böckerna*
	12	räddning	*räddning*
	14	*Klassiska*	*klassiska*
	17	superioriteten,	superioriteten
	23	glömska:	glömska;
	27	läseformler rättat från ”löseformler” av A.	
	34	Symboliska	symboliska
198	1	mycket	mycket,
	2	Nya	nya
	7	Symboliska	symboliska
	9	öfrige	öfriga
	11	Symboliska	symboliska
	15	sant	sannt
	17f	lika afgörande som Bibeln, för oförbätterliga	*lika afgörande som Bibeln*, för *oförbätterliga*
	28	sant	sannt
	29	Symboliska	symboliska
	32f	Symboliska	symboliska
199	3	*Hel. Skrift.*	*Hel. Skrift.**

		[Ingen not]	[Not*:] Se förut citerade *Företal.* [i AB 6/8 1845]
	9	svenska	Svenska
	24f	Den Hel. Skrift; 2) Apostoliska, Nicenska och Athanasii Symbola, samt den Augsburgiska Confessionen; 3) Den religion, som	*Den Hel. Skrift;* 2) *Apostoliska, Nicenska* och *Athanasii Symbola,* samt den *Augsburgiska Confessionen;* 3) *Den religion,* ”som
	27	bejakad blifvit;	bejakad blifvit”**;
		[Ingen not]	[Not**:] Orden i Upsala Mötes beslut.
	28	tyska	tyske
	31ff	Den Augsburgiska bekännelsens Försvar (Apologien), *b)* De Schmalkaldiska Artiklarne, *c)* Lutheri lilla och stora Cathechismus; och *d)* Formula Concordiæ	Den *Augsburgiska bekännelsens Försvar* (Apologien), *b)* De *Schmalkaldiska Artiklarne, c) Lutheri lilla* och *stora Cathechismer,* och *d) Formula Concordiæ*
200	3	bilagde;”*	bilagde”***;
		[Not*: r. 3] språk	språk.
		[r. 4] 1724,	1724;
		[r. 4] utgifvas,	utgifvas
	6	Theologos rättat från ”Theologes” av A.	
	22	[Raderna 22–25, 27–29 har punkt vid radslut]	[Motsvarande rader har semikolon vid radslut]
	27	d.	den
201	3f	något enda särskildt	*något enda särskildt*
	4	IX:e	IX:de
	5	intet mera	*intet mera*
	11	i	*i*
	12	vilja	vilja,
	15	*hela*	hela
	19	ständer	Ständer
	26	christen	Christen
	28	helige fäder eller andre	*heliga fäder* eller *andre*
	28f	*som af egen godtycko något dertill satt hafva*	som af egen godtycke något dertill satt hafva
	29	*helga*	*Helga*
	33	helga	Helga
	33	allena	*allena*
	34	ständerna	Ständerna
202	3	ingen	*ingen*

	3	Mötet	mötet
	5	senare	sednare
	7f	svenska Prest-eden	*Svenska Prest-eden*
	8	ofvan intagna	ofvanintagna
	8	Mötets	mötets
	9	Mötet	mötet
	11	*allenast*	allenast
	11	Mötet	mötet
	15	Mötes	mötes
	17	Mötet	mötet
	17	skola	skole
	21	Skrift”,	Skrift”:
	23f	Upsala Mötes beslut	*Upsala mötes beslut*
	31	*Läror*	*läror*
203	6	dem	*dem*
	8	kunna,	kunna
	10	Företalet	företalet
	11	(stricte sic dicta),	, stricte sic dicta)
	13	vittnen,	vittnen
	13	på	*på*
	17	ordagrant	ordagrannt
	19f	åtskillnad emellan Guds ord	*åtskillnad emellan Guds ord*,
	20	Testamentet	Testamentet,
	25	ordagrant	ordagrannt
	25	Augsburgiska Confessionen	*Augsburgiska Confessionen*
	26	hafva icke makt	*hafva icke makt*
204	1	katecheser	Katecheser
	2	Tomis rättat från ”Fomis”	
	2	införde	införda
	6	utdrag	*utdrag*
	15	ovilkorligt;	ovilkorligt,
	26	frågar rättat från ”frågor” av A.	

S. 204, r. 28–s. 209 också publicerade som ”Undersökning om svenska presteden, m. m. Art. IV. *Bref om Religionens restauration i Sverige.* (Slut från Thorsdagsbl.)” i AB 9/8 1845.

			AB
205	7	celibat	Coelibat
	10	löftens ogiltighet	*löftens ogiltighet*
	13	celibatet	Coelibatet
	16	emot	*emot*
206	3	kyrkolagen	Kyrkolagen
	8	att	att,
	13	*bekännelsens*	*Bekännelsens*

	15	prediko-embetets	Prediko-embetets
	16	*följer*	*följen*
	22	förbjuder Evangelium att man skall vara dem hörsam och lydig	*förbjuder Evangelium att man skall vara dem hörsam och lydig*
	24	hafve,	hafve;
	25	detsamma	detsamme
207	9	Katholikerna	Katholikerne
	14	senare	sednare
	15	alternativer	*alternativer*
	25	hvilketdera	*hvilketdera*
208	3f	den anbefaller, den lägger på prestens och hvarje menniskas samvete, att gå till en sådan.	*den anbefaller, den lägger på prestens och hvarje menniskas samvete, att gå till en sådan.*
	8	reformativa	*reformativa*
	9	revolutiva	*revolutiva*
	13	författare	författare,
	14	att,	att
	24	tillvägabragt revolution	tillvägabragdt revolution:
	26	framföre	framför
	30	tydligare,	tydligare
	33	säger: rättat från ”säger.”	
209	2	evangeliska	Evangeliska
	3	upprätthållare	upprätthållare,
	7	evangeliska	Evangeliska
	10f	konstitution, med forskningens frihet gående till Christi ord och intet annat,	konstitution (med forskningens frihet gående till Christi ord och intet annat)

Femte Brefvet.

Karakteren af den estetiska och konjugiala polemiken i afhandlingar, noveller, tidskrifter, tidningsartiklar. Hvasser, Atterbom, Reuterdahl, Kusinförfattarinnan, Fredr. Bremer. – Orgiasmen; och idéen för dess utrotande. – Plato, Longos. Gandharva-äktenskapet i Indien.

S. 210–225 veterligen ej tidigare publicerade.

210	2	konjugiala rättat från ”conjugiala” av A.
	14	litteratur rättat från ”litterutur” av A.
	31	sex rättat från ”fyra” av A.

211 27f honom!” rättat från ”honom!”
212 29 kallande rättat från ”kallade” av A.
215 25 ingås rättat från ”*ingås*” av A.
224 26 diskursiva rättat från ”diskussiva” av A.

III. Om Brottsliges Behandling.*

S. 226–244 tidigare publicerade i *Hermes. Samling af afhandlingar*. I. 1821, s. 19–61.

			Hermes
226	3	sättet	Sättet
	3	häktena	Häktena
	4f	*i allmänhet*	i allmänhet
	5	lag	Lag
	5	statsföreskrifter	Stats-föreskrifter
	6	följaktligen	, följaktligen,
	7	behandlingens verkställande	Behandlingens Verkställande
	11	föreskrifterna	Föreskrifterna
	12	behandling	Behandling
	12	vården	Vården
	12	häktena	Häktena
	13	betraktelser	Betraktelser
	16	lag	Lag
	17	tidens	Tidens
	17f	lagens	Lagens
	18	Ty	Ty,
	19	domare	Domare
	19	fördomsfria	fördomsfrie
	19	läsare	Läsare
	21	inrättning	Inrättning
	22	lag	Lag
	23	alltså	, alltså,
	23f	grundsattsen	grundsatsen
	24	väl	väl,
	24	lag	Lag
	24	samhället	Samhället
	25	lag	Lag
	25f	samhällets	Samhällets
227	2	lag	Lag

	2	ifrån,	ifrån
	3	lagen	Lagen
	4	ingenting	ingen ting
	4	lagen	Lagen
	4f	grundsattsen	grundsatsen
	5	tidens	Tidens
	5	gång	Gång
	6	staten	Staten
	7	grundidée	Grundidee
	9	utvecklingar	utveklingar
	10	samhällets	Samhällets
	10	stadgar	Stadgar
	11	brottsliges	Brottsliges
	13	filosofiska	philosophiska
	14	viljans	Viljans
	15	brottslingens	Brottslingens
	16	nödvändighetens	Nödvändighetens
	17	frihet	Frihet
	18	höjd	Höjd
	18	utgångs-punkt	Utgångspunct
	19	*gerningen*	*Gärningen*
	20	faktum	factum
	22	benämna	benämne
	22	*straff*	*Straff*
	24	gerning	Gärning
	25	rubbning	Rubbning
	25	enhets	Enhets
	26	enhets	Enhets
	26	brott)	Brott)
	27	riket	Riket
	29	vi, åter,	vi åter
	29	stat	Stat
	30	denna	denna,
	30	fastställda	fastställda
	30	lagar	Lagar
228	3	rubbning	Rubbning
	3	oordning	Oordning
	3f	enhet	Enhet
	4	fråga:	fråga,
	5	*oordningen*	*Oordningen*
	6f	organism-rubbning	Organism-rubbning
	8	organism	Organismus
	8	vana	vane
	8	sjukdom.***	Sjukdom***.
		[Not***: r. 1] filosofiska	philosophiska
		[r. 1] brottet	Brottet

		[r. 2] nedvända	*Nedvända*
		[r. 2] universum	Universum
		[r. 2] afhandling	Afhandling
		[r. 3] bestämningen	bestämningen,
		[r. 3] brottet	Brottet
		[r. 3] Stats-sjukdom	Stats*sjukdom*
		[r. 3] Ty så vida	Ty, såvida
		[r. 3] lagarne	Lagarne
		[r. 4] uppvända	*Uppvända*
		[r. 5] nedvända	Nedvända
		[r. 6] helsa	Helsa
		[r. 7] sjukdom	Sjukdom
	10	Och	och
	10	Sjukdomen	sjukdomen
	11f	gudomliga, eller – allmänt –	gudomliga – eller allmänt –
	12	medicin	Medicin
	12	helst	hälst
	13	*läkedom*	*Läkedom*
	13f	”Straffets idée	– ”Straffets idee
	17	straffet	Straffet
	18	fråga.	fråga. –
	21	fördoms	Fördoms
	22f	menniskor: fördomen	menniskor; Fördomen
	23	straff, samhället	Straff, Samhället
	24	Hämnd-utöfning: en vedergällning	Hämndutöfning: en Vedergällning
229	1	Och jag frågar	Och, jag frågar,
	2	verket*	
		[Not*: r. 1] säga:	säga,
		[r. 1] vrede	Vrede
		[r. 1] agan	Agan
	2	natur?	natur? –
	2	är,	är –
	3	dessa	desse
	5	sanktion	sanction
	7	uti? Ty –	uti. Ty, –
	8	ondt,**	ondt**,
		[Not**: r. 1] aldrig	alldrig
		[r. 1] hämnd	Hämnd
		[r. 5] hämnd	Hämnd
		[r. 5] och	och,
		[r. 6] definition	*definition*,
		[r. 7] natur.	natur. –
		[r. 7] hämnd:	Hämnd,
		[r. 8] denna	denna

		[r. 8] slutsattser	slutsatser
		[r. 9] afhandling	Afhandling
		[r. 9] straff	Straff
		[r. 11] förbättring	Förbättring
		[r. 11] ”en	en
		[r. 12] vedergällning	Vedergällning
		[r. 12] godt;”	godt,
		[r. 12] eller	eller,
		[r. 12] åsedda	åsedde
		[r. 12] ”ett	ett
		[r. 13] ondt”	ondt
		[r. 13] hämnd	Hämnd
	9	enskilda	enskilde
	11	samhällsinrättningen	Samhällsinrättningen
	13	styrelsens	Styrelsens
	15	rättighet	rättighet,
	15	utöfva	*utöfva*
	15f	den Gudomliga och Statiska	den gudomliga och statiska
	17	*vedergällning* rättat från *”vegergällning”*	
	18	det vill säga:	d. v. s.
	18	objektivt	objectivt
	19	omgifvelse	Omgifvelse
230	1	subjektive	subjective
	2	otvifvelaktigt	otvifvelagtigt
	4f	autoritet	Auctoritet
	11	Men	– Men
	12	*utom*	utom
	14	*enkom åtgärd*	enkom *åtgärd*,
	14	likaså	likså
	15	samhälls-inrättningen	Samhällsinrättningen
	15	*utom*	utom
	21	försöket	försöket,
	22	*straffet vara?*	*Straffet vara?* –
	23	*tvenne*	*tvänne*
	23	straff	Straff
	24	tvenne	tvänne
	24	fysisk läkedom	physisk Läkedom
	25	lagarne	*Lagarne*
	25	rubbade,	rubbade –
	26	lagarens*	*Lagarens**
		[Not*: r. 1] ifall	i fall
	26	fästas	fästas,
	28	tvenne	tvänne
	28	nämligen	nämligen,

	31	ifall	i fall
231	1	organismen	Organismen
	3	bestämdhet	bestämdhet,
	3	skäl	skäl,
	3	tvenne	tvänne
	5	tvenne	tvänne
	5f	konsternas	Konsternas
	6	vi,	vi
	6	läkarekonsten	Läkarekonsten
	7	kroppsdel	Kroppsdel
	10f	Statens läkedom	*Statens* Läkedom
	11f	desse tvenne sätt	dessa tvänne sätt,
	12	*förbättring* och *förvisning*	*Förbättring* och *Förvisning*
	15	lag (eller helsa)	Lag (eller Helsa)
	15	brottslingens	Brottslingens
	16	deri	deri,
	18	sjukdoms	Sjukdoms
	18	olags uppträdande	Olags uppträde
	19	helsa och lag	Helsa och Lag
	22	stället.*	stället*.
		[Not*: r. 1] personerna	Personerna
		[r. 4f] så vida	såvida
		[r. 5] kan	kan
		[r. 5] betraktelsen	Betraktelsen
		[r. 7] lagprincip	Lagprincip
		[r. 7] skadans	Skadans
		[r. 8] straffet	Straffet
		[r. 9] straffet	Straffet
		[r. 10] sattser	satser
		[r. 10] andras	andres
		[r. 10] jag	jag,
		[r. 10f] skadeersättningen	Skadeersättningen
		[r. 11] rätta:	rätta,
		[r. 12] gifvas;	gifvas:
232	1	tillstånd	tillstånd,
	1	Statsorganismen	Stats-Organismen
	2f	helsa. Kan, åter,	helsa; – kan åter
	3	brottslingen	Brottslingen
	3	*förvisas*	*förvises*
	4	rent af	rentaf
	4	organismen	Organismen
	9	brottslingen	Brottslingen
	11	personer	Personer
	12	brottslingen	Brottslingen
	16	straff	Straff

	17	samhällsförfattningarne	Samhällsförfattningarne
	18	vi?	vi? –
	20	rättvisans	Rättvisans
	22	autoriteter	Auctoriteter
	24	rättrådighetens	Rättrådighetens
	25	råhet.	råhet. –
	27	återstår,	återstår;
	30	behållna straff	behållne Straff
	30	enliga	enlige
	33	sannt	sant
233	1	förminskats;	förminskats,
	1	upphört	upphört,
	1	ändamålslösa?	ändamålslöse,
	2	så länge	sålänge
	3	löna *ondt* med *ondt*	*löna ondt med ondt*
	4	sig	sig,
	4	satts	sats
	6	æquationsmässighet	æqvationsmässighet
	6	satts	sats
	7	Sattsens	Satsens
	8	som,	som
	9	bölden;	bölden,
	10	förr:	förr;
	12	t. ex.	t. e.
	13	insatta	insatte
	14	fängelse,*	fängelse*,
		[Not*: r. 3f] konventionella	conventionella
		[r. 4] författningar	Författningar
		[r. 4] obrottslige	obrottslige,
		[r. 4] beröfvas	beröfvats
		[r. 9] lif?	Lif? –
	16	brott,	brott
	18	af	*af*
	19	illskan: – af	illskan, – *af*
	20	sedvänjor rättat från ”senvänjor”	
	20	sedvänjor: – af	sedvänjor, – *af*
	20	rättsbegreppet**	rättsbegreppet*
		[Not**: r. 1] rätt! och	*rätt!* – och,
		[r. 2] brottbehandlingen	Brottbehandlingen
		[r. 4] lagligt	*lagligt*,
		[r. 5] enkelt,	enkelt
		[r. 6] rätta	Rätta
234	1	sattser,	satser,
	3	*uppfylla*	*Uppfylla*,
	4	straffets	Straffets

	5	*huru förbättras brottslingen?*	huru förbättras Brottslingen? –
	13	ord:	ord,
	18f	nedrigheten. Ofta	nedrigheten; ofta
	21	Staten	staten
	22	den,	den
	23	beskaffenhet,	beskaffenhet
	24	förutsättas	förutsättas,
	29	bitterhet emot	Bitterhet mot
	34	säger:	säger,
235	3	grundsattser	grundsatser
	8	blygd!	blygd
	11	utanläxor	utanläxor,
	11	aldrig	alldrig
	16	insigt.	insigt. –
	17	[Nytt stycke] Vi hafva nu	[Ej nytt stycke]
	20	tillslutenhet	Tillslutenhet
	23	aldrig	alldrig
	23	längre,	längre
	25	väckelsemedel,**	Väckelsemedel*,
	26	brottslingen	Brottslingen
	26	*genast slutar*	genast slutar
	27	samtal	samtal,
236	1	bihang	Bihang
	2	våld	Våld
	3	menniska:	menniska;
	5f	Förvisningen:	Förvisningen;
	6f	verkställa.	verkställa. –
	7	Förbättringen	förbättringen
	7	fall:	fall;
	7	då	, då
	10	eller	*eller*
	14f	fortfar.	fortfar. –
	15f	tvenne	tvänne
	19	andra	andre
	20f	friheten. Det	friheten: det
	27	så väl	såväl
	28	straffen	Straffen
	29	huru	Huru
	29	samhälles	Samhälles
	29	straff	Straff
	32	helst	hälst
	32	allt	*allt*
	33	sanktionerade	sanctionerade
	34	*Skador*	Skador
237	1	Fysik	Physik

	1	Heder:	Heder,
	2	sådana	sådane
	3	helst	hälst
	3	hufvudsatts	hufvudsats
	4	deduktionen	deductionen
	4	att	Att
	4	straff	Straff
	4f	brottslingen	Brottslingen
	5	Staten:	Staten,
	6	till exempel	t. ex.
	7	staten	Staten
	9	som,	som
	12f	brottslingens	Brottslingens
	14	försvar	försvar,
	15	aktar	aktar,
	16	nationer	Nationer
	17	statsförvaltare	Statsförvaltare
	20	missbruk;	missbruk:
	22	och	och,
	23	kultur	Cultur
	23f	*sådana*	sådana
	24	straff	Straff
	24	kulturs	Culturs
	26	kanske	Kanske
	29	orsaken,	orsaken
	33	[Nytt stycke] Nu har i tidehvarfvet	[Ej nytt stycke] – Nu har i Tidehvarfvet
	34	allsmäktigt	allsmägtigt
238	1	gamla,	gamla
	1	samhället	Samhället
	4	straffets	Straffets
	5	behöfves	behöfs
	5	staten	Staten
	5f	sanktionerade	sanctionerade
	6	*hämnd*	*Hämnd*
	6	d. v. s.	d. v. s.,
	6	*är icke att förbättra*	är icke att förbättra
	7	någongång	någon gång
	8	straff,	straff
	9	aldrig	alldrig
	9	särskildt	serskildt
	10	*så*	så,”
	11	påbudet	påbjudet
	11	*innan*	innan
	13	skada.	skada.”
	14	grundsatts	grundsats

	15	helst	hälst
	16	sanktionerade	sanctionerade
	17	*grundafsigt*	grundafsigt
	20	straffsystem	Straffsystem
	21	sanktionerade	sanctionerade
	26	Läkarekur	Läkarecur
	30	skenlikhet.	skenlikhet. –
	31	samhällets	Samhällets
239	2	frågan,	frågan
	3	*andra*	*andre*
	3	nämligen	nemligen
	3	lagens	Lagens
	5	sjelfbedrägeri	sjelfbedrägeriet
	6	varnandet	Varnandet
	6	folket	Folket
	9	tanke:	tanke;
	11	straff	Straff
	11	kroppsstraffet	Kroppsstraffet
	12	statens hämndlust	Statens Hämndlust
	14	hämnden	Hämnden
	15	samhälle	Samhälle
	19	I	i
	21	stat	Stat
	22	osynliga	osynliga,
	23f	religionens grundsattser	Religionens grundsatser
	25	förebilder	Förebilder
	26	nationerna	Nationerne
	27	grundsattser	grundsatser
	30	samhälles	Samhälles
	31	straff	Straff
	31	införas”,	införas”;
	33	hufvudupplösningen	*Hufvudupplösningen*
	34	grund	grund,
	34	konseqvent	conseqvent
240	1	ämnets	Ämnets
	4	[Nytt stycke] Enligt det föregående,	[Ej nytt stycke] – Enligt det föregående
	4	straffen	Straffen
	4f	Förbättringar,	Förbättringar;
	5	overkställbara	overkställbare
	6	staten	Staten
	6	grundsatts	grundsats
	7	*ett och annat*	ett och annat
	9	grundsatts	grundsats
	10	Sjelfva	”Sjelfva
	11	grundsattsen	Grundsatsen

	11	staten	Staten
	12	inrättningar	Inrättningar”
	13	statens	Statens
	15	småningom	*småningom*
	16	tid.	tid. –
	18	hufvudupplösning	Hufvudupplösning
	19	frågan	Frågan
	19	här*	
		[Not*: r. 1] afhandling	Afhandling
	21	två	*två*
	22	hvilken	Hvilken
	24	idéen om *domen*	ideen om *Domen*
	25	*straffet*	*Straffet*
	26	statshelsan	Statshelsan
	26	lag-institutionen	Lag-institutionen
	27	statsläkarekonstens	Statsläkarekonstens
	27	omdöme	”Omdöme
	28	för handen	förhanden”.
	29	förhör	förhör,
	29	domar	Domar
	30	rätter	Rätter
	30	det Statssjukas	”det statssjukas
	31	omdömet	Omdömet
	31f	bestämmas,	bestämmas”,
241	1	lagverks	Lagverks
	1f	omdöme-gifvande	omdömegifvande
	4	juridik	Juridik
	5	lagverket	Lagverket
	8	uppsättandet af ett slags taxa	Uppsättandet af en slags Taxa
	9	merkantiliskt	mercantiliskt
	9	finner,	finner
	12	lagkloke	Lagkloke
	12	strafftaxa	Strafftaxa
	14	lagverket	Lagverket
	17	juridiken	Juridiken
	17	straffets idée	Straffets idee
	19	lagbokens	Lagbokens
	19	taxan	Taxan
	20	och	och,
	20	rygg, eller pung,	rygg eller pung
	22	straff	Straff
	27	lefnadssätt. Det	lefnadssätt. – ”Det
	28	statshindret	Statshindret
	28	brist	Brist
	29	straffbegreppets	Straffbegreppets

	29f	lagverket.	Lagverket.”
	31	nämligen	nemligen
	32	läkarekonst	Läkarekonst
	33	nämligen	neml.
242	2	straffens	Straffens
	2	exsekution	exsecution
	3	Men så,	Men, så
	4	Vi	– Vi
	4	laginstitutionen	Laginstitutionen
	5	tvenne	tvänne
	5	*domareväsendet*	*Domareväsendet*
	6	*straffväsendet*	*Straffväsendet*
	6	staten	Staten
	8	domareväsendet	Domareväsendet
	8	begynner	*begynner*
	9	omdöme	Omdöme
	10	domen	Domen
	12	rättens	Rättens
	15	brottslingen	Brottslingen
	15	akterna	Acterna
	17	gifva. Och	gifva; och
	17f	förbättringsåtgärderna	förbättringsåtgärderne
	19	ersättning*	
		[Not*: r. 1] betrakta	betrakta,
		[r. 2] plikt	Plikt
		[r. 3] lagverk	Lagverk
		[r. 4] lagsystem	Lagsystem
		[r. 4] rent.	rent. –
	23	Men	Men,
	23	förbättringssystem	Förbättrings-system
	25	många	många
243	2	professorer	Professorer
	2	akademierna	Akademierne
	3	ynglingar	Ynglingar
	3	vetenskapen	vettenskapen
	4	professorer och ynglingar	Professorer och Ynglingar
	5	vetenskapen	vettenskapen
	6	sådana	sådane
	8	skole	skola
	10	allravigtigaste	allra vigtigaste
	10	brottslige,	brottslige
	12	[Nytt stycke] Omsorgen, att	[Ej nytt stycke]
	13	någonsin	nånsin
	14	fakulteter	Faculteter
	14	akademierna	Akademierne
	14	Sundhetskollegium	Sundhets-Collegium

	15	medelpunkter	medelpunkt
	15	riket	Riket
	16f	vetenskapen	Vettenskapen
	22	kräfva.	kräfva. –
	23	brottbehandlingen	Brottbehandlingen
	24	statens	Statens
	25	funktioner	functioner
	26	många	många
	29	blefve	blifva
	29	Och	Och,
	29	brottbehandling	Brottbehandling
	30	subjekters	Subjecters
	31	sådana	sådane
	34	skrifverierna	skrifverierne
	34	många	många
244	1	oundgängliga	oundgänglige
	2	lagens	Lagens
	3	den,	den
	3	sedda	sedde
	4	Månn	Mån
	4	brottsling	Brottsling
	5	domstol	Domstol
	7	dom	Dom
	8	förbättringsinrättning	Förbättringsinrättning
	11	kontroller	controller
	13	rättvisan	Rättvisan
	14	Gudomliga Ursprungssatts	gudomliga Ursprungssats
	16	hämnd,	hämnd
	16	onödiga	onödige
	17	Statsdagsverket,	Statsdagsverket;
	18	straffväsende	Straffväsende
	19	vetenskapen	Vettenskapen
	19	brottsliges	Brottsliges
	21	menskligheten	Menskligheten
	23	dessa	desse
	23	vore	, vore
	23	*förakt*,	förakt
	26	kall	kall,
	28	[Nytt stycke] God (aldrig svag)	[Ej nytt stycke] God (alldrig svag)
	29	dessa *ned*vända	desse *ned*vände
	30	vetenskap	Vettenskap
	31	konsten	Konsten
	31	hvarandra.	hvarandra. – –

IV. Om Poesi i Sak.

S. 245–249 tidigare publicerade i DA 1/7 1839 under titeln ”Poesi i Sak till åtskillnad ifrån Poesi i blott Ord, af Z*. 1 Art.”

			DA
245	3	Vi gå ett nytt tidehvarf till mötes.	*Vi gå ett nytt tidehvarf till mötes*
	6	stannar	stadnar
	8	rättare:	rättare
	13	Samhälle	*samhälle*
	15	”Samhällets pånyttfödelse”	samhällets pånyttfödelse
	15f	*då* också:	då också
	16	poesi.	poesi. –
	21	grundsattsen	grundsatsen
246	9	Poesi i sak,	*Poesi i sak*
	12	författaren	Författaren
	13	andra	andre
	14	poesi i blott ord	*Poesi i blott ord*
	15	sak	*sak*
	19	vara utan	*vara utan*
	21	betydliga. Ännu	betydliga: ännu
	22	uraktlåtna;	uraktlåtna,
	22	ordningen:	ordningen;
	24	väsendtlighet och egentlighet	*väsendtlighet* och *egentlighet*
	24	[Ej nytt stycke] Vår tids	[Nytt stycke] Vår tids
	25	redan	redan –
	25	mer,	mer –
	25	verklighet	*verklighet*
	28	jordiska. Det	jordiska: det
	29	Psyche,	*Psyche*
	30	Fysis	*physis*
	30	vilja,	vilja
	33	hufvudfrågor ega	hufvudfrågor, äga
	34	sant	sannt
247	1f	menniskan	*menniskan*,
	4f	namn utan värde, men som skola representera värde	*namn utan värde, men som skola representera värde*
	6	ledsnat	*ledsnat*
	8	hafva	*hafva*
	8	talats	*talats*
	9	hjertat;	hjertat,
	10	hjelpas;	hjelpas:
	14	innehafvare	*innehafvare*

	15	död. De	död: de
	16	äro	är
	16f	att maskeradens slut-timma slår.	*att masqueradens slut-timma slår.*
	18	revolutioner. Hvilka	revolutioner: hvilka
	21	de	*de*
	24	motspänstiga	motspänstige
	25	egendom	*egendom*
	25	gods	*gods*
	26	den,	den
	34–s. 248, r. 2	att menskligheten [...] undergång.	*att menskligheten* [...] *undergång.*
248	4	politiska chefer	*politiska chefer*
	5	religion, seder, bruk	*religion, seder, bruk*
	6	konst	*konst*
	6	lifvet,	lifvet
	7	begär,	begär
	8	först	*först*
	11	möter;	möter:
	12	döden	*döden*
	15	det lefvande	*det lefvande*
	21	bortgående	Bortgående
	22	vikande	Vikande
	23	nedgåendet	Nedgåendet
	28	uppstigande	Uppstigande
	28	läger:	läger,
	31	då,	då
	33	god	*god*
	34	gifves	gifvas
249	1	goda	*goda*
	3	sjelfbestående	*sjelfbestående*
	10	stora fram. Men	Stora fram; men
	13	emellertid,	emedlertid
	15	gladt,	gladt
	20	varelse,	varelse

S. 249–255 tidigare publicerade i DA 8/7 1839 under titeln ”Poesi i Sak till åtskillnad ifrån Poesi i blott Ord, af Z*. 2 Art.”

		DA
26	nämligen	nemligen
26	mensklig och naturlig,	*mensklig* och *naturlig*
28	poesien till prosa	Poesien till Prosa
29	vetenskap, i rationalitet	Vetenskap, i Rationalitet
32	menniskan	*menniskan*

	32	skapade verld	*skapade verld*
250	3	konstmakeri	*konstmakeri*
	5f	allt ifrån den artistiska horisonten	*allt* ifrån *den artistiska horizonten*
	7	horisonten	horizonten
	11	uttaladt:	uttaladt,
	14	Konsten är det enda fullt uppriktiga.	*Konsten är det enda fullt uppriktiga.*
	28	smuts,	smuts
251	10	ögon,	ögon
	13	glömskan	*glömskan*
	14	minnet	*minnet*
	18	horisont	horizont
	20	artist	Artist
	21	poet	Poet
	21f	skaldisk till sin stämning	*skaldisk till sin stämning*
	31	horisonten	horizonten
	32	tingen,	tingen
252	1	misstag,	misstag
	7	så kallade	s. k.
	11	halt,	halt
	30	intressant	*intressant*
253	3	mycket	mycket,
	4	isynnerhet	i synnerhet
	6	poesien	Poesien
	17	skapelsen	Skapelsen
	23	vara	vara,
	26	merändels	merendels
	30	hans	*Hans*
254	2f	vidunder icke behöfvas	*Vidunder icke behöfvas*
	6	sak, nämligen	*sak*, nemligen
	7	namnen och ordasätten	*namnen och ordasätten*
	15	vara	*vara*
	16	representera	*representera*
	20f	”Fraserna och formerna pretendera”	Fraserna och formerna pretendera
	21	ännu,	ännu
	25	vara	*vara*
	26	heta	*heta*
	28	blifva menniskor	*blifva menniskor*
	29	sitt	*sitt*
	33	vara och blott heta	*vara* och *blott heta*
255	7	tomhetens	Tomhetens
	9	segern	segren
	12	*den*	den
	13	sak	*sak*

	14	längre	*längre*
	15	ja,	ja
	17	formalistiska	*formalistiska*

S. 255–260 tidigare publicerade i DA 30/9 1839 under titeln ”Om Konsternas Framtid. af Z.”

			DA
	21	bekänne	bekänna
	23	ana	*ana*
	30	öfvergångs-formation	*öfvergångs-formation*
256	9	upphöra	upphöra,
	11	viker	*viker*
	12	antågande	*antågande*
	17	öfvergångs-epok	öfvergångsepok
	24	besittning;	besittning,
	24	nämligen	nemligen
	26	charlataneri	*charlataneri*
257	6	utbedja	utbedje
	8	gedigna	gediegna
	10	”gediegen passage”	gediegen passage
	13	aldrig	alldrig
	14	aldrig	alldrig
	15	charlatan	Charlatan
	16	namn:	namn;
	16	fall.	fall. –
	17	denne	denna
	20	det;	det:
	22	aldrig	alldrig
	24f	egennyttig;	egennyttig,
	32	roar;	roar:
	32	annat;	annat:
	33	professor;	professor:
	34	just;	just:
258	3	ytans,	ytans –
	4	sanning,	sanning –
	11	konsten,	konsten
	12	dupera	*dupera*
	16	börja	*börja*
	17	han;	han:
	22	sjelf;	sjelf:
	25	den	den,
	28	icke:	icke;
	30	dubbelt,	dubbelt
	32	uteslutande	*uteslutande*
259	4	*sanningens* och	sanningens och

		grundlighetens	grundlighetens
	5	gifvas	gifves
	6	befinnas	befinnes
	12	skola;	skola,
	12	ord	ord,
	15	orsaker	*orsaker*
	16	*orsaker*	orsaker
	23	mycket	mycket,
	26	Det kommande, åter	– Det *kommande* åter
	30	olikt,	olikt
	30f	allrabesattaste puffar,	allra besattaste puffar;
	34	Skaparen	skaparen
260	3	konstighet	*konstighet*
	4	den?	den:
	7	värme	värma
	8	tvåfaldigt charlataneri	*tvåfaldigt charlataneri*
	9	afarter?	af-arter.

S. 260–265 tidigare publicerade i DA 1/11 1839 under titeln ”Konsternas Framtid af Z*. Art. II.”

			DA
	17	hvilka	hvilke
	22	pöbelmening;	pöbelmening:
	23	den	den,
	24	seklet:	seklet;
261	3f	allt. Men hvarför	allt: men hvarföre
	7	jemte	*jemte*
	10	och	*och*
	21	väsenden;	väsenden:
	23	blott och bart	*blott och bart*
	28	nära	*nära*
	29	fjerran	*fjerran*
262	4	demon	Demon
	7	hvilkas	hvilkes
	10	sjelfva	sjelfve
	13	besynnerligheter,	besynnerligheter –
	13f	eremitlif och delaktighet i verldsbullret tillika,	*eremit*-lif och *delaktighet i verldsbullret tillika* –
	15	underliga	underliga,
	16	Bellman, Cervantes, Shakespeare	*Bellman*, *Cervantes*, *Shakespeare*
	17	Homerus	*Homerus*
	31	åter	åter,
263	2	verkliga artisterna	verklige artisterne

	3	sjelfva	sjelfve
	4	månne	Månne
	5	plan;	plan,
	12f	kontradiktion rättat från ”kontradition” av A.	
	23	det	*det*
	25	oss,	oss
	25f	kunde	kan
	26	visste	viste
	30	skildring,	skildring
	33	ledare	*ledare*
264	2	Les affaires font les hommes	*Les affaires font les hommes*
	9	döde. Ty	döde; ty
	12	paradoxt;	paradoxt,
	12f	icke destomindre sannt	icke desto mindre sant
	14	mycket,	mycket
	14	konstgenius	konst-genius
	15	hand,	hand
	18	hvilka ringa män artisterna äro	hvilke ringe män artisterne äro
	20	[Nytt stycke] Endast derom	[Ej nytt stycke]
	21	genius	genius,
	22f	det finnes,	detta befinnes
	26	sak	*sak*
	28	genius	Genius
	28	*formen*	formen
	32	förgäfves:	förgäfves;
	34	väldet. För	väldet: för
	34	länge? Det	länge? det
265	1	förändring	förändring,
	2	kappa:	kappa;
	3	[Nytt stycke] Vi tillägga blott	[Ej nytt stycke]
	7	verklig,	verklig
	15f	öfvergångstid	öfvergångs-tid
	16	hoppades,	hoppades
	17	sagdt	sagdt,

S. 265–272 tidigare publicerade i DA 3/12 1839 under titeln ”Om Musikens Framtid (i följd med uppsatsen om Konsternas Framtid.) af Z*. Art. I.”

			DA
	26	betänkligt	betänkligt,
	32	Grundsattsen	Grundsatsen,
266	1	att,	att

	1f	tidehvarf	tidehvarf,
	2	sak	*sak*
	3	sak	Sak
	5	Melodien	*Melodien*
	13	thronen;	thronen,
	19	anarki	*anarki*
	20	ut;	ut,
	25	gåtlik	gåtolik
	26	oss. Det	oss: det
	28	*Demokratiska*	Demokratiska
	30	slag;	slag,
267	6	dubbla	dubla
	11	götiska	göthiska
	16	resurser	”ressourcer”
	19	Strassburger-dôm	Strasburger-dôm
	21	möjligt,	möjligt
	22	sattsen	satsen
	26	machineri;	machineri:
	27	sannt	sant
	29	menniskor	menniskor,
	29	tänkbart	tänkbart,
	30	millioner,	millioner
	30	sådant, stannat	sådant stadnat
	31	härvid	härvid,
	34f	*Harmonistiska*	*harmonistiska*
268	2	dock	dock,
	11	högeligen	högligen
	13	väsendtliga	väsendtliga,
	18	tonfasonen	ton-façonen
	19	blott;	blott?
	20	och	och,
	22	kriminala	kriminella
	22	synpunkten;	synpunkten,
269	1	jorden	jorden,
	5	skala	scala
	8	orchesterfenomenet	orchester-fenomenet
	17	fugerad	*fugerad*
	18	kanoniskt	*canoniskt*
	28f	användas kanoniskt	*användas* canoniskt
	32	högeligen	högligen
	34	en	*en*
270	2	säga att melodien	säga, att *melodien*
	4	kanonisk	canonisk
	7	kyrkosången:	Kyrkosången;
	7	orchestermusik	Orchestermusik
	8	opera	Opera

	8	kammarspel	Kammarspel
	9	naturinstrument	natur-instrument
	11	primens	Primens
	13	kammarspelets	*Kammarspelets*
	14	klaveret	*Klaveret*
	15	klaviaturens	Claviaturens
	17	harmonistiskas	Harmonistiskas
	19	Canon	canon
	23	papper,	*papper*
	23	många	många,
	23f	flera kollaterala	flere collaterala
	26	fält	fält,
	28	sattser	satser
	34	Motus	”Motus
271	1	Nachahmungen	Nachahmungen”
	1	klaveret	Klaveret
	1f	orgel, clavcymbal, clavecin	Orgel, Clavcymbal, Clavecin
	2	väl tempereradt	”vältempereradt”
	5	tangenterna	tangenterne
	11	klavieradt	clavieradt
	15	*Harmonien*	*harmonien*
	17	legato	Legato
	18	fullkomligt cantabile	fullkomligt, Cantabile
	25f	med melodien	*med* melodien;
	26	utan den;	*utan* den,
	30	techniken rättat från ”teckniken” av A.	
	33	melodiösa,	melodiösa
	34	användningen	*användningen*
272	1	nytt	*nytt*

S. 272–279 tidigare publicerade i DA 5/12 1839 under titeln ”Om Musikens Framtid. (i följd med uppsatsen om Konsternas Framtid.) af Z*. Art. II.”

			DA
	9	melodiösa elementet	*melodiösa elementet*
	12	konsten,	*konsten*
	17f	egentligen för konsten utmärkande	*egentligen för konsten utmärkande*
	18	harmonistiska elementet	*harmonistiska elementet*
	23	sekundära	secundära
	23	misskände,	misskände
	30	kammarmusiken	Kammarmusiken
	30	violinen	Violinen
	32	qvartett-förbund	qvartettförbund

	33	seger)	seger),
	33	orchestern	Orchestern
	34	berusade	berusad
	34	*(framför*	framför
273	1	medvaro)	medvaro
	2	store	stora
	6	ogörligt	*ogörligt*
	11	tusende,	tusenden,
	11	ville. Och	ville: och
	14	svåra	*svåra*
	15	många	många
	17	svåras män (harmonisterna)	*svåras män* (harmonisterne)
	21	ogörliga	Ogörliga
	24	sannt för dem,	sant för dem
	26f	lätt gjordt	lättgjordt
	28	engång	en gång
	30	Lätta	lätta
	31	*Konsten*	*konsten*
274	2	flera	flere
	2f	instrumenter	*instrumenter*
	7	komponistens	*komponistens*
	7	talent	talang
	14	det	*det*
	21	svåra	*svåra*
	22f	harmonistikens,	harmonistikens;
	27	flitens hand *ensam*	*flitens* hand ensam
	27	Begge tillsammans	*Begge tillsammans*
	31	grunder	grunder,
	32	svåra	Svåra
275	1	instrumentsvåra, eller virtuositeten,	Instrumentsvåra eller Virtuositeten
	5	senare	sednare
	7	harmonistiken	Harmonistiken
	9	afsigten,	afsigten
	10	par	”par
	10	choses	choses”
	11	detta slags	*detta slags*
	20	beundran,	beundran
	23	sannt	sant
	28	senare	sednare
	29	skepticism	scepticism
276	4	brytning	*brytning*
	5f	sträfvande att återkomma till melodi igen	*sträfvande att återkomma till melodi igen*
	11	Harmonistiska	harmonistiska

	12	sig;	sig,
	15	strid	*strid*
	15f	melodi och harmonistik	Melodi och Harmonistik
	20	ackorder	accorder
	22	harmoni-plågor	harmoniplågor
	23	fråga	frågan
	29	ölost	Ölost
	33	mjölk-elementerna	mjölk-elementerne
277	3	hopp?	hopp.
	4	fransyska	Fransyska
	8	melodiens	Melodiens
	8f	after-harmonistikens	After-harmonistikens
	12	harmonistiken	Harmonistiken
	14	fanns	fans
	23	tro,	tro
	24	tidpunkt,	tidpunkt
	28	en	*en*
	32	skratta	*skratta*
	34	duumviratet rättat från ”duumviraret” av A.	
	34	afgör	*afgör*
278	3	gången rättat från ”gängen”	
	6	stanna	stadna
	7	[Ej nytt stycke] Men huru	[Nytt stycke] Men huru
	19	melodien	Melodien
	19	seger	segren
	24	*skönhetens*	*Skönhetens*
	27	oss;	oss:
	31	öfverallt	*öfverallt*
	32	detta,	detta
	32	vilja:	vilja;
	33	någon.	någon. –

V. Hvad innebära Poesiens två förnämsta konstslag? Hvad är skillnaden emellan ett Epos och Drama?

S. 280–299 tidigare publicerade i *Hermes* II (1821), s. 179–210 under titeln ”Om Enheten af Epism och Dramatism. En aning om den poetiska Fugan”.

			Hermes II
280	7	personers handlingar	Personers Handlingar
	7	samtal	Samtal
	8	personer;”	Personer”, –
	9	författaren	Författaren

	10	berättare	Berättaren
	10	stycke	Stycke
	10	händelser;”	händelser”, –
	11	definitioner	Definitioner
	12	bedömandet	bedömmandet
	13	stycken	Stycken
	17	önskade	önskade,
	18	tvenne	tvänne
	19	tvenne	tvänne
	20	grund	Grund
	21	*enhet*	Enhet
281	2	först	först
	3	sedan	sedan
	4	efter	efter,
	4	*denna*	denna
	4	enhet	Enhet
	4	konsten	Konsten
	7	A. B.	*A B*
	8	grundkonstruktion	Grund-construction
	8	tingens	Tingens
	9	särskildt	serskildt
	10f	grundkonstruktionen	grund-constructionen
	11	konsten	Konsten
	12	konsten	Konsten
	12	hela	Hela
	12	fenomeniseradt	phaenomeniseradt
	12	riktningen	rigtningen
	13	*episk:*	episk –
	13	riktningen	rigtningen
	13	*dramatisk*	dramatisk
	14	önskar	önskar,
	14	grundsatts	Grundsats
	15	hufvudsakligast	hufvudsakligast
	17	konsten	Konsten
	17f	regioner	Regioner
	19	mensklighet och natur	Mensklighet och Natur
	20	allt	Allt
	20	uppträder, rättat från ”uppträder;” av A.	
	21	riktningen	rigtningen
	22	ett;	ett:
	23	Homeros	Homäros
	23	anblick;	anblick,
	23	Sofokles	Sophokles
	23f	dramatisk.	dramatisk. – –
	25	grundsattsen	Grundsatsen

	26	ämnen	Ämnen
	27	föreställningssätt	Föreställningssätt
	29	konstsinnet	Konstsinnet
	29	verlden	Verlden
	29f	*universalt*	universalt
	30	till det individuala	till det individuala
	31	Epos.	EPOS. –
282	1	läsaren	Läsaren
	2	Känslan	känslan
	2	verlds-alltets	Verlds-Alltets
	2	helhet	Helhet
	3	tings	Tings
	4	hvila	Hvila
	4	salighet	Salighet
	4	frid	Frid
	4	andens	Andens
	4	*innersta ton*	innersta ton
	5	urklang	Urklang
	6	helhetens	Helhetens
	6	sam-eviga	samm-eviga
	7	splittring	Splittring
	7	verldens	Verldens
	7	ting	Ting
	8	motsattser	motsatser
	8	verksamhet	Verksamhet
	8f	nuanserad salighet	nuancerad Salighet
	9	*utförda ton*	utförda ton
	9f	*konststyckets*	Konststyckets
	10	riktningar	rigtningar
	10	harmoni.	Harmoni. –
	11	stycken	Stycken
	11f	åldriges	åldrige
	12	mästare	Mästare
	12	läroböcker	Läroböcker
	14	krigsstycke	Krigsstycke
	15	kamp	Kamp
	15	porträttsamling	portraitsamling
	15	heroer	Heroer
	16	motsattser	motsatser
	17	att,	att
	18	sanning;	sanning,
	18	grundsatts	Grundsats
	19	*yttrar*	yttrar
	19	strid	Strid
	20	andra	andre
	20	som,	som

	21	stycken	Stycken
	21f	vapenbrak	Vapenbrak
	22	städerna	Städer
	22	ynglingarne	Ynglingar
	23	kunnat	kunnat,
	23	lugn	Lugn
	24	striderna	Striderne
	24	hjeltarnes	Hjeltarnes
	26	brott	Brott
	27	oskuld	Oskuld
	29	väl	väl,
	30	förträfflighet	Förträfflighet
	31	stämning	Stämning
	34	gåtans	Gåtans
283	1	vapenbrak	Vapenbrak
	3	författaren	Författaren
	5f	författarens	Författarens
	6	läsaren	Läsaren
	6	hufvudkarakter	hufvudcharakter
	7	författaren	Författaren
	7	*(epein)*	*(epein)* [grekiska bokstäver]
	7	skulle tala *(epein)* rättat från "*(epein)* skulle tala" av A.	
	7	och	och,
	7f	läsaren	Läsaren
	9	författarens	Författarens
	11	tecknade	teknade
	11	stycke	Stycke
	12	författaren	Författaren
	13	natur	natur*
		[Ingen not]	[Not*:] Jemnför det följande.
	14	upplösningen	Upplösningen
	15	grundsvaret	Grundsvaret
	16	formel,	formel
	16	dikten	Dikten
	16f	verldssättet	Verldssättet
	17	synpunkten	synpuncten
	17	*derifrån*	derifrån
	18	mångfaldigt	Mångfaldigt
	20	yttre	Yttre
	20	grund	Grund
	22	läsaren	Läsaren
	22	styckets	Styckets
	24	*individualt*	individualt,

	24	*derifrån*	derifrån
	24	*till* det *universala*	till det universala
	24	dikten	Dikten
	25	riktning	rigtning
	25	A rättat från ”BA” av A.	
	25	drama.	DRAMA. –
	27	*yttre*	yttre
	28	styckets	Styckets
	28	enskilda	enskildta
	28f	(Mångfalden)	(Mångfalden)
	29	utgångspunkt	utgångspunct
	29	verlds-alltets	Verlds-Alltets
	31	Jaget	Jaget
		(mennisko-karakteren)	(mennisko-characteren)
	33	karakteren	charakteren
	33	särskilda menniskor	serskilda Menniskor
284	1	handlingar äro	Handlingar är
	1	karakteren	charakteren
	2	yttra	yttrar
	2f	*(ta dramata)*	*(ta dramata)* [grekiska bokstäver]
	3	dramatismen	Dramatismen
	4	fenomeniserar	phaenomeniserar
	7	universalitets-känslan	Universalitets-känslan
	7	verlds-alltets	Verlds-Alltets
	7f	saligheten	Saligheten
	8	slutfamnen	Slutfamnen
	8	konst	Konst
	9	karaktererna	charakterna
	9	haf	Haf
	10	bäckarne	bäckarna
	10	in,	in
	10	bädd	Bädd
	10f	dramatikens	Dramatikens
	13	strid	Strid
	13	frid	Frid
	14	verksamhet	Verksamhet
	14	Hvila*	
		[Not*: r. 1] skapelse	Skapelse
		[r. 1] satts	Sats
		[r. 3] skapelse	Skapelse
		[r. 3] död	Död
		[r. 3] nämligen	nemligen
		[r. 4] *Skapelse*	”Skapelse
		[r. 4] utgång	Utgång
		[r. 5] *Död* rättat	Död

från ”död” av A.
15 konstlifvets — Konstlifvets
16 toner — Toner
16f konstharmoniens — Konstharmoniens
18 slututtryck — slut-uttryck
18 helhets-ton — helhets Ton
19 enhet — Enhet
20 uppgången — Uppgången
20 band — bandt
20 konsten — Konsten
23 tanka — tanke
24 Dramatiskt stycke — dramatiskt Stycke
25 enhet — Enhet
25 styckets — Styckets
285 1 stycket — Stycket
2 enhet — Enhet
4f ändliga rättat från ”andliga”
5 enhet — Enhet
5 styckes — Styckes
6 band — Band
8 oriktigt — origtigt
9 skapelser — Skapelser
10 mästare — Mästare
10 rummets eller tidens enhet — Rummets eller Tidens Enhet
12 skapelsers — Skapelsers
12 eviga — Eviga
13 dramatismen — Dramatismen
13 enhet — Enhet
13 slutmening — Slutmening
14 tvärtom — tvertom
14 konsts — Konsts
14 grundsatts — grundsats
15 enhet — Enhet
15 ändliga rättat från ”andliga” av A.
15 stycket — Stycket
16 individuernas — Individuernas
16 enhet — Enhet
17 vara? — vara? –
18 lärorna — Lärorna
18 religions — Religions
19 lif — Lif
20 förberedelse — Förberedelse
20 karakters — Charakters
21 lifvet — Lifvet
21 någonting — Någonting
22 karakter der.* — Charakter*.

		[Not*: r. 1] *Getter*,	Getter –
		[r. 1] Englar	Änglar
		[r. 2] förklarare	Förklarare
	25	dom	Dom
	25	sätt	Sätt
	27	religionsspråk	Religionsspråk
	28	detsamma	detsamma,
	29	stycket	Stycket
	30	karakteren	Charakteren
	31	derföre	derför
286	1	riktigt	rigtigt
	1	dom	Dom
	2	enheten	Enheten
	3	menniskan	Menniskan
	4	enhet	Enhet
	4	någonting	Någonting
	5	ett,	Ett,
	10f	riktning	rigtning
	11	verksamheten	Verksamheten
	11f	striden	Striden
	12	nuanserade	nuancerade
	12	mångfalden	Mångfalden
	13	stycket	Stycket
	13	personer	Personer
	14	slutkarakter	Slutcharakter
	14f	*fragment*	Fragment
	15	fragmenter	Fragmenter
	15	skådespel	Skådespel
	16	stycket	Stycket
	19	fragmentet	Fragmentet
	19	åskådarens	Åskådarens
	20	fulländning	Fulländning
	20	Också	Också –
	21	drama	Drama
	22	dom;	dom –
	23	anledning	anledning,
	24	drama	Drama
	24	domen	Domen
	25	stycket	Stycket
	26	karakterers	charakterers
	28	*slutstämning*	Slutstämning
	33	dramaturgen	Dramaturgen
287	1	enheten	Enheten
	2	styckets	Styckets
	2	omfång.	omfång. –
	2	enhet	Enhet

	3	personen	Personen
	3	slutkarakter	slutcharakter
	3f	dramatismen	Dramatismen
	6	mennisko-karakters	Mennisko-charakters
	7	ett	Ett
	9	totalmening	total-mening
	9	enhet	Enhet
	10	styckets	Styckets
	10	stycke	Stycke
	12	totalhändelse	total-Händelse
	12	(Drama);	(Drama), –
	12f	handling	Handling
	13	styckets	Styckets
	13	mening;	mening,
	13	den	denna
	14	enhet	Enhet
	14	personerna	Personerne
	14	stycket	Stycket
	15	konstafseende	konst-afseende
	16	statsafseende	stats-afseende
	17	stats-Jag). Betrakta	Stats-Jag). – Betrakte
	18	enheter	Enheter
	18	sträfvar: nämligen	sträfvar: – nemligen
	19	personens	Personens
	19	karakters-enhet	Charakters-Enhet
	20	personers	Personers
	20	enhet	Enhet
	20	*ett*	ett
	21	enheten	Enheten
	22	allt	Allt
	22	en betydelse, i det hela	en Betydelse i det Hela
	23	tvenne	tvänne
	23	reglor	Reglor
	24	dramatiken	Dramatiken
	25	enhet	Enhet
	29	motsatts	motsats
	30	drama	Drama
	31	strid	Strid
	31	konstlifs	Konstlifs
	31	dualism	Dualism
	31f	motsättning	Motsättning
	33	styckets	Styckets
	34	Ty	Ty,
	34	*En*faldigas	Enfaldigas
	34	*Två*fald	Tvåfald
288	1	Ur-historien	Ur-Historien

	1	Skapelse-tidehvarfen	Skapelse-Tidehvarfen
	2	tvedrägts	Tvädrägts
	4	läsarens	Läsarens
	4	slutkänsla.	slutkänsla. –
	6	läsaren	Läsaren
	7	kamp?	kamp? –
	7	nämligen	nemligen
	8	läsare	Läsare
	8	åskådare	Åskådare
	9	sannt	sant
	9	ytlige	Ytlige
	9	som,	som
	10	Epos,	Epos
	10	styckets	Styckets
	11	omgifvelse; och sådana	omgifvelse – och sådane
	11	dessa	desse
	12	åskådaren	Åskådaren
	13	nämligen	nemligen
	13	Epismen	Epismen
	15	fara:	fara, –
	15	Dramatismen	Dramatismen
	17	palatsets	Palatsets
	18	ytlige	Ytlige
	19	liksom	likasom
	19	lefnadsförhållanden	Lefnadsförhållanden
	19	ock,	ock
	19	konsten	Konsten
	20	skrämmer	skrämer
	21	utomkring;	utomkring –
	21	Dramatismen	Dramatismen
	21	skrämmer	skrämer
	22	slägtes	Slägtes
	22f	skapelse-tidehvarfven	Skapelse-Tidehvarfven
	24	Tvedrägtens	Tvädrägtens
	24	enfald	Enfald
	25	verlden	Verlden
	26	Episk konst	episk Konst
	28	uppsatts	uppsatts*
	29	region	Region
	29	konstlif	Konstlif
	29	särskild	serskild
	30	*samma ämnen*	samma ämnen
	33	fenomeniserad	phaenomeniserad
	33	fakta	facta
	34	grund-konstruktionen	Grund-constructionen
289	1	emellan	mellan

	1	historien	Historien
	2	begynnelse	Begynnelse
	2	slut	Slut
	2	B;	B:
	3	historien	Historien
	4	slut	Slut
	4	begynnelse	Begynnelse
	5	historiens	Historiens
	5	(i A)	(i A),
	8	deremot	, deremot,
	10	A;	A,
	11	A.	A. –
	12	*öfverallt*	öfverallt
	12	Historien;	Historien:
	13	universalitetens	Universalitetens
	13	individualitet	Individualitet
	13	*Skapelsens*	Skapelsens*
	13f	följaktligen,	följaktligen
	14	menskligheten	Menskligheten
	15	anden	Anden
	16	individualitet	Individualitet
	17	sidan, äfven	sidan äfven,
	18	idé	idee
	18f	följaktligen,	följaktligen
	19	menskligheten	Menskligheten
	20	anden	Anden
	22	tider	Tider
	22	folk	Folk
	22	mera	mera
	23	mera	mera
	25	jordens	Jordens
	25	tidehvarfvens	Tidehvarfvens
	25	folk	Folk
	26	tider	Tider
	27	slägte	Slägte
	29	tafla	Tafla
	29	tidehvarf	Tidehvarf
	30	verksamhetens	Verksamhetens
	30	hvilan;	Hvilan,
	30	tings	Tings
	31	driftiga,	driftiga
	32	förhållanden:	förhållanden: –
	32	i	i sin
	33	menskligheten	Menskligheten
	33	skapelsen	Skapelsen
290	1	ändlighet	Ändlighet

	2 Verlds-Drama:	VERLDS-DRAMA –
	3 *tafla*	Tafla
	3 tidehvarf,	tidehvarf:
	3 hvilans	Hvilans
	4 verksamheten	Verksamheten
	4 tings	Tings
	5 ett	Ett
	5 frida,	frida
	5 hela;	Hela: –
	6 slägtets slut	Slägtets Slut
	7 historiens	Historiens
	9 eviga.	eviga. –
	9 *på en gång*	på en gång
	9f Jordmenniskans	Jordmenniskans*
	10 dikt	Dikt
	10 verlds-historien	Verlds-Historien
	11 slut,	slut
	12 kommande	Kommande
	12 skillnaden	skilnaden
	15 grundkonstruktionen	Grund-constructionen
	17f konstruktion	construction
	18 hufvudämnen	Hufvudämnen
	19 konsten	Konsten
	19 riktning	rigtning
	21 senare	sednare
	21 ifrån	ifrån
	21f *Nödvändighet.*”	Nödvändighet”. –
	25 Epos;	Epos:
	27 Epos:	Epos;
	29 friheten	Friheten
	31 naturtingen	Naturtingen
	32 träd	Träd
	33 sådan;	sådan:
	34 lund	Lund
	34 gräsplan	Gräsplan
	34 finns	fins
291	1 bergskedja	Bergskedja
	2 naturen	Naturen
	5 alla vägar rättat från ”allvägar” av A.	
	6 vexelskimrar	växelskimrar
	10 menniskan	Menniskan
	10 ting	Ting
	11 intelligens,	Intelligens
	12 person	Person
	12 rôle i dikten	role i Dikten

	12f	menniska	Menniska
	13	blick	Blick
	13	då	då,
	13f	betydelse	betydelse,
	14	rum	rum,
	14f	åt Friheten*	åt Friheten*
		[Not*: r. 1f] *grundsattserna*	grun[d]satserna [sic!]
		[r. 2] universum	Universum
		[r. 3] mythologi	Mythologi
		[r. 4] *Jag-er.*	Jag-er. –
		[r. 5] tvärtom	tvertom
		[r. 5] Jag-filosofi	Jag-Philosophi
	18	läsarens	Läsarens
	18	subjekt	subject
	19	filosofisk	philosophisk
	19	konstreflexion	Konstreflexion
	19	subjekt	subject
	20	läsare	Läsare
	20	bemärkelse);	bemärkelse):
	20	objektiva	objectiva
	21	stycket	Stycket
	22	styckets	Styckets
	22	framställning	Framställning
	23	frihet	Frihet
	25	anblick	Anblick
	28	personer	Personer
	28	äfventyr	Äfventyr
292	1	harmoni	Harmoni
	2	ordnaren	Ordnaren
	3	aldrig	alldrig
	4	individerna	Individuerna
	4f	personifikationer	Personificationer
	5	Gudinnor	gudinnor
	5	Moirai	Mojraj
	5	upp;	upp:
	9	väsenden	Väsenden
	10	bära	bära,
	11	namn	Namn
	12	ordnaren	Ordnaren
	15	begynnelse-elementet	Begynnelse-Elementet
	15	konstlifvet	Konstlifvet
	16	åskådarens	Åskådarens
	16	subjekt	subject
	17	personerna	Personerne
	17	stycket	Stycket
	18	Friheten; –	Friheten: –

	18	enhet	Enhet
	18	hvaråt	hvaråt
	18	stycket	Stycket
	20	stycket	Stycket
	21	slöja	Slöja
	22	mythologien	Mythologien
	25	drama	Drama
	26	personerna	Personerne
	26	konstlifs	Konstlifs
	28	ena	Ena
	28	stycket	Stycket
	29	förut	förut*
	30	idé	idee
	31	Epismen	Epismens
	32	konsts	Konsts
	32	slutmål	Slutmål
	33	objekt	Object
	33	individualitet	Individualitet
	34	mythologierna	Mythologierna
293	1	enheten	Enheten
	2	nödvändigheten	Nödvändigheten
	3	begge	bägge
	3	universaliteten	Universaliteten
	3	Alltings enhet	alltings Enhet
	4	mythologierna	Mythologierna
	4	individualitet).	Individualitet). –
	4f	nödvändigheten	Nödvändigheten
	5	objekt	Object
	5	konsten	Konsten
	5	konstens	Konstens
	5	slutmål	Slutmål
	7	subjekt	Subject
	7	grund	Grund
	8	konsten	Konsten
	10	alstringsgrund	Alstringsgrund
	11	friheten	Friheten
	11f	friheten	Friheten
	12	all Jag-filosofi rättat från ”Jag-filosofi” av A.	Jag-Philosophi
	12	subjekt	Subject
	12	grund	Grund
	13	konsten	Konsten
	14	konstens	Konstens
	14	objekt	Object
	14	slutmål	Slutmål
	15	mythologiernas	Mythologiernes

	16	*lefvande**	lefvande*
		[Not*: r. 1f] nämligen	nemligen
		[r. 2] *döende*	döende
		[r. 2] tillkännagifves	tillkännagifver
	16	Jager	Jag'er
	16	förekomma.	förekomma. –
	17	inhemtat	inhämtat,
	19	subject	Subject
	19	lifgrund	Lif-Grund
	19	objekt	Object
	19	lifmål	Lif-Mål
	20	subjekt	Subject
	20	lifgrund	Lif-Grund
	21	objekt	Object
	21	*lifmål***	Lif-Mål**
		[Not**: r. 1] sattsen	Satsen
		[r. 1] grundidéerna	grund-ideerne
		[r. 2] lifmål	Lif-mål
		[r. 3] läras	Läras
		[r. 3] sattser	Satser
		[r. 3] menniskan	Menniskan
		[r. 3] frihet	Frihet
		[r. 4] Ene Enheten sjelf:	Ene – Enheten sjelf –
		[r. 5] Nödvändigheten,	Nödvändigheten
		[r. 5] vill.	vill?
	21	hvarandra." rättat från hvarandra.	
	22	begge	bägge
	22	konstlif	Konstlif
	23	*Ursprung*	ursprung
	24	går	går. –
	25	ödet	Ödet
	25	konstlifs	Konstlifs
294	3	idéen	Ideen
	3	ödet	Ödet
	4	subjektivt*	subjectivt*
		[Not*:] nämligen Subjektet	nemligen Subjectet
	6	Målet	målet
	6	medvetslös	medvetslös,
	7	frihet":	frihet" –
	7	ytterliga,	ytterliga
	8	kolorit.	colorit. –
	8	Christna	christna
	8	objektivt**	objectivt**
		[Not**: r. 1] nämligen objektet	nemligen Objectet
	9	regent	Regent

	11	Målet	målet
	11	allvarsam	alfvarsam
	12	öfverläggas,	öfverläggas
	13	bindes”:	bindes” –
	13f	innerliga, dunkla kolorit.	innerliga dunkla colorit. –
	15	begrepp-regioner	Begrepp-regioner
	15	ärnar	ernar
	19	Dramatiska	dramatiska
	19	Ett”.	Ett.” –
	20	mera	mera,
	21	Herdedikt)***	Herdedikt*)
		[Not***: r. 1] tvenne	tvänne
		[r. 1] senare	sednare
		[r. 2] grundsattsen	Grundsatsen
		[r. 3] motsattser	Motsatser
		[r. 3] tvenne	tvänne
		[r. 4] motsattserna	Motsatserne
		[r. 5] älska	älska
		[r. 6] diktningsslag	Diktningsslag
	22	stycket	Stycket
	23	lugnet;	Lugnet:
	23	utförare	Utförare
	23	nämligen	nemligen
	23f	*författaren*	Författaren
	25	*Tragiskt* och *Komiskt*	tragiskt och komiskt
	26	ett,	Ett
295	1	produkter,	produkter
	1f	dramatismen	Dramatismen
	2	styckets	Styckets
	3	tvenne	tvänne
	4	stycket	Stycket
	5	*Berättelse;*	Berättelse,
	5f	stycket, berättandet af tvenne,	Stycket ”berättandet af tvänne,”
	7	Berättelsesättets	Berättelse-sättets
	7	”Och såsom	”Och, såsom
	8	Mångfald	mångfald
	8	Tvennes	Tvännes
	8	idéen	, ideen
	9	samtalets	Samtalets
	10	konstbyggnad	Konstbyggnad
	13	konstlifvens	Konstlifvens
	14	sferens)*	Sphärens*)
		[Not*:] *sfer*	Sphär
	14	centrum	Centrum
	14	periferien	Peripherien

	15	periferien	Peripherien
	15	centrum”.	Centrum.” –
	15	centrum	Centrum
	16	en sida”:	en sida,”
	16	periferien	Peripherien
	17	slags	slag af
	20	*slag*	Slag
	21	*språk*	Språk
	21	brokigt, som helst,	brokigt som helst
	23	har deremot Periferien	har, deremot, Peripherien
	24	två	två
	24	nämligen	nemligen
	24	centrum	Centrum
	25	centrum	Centrum
	25	Periferiens	Peripheriens
	26	centrum	Centrum
	26	direkt	direct
	27	indirekte	inderecte [skall troligen vara indirecte]
	28	karakterer	charakterer
	29	stycken	Stycken
	30	nämligen	nemligen
	32	periferi	Peripheri
296	1	distinkt	distinct
	2	sidor.	Sidor. –
	3	*centrum*	Centrum
	3	*går,*	går
	3	grund,	grund
	4	periferi-rundeln	Peripheri-rundeln
	5	*periferipunkt;*	Peripheri-punct,
	5	språk	Språk
	5f	författarens	Författarens
	6	individers	Individuers
	7	åsigter,	åsigter
	9	afhandlings	Afhandlings
	10f	konstverldens tvenne	Konst-verldens tvänne
	11	riktningar	Rigtningar
	11	skilda	skilde
	12	enhet	Enhet
	13	diktning	Diktning
	14	konstelement	Konst-element
	16	begge;	bägge, –
	16	den	den
	16	existerar	existerar,
	16	begge	bägge
	17	enhet	Enhet

	19	stycket	Stycket
	19	Drama:	Drama –
	20	individuum”:	Individuum” –
	21	emellan	mellan
	23	enhet	Enhet
	23	begge	bägge
	23f	riktningarne	Rigtningarne
	24	utom	utom
	26	enhets	Enhets
	27	lärornas	Lärornas
	27	religionens	Religionens
	27f	filosofiens enhet	Philosophiens Enhet
	28	Ty	Ty,
	28	betraktelser	Betraktelser
	29	gjorda	gjorde
	29	Dramatism”,	Dramatism,”
	29	äfven,	äfven
	30	lärorna	Lärorna
	30	religion	Religion
	30	filosofi”.	Philosophi.” –
297	1	periferien	Peripherien
	1	*periferiska*	peripheriska
	2	centrum	Centrum
	2	enhet	Enhet
	3f	sferen	Sphären*
	4	centrum	Centrum
	4	periferi	Peripheri
	4	sfer	Sphär
	5f	riktning	rigtning
	6	*som bär all riktning uti sig.*	som bär all Rigtning uti sig.
	7	Gick	Geck
	7	universalitet	Universalitet
	8	individualitet	Individualitet
	8	gick	geck
	9	enhet	Enhet
	10	Hela	Hela,
	10	konst	Konst
	10	uttryckt”;	uttryckt;”
	10	det uti	det, uti
	10	universalitet	Universalitet
	11	individualitet	Individualitet
	12	begge	bägge
	12	hvarann;	hvarann:
	13	konststycke	Konststycke
	13	lefva.	lefva. –
	14	stycke	Stycke

	14	ton	Ton
	15	styckets	Styckets
	15	centrum	Centrum
	15	enhet	Enhet
	15	hvila	Hvila
	15	toner	Toner
	16	periferi	Peripheri
	16	mångfald	Mångfald
	16f	verksamhet	Verksamhet
	17	tonen	Tonen
	17	sades	sades,
	19	stycket	Stycket
	19	*sig;*	sig,
	19	händelse	händelsen
	21	toner	Toner
	21	så väl	såväl
	23	motsattser	motsatser
	25	fenomen	phaenomen
	25	som,	som
	25	mekaniskt	mechaniskt
	26	ton-spetsfundighet,	Ton-spetsfundighet;
	27	konsten	Konsten
	31	melodi	Melodi
	31	fugans	Fugans
	31	thema	Thema
	31	centrum	Centrum
	31	enhet	Enhet
	32	hvila	Hvila
	32	melodier	Melodier
	32	themats	Themats
	32	svar	Svar
	33	comes	Comes
	33	contra-subjektet	Contra-subjectet
	33f	mellan-harmonierna	Mellanharmonierne
	34	periferi	Peripheri
	34	mångfald	Mångfald
	34	verksamhet	Verksamhet
298	1	variationer	Variationer
	1	melodierna	Melodierne
	1f	afbilderna	Afbilderne
	2	melodien,*	Melodien*,
		[Not*: r. 1] Medelpunkten;	Medelpunkten,
		[r. 2] ting	Ting
		[r. 2] periferisera	peripherisera
		[r. 2f] ektyper:	ektyper;
		[r. 3] Dux-melodien	Dux-Melodien,

		[r. 4] Melodierna	Melodierne
		[r. 4] omgifvelser	Omgifvelser
	2	themat	Themat
	2	urbilden	Urbilden
	2	ljuda	ljuda,
	3	central-melodien	Central-melodien
	3f	omgifvelse-melodierna	Omgifvelse-melodierna
	4	fugan	Fugan
	5	produkt	Product
	6	grundmelodien	Grundmelodien
	7	Variationerna	Variationerne
	8	bredvid hvarandra satta	bredvid hvarandra satte
	9	rösten	Rösten
	9	Efter-röster	Efter-Röster
	10	helt,	helt
	10	stycke	Stycke
	11	fuga-styckets	Fuga-styckets
	12f	utförandet	Utförandet
	13f	bestämningar	Bestämningar
	14	annat	annat,
	14	musiken	Musiken
	15	enskilda	enskildta
	15	techniska rättat från ”tekniska” av A.	
	16	grund-idé	grund-idee
	16	musiken	Musiken
	18	Enhet.	Enhet. –
	20	denna,	denna
	20f	grund-idé	Grund-idee
	21	konst	Konst
	21f	*Enheten af Epism och Dramatism*	Enheten af Epism och Dramatism
	22	konsten	Konsten
	24	*Fugan.*	Fugan.* – –
	25	fugan	Fugan
	26	kammarmusiken	Kammar-musiken
	27	böner	Böner
	29	fuga-spelet	Fuga-Spelet
299	1	skådespels-musikens	Skådespels-musikens
	1	rikaste, skönaste,	rikaste skönaste
	2	fugan	Fugan
	3	kompositioner	Compositioner
	3	regeln	Regeln
	4	dem,	dem
	4f	omdöme.	Omdöme. –
	5	fugisterna	Fugisterne

6	fullständighet	Fullständighet
6	verlds-alltet	Verlds-Alltet
7	mathematik	Mathematik
7	stjernvandringen	Stjernvandringen
8	verlds-alltets	Verlds-Alltets
9	vetenskapsmän	Vettenskaps-män
11	följakteligen	följaktligen
12	verldsmekanik	Verlds-Mechanik
12	verldsalltet	Verlds-Alltet
14	fugans	Fugans
15	grunduppränning	Grund-uppränning

VI. Svenska Riksdagens Ombildning eller Representationsfrågan.

S. 300–405 tidigare publicerade i olika artiklar i Aftonbladet och Jönköpingsbladet 1844–45.
S. 300–304 tidigare publicerade i AB 8/3 1844 under titeln ”En blick på representations-frågan”.

			AB
300	8	Konungens	konungens
	8	när	*när*
	8	Riksdag	riksdag
	9	år*	år
	10f	ompröfvande:	ompröfvande;
	13	Representationsfrågan	*Representations-frågan*
	15f	”dödfödda Representations-förslaget”	”dödfödda” Representations-förslaget
	16	orsaker	orsaker,
	18	mödan	mödan,
	19	tre	*tre*
301	1	För det första	*För det första*
	4	förenkladt	*förenkladt*
	4	Representations-sätt	Representationssätt
	6	Riksdags-machineriet	riksdags-machineriet
	13	Emellertid	Imedlertid
	14	vara	vare[tryckfel?]
	16	För det andra	*För det andra*
	17	Representations-förslagets	Representationsförslagets
	17	beskaffenhet	*beskaffenhet*
	18	vissa	visse
	26	trycket,*	trycket,
	27	dömme	döme
	29	fattlighet	fattlighet,
	30	Representationsförändringen	representationsförändringen

302	1f	naturnödvändig [...] tiders	*naturnödvändig* [...] *tiders*
	2	fortsättning	*fortsättning*
	5	undanvikande rättat från ”undvikande” av A.	
	8f	Representations-förslaget	Representationsförslaget
	12	absolut ypperlighet	”absolut ypperlighet”
	13	vigtiga	*vigtiga*
	13	jemförelse	*jemförelse*
	15f	Representationssätt	representationssätt
	17f	Men att det,	Men, att det
	21	Perfektibilitets-grundsattsen	Perfektibilitetsgrundsattsen
	22	tredje	*tredje*
	32	förr än	förrän
303	3	1840, 41	1840-41
	6	Riksstånden	riksstånden
	14	nästa	*nästa*
	20f	öfvertygelse,	öfvertygelse
	22	*skall*	skall
	24	stanna	stadna
	25	nämligen	nemligen
304	5	Riksdagsmän	riksdagsmän
	6	*och*	och
	6	begrepp	begrepp,
	10	statsinrättningarne	statsinrättningarna
	12	tvärtom	tvertom
	14	stanna	stadna
	14	i	*i*
	15	sannt	sant
	19	beskaffenhet,	beskaffenhet
	21	luften”,	luften”

S. 304–315 tidigare publicerade i AB 13/3 1844 under titeln ”En blick på representations-frågan”.

			AB
	26	den	d.
	26	Konstitutions-Utskottets	Konstitutions-utskottets
	27	national-representationens	nationalrepresentationens
	28	Hr	herr
305	5	representation)	representation),
	8	Herr	herr
	12	frukterna)	frukterna),
	14	*i*	i
	16	det	det,
	16	föreslå	föreslå,
	21	ja	ja,

	23	mina Herrar	mine herrar
	25	nationaliteten	nationaliteten,
	29	medgifva	medgifve
	30f	mina Herrar	mine herrar
306	1f	fordran och Nationens fordran	*fordran* och *Nationens fordran*
	3	Ultras	ultras
	3	Herr	herr
	6	Herr	herr
	7	fanns	fans
	11	eller	eller,
	12	*nya*	*Nya*
	13	hvad berättigar	*hvad berättigar*
	13	H:r	Hr
	14	antaga	antaga,
	17	H:r	Hr
	18	gemensamt för alla menniskor,	*gemensamt* för *alla* menniskor
	19	någonting	någonting,
	20	både	*både*
	20	nya	Nya
	21	H:r	Hr
	23	Statens	*statens*
	23	någon viss Stats	*någon viss* stats
	24	skydda	”skydda
	24	hvarje	*hvarje*
	24	egendom.	egendom”.
	26	böra	*böra*
	26	äga	ega
	27	nya	Nya
	31	H:r	Hr
307	3	*alla folk* och *alla tider*	*alla* folk och *alla* tider
	6	H:r	Hr
	7	*Förnuftiga*	Förnuftiga
	7	*Rationela*	Rationela
	8	är	*är*
	9	*vi*	vi
	10	fordna	*fordna*
	13	*folkenliga*	*folk-enliga*
	17	rationalitet,	rationalitet;
	18	af	*af*
	20	der	*der*
	20	tidpunkt	tidepunkt
	22	detsamma,	detsamma
	22	*theori*	*Theori*
	24	beskaffenhet in abstracto	*beskaffenhet in abstracto*

	26f	hvilka förbättringar	*hvilka förbättringar*
	27	Svenskarnes	*Svenskarnes*
	28	vår	*vår*
	29	hvad berättigar H:r R.	*hvad berättigar* Hr R.
	32	dess *Nationalitet*	*dess Nationalitet*,
	34	Nationaliteten	*Nationaliteten*
	34	andra	*andra*
308	1	dem	*dem*
	2	alla	*alla*
	2	länge	*länge*
	4	sådant	*sådant*
	14	H:r	Hr
	15f	*Ståndsr*epresentationen	*Ståndsr*-epresentationen
	16	arbetssätt	arbets-sätt
	28	*bönderna*	*Bönderne*
	29	allsinga	alls inga
	29	skilda stånd,*	skilda *stånd**
	29	Riksdagarne	riksdagarne
309	5	stånd. –	stånd.
	5	sannt	sant
	5	Bönderna	Bönderne
	6	senare	sednare
	9	presterskap	Presterskap
	11	Bönderna	Bönderne
	23	*Bönderna*	*Bönderne*
	26f	regenterna	regenterne
	27	enskilde	enskilde,
	31	prelaterna	Prelaterne
	34	*sutto*	*suto*
310	7	beslut”,	beslut”
	7	ärendernas	ärendenas
	8f	m. m.,	m. m.
	9	Konstit.-utskottets	Konstit. Utskottets
	18	återkom	återkom,
	20	H:r	Hr
	25	Herrar	herrar
	27	yttranden,	yttranden
311	9	grundlynne	*grund*lynne
	10	nu varande	nuvarande
	11	*Riksdagsmän*	*riksdagsmän*
	12	nu varande	nuvarande
	15	stånd	stånd,
	16	Ståndens	ståndens
	22f	*skyldigheten*	*skyldigheten*,
	23	stånd	stånd,
	29	*jemnt*	*jemt*

	33	nödvändigheten	nödvändigheten,
312	1	följer	följer,
	2	andra	andre
	8	då,	då
	11	rättigheter,	rättigheter
	11	epok,	epok
	13	togo	toge
	15	borgerskapet	borgerskapets
	16	sjelfva	sjelfve
	17	eminenta	eminente
	19	fallande	fallande,
	27	jemnt	jemt
	31	bönderna	bönderne
	34	Bönderna	Bönderne
313	4	Jo,”	Jo”,
	8	bönderna	bönderne
	12	tanke,	tanke;
	21	äger	eger
	28	*nu varande*	*nuvarande*
	31	bönderna	bönderne
314	2	honom	honom,
	5	oftast rättat från ”oftats”	
	15	bönderna	bönderne
	19	bönderna	bönderne
	19	komma	komme
	29	1840,	1840
	33	*sjelfva*	*sjelfve*
	34	för handen	förhanden

S. 315–324 tidigare publicerade i AB 20/3 1844 under titeln ”En blick på representations-frågan”.

			AB
315	6	nödvändigheten	nödvändigheten,
	8	eller	eller,
	11	sutte	sute
	14	sträfvandet	sträfvandet,
	14	*att kunna få*	att kunna få
	14	*förstådt*	*förståddt*
	15	*att det utesluter det förnuftiga;*	att det utesluter det *Förnuftiga,*
	18	föreslå;	föreslå,
	19f	Förnuftets anspråk gällande i samhällsbyggnaden	*förnuftets anspråk gällande i samhällsbyggnaden*
	21f	Rationelt och Nationelt	*Rationelt* och *Nationelt*

	25f	det Historiska	*det Historiska*
	27	allmänhet;	allmänhet,
	29	*alldeles*	alldeles
	29f	*i verlden får framträda*	i verlden får framträda
316	6	nämligen	nemligen
	7	fanns	fans
	14	grundsattser;	grundsattser:
	15	förut;	förut:
	17	väsendens rättat från ”väsenden,” av A.	
	23	dörr	dörr,
	29	förut.	förut. –
	30	Nej	*Nej*
	34	besatta	besatte
317	1	Tvärtom	Tvertom
	4	*i verlden får aflysas, borttagas eller ens förändras*	i verlden får aflysas, borttagas eller ens förändras
	7	allt	*allt*
	10	mycket	mycket,
	14	derför:	derför;
	18	Nej”	Nej.”
	18	eller	Eller
	26	vulet ...	vulet –
	28	fäder.”	fäder!”
	33	Det	Det,
	34	Det	Det,
318	2	Hvad	*Hvad*
	7	*sådant:*	*sådant;*
	12	undvika, att,	undvika att
	13	volens,	volens
	16	förnuftet ensamt	*förnuftet ensamt*
	20	Historien	*Historien*
	28	Förnuftet	*Förnuftet*
	33	mekaniskt	*mekaniskt*
319	6	Nå väl	Nåväl
	7	detta	*detta*
	10	del!!	del!
	15	*Förnuftet, begge tillsammans,*	*Förnuftet*, begge tillsammans,
	18f	Historiska skola	*Historiska skola*
	22	förnuftet;	förnuftet,
	23	hvarandra. Sådana	hvarann. Sådane
	27f	*historiskt och förnuftigt till väga*	historiskt och förnuftigt till väga
	28	skyldighet	skyldighet,

	28f	Representations-förslaget	Representationsförslaget
	31	emot	*emot*
	31	merändels	merendels
	32	*just häruti*	just häruti
	34	Nej	*Nej*
320	4	så	*så*
	5	ohistoriskt	Ohistoriskt
	5	representations-förslaget	representationsförslaget
	7	nämligen	nemligen
	10	detta vilkor	*detta vilkor*
	12	*flera*	*flere*
	17	*Rådplägningens inskränkande* på *två* kamrar	*Rådplägningens* inskränkande på *två kamrar*
	18	samma	*samma*
	23	alltså,	alltså
	29	liktydigt rättat från ”liktydgt”	
	32	annan	*annan*
	32	konservatism	Konservatism
	34	intressena	intressena,
321	6	*varande*	*Varande*
	7	konservatism	Konservatism
	11	Boije	Boye
	12	Hr Nordenskjöld	hr Nordensköld
	12	uppsatte,	uppsatte
	13	Hrr	hrr
	14	Grefve	grefve
	16	v. Hartmansdorff	Hartmansdorff
	17	Första	*Första*
	17f	konstitutions-utskottets	Konstit. Utskottets
	18	representations-förslag	Representations-förslag
	19	andra elementer	*andra elementer*
	19	Boije	Boye
	20	på detta sätt	*på detta sätt*
	22	”den Äldre,”	*”den Äldre”*,
	23	ståndS- och privilegii-	Ståndѕ- och Privilegii-
	25	H:r Nordenskjöld	hr Nordensköld
	25	Konungen	konungen
	26	Herr	Hr
	28	ny upplaga	*ny upplaga*
	30	folket,	folket
	31f	Friherre Boije	Frih. Boye
322	2f	Friherre Boije	frih. Boye
	4	men	men –
	5	förekomma,	förekomma efteråt,
	5	stort rättat från ”slort” av A.	

	6	Boije	Boye
	8	*konservatism*	*Konservatism*
	12	tvåkammar-indelning	tvåkammarindelning
	13	der	*der*
	15	H:r	Hr
	16f	så väl i den ena kammaren, som i den andra	*så väl i den ena kammaren, som i den andra*
	17	ståndsvis	*ståndsvis*
	18	det valdistrikt	*det valdistrikt*
	20	orten	Orten
	20f	Frih. Boije	frih. Boye
	22	sannt	sant
	25	säger	säger,
	27	den	*den*
	28	Friherre Boije	frih. Boye
	29	*Börds-idé*	bördsidé
	32	revolutionärernas	revolutionärernes
323	3	konungen	Konungen
	4	hela	hela,
	4	Boije	Boye
	5	konungen	Konungen
	5	*den ena*	*den ena*
	7	konungen	Konungen
	9	vida mera	*vida mera*
	9	Sverige	Sverge
	10	Statsmakt	statsmakt
	10	Boije	Boye
	12	konservativa	Konservativa
	13	annat	annat,
	17	kamrarne	kamrarne,
	22	det	*det*
	22	svaret:	svaret,
	24	tvärtom	tvertom
	24	alla	*alla*
	27	*flera*	*flere*
	27	förslag	förslag:
	28	konstit.-utskottets	Konstit. Utskottets
	28	trenne	*trenne*
	30	femton år	*femton år*
	31	nio år	*nio år*
	31	naturligtvis rättat från ”nuturligtvis”	
	32	Herrar	herrar
	32	Boije, Nordenskjöld	Boye, Nordensköld
324	3	Nya	*Nya*
	6f	både historiskt och	*både historiskt och*

	förnuftigtvis bör	*förnuftigtvis bör*
9	Stånd	*Stånd*
9	likaledes	likaledes,
10f	folkklass och samma lokal	*folk-klass* och *samma lokal*
12	*Riksdagsmachineriets*	*Riksdagmachineriets*
16	oändlighet;	oändlighet,
20	*ensidiga*	ensidiga
24	presteståndet	presteståndet,
24	borgareståndet	borgarståndet
25	mer	mer,
27	utkastas	utkastats
28	kullkastas;	kullkastas:
29	aristokratiska,	aristokratiska

S. 325–334 tidigare publicerade i AB 29/3 1844 under titeln ”En blick på representations-frågan”.

		AB
325	2 årens rättat från ”års” av A.	
	5 *nya,*	*nya*
	7 *hvilka*	*hvilke*
	8 *hvilka*	*hvilke*
	9 *kamrarne*	*Kamrarne*
	15 *Valrättens utsträckande*	*Valrättens utsträckande*
	19 *Adeln*	*Adeln*
	21 beröfvad rättigheten	*beröfvad rättigheten*
	27f innebyggare	inbyggare
	29 tillfälle,	tillfälle
326	2 kroppsliga	*kroppsliga*
	3 tänkesätt	*tänkesätt*
	4 bildning, karakter	*bildning, karakter*
	4f andliga temperatur	*andliga temperatur*
	5 väl, huru illa	*väl,* huru *illa*
	6 dens eller deras	*dens* eller *deras*
	9 annat	*annat*
	11 *yppersta*	*Yppersta*
	14 ”att det yppersta	att ”det Yppersta
	14 väldet,”	väldet”,
	18 definieradt rättat från ”defineradt”	
	21 allenast genom återinförandet af Valrätt	*allenast genom återinförandet af Valrätt*
	23 sjelfva	sjelfve
	31 de	*de*
	32f oundvikeligen	oundvikligen

	33	Bästas rättat från ”Bästa” av A.	
327	5	ypperste	Ypperste
	7	detta	*detta*
	13	rätta	*rätta*
	14	öfning,	öfning
	15	valrätten	Valrätten
	16	folket	Folket
	27	valrättens	Valrättens
	28	*mera*	*mera*,
	29	adeln	Adeln
328	4	suttit	sutit
	10	riksdagarna	riksdagarne
	10	Men	Men,
	11	skild	*skild*
	11	till hvilka	till hvilke
	12	med hvilka	med hvilke
	12	med hvilkas	med hvilkes
	12	förenad	*förenad*
	13	alle andra	*alle andre*
	14	yppersta	Ypperste
	19	särskilda	serskilda
	19	ledamöterna	ledamöterne
	20	tillfälle	tillfälle,
	25	Konstitutions-Utskottets	Konst. Utskottets
	26	*ett ännu*	ett *ännu*
	26f	*för nationen*	för nationen
	27	*något, af underordnadt slag*	något, af underordnadt slag
329	1	vida mer än en fjerdedel	*vida mer än en fjerdedel*
	2	de	*de*
	7	hvar enda	*hvar enda*
	10	andra	andre
	13	ingen,	ingen
	13	sjelfva	sjelfve
	18	vinner än	vinner, än
	20	*valrätt*	*Valrätt*
	21	Gymnasii konsistorialer	Gymn.-konsistoriales
	22	komministrarne rättat från ”komministarne”	
	23f	13. mom. 1.	13 mom. 1
	27	valrätt, universitetslärare	valrätt. Universitetslärare,
	27	vetenskapsakademiens	Vetenskapsakademiens
	28	senare	sednare
	28	2.	2
	30	vallagens §§	Vallagens §
	31	alla	alle
	31	1.	1

	32	öfriga	öfrige
	32	komme	komma
330	2	sådana	sådane
	4	Sådane	Sådana
	4	Sverige	Sverge
	4	alla	alle
	5	sjelfva	sjelfve
	7	flickor,	flickor),
	7	år),	år,
	8	R:dr	Rdr
	8	1. mom. 3.	1 mom. 3
	12	adjunkt	Adjunkt
	12	hvarför	hvarföre
	13	[Ej nytt stycke] Den förändring	[Nytt stycke] Den förändring
	14	ecclesiastika	ecklesiastika
	15	Kyrkoherdar	kyrkoherdar
	27	R:drs	Rdrs
	30	1.	1
	30	3	3,
	30	2.	2
	31	eger	äger
	32	R:dr	Rdr
	32	vallagens	Vallagens
	32	1.	1
	33	utesluten;	utesluten,
331	3	*vallagen*	*vallagen*,
	5	bekänna	bekänner
	5	läran,*	läran*,
		[Not*: r. 1] För *Valrätt* behöfves ej Protestantisk	För *valrätt* behöfs ej protestantisk
		[r. 1] *Valbarhet*	*valbarhet*
	6	fastighet	*fastighet*
	6	R:dr	Rdr
	7	arrende	*arrende*
	7	R:drs	Rdrs
	9	yrke	*yrke*
	10	R:dr	Rdr,
	11	*ecclesiastik*	*ecklesiastik*
	11	*civil-*	*civil*
	11	eller	*eller*
	13	sluteligen	slutligen
	14	pensionsrätt	*pensionsrätt*
	17	nu orepresenterade	*nu orepresenterade*
	20f	vallagen	Vallagen
	22f	*rationelt*	*rationellt*

	23	v.,	v.
	25	valrättssystemet	Valrätt-systemet
	27	*att blott*	att blott
	28	det,	*det*,
	29	utförande; just	utförande. Just
	30	historien	historien,
	31	oss	oss,
	31	för handen	förhanden
332	3	ställning	ställning,
	5	nämligen	nemligen
	5	hvarför	hvarföre
	5f	*qvinnan*, 2) *tjenaren*,	qvinnan, 2) tjenaren,
	6	*fattige*	fattige
	10	deras	*deras*
	14	egentligen	egentligt
	16	Egendomsägarens	Egendomsegarens
	16	förmögnes	Förmögnes
	17	intressen	intressen,
	19	*rationalitet?*	*rationalitet*,
	19	egenskap,	egenskap
	19f	abstraktion, en utopi	*abstraktion*, en *utopi*
	20f	något *vidga området*	*något vidga området*
	21	*grunden*,	*grunden:*
	22	*samma*	samma
	23	orepresenterade.	*orepresenterade*.
	24	[Nytt stycke] Ändringen är	[Ej nytt stycke]
	29	*Odalbönderna*	*Odalbönderne*
	31	Konungar	konungar
	32	adeln	adel
	32	köpestadsmän	köpstadsmän
	34	Odalbönderna	Odalbönderne
333	1	abstrakt	*abstrakt*
	4	mening	meningen
	4	alla	*alla*
	9	konungen	Konungen
	10	Då	Då,
	12	vetenskaper	vettenskaper
	17	*Adel*	Adel
	17	*Presterskapet*	Presterskapet
	17	*Köpstadsmännen*	Köpstadsmännen
	20	särskilde	särskilda
	23	ecclesiastika	ecklesiastika
	26	odalfolket	Odalfolket
	26	*börds*begreppets	bördsbegreppets
	26f	bönderna	bönderne
	28	att	att,

	29	hvilka bönderna	hvilke bönderne
	33	undanträngda Bönderna	undanträngde Bönderne
334	1	deltaga	*deltaga*
	3	allmänna val	*allmänna val*
	9	bönderna	bönderne
	12	Men	Men,
	12	valrätten	Valrätten
	12f	detta allenast	*detta allenast*
	14	förbigående af allt hvad	*förbigående af allt hvad*
	16	blott och bart Bondiska	*blott och bart Bondiska*
	16	återsteg	*återsteg*
	17	Adel, Prester, Borgare – alla	*Adel, Prester, Borgare – alla*
	18	*vara*	vara
	21	genom sina	*genom sina*
	21	genom sina	*genom sina*
	22	sina	*sina*
	23	gamla	*gamla*
	25	detta	*detta*
	26	valrätten	Valrätten
	26	deras röst	*deras röst*
	27f	riksdagen: nämligen	riksdagen; nemligen
	28	bönderna	bönderne
	29	d. v. s. *så mycket*	d. v. s. så mycket
	30	valrätten	Valrätten
	31	öfvervägande.	öfvervägande!

S. 335–343 tidigare publicerade i AB 10/4 1844 under titeln ”En blick på representations-frågan”.

			AB
335	3	Kammare	kammare
	3f	Städerna	städerna
	4	vallagens	Vallagens
	6	Hvilka	Hvilke
	6	1	1,
	7	fem	*fem*
	7	qvalifikationerna	qvalifikationerne
	8	lätt	lätt,
	8	utvidgad möjligheten, att	utvidgad, möjligheten att
	10	Kammaren	kammaren
	11	*en*	en
	17	Pröfningskommité	Pröfningskomité
	17	valmän	Valmän
	21f	valdistriktet	”valdistriktet
	22	lyder.	lyder”.

	25	Valmannainrättningen	*Valmanna*inrättningen
336	1	deras	*deras*
	7	Valman	valman
	8	Riksdagsmän åter	Riksdagsmän, åter,
	9	Valmännen	valmännen
	11	sköte,	sköte:
	12	*det slags*	det slags
	12	*det*	det
	13	börd	börd,
	13	karakters beskaffenhet,	karaktersbeskaffenhet
	13f	*bästa i landet*	Bästa i landet
	21	städerna	*städerna*
	23	idéen	ideen
	24	valmän	*Valmän*
	27	sinsemellan	sins emellan
	30f	Städernas	Städernes
337	2	för handen	förhanden
	8	vallagen	Vallagen
	9	valrätt	Valrätt
	9	detsamma	detsamma,
	10	6	6,
	10	väljas)	väljas),
	11	uppskattad, behållen,	uppskattad behållen
	11	R:dr	Rdr
	13	R:drs	Rdrs
	15	jord,	jord
	16	han	han,
	16	detta	detta,
	17	följakteligen	följaktligen
	20	R:dr	Rdr
	23	1000 rättat från ”100” av A.	
	23	R:dr	Rdr
	25	behållen	*behållen*
	25	yrket	*yrket*
	26	Familjen	familjen
	26	*icke*	icke
	27	R:dr	Rdr
	32	ståndsegenskap	*ståndS*-egenskap
	34	riksdagarna	riksdagarne
	34	just rättat från ”just,” av A.	
338	4	Skråförfattningarna	skråförfattningarne
	5	egentliga	egentlige
	5	skråmästaren	Skråmästaren
	6	ock rättat från ”och” av A.	
	8	en	*en*
	8	således redan,	således, redan

	10	sluts, Borgerskapet	sluts borgerskapet
	12	hvarje dess ledamot	*hvarje dess ledamot*
	14	*till den grad* och *på det sätt*	till *den* grad och på *det* sätt
	16	valsättet	Valsättet
	18	kamrarna	kamrarne
	20f	vallagen	Vallagen
	22	riksdagsmän,	riksdagsmän
	22	städernas	ständernas [sic!]
	26	alla	alle
	28	åtskilliga	åtskillige
339	1	*två*	*två*
	3	*Införande*	*Införandet*
	3	Konservatism	*Konservatism*
	5	*Två*-Kammarsystemen	*Två*-kammar-systemen
	6	omgångarne	omgångarna
	7	riksdagarna	riksdagarne
	8	*rum*	rum
	11	ock	ock,
	11	ej oafbrutet) rättat från ", ej oafbrutet)," av A.	
	22	flera	*flera*
	23	ståndsprincipen	Ståndsprincipen
	25	visst rättat från "vist" av A.	
	25	idéen	ideen
	27	ett	*ett*
	28	en enda	*en enda*
	30	blefve rättat från "blefvo" av A.	
	32	flera	flere
	33	"rapiditeten"	rapiditeten
	33	afböjas	afböjas,
340	13	*de haft sin liggetid*	de haft sin liggetid
	15f	*att målen* [...] *riksdagar*	att målen [...] riksdagar
	15	*flera*	flera
	16	följakteligen	följaktligen
	18	representationen rättat från "representationer" av A.	
	19	rådsförsamling,"	rådsförsamling",
	20	("nemligen	(nemligen
	20	väg")	väg)
	22	sådane	sådana
	22f	uppstode rättat från "uppstodo" av A.	
	24	qvalification	qvalifikation
	27	egenteligen	egentligen
	27	alldrig	aldrig

	29	[Ej nytt stycke] Den återhållande	[Nytt stycke] Den återhållande
	30	”Riksdagsveteraner,”	”Riksdagsveteraner”,
	31f	*vald på en gång för flera riksdagar*,	vald på en gång för flera riksdagar
	34	af	*af*
	34	Om	Om,
	34	likväl rättat från ”likväl,” av A.	
341	1	korps	korps,
	1	på en och samma gång	*på en och samma gång*
	4	successivt,	successivt
	9	konservative	Konservativa
	10	valmännen	Valmännen
	11	desamme	desamma
	13	*korpser*	korpser
	15	särskildt	serskildt
	15	*flera*	flera
	16	fortfara	*fortfara*
	17	vist	visst
	20f	riksdagssystem	riksdags-system
	22	*Kammaren*,	*Kammaren*
	23	trenne	*trenne*
	23	nio år	*nio år*
	24	gång	gång,
	25	Första kammare	*Första Kammare*
	27	Andra	*Andra*
	28	af i Vallagen rättat från ”af Vallagen” av A.	
	29	Första	*Första*
	29	villkoret	vilkoret
	31	kammaren	kammare
	31	lika som	likasom
342	1	folkarter	folk-arter
	2	egenskapen,	egenskapen
	2	*nio* år,	*nio* år
	4	Konservativ	konservativ
	5	följakteligen	följaktligen
	9	Konservatism	konservatism
	10	Gamle	*Gamle*
	10	*Seniorer*	Seniorer
	11	*Seigneurs)*,	Seigneurs,
	12	beskaffenhet. rättat från ”beskaffenhet).” av A.	
	19	benägna	benägne
	23	samhället	samhället,
	24	[Ej nytt stycke] När två	[Nytt stycke] När *två*

	kammare	Kammare
28	Tre	*Tre*
29	Korporations-grunder	korporations-grunder
29f	Ståndsskillnader	ståndsskillnader
32	udda	*udda*
33	deremot,	deremot
33	jemnt	*jemnt*
33	sex,	sex
34	stanna	stadna
343 2	talrikare	*talrikare*
4	Kamrarna	Kamrarne
4	stanna	stadna
6	Kamrarnas	Kamrarnes

S. 343–348, d.v.s. Kap. V, är nyskrivna för monografin vad gäller s. 343–346, medan s. 346–348 tidigare publicerats i AB 8/8 1844 under titeln ”Med hvad rätt sitta adel och prester på den svenska riksdagen?”

		AB
11–s. 346, r. 1		[Ej tidigare publicerade]
344 6	fastställes rättat från ”faställes”	
21	kortare rättat från ”kontare” av A.	
345 28	strides icke. rättat från ”strides icke;” av A.	
346 2–s. 348, r. 34		[Hela artikeln ”Med hvad rätt sitta adel och prester på den svenska riksdagen?”]
8	I enlighet rättat från ”J enlighet”	
11	sjelfva	sjelfve
12	man,	man
18	rätt	*rätt*
23	*hafva*	hafva
23	eller	eller,
24	*bör utveckla sig till*	bör utveckla sig till
27	”politisk rättat från ”politiskt av A.	
27	rättighet”	rättighet
31	*då*	då
32f	rättstillstånd –,	rättstillstånd,
347 9	Adel rättat från ”Adeln” av A.	
17	Böndernas	Böndernes
18	Ståndspersoners	ståndspersoners

	21	sant	sannt
	31	samhället;	samhället:
348	20	Adeln	Adeln,
	27	händelse;	händelse,
	31	”helgd”	helgd

S. 349–354 tidigare publicerade i AB 12/8 1844 under titeln *Ett ord i den stora frågan om förändring af Nationalrepresentationen i Sverige, med särskildt afseende på det sedan* 1840 *års Riksdag hvilande Grundlagsförslaget*. Stockholm 1844 hos Norstedt et S; 127 sidd. 8:o; à 40 sk. Bko.

			AB
349	7	och rättat från ”ock”	
	11	[Nytt stycke] Tankarne	[Ej nytt stycke]
	13	slutsattser	slutsatser
	21	derföre	*derföre*
	23	sattser	satser
	28	grundsattser	grundsatser
	28	*Allmänna Val*	Allmänna Val
350	2	höra:	höra.
	4	De	*De*
	4	elementer	elementer,
	5	förra,	förra;
	6	betydenhet;	betydenhet:
	9	*sig”.*	*sig.”*
	18f	*efter den olika vidd och betydenhet*	efter den olika vidd och betydenhet
	20	några	några
	26	personernas	personernes
351	3	ock	och
	10	det”.	det.”
	12	ordagrant	ordagrannt
	18	*i*	i
	20	adel, prestestånd rättat från ”adel, och prestestånd” av A.	
	23	tretton-,	tretton-
	23	fjortonhundratalet,	fjortonhundratalet
	24	*de*	de
	31	*alla möjliga arter af folk*	alla möjliga arter af folk
352	3	*på förhand*	på förhand
	11f	*så mycket*	så mycket
	16	ilska, som helst,	ilska som helst
	19	förhatliga	förhatlige
	23	egne	egna

	28	Val-Census	Val-census
	32	representations-rätt	representations rätt [sic!]
	34f	i nittonde seklet	*i nittonde seklet*
353	3	Sociala	sociala
	7	rättigheternes	rättigheternas
	11	Census	census
	11	qvinnan rättat från ”qvinnor” av A.	
	14	*utvidgning af hvad de s. k. fyra stånden redan utgöra;*	utvidgning af hvad de s. k. fyra stånden redan utgöra;
	15	*hvarje*	hvarje
	19f	Adel och Presterskap	adel och presterskap
	21	Borgarståndet	borgarståndet
	23f	Bönderne	bönderne
	28	Census	census
354	1	sådane	sådana
	2	*stånd;*	*stånd,*

S. 354–357 tidigare publicerade i AB 19/8 1844 under titeln ”Ståndsprivilegiernas grund”.

			AB
	13	*yttre*	yttre
	23	Social	social
	23	problemet;	problemet,
	26	uppkom,	uppkom
	27	skildt	skiljdt
	31	rusttjensten	rust-tjensten
355	6	fortfar med skyldigheten	*fortfar med skyldigheten*
	10	Unions-tiderna	Unionstiderna
	16	*ehuru*	*”ehuru*
	17	*emedan*	*emedan”*
	18	Engelbrechts rättat från ”Engelbreckts” av A.	
	22	enskildes	enskildas
	24	*börds-adeln.* Den	*börds-adeln;* den
	26	Svenska	svenska
356	1	vanligen;	vanligen,
	5	både rättat från ”båda”	
	6	bördsinstitutionen	börds-institutionen
	8	*egenskaper*	egenskaper
	9	*arf*	arf
	10	Sextonhundratalet	sextonhundratalet
	12	derföre	*derföre*
357	2	innehafvare, rättat från ”innehafvare” av A.	

S. 357–362 tidigare publicerade i JB 24/12 1844 under titeln ”En blick på Adeln, såsom stånd. Korrespondans”.

			JB
	12	sagt,	sagt
	16	m. m. d.),	m. m. d.)
	26	dem	*dem*
	26	dem	*dem*
	26f	på hela den stora menighetens bekostnad	*på hela den stora meninghetens bekostnad*
	27	dem	*dem*
	27	då	*då*
	28	*Furste*	*furste*
	31f	ingenting	ingen ting
	32	visade	visar
	33	sjelfva	sjelfve
358	3	då	*då*
	3	inga rättat från ”inda”	
	11	dessa	desse
	12	högadeln	Högadeln
	13	*packets konung*	*Packets Konung*
	13	pack	Pack
	19	*Fredrik*,	*Fredrik*
	22	adelns	Adelns
	22	borgare och bönder,	Borgare och Bönder
	23	lyckades;	lyckades,
	24	frihet	frihet,
	27	Frankrikes	Frankrikes,
	29f	Hattar och Mössor	*Hattar* och *Mössor*
	32	*particheferne*	*particheferna*
359	4	XI:s,	*XI:s*
	4	X:s	*X:s*
	6f	Adelns hämnd	*Adelns hämnd*
	8	*besluta en sådan*	besluta en sådan
	15	konungars	Konungars
	18	konungen	Konungen
	25	blott	blott,
	26	derföre,	derföre
	31	*Persson*	*Pehrson*
	34	Perssons	Pehrsons
360	2	konung	Konung
	2	Perssons	Pehrsons
	5	historia	historia,
	5	döma	dömma
	6	konungarne	Konungarne

	14	adeln	*adeln*
	18	Konungar	konungar
	19	fädernesland.	fädernesland:
	24f	förnämsta	förnämste
	29	aristokraternas	aristokraternes
361	1	egenskaper oberoende	egenskaper, oberoende
	1	ståndet;	ståndet,
	6	*sig?*	sig?
	10	sådana	sådane
	14	ofrälse ständen rättat från ”ofrälseständen”	
	14f	det är tvertom adeln, som har de ofrälse ständen att tacka för alla de talrika män af detta slag,	*det är tvertom adeln sjelf, som har de ofrälse ständen att tacka för alla de talrika män af detta slag,*
	17–s. 362, r. 16	Derimot [...] korporation.	[Texten satt med mindre stil.]
	23	adelns,	adelns
362	2	menskligheten rättat från ”menskligheten”	
	2f	fäderneslandets,	fäderneslandets
	11	hellre	heldre
	11	våld	våld,
	12	hotat),	hotat,)
	16	korporation.	korporation. [undertecknad:] *Hegesippus*

S. 362, r. 17–22 nyskrivna för monografin.
S. 362, r. 22–s. 363, r. 29 nyskrivna för monografin, partiellt omtryckta i AB 15/3 1851 i artikeln ”Tolf punkter om svenska Adeln”.

			AB
	27	*den sednares*	den *sednares*
	29	mycket	mycket,
363	5f	anförare-värf	anförarevärf
	8	välde;”	välde”;
	9	denna	*denna*
	10	allenast äro användbara för den personliga	*allenast äro användbara för den personliga*
	13f	ifrån att stå i strid med demokratien, tillhör den såsom dess rätta blomma.	*ifrån att stå i strid med demokratien, tillhör den såsom dess rätta blomma.*
	20f	medföra (enär	medföra, enär
	23f	*i fall de befinnas*	i fall de befinnas
	25	förtroende,	förtroende

	25	fäderne);	fäderne;
	25	*onda*,	*onda*
	26	följe (enär	följe, enär
	28f	angelägenheter).	angelägenheter.

S. 363, r. 29–s. 367, r. 28 partiellt omtryckta i AB 20/3 1851 i artikeln ”Tolf punkter om Svenska Adeln.” (Slut från No. 62 [=15/3 1851].)

			AB
	29	bördsadelsledamöter	börds-adelsledamöter
364	1	ärfvas (	ärfvas,
	4	möjligt,	möjligt
	13	skörda.	skörda?
	14	billighet,	billighet
	22	ståndet,	ståndet
	24	andre	andra
	31	rust-tjenst	rusttjenst
365	7	så	*så*
	9	bördsadels	börds-adels
	10	som deras fäder gjutit för fäderneslandet	*som deras fäder gjutit för fäderneslandet*
	14	bördsadeln	börds-adeln
	19	”pantsarskjortor	”pantsarskjortor,
	21	*utländska, osvenska*	utländska, osvenska
	31	bygd?	bygd.
366	6	bördsadeln	börds-adeln
	8	besinnar,	besinnar
	16	ute,	ute
	16	mindre,	mindre
	21	väg;	väg,
	21	allra flesta	allraflesta
	28	fäder,	fäder
	31	christligt	kristligt
367	4	bördsadelns	börds-adelns
	6	bördsadeln	börds-adeln
	16	lifstiden;	lifstiden,

S. 368–372 tidigare publicerade i JB 28/1 1845 under titeln ”Europas ställning i allmänhet, med serskildt afseende på Skandinavien”.

			JB
368	7	danskarnes	Danskarnes
	14	”skandinaviskhet”,	”Skandinaviskhet,”
	29	danskarne	Danskarne

	30	svenskarne	Svenskarne
369	13	danskarnes	Danskarnes
	24	sällskapskretsarna	sällskapskretsarne
370	5	sant	sannt
	6	europeiska	Europeiska
	11	Ryske Slaverna	ryska Slaverne
	16	christna	kristna
	16	queuen rättat från ”queen” av A.	
	26	*börjas*	börjas
	26	*Skandinaverne*	*Skandinaverna*
	28	*Italiens*	Italiens
	30	Ryssarne	ryssarne
371	10	Regenter	regenter
	11	oss,	oss;
	13	Europeerna,	Européerna
	22	folkförbundet –	folkförbundet,
	23	*problemet* –	*problemet*,
	29	samhället”,	samhället,”
	32	en enda	*en enda*
372	1	förverkligadt	*förverkligadt*
	1	så länge	sålänge
	1	olikhet inför lagen	*olikhet inför lagen*
	2	så länge	sålänge
	3	ståndsskillnader	ståndsskilnader
	5	naturenliga	naturliga
	16	ankommer,	ankommer

S. 372–377 tidigare publicerade i JB 11/2 1845 under titeln ”Europas ställning i allmänhet, med särskildt afseende på Skandinavien.” (Fortsättning från N:o 8 [=28/1 1845].)

			JB
	30	också,	också
	31	nationer;	nationer,
373	7	öfver allting rättat från ”öfverallting”	öfverallting
	9	*sjelf*,	*sjelf*
	19	katholicismen	katolicismen
	19	begynte rättat från ”begynde”	
	19	reformer	*Reformer*
	20	*revolution*	*Revolution*
	24	”revolution”	”Revolution”
	26	revolution	Revolution
	28	hålla emot	*hålla emot*

374	3	måste	*måste*
	5	utvecklingen rättat från ”utveckligen”	
	5	mål,	mål
	12	Christendomen	christendomen
	12	Hedendomen	*Hedendomen*
	14	egentliga,	*egentliga*
	18	(i synnerhet	(isynnerhet
	20	hedendom	Hedendom
	20	området,	området
	21	*katholicism*	*Katolicism*
375	13	katholskt	katolskt
	14	Tyskland	*Tyskland*
	25	oundgängligen rättat från ”oudgängligen”	
	27	annat än	annat, än
	28	Protektoratet	*Protektoratet*
	30f	reform-arbetet	reformarbetet
376	1	patrioter,	patrioter
	6	väg,	väg
	13	det Europeiska problemet	*det Europeiska problemet*
	20	höjd,	höjd;
	22	hvilken genom	hvilken, genom
	30	sig,	sig
377	14	upphörande	upphörande,
	15	hannoverska	Hannoverska
	19	”trans-atlantisk debouché”	trans-atlantisk debouchée
	21	signalen till ett socialt utbrott	*signalen till ett socialt utbrott*
	22	vidtutseende	vidt utseende

S. 377–382 tidigare publicerade i JB 15/2 1845 under titeln ”Europas ställning i allmänhet, med särskildt afseende på Skandinavien.” (Forts. fr. N:o 12 [=11/2 1845].)

			JB
	26	stater:	stater,
	32	idéer	ideer
378	2	sednare;	sednare,
	5	samhällsskicket;	samhällsskicket,
	8	Robespierre, Marat, Collot d’Herbois, Carrier, S:t Just	*Robespierre*, *Marat*, *Collot d’Herbois*, *Carrier*, *S:t Just*
	9	andra	andre
	11	terrorism	Terrorism
	18	gäsande	jäsande

	26f	Folkets tålamod	*Folkets tålamod*
	31	gräns;	gräns,
379	1	någonting:	någonting,
	2	är. Ty	är; ty
	4	Huru litet	*Huru litet*
	7	hvarut	hvartut
	11	deruti	deruti,
	13	öfver,	öfver
	14	”subverteras”	subverteras
	18	öfverensstämmande rättat från ”öfverenssämmande”	
	18	hellre,	hellre
	19	hellre,	hellre
	23	fordra	fordra,
	24	ofantliga rättat från ”offentliga” av A.	
	27	folket	Folket
	30	som är att vara rättat från ”som är” av A.	
	31	möjligt,	möjligt
	32	folk	Folk
	33	*sjelf tager*	sjelf tager
	34	folket	Folket
380	1	annat,	annat
	2	*reform;*	*reform*,
	14	David Hume	*David Hume*
	14	mån,	mån
	17	Encyklopedisterne	*Encyklopedisterne*
	19	Diderot och d’Alembert	*Diderot och d’Alembert*
	20	inflytande som	inflytande, som
	21	Voltaire	*Voltaire*
	21	och främst	och, främst
	21	alla	alla,
	21	Jean Jacques Rousseau	*Jean Jacques Rousseau*
	27	Goethe och Schiller	*Goethe* och *Schiller*
	33	dock rättat från ”ock” av A.	
381	3	desto mindre	destomindre
	5	viste	visste
	10	det Europeiska Problemet	*det Europeiska Problemet*
	15	utredt rättat från ”utreddt”	
	18	samma håll	*samma håll*
	20	tillsammans. Det	tillsammans; det
	23	som till det rättat från ”som det” av A.	
	25	tillräckligt,	tillräckligt

	32	sammanhang rättat från ”ssmmanhang” av A.	
382	5	heliga;	Heliga,
	5	religiositet. Men	religiositet; men
	6	lydnad;	lydnad,
	12	fransyska revolutionen	Fransyska Revolutionen
	20	uppträdt rättat från ”uppträddt”	
	21	demonerne	demonerna
	22	yran. Men	yran; men
	22	sjelfva:	sjelfva,

S. 382–386 tidigare publicerade i JB 15/3 1845 under titeln ”Europas ställning i allmänhet, med särskildt afseende på Skandinavien.” (Forts. från N:o 13 [=15/2 1845]).

			JB
	29	grundsattser	*grundsatser*
	32	vår egen ställning	*vår egen ställning*
	33	isoleradt.	isoleradt:
383	1	Södern.	Södern:
	5	London	London,
	5	han kan rättat från ”kan kan” av A.	
	7	Wexiö	Wexjö
	8	tidehvarfvets tankar	*tidehvarfvets tankar*
	16	föranledt rättat från ”föranleddt” av A.	
	19	samhällsgrundsattser	samhällsgrundsatser
	20	folkhvälfning,	folkhvälfning
	25	ideer	idéer
384	2	1688,	1688;
	7	en sådan grund	*en sådan grund*
	9	samhällsgrundsattserna. rättat från ”samhällsgrundsattserna:” av A.	*samhällsgrundsatserna.*
	10	alle,	alla
	12	sant	sannt,
	15	språk:	språk,
	16	Leibnitz [Sic!]	Leibnitz [Sic!]
	16f	sattser	satser
	18f	Italienare:	Italienare,
	19	Vanini,	Vanini
	20	katholicismens*	katolicismens*
	21	skrifter.	skrifter. –

	24	att,	att
	26	”Christendom”,	”Christendom,”
	27	katholska	katolska
	27	kulten;	kulten,
	29	Tvertom.	Tvertom!
	31	katholicismens	katolicismens
385	7	religionsföraktare. Men	religionsföraktare; men
	9	försynens	Försynens
	10	Christendomen	christendomen
	11	fans	fanns
	13	Grundsattsen	grundsatsen
	14	*staten*,	*staten*
	14	*jemlikhet*	*jemnlikhet*
	17	förfång. rättat från ”förfång”	
	18	grundsatts	grundsats
	18	Jemlikhet	Jemnlikhet
	24	annan. Den	annan; den
	31	sant	sannt
	34f	naturligt	*naturligt*
386	1	sant	sannt
	5	grundsatts	grundsats
	13	jemlikhet	jemnlikhet
	14	*Samhället*	*samhället*
	21	religionens”;	religionens;”
	31	påstår.	påstår. –

S. 387–391 tidigare publicerade i JB 29/3 1845 under titeln ”Europas ställning i allmänhet, med särskildt afseende på Skandinavien.” (Forts. fr. N:o 21 [=15/3 1845].)

			JB
387	18	den just	den, just
	23	fåtalige	fåtaliga
	26	väl”,	väl,”
	32	orättmätiga	*orättmätiga*
	33	icke grundade	*icke grundade*
388	2f	*Individualismen slå öfver till Egoism*	Individualismen slå öfver till Egoism
	3	så	*så*
	5f	individernas	Individernes
	6	verkliga välgång	*verkliga välgång*
	7	sanna väl	*sanna väl*
	8	orimliga fördelar	*orimliga fördelar*
	9	enskildes	Enskildes
	9	helas	Helas
	11	grundsatts	grundsats

	13	Personlighets-princip	*Personlighets-princip*
	13	*Individualism;*	*Individualism*,
	14	Egoism	egoism
	24f	noga afväga rätta förhållandet	*noga afväga rätta förhållandet*
	26	hittils	hittills
	29	samfunds-lagarne	samfundslagarne
	30	ändamål hvarom	ändamål, hvarom
	32	Ingen med	Ingen, med
389	5	grundsatts	grundsats
	12	*allt*	allt
	16	noggrant	noggrannt
	28	väga	väga,
	32	så	så,
	33	himmelens	Himmelens
390	6	andra. I	andra. – I
	9	skaplynne”,	skaplynne,”
	12	*klagan*	klagan
	13	yttrat sig	*yttrat sig*
	13	förnuftigt,	förnuftigt
	13f	på det sätt	*på det sätt*
	15	räkning:	räkning;
	20	orent slag	*orent slag*
	21	”nya lärorna”	nya lärorna
	28	fördelar? eller	fördelar eller
	29	andra?	andra;
	31	”ståndet”, ”kasten”,	”ståndet,” ”kasten,”
391	12	än den	än – den
	12f	antaga. Alltså	antaga: alltså
	13	så	*så*
	20	val”,	val,”
	25	”stånd”,	”stånd,”

S. 391–398 tidigare publicerade i JB 5/4 1845 under titeln ”Europas ställning i allmänhet, med särskildt afseende på Skandinavien.” (Forts. från N:o 24 [=29/3 1845]).

			JB
392	4	samhällsgrundsattsernas	samhällsgrundsatsernas
	6f	sönderfaller.	sönderfaller:
	9	Sverige	Sverge
	17	förstås att	förstås, att
	18	jag,	jag
	24	samtliga	samtlige
	27	”bildade”,	”bildade,”

393	18	vetande	vetande,
	27	orda,	orda
	27	kultur,	kultur
394	12	theorier	teorier
	16	theoretiska	teoretiska
	27	diskursiva rättat från ”diskussiva” av A.	
	28	halfva	”halfva
	28f	”mesurer”,	mesurer,”
	30	arrière-penséer rättat från ”arrière-penser” av A.	
	31	vist	visst
	32	i synnerhet	isynnerhet
	34	egenskapen,	egenskapen
395	3	[Nytt stycke] Vi komma	[Ej nytt stycke]
	8	öfver hufvud	öfverhufvud
	11	finanstheoriernas	finansteoriernas
	13	Salongernas	Salongernes
	13	Bonden	bonden
	22	förekomma;	förekomma,
396	6	lagd	laggd
	12	ombud-väljande	ombud väljande
	17	punkterna,	punkterna
	23	skillnad	skilnad
	24	grundsatts	grundsats
	26	grundsatts	grundsats
	34	beskaffenhet,	beskaffenhet
397	6	dyra”.	dyra.”
	23	*egentliga*	egentliga
	23	*oegentlige*	oegentlige
	27	och	och,
398	1	grundsattsens	grundsatsens
	7	grundsatts	grundsats
	8	modificationer	modifikationer
	8	Census	census
	9	flera	flere

S. 398–405 tidigare publicerade i JB 12/4 1845 under titeln ”Europas ställning i allmänhet, med särskildt afseende på Skandinavien.” (Slut. från N:o 26 [=5/4 1845].) [I denna fraktursatta artikel är vissa latinska och franska ord markerade med latinska bokstäver.]

			JB
	22	omständighet	*omständighet*
	23	Danske	Danska
	25	ideer	idéer

	30	Gloria Rediviva	Gloria Rediviva [latinska bokstäver]
	32	nationerna	nationerna,
399	5	samfundet	Samfundet
	8	andliga	*andliga*
	15	Centralstater	centralstater
	17	le tiers état	le tièrs état [latinska bokstäver]
	18	social makt	socialmakt
	21	borgare	Borgare
	21	handlande	Handlande
	27	Prelaterne rättat från ”Prealterne”	
	27	det ”tredje ståndet”	”det tredje ståndet”
400	3	bildning	Bildning
	8	tredje ståndets	”tredje ståndets”
	22	le tiers état	le tièrs état [latinska bokstäver]
	22	Frankrike,	Frankrike
	24f	”social couche”	social couche [latinska bokstäver]
	25	tredje ståndet	”tredje ståndet”
	26	sätt,	sätt
	29	allvarsammaste	alfvarsammaste
401	1	Louis le Blanc’s	Louis le Blanc’s [latinska bokstäver]
	1f	Sur l’organisation du travail	Sur l’organisation du travail [latinska bokstäver]
	8	grundsattser	grundsatser
	9	medelklassen	”medelklassen”
	17	sträfvandet,	sträfvandet
	19	visst rättat från ”vist” av A.	
	19	länder,	länder
	21	jembredd	jemnbredd
	34	*en part dömes*	en part *dömmes*
402	2	dömes	dömmes
	5	dömes	dömmes
	8	conditio vitæ	conditio vitæ [latinska bokstäver]
	10	tillämpade,	tillämpade
	16	den,	den
	17	emancipation;	emancipation:
	18	Ideen	Idéen
	26	betvifla, rättat från ”betvifla;” av A.	betvifla;

	27	anledning,	anledning
	28f	följande. rättat från ”följande:” av A.	
403	2	Nord	nord
	3	”bondland”.	”bondland.”
	3	*Sverige*	*Sverge*
	6	in totum et tantum	in totum et tantum [latinska bokstäver]
	8	*Norrige*	*Norge*
	14	”arbetsklasser”,	”arbetsklasser,”
	18	sig.	sig:
	19f	*inses häraf*	inses häraf
	32	*omdöme*	*omdömme*
404	2	*drift:*	*drift*,
	5	såkallade	så kallade
	15	förstådt rättat från ”förståddt”	
	16	*fortfara att vara*	fortfara att vara
	19	bondelement	bond-element
	20	folkafdelning	folk-afdelning
	25	*denna*	*denne*
	25	Nord	nord
405	8	aktning,	aktning
	11	vårt rättat från ”vår”	vår
	13f	Tvertom ju	Tvertom! ju

2. Substantieller (betydelsebärande varianter, t.ex. i ordval)

FÖRSTA AFDELNINGEN.
Handlingar, vexlade emellan Upsala Domkapitel och Rektor Almqvist.

I. Domkapitlets Bref år 1840.

AB 3/8 1840 har en inledande, förklarande kommentar, som saknas i *C.J.L. Almqvist. Monografi:*

> Den bekante och på den sednare tiden mycket omskrifne ”författaren af Törnrosens bok” och af en mängd andra skrifter, eller med andra ord, Hr Rektor Almqvist, har i dessa dagar företagit en resa till Frankrike, der han lärer komma att qvarstadna under vintern, för att på närmare håll göra bekantskap med en hop förhållanden, som icke lära undgå att tagas ad notam af hans skarpsinniga observationsförmåga.
>
> Redan för några veckor sedan spridde sig här det ryktet, att *Vene-*

randum Consistorium Ecclesiasticum i Upsala, vid ett tillfälle medan Hr Erkebiskopen var der närvarande, hade lagt sina hufvuden ihop och beslutat en skrapa till Hr Almqvist, i följd af några bland hans af trycket utgifna arbeten. Nyheten af denna de andliga fädernas omvårdnad, att i våra dagar utsträcka sitt eforat äfven öfver tryckpressen, har naturligtvis väckt en stark nyfikenhet att veta, dels om ryktet vore sannt, dels hvad skrapan kunde innehålla. Vi hafva nu varit så lycklige att erhålla afskrifter ej mindre af detta dokument än af det svar derpå, som Hr Almqvist före sin afresa till konsistorium afsändt, och meddela här båda dessa skrifter, som äro högst märkliga. Konsistorium söker, såsom läsaren lärer finna, att förklara Hr Almqvist så der något vriden; men hans svar ger, i motsats häremot, anledning dertill, att han icke blott har sitt sunda förstånd i behåll, utan till och med gifvit konsistorium några ganska beniga stycken att bita på i fråga om lagligheten af dess förfarande. Dokumenterna lyda som följer:

II. Svar.

C.J.L. Almqvist. Monografi

S.	r.	
41	16	*möjligen* AB 3/8 1840: möjlig

V. Almqvists Svar på de 12 Frågorna.

64	7	*prestembetet.* AB 24/1 1843: prestembetet. (Slutet följer.)

VI. Domkapitlets Bref år 1843.

AB 27/2 1843 har följande inledning, som saknas i monografin:

Vi hafve förut nämnt, att Upsala Domkapitel icke åtnöjt sig med det förhör, som det, utan uppgifven anledning, sistlidne höst började anställa med Hr rektor C. J. L. Almqvist, och hvarom vi jemväl lemnat en utförlig berättelse, samt att Domkapitlet sedan ytterligare ställt på Hr Almqvist trenne frågor, hvilka han ock redan besvarat. Vi meddela här nedan denna Domkapitlets skrift, hvilken är egnad att i hög grad ådraga sig allmänhetens uppmärksamhet, icke så mycket för sjelfva frågornas innehåll, som för inledningen. Det högvördiga Konsistorium synes nemligen vid dess affattande hafva helt och hållet saknat begrepp om det förfaringssätt, som efter lag måste iakttagas vid Svensk domstol – ty såsom sådan måste man väl i förevarande fall betrakta Domkapitlet i sin ställning till Hr Almqvist, ehuru det äfven uppträder såsom åklagare,

hvilket de jure kan sägas tillhöra dess inseende öfver Stiftets presterskap. Den första pligt, som tillhör hvarje åklagare, innan han drager en annan för rätta, är nemligen att producera ett corpus delicti, att förevisa hvad som utgör grunden för anklagelsen, med ett ord: att låta den tilltalade veta, hvaruti han anses hafva försyndat eller förbrutit sig. Domkapitlet går en motsatt väg. Det säger till Hr Almqvist: Ni har ådragit Er vår misstanka, att eder lära eller lefverne icke äro öfverensstämmande med en christlig lärares löften och pligter; men vi vilje icke lemna Er tillfälle få veta hvad som väckt denna misstanka, utan ställe derföre till Er följande frågor, som äro så affattade, att om Ni än kan försvara Er derför så väl, att vi ej kunne komma åt Er, så skall Ni ändå vara chikanerad inför allmänheten, blott genom den förödmjukelse, vi underkastat Er att nödgas besvara frågorna, och hvarigenom vi kunna visa, att vi hafva Er i vår makt. Detta är ej kapitlets ord, men ligger tydligt i meningen.

Nu har herr A. första gången besvarat dessa frågor på ett sätt, som, enligt allas omdöme, äfven innehåller en både utförlig och nöjaktig trosbekännelse öfver de omtvistade punkterna. Men Domkapitlet råkar icke att deri finna något sådant, hvarmed förföljelsen skulle kunna rättfärdigas, eller herr Almqvist snärjas. Det förnyar då icke allenast sitt förhör med mera bestämda frågor i några theologiska punkter, hvartill det måhända har rättighet, utan dömer honom äfven ännu en gång på förhand genom uppgifvande deraf, att vissa hans satser och meningar äro anstötliga eller betänkliga, allt under fortsatt förtigande af *hvilka* dessa meningar äro eller hvarest de förekomma. Detta förfarande är någonting hittills oerhördt, och måste vid förnyandet väcka en så mycket lifligare förundran och jemväl harm, som Domkapitlet under den tid, dessa ämnen varit föremål för allmän uppmärksamhet, icke saknat tillfälle att öfverväga och besinna det oformliga af sitt första förfarande. Saken må sålunda sluta huru som helst, så återstår alltid den frågan, hvilkendera förlorar mest på hela denna procedur, herr erkebiskopen och de vördige fäderne, eller den anklagade, som de ställt inför sitt skrank. Skriften lyder sålunda:

75 16f *tillegnade* AB 27/2 1843: tillegneliga

VII. Almqvists Svar på de 3 Frågorna.

AB 1/3 1843 har följande inledning, som saknas i monografin:

Redaktionen har på begäran bekommit en afskrift af dessa svar (se vidare om frågorna i sista Måndagsbladet), och förra hälften deraf följer här nedan:

78 23 *uppriktighet.* AB: uppriktighet.*
[Ingen not] AB: [Not*:] Man kan visserligen också spåra exempel ej

blott på enskilde Vedersakare, utan på hela *Auktoriteter*, hvilka, föga bekymrade om Christendomens framgång, låtit af *en eller annan* bland sina ledamöter, som kände behag till *enskild och personlig hämnd* för inbillade oförrätter mot någon, förleda sig till att uppträda med förföljelse emot denne, men likväl *klädt hämnden i kåpan af vackra och fromma christendomsfrågor*. En *sådan* Embetsmyndighet kan omöjligen sjelf anses gå *uppriktigt* till väga: språket har derföre ett helt *annat* namn. Men om samma auktoritet, sin karakter oaktadt, icke blyges, att beskylla en annan för bristande öppenhet därföre, att denne i något svar dels kanske icke ansett behöfligt att gå längre, än en gjord fråga fordrat, dels icke trädt vidare, än det öfverhufvud för en menniska kan vara möjligt inom labyrinten af outredda ämnen; så innebär väl en sådan förebråelse ifrån den, som sjelf bevisat motsatsen av öppenhet, ett *dubbelt skrymteri*. – Deremot är det otvifvelaktigt ganska sannt yttradt af Hr A., då han förklarat sin tillfredsställelse öfver att hafva *blifvit satt i tillfälle till svarens* afgifvande och derigenom till en saks afslöjande, som väckt allmänt uppseende; oaktadt han visserligen kan hafva allt skäl att vara missnöjd med konsistorium i och för dess oefterrättliga sätt att i sina ingresser framför frågorna tillåta sig obevista och obevisliga påståenden. Red. anm.

26 domstol AB: *domstol***

[Ingen not] AB: [Not**:] D. v. s. *bör såsom domstol vara*... Red. anm.

82 33 *ytan.* AB: ytan. (Slutet följer.)

85 5 *min tanke* AB 2/3 1843: min egen tanke,

86 11 *i Almqvists* AB: i rektor Almqvists

[Domkapitlets svar 4/4 1843 tas ej upp i monografin och besvaras ej av Almqvist. Se ovan s. 11.]

TREDJE AFDELNINGEN.
I. Om Manhems-förbundet.

108 1 *organism* Handlingar 1820 (förk. H. 1820): Organismus

3 *vidfoga den anmärkningen* H. 1820: göra den vigtiga anmärkningen

6 *samling* H. 1820: collection

8 *system* H. 1820: Systema

9 *emellertid* H. 1820: ändock

10 *blifva* H. 1820: bli

12 *var till,* H. 1820: var,

13 *idéen* H. 1820: en Idee

17 *jag sjelf sett* H. 1820: jag sett

31 dugde.*

[Not*: r. 5] *jag icke* H. 1820: ej jag

109 11 *i olikartade, osammanhängande* H. 1820: i diverse

23 *dock jag* H. 1820: dock – rättast sagdt – jag

25 *A. Det* första H. 1820: Det *första*
27 *B. Den* Idée H. 1820: Den *Idee*
30 *C. Då vi* H. 1820: Då vi
30 *hvaråt* H. 1820: hvartåt
110 14 *fot de skola utgöra* H. 1820: Fot de äro
15 *A.* H. 1820: FÖRSTA AFDELNINGEN.
20f *ställa sig tydligt för oss;* H. 1820: bli oss klart;
111 1 *kosmopolitism* H. 1820: Kosmopolitismus
12 *i mellersta Italien* H. 1820: i Italien
14 *grundval* H. 1820: grund
19 *ren mänsklighet* H. 1820: ren-mensklighet[!]
21 *gå* H. 1820: tendera
21 *består uti* H. 1820: är
23f *än fintliga och qvicka, än råa,* H. 1820: än fin-qvicke, än råe,
112 2 *efter deras antika väsende,* H. 1820: efter denna Antik,
2 *nya* H. 1820: nyare
3 *efterföljande* H. 1820: sednare
10 *vara till i* H. 1820: vara i
17 *vi, att* H. 1820: vi enfaldigt, att
19 *emot* H. 1820: mot
22 *är det tvärtom* H. 1820: är tvärtom
23 *ganska* H. 1820: högst
24 *B.* H. 1820: ANDRA AFDELNINGEN.
113 4 *vår själ* H. 1820: vårt lif
4 *steg* H. 1820: fjät
8 *lockande oss* H. 1820: manande oss
8 *genom aningar blott,* H. 1820: i aningar,
10 *emellan* H. 1820: mellan
13f *grundtanken för vårt ändamåls uppnående, behöfva* H. 1820: ideen, behöfva
16 *intill* H. 1820: till
18 *Historiskt vet man, att det är i* H. 1820: Allmänt att tala är det i
114 5 *derest* H. 1820: om
5f *gått undan.* H. 1820: var bortgången,
8 *tyckas hafva haft* H. 1820: tyckas haft
15 *man anser* H. 1820: man blott anser
15f *uppenbarelsen icke vara annat, eller mera, än judarnes religion;* H. 1820: Uppenbarelsen för Judarnes Religion,
20 *ibland* H. 1820: bland
21 *blifvit* H. 1820: var
22 *hvilket blifvit* H. 1820: som var
23 *ifrån* H. 1820: från
25 *utvecklingar sedan framskjutit* H. 1820: utvecklingar framskutit
25f *utgreningar deraf* H. 1820: ramificationer
26 *ligger* H. 1820: är
26f *söka utforska.* H. 1820: bedömma.

29 *hvilken den* H. 1820: den
115 2 *okufligt* H. 1820: ojäfveligt
3 *och sig* H. 1820: och af sig
4 *återstodo af* H. 1820: återstodo qvar af
5 *(reflekteradt)* H. 1820: (reflexions-)
6 *sken* H. 1820: ljus
8f *fornverldens filosofemer.* H. 1820: Fornverldens Philosophier.
19 *system* H. 1820: Systema
22 *ifrån* H. 1820: från
22f *(Asgård under Kaukasos)* H. 1820: (Asgård)
24 *under dem eget tillhörande former* H. 1820: under subjectiva former
25 *dock eger* H. 1820: eger
25f *Zendavestas dualism, men med* H. 1820: Dualismen, med
26f *Unism (af budda-hinduiskt ursprung).* H. 1820: Unismus.
28f *goda och onda. Den antyder,* H. 1820: gode och onde: tyder,
32f *enskildt tillhör Asa-folket;* H. 1820: är enskildt för detta folk,
116 1 *dualism* H. 1820: Dualismus
2 *högst* H. 1820: högt
3 *derföre äfven* H. 1820: äfven derföre
10 *i* H. 1820: uti
12 *angår oss* H. 1820: oss angår
13 *det hos oss enskilda* H. 1820: det oss enskildta
13 *former* H. 1820: formen
13f *bruk, plägseder, lagar m.m., leder sitt ursprung derutur.* H. 1820: bruk m.m. leder sin grund derutur.
15 *förut* H. 1820: förut*
[Ingen not] H. 1820: [Not*:] 1 Afd. uti 1:o.
24f *från* H. 1820: ifrån
31 *på förhand* H. 1820: i förhand
117 1 *ande.**
[Not*: r. 2] *Kropp och Ande* H. 1820: *Kropp* och (Själ) *Ande*
2 *erkänner* H. 1820: inser
4 *såvida* H. 1820: om
10 *ting* H. 1820: phaenomenon
11 *endast* H. 1820: blott
12 *Anande* H. 1820: Mägtigt anande
12 *efter det* H. 1820: derefter
14 *likväl* H. 1820: dock
14 *densamma såsom sådan, just* H. 1820: densamma, just
17 *bygga* H. 1820: byggande
27 *friskt värmande* H. 1820: friska varma
29 *(fast underordnade)* H. 1820: (underordnade)
30 *till christendom* H. 1820: uti Christendom,
30f *bildning." Så* H. 1820: bildning." – Sådane
32 *bilda hufvudepokerna* H. 1820: äro Hufvudepokerne
118 3 *C.* H. 1820: TREDJE AFDELNINGEN.

5 *a)* H. 1820: A.
12 *bör* H. 1820: skall
20 *detta slags* H. 1820: denna
119 1 åttondes *är: kärleken* H. 1820: *åttonde:* kärleken
3 *alla motsattser:* H. 1820: motsatser,
5 *sluten gåta* H. 1820: hopknuten Gåta
9 *det förra.* H. 1820: det.
9f *man i ett drama skådar karakterernas utveckling* H. 1820: man skådar ett Drama, genomtränger characterernes utveckling
10 *närmare och inrare genom* H. 1820: närmare genom
16 *till* H. 1820: i
17 *djupt* H. 1820: i djupet
18f *han under vandringen genom salarne skådat; och* H. 1820: han sett, i enhet; och
25 *Det allmänna erkännandet af Förädlingsbehof.* H. 1820: *Det allmänna Förädlingsbehofvet.*
28 *sämre**
[Not*: r. 1f] *sämre på ett eller annat sätt, nekar ock, att* H. 1820: Sämre, nekar, att
120 4 *alltså, att* H. 1820: alltså det, att
4f *i allmänhet ligger hos menniskorna medvetslöst,* H. 1820: i allmänhet behålles medvetslöst,
5 *göras* H. 1820: blifva
7 *en sann tafla* H. 1820: en Tafla
12 *dem. Detta utgör således* Förberedelse-Gradens *idé.* H. 1820: dem; *FörberedelseGradens* idee.
17 *hela: ligga derpå som ett krusflor. Ett* H. 1820: hela. Ett
17f *verket, är verlden i denna ställning. Såsom* H. 1820: verket. Såsom
20 *omkring* H. 1820: kring
21f *sal, för att visa huru illa, i allmänhet, det nu i verlden är ställdt. På* H. 1820: sal. På
24 *ett vulkanbergs sköra yta – på den* H. 1820: ett skört vulkanberg, – på den
27 *försjönke* H. 1820: försjönk
27ff *de vilda, ännu otyglade Begären, sådana, som de genom Michael Angelos penselmakt skulle kunna visa sig** – på den* H. 1820: de gräsliga Begär framstudsande för blicken, såsom genom Michael Angelos hiskliga pensel-magt*! – på den
29 vestra: *verldens förklädda Ondska med* H. 1820: *vestra* all Vildhet med
30 *skådande* H. 1820: blixtrande
30 *hvilka* H. 1820: som
31f *nedljungade* H. 1820: nedslungade
32 *skräck för alla svaga, dock* H. 1820: skräck, dock
121 1 *på sjelfva de onde, ur hvilkas händer de slungats;* H. 1820: på dem sjelfve, af hvilka de slungats;
2 östra: *lifvets alla* H. 1820: *östra* alla

2–5 *halshuggna, likasom med ett skarprättarsvärd, af den ytliga lag-mekanismen i verlden och af en falsk halflärd formalism i vetenskaperna. Man skulle på denna väggs taflor se änglagestalter* H. 1820: halshugna af mechanismens och en falsk formalisms skarprättaresvärd, änglagestalter
6 *bestänkta* H. 1820: långsamt bestänkte
7 *öfvergå till upplösning,* H. 1820: gå till förruttnelse,
8f *fort; utan så långsamt som verldstorturen önskar. Vid denna anblick skulle man nästan tycka sig känna stanken af lik.* H. 1820: fort, utan så, att stanken väl hinner sprida sig; – Griftsalens slutliga fullkomning. – –
10 [Nytt stycke] *Det är Griftsalens* H. 1820: [Ej nytt stycke] Griftsalens
11 *Graden: en förgård:* H. 1820: Graden:
14 *inträdande gossarne,* H. 1820: inkommande,
16f *uppväcka anlända aflidne, så skola* H. 1820: uppväcka, skola
18 *införa de inträdande; såsom* H. 1820: införa: såsom
28f *Tecken vara:* H. 1820: Tecken:
31 *medvetande af den omgifvande samtidens ondska och klenhet.* H. 1820: ”medvetande af samtidens klenhet.” –
32 *liksom pekningar* H. 1820: Pekningar
34 *ett* H. 1820: en
122 3 *och han* H. 1820: och
6 *verlden* H. 1820: verldens
9 *halfupplysning* H. 1820: upplysning
10f *nedkommande* H. 1820: som nedkommer
14 *hand;” säger Asaläran.* H. 1820: hand.” –
15 *står* H. 1820: är
20 *sina* H. 1820: deras
21 *få de tillika dermed en vink om,* H. 1820: ”få de en Vink,
22 *dålighet* H. 1820: dåliga
28 *hela* Jota-*sidan* H. 1820: *Jota*-sidan
34 *Förklarings-system* H. 1820: Förklarings-systema
123 2 *är jag* H. 1820: så är jag
3 *befinnas* riktiga H. 1820: äro *rigtiga*
3f *fäder verkligen skulle hafva haft* H. 1820: fäder skulle haft
5 *betydelserna* H. 1820: de
5 *mytherna.* H. 1820: dem.
5 *Dylika* H. 1820: Sådana
5 *kunna* H. 1820: äro
6 *vara ganska goda,* H. 1820: ganska bra,
6 *till mytherna sjelfva:* H. 1820: mot Mytherne:
7 *likväl kunna* H. 1820: kunna
8 *emot* H. 1820: mot
12 *falskt.**
[Not*] H. 1820: [Ingen not]
14f *sin i fröet befintliga mening.* H. 1820: sin idealmening.

16 *säkert nog mythologien* H. 1820: Mythologien
18 *ömsevis* H. 1820: ömse
20 *Oändliga, åt Gud.* H. 1820: Oändliga.
26 *dåligheter och dårskaper* H. 1820: dårerier
124 8 *genast* H. 1820: straxt
9 *Baldur, den* H. 1820: Baldur* den
[Ingen not] H. 1820: [Not*:] Oskuldens mythos.
12 *genast här.* H. 1820: genast.
13f Tvimadur *(runan dubbelt madur), hängande* H. 1820: *Tvimadur* hängande
14f *gradtecken* H. 1820: tecken.
20 *först och mest* H. 1820: först mest
26 *Förbundet i allmänhet.* H. 1820: Förbundet.
31 *består uti,* H. 1820: är
32f *"Här är gradtecknets Band* hvitt, *hvilket i den första graden var svart."* H. 1820: "Här är detsamma Bandet hvitt, som der var svart."
125 3f *stor och hoppfull* H. 1820: gränslös
4 *gifver dock* H. 1820: ger
4 *är hunnen* H. 1820: är ju hunnen
7 *den meningen* H. 1820: den stora meningen
8 *i "riktningen uppåt".* – H. 1820: i "den oändliga rigtningen uppåt." –
12 *här* H. 1820: nu
12f *oskuld och styrka (fysisk helsa), ana* H. 1820: oskuld, ana
14 *återfinna* H. 1820: finna
17 *måste* H. 1820: lär
18 *en viss sorglig* H. 1820: en sorglig
21f *kinden, att försköna den.* H. 1820: kinden, och förskönar den?
25f *"Ve – Ve –* H. 1820: "Ve – O Ve –
27 *Jotar, Thussar, Dvärgar* H. 1820: Jotar, Dvärgar
29 *gossarne i andra graden* H. 1820: medlemmarne
34 *jag straxt i början älskade* H. 1820: jag älskat att
126 4 *är ännu* H. 1820: är än
4f *i aningar* H. 1820: i fladdrande aningar
5 *glädjefullare gestalter* H. 1820: lust
7 *undersamt* H. 1820: undersamme
7 *lyftande på de* H. 1820: lyftande de
10 *morgonrodnaden* H. 1820: morgonljusningen
10 *ljufliga* H. 1820: de ljufliga
13 *upp, men* H. 1820: upp och
17f *genomstingande solstrålar, brutna i regnbågefärgor* H. 1820: genomstingande regnbågefärgor
18 *en vagga, den* H. 1820: en Vagga, som
18f *och deri* H. 1820: deri
19 *ansigtet* H. 1820: anletet
20 *ännu.* H. 1820: oändligt.
20 *Baldur sjelf?* H. 1820: Baldur?

20f *hvem? Det få gossarne i denna grad icke veta.* H. 1820: hvem? –
26 Lifvet H. 1820: *Lifvet**
[Ingen not] H. 1820: [Not*:] Lärorna om det dubbla Lifvet, bäst bestämda, se Schelling.
26 *menniskans lif på* H. 1820: på
27 *individuum.* H. 1820: Individuum – som menniskan för.
27 *kan väl här* H. 1820: kan här
28 *men dock genom* H. 1820: men genom
31 *gossen* H. 1820: Medlemmen
31 *är fullt inne* H. 1820: är inne
31ff *ande och kan* [...] *lemnas dem.* H. 1820: ande.
33 *Gossen har nu sjelf* H. 1820: Då har han sjelf
33f *vidare: och han går till:* H. 1820: vidare: – och gånge!
127 2 *det poetiskt svärmande* H. 1820: det svärmande
3 *denna grad utgör således* H. 1820: detta är
4 *Tredje graden* H. 1820: Denna Grad
5 *Asa-period* H. 1820: period
6 *i det kommande* H. 1820: framdeles
11 *förtröstan, emedan* H. 1820: förtröstan till ofantlighet, emedan
12 *jordens eget glänsande* H. 1820: naturens glänsande
12 *ting* H. 1820: ting deri
13 *genom mythen lefvande.* H. 1820: lefvande genom mythen.
14 *ifrån* H. 1820: från
15 *det i rask (icke i sentimental) mening eldiga,* H. 1820: det eldiga,
16 *blifvit beredd* H. 1820: blifvit fullkomligen beredd
16 *för* H. 1820: till
18f *det historiskt förflutna är inom Förbundet i dess grader och sysselsättningar icke* så; H. 1820: det förbigångna är icke så,
19f *den unge, för den i det lefvande ögonblicket kännande): och* H. 1820: den unge, den kännande): – "och
20 *tredje graden,* H. 1820: denna Grad,
24f *att inpregla hos gossen, huruledes naturlifvet, då* H. 1820: att naturlifvet hos menniskan, då
27 *höjd,* H. 1820: höjd*,
[Ingen not] H. 1820: [Not*:] Det är blott den *christna* anden, som oupphörligt uppstiger, för att aldrig sjunka. Den har således sjelf intet Culmen; om icke i Gud, hvilket är ett Culmen perpetuum.
28 *kämpestyrka.* H. 1820: strids-styrka.
32 *skall sväfva* H. 1820: sväfvar
128 1 *intet rätt idealt* H. 1820: intet idealt
1 *uti* H. 1820: i
3 *allenast* H. 1820: blott
3f *genomsväfvar hela Götalifvet, ända* H. 1820: tycks genomsväfva hela Gauthicismen ända
4 *österländska* H. 1820: orientala
7 *gradtecken* H. 1820: tecken

7f *fäders himmel* H. 1820: fäders höga himmel
13 *gossen* H. 1820: ynglingen
16 *den mera rationella historieläsning,* H. 1820: den ”tänkande historieläsning”,
17 *byggas* H. 1820: resas
17f *klass af dem egentligen får tillhöra* H. 1820: class egentligen tillhör
18 *Grad (den 4:de),* H. 1820: Grad,
18 *en annan denna* H. 1820: en denna
19 *tredje Graden* H. 1820: denna Grad
19 kungliga**
[Not**:] *Sturleson, Vilkina Saga, Volsunga – – –* H. 1820: Sturleson – – –
19 *räknas.* – H. 1820: räknas. Lings Agne bör läsas i Graden. –
21 *honom Valhalls alla innebyggare* H. 1820: honom prunka med alla Walhalls innebyggare,
22 *haft* H. 1820: bör hafva sjelfva
26f *Hlidskjalf, omgifven af Valhalls herrlighet.* H. 1820: Hlidskjalf.
28 *Valhall sjelf för* H. 1820: Walhall för
29 *sin glans, dock hafva* H. 1820: sin höga glans, hafva
30 *”Baldur den gode* H.1820: den gode

129 4 *leken här,* H. 1820: leken,
5 *dröja* H. 1820: gästa
5f *Graden, likasom blott på en resa; och* H. 1820: Graden och
6 *bildas under sitt gästande der (hos Odin) till kärlek* H. 1820: bildas till bestämd kärlek
7 *i fysisk mening.* H. 1820: i Physis.
9 *(Mytherna sjelfva)* H. 1820: (Mytherne)
10 *gossens* H. 1820: ynglingens
10f *de likasom* H. 1820: emedan de
12 *Manhemsförbundet* H. 1820: Manhem
16f *glimmande, ett slags sväfvande trollspel;* H. 1820: glimmande sväfvande trollspel,
19f *träd: låt vara, skyhöga* H. 1820: träd: – skyhöga
20 *furar! dock alltid blott furar.* H. 1820: furur! dock furur. –
21 *bekom,* H. 1820: feck,
22 Skölden*
[Not*: r. 1] *gjord rund;* H. 1820: gjord,
[r. 1f] *dunkel till färgen; ej polerad som skölden i en riddar-rustning.* H. 1820: *dunkel.*
26 *innefattar* H. 1820: är

130 2 *och det* christna* H. 1820: och *christna**
[Not*:] *Som kommer i 7:de och 8:de Graderna.* H. 1820: Som framdeles kommer.
4 *christne äkta Riddaren* H. 1820: christne Riddaren
6 *sig för* H. 1820: sig lammfrom för
7f *skogarne, om det ginge derpå löst, så* H. 1820: skogarne, så

9 *hans ungmös öga* H. 1820: Ungmöns öga
11f *af det äkta Chevaleriet* H. 1820: af Chevalleriet
14f *och den trofasta Qvinnan* H. 1820: och Qvinnan
17 *kämpe, en Angantyr* H. 1820: kämpe, Angantyr
17 *Riddaren, deremot, bildas* H. 1820: Riddaren bildas
21 *genom* H. 1820: med
22 förkrossning *af andra är* H. 1820: *förkrossning* är
22 *seger. Riddaren är en* H. 1820: seger: en
23 *strålar); hans seger* H. 1820: Strålar) är Riddaren; hans seger
24 förtjusning, *hvartill han tvingar andra.* H. 1820: *förtjusning.* –
27 *höjd,* H. 1820: glans,
131 2 *ynglingen bland* H. 1820: ynglingen nu bland
2f *kämpar, konungar och härskaror.* H. 1820: kämpar och vikingar.
5 *förbundsutförarnes** H. 1820: förbundsutförarnes
[Not*] H. 1820: [Ingen not]
6 *gossen, att* H. 1820: ynglingen ifrån, att
7 *christliga* H. 1820: christna
7f *samma lärares* H. 1820: deras
8 *gossen* H. 1820: han
9 *njuta* H. 1820: nyttja
9f *djerft naturlifs sätt* H. 1820: djerft sätt
11 *så foga* H. 1820: foga
11 *gossen* H. 1820: han
12 *utan tvärtom blir* H. 1820: utan blir
12f *like till t. ex. Angantyr* H. 1820: like af Angantyr
15 *omkring efter andra;* H. 1820: omkring;
15f *många jemngode med dem, och* H. 1820: många deras likar och
20 *hafvet gå* H. 1820: hafvet för anblicken gå
23 *icke* H. 1820: knapt
23 *höjd.* H. 1820: spets.
25 *egentligen (hedniskt) heliga* H. 1820: egentligen heliga
27 *medelpunkt* H. 1820: centrum
132 6f *guldbevingad* H. 1820: guldvingad
7 *de.* H. 1820: de ständigt.
9 *Fjerde Graden* H. 1820: Denna Grad
16 *stadiga, fasta,* H. 1820: fasta, stadiga,
21f *Poesien. – Detta är skillnaden emellan de begge Graderna.* H. 1820: Poesien. –
24 *till* H. 1820: i
29 *natur* H. 1820: Physis
133 1 *åldrige* H. 1820: ålderstegne
2 *Geirs odd* H. 1820: Odins svärd
8 *naturlifvet* H. 1820: Physis
8 *det* H. 1820: den
9 *dock omsider* H. 1820: dock nu omsider
11 *stoft, som* den *tillhör.* H. 1820: stoft, *den tillhör.*

13 *i början* H. 1820: i sin början
14 *skall dock* H. 1820: skall den dock
15f *det slags* H. 1820: den slags
22 *system* H. 1820: systema
23f *fullkomnande inom Manhemsförbundet tillhör* H. 1820: fullkomnande tillhör
25f *period. Fosterlands-idéen är Hedendomens blomma. Dess ande* H. 1820: Period. Dess ande
27 *sig tillhöra ett visst Land på jorden, och* H. 1820: sig, då hon med hela sin varelse vet sig tillhöra ett visst Land, och
29f *innersta, ännu omedvetna* H. 1820: innersta omedvetna
32 *han* H. 1820: hon
34 *stilla, ljuflig, mild glans* H. 1820: stilla ljuflig glans
134 8 *gradens tecken* H. 1820: deras tecken
11 *det slags* H. 1820: den slags
15f *på äng och i lund* H. 1820: i äng och lund
16 *ren* grönska *för själen.* H. 1820: evig *grönska.*
17 *Mot* H. 1820: Till
19 *från* H. 1820: af
19f *hemkomne trötte kämpen i frid* H. 1820: trötte kämpen hema i frid
22 *Svenska Historien* H. 1820: Sveas Historia
24 *till rationell helhet* H. 1820: till Helhet
25 *det s. k.* historiska Skelettet H. 1820: den *historiska Skeletten*
27 *gossen* H. 1820: honom
28 *och säkerhet i hans historiska vetande, hvilka* H. 1820: och præcision, hvilka
33 *alltsammans* H. 1820: allt
34 *fäderneslandets* H. 1820: alltså fäderneslandets
135 1 *receptionen. – Inuti* H. 1820: Receptionen; och omkring henne den årsälle Frey och den väna Freya, de milda barnen. – Inni
4 *deras fråga nu, som alltid, efter Baldur den* H. 1820: deras eviga fråga efter Baldur, den
6 *åkermän, (5 Gr.) sägen oss om* H. 1820: åkermän, sägen om
9f *åkermännen, 5:te Gradens medlemmar) sant* H. 1820: åkermännen), sant
14 *eder håg.*" H. 1820: er håg." –
16 *de* H. 1820: de undersame
17 *visar sig* H. 1820: ses
17f *försvinner för Vandrarnes ögon, blicken* H. 1820: försvinner, liksom svindlande för deras ögon, blicken
18f *haf synes på taflan i skrinet, och midt på hafvet ett* H. 1820: haf, och midt deri ett
21 *fotspår* H. 1820: spår
21 *Låt oss få se* H. 1820: Ach, låt oss se
25 *härinne*** H. 1820: härinne*
[Not**:] *6:te* H. 1820: 6

27 *varseblifva* H. 1820: se
28 *ön* H. 1820: den ön
29 *börja vinna ett godt* H. 1820: hafva godt
31 *grads läsning,* H. 1820: Grad,
136 4 allt *i* alla *fach.* H. 1820: allt i alla. –
5 *blott vill* H. 1820: vill
5 *han* H. 1820: den
6 negativa H. 1820: *negativa**
[Ingen not] H. 1820: [Not*:] Att ej någon må missförstå meningen med denna class, eller tro partiskhet kunna bestämma den, önskar jag blott hafva hit räknade böcker med *afgjordt* negativ tendens, såsom La Pucelle d'Orleans, Parapilla o. dyl.
7 *läsas, det är tydligt;* H. 1820: läsas, antages: –
7 *men skrifter* H. 1820: men de Skrifter
7 *kunna vara* H. 1820: äro
8 *och dock tillika dåliga* H. 1820: och *dåliga*
8 *utgöra* H. 1820: vara
15 *måste vara,* H. 1820: är,
17f *använda alla sina egentliga krafter på att gå vidare.* H. 1820: använda deras hufvudkrafter på att gå *längre.*
19f *som i tidehvarfvet finnes.* H. 1820: som finnes.
20 *läsare* H. 1820: de
23 *nödgas* H. 1820: måste
25f *bokhylla," i* hvars och ens *bokskåp; och* H. 1820: bokhylla"; och
137 5f *anvisa hvar och en det bästa, så länge, tills han kan välja sjelf. – För* H. 1820: anvisa det bästa. – För
7 *emot* H. 1820: mot
8 *rösten* H. 1820: *Opinionen*
11ff *blick; och skulle den i ett eller annat bedraga, så jemnar och rättar detta sig lätt hos hvar och en, då han sjelf i sin bildning hinner till omdömesgildhet.* H. 1820: blick, allmänna Opionen.
19f *Sålunda utgöra alla tre tillsammans ett enda helt:* Förbundets Fysis, *dess naturbas, dess jordiska grundval.* H. 1820: Sålunda äro alla tre ett Helt: *Förbundets Physis.*
23f *som hirdskråets huskarlar* H. 1820: som Huskarlar
24 *benämningen): Konungens män: Fäderneslandets värn.* H. 1820: benämningen), Konungens och Fäderneslandets värn.
28 *Hoppets* H. 1820: Det stora Hoppets
138 1 *egoism* H. 1820: egoismus
7 *ifrån* H. 1820: från
19 *bröst!* H. 1820: djup!
25 *himmelen).* H. 1820: himmelen pekande).
139 3 *liksom* H. 1820: såsom
9 *kommande sjunde, åttonde och nionde.* H. 1820: kommande.
11 *ande* H. 1820: själ
13 *och sedan* bibehållande *fast i underordnad mening) framställas* H.

1820: och bibehållande*, sedan den blifvit underordnad) framställas [Ingen not] H. 1820: [Not*:] Sjelfva detta *Bibehållande* skall af några nekas. (Här är ej stället till enskildta betraktelser öfver detta ämne). Men de skola ej neka sanningen af denna torra sats: "Så länge vi lefva på jorden, måste vi ock hafva kropp." Och Manhems-Institutionen rör bildningen *på jorden* (bildningen af äkta Svenskar).
20 andra *nornan:* H. 1820: *andra:*
22 *bron* H. 1820: färgbågen
23 tredje *nornan:* H. 1820: *tredje:*
24 *rusta de sig* H. 1820: de sig rusta
25 *rullar.* H. 1820: rullar*.
[Ingen not] H. 1820: [Not*:] Kan verkställas med en Jernkulas rullande.
26 *Ve! Ve!* H. 1820: Ve! o Ve!
140 5 *gap.** H. 1820: gap.
[Not*] H. 1820: [Ingen not]
11 *Nornorna de visa, de ädla sjunka* H. 1820: Nornorna, de visa, sjunka
14 *Låtom oss då vandra vidare att* H. 1820: Så vandrom, att
14f *söka. De träda framåt. Ledaren* H. 1820: söka. – – – " De börja vandra. Ledaren
18f *Vandrarne (den äldste af de från 5:e Graden komna gossarne) får* H. 1820: Vandrarne får
19 *i handen en tråd* H. 1820: en tråd i handen
24 *ljusstråle."* H. 1820: stråle." –
24 *Väktaren innanföre:* H. 1820: Väktaren
28 *hel och hållen* H. 1820: alldeles
29f *Fysiska Periodens undanvikande,* H. 1820: physiska periodens fall,
30 *naturlif").* H. 1820: sådan").–
141 3 *i sänder* H. 1820: i sönder
7 *prydning* H. 1820: prydnad
8 *handling* H. 1820: ceremoni
12 *utom-lif* [atom-lif?], *elakhet, fördomar* H. 1820: atom-lif, fördomar
21 *gudomliga, rena frihet* H. 1820: gudomliga frihet
21f *Christendomens egenhet. Ynglingens väsende* H. 1820: Christendomen så egen: hans väsende
25f *åt den inträdande bjudes vin* H. 1820: honom räckes vin
26 *dricker honom* H. 1820: dricker äfven honom
30 *Gradens förutvarande medlemmar* H. 1820: Alle de förnämste
142 6f *hette Oskuldens Abel (Solens, Poesiens, den rena känslans mythagog); men sedan* H. 1820: hette Oskuld; men sedan
8f *döds för Hödur (det ensidiga vetandet, det blott jordiska kunnandet: Kain) och kom till Hel;* H. 1820: döds, till Hel;
12 *hos* H. 1820: med
16 *ifrån* H. 1820: från
16 *ända ifrån* H. 1820: ifrån
19 *gifven punkt* H. 1820: punct

19f *en viss sak likt en penning* H. 1820: en penning
21f *Den vore deremot ett evigt* H. 1820: Utan den vore ett evigt
26f *Förbundet; sedan ute i Samhället; och evigt.* H. 1820: Förbundet, och evigt.
32 *som* H. 1820: såsom
32f *underlag, en stöttning under det* H. 1820: motstycke mot det
143 1 *Realism* H. 1820: Realismus
4f *nu fullkomligen* H. 1820: här fullkomligt
5 *bibehållas, men underordnad och helgad. Derefter* H. 1820: bibehållas. Derefter
6 *om halsen* H. 1820: (en collier)
9 *vara undergifna det högre lifvets fordran. "Bandet* H. 1820: vara underordnad det heliga Höga. "Bandet
11 *inifrån* H. 1820: ut ifrån
14 *himlarymden.* H. 1820: himlapannan.
17 Hoppets *grad.** H. 1820: *Hoppets**.
[Not*: r. 2f] *framdeles (i 7:de Graden) uppträder.* H. 1820: framdeles uppträder.
18 *från* H. 1820: ifrån
21 *myth* H. 1820: mythos
144 5 *punktartadt lif);* H. 1820: puncthet);
7 uppåt H. 1820: *upp*
9 *öfverskådligt* H. 1820: öfverseeligt
9 komiska*
[Not*] H. 1820: [Ingen not]
13 *ofvannämnde* H. 1820: öfvannämnde
23 *ytan.**** H. 1820: ytan**.
[Not***: r. 1f] *Man ser våra Marktschreyare bära sin roliga låda än på magen, än på ryggen: på* H. 1820: Än på magen, än på ryggen ser man våra Marktschreyare bära sin roliga låda; på
145 2 *utom* [vetom?] H. 1820: vetom
2 *denna Cyparisers* H. 1820: dessa Cyparissers
8 *O. Konst! Hvem* H. 1820: O Shakspeare, huru gudomligt äkta är ej din konst! Hvem
18 *oss att* H. 1820: oss till att
19 *verkliga* H. 1820: eviga
19 *komiskt,** H. 1820: komisk*;
146 20 *lämpar sig väl härtill.* H. 1820: lämpas dertill.
22 *sin* H. 1820: deras
24 *gängse, modernare* H. 1820: gängse gentila
28 *till anfall och hämnd på den,* H. 1820: till hämnd öfver den,
30 *som* H. 1820: såsom
34 *framhafvas* H. 1820: produceras
147 9 *hans* H. 1820: dess
16 *mer vesterländska* H. 1820: vesterländska
18 *hos en person* H. 1820: hos honom

19 *mannens* H. 1820: hans
21f *han dock kan finna sig* H. 1820: han finner sig
23f *sjelf, men hvaruti han finner sig sjelf;* H. 1820: sjelf;
24 *det är egoismens* H. 1820: egoismens
148 2 *en renhjertad qvinna,* H. 1820: en ungmö,
3 *i blomstrande oskuld,* H. 1820: i blomsteroskuld,
3 *likt en ängel,* H. 1820: änglaflygande,
5f *verlden* H. 1820: tiden
6 *symbol* H. 1820: symbolon
7 *att* H. 1820: att*
[Ingen not] H. 1820: [Not*:] Att glömma: att elyseisk dricka Lethe: att låta Reflexionsfactorerne sammanfalla i hvarann till Identitet: – ”Qvinnans försvinnande såsom object för Mannen genom den högsta erotiska act, då af den sålunda upphäfna Dualismen dem emellan den *romantiska Enheten* uppstår, en afbild af den uraniska Enheten (se nästa Grad)”. Vigseln (helgandet), som skall föregå den nämnda dualismens upphäfvande, är derföre ett till sin grund Christendomen äkta tillhörande bruk.
14 *menniskan* H. 1820: menniskan-Hjelten
16 *hon* H. 1820: han
16 *inbegripen med hela sin person* H. 1820: involverad
21 *rätt trofaste* H. 1820: trofaste
24 *uttryck),* H. 1820: uttryck)*,”
[Ingen not] H. 1820: [Not*:] Menniskan kastar sig med kärlek till det gudomliga i *absolut Indifferens*, men får deraf *absolut Identitet*. – Att sålunda offra allt hvad man eger, för att få det och mera igen, är blott en förfinad egoismus, säger någon. Falskt. Ty man offrar icke åt Gud allt hvad man eger, om ännu i bakgrunden af väsendet en sådan köpmanscalcul sitter qvar. Utan all tanke på belöning skall man gifva sig. *Och hvarföre?* Af kärlek.
25 *han skall* H. 1820: skall
28 *som* H. 1820: såsom
149 4 *qvinna* H. 1820: jungfru
6 emellan H. 1820: *mellan*
7 qvinnan)* H. 1820: *Qvinnan*)*
[Not*: r. 4] *den s. k. ”heliga” Qvinnan* H. 1820: den heliga Qvinnan
10 *och det christna Chevaleriet:* H. 1820: och christna Chevalleriet:
18 *älskade* H. 1820: Väna
18 *käraste vän,* H. 1820: käraste,
19 *kraft* H. 1820: förmåga
19 *höjden* H. 1820: *spetsen*
25 *men* H. 1820: utan
150 5 *Amadis's** H. 1820: Amadis's**
[Not*: r. 1] *gautiska* H. 1820: gauliska
[r. 2] *Grinianeses* H. 1820: Grimaneses
[r. 3f] *Författaren till Amadis-sagan tänkt* H. 1820: Författaren tänkt

14 *sentimentalitetens*, Känslosamhetens *pjåkiga, sjuka* H. 1820: Sentimentalitetens (jag ville på svenska säga *Känslosamhetens)* pjåkiga sjuka
22 *tanke* H. 1820: idee
28f *lifvets äkta* H. 1820: det äkta Lifvets
151 1 *Att vara varm för allt enligt Guds bud* H. 1820: Att i allt enligt Guds bud vara högst varm
5 *i en sådan ande* H. 1820: i denna ande
7 *sjunde Gradens* H. 1820: Gradens
15 *ehuru jag, fullt ut så mycket som någon, anser* H. 1820: ehuru ingen mer, än jag, anser
16f *af missförstånd* H. 1820: häraf
18 *en hemlighet* H. 1820: ett mysterium
19 *utgöra* H. 1820: vara
20 *kända namnet.* H. 1820: kände.
22f *om halsen* H. 1820: (en collier)
23 *är meningen* H. 1820: är den eviga meningen
23f *hjertats låga* H. 1820: hjertats väna låga
24 *att oskulden (det hvita) såsom* H. 1820: att den hvita oskulden, såsom
28 *med ordet* son H. 1820: med *son*
33f *omkring Maria-idéen* H. 1820: omkring den hel. Jungfruns idee
152 1 *ifrån* H. 1820: från
2 *anlag* H. 1820: anslag
3 *på den ädelhet och rena frid* H. 1820: på den saliga frid
3 *som kärleken* H. 1820: kärleken
4 *är verklig och helig.* H. 1820: är helig. –
6 *enhet,***
[Not**: r. 1f] *vigseln (med vilkor att den utgör stämpeln på verklig kärlek dem begge emellan) bildas* H. 1820: vigseln bildas
12 *herrligast* H. 1820: herrligast**
[Ingen not] H. 1820: [Not** är densamma som står efter enhet och rör vigseln]
14f *Alla ceremonier inom denna Graden borde hafva – om det uttrycket tillåtes – ett slags feminin kolorit.* H. 1820: Om det uttrycket tillåtes mig, så borde alla ceremonier inom Graden hafva en slags fæminin colorit. –
18 *med tystnad* H. 1820: med absolut tystnad
20 *system* H. 1820: systema
23 *uppnå* H. 1820: nå
153 3 *lifslusten af att* H. 1820: lifslusten, att
4f *till känslan af ideal manlighet:* H. 1820: till den ideala manlighetens salighet, –
6 *uppenbarelse**
[Not*: r. 2] *aldrig* H. 1820: ej
9 *inrättning* H. 1820: Institution
11 *framtida* H. 1820: framdeles
17 *menniskan* H. 1820: han

19 *ynglingens* H. 1820: hans
19 *dettas* H. 1820: Statens
21 *utvecklas* H. 1820: uppvecklas
23 *inskärpas; äfvensom* H. 1820: inskärpas. Äfvenså
154 1 *aktning blott genom* H. 1820: aktning genom
2f *endast* H. 1820: blott
3 *åldriga, såsom sådant, är* H. 1820: åldriga är
6 *storartade* H.1820: ofantliga
6 *nickande* H. 1820: framnickande
7 *mossan, som* H. 1820: mossan stort, som
9 *ifrån* H. 1820: från
11 *på den lumpna småstenen* H. 1820: på stenen
12 *häruti* H. 1820: häri
16 *odelad* H. 1820: ofantlig
17 *af gossar och ynglingar* H. 1820: af ynglingar
18 *omkring* H. 1820: kring
18f *lemnas ofta vid åsynen af honom: blomsterängen* H. 1820: lemnas; blomsterängen
21 *alltid ung* H. 1820: ung
21f *ock smyckad med nitton-åra* H. 1820: ock under nittonåra
24 *färske* H. 1820: färskare
26 *för att* H. 1820: att
27 *ynglinga-hjertat* H. 1820: ynglingajorden
28 *ett verkligt brott* H. 1820: ett högmålsbrott
29 *den, som man* H. 1820: den man
155 1 *ifrån ondt och olyckor* H. 1820: ifrån olyckor
1f *borde medlet, att förekomma sådant, inskärpas* H. 1820: borde detta inskärpas
7 *olikhet sins emellan* H. 1820: heterogeneitet
15 *principens* H. 1820: principers
17 *annan* H. 1820: ännu
20 *ett så stort brott.* H. 1820: ett högmålsbrott.
26 *äro olikartade och icke samhöriga; så* H. 1820: äro olika; så
26f *att en gång komma* H. 1820: att komma
30 *denna,* H. 1820: denna smitta,
30 *angripes af smitta.* H. 1820: angripes.
156 4 *rätt* H. 1820: ståtlig
4 *himmelen.* H. 1820: himmelen. [Nytt stycke] Såsom en sysselsättning inom Graden föreslås derföre, att någon Riddare på Ordförandens befallning framträder och läser högt inför samlingen något stycke ur Skriftens gamla Testament; då det iagttages, att hvarje gång Jehovah eller något annat af de stora namnen förekommer, alla Riddarne – små rustade änglar lika – mot sköldarne sammangnya sina svärd, som under hela läsningen äro dragne.
5 *från* H. 1820: ifrån
10 *en högre ledning* H. 1820: en ledning

20f *det Ridderskapet (nemligen i dess ädla mening), som* H. 1820: det det ädla Ridderskapet, som
21 *kämpade för rättvisans* H. 1820: kämpade rättvisans
22 *sak, upprätthållande den tills* H. 1820: sak, tills
25 *åt honom.* H. 1820: åt dem.
27f Qvinnan *den tröstande stjernan. Såsom den eviga Skönhetens* H. 1820: *Qvinnan* tröstarestjernan, budbärerskan med hopp om ett högre ljus öfver skickelsernas natt, Venusstjernan. Den eviga Skönhetens
29 *förtryckta* H. 1820: förryckta
29 *fria* H. 1820: förklarade
30 *konst* H. 1820: konsten
157 8f *Romantiken, der, skulle göras himmelsk (uraniseras) här; vi* H. 1820: Romantiken der skulle här uraniseras; vi
12 *till* H. 1820: i
13f *att denna yttre kraft först (i 6 Gr.) undertrycktes, och sedan underordnad bibehölls.* H. 1820: att den först fälldes och sedan underordnad bibehölls.
21f *menniskans* H. 1820: hennes
24 *utgöra* H. 1820: äro
26f *Gud, sedan hon blifvit religiöst omvänd. – När* H. 1820: Gud. – När
28 *objekter* H. 1820: object
29 *vara till,*** H. 1820: vara**,
29 *utgöra* H. 1820: vara
158 1 *enheten,** H. 1820: enheten***,
[Not*:] *idealt (gudomligt) och realt (menskligt).* H. 1820: idealt och realt.
3 *blir* H. 1820: är
7 *älskade)* H. 1820: älskade Väna)
7 *hvilket utgör* H. 1820: som är
8 *ett införlifvande* H. 1820: en införlifning
9 *åt hvar och en, som* H. 1820: åt den, som
10f *antika eller hedniska offret, ett* H. 1820: antika, ett
11 *innefattar* H. 1820: utgör
12f *hufvudsymboler.* H. 1820: centralsymboler.
14f *egentligen och i rätt mening tragiska.* H. 1820: egentligen tragiska.
19 *med* H. 1820: i
27 *glädje* H. 1820: vällust
27 *egoism* H. 1820: egoismus
159 4 *känner sig* H. 1820: är
8 uti H. 1820: i
10 *böjdt för dygden: när* H. 1820: centralhöjdt: när
11 *uti oss* H. 1820: just i oss
12 *dygden* H. 1820: dygden*
[Ingen not] H. 1820: [Not*:] Jfr. Schelling Philosophie und Religion.
12 *har blifvit* H. 1820: är
12 *vår verkliga egendom* H. 1820: vår egendom

16 *till gudaälskande lynne.* H. 1820: till guldlynne. –
23 *Mannens* H. 1820: Hans
23 *här* H. 1820: väl
23 *men dock ej* H. 1820: men ej
24f *att kraftfullt medverka till hvad Gud fordrar för det Hela: således* H. 1820: att vara en energisk länk i kedjan af det Hela: således
25 *saker* H. 1820: afsigter
25 *vida* H. 1820: ofta
27 *sann* H. 1820: högsta
27f *Riddare berättar legenden S:t Göran hafva varit. Sagan förtäljer* H. 1820: Riddare var St. Jöran, ty sagan förtäljer
29f *den af draken fångna furstedottrens* H. 1820: princessans
31 *christen tro* H. 1820: den christna tron
31 *allting* H. 1820: allt
32 *må den* H. 1820: bör det
33 *utgå på,* H. 1820: vara den,
33 *den inträdande* H. 1820: menniskan
34 *afsäga sig allt* H. 1820: afsäga allt

160 3 *lyda det.* H. 1820: lyda det. Det centrala, såväl i Receptionen, som i Graden, kan naturligen ej annat vara, än Christendomens centralljus, Christus.

Den i förra Graden började läsningen af den hel. Skrift fortsättes här med N. T. Dock, det vapengny, som i förra Graden skulle klinga, hvarje gång Guds namn under läsningen hördes, det behöfves icke här. Begreppens ljusning och hjertats fröjd är här det tillbörliga vapengnyet.

4 *Nya Testamentet blir denna Grads religiösa läsning; likasom G. T. var den föregående. Christendomens* H. 1820: Christendomens
16 något H. 1820: ett
29 *blir något eftersatt,*" 1820: blir eftersatt,"
33 *det* H. 1820: de
34f *en allmän* sättning *till jemnvigt emellan* H. 1820: en *totalsättning* emellan

161 1f *hvarigenom frid* H. 1820: hvarigenom Jemnvigtens frid
4 *8:de Graden* H. 1820: denna Grad
9 *utgör* H. 1820: är
14f *skapare, såsom enskild, svensk stat. Och* H. 1820: skapare. Och
32 ofvanföre H. 1820: *ofvanpå*
33 inunder, H. 1820: *inunder* honom,

162 6 *blick – öfver verlden. Undersöka* H. 1820: blick. – Undersöka
8 *det absoluta* H. 1820: absolutum
8 *sin natur* H. 1820: sin naturs natur
11 *detta skrifvits* H. 1820: detta nu är skrifvet
12 *kunna inses.*" H. 1820: kunna bli det.
13 *problem* H. 1820: problema
16 *ega* H. 1820: få
16 *åtminstone att intaga* H. 1820: åtminstone intaga

16f *Vi finna, att* H. 1820: Så mycket se vi, att
18f *ändligt, deremot, finnas* H. 1820: Ändligt finnas
19 *Nödvändigheten.*" H. 1820: Nödvändighetens oss påfallande ofantlighet."
24 *deras* H. 1820: dessa
26 *äro redan just* H. 1820: äro just
31 *uppträdande* H. 1820: uppträde
34f *Uppfostran för menniskoslägtet.* H. 1820: Uppfostran. Detta
163 3f *idée, i hvilken Nödvändighet och Frihet sammanfalla.* H. 1820: idee.
14 *tvenne olika riktningar* H. 1820: tvänne *stridiga* rigtningar
17 *olika riktningarne* H. 1820: stridiga rigtningarne
21 *häröfver* H. 1820: häri
27 *Enhet* H. 1820: Etthet
29 *tanke* H. 1820: tro.
33 *skall evigt stiga.* H. 1820: skall *gå.*
164 6f *den genom Solens kraft blommande.* H. 1820: den af solen vårbeblommade.
20 *som svenska Folket;* H. 1820: som sjelfva *svenska Folket,*
22 *vara ömsesidigt homogena;* H. 1820: vara homogena,
22 *vänner* H. 1820: Vänner**
[Ingen not] H. 1820: [Not**:] Endast Likhet gör verklig vänskap.
28 *den* H. 1820: det
28 *förlikning* H. 1820: Sväfvande
30 *utgör* H. 1820: är
165 12 *bondiskt, och* H. 1820: bondiskt, folkiskt: – och
13 *älskling och styresman, Konungen.* H. 1820: älskling, centralljuset, Konungen.
14 Folket *d. v. s. Bonden (det reala)* H. 1820: Folket (Bonden, det reala)
15f *uppstår här* Samhälls-Enheten, *Riket.* H. 1820: uppstår den *statiska Enheten,* Riket.
18 *att han, i sjelfva grunden förstådt, är* svensk bonde; H. 1820: att han är Konungens och Fäderneslandets karl, att han är *svensk Bonde;* –
20f *derpå* H. 1820: härpå
23f *Bonden utgör svenska Rikets sjelfva realitet, dess egentligaste verklighet, och det är högsta* H. 1820: Bonden är Rikets sjelfva Realismus, och det är högsta
26 *idealiseras.**
[Not*: r. 2f] *oss några nya utsigter.* H. 1820: oss nya perspectiver.
[r. 6] *äfven en gång blifva det sista, det högsta.* H. 1820: äfven bli det *sista,* det *högsta.*
[r. 7] *denna reala enfald* H. 1820: denna enfald
[r. 9] *häruti.* H. 1820: häri. –
166 2 *kan gå för sig;* H. 1820: går för sig;
2 *uppvuxna på* H. 1820: uppvuxne ur
4f *att bara komma* H. 1820: att komma
7 *utgör* H. 1820: är

7 lyckan *i samhället.* H. 1820: *statslyckan.*
8f *tillvarelse hittills hufvudsakligen* H. 1820: tillvarelse hufvudsakligen
11 *upplifvade* H. 1820: lifvade
14f *det, detta särskilda ämne. Förbundsidéen* H. 1820: det. Förbundsideen
21 *det (enskildt)* bondiska H. 1820: det bondiska
21 *och det* adliga H. 1820: och adliga
23 *de blefvo det christligt* presterliga *och det* borgerliga *ståndet. Vi* H. 1820: det christligt presterliga och borgerliga. Vi
24 *af dem alla.* H. 1820: af dem. –
167 3 *ståndsbemärkelse;** H. 1820: ståndsbemärkelse**;
[Not*: r. 1f] *folket (se ofvanföre), utan såsom det enskildt Bondiska, i och för sig, i motsatts till de öfriga tre ständen.* H. 1820: Folket: se ofvanföre.
6f *mannen (ursprungligen: anföraren i krig och fred). Dessa* H. 1820: mannen. Dessa
11 *(Bilder: Odalmannen* H. 1820: Odalmannen
15 *sin* H. 1820: deras
18 *vi, att det* H. 1820: vi det
19 *har* H. 1820: hafva
20 *äro* Odal-*graderna* H. 1820: äro de *odaliske* Graderne
24 *i dager, inför solen. Dessa* H. 1820: i blyg dager. Dessa
27 *mening* H. 1820: potens
27 *sina* H. 1820: deras
29 *naturen: det är plantskolan* H. 1820: naturen, plantskolan
31 *tvenne* H. 1820: bägge
168 14 *adliga.**
[Not*: r. 3] *5 Gr.).* H. 1820: 7 Gr.).
21f *expansiv- och sin attraktiv-kraft;* H. 1820: expansiv och attractivkraft:
28f *Borgarståndets (Handelns och Slöjdernas) sätt.* H. 1820: Borgareståndets sätt."
29 *Presten, i äkta mening, skall* H. 1820: Presten skall
30f *menniskorna* H. 1820: menniskan
169 5f Expansiv-kraften H. 1820: *Expansionskraften*
7 *Gud, gifver religiös nutrition, helgar;* H. 1820: Gud, helgar;
9 *hvilken fasthåller* H. 1820: hvilken kraft här fasthåller
10 *hon må ega* H. 1820: hon eger
13 *prestliga* H. 1820: presterliga
13 *från* H. 1820: ifrån
15f *(mediterande) och lärande* klass, *en prestklass der träder* H. 1820: (mediterande) *class* der träder
18 *Expansivitet i den ideala riktningen. Men* H. 1820: Expansivitet. – Men
26 *individualitets-attraktion* H. 1820: individuala attractivitet
27f *universalitets-attraktion* H. 1820: universala attractivitet
170 3 *skulle kunna* H. 1820: kunde
4 *sin* H. 1820: deras
5 *Borgarestånden* H. 1820: Borgareståndet

15f *Borgerskapets medlemmar.* H. 1820: Borgarne.
22 *meningen en gång blifva.* H. 1820: meningen vara.
26ff *återkomma, återtaga sin vidsträckta mening, sin första plats, men i högre potens. Detta* H. 1820: återkomma, men återkomma i högre potens. Detta
30 *Embetsmannen)** [Not*: r. 2] *Realism* H. 1820: Realismus
171 5 *träffa* H. 1820: se
9 *Blomblad* H. 1820: Bladkransar
15f *kommunikationer* H. 1820: communicationer
16 *Bladen* H. 1820: Bladkransarne
24 *och dess* medeltid H. 1820: och *medeltid*
34 *uppkom.* H. 1820: uppkom*. [Ingen not] H. 1820: [Not*:] Detta *jemnlika utbyte*, som endast kan finnas i monogamien, är den romantiska af christendomen helgade kärleken alldeles egen, och fins icke hos de öfriga Verldsfolken, såsom dem conseqvent tillhörig.
34 *i och med* H. 1820: genom
172 10 *uppbyggt sig.* H. 1820: vidgat sig.
12 *"Har jag* H. 1820: "O, väna, har jag
16 *i sitt fädernesland* H. 1820: i fädernes land
18 *en* H. 1820: sin
19 *verkar* H. 1820: erkänner och handlar
26 *Borgarelifvets och Handelns.*** H. 1820: Borgarelifvets*. [Not**: r. 2f] *det svenska Borgar- (Civil-, Samhälls- och Handels-) lifvets medelpunkt.* H. 1820: svenska Borgarelifvets medelpunct.
173 1f *enskild riktning till allmän.* H. 1820: enskildt till allmän rigtning.
3 *höjd;** H. 1820: höjd**; [Not*: r. 1] *Under den period* H. 1820: För ro skull må nämnas, att under den Period
[r. 1] *emot* H. 1820: mot
[r. 7] *utgör* H. 1820: är
8 *som ofvanföre* H. 1820: som här ofvanföre
8 *blifver* H. 1820: är
9 *går ut* H. 1820: står
12 *sin* H. 1820: deras
14 *han kunna med* H. 1820: han med
15 *hoppfulla* H. 1820: lugnande
17f *ädla, och gagnande för andra, om ej alltid för en sjelf.* H. 1820: ädla.
20 *allmänna, yttre affärslifvet.* H. 1820: allmänna affärslifvet.
21 *bör* H. 1820: skall
22 *åtskiljas* H. 1820: *isoleras*
23 *galenskap,*** H. 1820: galenskap*, [Not**: r. 2f] *fantasiverld* H. 1820: phantasi
[r. 3] *han blott medgifver* H. 1820: han medgifver
[r. 4f] *i hans tänkesätt, i hans erkända system för tillvarelsen, icke*

isoleradt H. 1820: *i hans begrepp* icke isoleradt
[r. 6f] *det, emedan icke hvar och en gör allt, ehuru han erkänner alltings rättmätighet att vara.* H. 1820: det.
23f *blir gement trädsnitt;* H. 1820: blir träsnitt,
174 1 *herrligaste* H. 1820: herrliga phænomenet
7 *uppkomma* H. 1820: varande
8 *tillvaro* H. 1820: "existens
9 *tvåfaldighet* H. 1820: dubbelhet
11f *visa sig medlemmarne* H. 1820: äro de
15 *utgör* H. 1820: är
19f *likhetens* H. 1820: likheten
22 *uti* Förbundet H. 1820: *i* Förbundet
23 *äro till, så* H. 1820: äro, så
24 *utgör* H. 1820: är
24f *yttre, hvilket sammanfaller med Manhems nionde Grad.* H. 1820: yttre.
27 *dubbel här:* H. 1820: dubbel:
175 8 *jorden sålunda blir* H. 1820: jorden blir
10 *rikets Grundlagar,* H. 1820: Rikets nuvarande Constitution och öfriga Grundlagar,
11f *geognostisk* H. 1820: geognosisk
13f *kunna för öfrigt vara många.* H. 1820: äro för öfrigt oändlige.
15 *är ett* H. 1820: är, nemligen, ett
18 *det* H. 1820: den
18 *slägtet* H. 1820: generationen
23 *alltmer* H 1820: mer
25 *är ej detta* H. 1820: är detta
26 *blicken på* H. 1820: anblicken af
27 *finnas äfven andra* H. 1820: finnas andra
31 *dessa tre tillsammans* H. 1820: dessa tillsammans
32f *förstnämnde tre en* H. 1820: förstnämnde en
33 *utgör dess* ideala *sida;* H. 1820: är den *ideala* sidan,
176 3 *själiska Graderna, deremot* H. 1820: *själiska*, deremot
8 *innefattar* H. 1820: är
9f *enheten (9 Gr.), eller* samhället, *är jemnvigten* H. 1820: enheten, (9 Gr.) är jemnvigten
12 *mellan* H. 1820: emellan
14f lifvets *grund, Kyrkans idée. Nu* H. 1820: *Lifvets* grund. Nu
15 Staten *(Samhällets idé) den* H. 1820: *Staten* den
15f *emellan de förra begge (Familjelifvet och Kyrkan) varande förlikningen.* H. 1820: emellan dem bägge sväfvande förlikningen.
18 *för att* H. 1820: att
20 *uti* H. 1820: i
21f *omskrifna, den enskilda personen) i* H. 1820: omskrefna) i
28 *innefatta* H. 1820: vara
177 6 *allenast* H. 1820: blott
17f *till sjelfva* H. 1820: i

18 *genast* H. 1820: sjelfve genast
22 *engång detsamma,* H. 1820: en gång i sjelfva verket detsamma
22f *de nuvarande äldres* H. 1820: de äldres
24 *bland dem, som nu kallas:* de äldre. H. 1820: bland de äldre.
28 *allt tillgår lagligt och godt.* H. 1820: allt går lagligt till.
30 *måste* H. 1820: böra
178 2 *äro* H. 1820: är
5 *sjelfva det yttre Samhället.* H. 1820: sjelfva Samhället. –
6 *skall derföre sökas* H. 1820: skall sökas
9 *bilda* H. 1820: äro
10 *såsom* H. 1820: som
11 *Folkets förnämsta historiska tilldragelser.* H. 1820: Folkets vällust, dess utmärktaste Konungar; ibland hvilka alltid den regerande. [Anmärkning 8 saknas.] H. 1820: 8. Hvarje vidrörande af de europeiska Staternes nuvarande Politik, äfvensom af vårt Fäderneslands förhållande till dem, vare alldeles förbjudet. Sådant tillkommer ej Förbundet; det är icke en boning för avisor.
12–16 tillagda i monografin. Därefter följer i H. 1820, s. 121–122 en kortfattad redogörelse för ändringar i Manhemsplanen och i H. 1820, s. 123–127 presentation och redogörelse för stadgarna och deras syfte i en ansökan till Överståthållaren i Stockholm.

II. Fem Bref öfver dessa dagars ämnen.
Första Brefvet.
Om Statsreligion.

Följande inledning i AB 8/3 1843 ströks vid omtrycket i monografin:

Första hufvudfrågan är om Statsreligion är renlärigt enligt det lutherska lärobegreppet?

Red. har fått sig meddeladt följande Bref ifrån *** till ***, med tillåtelse, att, efter uteslutande af några enskildheter, som blott rörde personerna, allmängöra den uppsatts, brefvet innehåller. Utan att för egen räkning underskrifva allt hvad i brefvet yttras, anser dock Red. det deruti framställda ganska väl värdt att behjertas, och öfverlemnar det derföre åt allmänheten att sjelf pröfva hvad den tycker. –

”Det allmänna uppseende, Upsala konsistorii förfarande väckt, har visserligen rört frågan, huruvida konsistorium egt juridisk och moralisk rätt i hvad det gjort; men likväl fäst sig vida mer vid sjelfva sakens innehåll, som härigenom kommit att förvandlas till ett talämne i de flesta sällskapskretsar. Om också, efter hvad alla jurister säga, domkapitlet skridit till ett steg, som icke var tillständigt; om det uppfört sig blindt; så ser jag häruti dock en försynens skickelse, hvilken drifvit prelaterne till en handling, som ganska säkert också i sin mån skall medverka, att undergräfva prelaturens välde i vårt land, genom den utsigt, som äfven det kastar öfver dess sätt att uppföra sig. Jag tackar dig hjertligt för ditt

bref, och för meddelandet af dina tankar om statsreligion, vigsel och arfsynd. Jag märker, att de der frågorna och svaren också i din ort lifvat upp andarne. Huru stort värde jag sätter på dina framställningar, kan jag icke bättre bevisa än dermed, att jag skickar dig några oförgripliga betraktelser, som jag sedermera gjort, efter saken ej annat kan än intressera mig mycket. Ämnena äro stora och svåra; det kan aldrig skada, att se dem från flera sidor och ur alla de synpunkter, som på naturlig grund tillhöra dem. Man har så länge vant sig, att betrakta dessa saker blott ifrån det ena hållet, eller ur deras aldrig ifrågasatta *nödvändighet*, att när tidens ande med ens uppvaknar och frågar sig, huru härmed hänger tillsammans, blir den i hög grad förundrad öfver sig sjelf, och begriper icke hvarifrån den kunnat få så grundlösa och besynnerliga inbillningar, hvarken stödjande sig på helig urkund eller på förnuft. I häpenheten kan det lätt hända, att tidens ande då förlöper sig åt det motsatta hållet. Det vore imedlertid icke väl, om den toge sig före att gå för långt; ty deraf skulle intet annat följa, än att den sedan finge stiga tillbaka och göra om flere af sina företag. Till förekommande häraf är det, som jag tror ingenting vara nyttigare, än att noga och väl bese punkterna ifrån alla sidor, och det på en gång med största lugn och med den för sanning öppnaste blick.

179 5 *Om Statsreligion.* AB 8/3 1843: I. STATSRELIGION.
180 9 *bekännare* AB: bekännarne
15f *eger nämligen blott rum* delvis; *den består i* AB: är nämligen blott *partiell*, blott bestående i
181 8 *jemnlikhet* AB: jemnhelighet
23 *dertill eller* AB: eller
23 *det så; men* AB: det, men
25f *hvilken blott kan uppvisa någon likhet här och der med den Heliga Skrift.* AB: *hvilken blott kan uppvisa en partiell kongruens med den Heliga Skrift.*
182 1 rummet*
[Not*] AB: [Ingen not]
7f christen och på grund af våra Symboliska böcker icke hafva AB: *christen icke hafva*

20f *Yrkandet om Statsreligion kan också i sjelfva verket icke hafva någon annan rot än* otro: *ett förnekande af Guds verkliga tillvaro.* AB 9/3 1843 (Forts. från gårdagsbl.): Sedan vi i djupet insett, att påståendet om nödvändigheten af Statsreligion är helt och hållet *orenlärigt* efter vår kyrkas grundsattser, finner man också lätt, att ett dylikt yrkande icke kan hafva någon annan rot än *otro:* ett förnekande af Guds verkliga tillvaro i grunden af själen.
30 *del* AB: detalj
183 22 *under* AB: vid
184 6f *vår* Salighet AB: *Saligheten*
12 *tänka deröfver* AB: grunda

23 *så många* AB: alla
25f *kunna falla i mycket* AB: falla
185 5 *Gräuel* AB: en Gräuel
12 *Der den förra gifves, finnes det sednare.* AB: Jag ber dig lägga vigt på denna anmärkning, hvars analogi du skall igenfinna i något, som jag har att säge [tryckfel!] dig litet längre fram (i II).
15 *måste vara* AB: är
19 *så hör man* AB: det säges
23 *en ofta upprepad händelse* AB: ett återkommande faktum
28 *folken, är just, att* AB: folken är, att
29 *varit omgärdade med* AB: haft sina
30 *till exempel icke* AB: icke
31 *fisk för det högsta väsendet (eller åtminstone för Symbolen deraf);* AB: fisk för symbolen af det högsta väsendet;
32 *något annat rike* AB: det andra riket
32f *derest man visade samma fisk den ringaste dyrkan eller aktning* AB: om man antog samma fisk för en slik helgedom
34 *grund* AB: grundsats
186 6 *ömsesidiga* AB: resp.
9f *mythen om syndafallet* AB: syndafallet
10 *otydligt* AB: otydligt af sjelfva urkunderna
12 Kärleken och Tron allena AB: *Tron allena*
13 den *rättfärdiggörelse, hvilken* AB: den
13f *kunna och böra* AB: böra
19f *förträffligt.* AB: förträffligt, partiellt uttaladt.
20 *Hvarför icke? Händelsen kan så foga. Men det goda* AB: Men det goda
27f *ett slags* Dikt, *som man på befallning och med våld skall intruga på själen;* AB: en Saga:
30 *såsom* verklighet AB: som Verklighet
31f *så är och varit* AB: så är
32 *spira?* AB: spira? (Forts. e. a. g.)

Fjerde Brefvet.
Om Religionens Restauration i Sverige; och huruvida den af Svenska Prest-eden hindras? – Tvenne oundgängliga alternativer för Presterskapet.

Artikeln i AB 6/8 1845 har följande ingress som saknas i monografin: Vi skola här meddela det i Art. I omtalade BREF *rörande Religionens restauration i Sverige.*
194 5 *mitt bref* AB 6/8 1845: min sista skrifvelse
17 *läser* AB: läste
17 *helt nyligen* AB: för ej så länge sedan
19 *Kateketen* AB: dåvarande Kateketen
20 *komministratur, på grund af irrlärighet.* AB: komministratur.
24 *förklaras* AB: betraktas som
24 *doktorn* AB: herr doktorn
28 *forskning, han* AB: forskning, hvaraf han

29 *frukterna af.* AB: frukterna.
195 5–10 *lyftning. En och* [...] *hafva magar.* AB: lyftning.
11 *ett ok ned* AB: ett ok och ned
12 *mindre* AB: gudnås mindre
13 *blott* AB: blott helt kallt
20 *fullt så* AB: synnerligt
21 *ingen* AB: intet
29f *består således uti, att hafva visat,* AB: består allenast uti att hafva ur sjelfva våra kyrkoförfattningar visat,
196 7 *restauration* AB: restaurationen
8 *religionen:* AB: religionen; ja,
8 *Almqvist, och* AB: Almqvist; det är just
11f *just inom det,* AB: inom det,
18 *henne* AB: detta verk
18 *henne* AB: detsamma
26 *nödtorftligen* AB: nödtorfteligen
197 3 *lefvat"* AB: lefvat"*
[Ingen not] AB: [Not*:] Se *Företalet* till Form. Conc. stricte sic dicta, uppsatt af desamme, som utfärdat bekännelsen; således tydligen innefattande Protestanternes egen mening med alla *Concordiæ-skrifterna*, så väl dem, hvilka förekomma i boken *efter* nämnde företal, som dem, hvilka stå *förut* och hvilka samma företal uppräknar och karakteriserar. Detta Företals vigt och vitsord är följaktligen obestridlig, enär det en gång för alla och på ett ställe oförtydligt ådagalägger *huru Protestanterne*, som författat Concordiæ-böckerne, *sjelfve ville hafva dessa böcker ansedde.* Jfr det följ.
10 godt.) AB: *godt.* (Forts. följer.)

18 *och* AB 7/8 1845: om ej enda och
198 18 *infallibla, och att de sjelfva,* AB: infallibla; och att,
20 *otvifvelaktigt,* AB: de sjelfve otvifvelaktigt
199 32 *Cathechismus;* AB: *Cathechismer,*
201 1 *tvenne* AB: trenne
202 4 *Skrift* AB: Skrift ensamt
13 *dessa* AB: Concordiæ-böckernas
25 *kunna",* AB: kunna" (således äfven vår kyrkas sjelfva bekännelseskrifter),
27 *Prest-eden.* AB: Prest-eden. Huru skulle den då kunna förbjuda oss det?
31f *böckerna och deras* AB: böckernas
203 2 *Formula* AB: Formulæ
4 *förutgående* AB: slags
5 *i samma företal* AB: på samma ställe
24 *dit* AB: till hvilke
33 *yttra* AB: yttrade
204 23 *den "profsten,"* AB: "profsten"

205 14 *Guds bud* AB 9/8 1845: Guds ordning och bud
207 2f *myndigheter*, AB: myndigheter blott,
208 17f *bud, och ingen annan?* AB: bud?
209 20 *allmänt* AB: allmänt i landet
31 *dröja ett ögonblick att* AB: dröja att

III. Om Brottsliges Behandling.*

226 2 [Not*:] Detta skrefs år 1820; hvilket anmärkes för stilens skull. [Ej i *Hermes*]

Uppsatsen har i *Hermes* I, 1821 (förk. He. 1821) följande inledning, som ströks vid omtrycket i monografin:

> Tiden har begynt kasta sina skarpa blickar äfven på Fängelserne och deras invånare. – Och sedan tvänne skånske Prester, Cederstrand och Psilander, vid de under deras vård satte häkten med sådant nit arbetat för Fångarnes väl, att det utmärkt fästat Konungens uppmärksamhet, anbefaldes genom Circulärbref Landshöfdingarne och Consistorierne i Riket, såväl att uppmana de vid Fängelserne i deras districter tjenstförrättande Prester till samma värdiga Fångbehandling, som äfven årligen inberätta dessa Presters åtgärder och framgång häri.
>
> Icke blott på Fångarne, utan på de Brottslige i allmänhet bör Tiden rigta sin blick. – Efterföljande Uppsats är ett anspråksfritt försök i detta ämne. – Utom den allmänna Uppmärksamhet ofvannämnde Kongl. Beslut väckt, hafva äfven flere embetsmän och enskildte publikt tillkännagifvit deras tankar öfver Brottbehandlingens föremål; denna uppsats må då äfven framträda.

7 *häktena (om ock vid åtskilliga af dem hvarjehanda ekonomiska anmärkningar och måhända bristande tillsyn vore att nämna)*. He. 1821: Häktena.
11 *hela denna behandling* He. 1821: denna Behandling
11f *af hvilka* He. 1821: hvaraf
14 *grundtanke* He. 1821: Grundidee
24 *i det* He. 1821: det
227 8 Straffets *idée* He. 1821: sjelfva *Straffets* idee
9 *den* He. 1821: denna idee
10 *nuvarande* He. 1821: närvarande
13 *icke här* He. 1821: icke
20f *(det må nu hafva frihet eller nödvändighet till sitt upphof)*, He. 1821: , och alldeles ingenting annat,
21 *påkalla* He. 1821: påkallar
25 *organism* He. 1821: Organismus
29 *emot* He. 1821: mot
31 *ifrågavarande* He. 1821: ifrågasatta
228 2 *fenomen* He. 1821: phænomenon

8 *sjukdom.****
[Not***: r. 4f] *Universum, det rätta, det friska;* He. 1821: Universum:
25 *af, att, då hämndbegär* He. 1821: deraf, att då Hämndbegär
26f *detta begär värdigt att leda* He. 1821: det värdigt, att leda
229 2 *verket**
[Not*: r. 2] *agade från sin synpunkt anser för hämnd* He. 1821: agade anser för Hämnd
[r. 2f] *den i sjelfva verket är* He. 1821: den är
[r. 3f] *kärleks sätt att gå till väga, utan att medföra enkom, onödig, till ingen förbättring tjenande skada eller lidande.* He. 1821: *kärlek.*
3f *Vredens och Hämndens egen idée, såsom sådan (d. v. s. ej såsom slöja) har* He. 1821: Vreden har
6 *individerna* He: 1821: individuerna
6f *det likväl utgör bildningens föremål* He. 1821: likväl är dess föremål,
8 *ondt,*** He. 1821: ondt**,
[Not**: r. 2] *det slags kastigation (* He. 1821: den slags Castigation honom (
[r. 3] *nödigt* He. 1821: nödigt ansedt
[r. 3] *honom vederfares* He. 1821: vederfares
230 1 *natur* He. 1821: grund,
5ff *hämnd-utöfning som tillfogar den brottslige ett apart ondt, ett lidande* utöfver *det han redan, i och med sin felaktighet, lider af och uti sin omgifvelse, till följd af sakens sjelfva natur. Genom* He. 1821: Hämnd-utöfning. Genom
8 *plågas* He. 1821: omgifvelses
13 *i och med* He. 1821: af
16 *i sin* He. 1821: till
16f *omgifvelse i verlden och bland menniskor, vill* He. 1821: omgifvelse, vill
17 enkom och blott för att He. 1821: enkom för att
17f *honom: d. ä. vill* hämnas He. 1821: honom – vill hämnas
21 *gifna* He. 1821: angifna
26 *lagarens** He. 1821: *Lagarens**
[Not*: r. 1] *kropps organism:* He. 1821: Kropps organismus: heter
231 2 *delarne* He. 1821: partierna
5 *uppträdande* He. 1821: uppträde
17 *(ohelsa, sjukdom)* He. 1821: (Sjukdom)
20 *intet* He. 1821: intet annat
20 *brottslings uppträdande* He. 1821: Brottslings uppträde
21 *annat än det* He. 1821: än det
22 *stället.**
[Not*: r. 4] *sin* He. 1821: deras
[r. 6f] *Straff-theorien ensam, eller i och för sig sjelf blott.* He. 1821: *Straff*-Theorien.
[r. 12] *ersättning* He. 1821: ersättning alltid
[r. 12f] *straff, eller böter i mening af hämnd.* He. 1821: Straff eller

Böter.
232 5 *från* He. 1821: ifrån
13f *hela eller andra delar måtte* He. 1821: Hela måtte
16f *de straffåtgärder* He. 1821: dem
21 *brotten ofta glömmas* He. 1821: brotten glömmas
21f *af nedrig bödelsmässighet* He. 1821: af bödelsmässighet
24 *på den tiden* He. 1821: denna tid
233 3 *i den, nämligen,* He. 1821: i den tendensen,
5 *det slags* He. 1821: den slags
6 *tycker sig finna* He. 1821: finner
9 *sönderpiskar* He. 1821: piskar sönder
14 *fängelse,**
[Not*: r. 1] *är* He. 1821: har
[r. 1] *af* He. 1821: varit af
[r. 3] *Ty det är* He. 1821: Ty,
[r. 5] *mördade* He. 1821: mördat
[r. 5f] *Men då genom häktande, om ock ej alltid sammanblandande med verkliga bofvar,* He. 1821: Men då, genom ett sådant sammanblandande,
[r. 7] *inledas* He. 1821: inledts
[r. 7] *hopplöshet, förtviflan, förderf,* He. 1821: fördärf
[r. 7] *slutligen bringas* He. 1821: slutligen mången gång bringats
[r. 8] *vilja begå* He. 1821: begått
[r. 8] *lust till* He. 1821: vällust för
[r. 8] *har ju Staten mördat* He. 1821: har Staten verkligen mördat
[r. 9] *Nämn ur vår lagbok något brott,* He. 1821: Nämn något brott ur vår Lagbok,
[r. 9] *som någon enskild kan begå och som öfvergår* He. 1821: som öfvergår
17 *ifrån* He. 1821: från
234 1 *dessa sattser* He. 1821: de
3 sitt H. 1821: deras
11 *till* He. 1821: i
14 *sedekänsla* He. 1821: moral
17 *bättre,* He. 1821: bättre stånden,
20 *uslingen* He. 1821: honom
25 *kränkta* He. 1821: förkränkta
26 *af "hederliga" omenniskor* He. 1821: af omenniskor
28f *den lagkloke* He. 1821: Lagkarlen
32 *uppstegrad klok Mildhet* He. 1821: uppstegrad Mildhet
32f *förlåtande (men derför icke mindre stark) Lenhet* He. 1821: förlåtande Lenhet
235 1 *deruti* He. 1821: deri
4 *hans* He. 1821: sitt
10 *emot* He. 1821: mot
19f *Förstockelse* He. 1821: Förstockning

21 *till viljan, känslan* He. 1821: till känslan
22 våld* He. 1821: våld
[Not*:] *Detta för* [...] *till förbättring.* He. 1821: [Ingen not]
25 *väckelsemedel,*** He. 1821: Väckelsemedel*,
[Not**: r. 1] *måttliga och lämpliga irritantia* He. 1821: *irritantia*
[r. 1f] *vid vissa tillfällen* He. 1821: för *förlamade* delar
27 *rörelse* He. 1821: rörelser
236 1 *till* He. 1821: i
3 *ifrån sig den* He. 1821: den ifrån sig
8 *brottslingars* He. 1821: en brottslings
13 *brottslingen* He. 1821: han
19 *Det första är det* He. 1821: Det första af dessa är det
25 *kan vara endast* He. 1821: endast kan vara
28 *sitt* He. 1821: deras
33 *man* He. 1821: jag
34 *man* He. 1821: jag
237 6 *förnuftiga.* He. 1821: förnuftiga mening. –
7 *utgöra* He. 1821: äro
9ff *försvar (då man icke längre vill försvara den nedriga idéen om Statshämnden, utan nöjer sig med att blott vilja ega i sin makt ett slags Vighets-sätt); men då* He. 1821: försvar; men då
12 *dessa straff* He. 1821: de
14 *man* He. 1821: han,
14f *häruti icke* H. 1821: häri ej
15 *samvetsgrant* He. 1821: samvetslöst
15 *fort och vigt.* He. 1821: fort. –
26f *i christendomen elementer* He. 1821: elementer i Christendomen
27f *En särskild undersökning bör anställas* He. 1821: – Jag skall mot slutet af detta Försök egna en serskild undersökning
29–32 *Detta* medföljande [...] *smak deraf.* He. 1821: [Dessa rader saknas]
238 4 *emot* He. 1821: mot
9 allmänna, *ej det af* He. 1821: *allmänna* af
12 *genom* He. 1821: af
12 *Fångprestens arbete* He. 1821: Fångpresten
12 *förbättrad* He. 1821: förädlad
15 *själsförändring och bättring* He. 1821: själsförändring
17f *förbättring; ty då skulle man nöja sig, när* denna *vore vunnen.* He. 1821: förbättring.
18 *ändamålet;* He. 1821: ändamåler,
19 *ledas* He. 1821: äro ledda
19f *icke saken egentligen* He. 1821: ej saken egentligen
20 *exempelvis* He. 1821: t.ex.
20 *nog inträffa, att,* He. 1821: visst inträffa, att
22 *någongång* He. 1821: någon gång
23 *sjelfva* läkande He. 1821: läkande
23f *behandling vid något enskildt tillfälle;* He. 1821: behandling;

24f *hämnd, aldrig till enkom för plågans och lidandets skull, utan blott* He. 1821: Hämnd, blott
26f *då t. ex.* samma He. 1821: då *samma*
27 *visades* He. 1821: vistes
28 *deruti* He. 1821: deri
29 *grundafsigten, syftet.* He. 1821: grundafsigten.
31 [Nytt stycke] *Hafva vi genom hela betraktelsen* He. 1821: [Ej nytt stycke] Hafva vi genom allt detta

239 1 *innefattar* He. 1821: är
2 *enda förnuftiga* He. 1821: sanna
4 *androm* He. 1821: andra
7 *straffets sjelfva exsekution* He. 1821: sjelfva Straffets execution
16–19 *illskan i deras bröst* [...] *rof. I begge* He. 1821: illskan och den egna hämndlusten: i bägge
21 *De grundsattser, efter hvilka* He. 1821: – De grundsatser, hvarefter
22 *mäktiga* He. 1821: allsmägtiga
22 *handlingar* He. 1821: handling
26f *slutbehandlas* He. 1821: statsbehandlas

240 13 *Inrättningarne* He. 1821: sjelfva Inrättningarne
13 *införlifvande* He. 1821: införlifning
19 *här**
[Not*: r. 1] *statiskt, d. ä. politiskt.* He. 1821: statiskt.
20f *ett samhälle såsom politisk (Lagning) läkarekonst,* He. 1821: *en Stat såsom statisk Sjukdom, och således Lagverket såsom en statisk (Lagning) Läkarekonst;*
27 *en* He. 1821: hvarje
29 *stats-omdömen* He. 1821: Omdömen
31 *sjukdomens halt* He. 1821: sjukdomen,
32 *Straffet (nämligen blott såsom Förbättring).* He. 1821: Straffet.

241 3 *fullständiggjord* He. 1821: fullständigad
6 *olaga* He. 1821: det olaga
9 kostar *att begå* He. 1821: kostar
10f *sin kropps, sin kassas* He. 1821: kroppens, ekonomiens
12f *stor fullständighet, som helst* He. 1821: hög fullkomlighet som hälst
13 *emellan* He. 1821: mellan
14 *pris; så visar sig* He. 1821: pris, så visas
20 *vill* He. 1821: gärna vill
22f *full konseqvens – som det temligen är – ;* He. 1821: full consequens,
23–26 *antaget – hvilket det dock Gud ske lof icke är och aldrig blir, emedan det tvärtom gör hvarje tänkande djupt förargad, och hvarje rent kännande upprorisk – ; så skall* He. 1821: antaget, så skall
28 *undanrödja* He. 1821: avhjelpa
31 *uppfattats* He. 1821: fattats
32 *domare-väsendet blott* He. 1821: Domareväsendet
33 *endast utgör* He. 1821: blott är
34 *bör förekomma* He. 1821: förekommer

242 1 *i Statsförfattningen på ett sätt visar sig: jag* He. 1821: till en del i Statsförfattningen visat sig. Jag
11 *deruti icke* He. 1821: deri ej
14 *andra, i fall sådant förekommit.* He. 1821: andre.
19 *ersättning**
[Not*: r. 2] *dessa* He. 1821 dessa två
[r. 3] *; men Plikten* He. 1821: : Plikten
[r. 5] *Se ofvanföre.* He. 1821: Jfr. Noten sid. 31.
19f *natur och den brottslige* kan *ersätta det):* He. 1821: natur),
21f *inledning till hans öfriga förbättring och psychiska läkedom.* He. 1821: Inledning.
23 *hvad* He. 1821: det
25f *Domarestaten, kanske flere, och* He. 1821: Domarestaten, och
27 *inrättning (Straffväsendet).* He. 1821: inrättning.
28 *personer härtill* He. 1821: dem
243 9 *måste* He. 1821: är
9f *återställande blifva en* He. 1821: återställande en
11 *finnas inom en nation, är* He. 1821: finnas, är
12 *Statisk (politisk)* He. 1821: statisk
16 *kroppsläkedom* He. 1821: kroppsläkare
17 *i Nordamerikas* He. 1821: i England och Nordamericas
22 *sitt* He. 1821: dess
25 *inom* He. 1821: i
31f *gåfve* He. 1821: gifver
33 *dödades* He. 1821: dödas
33 *icke* He. 1821: icke då,
33 *föddes* He. 1821: födas
33 *Sjelfva domare-instantierna* He. 1821: Och sjelfva Domareinstantierne
34f *för en och samma sak* He. 1821: för samma sak
244 1 *nu* He. 1821: och som nu äro
2 *ej ett rasande, ett oproportioneradt* He. 1821: ej ett oproportioneradt
5 *från* He. 1821: ifrån
5f *honom att blifva bättre, och dermed lyckligare, än han varit? Månn* He. 1821: honom, att förädlas? Mån
10f *blifvit orätt dömd)* He. 1821: orätt beskylld),
12 *oundvikligt* He. 1821: oundgängligt
13 *taxan vill* He. 1821: som höfves
13 *blefve* He. 1821: blifva
14 *återfördes* He. 1821: blott återföres
15 *der hon ej befattade* He. 1821: den ej befattar
15 *annat* He. 1821: annan
16 *alla sådana* He. 1821: alle desse
20 *föregående* He. 1821: föregående (s. 37 följ.)
20 *på* He. 1821: i
22 *blott alltför* He. 1821: nog
23f *all förnäm och ochristlig* illska He. 1821: och all hög illska

24 *uppenbarelser* He. 1821: uppenbarelsen
26f *sprida återställelse, lycka och ljus.* He. 1821: sprida lycka och ljus. –
29f *förvånande* He. 1821: underbart
32ff *Såsom slutanmärkning* [...] *endast den* kriminala. He. 1821: Jag har slutat sjelfva ämnet. Men, såsom ett Bihang, skola i det följande åtskilliga frågor upptagas, som deraf bero. Ty, vid eftersinnandet af den grundsats för Brottsliges behandling, som här är framställd, skall förändring vilja ingjuta sig i flere andra åsigter; och så länge, tills dessa hinna sätta sig i dem tillhörande skick, skola de, irrande och osäkra, nyttjas såsom lika många *Motsägelser* mot Grundsatsen. De hufvudsakligare af dessa skenbara motsägelser, dem, vid hvilka de öfriga skola vilja fästa sig, är det min pligt, att besvara. Äfven blir det i ordningen för mig, att nämna, huru, innan det Embetsverk (Straffväsendet), här är föreslaget, kan blifva infördt, Staten besitter ett *öfvergångsmedel* dertill, genom anställandet af Prestmän vid Fängelserna; hvilket medel Staten redan länge nyttjat, men hvarvid flere förbättringar äro oundgänglige. – Och skall jag slutligen försöka en enkel upplösning af orsaken, hvarföre Straff, af en yttre hämnande Magt tillfogadt den skyldige *såsom objectivt lidande*, måste hafva tillhört Menniskans antika bildning, och äfven måste hafva medföljt folken tills emot våra tider; men hvarföre denna Straffets beskaffenhet bör gifva rum för utsprickningen af en annan, så snart Tidens lif blir sådant, att sjelfva Straffbegreppet högre måste uppfattas. *(Forts. i e. a. H.)*

IV. Om Poesi i Sak.

245 5 *pånyttfödelse* DA 1/7 1839: regeneration
10f *fordran af pånyttfödelse* DA: fordran på regeneration
12f *statsformerna allenast.* DA: statsformerna.
14 *menniskan på jorden,* DA: menniskan,
19 *Äro vi då icke poetiska? äro vi ej nöjda* DA: Äro vi då icke nöjde
20 *ega? kanske* DA: äga; Kunna vi nånsin tröttna, att läsa *Tegnér* om igen? Kunna vi tänka oss några dramer, mer lefvande än *Beskows?* Kanske
21f *dom, så rasande den ganska ofta kan utfalla, dock på det hela betyder* DA: dom betyder
246 1 *mening.* DA: mening och afsigt.
2 *allt skri, alla* DA: allt skri, och alla
2f *framlidne eller lefvande* DA: framledne
3f *ära. (Hvad är äran af att ega ett namn i poesien, emot lyckan att hafva poesi i poesien?). I synnerhet* DA: ära. I synnerhet
7f *låtom oss samtala, i hopp att under öfverläggningen vi kanske vinna ett litet uppslag till* DA: om möjligt, framställa vi efterföljande betraktelse, i hopp att den må kunna lemna ett litet bidrag till
10f *således* DA: d. v. s.
11 *mask* DA: masque

12 *mindre* DA: mindre väl
15–18 *allt annat. Åtminstone hungrar jag efter att få läsa sådant; och jag vore färdig att söka lära mig läsa ett nytt utländskt språk, om jag derpå kunde få någonting för min önskan.* DA: allt annat.
23 *orättmätigt inkräktade* DA: usurperade
24 *komma* DA: är i antågande
25f *materiell och jordisk* DA: *materiell*
27 *området framför allt, och minst fullt ut* DA: området fullt ut
30 *grundtankarne* DA: principerna
31 *godhet,* DA: godhet och
32 *verldsliga* DA: jordiska
247 2 *som – ej af egoism, men af rättmätig individualism – vill göra* DA: som vill göra
3 *i alla de ställningar* DA: på alla de horizonter
3f *henne att kunna vara uti, i stället* DA: henne, i stället
5 *mäktigaste omkring oss.* DA: mest gällande.
7f *liknelse-målandet). Man* DA: liknelse-fabricerandet); man
12 *sjelftagna* DA: usurperade
13 *i sanningens rike* DA: af naturen
19 *De* DA: Det är de
20f *stått, utan – i sanning egoistiskt – arbeta emot menskligheten rörelse.* DA: stått och ljugit, utan motspänstigt streta emot Menskligheten gång.
22f *upptakten till omstörtningar* DA: första impulsen till revolutioner
23 *sig detta;* DA: sig,
25 *Derföre,* DA: Jo derföre
27 *menniskorent* DA: humant
28 *bildningen* DA: menniskobildningen
29 *förverkligande, till sitt* DA: förverkligande, till ren mening, och till sitt
29 *mål. Men* DA: ideal: men,
30 *något annat* DA: inhumane
31 *allt* DA: alltsammans
32 *förfall* DA: omstörtning
32 *våldet* DA: det egentliga våldet
33 *det, som faller?* DA: det som omstörtas?
34 *Den, att* DA: *Jo, den att*
248 10 *goda* DA: mansueta
15 *en gång också* DA: också
17 *välsigna.* DA: välsigna jorden och dess inbyggare.
19 *afdöd sak,* DA: förruttnad sak
20 *lägga* DA: bädda
20 *vackra graf* DA: graf
20 *måste* DA: skall
25 *tillhör* DA: nu tillhör
27 *griftkullen!* DA: grafven?
31 *tiderna och förer* DA: tiderna, förer
33 *åldrig* DA: gammal

249 3f *mening skall vara* DA: role skulle vara
4 *bättre. De försvara därföre sin* DA: bättre, utan som försvara sin
5 *än blott fula* DA: än fula
6 *som* DA: såsom
10 *blifva* DA: bli
11f *draga sig ärofullt tillbaka* DA: afgå ärofullt
13 *det väljer,* DA: det afgående väljer
21f *hela den europeiska bildningen* DA: *hela den Europeiska civilisationen*
22 *Årtionden* DA: Decennier
23 *Man kan vara viss,* DA: Varen visse,
23 *det går* DA: det går nu

24f *öfriga, som kallas Konst.* DA 8/7 1839: öfriga i den stora civilisationskedjan, som kallas *Poesi.*
26f *nämligen i inre och sann* DA: i sann
32f *sådana, som dessa i sina kretsar* DA: *sådana* som dessa i alla sina sferer
250 7f *att se den i ursprungsskick, och ungefär som* DA: ungefär att se den som
8f *lek då, och dock* DA: då lek och likväl
9 *största* DA: förundransvärdaste
11 *i* DA: uti
12f *storartade narri* DA: raljeri
23 *orimliga väsenden och varelser utan verklighet.* DA: fiktioner.
28 *likasom* DA: Liksom
251 6f *fiktioner, af det slaget, som är fingeradt.* DA: fiktioner.
29f *omvändelse; hvilket är ganska väl uttryckt.* DA: omvändelse.
31 konsten, *inkommandet på den artistiska* DA: *konsten,* den artistiska
33f *grundsattser, af hvilka vi här låtit intaga oss,* DA: grundsatser, vi här uttalat,
34f *något vidare skola tala.* DA: närmare skola yttra oss.
252 1f *anmärka några sådana* DA: anmärka sådana
3 *konstnären* DA: artisten
4 *än slädor, än* DA: än slädar och
5 *och än soldater* DA: och soldater
13 *ur den konstnärliga synkretsen:* DA: ifrån den artistiska horizonten,
13 *skaldiska blickar* DA: skaldens oskuldsblickar
14f *mängd artister, i synnerhet skrifvande, för att vinna ett utbyte* DA: hel klass af skribenter, för att vinna en motsats
21 *skådas* DA: ses
25f *ett ingenting* DA: en nullitet
28 *den* DA: blicken
29f *tillika fördelen* DA: blicken den fördelen,
253 1 *icke den inre* DA: icke den högre, den inre
2 *varelserna redan* DA: varelserna och i tingen redan
4 *konstnären* DA: artisten
8 *allt sådant* DA: all sådan
15 *ren simplicitet, en högsint barnslighet.* DA: hög och ren simplicitet.

16 *österländska* DA: österländska konsten
16f *mål; hon* DA: intressen; den
17 *Hon* DA: Den
18 *i hennes ögon obetydliga,* DA: enkla,
18 *Hon* DA: Den
21 *representera några af de* DA: representera de
22 *genom gåtor* DA: genom – – nya gåtor
24ff *konsten. Förstörelsen har icke låtit många prof derpå qvarstå: vi veta således ej mycket derom; men det inse vi ganska väl* DA: konsten; vi veta ganska väl
28 *i hvad* DA: i det, som
28f *enkelt, utan att gå ett steg vidare.* DA: simpelt, sådant det af Gud är.
254 9ff *vinna: menniskans egoism borttages, men hela hennes individualism qvarstår; sjukdomen* DA: vinna: sjukdomen
13 *företages, alltsom det christna* DA: företages allt som christna
19 *många* DA: de flesta
21 *försteget, att* DA: försteget och
22 *föreställa* DA: representera
26 *tal till folken* DA: predikan
29 *fullkomlighet.* DA: fullkomlighet såsom individ.
30 *innefattar* DA: innebär
33 *inom konsterna* DA: i poesien
255 8 kampanjen". *Den egentliga* DA: kampanjen" (segra i början uti några skärmytslingar, men förlora fälttåget). Den egentliga
18f *På grund af de tankar, vi hittills framkastat, skola vi medsamma yttra några aningar om* DA: Vi afsluta härmed denna uppsats, hvilken kan hafva varit att betrakta som inledning för det följande, hvari vi måhända skola våga några blickar på *Konsternas Framtid*, enligt de grundsatser om sak, vi har uttalat. Det torde då medsamma tillåtas oss, att yttra några ord om Tysklands, Frankrikes, Englands – och hvarföre icke äfven om Sveriges? – stora namn.

20 Konsternas Framtid. DA 30/9 1839: Om Konsternas Framtid.
23 *ämnen.* DA: ämnen, som en ännu icke kommen tids.
24 *en* DA: vår
25 *ett så stort* DA: ett stort
26 *vigtigt* DA: så vigtigt
27 *gjort* DA: (den 1 och 7 juli) gjort
28f *Poesi i sak, till skillnad från Poesi i blott ord. Vi bekänna* DA: *Poesi i sak, till skillnad från Poesi i blott ord*, vid hvars slut vi sade oss hafva för afsigt, att kasta några blickar på *Konsternas Framtid*, enligt de grundsatser om sak, vi uttalat. Vi bekänna
31f *mången, fattad af hopplöshet,* DA: mången hopplöst
256 7 *Gud* DA: Försynen
7 *kännemärken* DA: data
8 *öfvergång* DA: öfvergångs-formation

9 *fel* DA: lyten
12 *sig undan* DA: vika
16 *än* DA: ännu
16 *sitt charlataneri* DA: *charlataneri*
18 *missfoster* DA: monster
20 *bär* DA: har
25 [saknar Art. 1. ovanför rubriken] DA: [har Art. 1. ovanför rubriken]
30 *uppmärksamma* DA: uppmärksam
31 *femstafviga* DA: sexstafviga
31 ”*charlataneri*” DA: ”charlatanerier”
257 2 *mest oväntade* DA: minst väntade
8 *Musiker* DA: Musikus
21 *fall; men han* DA: fall; han är föraktlig; men han
26 *varelser.* DA: varelser i verlden.
258 5 *roa, och aldrig bedraga.* DA: oskyldigt *roa.*
10 *våra färde.* DA: vår väg ifrån honom igen.
14 *ondt* DA: så ondt
20 *åtbörd* DA: geste
20 *intet* DA: intet enda
20 *vändning* DA: fason
22 *omtalar* DA: affischerar
23 *inre motsägelse* DA: contre-sens
31 *det ständiga anspråket* DA: den ständiga pretentionen
32 *för egen del vilja anses besitta* DA: anses ega
259 2 *innehar* DA: besitter
6f *betydelse hvardera må ega* DA: *betydelse hvardera* kolonnen eger
11 *oss sitt* DA: generationen ett
14 *för den hittills varande* DA: till
17 *period att tala om, efter* DA: period efter
20f *dess djupsinnighet sig icke.* DA: sig icke dess pretenderade grundlighet.
24 *var derinom* DA: lefde derinnom
25 *ändock* DA: ändå
27 *ännu rätt* DA: ännu
29 *bestrides,* DA: bestrides det,
260 3 *kolonns* DA: charlataneri-kolonns
3 *till det sköna* DA: efter det *sköna*
4 *utan harmoni,* DA: utan hållning, utan harmoni
6 *som till på köpet icke* DA: som icke
9 *dess* DA: sina

11 Fortsättning om konsternas framtid. DA 1/11 1839: ”Konsternas Framtid af Z*. Art. II.”
12 *föregående* DA: föregående (N:o 134 för den 30 Sept.)
12 *kedjan* DA: serien
13f *vågad; en kedja dessutom, som väl ingen, och minst vi, kan sluta; ty* DA: vågad; ty

16 *ande* DA: Genius
17 *konstnärer* DA: artister,
18 *goda och starka demon* DA: gode och starke Demon
20 *skulle* DA: måste
21 *lyckas.* DA: lyckas i Konst.
23 *Ande* DA: demon
26 *futtig* DA: fattig
26 *samt åter lätt* DA: lätt
27 *afhjelpt;* DA: afhjelpt, och ånyo lätt inträffande, samt åter lätt afhjelpt,
27f *om hvarann; och som i alla fall icke betyder lycka i artistisk mening)* – DA: om hvarann) –
30 *störa* [stöta?] DA: stöta
31 *hvilka* DA: som
32f *oberoende; något, som man följaktligen skulle kunna vinna utan att behöfva gå med tidehvarfvets konst-demon.* DA: oberoende.

261 4 *framgår* DA: framgår ju
8 *är just* DA: är
11 *dess* DA: sin
15 *vilkor: dess skepnader* DA: skepnad
17 *derföre icke* DA: icke derföre
17f *henne ej* DA: henne icke
29f *person.* DA: person; det kan icke hjelpas.
31f *demon (nämligen agatho-demon)* DA: Demon
33 *verkliga skönhetsvännerna på* DA: verklige artisterne i
34 *för dem* DA: för dem, för att lyckas
34 *denna ande* DA: denne demon

262 3 *historia,* DA: umgängelse, som
5 *som* DA: som ens
5f *har något* DA: alls har
6 *anfört,* DA: anföra,
9f *lifvet* DA: konsten
14f *motsägelser* DA: motsattser
15 *hvarann* DA: hvarandra
15 *af* DA: af allt
17ff *hvilken sistnämnde for emellan Egypten, Grekland och Jonien ända tills han blef blind, och ej en gång då slutade sina vandringar. Homerus var dock en, som* DA: hvilken, efter hvad historieskrifvarne omtala, förde en rörlig vandel bland sitt folk och tillbragte halfva sitt lif med vandringar i Egypten och Grekland, oaktadt han
21 *sköna.* DA: sköna i konsten.
22ff *goda saker i dagen (ehuru naturligtvis någon portion öfverläggning måste följa med honom):* DA: sköna verk å bane:
27 *duger icke:* DA: duger dock icke;
28 *modig* DA: djerf
29 *alltsammans* DA: alltihop
29 *bara instänga sig,* DA: instänga sig

263 4 *icke* DA: ej
7 *Det gör den* DA: Den
13–21 *Han gör på lediga stunder* [...] *uppfunnit åt oss;* DA: Han är den ärligaste skälm, som Gud har skapat;
21f *ingen, att lita på honom* så, *som man förstår med att lita på.* DA: ingen att lita på honom.
24f *bedragare* DA: kanalje
26 *streck* DA: filouterie
27 *så...* DA: så antipatetiskt
28 *konstnären* DA: artisten
28 *bland* DA: af
31f *sanning, veta vi ej; men är det så,* DA: sanning,
33ff *högste genius. Artisterna – i hvilken afdelning som helst: målare, tonväfvare eller skalder –* DA: Konst-genius. Artisterne
264 1f *sina konstverk;* DA: konstverken;
3 *konsternas* DA: konstens
6 *behagat skänka* DA: skänkt
8 *konstmännen, artisterna* DA: artisterne
11 *konstmännen* DA: artisterne
12 *stundande tiders* DA: kommande epokers
12 *blir nog* DA: är
13 *anföra* DA: nämna
16 *tänkte* DA: ville
16f *seklets egen ande icke ville hafva den lutad* DA: seklet sjelf icke lutade
18 *och att* DA: att
18 *hufvudsak* DA: roll
19 *passiva. De falla* DA: passive, och att de falla
24 *konsternas ande* DA: Konsternas Demon
26 *förr,* DA: någonsin,
26 *den gällande* DA: det gällande
27 *den* DA: det
29 *konsterna skulle vara det, som betydde och afgjorde* DA: konst skulle betyda och afgöra
30f *på sak, i främsta rummet, med anspråk på att företrädesvis få* DA: på, att få
34f *varelse, någorstädes,* DA: ande
265 1 *infört* DA: gjort
1 *genom* DA: medelst
3f *man, så länge och tills vidare, önskar bereda i konsterna,* DA: han ännu vill bereda i konst,
8 *oförnuftiga* DA: förnuftiga[?]
9 *hittills* DA: ännu
11 *taga* DA: draga
12 *ögonen,* DA: betraktande
12 *i* DA: uti
14f *I det föregående yttrade vi något om tvenne slag af charlataneri – San-*

ningens och Grundlighetens – DA: I näst föregående uppsats yttrade vi oss om de tvenne slagen af charlataneri – sanningens och grundlighetens –

16 *vi därom, det* DA: vi, det
18 *o- och afarter* DA: afarter
21 *väntar. Vi skola exempelvis tala:* DA: väntar: 1) *Musiken*, 2) *den bildande Konsten*, och 3) *Skaldekonsten.* [Nytt stycke] Vi göra denna indelning, emedan vi hålla före, att i grunden flere slag af konst icke gifvas, än desse tre. Redan Kant särskilde menniskans åskådnings-förmåga (det æsthetiska) efter de två grundvilkoren för sinnligheten: *Tid* och *Rum*. Med åskådning menade han då, såsom hvar man vet, själens hela varseblifningskraft (aisthesis), och icke blott hvad som märkes med ögat. Ögat kan icke fatta tidens, utan blott rummets fenomener. Tidens momenter förnimmas af vårt inre och högsta sinne, hvilket uppfattar successioner, takt, rhytm: hvilket allt renast uppenbarar sig i toner. Tidens konst är således *Musiken*, och Rummets konst omfattar allt hvad som framstår i *Bild* (måleri, skulptur, byggnadskonst o. s. v.). *Skaldekonsten* är bildande konst och musik tillsammans i ett: rummets och tidens på en gång: emedan hon framställer taflor, objektivitet och *bilder* (skildringar) medelst rhytmiska *ljud* (skaldespråk).

22 Om Musikens framtid. DA 3/12 1839: Art. I.
23 *att yttra* DA: rätt att yttra
25 *Såsom obehörige stanna vi* DA: Vi torde vara obehörige, och stadna
26f *i detta ämne hysa några alls.* DA: hysa några i detta ämne alls.
27 *egenskap – officiell, eller annan* – DA: officiell egenskap
29f *på en händelse framkasta,* DA: säga,
31 *en,* DA: en person,
266 9 *komposition* DA: kompositions värde
11 *brytning* DA: chaos
11 *hänseende* DA: afseende
12 *Systemet, som sådant* DA: ”systemet”
12 *hvilket ger* DA: som ser
13 *ej* DA: icke
16 *thronen? Nej.* DA: thronen?
16f *Vi tro icke på någon thronbestigning för* det; DA: Vi tro icke det;
23f *att under ett stundande tidskifte herrska* DA: att herrska
29 *makt* DA: styrelse
31f *och besvara en sidoanmärkning, som göres.* DA: på sidan och besvara en bi-anmärkning, som göres emot oss.
267 13 *Haydn, Gluck, Mozart, Beethoven?* DA: Haydn, Mozart?
26f *tjocklek* DA: vidd och pretention
268 2 *suttit* DA: herrskat
4 *ganska ohöfligt djerft tal* DA: ganska djerft tal
4 *vänta* DA: vänta oss
5 *följa oss för att* DA: följa oss i några undersökningar, för att

6 *det* DA: sakerna
8 *det är hon, som* DA: hon
14 *måste troligen vara* DA: är
21 *uppriktig, ärlig* stöld DA: uppriktig *stöld*
23 *verket nånsin är* DA: verket är
24 *rättsinnehafvaren.* DA: rättsinnehafvaren. Men vi måste anmärka ett förhållande, som var vigtigt att se för att förstå utvecklingskedjan af kompositionssätten.
31 *simplaste, de obetydligaste munnar* DA: simplaste munnar
269 1–4 *melodiös. Det är tvärtom* [...] *dertill. Men före* DA: melodiös. Men före
6 *de* DA: våra
7 *instrumenternas fullkomnande,* DA: instrumenters fullkomning
13 *Milano, säger man, och* DA: Milano; och
13f *Grekerna ständigt* DA: grekerne beständigt
20 *egentliga fugans* DA: sednare Fugans
22 *accompagnementet* DA: accompagnement
23 *häruti* DA: redan häruti
30 *melodiskt thema,* DA: melodi,
33 *om* DA: om en
270 1 *i* DA: vid
15 *i ensam person* DA: *ensam*
21 *tio* DA: tio *samtidiga*
22f *skref, äfven förut, nämligen på* DA: *skref* förut, på
30f *utvecklingar i harmoniernas gränslösa rike, och det* DA: harmonistiska utvecklingar,
32 *hörbara:* DA: hörbara, och
32 *följaktligen ock ganska* DA: följaktligen ganska
33 *land,* DA: rike,
33 *ingen bom sätter sig emot* DA: ingen gräns gifves för
34 *tonarter* DA: ton-ätter
271 3 *som* DA: såsom
4 *en fullbildad konstman* DA: fullbildad artist
6 *tonväfnader* DA: kompositioner
7 *en* DA: redan en
15 system för sig. DA: *system.*
17 *heta* DA: ens heta
21 *verldslynne* DA: lynne
23 *tonsättning, utom* DA: musik, utan
272 3 *samtal* DA: artikel
3ff *följderna. Men låtom* [...] *bröstets lättnad.* DA: följderna.

7f *mästarne* DA 5/12 1839: mästarne*
[Ingen not] DA: [Not*:] Förf. hyser den tillförsigt till sina läsare, att då i förra artikeln på ett ställe sades: ”Vi måste yttra den hårda satsen, att det är just ifrån de store mästarne (men alldeles utan deras skuld), som allt det gränslösa charlataneri utgått, som öfversvämmat den musikalis-

ka verlden med meningslöst klingklang, med kompositioner utan innehåll &c." man af kontexten såväl här, som ännu mera i det följande, begriper Förf:s mening för ingen del hafva varit den, att sjelfve de store mästarne skrifvit kompositioner utan innehåll eller utgörande ett gränslöst charlataneri m. m. (de skulle väl icke då hafva kallats store mästare); utan att sådant ifrån dem *utgått* i *den* mening, att imitatörer och secundära komponister af de store mästarne endast uppfattat det Harmonistiska, upphöjt det till en storhet för sig, och såmedelst inledt det meningslösa klingklang m. m., hvarom i artikeln talas.

10 *systemets* nyhet *icke låg deruti* DA: deruti icke systemets *nyhet* låg
14 *ringaste* DA: obetydligaste
18f *Hvem kunde ej genom Guds nåd hitta på en melodi,* DA: En melodi aktade man för intet: hvem kunde icke hitta på en sådan
20 *konstnärliga behandling* DA: rätta *användande* och artistiska *behandling*
20 *Man ser* DA: Man ser således
21 *användande till moyen* DA: *bruk*
23 *kompositörer,* DA: kompositörer (mästarne sjelfve äro väl hittills endast sex**),
[Ingen not] DA: [Not**:] Först de fyra: S. Bach, Händel, Haydn och Mozart: samt vidare Gluck och Beethoven, till karakteren mera distinktivt olika de fyra, än desse sinsemellan må kunna kallas, men sjelfve dock till genialitet och stor betydelse dem visserligen icke underlägsne.
24 *musikens* DA: musikens rätta
25 *etthet* DA: förening
27 *derest* DA: om
27f *publiken* DA: denna
33 *menniskorna* DA: publiken
34 *kombinatoriska* DA: kombinatoriska, det kontrapunkterade i musiken
273 2 *de sekundäres* DA: after-komponisternes
4 *för att* DA: att
5 *under föregående samtalet* DA: i det föregående
5 *emellan* DA: mellan
7 *något* DA: någonting
13 *ekonomisk vinst* DA: materiella fördelar
17 *en* DA: i en
23 *enär det ogörliga* DA: emedan det Ogörliga
24 *oändligen lätta* DA: oändligt Lätta
32 *framstiger.* DA: framstiger i stället.
274 8 *svåra,* DA: svåra, det kombinerade, det djupsinnigt, skarpsinnigt och gedieget kontrapunkterade;
8 *musiken alstras blott* DA: musik skrifvas blott
11 *styrka* DA: talang
14 *spelman* DA: spelmästare
15 *anmärka, att* DA: anmärka, som musikens historia bevittnar, att
16 *gjordes till mål* DA: beafsigtigats

17f *sin i annan mening välförtjent* DA: sin välförtjent
18 *omtyckta krets att röra sig uti;* DA: aktade horizont att lefva på;
19 *menniskorna* DA: publiken
20 *i sig* DA: rent
22 *det lätta* DA: lätta
29 *person, att det är skam åt.* DA: person.
34 *kloke* DA: oförtrutne

275 1f *början skulle hafva kunnat* DA: början kunnat
3 *flere, som vi aldrig hört, pläga* DA: flere pläga
7 *bättre* DA: stor
13 *det musikaliskt* DA: det i och för sig sjelf musikaliskt
15 *term* DA: technisk term
16 *snille* DA: stora geni
17f *musikens egentliga ande.* DA: det egentliga snillet för musik.
21 *personer nämnas* DA: vi nämna personer
22f *vara ledd af en musikalisk demon,* DA: tillerkännas ett stort musikaliskt geni,
28 *Det sista låter bedröfligt* DA: Detta sista låter högst bedröfligt
32 *för en* DA: för att gifva den en

276 6 *ifrån* DA: från
7 *samtalade* DA: talade
9 *riktnings helhet;* DA: totala riktning,
15 *musikaliska* DA: musikaliska elementet
16 *följer* DA: nu följa
20f *kontrapunkter* DA: med ett ord: kontrapunkter
25 *ändock* DA: ändå

277 1 *tilläto* DA: nyss tilläto
2 *liknelse,* DA: liknelse om konpositioner, tillhörande brytningen för återkommande till melodi,
5 *behagar.* DA: behagar. Också tro vi icke, att de utgöra mera än en liten del af det uppkommande, åt melodi sträfvande musikslag, hvarom vi vågat skrifva.
9ff *Nej. Med så* [...] *chaos. Några ord härom.* DA: Och likväl tillåter sig nedskrifvaren af denna lilla uppsatts vara djerf eller förhoppningsfull nog, att med så mycken säkerhet, som kan vara en menniska tillständigt, förutse den lyckliga utgången ur ett så charlataniskt chaos. Några ord härom må göra tillfyllest.
19 *musikalisk skönhet* DA: egentligt skön melodi
19 *sällsynthet* DA: raritet
21 *svåra,* DA: svåra (principen i den ifrån melodi skilda Harmonistiken och Instrumentiken),
23 *öfversvåra* DA: svåra och öfversvåra
27 *timmen* DA: sista timmen
29 *quatre-mains.* DA: quatre-mains-musik.
31 *mellan* DA: emellan
32 *Leendet* DA: Skrattet

33 *för det* DA: för hela det
278 3 *gången* DA: verldens gång
4 *gestalt.* DA: gestalt. [Nytt stycke] Allmänhetens sträfvan, att i sin musikaliska verldsställning återkomma till melodi igen, visar sina första spår i det mäktiga tycke, hvarmed den omfattat kompositioner, som, oaktadt svagheten på den lärda sidan, dock hafva en melodisk anklang, och besitta verkliga toner på sina ställen, om icke öfverallt. Dit måste vi åtminstone exempelvis räkna *Aubers* operastil. Mången tänker också här på *Meyerbeer*. Om dessa herrar äro ytlige eller icke, lemna vi till personers afgörande, som säkert förstå den saken; men vi antaga dem så gerna obestridt för ytlige, och tillägga, att när allmänheten i vår tid synes älska tingens ytor, hellre än deras bottnar, så är det icke i sig sjelf af kärlek till det ytliga såsom sådant, utan för att få andas litet frisk luft efter instängningen i after-lärdomens lufttomma och ängsliga kamrar, hvarvid vi för musikens räkning – men ändå alltid blott exempelvis – tänka på Spohr.
6 *det sträfvar* DA: det nu synbarligen sträfvar
7 *en gång på våra nu ryktbaraste komponisters skala.* DA: på Aubers och Meyerbeers horizonter. Dessa auktorer synas allenast tillhöra brytningens karakter och period. När konsten en gång tagit sitt parti, skall den veta att kasta allt charlataneri ifrån sig, äfven det sista.
8 *ej* DA: naturligtvis ej
10 *deröfver* DA: öfver
10 *tiden, då sådan musik börjar komponeras, måste* DA: tiden måste
10f *vi alla vara döda* DA: vi väl alla vara lyckligen döde.
11 *hvälfningar* DA: hvälfningar, som dem vi vågat ana,
11 *låter* DA: låter förmodligen ganska
12 *yttra* DA: måste yttra
13 *måhända icke på långt* DA: måhända långt
14 *vi talat* DA: här har talats
14 *kännbara* DA: svåra
14 *inträffa* DA: inträffa, som den närvarande,
15 *lång* DA: ganska lång
16 *värde* DA: rätt stort värde
18 *göra intet* DA: sjelfve göra intet som är att tala om
20 *hon* DA: det
28f *fatta en spira och dermed vilja* DA: sätta sig på en thron och derifrån
33f *Melodien – lika litet som Demokratien, den andligt äkta Moralen och Religionen – skall* DA: Melodien skall
34f *lagstiftning i den mening af supremati, som man förstår med detta ord.* DA: lagstiftning.
279 2 *hålla kuriösa samtal, såsom detta;* DA: skrifva löjliga afhandlingar såsom denna,
3 *nu. Och derpå lefva.* DA: nu.

V. Hvad innebära Poesiens två förnämsta konstslag?
Hvad är skillnaden emellan ett Epos och Drama?

280 11 *sin* *Hermes* II, 1821: deras
14 *namn* He. II: namnen
15 *saker* He. II: Stycken
16 *riktiga nog* He. II: nog rigtiga
19 Episkt *och* Dramatiskt He. II: Epism och Dramatism
20 *enhet* He. II: en Enhet
281 3 *önskade* He. II: skall
26 *begrepp* He. II: de Begrepp
27 *mera* He. II: mesta
30 *så* He. II: då
32 *individualiserandet* He. II: Individualiteten
282 13f *Epos (eller åtminstone en Epopée) ungefär skall vara* He. II: Epos skall ungefär vara
16 *är* He. II: än är
19 *om* He. II: nu om
23 *skarpa* He. II: ofantliga
24 *hån af hvarann* He. II: hån
24f *torn och fallande murar, hade* He. II: Torn, hade
31 *Epismen* He. II: Epiken
34 *genom att säga* He. II: , när man sade
283 6 *höga lugn* He. II: lugn
9f *af mycken oskuld och stillsamhet för egen del, under* HE. II: af högt lugn, under
10f *man utan synd sjelf,* He. II: Man utan skuld sjelf
11 *oaktadt allt det onda* He. II: i all den skuld
12f *ensam är talaren* He. II: sjelf är Berättaren
16 *grundmening* He. II: Grundmeningen
17 *sig strålande* He. II: sina strålar
19 *hvilka förfärligheter som helst ett Epos må skildra* He. II: hvarom helst ett Epos må dåna
22 *gifvande* He. II: och gifver
22 *den stora friden* He. II: friden
24 *så* He. II: då
25 *det är ett* He. II: är ett
31 *det* He. II: detta
284 2 *ock* He. II: ock dessa
2 *handlingarne* He. II: dessa Handlingarne
6 *skall* He. II: skulle
12 *taflornas* He. II: taflors
12f *enskilda, det Olika* He. II: enskildta Olika
13 *heliga, det Lika;* He. II: heliga Lika,
13f *nuanserad (färgad) salighet* He. II: nuancerad Salighet
14 *klar (hvit) salighet* He. II: klar Salighet

14 *Hvila**
[Not*: r. 5] *ofvanpå* He. II: utanpå
[r. 6f] *af Individualitet* He. II: Individualitet"
26 *blifva stycket* He. II: blifva i Stycket
27 *styckets enda tillåtliga ställe* He. II: Styckets ställe
285 2f *äfven blott* He. II: äfven
3 *dialoger* He. II: dialoger blott
11 *enär* He. II: emedan
16 *till sin karakters enhet* He. II: till Enhet
17 *fråga* He. II: frågan
22 *karakter der.** He. II: Charakter*.
23 *lynne* He. II: charakter
27 *mera sedan något* He. II: mera något
286 1 *hennes Lynnes* He. II: sitt Lynnes
1f *hennes personlighets* He. II: sin Charakters
2 *hennes* He. II: sitt
3 *beståndsdelar* He. II: elementer
8 *det ena, än det andra* He. II: den ena, än den andra rigtningen
10 *i blott* en He. II: i en
11 *då detta* He. II: detta
13 *fram* He. II: ut
17f *de personer,* He. II: de i de Personer
18 *sin slutkarakter* He. II: dessa Personers Slutcharakter
20 *inbillning hemma kan* He. II: Inbildning kan
21 *individer* He. II: Individuer
22 *personlighets* He. II: charakterers
22f *detta bibliska uttryck* He. II: det bibliska uttrycket
24 *öfver* He. II: utöfver
25 *individerna* He. II: Individuerna
31 *d'Arc – skall väl någon* He. II: d'Arc, skall någon
32 *heligt täcka* He. II: Heliga
32 *hafva begge kommit* He. II: hafva kommit
33 *sin enhet* He. II: deras Enhet
34 *individer* He. II: Individuer
287 1 *skynda* He. II: gripa
1 *sin utveckling djupt och snabbt* He. II: deras utveckling snabbt
4f *"enheten emellan styckets olika Personer, alla tillsammantagne".* He. II: af sjelfva dessa Styckets enskilda tillsammanstagne."
7 *personlighetens* He. II: charakterens
8 *särskilda individerna* He. II: serskilda Individuerne
10 *personer* He. II: Personerne
14 *fråga* He. II: frågan
14 *bilda* He. II: bilda nu
15 *Ett enda (ett konst-Jag)* He. II: Ett (ett Konst-Jag)
17 *sålunda* He. II: således
20f *Drama (i* en *hufvudhandling); af* He. II: Drama, – af

29 *beskrifves* He. II: beskrifs oss
32f *meddelar sig åt* He. II: är
34f *till* Mång*fald* He. II: Mångfald
288 1 *utgör* He. II: är
5 *likväl* He. II: ock
5 *äfven frågas* He. II: frågas
5f *då likaså* He. II: likaså äfven
6 *bör* He. II: måste
14f *palatsets (styckets) förgårdar; hvilka (strider) i* He. II: Palatsets (Stycketsets) förgårdar, som i
19f *; i Epismen, nämligen, i* He. II: , – i Epismen, i
23 *utveckling,* He. II: utvekling –
28 *uppsatts* He. II: uppsatts*
[Ingen not] He. II: [Not*:] Sid. 181.
289 5 *på* He. II: står på
13 Skapelsens He. II: Skapelsens*
[Ingen not] He. II: [Not*:] Jfr. Not. sid. 185.
14 *individuela* He. II: individuala
23 *fråga om* He. II: frågan om,
28 *Epos:* He. II: VERLDS-EPOS –
290 1 *individer* He. II: individuer
6f *sin egen* He. II: egen
8 *från A* He. II: ifrån A
8 *individen* He. II: individuer
9f *Jordmenniskans* He. II: Jordmenniskans*
[Ingen not] He. II: [Not*:] ”Menskligheten öfver hela Jorden, i alla förflutna, närvarande och blifvande Tider, sammanfattad i en enda Person”.
11 *fordom* He. II: gyldne Fordom
12 *moln* He. II: guldmoln
13 *ådern* He. II: Ådran
23 *utgör* He. II: är
25 *individerna* He. II: individuerne
30 *Heroerna* He. II: Heroer
31 *Herdarne* He. II: Herdar
31 *äfven här* He. II: här äfven
34 *gunga* He. II: simma
291 3 *än som en hög, allvarlig* He. II: än en hög alfvarlig
5 *oroande* He. II: förirrande
21 *allt* He. II: allt det,
292 8 *individernas* He. II: Individuernes
16 *i* He. II: in i
19 *jättelika objekt* He. II: ofantliga Object
20 *står* He. II: studsar
22 *här egentligen* He. II: egentligen här
27 *ned* He. II: ner

29 *reser sig upp* He. II: jättelikt reser sig upp för blicken
29 *förut* He. II: förut*
[Ingen not] He. II: [Not*:] Sid. 193.
33 *öfverhängande* He. II: ofantligt öfverhängande
293 16 lefvande*
[Not*: r. 2] *i det föregående* He. II: Noten sid. 185
[r. 3] *är här* He. II: här är
17 *är då* He. II: är
21 lifmål**
[Not**: r. 2] *af* He. II: bland
294 8 *objektivt***
[Not**: r. 1] *se föregående sid.* He. II: se sid. 200.
9 *som en* He. II: en
295 9 *individers* He. II: Individuers
31 *Dramatikens* He. II: Dramatismens
296 21 *begge Konstriktningarne* He. II: bägge Konst-rigtningar
297 3f *sferen* He. II: Sphären*
[Ingen not] He. II: [Not*:] Läs Noten sid. 203.
11 *ömsesidiga slägtbegrepp* He. II: slägtbegrepp
20 *utan* He. II: men
29 *figur-hopställning,* He. II: figur-hopställningen
29 *oftast nog ensamt* He. II: endast
298 24 Fugan He. II: Fugan.*
[Ingen not] He. II: [Not*:] Alt efter Tidehvarf och Ämnen kan denna Fuga sönderfalla i flere Slag. Den kan t. ex. vara antik Fuga, romantisk Fuga, uranisk Fuga o. s. v.
27 *koralens* He. II: Choralens heliga
27 *fromma* He. II: de fromma
28 *saliga strömmar,* He. II: de saliga Strömmar
299 8 *ren* He. II: fullt
10 *verlds-alltet,* He. II: Verlds-Alltet (desse den europeiska Upplysningens Astronomer och Physiker),
11 *sin* He. II: dess
12 *för att* He. II: att
13 *dess* He. II: sina
17 *meningen.* He. II: meningen. [Ny rad] Love Carlsson Almqvist.

VI. Svenska Riksdagens Ombildning eller Representationsfrågan.

300 5 KAP. I. AB 8/3 1844: Art. I.
6 Inledning. AB: [Saknas]
9 *år** AB: år
[Not*:] *Stycket skrefs i Februari månad 1844.* AB: [Ingen not]
301 5 *många* AB: många högst nödiga
26 *trycket,**

[Not*:] *Den genom* [...] *riksdag.* AB: [Ingen not]
302 23 *för* AB: af
303 20 *sin* AB: dess
304 7 *oförenliga.* AB: oförenliga. En och annan torde ännu påminna sig t. ex. Hr Bernh. Rosenblads diktamen häröfver vid sista riksdag.
16 *Derpå* AB: Derefter
22 *o. s. v.* AB: o. s. v. Äfven vid detta tillfälle skola vi bereda oss nöjet att upplifva minnet af några famösa riksdagsframställningar, sådana som kanske herrar Röök, Rääfs och andres, hvilkas grundlighet och eminenta ideer kunna sägas stå i spetsen för Sv. Biets och hela den antinationella sidans fraseologi.

23 Kap. II. AB 13/3 1844: Art. II.
24 Rationelt och Nationelt. AB: *Om Rationelt och Nationelt.*
305 34 *ej kan &c. &c. &c.* AB: ej kan etc., ej kan etc. etc. etc.
306 10 *derå* AB: der
307 5 *folklynne* AB: folks lynne
19 *sin* AB: deras
308 10 *reformen* AB: reformer
28 *funnos* AB: fans
309 1 *utom* AB: utan
311 20 *varnadt* AB: värnadt
313 14f *deremot misstänksamme* AB: deremot så misstänksamme

315 3 KAP. III. AB 20/3 1844: Art. III.
4 Om det Historiska och det Förnuftiga. AB: *Om Historiskt och Förnuftigt.*
9 *ifrån* AB: från
12 *på* AB: efter
13 *utan* AB: lätt utan
17f rättvisan, klokheten *och (den såväl andliga, som jordiska)* nyttan AB: klokheten och nyttan
22f *jag i det föregående yttrade mig* AB: vi yttrade oss i föregående artikel
316 9 *skulle det enligt ett slikt system vara,* AB: vore det,
13 *då måste vara,* AB: det är,
15–22 *moralisk: alltså* [...] *samhällsinrättningarne.* AB: moralisk.
24f *vore orätt gjordt, såsom ohistoriskt, då denna dörr och dessa rutor ej sutto der förut.* AB: är ohistoriskt.
27 *strede alldeles* AB: är alldeles stridande
27f *principen, såsom de s. k. historiske vilja hafva den förstådd;* AB: principen;
30 *ultras* AB: historiske
317 2 *början taga fasta på* AB: början anteckna
6 *som* AB: såsom
23 *emot* AB: mot
24 *ohistoriska, hvaröfver klagas vid* AB: ohistoriska i

31 *införande* AB: införsel
33 *är verkligen* godt AB: är *godt*
318 3 *bestämmer, och med rätta urskiljer, eller* AB: bestämmer, eller
4 *förmå, med rätta urskilja* AB: förmå urskilja
8f *må kunna med fog* AB: må rätt
30 *läsa någon del af hela historien* AB: läsa historien
32 *tillkommande* AB: kommande
34 *planer eller* AB: planer efter
319 11 *mun. "Det är just så vi vilja hafva det!"* AB: mun.
16 *vänner och hvarderas* AB: vänner, hvarderas
33 *sådant* AB: det
33 *historiskt* AB: rätt historiskt
320 13 *hitintills* AB: hittills
16 *helst, blott* AB: helst, och hvad hemvist, som helst, blott
27 *sista, som sammanhänga till en. Då* AB: sista. Då
321 3 *lika så ofta* AB: lika ofta
13 *förslagen* AB: förslager
21 *af* AB: af hr
322 19 *denne talare* AB: hr v. Hartman[s]dorff
323 2 *han konseqvent* AB: han ganska konseqvent
15 *hittills* AB: hitintills
27 *fem, eller efter* AB: *fem;* efter
34 *tanke* AB: idé
324 18 *emot* AB: mot
18 *att* AB: för att
22 *hvilken* AB: hvilket
30 *verksamhet.* AB: verksamhet. [Nytt stycke] Utom alla dessa punkter, fyra för det Nya och fyra motsvarande för det Gamla, äro visserligen flera andra märkvärdiga nog, att förtjena tagas i särdeles betraktande, såsom t. ex. de olika slags *Initiativer,* som blifvit kamrarne tillagda, skälet för det gjorda bestämmandet af *Val-census* m. m. Om sådant blir ock anledning att tala efteråt: men de fyra hufvudsakernas skärskådande på ömse sidor måste vi förbehålla åt en särskild deråt egnad artikel, hvilken, enligt det gifna löftet, då ämnet den 8 Mars först uppslogs, skall gå ut på att efterse, huruvida icke det nu föreslagna representationssättet står i så godt sammanhang, ej blott med tidens förnuftiga fordringar, utan ock med Svenska folkets egna sammansättning och beskaffenhet i äldre och nyare tider, att ingen fara för antagandet kan hemtas från den föregifna omständigheten, att förslaget skulle "stå i luften", vara "en papperskonstitution", sakna "historisk fot i nationen" o. s. v.

325 1 KAP. IV. AB. 29/3 1844: Art. IV.
2f De Fyra hufvudpunkterna i det från 1840, 41 årens riksdag hvilande Representationsförslaget. AB: *De fyra Hufvudpunkterna i det hvilande Representationsförslaget.*
4 *Jag har i det föregående framställt* AB: Läsaren torde påminna sig, att

då vi sista gången hade detta ämne å bane, framställde vi
11f *vi fästa uppmärksamheten på hvarje af dessa* AB: vi taga våra läsares uppmärksamhet i anspråk för dessa
12 *att derunder* AB: för hvardera
20 *hufvudman (caput) för* AB: hufvudman för
21 *ser sig* AB: är
21 *taga* AB: utse
27 *som i dess andliga* AB: som andliga
29 *den adlige* AB: han
326 4 *humanitet, hans uppfostran,* AB: *humanitet, uppfostran,*
5 *hvilken* AB: *hurudan*
6 *som* AB: hvilka
8 *dem,* AB: läsare,
19 *just* AB: ock
27 ypperste AB: *ypperste (aristoi* [grekiska bokstäver]),
29 *slumpen, såsom nu.* AB: slumpen.
327 3 *innebyggarepersonal* AB: inbyggarepersonal
8 *verkliga rättigheter* AB: rättigheter
22 *ifrån* AB: från
32f *annars än händelsevis* AB: annars händelsevis
328 6f *i opposition mot det öfriga på riddarhuset.* AB: i opposition
9f *provinsadelns öfliga likgiltighet* AB: provinsadelns likgiltighet
329 13f *fjerdedelen* AB: en fjerdedel
17 *skulle* AB: skall
17f *adelsman utan tvifvel förr eller senare finna,* AB: adelsman finna,
21f *blott så som* AB: blott som
25 *vanligen ej* AB: icke mera
330 6 *läsepensioner* AB: läropensioner
21ff *adeln, att verka för saken genom sitt eget personliga värde, i stället för att verka såsom ståndsledamot.* AB: adeln.
332 11f *att blifva* AB: att kunna blifva
28 *dess* AB: sitt
333 23 *bekom,* AB: måste bekomma,
30f personligen adlige *(d. v. s. till aristokrater på grund af egenskapen att vara de* verkligen Bäste *i landet).* AB: personligen adlige.
334 10ff *förstummats, och varit kronans förnämsta stöd emot en ofta högst egoistisk bördsadel.* AB: förstummats.
22 *verkligen* AB: verkligt
24 deruti AB: *deri*

335 1 b) Valbarhetens utvidgande. AB 10/4 1844: Art. IV. *De fyra hufvudpunkterna i det hvilande Representationsförslaget.* (Slut från N:o 74.) *b) Valbarhetens utvidgande.*
7 *talat i det föregående (under* a). AB: talade sista gången.
12 *bundet* AB: bunden
17 *finge* AB: får

336 5f *bäste, som vore att taga till Riksdagsmän, kunde* AB: bäste till riksdagsmän, kunna
9 *kunde* AB: kunna
18 *sätt öfverhufvud ombud* AB: sätt Ombud
18 *hvilka* AB: som
33f *på landet, särdeles i de* AB: å landet serdeles de
337 1 *emellertid* AB: imedlertid
19 *R:drs* AB: Rdr
27 *det* AB: den
28 *arbetskarl* AB: arbetare
34 *just till följd* AB: just, enligt sakens natur, till följd
338 10 *det då* AB: det väl då
11 *blir* AB: är
18 *är* AB: rör
19 *såsom* AB: som
22 *blifva* AB: blefve
31 *riksdagen i det* AB: riksdagen det
339 19 *i en för* AB: i för
21 *såsom* AB: som
23 *nådde* AB: nått
24 *gaf* AB: gifver
26 *sekretion och* AB: sekretion,
340 2 *justeringen* AB: dess justering
11 *för sig hafva* AB: för sin del hafva
16 *blifvit* AB: äro
16f *landets varande samhällsförhållanden* AB: landets samhällsförhållanden
28 *en* AB: någon
341 3 *nästföljande* AB: nästpåföljande
8 *folket redan utsedde* AB: folket utsedde
14 *för blott en* AB: för en
15f *riksdagar (tre eller fem) på* AB: riksdagar på
28 *af i Vallagen* AB: af de i Vallagen
33 *komme* AB: kommer
33 *sjelf* AB: sjelft
342 8 *vida också det* AB: vida det
20 *hvad som finnes* AB: hvad de finna
343 8 *goda och nyttiga* AB: nyttiga och goda
8 *att ifrågavarande* AB: att ett ifrågavarande

11 KAP. V.
12 Tillägg* – Begynnelsen af *1844* års riksmöte.
[Not*:] *Skrifna under riksdagens lopp.*
346 4 *lynne* AB 8/8 1844: tendens
5f *af en förbättrad Ombudsförfattning,* AB: på en reform i representationssättet,

19f *samhällets utveckling* AB: samhällets förnuftiga utveckling
22 *innefattar* AB: är
26 *närmare* AB: mera
347 12 *hindra* AB: paralysera
19 *ett obetydligt bråk* AB: en obetydlig del
21 *föreställa* AB: skola representera
22 *några enskilde* AB: enstaka individer
23 *ren odling* AB: humanitet
33 *och* AB: eller
348 10f *samt utan dess begifvande, och* AB: men
14 *hvilket* AB: såsom
14 *måste det vara* AB: är
23 *ändringar* AB: reformer
31 *sina* AB: dessa sina
33 *hvad* AB: detta hvad

349 1 KAP. VI.
2f Fortsättning af Tilläggen. Ströskrifter utgifna öfver representations-frågan.
4–10 *En myckenhet* [...] *förnuftig stil. Den bär titel af:* Ett ord i den stora frågan om förändring af Nationalrepresentationen i Sverige, med särskildt afseende på det sedan *1840* års riksdag hvilande Grundlagsförslaget, *utgifvet i Stockholm 1844*. AB 12/8 1844: Vi se framför oss ett litet arbete, som från mängden af en hop andra i samma riktning författade broschyrer utmärker sig genom en moderat och ganska förnuftig stil. Det är således ur denna synpunkt värdt att läsas. Men det är det äfven ur en annan. [AB har skriftens titel som rubrik.]
22 *antireformisternas spets*. AB: antireformisternes culmen. Det har också fått sin vederbörliga mention* i Biet och Den Konstitutionelle. Det mindre sammanhanget i det inre af framställningen har naturligtvis för dessa publicistiska organer icke varit någon stötesten. [Nytt stycke] Vi bedja nu våra läsare följa oss i efterföljande öfversigt, för att finna om vi haft rätt, eller icke, i vårt omdöme.
[Ingen not] AB: [Not*:] Det ifrån konservativa lägret utspridda ryktet om de ”höga auspicier”, hvarunder ifrågavarande skrift skulle hafva blifvit författad, anse vi icke en gång så mycket värdt, som att vederlägga, då vi påminna oss en förut, med ren konseqvens och i så förträfflig syftning skrifven afhandling öfver ett annat ämne, hvilken man med säkerhet vet verkligen härleda sig från dessa höga auspicier.
23 *in* AB: in i boken
24 *drabbande* AB: frappanta
25 *riktiga* AB: sanna
28 *om* AB: af
350 1 *oförneklig* AB: oförneklig, en himmelskriande
13 *mängder* AB: mängden
23 *mången ännu synes* AB: många ännu synas

351 5 *den onda beskaffenheten* AB: syndigheten
19f *odalmanna och bonde-grunden* AB: odalmannagrunden
26 *förkasta* AB: neka
352 2 *folket* AB: folket sjelf
2 *förf.* AB: förf. här
9 *går* AB: tenderar
14 *Valgrundsattsen* AB: Valprincipen
16 *ledarne* AB: de förstockade ledarne
18 *riksdagsåtgärder* AB: manövrer att köra egna och andre enfaldiges hufvuden i väggen
20 *deras medlemmar* AB: dem
22 *sak, att* AB: roll att
23 *fanförare* AB: koryfeer
24 *svurne* AB: seïder
29 *grundsatts* AB: princip
353 5 *ens* AB: åtminstone
11f *qvinnan (likaledes: tjenaren o. s. v.), representationsrätt,* AB: qvinnan representationsrätt o. s. v.
15 *gång* AB: tendens
17 *riktning* AB: tendens
18 *gång:* AB: riktning;
354 3 *grundsatts* AB: princip
10 *steget nu.* AB: steget nu. (Forts. e. a. g.)

11 KAP. VII.
12 Fortsättning, om Svenska Adeln. AB 19/8 1844: Ståndsprivilegiernas grund.
13 *Vi veta ganska väl* AB: *Huru förhåller det sig då egentligen med Adelns och Presterskapets privilegier?* är en fråga, hvartill Svenska Folket ganska naturligt vänder sig, i fall det finner dessa begge klasser sätta sig emot samhällets utveckling till ett förbättradt skick. Alla de personer, som i det närmaste utgöra massan af hela folket, d. v. s. bönderne, borgarne och ståndspersonerne, behöfva i sjelfva verket ingen undantagsrättighet för att skicka ombud till riksdagen: det är nog för dem, att ej *förhindras* från eller *betagas* den naturliga rätt de besitta i och med sjelfva den saken *att vara folket.* Deremot fordras det onekligen en förskansning af s. k. privilegier, för att *hälften* af hela representationens makt skall kunna ligga i händerna på ett par klasser, hvilka ingen naturlig och sann rättighet dertill hafva, hvarken genom personernes *antal* (hvilket, sammanlagdt för både adel och prester, knappt stiger till 150:delen af folkmängden), ej heller genom deras *förmögenhet,* som belöper sig till en ringa del af landets totalegendom, ej heller genom deras *bildning,* hvilken dels icke intar något större rum, än alla andra bildades, dels öfverhufvud och hos ganska många af dessa begge klassers medlemmar är af en beskaffenhet, som genom sin antihumana rigtning att motverka känslan för menniskorätt, sanning och godt sundt

förnuft, står lägre än den allmänna odling, som tillhör den nuvarande tidens upplysning. [Nytt stycke] Vi veta ganska väl
15 såsom sådan; *men icke vidare.* AB: såsom sådan, så länge den eger rum.
15 *Hvar och en* AB: Men hvar och en
27 *skedde* AB: så skedde
356 21f "Privilegier"; *och fingo dem proklamerade 1723.* AB: "*Privilegier*".
23 *tillätos* AB: fingo
32 *dessa privilegiernas* AB: Privilegiernes
33f *konstitutionen* AB: regeringsformen
34 *qvar (§. 114).* AB: qvar.
357 1 *de för* AB: de ej för
7f *paritet, – ett slags bakslag – hvaröfver* AB: paritet, hvaröfver

9 *lider framåt* JB 24/12 1844: avancerar
13 *tankar* JB: idéer
17f *vissa under svaga regeringar vunna förmåner* JB: *vissa under svaga regeringar vunna rättigheter*
20 *samhällsdelarne* JB: samhällselementerna
21 *hafva dessa korporationer aldrig älskat* JB: älska dessa korporationer icke vidare
22 *inkräktade* JB: usurperade
26 *medgörlig* JB: svag
30f *hafva varit en huru dålig menniska som helst, försummat* JB: hafva försummat
31 *han behagat,* JB: som helst
32 *träffade* JB: träffa
33 *tillkännagaf* JB: tillkännagifver,
34 *ämnade* JB: ämnar
34 *väl* JB: bästa
358 1 *låta* JB: läta
3 *kände* JB: känner
4 *var* JB: är
4 *motarbetade* JB: motarbeta
5 *kallade* JB: kalla
5f Bondekung. De göra så än i dag; och skola alltid så göra. *Ville* JB: *Bondekung.* Ville
6 *det sista tillnamnet* JB: detta namn
8 *grundlaget* JB: grundelementet
9 *invånare* JB: innevånare
9 *som mest arbeta* JB: som arbeta
9 *det helas bestånd, samt* JB: allas bestånd och som
10 *talrikaste och i sund mening förnuftigaste medlemmarne* JB: talrikaste medlemmarne
13 *detta partis* JB: Högadelns
14 *ursprung* JB: ursprung; och större brott gifves icke, än att sätta sig emot dess inrotade fördomar, söka förminska dess usurperade makt och bort-

taga företrädesrättigheter, dem den vetat förskaffa sig utan gagn och mening för fosterlandet i det hela.
17 *lägga* JB: sälja
18 *för ryska kejsarinnans fötter?* JB: åt *Ryska Kejsarinnan?*
20 *förintat kronans makt* JB: paralyserat hela hans makt
21 *hvälfning* JB: revolution
25f *än aristokraterne.* JB: än för Aristokraterna; ty svenska historien känner ingen man utom detta stånd, som här nånsin burit hand på sin konung.
27 *och* JB: ömsom för
28 *ligor* JB: partier
29 *det att de* JB: det de
29 *mellan* JB: emellan
33f *största uslingar* JB: största dålmånsar, uslingar
359 3 *mordvapnet* JB: mordgeväret
4f *bevaras ännu under en slöja af* JB: ligger ännu svept i
7 *Carl XI för* JB: Carl XI nemligen för
9 *arbetet* JB: arbete
10 *Christina* JB: den svaga Christina
11 *så många* JB: oräkneliga
11f *oprivilegierade,* JB: oprivilegierade stånden,
12 *ifrån 1680* JB: 1680
13f *kretsar* JB: cirklar
14 *fäderneslandets och* JB: fäderneslandets, thronens och
15 *ingendera nånsin* JB: desse aldrig
17 *Hvilket stånd* JB: Hvilka
17 *stod* JB: stodo
18 *öppet* JB: hemligt
19 *med bödelssvärdet* JB: med sjelfva bödelssvärdet
19 *fosterlandsvidriga orms* JB: antinationella hydras
21 *börd var väl flertalet bland* JB: stånd voro väl
22 *slutligen* JB: slutligen till
24 *omsider* JB: slutligen
25f *blödsint, och ändtligen svagsint;* JB: blödsint eller omsider svagsint;
26 *anfall* JB: paroxysmen
30 *skulle hafva* JB: kanske kunde hafva
31f *han i många fall följde* JB: han följde
360 2f *minne har blifvit lagdt på pinbänken* JB: minne rådbråkades
5 *uppgifter* JB: data
14f *räddning?* JB: räddning på den tiden?
17 *upprört Sverige, delat det i stridiga folkskiften,* JB: delat Sverige i partier,
18 *blodiga krig* JB: blodiga, oupphörliga krig
19 *riksfiendernas* JB: riksfiendens
19 *emot eget* JB: emot sitt eget
19f *Det är således Adelns sänkning eller fall,* JB: *Det är således Adelns fall,*

20f *som utgjort svenska thronens stöd, likasom landets räddning, så ofta det inträffat.* JB: *som varit svenska thronens stöd.*
23 *thronen* JB: thronens räddning
23 *nekas för ingen del.* JB: nekas visserligen icke.
25 *Gustaf II Adolf* JB: Gustaf Adolf
27 års statshvälfning JB: *års revolution*
28 *tidehvarf,* JB: tidehvarf emellan dem,
33 egenskap af adelsmän JB: *egenskap* såsom adelsmän
361 3 *kretsarne* JB: stånden
11 *fick införlifva* JB: amalgamerade
14 *adeln, som* JB: *adeln sjelf, som*
15f *vunnit, och inympat på sitt träd.* JB: vunnit, tagit och fått tillegna sig.
21 *tillskansade* JB: usurperade
28 *och sina* JB: och alla sina
362 1 *vårt land* JB: vårt fattiga land
4 *upplysningens, sanningens, bildningens* JB: upplysningens, bildningens
9 *han* JB: *en* af adeln
12 *adeln* JB: dem
12 *fästa* JB: göra
13 *tidehvarfvets fordran* JB: tidehvarfvets, upplysningens, bildningens, det andliga lifvets fordran
14f ståndsintressen JB: *ståndsintresse*
16 *tänkesättet fälld* JB: tänkesättet vara fälld
16 *börds-adeln* JB: Adeln

22f *1:o huru man* AB: 15/3 1851: [Nytt stycke] I. Man har
29 *– 2:o att ingenting, så* AB: [Nytt stycke] II. Ingenting har så
32 *– 3:o att den* AB: [Nytt stycke] III. Den
32 adeln, *utgörande en i landet* AB: *adeln* – i fall man här vill begagna ordet ”adel”, men med hvilket uttryck då förstås en i landet
34f *menniskor, omöjligen kan vara annat än personlig;* AB: menniskor – *kan omöjligen annat än vara personlig;*
363 3 *personen* AB: personer
5 *personen* AB: en man
6 *– 4:o att blott* AB: [Nytt stycke] IV. Blott
9 *synpunkt nämnas* AB: synpunkt (d. v. s. utgående från idéen om *det bästas välde* och angelägenheten att hafva det i samhället) nämnas
10 *adeln.* AB: *adeln:* den i mom. 3 omtalade.
10f *– 5:o att bördsadelsbegreppet,* AB: [Nytt stycke] V. Börds-adels-begreppet har,
12f *den sanna aristokratien, långt* AB: *den sanna aristokratien,* (efter det begrepp för detta ord, som i mom. 4 blifvit uppställdt), *långt*
14 *– 6:o att bördsadelsbegreppet,* AB: [Nytt stycke] VI. Börds-adelsbegreppet,
14f *materialistiskt* AB: blott materialistiskt
15 *köttsligt (beroende af födseln),* AB: köttsligt, enär det endast bestäm-

mes genom födseln, har
16 *höjd det bör intaga, för att* AB: höjd, det bör och måste intaga, *såvida* det
17 *hafva* AB: skall hafva
17 *betydelse.* AB: betydelse, eller öfverhufvud böra få utöfva en politisk makt.
17 *– 7:o att då* AB: [Nytt stycke] VII. Då
19 *nödvändighet* AB: säkerhet
21 *under 3:o,* AB: i mom. 3,
22 *jag* AB: man
24 *blifva äfven de* AB: kunna äfven de blifva
27 *kunskapsusle* AB: kunskapslöse

29 *– 8:o att den* AB 20/3 1851: [Nytt stycke] VIII. Den
31f *alldeles icke bestrides* AB: bestrides icke,
32 *lämplig; hvartill höra* AB: lämplig. Dertill kan höra
33 *hvilka* AB: som
364 2 *disponibla); men att* AB: disponibla. Men
5f *likasom* AB: alldeles som om
6 *måste betalas* AB: måste likasom betalas
7 *lidande, utsträckt* AB: lidande för alla andra, utsträckt
7 *alla* AB: evärdeliga
7 *Vid denna* AB: Vid sjelfva denna
7 *vidare att* AB: vidare ock att
8 *skulle säga* AB: skulle med skäl kunna säga
8 *sjelfve desse* AB: desse
12 *hvilka böra* AB: hvilka ju böra
13 *mena om de gamle* AB: mena väl om de der gamle
18 *komma* AB: stå
20 *äfven* AB: för öfrigt ganska
20f *v. Stjernmans matrikel* AB: von Stjernmans (Rehbinders &c.) matrikel
28 *betalades* AB: ersattes
365 2 *att draga* AB: att mer draga
2f *betalningen* AB: vedergällningen
3 *anherrar, som* AB: anherrar i sednare tider, som
7 *då* AB: dock
7 *i tacksamhet* AB: i någon tacksamhet
8 *likväl på* AB: likväl endast på
9 *– 9:o att, när* AB: [Nytt stycke] IX. När
13 *barn.* AB: barn. Hvari ligger då skälet till den exklusiva heder, och dermed följande exklusiva politiska rätt, som för adeln skall hemtas från förfädrens utgjutna blod och offrade lif?
13 *– 10:o att, huru* AB: [Nytt stycke] X. Huru
17f *dummare än de adelsmäns,* AB: enfaldigare än när det höres från sådane adliges mun,
19 *om* AB: om våra

20 *då* AB: oaktadt
20f *likväl tillhöra* AB: tillhört
23 *1 eller 1 1/2 århundrade* AB: ett eller flere århundraden
26 *ättemäns* AB: ätters upphovsmäns
27 Sveriges *höga* AB: Sveriges omtalade höga
27f *dess anor, dess* AB: Sveriges anor, Sveriges
28 *blod angå alla desse tyskar* AB: blod m. m. angå *dem*, eller gifver dem för skäl att derom tala såsom *sitt?* Dessa tyskar
29 *fransmän, kurländare och* AB: fransmän, engelsmän och
29 *endels kunna* AB: till en del kunnat
30f *likasom endels stora skälmar, men dock gemensamt haft* AB: likasom de stundom till en del utgjorde dåligt folk, hade dock alla gemensamt
33 *öfverflödigt* AB: tillräckligt
366 1 *utan och* AB: samt
4f *betagits* AB: varit uteslutet ifrån
8 *mörkare* AB: bjertare
9f utländningar. *Har någon* AB: utländningar och deras barn. Ännu en gång sagdt: vi hafva ingenting emot att de inkommo i landet, att de naturaliserades, att de användes, och att de efter *verklig* förtjenst *lämpligen* belönades: men vi hafva emot då denna belöning öfverstigit rimlighetens gränsor (se ofvan), och vi finna det smaka bra mycket af charlataneri, när *de* för *sin* räkning och till försvar af *sin* politiska ställning låta höra så många och så pompösa ord om det gamla *Sverige*. Har någon
10f *urgamla* AB: forntida
11 *vapen* AB: vapnen
13f *vår skrytsammaste adel* AB: vår adel
16 *– 11:o att, när* AB: [Nytt stycke] XI. När
18 *från* AB: ifrån
25 *– 12:o att när en gång bördsadeln* AB: [Nytt stycke] XII. När bördsadeln en gång
25f *detta på intet sätt innefattar* AB: innefattar detta på intet sätt
367 3 *begriper* AB: inser
4 vara *och blott* heta AB: *vara* adel och att blott *heta*
7 *adeln uppkomma, intagande all* AB: adeln (se mom. 3) uppkomma till all
9f *af alla slags kommunala* AB: af kommunala
10 *befattningar. Detta val* AB: befattningar. Hvad vi här gifvit namn af ”den egentliga adeln” tillhör alla folkklasser – ingen enda (hög eller låg) undantagen – och vill blott säga: de ädlaste, de bästa inom dem alla. Valet
12f *regeringen och konungen sjelf, för* AB: regeringen, för
13 *han hade* AB: den egde
14 *män, sålunda genom val utmärkte,* AB: de sålunda utmärkte,
15 *riket* AB: landet
15 *kunde aldrig* AB: kunde, såsom anmärkt är, aldrig
16 *en gång alltid* AB: ens

16 *utsträckas till* AB: utsträckas för
17 *tron på* AB: föreställningen om
19 *rätta sig.* AB: rätta misstaget.
20–28 *Förutspå* [...] *jag ej.* AB: Det hufvudsakliga i ofvanstående tolf punkter har redan varit tryckt och utgifvet 1845 i en skrift "Om svenska Riksdagens Ombildning eller Representationsfrågan". Vi förmoda icke att hr v. Hartmansdorff tagit kännedom om denna skrift, som utgått från en radikal, eller öfverhufvud deraf tagit sig någon anledning att tänka på ämnet; men vi nämna blott i förbigående och som en kuriositet huru det emellanåt händer, att alldeles samma resultat i någon viss fråga kan råka uppkomma från personer med i öfrigt helt och hållet olika utgångspunkter.

368 1 KAP. VIII.
2ff Det europeiska problemet. Blick på fransyska revolutionen. Skandinaviens betydelse i den europeiska frågan. JB 28/1 1845: Europas ställning i allmänhet, med serskildt afseende på Skandinavien.
5 §. 1. Inledning.
369 11 *hvarföre de också* JB: hvarföre också de
370 12 *ett och samma intresse* JB: ett intresse
30f *bildningslinie* JB: bildningskedja
31 *Europas* JB: dennas
32 *flera folk* JB: flera europeiska folk
372 14 *intagande* JB: intressant
21 *nationer troligen* JB: nationer tillkommer att troligen
21 *dag hafva att lägga* JB: dag lägga
25 *belysning.* JB: belysning. (Forts.)

26f §. 2. Folkens olika rörelser till vinnande af det Europeiska problemets lösning.
28 *Vi hafva i det föregående talat om hvad* JB 11/2 1845: När vi förra gången behandlade detta ämne, gjorde vi våra läsare uppmärksamme på hvad
29 *förstodo dermed sträfvandet* JB: karakteriserade detta problem såsom sträfvandet
30 *detta hitintils* JB: detta sträfvande hitintills
30f *blifvit olika* JB: olika blifvit
373 1 *eröfra* JB: ernå
5f *ovederläggligen* JB: ovedersägligen
12f *tidehvarfsglans* JB: yttre glans
374 13 *det christnas* JB: christendomens
16 *kast-föreställningar* JB: kast-läror
16 *mysterier. Lögner* JB: mysterier och lögner
17 *slag voro nödvändiga för att* JB: slag, tjenliga att
19 *öfver de* JB: öfver alla de
31–s. 375, r. 11 *Reformatorerne sjelfve* [...] *nästan stilla.* [Ej i JB]

375 14 *vilja öfvergifva* JB: lemna
14 *detta. Den rufvade öfver* JB: detta, och låg öfver
15f *härifrån. Blott genom Frankrikes och Sveriges* JB: härifrån: blott genom Sverges och Frankrikes
16f *förmådde, hundrade år efter reformationen, en del af reformationens fosterland tillvinna* JB: förmådde en del deraf (den norra) tillvinna
19f *revolutionen* JB: reformationen
28f *hvälfningen* JB: revolutionen
376 7 *en del* JB: en god del
8 *välde* JB: tid
9f *af den tyska reformations- och engelska* JB: af den engelska
32 *förnäma* JB: högre
32 *öfvermod* JB: förtryck
377 1 *mer än vanlig* JB: den mest utomordentliga
3 *det* JB: de
4 *dess* JB: sina
9 *vördnaden* JB: kärleken och vördnaden
11 *egde* JB: hade
12 *en följd af* JB: en rad
22 *verldsdelen.* JB: verldsdelen; och hvarom vi i det följande skola tala mera. (Forts. e. a. g.)

23 §. 3. Den stora statshvälfningens orsaker.
24 *Fransyska revolutionen började* JB 15/2 1845: Då vi sista gången behandlade detta ämne, stannade vi vid *Fransyska* revolutionen. Denna stora, men tillika förfärliga händelse började
25 *men man kan* JB: dock kan man
26 *nordliga,* JB: nordliga och
32 *händelser* JB: fenomener
378 4f *billiga och förnuftiga* JB: billigaste och förnuftigaste
6 *man hufvudsakligen har* JB: man har
7 *fasaväckande tilldragelser* JB: skräckscener
7f *i försvar* JB: i något försvar
10f *skola aftvå* JB: skola förmå att aftvå
15 *på hjelp* JB: på rättvisa, hjelp
20f *utvidgade och elastiska* JB: utvidgade, elastiska
23f *samhällsförbättring. Revolutionens grundmening står ej i omedelbart förhållande till hennes skräckscener. Men* JB: samhällsförbättring, d. v. s. i revolutionens grundmening. Men
29 *sednare visserligen* JB: sednare klasser visserligen
31 *långmodighet emot* JB: tålamod med
31 *den* JB: det
32 *ännu en* JB: en
379 10 *falska* JB: onda
12 *inkräktad* JB: usurperad
19 *på spel* JB: på spetsen

20 *eftergifter* JB: koncessioner
30f *som är att vara rättvis, foglig, human.* JB: skall vara rättvist, fogligt, humant.
380 6 *och en* JB: och tillika en
11 *Kant* JB: *Immanuel Kant*
22 *framför* JB: från
32 *pånyttfödt Europas* JB: pånyttfödt hela Europas
381 5 *hvarandre* JB: hvarann
6 *ganska* JB: rätt
11 *enskilda* JB: individuella
12 *verldsdelen* JB: vår verldsdel
13f *tydligen utgånget* JB: tydligen vara utgånget
14 *osvikligt* JB: omisskänligen
18 *hvilka i* JB: utan att i
19 *ej veta* JB: veta
19f *hvarandre* JB: hvarann
23f *till det yttre upphofvet af saken gifver* JB: för sitt yttre upphof gifver
25 *den faktiska* JB: den yttre, faktiska
26 *samvetsgrannaste undersökning* JB: samvetsgrannaste historiska undersökning
33 *hvilka* JB: som
382 2 *tydligt* JB: tydligen
15f *Så försattes allt i vrede först; och utbrast slutligen i lågor.* JB: Så råkade allt i lågor.
17 *jemväl* JB: också
19 *folket* JB: partiet
21 *den revolutionära* JB: den franska revolutionära
23 *missdåd* JB: fasor
24f *höjning, utbildning* JB: höjning och utbildning. (Forts. e. a. g.)

26f §. 4. Om de nya samhällslärornas grund. Jemlikhets- och Personlighetsprinciperna.
28 *Vi skola nu företaga några af revolutionens läror* JB 15/3 1845: Sista gången vi behandlade detta ämne, framställde vi franska revolutionen. Vi omtalade den såsom ett historiskt faktum, en tilldragelse i den yttre verlden; och vi sökte göra våra läsare uppmärksamme på nödvändigheten, att väl skilja emellan denna verldshändelses tillfälliga fenomener af blod, våld, ohyggligheter och fasor, som blott utgjorde naturliga följder af det *motstånd* maktens innehafvare satte emot de *nya lärorna*, och dessa läror i sig sjelfva, hvilka i grunden ej inneburo annat än godt. Det är vår afsigt, att i det följande företaga några af dessa läror
383 11 *spetsen för menskligheten* JB: spetsen för menskligheten – ja, utgörande menskligheten
22 *en ohistorisk* JB: en fullkomligt ohistorisk
25 *djupt inne i* JB: djupt i
28 *tänkesätten.* JB: idéerna.

30 *presterskapets brist* JB: presterskapets fullkomliga brist
32 *Men, gåfvo ock omständigheter* JB: Men om omständigheter
32 *slag tecknet till* JB: slag gåfve signalen till
34 *sina grundsattser* JB: sina idéer
384 1f *frihetsförklaringen, som slutade med 1783 års seger: denna* JB: frihetsförklaringen af 1764; denna
3f *1649; denna med den* Nederländska Unionen *af 1579; denna med den* Tyska JB: 1649; denna med den *Tyska*
11 *kallade fritänkare* JB: kallade ”ésprits forts,” fritänkare
12 till JB: *emot*
15 *äfven* JB: till och med
20 *katholicismens** JB: katolicismens*
[Not*:] *togo likväl i vissa fall katholicismens försvar.* JB: togo dock tidtals äfven katolicismens försvar.
23 *som vi förstå den,* JB: vi vilja hafva den förstådd,
26 *dessa namn* JB: detta ord
29 *mening* JB: läror
30f *uttryck, äfvensom de sällan erkände dess sammanhang med* JB: uttryck och utan att erkänna sammanhanget med
385 5 *deras personer* JB: dem
6 *säger dem vara* JB: säger om dem, att de voro
11 *jemväl då* JB: oaktadt
11 *ej insågo det.* JB: ej visste deraf.
21 *för* JB: i
30 *väsende, hvilket* JB: natur, hvilken
32 *enskildes egoistiska bearbetande* JB: enskilda klassers egoistiska intressen.
386 3 *kan ega* JB: eger
25 *der revolutionens* JB: der hela revolutionens
26 *se en sin* JB: se sin
27f *utan deruti träffa en sin* JB: utan sin
31 *andra sidan* JB: motsidan
31 *häremot?* JB: häremot? (Forts. e. a. g.)

387 1f §. 5. Personlighetsprincipens försvar emot de s. k. Historiskes anfall.
3 *besynnerligare,* JB 29/3 1845: ursinnigare,
9f *denna, genom hvarjehanda uttryckssätt varierade, men i botten alltid samma, alltid lika orimliga lära?* JB: denna besynnerliga lära?
11 *väl* JB: då
22 *detta* JB: detta tal
25 fördelar JB: *intressen*
29 *utan* JB: och
30f *en ganska stor* JB: en stor
388 1 *fog* JB: rätta
5 *ordningens* JB: regimens
6 *inrättad* JB: ordnad

10 *förhållanden* JB: natur
12 *dess* JB: sin
14 *ifrån* JB: från
30f *tillfyllestgöra,* JB: uppfylla,
389 2 *utgjorde* JB: utgör
8 *arten.* JB: arten. Vi hafva sjelfve i dag med flit gjort större delen af framställningen i ett sådant periodiskt blads ordalag; och vi förmoda våra läsare ursäkta, det vi anföra hvad som så väl är egnadt att behjertas.
15f *samhällets organism* JB: samhällsorganismen
390 13 *lärors lägre sakförare* JB: lärors sakförare
14 *rätt* JB: rätta
16 *grundsattser, hvarom vi tala.* JB: doktriner.
17 *väl hafva* JB: väl öfverhufvud sagdt, hafva
18 Individualitetsprincipen, *sant förstådd?* JB: *Individualitetsprincipen?*
21f *innebära alla* JB: innebära väl alla
391 2 *kända talesätt,* JB: resonnement,
6 *Historiskes egna theorier* JB: historiskes theorier
8 *sådan person (något* JB: sådan (något
9 *följaktligen af* JB: följaktligen då äfven af
10 *egoistisk, en ond* JB: egoistisk och ond
11 *icke namnet* JB: icke för namnet
16f *skadliga dammar, onödiga plågor)* JB: tillgjorda dammar och plågor)
26 *ondt.* JB: ondt. (Forts. e. a. g.)

27f §. 6. Frågan om Bildningens anspråk på rösträtt bland folkombuden.
29 *Vi hafva betraktat* JB 5/4 1845: Vi hafva i det föregående, enligt löfte, betraktat
393 9 *nu* JB: mer
17 *rätthet* JB: det rätta
20 *hennes rena* JB: rena
32 *förråd af glosor* JB: förråd glosor
32ff *nog bevisar detta förråd sig vara utan särdeles sammanhang och konseqvens utbildadt, samt* JB: nog utan särdeles sammanhang och konseqvens sins emellan eller i och för sig sjelfve, samt
394 13 *riksdagsmän* JB: riksdagsmännen
25f *omdömen, förr skaffar sig reda på och kommer* JB: omdömen och förr kommer
9f *något utan sina egna eftertankar (arrière-penséer), mera än verklig och objektiv eftertanke. Det* JB: något utom sina "arrière-penséer." Det
395 2 *gör.* JB: gör. – Vi komma
25 *på en ren* JB: på ren
28 *rena odling,* JB: bildning,
396 16 *den följd ernås* JB: det resultat vinnas
20ff *Men de väljandes* [...] *bevekelsegrunder.* JB: Men dessa misstag rättas för hvarje gång.
27 *menigheters* JB: menighetens

397 2 *stundom hittils vid* JB: stundom vid
12 *som en pålaga, ett ondt* JB: som ett onus, en plåga, ett ondt
15f *en ganska liten* JB: en liten
23 *ombudsmän* JB: representanter
30 *gångerna, som ett* JB: gångerna ett
398 5 *utföra* JB: realisera
7 *talat om* JB: framställt
11 *sant uppfattade* JB: samt uppfattande
12 *riksombud.* JB: riksombud. Annat var icke vårt närvarande ändamål; och vi anse oss lycklige, om vi mäktat göra ämnet så tydligt för våra läsare, som vi måste tillstå att det ligger klart för oss. (Slut e. a. g.)

13f §. 7. Den Skandinaviska Nordens betydelse för det Europeiska problemet.
15 *återkomma nu till* JB 12/4 1845: återkomma, innan afslutandet af denna artikelseries, till
20 *slutligen* JB: dertill
22 *gör det mer* JB: gör mer
32 *än den att* JB: än att
399 2 *När vi sade oss dermed förstå det* JB: Vi förstå dermed det
4 *att förverkliga Rättstillståndet* JB: att söka *förverkliga Rättstillståndet*
4f *menniskor emellan i samhället, så innebär detta medsamma, att* JB: *menniskor emellan i samhället.* Det är att
7 *varelse så godt som utan* JB: varelse *utan*
9f *den kroppsliga tillvarelsens med* JB: det *kroppsliga* lifvets med
10 *sådant Gud* JB: sådant som Gud
11 *vårt väl* JB: menniskans väl
16 *synnerligt* JB: synnerligast
17f *öfverherrarne* JB: herrarne
18 *mer* JB: högre
24 *rätt* JB: rättighet
27f *"proletärer och parvenyer"*, JB: proletärer, parvenyer,
28 *med öfver* JB: med om
400 4 *mån* JB: skala
4f *aktning och medsamma* JB: aktning, och i samma mån
11 *revolutionen utbröt.* JB: revolutionens utbrott.
16 *Tredje ståndet* JB: Det "tredje ståndet"
22 *vigt, och anseende.* JB: vigt, anseende och värde.
23 *framstår* JB: är det
23 *fenomen på* JB: fenomen, som visar sig på
32f *afstånd väl ännu är* JB: afstånd är
401 14f *åt medelklassen eller det tredje ståndet ansågs* JB: åt det "tredje ståndet" ansågs
28 *stats-organisations* JB: denna organisations
402 1 *en juridisk och moralisk absurditet* JB: en absurditet

16 *värre* JB: farligare
16 *tilldrog sig* JB: skedde
21 *inom Europas samhällsomfång, lika* JB: inom samhället, lika
33f *öfvervägande stort och talrikt* JB: öfvervägande talrikt
403 2 *hel och hållen* JB: helt och hållet
10 *ingenting besynnerligt* JB: ingenting så besynnerligt
24 *den hela politiska* JB: den politiska
27f *måtte komma till höjden af sin rätta bestämmelse, vinna* JB: måtte nå sin rätta plats, vinna
404 6 *befinna sig* JB: stå
13 [Nytt stycke] *Likaledes* JB: [Ej nytt stycke] : *Verldsdelen.* – Likaledes
18 *punkt enskildt.* JB: punkt.
20 *som det* JB: som i det
20f *ännu lefver i mistning af de* JB: ännu saknar de
22 *riksombudmanskapet* JB: representationen
24 *nödvändiga,* JB: nödvändiga slag
26 *särskilda* JB: enskilda

Kommentarer och ordförklaringar

S.

35 **Törnrosens Bok** – bd XIII, innehållande *Målaren* och *Prestens Ställning i tidehvarfvet; en Betraktelse* utkom 1840.

35 **böcker om honom** – V.F. Palmblad, *Törnrosens bok. Nemligen den äkta och veritabla, utgifven icke af Richard Furumo utan af Hofmarskalken Hugo Löwenstjerna sjelf*, 1840; den anonyma *Slängkyss åt Törnrosens boks, och nutidens förnämsta svenska författarinnors snille*, 1841; I. Hwasser, *Om äktenskapet*, 1841; 2. uppl. 1842.

38 **en vansinnigt jollrande person** – aposteln Paulus i *Marjam (Törnrosens bok*, Imp.oktavuppl. I, 1839).

39 **C.F. af Wingård** – Carl Fredrik af Wingård (1781–1851), ärkebiskop 1839.

39 **Joh. Thorsander** – Johan Thorsander (1777–1851), domprost.

39 **J. Svanberg** – Jöns Svanberg (1771–1851), astronom och matematiker, professor, kyrkoherde.

39 **C.E. Fahlcrantz** – Christian Erik Fahlcrantz (1790–1866), professor, biskop. Utgav 1845–46 den starkt kritiska skriften *C.J.L. Almqvist såsom författare i allmänhet och såsom theolog isynnerhet skärskådad.*

39 **F. Sjöstedt** – Felix Sjöstedt (1804–1860), prost, kyrkoherde i Skeninge.

39 **Joh. E. Forssell** – Johan E. Forssell (1802–1877), prost, riksdagsman.

39 **Maxime Venerandum Consistorium Ecclesiasticum** – (lat.) Högvördiga Domkapitlet.

39 **misstanka** – böjd form av misstanke.

41 **inritad** – av inrita, vinna insteg, inrota sig.

42 **ovägerligen** – pliktskyldigast.

42 **mehn** – men, skada.

43 **primitiv** – ursprunglig, först.

43 **föremål** – syfte, ändamål.

44 **vrängare** – som förvanskar eller misstyder.

47 **Noachs Ark** – (1825–1826), ett satiriskt epos av C.E. Fahlcrantz.

50 **A.E. Knös** – Anders Erik Knös (1801–1862), professor, domprost.

51 **S.D.** – Samma dag [?].

51 **C.E. Karlstén** – Carl Eric Karlstén (1786–1860), prost.

52 **retractation** – återtagande, återkallande.

53 **förtyda** – med avsikt misstyda.

54 **värma** – böjd form av värme.

54 **persecutionsanda** – av persekution, förföljelse, trakasseri.

55 **Ut Supra. Ex Protocollo** – (lat.) Som ovan. Ur protokollet.
57 **tit.** – förkortning av *titulus*, som används i st. f. namn och titel på den person ngn hänvänder sig till.
61 **progrediera** – fortskrida, gå framåt.
64 **Symboliska Böcker** – officiellt antagna bekännelseskrifter.
64 **Formula Concordiæ** – (lat.) eg. endräktsformel, luthersk bekännelseskrift 1577.
64 **Epitome Articulorum** – sammandrag av [tros]artiklarna.
64 **Reiner Broocman** – (1677–1738), kyrkoherde, boktryckare.
65 **Apostoliska, Nicæniska, Athanasii Symbolum** – dessa trosbekännelser är de tre ekumeniska kristna bekännelseskrifterna. Till dem kommer de fem lutheranska bekännelseskrifterna Augsburgska bekännelsen (1530), Augsburgska bekännelsens apologi eller försvar (1531), Schmalkaldiska artiklarna (1537), Luthers lilla och stora katekes (1520, resp. 1529). Hit hör också den tidigare nämnda Formula Concordiæ.
65 **besynnerligen** – i synnerhet.
65 **tomis** – plur. av lat. *tomus* del, band, volym.
71 **omgängelse** – umgänge; jfr umgängelse s. 54.
72 **Menniskoslägtets Saga** – (1839), t.ex. s. 199 ff.
76 **fora** – plur. av lat. *forum* öppen plats, torg, (här) domstol, rättsförhandling.
77 **forensisk** – sammanhängande med rättsväsendet.
81 **Partialismer** – ung. vissa delar.
81 **Joh. Gerhardi Loci Theologici** – Johann Gerhard (1582–1637), tysk teolog. Skrev *Loci theologici* (Teologiska grundsatser), 1610–1622.
84 **utevaro** – avsaknad.
85 **De Conjugio, Cælibatu et Cognatis materiis** – (lat.) Om äktenskap, celibat och besläktade ämnen.
85 **Consecratio ecclesiastica** – (lat.) kyrklig vigsel.
85 **Benedictio sacerdotalis** – (lat.) prästerlig välsignelse.
85 **Matrimonialis Consensus** – (lat.) samtycke till äktenskap.
85 **Antoninus** – romersk kejsare 138–161.
85 **Soter** – påve 166–175.
85 **Evaristus** – påve 97–105.
85 **Tertullianus** – (o. 160–o. 220), en av den tidiga kyrkans främsta och inflytelserikaste skriftställare.
86 **decisio** – (lat.) avgörande.
86 **Genes.** – *Genesis* Första Mosebok.
86 **Canoniska lagen** – jus canonicum (lat.), ett av katolska kyrkan skapat rättssystem, sammanställt o. 1145.
86 **Justiniani Noveller** – Justinianus (482–565), östromersk kejsare, utfärdade efter antagandet av Corpus juris civilis 534 ytterligare nya lagar, som kallades noveller (av lat. novellæ, nyheter).
88 **Placentinus** – biskop av Madauros o. 400.
88 **IC:torum potior pars** – Juris consultorum potior pars (lat.), den viktigare delen av de rättslärda.
88 **Platina** – Bartolomeo Sacchi, kallad Platina (1421–1481), italiensk huma-

nist, skrev *Liber de vita Christi ac de vitis summorum pontificum omnium* (1474; tryckt 1479).

88 **Sponsalitius Consensus** – (lat.) samtycke till trolovning.
89 **Donell** – Hugo Donellus (1527–1591), fransk rättslärd.
92 **gradatim** – (lat.) stegvis.
93 **monitör** – kamratundervisare, särskilt i skola med växelundervisningsmetod.
93 **Nya Elementarskolan** – Almqvist var anställd vid denna skola 1828–1841, från 1829 som rektor.
93 **Hillska methoden** – begagnad på Hillska skolan å Barnängen, internatskola för gossar 1830–1846, där undervisningen bedrevs efter Sir Rowland Hills metoder.
93 **ærarii-inspektur** – ærarium (lat.), eg. skattkammare, (här) kassa, penningmedel.
94 **norma fidei** – (lat.) trosnorm.
97 **adscitorisk** – lånad, främmande.
103 **face** – (fra.) ansikte.
103 **precipitation** – utfällning; hastigt nedstörtande.
106 **borttuskas** – bortsmusslas.
106 **qvietist** – anhängare av kvietism, en riktning inom mystiken som strävar mot uppgivande av jaget för att finna ro (lat. quies).
109 **accidental** – tillfällig; oväsentlig.
109 **herakleisk, kräftans anfall på hälen** – när Herakles kämpade med den lerneiska hydran, sände Hera en jättestor kräfta, som bet Herakles i foten. H trampade sönder kräftan, som Hera därefter gjorde till en stjärnbild.
114 **hebraismens epok** – enligt *Historiens idéer* den tredje perioden i mänskligheten utveckling, som motsvarar aftonen och följs av natten med kristendomens födelse.
115 **filosofem** – lära eller påstående av filosofisk innebörd; hos Aristoteles en strängt nödvändig slutledning.
115 **kosmogoni** – läran om världsalltets uppkomst och utveckling.
115 **Zendavesta** – parsismens heliga religionsurkund.
115 **Unism** – enhet.
115 **Jotar** – jättar; jfr Jota-sidan, s. 122.
115 **Surtur** – i nordisk mytologi härskaren över Muspelhem och dess elddemoner.
116 **gautisk** – götisk.
118 **Chevaleriet** – riddarväsendet.
119 **inrare** – komparativ av in.
120 **medvetslöse** – ovetande om.
120 **Löjligheter** – löjliga egenskaper.
120 **Michael Angelo** – Michelangelo.
122 **Misteltein** – mistel, mistelkvist.
123 **positionen** – det positiva.
125 **locus** – (lat.) ställe, plats.
126 **dufna** – fuktiga.

126 **doft** – (här) dunst.
130 **Amadis** – hjälten i Montalvos riddarroman *Amadis de Gaula* (tr. 1508).
130 **Tancredi** – en av ledarna för korsfararhären i Tassos *Det befriade Jerusalem*.
130 **Montfaucon** – huvudperson i De la Motte Fouqués riddarroman *Der Zauberring*.
130 **Heidreckur, Angantyr** – söner till Hervor i *Hervarar saga*.
131 **Bodvar Bjarke** – kämpe i *Rolf Krakes saga*.
131 **Hjalmar** – se *Hervarar saga*.
131 **plastik** – bild[huggar]konst.
132 **Vikingen** – Geijers dikt publicerades i *Iduna*, h. 1, 1811.
133 **Geirs odd** – spjutudd, spjutspets.
133 **frid** – skön, fager.
135 **odalboren** – som har medfödd rätt till jordegendom; friboren.
135 **Virgilius** – Georgic. Lib. II, v. 473, 474 (lat.): Sacra deum, sanctique patres; extrema per illos/ Iustitia excedens terris vestigia fecit. (Gudarna hålles i helgd, föräldrarna ock. När från jorden/ rättens gudinna försvann, längst dröjde hon kvar på vår landsbygd.) *Georgica* i T. Klebergs övers.; reviderad av L. Håkansson).
135 **Thorild** – Götha-manna sånger förf. 1806, trycktes i Thorilds *Samlade skrifter* 1819–24.
136 **komplexion** – sammansättning, beskaffenhet.
139 **Bifrost** – i asamytologin regnbågsbron mellan himmel och jord, som vaktas av Heimdall. När han blåser i sitt gjallarhorn, hörs det i hela världen.
139 **Vigrid** – den slätt, där asagudarna möter upp till den sista striden.
142 **mythagog** – torde vara bildat i analogi med mystagog och bör därför betyda mytförare, den som skapar myter.
143 **förespelande** – förebådande.
144 **Melpomene** – tragediens musa.
144 **Marktschreyare** – Marktschreier (ty.), eg. torgropare; kringresande förevisare eller kvacksalvare, som utbjuder sina varor.
145 **pleureuser** – vita batistremsor på ärmuppslagen vid sorg.
145 **Cypariser** – cypresser.
145 **Thalia** – komediens musa.
146 **drillfängeri** – effektsökeri med drillar; vits på grillfängeri?
146 **oskär** – oren.
147 **skäradt** – renat.
148 **uraniseras** – göras himmelsk.
150 **Oriana** – Amadis' älskade i *Amadis de Gaula*.
150 **Clorinda, Sophronia** – ädla kvinnor i Tassos *Det befriade Jerusalem*.
150 **Bertha von Lichtenried** – adlig jungfru i Fouqués *Der Zauberring*.
150 **pjåkig** – svamligt sentimental, tråkig, dum.
150 **Galaor** – bror till Amadis.
150 **medvetslös** – omedveten; jfr ovan s. 120.
151 **in superlativo** – (lat.) i superlativ, i högsta grad.
156 **atomer** – (här) smådelar.
157 **Uranism** – av uranos, himmel.

163 **in potentia** – (lat.) potentiellt, genom inneboende möjlighet.
163 **in actu** – (lat.) i sin verksamhet.
163 **absolute** – (lat.) absolut.
165 **enfaldiga** – okonstlade, enkla.
166 **cohærera** – hänga ihop, bestå.
167 **Thignarman** – (isl.) förnäm man, jarl eller högre.
168 **truncus** – (lat.) stam.
168 **patridopolitisk** – avseende medborgarskapet i fosterlandet.
169 **commercium** – (lat.) handelsutbyte.
170 **ramifikationer** – förgreningar.
172 **Romantiken** – (här) medeltiden, korstågstiden.
172 **monopoli** – monopol, ensamrätt till viss handel.
172 **polypoli** – handelsrättigheters fördelning på många.
172 **Nigritien** – äldre namn på Sudan.
172 **La Chevalerie errante** – (fra.) det vandrande ridderskapet.
174 **Trias in Monade** – (grek.) trehet i enhet.
175 **geognostisk** – sysslande med jordskorpans sammansättning och byggnad.
180 **Concilierna** – kyrkomötena.
182 **Leo X** – (1475–1521), påve 1513–1521.
183 **Galilei** – Galileo Galilei (1564–1642), italiensk fysiker, astronom.
183 **Torricelli** – Evangelista Torricelli (1608–1647), italiensk fysiker, matematiker.
184 **Newton** – Isaac Newton (1643–1727), engelsk astronom, fysiker och matematiker.
184 **Ritter** – Karl Ritter (1779–1859), tysk geograf.
184 **Erdkunde** – (ty.) geografi.
185 **Neander** – Johann August Wilhelm Neander (1789–1850), tysk teolog.
185 **Gräuel** – Greuel (ty.) styggelse, gräslighet.
189 **Ultraister** – (av lat. ultra, på andra sidan om) (här) personer med avancerat konservativa åsikter; jfr Ultras, s. 192.
191 **a quo** – (lat.) från vilken.
191 **de facto** – (lat.) i själva verket.
191 **de jure** – (lat.) enligt lagen.
194 **Doktor Pettersson** – Abraham Zacharias Pettersson (1792–1857), teol. dr, präst, riksdagsledamot.
194 **Kateket** – lärare i religionsundervisning.
194 **Ignell** – Nils Ignell (1806–1864), präst, teologisk författare.
194 **heterodoxi** – irrlärighet.
195 **raspebröd** – hårt gräddat vetebröd, varav skorpan avrivits (med rasp).
195 **notum est, quantum fabula de Christo nobis profuit** – (lat.) det är känt huru mycket fabeln om Kristus gagnat oss (jfr s. 182).
197 **superioritet** – överlägsenhet.
198 **infallibel** – ofelbar, osviklig.
200 **stricte sic dicta** – (lat.) som i strikt mening kallas så.
202 **vederkännas** – vidkännas.
202 **tillförbundne** – förbundna.

204 **apodiktisk** – oemotsäglig.
204 **ovägerligen** – (här) ovillkorligen.
205 **lidelig** – någorlunda tillfredsställande.
210 **Hvasser** – Israel Hwasser (1790–1860), läkare, professor. Hans skrift *Om Äktenskapet* utkom 1841 och bemöttes av Almqvist i artikelserien ”Bidrag till Det-går-an-litteraturen” (AB 21/1–31/1 1842). Jfr s. 219.
210 **Reuterdahl** – Henrik Reuterdahl (1795–1870), professor, ärkebiskop.
210 **Kusinförfattarinnan** – Sophie von Knorring (1797–1848), författare till bl.a. romanerna *Cousinerna* (1834) och *Torparen och hans omgifning* (1843).
210 **Longos** – grekisk författare 100-talet e.Kr. Herderomanen *Dafnis och Chloe*.
210 **Gandharva-äktenskapet** – äktenskapsform i Indien, som bestod endast i att parterna ömsesidigt uttalade, att de tagit varandra till makar.
210 **obliqve** – oblik, sned, skev.
210 **välment brochyr** – Palmblads broschyr se anmärkning till s. 35.
211 **argt** – (här) illasinnat, illvilligt.
211 **Flabbe** – Palmblads öknamn på Carl Julius Lénström (1811–1893), litteraturkritiker, präst.
211 **Böhmes Ungrund** – Ungrund är ett begrepp hos den tyske filosofen och mystikern Jacob Böhme (1575–1624). Det innebär begynnelsen av allt varande i en enhet, som ännu inte spaltats upp i de universella motsatser, som gott och ont eller ljus och mörker, genom vilka världen kommit till.
212 **primitivus status hiscens, vitam et lucem cœlestem expetens** – (lat.) det ursprungliga gapande (öppna) tillståndet, som eftersträvar livet och det himmelska ljuset.
212 **Hammarsköld** – Lorenzo Hammarsköld (1785–1827), författare, biblioteksman.
213 **Det veritablas författare** – V.F. Palmblad, jfr s. 35.
214 **principium** – (lat.) upphov, början, grundval.
214 **principium juris** – (lat.) lagens grundval.
214 **extra ecclesiam catholicam** – (lat.) utanför katolska kyrkan.
215 **subversiv** – omstörtande.
215 **conjugier** – plur. av conjugium (lat.) äktenskap.
215 **adulterier** – plur. av adulterium (lat.) äktenskapsbrott, otrohet.
215 **caussa prima immanens** – (lat.) den första inneboende orsaken.
216 **svaret på VII:e frågan** – se ovan s. 62.
216 **perfektibilitetsgrundsattsen** – perfektibilitet=förmåga att mer och mer förädlas, utvecklingsduglighet.
216 **Irokeser** – indianfolk i Nordamerika.
216 **infernum** – helvete.
217 **conjugiell** – äktenskaplig.
218 **in praxi** – (lat.) i praktiken.
219 **polemist** – polemiker.
220 **Atterbom** – *Svenska siare och skalder* I anmäldes av Almqvist i AB 8/7–15/7 1842.
220 **accidens** – något tillfälligt.

220 **coincidens** – sammanfall, överensstämmelse.
220 **conditio sine qua non** – (lat.) eg. villkor utan vilket icke; oeftergivligt villkor. Jfr s. 224.
221 **Dokt. Reuterdahls i Lund** – Henrik Reuterdahls kritiska recension av *Det går an* stod i *Theologisk Quartalskrift* 1840.
221 **Kusinförfattarinnans Torpare, Fredrika Bremers Dagbok** – Sophie von Knorrings *Torparen och hans omgifning* och Fredrika Bremers *Dagbok* anmäldes jämte andra romaner i Almqvists artikelserie ”De stora frågorna om paragraf-moral och själs-moral ”(AB 13/12 1843–9/1 1844).
223 **Das junge Deutschland** – radikal strömning i tysk litteratur 1830–1848.
223 **St. Simonister** – anhängare av socialistisk åskådning, byggd på den franske samhällsvetenskaplige författaren H. de Saint-Simon (1760–1825).
225 **reverâ** – re vera (lat.) i själva verket.
225 **Symposierna** – gästabuden.
225 **Claudianus** – Claudius Claudianus (o. 370–404), latinsk skald.
229 **Prohibition** – förhindrande, förbud.
229 **kastigation** – bestraffning.
231 **therapeutice** – läkande.
233 **æquationsmässighet** – av æquatio (lat.) utjämnande.
235 **ponerad** – av ponera, förutsätta.
235 **irritantia** – retmedel.
237 **akta** – lägga vikt vid, tillse.
239 **androm till varnagel** – andra till varning.
240 **snabb** – kort.
241 **rättnu** – snart.
244 **uslingar** – stackare, olyckliga.
246 **Psyche** – själ.
246 **Fysis** – natur.
250 **dåskig** – matt, dåsig.
251 **kobolter** – av ty. Kobolt, gruvtomte, nisse, bergtroll.
253 **simplicitet** – enkelhet.
255 **formalistisk** – som visar överdrivet hänsynstagande till yttre former och fastställda regler; jfr den hos Almqvist betydelsefulla motsättningen formalism och essentialism.
257 **charlatan** – bedragare, av it. ciarlatano, pratmakare.
258 **aprioriskt** – av lat. a priori, på förhand, utan föregående undersökning.
258 **friponneri** – friponnerie (fra.), bedrägeri, skälmstycke.
258 **soi-disant** – (fra.) så kallad, förment.
259 **puff** – överdrivet beröm i reklamsyfte; bluff.
261 **agatho-demon** – av agathos (grek.) god.
263 **contradictio in adjecto** – (lat.) motsägelse, vållad av en tillagd bestämning, t.ex. fyrkantig cirkel.
263 **kontradiktion** – motsägelse.
264 **les affaires font les hommes** – (fra.) affärerna gör männen.
266 **supremati** – överhöghet.
266 **enigmatisk** – gåtfull.

268 **reminiscens** – omedveten erinring, oavsiktligt lån.
269 **Ambrosius av Milano** – (o. 340–397), biskop av Milano 374–397, lade grunden till kyrkosången.
269 **Begleitung** – (ty.) ackompanjemang.
269 **reperkussion** – upprepad omtagning av en ton; i en fuga genomföring av temat resp. svaret genom alla stämmorna.
269 **Canon** – kanon, musikstycke, där flera, efter varandra infallande stämmor imiterar varandra.
270 **kollateral** – sidoställd; som befinner sig vid sidan om.
270 **Motus** – (lat.) rörelse; musikalisk term för olika slag av stämföring och temabildning.
271 **Nachahmung** – (ty.) imitation.
271 **clavcymbal** – cembalo.
271 **clavecin** – äldre form av flygel.
272 **moyen** – (fra.) medel.
274 **novum emergens** – (lat.) något nytt framträdande.
275 **Ries** – Ferdinand Ries (1784–1838), tysk pianist och tonsättare.
275 **familjen Romberg** – den tyske violinisten och tonsättaren Andreas R. (1767–1821), och hans kusin violoncellisten och tonsättaren Bernhard R. (1767–1841).
275 **par la force des choses** – (fra.) genom omständigheternas makt.
275 **Exempla sunt odiosa** – (lat.) exempel är förhatliga.
275 **klav** – nyckel, förklaring.
277 **after-harmonistiken** – after (eg. avfall vid gruvdrift) betecknar något oäkta, falskt.
277 **quatre mains** – aux quatre mains (fra.) fyrhändigt pianospel.
277 **duumvirat** – tvåmannavälde.
281 **Ajas** – stark och vildsint hjälte i *Iliaden* och i Sofokles *Aias* (o. 450 f.K.).
284 **lågt begripna** – inskränkt fattade.
286 **lady Macbeth och blodfläckarna** – Shakespeare, *Macbeth* V:1.
286 **Johanna d'Arc** – Jeanne d'Arc (d. 1431) fransk nationalhjältinna, helgon. Huvudperson i Schillers drama *Die Jungfrau von Orleans* (1801).
290 **Dryas** – grek. form för dryad, trädnymf.
290 **Najas** – grek. form för najad, vattennymf.
291 **alla vägar** – överallt.
291 **Rübezahl** – enligt tysk folktro en bergande i Riesengebirge.
291 **Fichtism** – den tyske filosofen J.G. Fichtes (1762–1814) lära.
292 **enkoma** – särskilda.
292 **Moirai** – (grek.) ödesgudinnor.
292 **dåmera icke** – då icke längre.
294 **ytterliga** – yttre.
294 **innerliga** – inre.
298 **ektyper** – (grek.) avtryck, kopior.
299 **Rousseau om fugan** – I sin *Dictionnaire de musique* säger R. att fugorna i allmänhet är mer bullrande än behagliga.
300 **Konungens sjukdom** – Karl XIV Johan dog 8/3 1844.

300 **lustret** – lustrum (lat.) femårsperiod.
301 **C. Spens** – Carl Gustaf Spens (1792–1844), greve, politiker.
302 **non plus ultra** – (lat.) ingenting därutöver, oöverträffat.
302 **slutkonst** – slutledningskonst.
303 **deliberérande** – rådplägande, överläggande.
304 **Rosenblad** – Bernhard Rosenblad (1796–1855), ämbetsman, politiker.
305 **palladierna** – palladium (lat.) eg. bild av Pallas Athene; underpant, garanti.
305 **proh dolor** – pro dolor (lat.) ack, o smärta!
306 **tvedrägt** – tvedräkt, split, osämja.
306 **loci communes** – (lat.) utnötta fraser, litterärt allmängods.
307 **in abstracto** – (lat.) på ett abstrakt sätt.
308 **doterad** – begåvad.
309 **Tacitus** – romersk författare (o. 55–120), talar om Civitates Suionum, svearnas stater, i sitt verk *Germania*.
309 **Sturleson** – Snorre Sturlason (1179–1241), isländsk hävdatecknare.
311 **idkeligt** – ideligen
311 **organ** – röst, stämma; redskap, språkrör.
312 **preeminerande** – framskjutande, överträffande.
312 **nidsk** – snål, njugg.
313 **katig** – karsk, stursk, påstridig, envis.
313 **eluderas** – kringgås.
315 **devuerad** – oinskränkt hängiven.
317 **vulet** – neutrum till vulen, vorden, (här) beskaffad.
318 **vanpassande** – icke passande, illa passande.
318 **nolens eller volens** – (lat.) vare sig han vill eller ej.
318 **theorem** – sats, teorem.
320 **devouement** – dévouement (fra.) hängivenhet.
321 **Boije** – Ludvig Joh:son Boije (1768–1841), friherre, politiker.
321 **Nordenskjöld** – Otto Gustaf Nordenskiöld (1780–1862), friherre, amiral.
321 **Sprengtporten** – Jacob Wilhelm Sprengtporten (1794–1875), arméofficer, friherre, ämbetsman.
321 **Hamilton** – Hugo Adolf Hamilton (1802–1871), friherre, ämbetsman, politiker.
321 **v. Hartmansdorff** – August von Hartmansdorff (1792–1856), ämbetsman, politiker, ledamot av Nya elementarskolans styrelse.
321 **Grubbe** – Samuel Grubbe (1786–1853), filosof, professor, politiker.
322 **kamarilla** – intrigerande hovparti.
327 **hustings** – (eng.) parlamentsval.
329 **konsistorial** – ledamot av konsistorium.
330 **konstitutorial** – förordnande att förestå en tjänst, dock utan fullmakt.
332 **census** – förmögenhetsställning såsom rösträttsvillkor.
332 **Allsherrjarting** – allshärjarting, hela härens eller folkets ting, i äldre historisk litteratur förekommande namn på uppsvearnas folkförsamling under forntiden.
332 **gärd** – skatt, tribut, bevis.
333 **Thignarmän** – thignarman var i isländsk litteratur beteckning för en för-

näm man (jarl eller högre).
336 **extrakt** – utdrag.
339 **Clerkeriet** – prästerskapet.
339 **rapiditet** – hastighet, snabbhet.
340 **korps** – kår.
343 **kabal** – intrig, ränker.
343 **gradation** – indelning i grader.
347 **prerogativ** – förmånsrätt, företrädesrätt.
347 **Ståndsperson** – person tillhörande de högre samhällsklasserna (ständen).
351 **de historiske** – de konservativa.
356 **Gustavianska papperen** – Geijer, *Konung Gustaf III:s efterlemnade och femtio år efter hans död öppnade papper. Öfversikt, utdrag och jemnförelse*. I–III. 1843–1845.
358 **Anjala** – gård i Finland, som givit namn åt Anjalaförbundet (1788), en adliga officerares sammansvärjning mot Gustaf III.
358 **ryska kejsarinnan** – Katarina II (1729–1796).
364 **v. Stjernman** – A.A. von Stiernman (1695–1765), arkivman, historiker.
364 **descendenter** – avkomlingar.
367 **Eberhard** – Johan Hartman Eberhardt (1727–1796), *Försök till en pragmatisk Historia om Frälse-Ståndet i Sverige, ifrån de äldsta till våra tider* (1769) utgavs med omfattande tillägg av P.A. Wallmark under titeln *Försök til en historia om Sveriges adel, ifrån de äldsta tider intill Regementsförändringen 1809* (1822).
368 **danskarnes resa** – till det skandinaviska studentmötet i Uppsala i juni 1843.
369 **tyska skriftställare** – bl.a. Theodor Mügge (1806–1861); en del av hans *Reise durch Skandinavien* (1844) översattes som *Sverige 1843–1844* (1845). Den omnämnes av Almqvist i JB 27/5 1845.
370 **queue** – (fra.) kö.
375 **Bondekriget** – i Sydtyskland 1524–1525.
375 **Nivellörerne** – av fra. niveleur, (här) person som utjämnar sociala skillnader.
375 **Filip II** – (1527–1598), kung av Spanien.
375 **Cromwell** – Oliver Cromwell (1599–1658), lordprotektor (riksföreståndare) av England. Hans son Richard C. (1626–1712) var lordprotektor 1658–1659.
375 **Episkopaler** – medlemmar av episkopalkyrkor.
376 **le tiers état** – (fra.) det tredje ståndet.
378 **Robespierre** – Maximilien de Robespierre (1758–1794), fransk revolutionspolitiker.
378 **Marat** – Jean Paul Marat (1743–1793), fransk revolutionspolitiker.
378 **Collot d'Herbois** – Jean Marie Collot d'Herbois (1750–1796), fransk revolutionspolitiker.
378 **Carrier** – Jean Baptiste Carrier (1756–1794), fransk revolutionspolitiker.
378 **S:t Just** – Antoine S:t Just (1767–1794), fransk revolutionspolitiker.
378 **Berget** – la montagne (fra.) politiskt parti under franska revolutionen, som dominerade Jakobinklubben, vilken antog en alltmer radikal karaktär och hävdade skräckväldet.

380 **David Hume** – (1711–1776), skotsk filosof.
380 **Encyklopedister** – filosofer och författare som medarbetade i den av Diderot (1713–1784) och d'Alembert (1717–1783) ledda stora franska encyklopedien, 35 band 1751–1780.
383 **förbud** – bud som avsändes för att i förväg underrätta om någons ankomst, t.ex. för att beställa gästgivarskjuts.
384 **Montesquieu** – Charles de Secondat de Montesquieu (1689–1755), fransk filosof, författare.
384 **Hobbes** – Thomas Hobbes (1588–1679), engelsk filosof.
384 **Locke** – John Locke (1632–1704), engelsk filosof.
384 **Leibnitz** – Gottfried Wilhelm von Leibniz (1646–1716), tysk filosof, matematiker.
384 **Campanella** – Tommaso Campanella (1568–1639), italiensk filosof.
384 **Vanini** – G.C. Vanini (1585–1619), italiensk filosof.
384 **Cardano** – Gerolamo Cardano (1501–1576), italiensk matematiker.
384 **Pomponazzi** – P. Pomponazzi (1462–1524), italiensk filosof.
386 **vexationsanstalt** – av vexation, trakasseri.
388 **atomistisk** – (sannolikt) individualistisk.
392 **ergo** – (lat.) alltså.
393 **kasuistik** – etisk framställning, som vill befria från självständigt avgörande i samvetsfrågor genom att uppställa auktoritativa handlingsregler för alla tänkbara fall.
393 **förbildning** – överkultivering.
393 **autonomisk** – självbestämmande.
394 **äskad** – av äska, begära, anhålla om.
394 **mesurer** – mesyrer, mått och steg.
396 **sakvidrig** – som strider mot verkliga eller faktiska förhållanden.
397 **parcelle** – (fra.) litet stycke, smula.
398 **couche** – (fra.) bädd; lager, skikt, varv, omgång.
398 **Anckarsvärd** – Carl Henric Anckarsvärd (1782–1865), greve, politiker.
398 **Gloria Rediviva** – (lat.) återupplivad gloria eller ära.
400 **Fourrierist** – anhängare till Charles Fourier (1772–1837), fransk socialistisk skriftställare.
401 **Sur l'organisation du travail** – Om arbetets organisation, 1839, skrift av Louis Blanc (1811–1882).
401 **de la Mennais** – Hugues Félicité Robert de la Mennais (1782–1854), fransk teolog och socialpolitiker.
401 **Madame Gatti de Gamond** – Zoë Gatti de Gamond (1806–1854), fourièristisk författare.
401 **Chartist** – medlem av The Chartist Movement, demokratisk folkrörelse i England 1838–1848.
401 **Rebeccait** – deltagare i de s.k. "Rebecca riots" i Wales 1842–1843, där de upproriska vände sig mot tullarna och rättfärdigade sina angrepp med bibelordet om Rebeccas avkomlingar, som skulle intaga sina fienders portar (1 Mosebok 24:60).
401 **Edmund Owen** – torde vara Robert Owen (1771–1858), engelsk industri-

man och socialreformator.
402 **conditio vitæ** – (lat.) livsvillkor.
403 **in totum et tantum** – (lat.) inalles, tillsammans.
405 **föresyn** – förebild, föredöme.